

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИ НАУЧЕН
ЦЕНТЪР

ЕВГЕНИ ДИМИТРОВ ЗАШЕВ

ПАТЕРИЧНИЯТ ДЯЛ В
ЛАВРЕНТИЕВИЯ СБОРНИК –
ИСТОРИЯ И ОСОБЕНОСТИ НА
ТЕКСТА

СОФИЯ
2016

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИ НАУЧЕН
ЦЕНТЪР

**ПАТЕРИЧНИЯТ ДЯЛ В
ЛАВРЕНТИЕВИЯ СБОРНИК –
ИСТОРИЯ И ОСОБЕНОСТИ НА
ТЕКСТА
(ВТОРО ДОПЪЛНЕНО ИЗДАНИЕ)**

ЕВГЕНИ Д. ЗАШЕВ

редактори:
ИЛИЯ ИЛИЕВ, ВЕСЕЛКА ЖЕЛЯЗКОВА

© Евгени Зашев, 2016

© Илиан Чавраков, художник на корицата, 2016

ISBN: 978-954-9787-28-3

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CYRILLO-METHODIAN RESEARCH
CENTRE

EVGUENI DIMITROV ZASHEV

THE PATERICON SECTION
OF LAVRENTIY'S
MISCELLANY -
HISTORY AND LINGUISTIC
FEATURES OF THE TEXT

SOFIA
2016

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CYRILLO-METHODIAN RESEARCH
CENTRE

**THE PATERICON SECTION OF
LAVRENTIY'S MISCELLANY -
HISTORY AND LINGUISTIC
FEATURES OF THE TEXT
(SECOND EDITION)**

EVGUENI D. ZASHEV

Editors:
ILIYA ILIEV, VESELKA ZHELYAZKOVA

© Evgueni Zashev, 2016
© Ilian Chavrakov, design of the cover, 2016
ISBN: 978-954-9787-28-3

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

SYNOPSIS	9
УВОД	37
ДЯЛ I. ГРЪЦКИЯТ ПЪРВООБРАЗ	
1. Синайският патерик и проблемът за неговия гръцки първообраз	41
2. Писателят Йоан Мосх	47
3. Епохата и ролите на автора и читателя	57
4. Произведението Λεξιόν през призмата на предговора – посвеще- ние	63
5. Какво представлява публикацията в Patrologia graeca	65
6. Текстът на Λεξιόν – съвременна представа	69
7. Флорентинският ръкопис и неговото отношение към Синайския патерик	72
ДЯЛ II. ПАТЕРИЧНИТЕ РАЗКАЗИ В ЛАВРЕНТИЕВИЯ СБОРНИК	
1. За Лаврентиевия сборник и неговия съставител	81
2. Патеричният дял	94
3. Особенности на текста и езика. Анализи	98
3.1. Първи разказ	98
3.2. Втори разказ	108
3.3. Трети разказ	136
3.4. Четвърти разказ	151
3.5. Пети разказ	164
3.6. Шести разказ	188
3.7. Седми разказ	220
3.8. Осми разказ	237
3.9. Девети разказ	258
3.10. Десети разказ	273
3.11. Единадесети разказ	294
3.12. Дванадесети разказ	321
3.13. Тринадесети разказ	342
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	352
ИЗПОЛЗВАНИ РЕЧНИЦИ	359
ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА	360
СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ	366

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1. ТАБЛИЦА ЗА СЪОТВЕТСТВИЯ	371
Приложение 2. ПАРАЛЕЛНИ ТЕКСТОВЕ	379
Приложение 3. ФОТОКОПИЕ НА ПАТЕРИЧНИЯ ДЯЛ В ЛАВРЕНТИЕВИЯ СБОРНИК	427
Приложение 4. НОВОБЪЛГАРСКИ ПРЕВОД	457

CONTENTS

SYNOPSIS (ENGLISH)	9
INTRODUCTION	37
PART I. THE GREEK ORIGINAL	
1. Sinajskij Paterik and the problem of its Greek original	41
2. The writer John Moschus	47
3. The epoch and the respective roles of the author and the reader	57
4. The work Λειμών through the prism of its introduction–dedication	63
5. What is the text published in Patrologia Graeca	65
6. The text of Λειμών – modern theories	69
7. The Florentine manuscript and its relation to the Sinajskij Paterik	72
PART II. THE PATERICON STORIES IN LAVRENTIY’S MISCELLANY	
1. On Lavrentiy’s Miscellany and its compiler	81
2. The Patericon Section	94
3. Specific features of the text and language. Analyses	98
3.1. First story	98
3.2. Second story	108
3.3. Third story	136
3.4. Fourth story	151
3.5. Fifth story	164
3.6. Sixth story	188
3.7. Seventh story	220
3.8. Eighth story	237
3.9. Ninth story	258
3.10. Tenth story	273
3.11. Eleventh story	294
3.12. Twelfth story	321
3.13. Thirteenth story	342
CONCLUSION	352
DICTIONARIES	359
BIBLIOGRAPHY	360
LIST OF ABBREVIATIONS	366

APPENDICES

Appendix 1. TABLE OF CORRELATIONS 371
Appendix 2. PARALLEL TEXTS 379
Appendix 3. PHOTOCOPY OF THE PATERICON SECTION OF LAVRENTIY'S MISCELLANY 427
Appendix 4. TRANSLATION IN MODERN BULGARIAN LANGUAGE
..... 457

S Y N O P S I S

The Patericon part of Lavrentiy's Miscellany (hereafter *Lavr.*) is the meeting point of three poorly studied medieval cultural and literary phenomena: John Moschus' work *Λειτουργία* written in the second quarter of the 7th century, its translation into Old Bulgarian language made before the end of the 11th century, and the compiling of the miscellany itself completed in 1348. Taken together, these phenomena are not only far distanced from our times, but are separated from one another by long stretches of time encompassing a time span of more than seven centuries. The chronological remoteness, coupled with the absence of consistently preserved manuscript tradition, represent a serious challenge to the researcher attempting to reconstruct the components joining these phenomena together in a unified process.

The **INTRODUCTION** has stated as an immediate object of research the thirteen narratives which constitute the Patericon part of *Lavr.* derived from the Old Bulgarian translation of Joan Moschos' work *Λειτουργία*.

The main *objectives* of the study have been presented in the following order:

1. To identify the stages in the history of the text and the editorial principles and mechanisms responsible for the present status of the text as it is recorded in *Lavr.*

2. Based on the results, to identify the cultural role of the compiler of the book as a copyist who has reproduced the protograph, a translator or editor who has followed certain principles.

3. To draw conclusions concerning the preparation and distribution of the translation of *Λειτουργία* in medieval Bulgaria.

The achievement of these objectives is connected with the solution of a whole set of specific scientific tasks, among which priority has been given to those related to the Slavic aspect of the study, namely:

1. To study and summarize the research opinions on the nature and character of the Patericon part in *Lavr.*

2. To study the personality of the scholar Lavrentiy and his literary heritage.

3. To make an extensive comparison between the texts of the patericon narratives in *Lavr.* and the texts of other relevant narratives from Slavic manuscripts used for the needs of the present study, as well as their identified Greek sources.

4. To carry out linguistic and textual analysis of the material.

The fact that the object of study is not an entirely local phenomenon, but is imported as a cultural fact through the act of translation, created a number

of problems lying beyond the scope of the Slavic Studies. These were to be solved in advance, as they concern facts and processes fundamental to the study which were prior in time and determined the development of the Slavic tradition of translation of Λειμών. The following shall be enlisted among these *preliminary tasks*:

1. To study the personality of the author of Λειμών, John Moschus, the epoch he worked in and its impact on the writer and his creative process.
2. To establish the genre and the communicative character of Λειμών.
3. To elaborate on the overall understanding of the original text of Λειμών.
4. To identify, within Greek manuscript tradition, a transcript which is closest to the version of the original used by the translator.

* * *

In the study of the patericon narratives in *Lavr.*, used have been the following *sources*:

I. Slavic:

1. Manuscript F.I.376 kept in the Russian National Library in St. Petersburg, known to scholars as *Tsar Ivan Alexandăr 's* or *Lavrentiy's Miscellany of 1348*. The codex was given an exact dating due to the memorandum added to f. 214. In 1655, it was found in St. Paul monastery in Mount Athos by the monk Arsenij Suhanov and was transferred to Russia. The miscellany contains the earliest copies of writings important for Old Bulgarian Studies and Slavic such as *Exposition of the Orthodox Faith* attributed to St. Cyril, *On the Letters* by Chernorizets Hrabăr and *Ecclesiastical History* translated by Constantine of Preslav. The Patericon section is the second text in the collection and is the earliest preserved medieval Bulgarian fragment of the translation of Λειμών.

2. The earliest, and most complete, transcript of the Old Bulgarian translation of Λειμών is a Russian version (the so called *Sinajskij Paterik*) contained in Manuscript № 551 prepared at end of the 11th century, now kept in the Synodal Collection of the State Historical Museum in Moscow (hereafter *Sin.*). *Sin.* contains 366 chapters, the initial 301 (with one exception) having exact parallels in the manuscript *Florentinus Mediceus Laurentianus*, *Plut.* X, 3 (hereafter *F*). The thirteen stories in *Lavr.* descend from this translation.

3. Manuscript № 1039 from mid-14th century, kept today in the National Library "St.St. Cyril and Methodius" in Sofia (hereafter NLCM 1039). NLCM 1039 is a menaion reader for the months from September through to November. It contains five chapters which reproduce the translation of *Sin.* placed on two bifolia folded backwards, which are separate from the main body of the book but belong to the same manuscript. These five stories represent the earliest Serbian fragment of the Old Bulgarian translation of Λειμών. Four of these have parallels in *Lavr.*

4. Manuscript Q.I.899 from the third quarter of 14th century, kept in the National Library of Russia in St. Petersburg (hereafter NLR Q.I.899). NLR Q.I.899 is created on Mount Athos, found in Philotheus Monastery by Porphyrij Uspenskij and transferred to Russia. The manuscript is a collection of patericon stories derived from various sources. The initial 25 chapters of the manuscript (except one) are derived from the translation contained in *Sin.* Two of these (№ 9 and № 11) have parallels in *Lavr.*

II. Greek:

1. The transcript of Λειμών contained in the 12th-century manuscript *Florentinus Mediceus Laurentianus, Plut. X, 3* from the Lorenzo de' Medici Library, studied and published in a separate phototype edition for the purposes of the present research.¹ This transcript is considered unanimously by authoritative Byzantologists such as H. Chadwick and Ph. Pattenden as the most complete, the most influential one, and the one closest to the Slavic translation. The version of Λειμών contained in *F* is also indirectly used as basis for the text published in *Patrologia Graeca* (hereafter PG), since this was the original used by Ambrogio Traversari for his Latin translation, used in its turn when selecting the parallel Greek text published in PG.

2. The version of Λειμών published in PG. This edition has been used because it is the text that has traditionally formed the notion of both Byzantologists and Slavicists as to the contents and linguistic features of Λειμών, and has been used as the basis for making comparisons and analyses in all studies concerning the Slavic translations of the work of John Moschus carried out so far.

All correlations between the chapters of Λειμών in the sources used and referred to have been systematized in a table at the end of the book (**Appendix 1**).

The selection of the Slavic sources has been made with a view to confronting the earliest possible transcript of the translation (*Sin.*) with the earliest – and close in time – extant south Slavic fragments of this translation tradition (*Lavr.*, NLCM 1039, NLR Q.I.899). The said manuscripts are known to the researchers, which makes it possible for comments to be made concerning the opinions expressed on the chapters of the translation of John Moschus' work contained therein.

As far as the Greek sources are concerned, the main achievements of this study are the elaboration provided on the character of the text published in PG and the utilisation of *F*. While it is known to the Byzantologists, the Florentine manuscript has not been used so far to clarify the specifics of the Old Bulgarian translation of the work of John Moschus.

¹ Z a s h e v, E. Λειμών πνευματικός (Pratum spirituale). Phototype edition. Sofia, 2005.

The focus, aims and objectives of the study prompted the choice of *interdisciplinary approach* which combines the established principles of text linguistics with the methods of comparative linguistics, literary history, cultural and historical reconstruction and micro-history. In the course of work, main attention has been directed to previously unexplored areas related to the Greek and Slavic traditions and the interaction thereof, as well as to critical reconsideration of the existing research theses.

PART I. THE GREEK ORIGINAL The first section of the book is dedicated to solving the preliminary problems concerning the complications connected with the Greek original of the Old Bulgarian translation of Λειμών. Critically, presented has been the evolution of the concepts developed in the Slavistics regarding the Greek original; proposed has been a reconstruction of the biography of the Byzantine man of letters, John Moschus, with a special emphasis on the problem of the literary communication in his contemporary epoch. Within this cultural and historical context, expounded on has been the character of Λειμών's publication in PG, while accounted for has been the fact that it was mistakenly identified with the writing of John Moschus. Summarised have been the current theses on the problem in the Byzantine Studies, outlined has been the general view on the author's text of the work and systemised have been the main branches of the ramification of the text-history of Λειμών. On this basis the Florentine transcript of the writing has been presented and it has been argued that this transcript is genetically connected to the original from which the Old Bulgarian translation was made.

Chapter 1 *Sinajskij Paterik and the problem of its Greek original* motivates the need to identify a Greek manuscript close to the original used for the Old Bulgarian translation of Λειμών. Pinpointed has been the fact that, while *there established have been Greek originals close in contents with the Egyptian, Scythian and the Anonymous parts of the Alphabetical-Jerusalem Paterica*, there is no such identified for the so called "*Sinajskij Paterik*". An important focus, in this part of the study, is the elaboration of the terminology, which was necessitated by the contradictory use of the title "*Sinajskij Paterik*" taken to mean both *the transcript from Sin.* and, as a technical term, *its Greek original*, as well as a certain *part of the Slavonic translation*. Throughout this study, the designation "*Sinajskij Paterik*" has been used exclusively to term that part of the translation the transcript of which is included in *Sin.* In this sense, "*Sinajskij Paterik*" is a translation work into Old Bulgarian containing patericon stories and sermons from various Greek sources. In its present day form *Sin.* contains 335 chapters, the majority of which (300 heads) represent a translation of the work of the Byzantine writer John Moschus created at the beginning of the 7th century.

Chapter 2 *The Writer John Moschus* is the first synopsis of the biography of the Byzantine man of letters in the history of Slavonic Studies, based on the achievements of modern Byzantine Studies and complemented by new facts and conclusions. Established have been certain details concerning the name of the author and his place of birth (town of Aegae, in Cilicia), the fact being underlined that both the transcript in *Sin.* and the *Florentine manuscript* keep the appellation ὁ αἰγεότης (εἰσατῆρηνος) on the basis of which the origin of the man of letters has been established. The facts of the life and work of John Moschus have been organized in chronological order, the two traditional sources – the anonymous prologue to *Λειμών* and the marginal note of Photius in *Μυροβίβλιον ἢ βιβλιοθήκη* – having been supplemented by the text of his writing itself. On the grounds of the already available data and the newly-made observations a number of fresh conclusions have been reached regarding the personality of John Moschus which define him as an extremely socially „agile“ writer who communicates successfully with both representatives of the town church and a variety of monastic communities. In his circle of acquaintances and friends most prominent are the Patriarch of Jerusalem Amos (594–601), the Alexandrian Patriarchs Eulogius (581–607) and John the Merciful (609–619), the Patriarch of Antioch Gregory I (573–593), and many other representatives of the senior clergy. John Moschus was also a spiritual mentor of the future Patriarch of Jerusalem, Sophronius. The association with persons of so high a status in the spiritual hierarchy is significant of the position of the man of letters himself, who was clearly regarded as a respectable and eminent person.

Apart from clerics, John Moschus had close relationships with people of wider cultural interests, such as the learned Alexandrian Christians Stephanus and Cosma. The former was an astronomer, a remarkable interpreter of Aristotle and a continuer of the tradition of John Philoponus, the latter possessed the largest private library in Alexandria. Other learned Alexandrians from the circle of Moschus' acquaintances were also Theodor the Philosopher and the Zoilus the Reader. Maximus the Confessor was probably also among the close associates of the writer. In conclusion, it has been argued that John Moschus was a person of remarkable cultural role and his activities marked an important stage of the integration between the church „in the world“ – that is, in the city – and the monasticism in the desert.

Chapter 3 *The epoch and the respective roles of the author and the reader* makes an attempt at reconstructing the specific roles plaid by the author and the readers of *Λειμών* in the chronological segment contemporary with the creation of the work.

Within this medieval communicative situation the *author* is both a *direct participant* in the narrated events and a *mediator* who collects and records

information in order to give access to it to a wider audience. The purpose of communication is pragmatic

– ὠφέλεια (benefit), while the implicit audience is rather large – πολλοί (many).

Writing (recording) is an important and responsible activity (“When you hear the story of St. Anastasius and have no paper, write it on your garment.”). As a communicative act, writing is devoid of any characteristics of creativity, the principle of *non-fictionality and credibility* being brought to the fore. A direct consequence of this principle is the internal communicative structure of the work – the primary narrator speaks in only 15% of the composite units, while elsewhere introduced is a secondary, and even tertiary, narrator.

Reading as an act of reception is obtaining the benefits of truth. It is often a *cause* of action, a *means* of dispelling sorrow, and sometimes it was accompanied by the miraculous. The text of Λειμών attests that at the time this work was created reading was an individual, as well as a collective, act; people used to read both silently and aloud; reading was done by monks and by representatives of urban culture. The readers were acquainted with the genre invariant of the Paterica with which Moschus consciously or subconsciously complied. A *book* had value in itself and could be a collective or individual possession. In general, there appears to have been a comparatively large and learned audience, which was interested in and used to communicate with the written word.

In **Chapter 4, *The work Λειμών through the prism of its introduction-dedication***, the introduction of Λειμών has been used as a semantic key to clarify the way in which the early medieval epoch looked upon literary communication, and also as a source for identifying the specific genre and compositional characteristics of the work.

Reading happened within the framework determined by the Christian goal setting of individual existence as part of the overall eschatological model of time and universe. The communicative contents of this framework fill the positions of writer–text–addressee with aesthetically connoted and allegorical expressions which are, however, recognizable in the immediate historical context being clearly defined and terminologically precise.

Point of reference for the chosen *modus dicendi* is the image of a *flowery meadow* (Λειμών), which is used to indirectly designate the desert. The ease of this substitution is due to the monastic ideal. Unlike the city, where the individual is in the grip of passion, marriage and labour, the desert is regarded by the hermit as a paradise – if not the heavenly one, it was at least an earthly mirror of the angel of life.

The image of the flowery meadow is the focus of the whole communicative situation:

1. *The writer* does not create a text, but is picking flowers and weaving a wreath (ἐξ ὧν τὰ καλὰ δρεψάμενος ἄνθη πλεκτὸν στέφανον ἀκηράτου λειμῶνος λαβὼν) and, like a wise bee, is gathering nectar from flowers (ὡς ἐπὶ τῆς σοφωτάτης μελλιότητος τὰ ψυχοφελῆ τῶν Πατέρων ἀρυσάμενος κατορθώματα).

2. *The texts*, as the author sees it, is a tableau of spring meadows abundant in flowers (θεὰ τῶν λειμῶνων... παντοδαπῆς ἀνθέων βλάστη). It is, in essence, a labour and work (πόνημα), a wreath (δρεψάμενος ἄνθη πλεκτὸν στέφανον), but also a meadow of flowers (Διὸ καὶ τὸ παρὸν τοῦτο τὸ πόνημα λειμῶνα ἀπεκαλέσαμεν). The coherence of the text is achieved on an “external” principle – bunches of roses, lilies and violets scattered and bound together, the beauty of each standing out at the background of the others.

3. *The immediate addressee* of the writing is Sophronius, referred to as ἱερὸν καὶ πιστὸν τέκνον. He is, at the same time, assigned the role of a mediator (προσφέρω σοι, τέκνον πιστότατον, καὶ διὰ σοῦ τοῖς πᾶσι). *Potential audience* is everybody who happens to pass by the flowery meadow attracted by its beauty (κατέχουσα τοὺς παριόντας).

Our modern philological thinking, accustomed to reading metaphors, is to be interdicted here, since a medieval text was really perceived at two levels, that is, as a component of a communicative event and as an immediate pictorial and perceptible existential act by which everyday life is transformed into a path to salvation.

The communicative purpose of the work, which was meant to reach a maximum audience, was actually achieved. Having complied with the standards of the medieval epoch and meeting its needs, the work of John Moschus got extremely widespread due to, in R. M. Aguilar² and M. Kisilier’s³ opinions, the colloquial language used by John Moschus. The generally huge number of the extant copies of patericon collections, and of parts of Pratum Spirituale, in particular, is to be explained by the fact that their plain and straightforward language made them a kind of medieval „bestsellers“.

Chapter 5 *What is the text published in Patrologia Graeca* focuses on the characteristic features of the text published in Migne, Patrologia Graeca, which has long formed the scientific opinion on Λειμῶν, and has often been erroneously identified with the writing of John Moschus. In this chapter,

² “La lengua de Juan Mosco se inserta en una tradición literaria cristiana que parte de la *koiné* neotestamentaria. En general su estilo es familiar, coloquial, pero también responde a una lengua más culta como propia de un monje.” Aguilar R. M. El sistema de las negaciones en Juan Mosco. – In: Cuadernos de Filología Clásica, № 18, 1983–1984, p. 336.

³ K i s s i l i e r, M. Jazyk Ioanna Moscha. Problemy interpretacii. – In: Indoevropejskoe jazykoznanie i klasicheskaja filologija – VII. Materialy chtenij, posv’ashtennyh pam’ati professora Iosifa Mojseevicha Tronskogo. St. Petersburg, 2003, 36–41.

identified have been the stages through which the text developed until it obtained the form included in PG.

Highlighted has been the primary importance of the Latin translation carried out in the 20s of the 15th century by Ambrogio Traversari on the basis of the version found in *F*, while its printed editions have been traced from that in Rome (1558) and Antwerp (1618) to its inclusion in *Patrologia Latina* in 1860. This is the translation used for the printed editions of the Greek text starting from the first one, carried out in Paris, in 1624, by F. Duceus, then the publication of J-B. Cotelier of 1681 until its inclusion in PG, in 1865. L. Lippomano's edition of the Latin text, in 1558, started the incorrect division of the text into 219 chapters, while the translation of Traversari contains 301 chapters.

The Greek text does not reproduce *F*. As early as the edition of F. Duceus (1624), and later the edition of J-B. Cottelier (1681), derive texts equivalent to the Latin translation of Traversari from different accessible Greek manuscripts (see **Appendix 1**) In 1865, Migne reprinted the Greek text of F. Duceus and J-B. Cottelier and the Latin text from the second edition with commentaries by H. Rozweyd (1628) in PG, where Traversari's translation has been altered at places to match the Greek text published by F. Duceus. Migne included the comments of Cottellier as footnotes and those of Rosweyd were included as endnotes at the end of the book. As a result, the bilingual edition of PG represents neither a specific Greek text, nor a Latin translation of the published Greek text, or else the authentic translation of Traversari. Nonetheless, the text contained in PG is useful for the purposes of studying the Old Bulgarian translation by the Slavists, since its structure was indirectly (by matching Traversari's translation) based on manuscript *F*.

Chapter 6 *The text of Λειμών – modern theories* traces the development of the scientific speculation on the text of Λειμών, starting with the marginal note of Photius in Μυριόβιβλον ἢ βιβλιοθήκη up to the present day interpretations.

The Byzantine cleric and scholar mentions the existence of two versions of the text, consisting of respectively 342 and 304 chapters. According to Photius, the larger volume of the former is due to some narratives being separated, as well as the addition of new stories.

Having overcome the practice of identifying Λειμών with *F*, in the beginning of the 20th century, the scholars started to search for, and establish, chapters of the work with no parallels in Traversari's translation, thus completing the number of the narratives to 342. Among the pioneers in this scientific tradition were F. Nau and L. Clugnet who studied *Corpus Parisinus Graecus*, in 1596, and discovered in it some chapters of Λειμών.

I. Smirnov worked, independently of them, in Russia, and identified variant readings closer to the Slavic translation of *Sin* on the basis of the manuscripts

Sin.163 from the 11th century and Sin.345 from the 10th century. However, Smirnov's research did not compensate the lack of a Greek transcript close to the original on the basis of which the Old Bulgarian translation was made. New chapters of the work were added in two manuscripts published by Th. Nissen, respectively ten chapters taken from the 14th-century Berolinensis Graecus 221 (Philipp. 1624) and four from the 11th-century Vindobonesis Hist. Gr. 42. Later E. Mioni presented twelve chapters from Marcianus Graecus II, 21.

Manuscript *F* stirred scientific interest due to Ph. Pattenden, who was the first researcher, after Smirnov, to draw attention to the lack, in Migne's edition, of Greek parallels to chapters 121, 122, 123, and the incompleteness of chapters 120 and 131. From the perspective of Slavic Studies, it is important to note that the chapters of *F* published by Pattenden have parallels in *Sin.* which also bear the same numbers. On the other hand, the incomplete chapters 120 and 131 in Migne's edition are matched by complete translations figuring as chapters 159 and 175 in *Sin.*

Relying primarily on the above described publications, J. Palmer makes use of the most recent study of the text of Λειμών consisting of 40 chapters altogether – i.e., 31 from Marcianus Graecus II, 21, 7 from Parisinus Graecus 1596 and 2 from Berolinensis Graecus 221. The available facts make it possible to draw an overall, however tentative, picture of the medieval written tradition of Λειμών.⁴ The representative manuscripts can be schematically grouped as follows:

<p><u>Group ρ.</u> In all probability, originated from the shorter version of the work, consisting of 304 chapters, mentioned by Photius. This is supported by the earliest extant Old Bulgarian translation.</p>	<p><u>Group π.</u> Most probably originated from the extended version mentioned by Photius.</p>	<p><u>Group μ:</u> Probably originated from group π.</p>
<p>12th-century Florentinus Medicus Laurentianus Plut. X, 3 (translated by Traversari).</p>	<p>11th-century Parisinus Graecus 1596. Contains chapters of Λειμών, divided into three series, mixed with works of the same genre by other authors.</p>	<p>Marcianus Graecus II, 21 from the middle of the 10th century. Might be a rough copy of an unknown manuscript from π.</p>

⁴ The information presented in the table is collected and systematized by: P a t t e n d e n, Ph. The Text of 'Pratum spirituale'. – In: The Journal of Theological Studies, 26, 1975, 40–49; Joannes Moschos. – In: Theologische Realenzyklopädie. Berlin–New York, 1988, 141–144; P a l m e r, J. S. El monacato oriental en el Pratum spirituale de Juan Mosco. Madrid, 1993, 55–57.

11th-century Parisinus Graecus 916 (Colbert 2500)	12th-century Parisinus Graecus 1605 (Reg. 2921, 2).	11th-century Taurinensis Graecus B-II-10.
13th-century Parisinus Graecus 1115. Displays some similarities to π but is closer to ϕ .	2-folium fragment bound at the end of Taurinensis Graecus B-II-10. The earliest extant fragment of the work. Dates back to the first half of 10th century.	14th-century Berolinensis graecus 221 (Phillip. 1624). It was probably the main source used by F. Duceus. Used by H. Usener for the publication of the anonymous prologue containing facts about the life of John Moschus.
12th-century Vaticanus Graecus 738. Bares similarities to ϕ and π .	12th-century Vaticanus Graecus 738. Bares similarities to ϕ and π .	11th-century Vindobonensis Hist. Graecus 42. Also used by H. Usener for the publication of the anonymous prologue.
		11th-century Sin. 163 and 10th-century Sin. 345. Used by I. Smirnov in his study of Sinajskij Paterik.

The last, **7 chapter**, *The Florentine manuscript and its relation to the Sinajskij Paterik* focuses on the transcript of $\Lambda\epsilon\iota\mu\acute{\omega}\nu$ from *F*. The 12th-century manuscript *F*, from Pluteus collection kept in the Laurentian Library in Florence, has been studied on the basis of a black and white microfilm.

F was made on parchment, and, at the time of its filming, contained 301 folia. It was included in the catalogue of A. M. Bandini for 1770, as well as in its later revised edition. For the purposes of this study, a new description of its contents has been made. It is in *F* – from f. 35 to f. 139^v – that Ambrogio Traversari discovered the transcript of Λειμών, on the basis of which he made its Latin translation in the 20s of the 15th century.

The manuscript is known to the Russian scholars from the beginning of the 20th century, however, they did not attempt to compare it with *Sin*. The first to draw attention to the close parallel between the transcript from *F* and the Old Bulgarian translation were the British Byzantologists H. Chadwick and Ph. Pattenden. Nonetheless, *F* gets known indirectly to the Slavicists, through the Latin translation of Traversari. As early as the publishers of *Sin*. made use of the parallel Latin text in PG, without specifying its origin, “in the absence of a Greek reading, or where it was less clear”⁵. More recently, the closeness between the translation contained in *Sin*. and the Latin translation in PG is pointed out by P. Petkov.

The tenets of these scholars have been proved by a detailed comparison, carried out for the purposes of this study, between the chapters of *Sin*. corresponding to the patericon part of *Lavr*. and the same readings contained in PG and *F*⁶. The analysis of the texts of the 13 narratives from the Greek sources revealed 295 variant readings altogether, falling into three groups respectively of omissions, additions and differences. The total number of exact matches from the three groups between the Greek readings and those in *Sin*. is 217. Of these, there are 164 between *F*. and *Sin*. and 53 between PG and *Sin*. This shows the approximate ratio of 3 to 1 in favor of the Florentine manuscript. However, two facts should be kept in mind: first, there are matching readings between PG and *Sin*., and secondly, the Slavicist researchers are unlucky to be left with some readings that cannot have been derived from neither *F*, nor PG.

This comparison has given grounds for the conclusion that the independent remarks of H. Chadwick and Ph. Pattenden, on the one hand, and P. Petkov regarding the closeness between *F* (respectively its Latin translation) and *Sin*. are absolutely justified not only concerning the contents and sequence of the 300 chapters that the two manuscripts have in common, but also concerning a large number of linguistic features.

On the grounds of the above mentioned scholars’ opinions of Byzantologists and Slavicists, and as result of studying the contents of *F* and analyzing the differences between *F* and PG, on the one hand, and *Sin*., on the other, displayed in the thirteen patericon stories the following conclusions can be made:

⁵ S i n a j s k i j paterik. Izd. podg. V. S. Golyshenko, V. F. Dubrovina. Moskva, 1967, 15.

⁶ Z a s h e v, E. Op. cit., 50–79.

1. The transcript of Λειμών found in *F*, being the most complete and authoritative among the extant transcripts, is an important source for the study of the Slavonic translation of the writing found in *Sin*.
2. Regarding the initial 300 chapters of *Sin*., the transcript from *F* has the same contents and sequence as the Slavonic work (with the single exception of the tenth chapter missing in *Sin*.).
3. The *Florentine manuscript* contains a text which, while cannot be called an ‚original‘ of the *Sinajskij Paterik*, is still considerably closer to it than the compilation found in PG.
4. The comparison between *F* and *Sin*. makes it possible to clarify more completely and deeply some important features of the text and language of the Slavonic translation, as well as the characteristics of the translation technique itself.

Before the appearance of a critical publication of Λειμών, and in the absence of a source more reliable than the Florentine manuscript, it is necessary for this manuscript to be used when studying the Sinajskij Paterik as a source more reliable than the compilation found in PG.

PART II. THE PATERICON SECTION IN LAVRENTIY’S MISCELLANY

Coming to grips with the problems related to the author, the author’s text, the cultural and historical context and the original used for the Old Bulgarian translation of Λειμών, provides the necessary starting point for focusing on the facts related to the presence of this work in a Slavonic milieu. On that basis the second part of the book concentrates on the research tasks, specific for Slavic studies, of summarizing the existing scholars’ theses concerning the nature and character of patericon narratives in *Lavr.*, to study the personality and work of the compiler of the book and clarify the history and characteristics of the text of the patericon stories in *Lavr.* through a linguistic and textological analysis of the Slavic and Greek sources used for the purposes needs of the present study.

The first chapter „On Lavrentiy’s Miscellany and its compiler” focuses on the personality of hieromonk Lavrentiy, with an emphasis on the fact that no special attention has been devoted, so far, on the personality of this scholar from the period of the Middle Bulgarian language. Highlighted has been the archaic character of the content of Lavrentiy’s miscellany by which the scribe has become known, and the fact that it contains transcripts important to the Cyrillo-Methodian and Slavic Studies, most prominent among which are the *Exposition of the Orthodox Faith* attributed to St. Cyril, Chernorizets Hrabăr’s work *On the Letters*, and the translation of *Ecclesiastical History and Mystical Contemplation* made by Constantine of Preslav. The miscellany also contains the earliest preserved copies of the Old Bulgarian translation

of the *Life of St. John the Merciful* by Leontius of Neapolis, the sermon *On the Eight Spirits of Wickedness* by St. Nilus of Sinai and the work of John Moschus Λειμών.

The chapter traces the history of *Lavr.* from its creation up to its coming, in 1863, into the **Russian National Library in St. Petersburg, and the emergence** of scholarly interest in the manuscript in the works of K. Radchenko, S. Vilinskij, D. Il'in'skij, and later in the studies of D. Dyulgerov, Yu. Trifonov, P. Lyapunov and B. Lavrov.

Regarding the compiler himself, first critically reconsidered has been the view of **K. Kuev that the only piece of information about hieromonk Lavrentiy** is the marginal note left by the scribe on f. 214. Arguments have been provided in favour of the idea that, in the introductory article to his edition of *Lavr.*, Kuev himself has refuted his assertion more than once, extracting implicit information about Lavrentiy from the miscellany. Kuev describes the compiler as an erudite scholar who is well-acquainted with both the literary heritage and his contemporary literary production, and who is distinguished by active social and moral positions. Lavrentiy appears to have had special affinity to persons and writings related to the Alexandrian Patriarchate, and also the ability to formulate, by the act of compilation, a clear message to the reader.

As sources of additional information about the scribe used have been the new attributions of manuscripts divided in two groups:

1. Indisputable attributions:

RNB F. I. 376	Lavrentiy's Miscellany	1348	214 ff.	paper (for Tsar Ivan Alexandăr)
RNB Pog. 1054	Ladder with additions	mid-40s of 14 c.	initial 190 ff.	paper (for Tsar Ivan Alexandăr)
Zogr. 24	Tetraevangelia	late 40s of 14 c.	the whole codex (?)	paper
Kishinev 2. 1	Tale of Barlaam and Joasaph	late 50s of 14 c.	225 ff.	paper

Zogr. 109	Homily of St. Ephraem the Syrian On the Holly Transfiguration	60s of 14 c.	7 ff. (bound within a 16-century Panegyric)	paper
Zogr. 83	Patericon compilation (Svoden paterik)	middle of 14 c.	unspecified part of the manuscript	paper

2. Hypothetical attributions:

Unknown	Menaion	first half or middle of 14 c.	unspecified part of the manuscript	parchment
RNB F.I.197	Margaritae	ca. 1370	around 2/3 of the codex	bombicina

Highlighted has been the fact that in the studies on the manuscript inheritance of Lavrentiy following the publication of *Lavr.* (mostly the works of K. Ivanova, D. Karadzova, A. Turilov and N. Gagova) gradually new features have been added to the portrait of the hieromonk: Lavrentiy appears to have been distinguished by his mastery in calligraphy; to have transcribed mostly books for reading; he worked in a Hesychastic environment related to both to the tsar and the patriarchal institutions; he was probably a member of a community of scribes supported financially by the highest representatives of the secular and spiritual authorities, engaged, as early as the 40s of the 14th century, in circulation of new translations and editions.

The summary of the studies on the personality and work of the scholar has been complemented by new findings and hypotheses, drawing mostly on the attributions made in the recent decades. The dating of the manuscripts and their nature prompt the assumption that the life-span of Lavrentiy covered the period from the mid-20s to the early 70s of the 14th century. Lavrentiy was probably a contemporary of Tsar Ivan Alexandăr and belonged to the upper-class circles close the royal court in Veliko Tarnovo. There are also reasons to assume that he maintained a „public library“⁷ in the vicinity of the capital city and was involved in the upbringing and education of the royal heirs, the miscellany itself being prepared as a textbook (reader) intended for them.

⁷ Gagova, N. Vladeteli i knigi. Uchastieto na yuzhnoslavjanskiya vladetel v proizvodstvoto i upotrebata na knigi prez srednovekovieto (IX–XV v.): Retseptsiyata na vizantiyskiya model. Sofia, 2010, 78–93. The book is available online at: <https://bas.academia.edu/NGagova/Books>. Viewed Sept. 22, 2015.

The second chapter “The Patericon Section” systemizes and provides a critical review of the research opinions on the nature and character of the patericon part in *Lavr.* Pointed out has been the existence of two theories concerning the sources of the medieval Slavonic tradition of the translation Λειμών, reflected in *Sin. Lavr.*, RNL Q.I.899 and NLCM 1039: a) there existed two translations – an Old Bulgarian one and a Middle Bulgarian dating from the 14th century (K Radchenko and P. Petkov); b) there existed one (Old Bulgarian) translation on which the later editions of the text are based (Sv. Nikolova, K. Kuev, Kl. Ivanova).

The first, partial, observations on the text of the patericon stories in *Lavr.* were published in 1980 By Sv. Nikolova.⁸ She is **emphatic that chapters** included in the manuscript were derived from the Sinajskij Paterik and that ‘half’ of them, included also in the Svoden Paterik are independent of the translation found therein. In Nikolova’s opinion, the changes in *Lavr.*, in comparison with Sinajskij Paterik, are mostly linguistic, the purpose of the scribe have been to make the text more clear. In her study, the scholar identifies three possibilities concerning the position of hieromonk Lavrentiy – to have been a copyist reproducing changes which had already been made, a translator who carried out a new translation from Greek, and an ‘observant scribe with a critical approach towards his protograph’. As a result of a partial analysis of the differences between the two Slavic literary monuments, Nikolova has given a complex response combining the three above described assumptions. On the other hand, the publisher of *Lavr.*, K. Kuev, believes that Lavrentiy followed very strictly the Slavic translation of the Sinajskij Paterik and made but minor changes to the text. Like Nikolova, Kuev is of the opinion that the aim of the author was to make the text clearer for the reader. The general conclusion reached by Kuev is that the changes to the text are primarily of lexical nature and did not result from a new translation or a new edition of the work.

Recapping the view of K. Radchenko, P. Petkov believes that RNL Q.I.899 contains a 14th-century Middle Bulgarian translation of Λειμών, and regards the patericon part in *Lavr.* as **the only evidence for the existence of a translation** of *Sin.* in the South-Slavonic tradition. Petkov reaches the interesting conclusion that the Greek text used for the translation found in RNL Q.I.899 was close to the text translated in Latin. This very observation challenges the correctness of **his thesis of the existence of a new Middle Bulgarian translation** of Λειμών, since the Latin translation was carried out by Traversari on the basis of manuscript *F*, which, in its turn, is closest to the original on the basis of which the Old Bulgarian translation contained in *Sin.* was made.

In a publication of 2005⁹ on the contents of the mid-14th-century manu-

⁸ Nikolova, Sv. Paterichnite razkazi v bălgarskata srednovekovna literatura. Sofia, 1980, 43–48.

⁹ Ivanova, Kl. Utochneniya kam săstava na cheti-miney ot Narodnata biblioteka „Sv. sv. Kiril i Metodiy” № 1039. – In: Sbornik v chest na prof. dfn Ivan Dobrev, chlen-corespondent na BAN i

script NLCM 1039, Kl. Ivanova also pays attention to the text of the patericon stories in *Lavr.*, in so far as the codex kept in NLCM contains parallels to chapters 2, 6, 10 and 11 of the miscellany. Ivanova also accepts the dependence of the patericon part of *Lavr.* on the Old Bulgarian translation of *Sin.*, however, she doubts that the changes to the patericon part of *Lavr.* are due to editor's corrections on the part of the compiler. Ivanova provides well-founded arguments for her identifying the patericon part of NLCM 1039 as the earliest Serbian fragment of the Old Bulgarian translation of Λειμών and, having partially compared the stories which *Lavr.* and NLCM 1039 have in common with their parallels in *Sin.*, she concludes that neither Lavrentiy nor the copyist of NLCM 1039 selected and edited the stories therein themselves. According to the researcher, there had been an earlier 'proto-selection' which then became a source of different types of compilations. Thus Ivanova reduces the role of Lavrentiy as a mere copyist reinforcing changes already made by another.

A meeting point between the scholarly opinions on the text of the patericon part of *Lavr.* is its genetic relation with the earliest surviving copy of the Slavonic translation contained in *Sin.* At the same time, it is clear that none of these is based on an exhaustive linguistic and textological analysis of the work, which could make it possible to determine whether it is a new version; if it includes a new translation and in what cases; what were the guiding principles on the basis of which the text was modified. Certainly, the answers to these questions are to be found through a detailed comparison and analysis of the variations in the text of the patericon stories in *Lavr.* contrasted with their parallels in *Sin.* and bearing in mind the parallels in NLR Q.I.899 and NLCM 1039, while not neglecting the dependence of these translations on their Greek original.

The third chapter *Specific features of the text and language. Analyses.* provides detailed analyses of the thirteen stories, dealt with separately and in the sequence they are included in *Lavr.* The two main, and interrelated, reasons for adopting this approach is the possibility – allowed for by the genre specific of the Greek original – of separating the chapters and recomposing the initial text, as well as the fact that the order of chapters in *Lavr.* does not correspond to that in *F*, i.e. to their order in the original text. In that sense, a separate analysis of the texts gives the best opportunity to try and answer the question of how the selection found in *Lavr.* was realized. An additional motive for such separate treatment is to facilitate future research on individual chapters of the translation of Λειμών which find parallels in *Lavr.*

Apart from *Sin.*, *F* and PG, for the analyses of stories № 2, № 6, № 10, № 11 and № 12, used have also been the parallel texts from NLCM 1039 and RNL Q.I.899. The remaining readings have been compared only with those

uchitel. Sofia, 2005, 263–279.

from *Sin.*, *F* and PG. The observations on the so established first group are of conceptual significance for the general conclusions reached in the study, while the comparisons made concerning the second group help trace common trends and supplement the study with further details.

The scholarly opinions expressed so far with regard to each story have been discussed during the analysis of the respective chapter, a brief summary being provided at the end of each analysis, and (where necessary) interim conclusions have been drawn.

The analysis of *Lavr. 1*, presented in **Subsection 3.1.**, shows that the tenets of Sv. Nikolova and K. Kuev are not altogether justified. The text does not ‘correspond precisely’ to that in *Sin.* and is not copied ‘literally’. The comparison reveals that, even in the first story, observable are a number of variations, where *Lavr.* shows the original condition of the translation, while in *Sin.* errors have been made. There are also examples indicative of the translator’s intention to correct unsuccessful decisions or such dependent on the principle of ‘verbum pro verbo’ interpretation. The text of *Lavr. 1* also attests to the fact that some of the redactions were prompted either by the copyist’s sense of language or an attempt to comply with a changed language norm, while the possibility of a small part of the changes being stylistic motivated should not be excluded. Even *Lavr. 1* clearly indicates that the general purpose of the edits is to achieve a more concise, precise and clearer phrasing.

Subsection 3.2. focuses on *Lavr. 2*. The story has a parallel in RNL Q.I.899 and NLCM 1039, **which allows for making comments on the scholarly theses.** The analysis demonstrates the inconsistency of the idea of P. Petkov that manuscript RNL Q.I.899 contains a new translation, different from that in *Sin.*, and supports the tenet of Kl. Ivanova concerning the existence of an intermediate edited text of the Old Bulgarian translation, which served as a common basis for *Lavr.* and NLCM 1309. The latter view, however, has been expounded and supplemented with new conclusions: 1. There existed an initial intermediate version of the Old Bulgarian translation of Λειμών characteristics of which are to be found in the variations from *Sin.* that are common for both RNL Q.I.899, NLCM 1039 and *Lavr.*, and the traces of which are most clearly kept in RNL Q.I.899. 2. The version on which NLCM 1309 and *Lavr.* are based is a later stage in the history of the text, reflecting a comparison with a Greek manuscript different from the original. 3. That such a comparison was in operation can also be assumed with regard to Lavrentiy’s work. 4. The second story (like *Lavr. 1*) displays many variant readings which reflect the initial condition of the translation. The text of the second story in *Lavr.* is also characterized by a significant number own editorial decisions of Lavrentiy.

Lavr. 3, dealt with in **Subsection 3.3.**, confirms some already identified,

and reveals new, specifics of the text of the patericon part. The narrative contains unchanged features of the initial translation, variations which can, by analogy, be referred to the intermediate version common for *Lavr.* and NLCM 1039, and examples of editorial interference on the part the compiler of the collection in 1348. To the latter group, with varying degrees of likelihood, have been referred the corrections of ambiguities and errors in the verbum pro verbo translation, and cases where the interference appears not to have been absolutely necessary, as far as the meaning is concerned, but occurred due to the translator's desire to render the text more adequate for the contemporary reader. Among the important changes made by Lavrentiy is the editing of conjunctions, reflecting the intention of the scholar to create a more correct semantic and syntactic structure of the text. There are sufficient grounds to believe that the redaction process had two aspects: on the one hand, the later man of letters intervened independently, prompted by his linguistic flair and the context; on the other hand, where the passage was vague, he compared it with a Greek transcript of the story, which differed, if not radically, from the text preserved in the Florentine manuscript. The text of *Lavr.* 3 gives reasons to believe that there was a trend for the later copyists to increase the editorial interference.

Lavr. 4 and *Lavr.* 5, analyzed respectively in **Subsections 3.4. and 3.5.**, have been compared, like *Lavr.* 3, only with *Sin.* and *F.* Emphasized has been that not all peculiarities identified in the texts could be defined as editorial interferences of Lavrentiy. Part of the differences from *Sin.* are due to the fact that the miscellany of 1348 has preserved features of the initial translation, while others are transformations made in the intermediate version. The observations made on *Lavr.* 4 and *Lavr.* 5 support the hypothesis that Lavrentiy used to interfere in order to remove some vagueness from the translation, or else in an attempt to make the text more adequate for his readers. At the same time, increasingly clear becomes the tendency towards a more succinct and precise language. **This results in omitting some unimportant details, simplifying the syntax and carefully removing the mistakes made in the course of translation.** The two stories prove the supposition that the scholar used a Greek text in the course of his work. However, it was not just for the sake of comparison; his editorial strategy was motivated by the desire to bring the reading home to the reader.

Subsection 3.6. pays special attention to *Lavr.* 6. The story is the second and last reading with a parallel in RNL Q.I.899. The comparison between the versions of the text found in *Sin.*, RNL Q.I.899, *Lavr.* and the Greek sources yields a picture rather similar to that obtained in the analysis of *Lavr.* 2. Of particular interest here is the problem commented on by Sv. Nikolova and P. Petkov concerning the opening of the narrative in *Sin.* and RNL Q.I.899.

Nikolova finds it rather nebulous, while Petkov believes that it includes the closing of the story from *PG*. The problem is that the two researchers are not familiar with *F*, where the incorrect division is already a fact, and also that Traversari's Latin translation (made on the basis of *F*) is altered, in this particular case, in order to conform to the Greek sources used in the preparation of Λειμών's publication in *PG*. What is important here, is that this opening underscores once again the closeness between *Sin.* and RNL Q.I.899. This, in its turn, is yet another argument in favour of the thesis that RNL Q.I.899 does not contain a new translation; on the contrary, many of its features are indicative of its closeness to an intermediate version which is earlier than the one used by the copyists of *Lavr.* and NLCM 1039.

Apart from the differences from *Sin.* common for *Lavr.* and RNL Q.I.899, which reflect this redaction, *Lavr.* 6 is characterized by specific features, come as a result of both the work of the compiler of the secondary intermediate version and Lavrentiy. These changes are similar to those identified in the cases of the five preceding chapters and reflect a constant effort to overcome the weaknesses of the translation and facilitate the reader. Particularly important for establishing the history of the patericon part of *Lavr.* is the fact that the sixth story is incomplete, the miscellany of 1348 actually containing just the introductory part of the chapter comprising only one third of the text

The number of the variant readings in comparison with *Sin.* in *Lavr.* 7, discussed in **Subsection 3.7.**, shows a clear tendency towards lessened editorial interference, while there is a rise in the cases of matches between *Lavr.* and *F*. To be sure, these facts need to be interpreted in the light of the specific position of the seventh story within the patericon part of *Lavr.* As it is evidenced in the Correlation Table (Appendix 1), *Lavr.* 7 marks a disturbance of the order of extraction of the chapters from the original translation. While *Lavr.* 6 is matched by the hundredth story from *Sin.*, *Lavr.* 7 is matched by the forty-fifth. Additional important information is provided by the above-discussed fact that *Lavr.* 6 is incomplete, the miscellany of 1348 containing only its enhanced introduction.

The above facts indicate first, that the patericon stories in *Lavr.* have not been taken from a single source. The scribe who has made the selection seems to have started with one manuscript containing a translation of Λειμών. However, this manuscript was, for some reason or another, damaged at the hundredth story. It can be assumed that part of it, starting with the part of the same story which is missing in *Lavr.*, had been torn out. This might have compelled the copyist to use a second manuscript containing a translation of Moschus' work, however, characterized by a greater closeness to the initial condition of the translation.

The comparatively low number of editorial interferences in *Lavr.* 7 makes the case similar to that in *Lavr.* 1. At the beginning of his work with the second

manuscript, like at the beginning of the work with the first one, the scribe must have stuck closer to his source. However, as shown by the analysis of the subsequent stories, the editorial interference gradually increases again.

The second important conclusion suggested by the findings discussed above concerns the problem of the authorship of the selection of the readings in *Lavr.* It is safe to say that the scribe in question was not Lavrentiy. The most convincing proof thereof is the fact that manuscript NLCM 1039, used for comparison, shows parallels with both the first part of the patericon readings in *Lavr.* (*Lavr.* 1 to *Lavr.* 6) and with the readings from the second part (*Lavr.* 7 to *Lavr.* 13). The selection of patericon stories extracted from two different manuscripts with translations of Λειμῶν has to be attributed to the unknown compiler of the intermediate version on which drew both *Lavr.* and NLCM 1039 which contain the earliest known Bulgarian and Serbian fragments of the Old Bulgarian translation of Moschus' work.

Lavr. 8 and *Lavr.* 9, analyzed respectively in **Subsections 3.8. and 3.9.**, demonstrate **another, second, increase in the number of variations in comparison with *Sin.***, followed by a sharp decrease in *Lavr.* 7 (respectively by 3% and 8%). The figures suggest that the anonymous creator of the intermediate version common for *Lavr.* and NLCM 1039 came to gradually increase his editorial interference while working with the second manuscript. The comparison of *Lavr.* 8 and *Lavr.* 9 with *F* confirms the impression that that manuscript was characterized by a greater closeness to the initial condition of the text than *Sin.* By analogy with the chapters which have parallels in NLCM 1039, it can be assumed that the changes to the intermediate version affected the introductory sentences, Grecisms and the unclear passages in the text.

On the other hand, the editorial changes that can be assumed to have been made by Lavrentiy include mostly modifications which were not necessitated directly by problems with the translation. *Lavr.* 8 and *Lavr.* 9 provide new arguments in favour of the thesis that the compiler of the miscellany of 1348 followed certain editorial strategy in terms of both omitting minor details and removing **vague syntactic structures or such influenced by the Greek original.** At the same time, the scribe has removed the inconsistencies from the translation **rather meticulously by either rethinking the initial text, or comparing it with a Greek source closer to PG than to *F*.** *Lavr.* 8 and *Lavr.* 9 also show **features typical for the language and style of Lavrentiy, namely, syntax simplification, preference for coordination by the use of the coordinative conjunction и, transformation of the predicate participle constructions into clauses or prepositional phrases.** There continues the overall trend towards shortening the text without detriment to the meaning. *Lavr.* 8 and *Lavr.* 9 attest once again to the excellent linguistic expertise of the scholar, his sticking to his own criteria for lexical adequacy, his having a better knowledge of the specifics of the Greek language than the translator and trying to facilitate the

reader to comprehend the as much as possible, even at the expense of objectification of abstracts, or admission of phrasal and lexical features of his more contemporary colloquial speech.

Having parallels in NLCM 1039, *Lavr.* 10, *Lavr.* 11 and *Lavr.* 12, studied respectively in **Subsections 3.10.**, **3.11.** and **3.12.**, together with *Lavr.* 2, contain important information concerning the second, intermediate edition. At the same time, these chapters allow for identifying and typifying the changes made by Lavrentiy.

The analyses reinforce and enhance the interim conclusions reached with regard to *Lavr.* 2: 1. The patericon parts in *Lavr.* and NLCM 1039 derive from a common source, which already contained a number of editorial modifications of the initial translation. 2. The editorial interferences of the anonymous compiler of this version include the changes in the opening sentences necessitated by the disturbance of the original sequence of the chapters, removal of the lexical Grecisms and elimination of the explanatory duplications. 3. It was in this version that the elaboration on the vague passages began. 4. The general purpose of the editions was to simplify and lower the stylistic register of the text.

The analysis of the three stories, however, allowed for a grounded refutation of the thesis of Kl. Ivanova that Lavrentiy did not subject his proto-graph to a thorough redaction. On the contrary, all evidence suggests that the compiler of the miscellany of 1348 had a highly critical attitude towards the initial text. He corrected features of the initial translation which had remained unchanged in the manuscript used by him, as well as elements which had already been edited. Lavrentiy introduced considerable changes while working with the intermediate version. This medieval Bulgarian man of letters had a rather flexible attitude towards his source and did not hesitate to change it when he found it necessary either in search for a more succinct and clear expression, or just prompted by his sense of language.

Lavr. 10, *Lavr.* 11 and *Lavr.* 12 support the conclusion concerning the greater closeness to the original condition of the translation of the second manuscript, used in the creation of the intermediate version, as well as the tendency for another increase of the editorial interference after the seventh story. On the other hand, the specific nature of part of the mistakes prompts the assumption that a second, less prepared, Slavonic scribe also worked on the manuscript.

The last, thirteenth story is dealt with in **Subsection 3.13.** Its comparison with the Greek sources gives further arguments that the second manuscript used by the compiler of the version which served as common source for *Lavr.* and NLCM 1039 to a much greater extent reflected the initial condition of the translation. *Lavr.* 13 contains linguistic decisions displaying the editorial interference characteristic of Lavrentiy, and those which reflect the impact of

the changed contemporary usus. At the same time, some of the readings support the already suggested hypothesis that in the copying process there used for comparison was a Greek manuscript somewhat different from *F* and bearing some of the features characteristic of the compilation found in PG.

Based on the detailed analysis of the patericon part of *Lavr.*, the **CONCLUSION** makes a number of inferences about the Greek original of Λειμών, its translation and its Bulgarian medieval tradition, as well as the text in Lavrentiy miscellany and Lavrentiy himself.

1. The Greek original

The comparison between the Greek and Slavonic traditions gives every reason to believe that the source on which the translation of Λειμών was based derived from the shorter version of the work containing 304 chapters, which was mentioned even by Photius. The transcript of Moschus' work in *F* used for the purposes of this study and the original used by the translator are genetically connected and are characterized by a significant similarity not only concerning the division and order of the readings, but also concerning the language.

2. The Translation

The analysis shows indubitably that the initial condition of the translation was different from the later version found in *Sin.* mostly in terms of being more complete and sticking more strictly to the Greek original. The comparison with *F* clearly shows that the later Slavonic copies (*Lavr.* included) in many cases reflect an earlier condition of the text. This applies to both the great amount of omissions made by the copyist of *Sin.*, and the considerable number of mistakes and variations in the Russian manuscript. In this sense, the text of *Sin.* should not be accepted unreservedly and identified with the initial translation, both in terms of its incorruptness and completeness and as far as its linguistic characteristics are concerned.

The most clearly observable feature of the text is the verbum pro verbo translation in terms of both word order and morphological and syntactic structures, even where phraseological or idiomatic expressions are used in the Greek original. While the translator has completed his task successfully in many cases, the conflict between strictly following the principle of literal translation, on the one hand, and the natural language asymmetry, on the other, is responsible for many unfortunate decisions. The explanations, especially in the cases of realia, which double the main text can be considered as evidence of a possible realization on the part of the scribe that the readers might have difficulties understanding the text and an attempt to deal with the potential problems.

Apart from the imperfections caused by the inclination towards literal rendering of the source text, the translation contains weaknesses reflecting the inadequate expertise of its author. The analysed thirteen stories provide examples which indicate that the man of letters not always understood correctly the syntactic relations in the original text and was not aware of the whole semantic fields of some words. Some of the most typical mistakes in the translation include taking no account of the case government of some verbs (e.g. ἀκούω) and prepositions (e.g. ἐπί), as well as the trend to identify absolute genitive even in the cases of attributive constructions in genitive case.

The analysis of the twelfth story, and its comparison with the Slavonic and Greek sources used for the purposes of the study, leads to the conclusion that a **second**, less well-educated scholar has worked on the translation of Λειμών. Especially telling in this respect is the difference in translating the monastic sobriquet βοσκόζ used three times in *F* (in stories № 219, № 224 and № 235), translated, in a similar context in *Sin.*, twice incorrectly as (пастырѣ), and correctly in the last, third, case as (иже с корениемъ крѣмλше).

The above described picture gives grounds to assume that the initial translation of Moschus' work was not carried out by an experienced and highly educated linguist, i.e. **it was not created by Methodius or any of the direct disciples of Cyril and Methodius**. It must have been created by Bulgarian scribes of later times in the course of their education in some of the literary schools established at the end of the 9th century under the patronage of Tsar Simeon.

3. The Bulgarian medieval tradition

Although no copies of translations of Λειμών dating back to the Old Bulgarian epoch have survived, it is safe to assert that the work was object of interest and circulation in medieval Bulgaria. Except the earliest, and most complete, Russian transcript form *Sin.*, there existed an unbroken Bulgarian medieval tradition, within the framework of which the text was reproduced, being at the same time subjected to editorial changes which aimed at its improvement, motivated by the changed language situation, context and addressees. In the course of this process several stages can be distinguished:

3.1. First intermediate redaction

The existence thereof is traceable in the analyses of *Lavr.* 2 and *Lavr.* 6. This redaction features in the variations common for RNL Q.I.899, *Lavr.* and NLCM 1039, and the abundance of matches between RNL Q.I.899 and *Sin.*, against common variant readings in *Lavr.* and NLCM 1039. It was, most probably, created in the Old Bulgarian epoch on the basis of the initial translation. The edits do not affect the openings of the stories (including the unclear opening sentence of *F* 100, which came to occupy this position due to the er-

ronous division between chapter 99 and chapter 100 of the Greek original), which gives reasons for assuming that it covered the entire text of the translation. The sources of this version were characterized by a greater closeness to the original condition of the translation in comparison with *Sin*. This is evidenced by the examples where the variant readings common for the three later Slavic manuscripts are strongly supported by *F*. It is in this version, that the process of removing mistakes and obscure places from the literal translation started (including the cases of *verbum pro verbo* rendering of the phraseological units and idioms) as well as the editing of conjunctions. It can also be assumed that in the course of removing the mistakes a Greek transcript was used for comparison. The number of changes to the initial text was considerably smaller in comparison with the second redaction represented below.

3.2. Second intermediate redaction

The existence thereof is evident mostly when comparing *Lavr. 2*, *Lavr. 10*, *Lavr. 11* and *Lavr.* with the texts from NLCM 1039. It was carried out earlier than the 14th century, and it was its author (and not Lavrentiy) who made the selection of the stories found in *Lavr.* This edition was carried out on the basis of two sources containing, as it can be concluded, full versions of the translation of Λειμών. The first manuscript ended with the beginning of chapter 219, most probably due to a damage done to the codex. This made it necessary for the compiler to resort to using another manuscript, which resulted in a disturbance in the sequence of the chapters, transferred, in its turn, into *Lavr.* The two manuscripts differed mostly in their respective accuracy in rendering the initial condition of the translation. The first was characterized by having a comparatively greater number of variations than the second one, especially in terms of omissions. The anonymous compiler aimed at making a selection and not preparing a complete copy of the work. He felt a greater freedom than the author of the aforementioned first redaction to recompose and purposefully change the language in the text of the selected chapters. The most characteristic features of his editorial work are as follow:

- omissions and changes in the opening sentences connected with the disturbed sequence of the chapters;
- replacement of the Grecisms with Slavic lexical equivalents;
- tendency towards simplification and lowering the stylistic register of the text;
- overcoming some weaknesses caused by literal translation;
- removing the doubling explanations in the cases of realia.

The nature of some of the changes attests – more emphatically than in the case of the first redaction – to comparisons made with a Greek copy different in some aspects from the original. The amount of editorial interferences in the second redaction is considerably larger than in the first one and is indicative of mindful and targeted efforts to improve the source text. The features of

this intermediate version, and the fact that it was used as the basis for *Lavr.* and NLCM 1039, two manuscripts created in literary centers apart from one another, though at almost the same time, give reasons to assume that it was connected with Mount Athos. On the other hand, the observation of Sv. Nikolaeva that the editorial interference of Lavrentiy in the patericon part of the miscellany gradually increases¹⁰ actually refers to the compiler of the version in question. **What is more, this tendency is observable twice – while the copyist was working with the first manuscript, wherefrom the initial six stories have been derived, and also with the second one wherefrom the remaining seven have been taken.**

It is also important to emphasize that the stories in NRL Q.I.899 show traces of the first redaction only – a fact which clearly indicates that, in the 14th century, there existed two independent ramifications of the tradition of written translation of Λειμών.

4. The text of Lavrentiy's Miscellany

The analysis presented above clearly shows that the patericon part in *Lavr.* cannot be defined as a homogeneous linguistic phenomenon. On the contrary, in the stories included therein, there are intertwined layers reflecting the initial condition of the translation as well as the intentional and unintentional modifications made by the later copyists. In this sense, it would be logically incorrect to speak about a *language of the transcript*, let alone consider this *language* as characteristic of the author of the copy. The only possibility open to the researcher is to identify and typify, with a varying degree of certainty, the modifications made by Lavrentiy. The comparative analysis of the used sources indicates that there are considerable amount of interferences made by the compiler of the miscellany of 1348, these being more numerable than the changes made by the authors of the two intermediate versions taken together, and including both variations in comparison with the text of *Sin.* reflecting precisely the initial translation, and modifications in comparison with already edited parts of the stories. This fact suggests that, like the author of the second version, Lavrentiy was driven by a deliberate intention to improve his protograph. There are also a considerable number of examples showing that, in the pursuit of his goal, he made use of a Greek transcript of Moschus' work. The specific features of the editorial style of the scholar are most noticeable in the stories with parallels in NLCM 1039, and these can, by analogy, be traced in the rest of the readings. The most certain of these can be presented as follows:

4.1. Tendency of shortening the source text.

Unlike his precedents, Lavrentiy omits more often both the vague pas-

¹⁰ Nikolaeva, Sv. Op. cit., 1980, p. 45.

sages – especially when the vagueness is caused by linguistic asymmetry in the mood and the syntactic relations – and some minor details the lack of which does not seriously affect the general meaning of the relevant sentence or the plot of the story. The overall impression is that the man of letters has tried to transform the text into a simple, and clear to the reader, moral case, in which effort he has readily done away with the petty details and everyday-life particulars with which the original was saturated.

4.2. Stylistically motivated editorial decisions.

Though limited in number, there are examples of these in most of the stories. More often than not, the changes have resulted in creating anaphoric expressions or etymological figures. It should be noted that no such tendency is noticeable in the previous versions of the texts. While the earlier scribes attempted to achieve only simplicity (and clarity) of expression, Lavrentiy seems to have been tempted to use rhetorical devices.

4.3. Archaization of expression.

In most cases, it consists in the use of dative absolute constructions in clauses where neither the Greek sources, nor the protograph, show the use of such construction. There are also examples of replacement of descriptive future tense forms by perfect forms in the present tense, of prepositional by case constructions without prepositions, and of ‘ΔΔ’-constructions by infinitives. However, it should be noted that this tendency is not absolutely consistent, the text containing a number of forms which suggest shakiness of certain grammatical concepts related to the case relations, especially with respect to the verbs of motion.

4.4. Syntax simplification and clarification.

This process had started well before the activity of Lavrentiy as a result of two major factors: the colloquial features and the syntax errors in the Greek original, on the one hand, and the literal translation, on the other hand. The syntax simplification and the discussed tendency of shortening the source text are correlated, to a great extent. However, the simplification has other aspects as well, such as a consistent preferential use of the coordinating conjunction ‘и’, rethinking and restructuring the overly complicated sentences and segmentation of the larger syntactic groups.

4.5. Redaction of the conjunctions.

In direct relation to Lavrentiy’s pursuit of a clear syntactic structure of the text are the changes in certain components of the conjunction system. Most characteristic is the replacement of post-positioned conjunction devices containing the component *же* (*же, же оубо, јако же оубо* etc.) with *и*, as well as the addition of *то* at the beginning of a main clause within a conditional sentence (*Δше...то*) and of *τοϋΔΔ* in complex-compound sentences with subordinate

clauses of time (ἐΓ,Δ,Δ ... τοΓ,Δ,Δ).

4.6. Lexical replacement.

This type of changes have supposedly been caused by the influence of the colloquial and literary usus of Lavrentiy. The language practice of the epoch, for instance, accounts for the presence in the text of the hapax *βιλ'κz* meaning *military flag*. The consistent replacement of *Δ,ϕλ* with *ρ,Δ,и* can also be imputed to Lavrentiy's usus. Lexical replacements occur in both passages edited in the chronologically intermediary versions and in such that have remained unchanged in these, thus reflecting the initial condition of the translation. The analysis of these confirms the overall impression that Lavrentiy has sought to achieve a more succinct expression and one that is clearer to the reader. No matter whether he has complied with a colloquial norm or the literary one, the lexical replacements attest to his attempt at bringing the text home to his readers, making it more understandable.

To the features characteristic of the editorial style of Lavrentiy added should also be the specific nominative case forms of the Greek male names whose stems end in a vowel. These end in *ε* (напр. *νικόλαε, ἄβράμιε*) not only in the Patericon part of the miscellany, but also in the *Life of St. John the Merciful* preceding it.

5. The compiler Lavrentiy – a remarkable figure in the mid-14th-century Bulgarian medieval culture.

Though relying on utterly scarce material, colligating and reconsidering the isolated facts accumulated in the course of research make it possible to undertake some, albeit hypothetical, reconstruction of the biography of hieromonk Lavrentiy. In all probability, hieromonk Lavrentiy was a contemporary of Tsar Ivan Alexandăr and his life-span covered the period from the mid-second decade to the early 70s of the 14th century. The manuscripts known today which show his handwriting suggest that the pick of his creative activity falls around the middle of the fourteenth century. Lavrentiy was a trained calligrapher engaged on copying and writing books for both non-liturgical (individual) reading and liturgical books. There are ground to assume that the literary man belonged to the upper social class and maintained connections with both the royal court in Tărnovo and the patriarchal institution. The hieromonk was a member of a Hesychast community of scribes financially supported by representatives of the highest secular and spiritual circles, engaged, as early as the 40s of the fourteenth century, in producing and circulating new translations and editions, maintaining at the same time a library with 'publicly available' royal books. Lavrentiy himself was probably involved in the

upbringing and education of the royal heirs and, in connection with this task, he compiled the miscellany of 1348 which may initially have served as a kind of textbook, a sui generis 'reader' for the noble youths. Far from being just a copyist, the scribe Lavrentiy was an exceptionally well-trained philologist with an excellent command of Greek.

* * *

In conclusion, it should be emphasized that the comparative analysis of the stories from the *Patericon* part of *Ivan Alexandăr's Miscellany of 1348* reveals distinctly a slow process of gradual changes of the text, aimed at its improvement, which were realized periodically in different historical epochs. The efforts of the compiler Lavrentiy contribute to this evolution with his critical approach towards the protograph, which was subjected to careful redaction according to the linguistic norms he had mastered and in compliance with the communicative and cultural objectives he had set before him in preparing the whole compilation.

The list of **DICTIONARIES** and **BIBLIOGRAPHY** used in the study contains more than 140 items altogether.

Three **APPENDICES** constitute an integral part of the book.

Appendix 1 contains **TABLE OF CORRELATIONS**. Organizing principle of the table is the order of the chapters of *Λειμών* as found in *F*, their parallels being indicated in the research systematizations (BHG, RBBT) as well as in the Greek and Slavonic manuscripts directly used in the study and the contents of which has been described in publications cited in the study (*F* = *Sin.*, PG, V 738, B 221, SP, *Lavr.*, RNL Q.I.899, NLCM 1039).¹¹

Appendix 2 contains the texts of the thirteen stories from the different sources used in the study published in parallel tables (*Sin.*, *Lavr.*, RNL Q.I.899, NLCM 1039, *F*, PG).

Appendix 3 contains a photocopy of the **PATERICON PART OF LAVRENTIY'S MISCELLANY**.

Appendix 4 contains translation of the 13 stories in Modern Bulgarian language.

¹¹ See the list of abbreviations.

У В О Д

Патеричният дял в Лаврентиевия сборник (по-нататък Лавр.) представлява пресечна точка на три слабо проучени средновековни културни и литературни феномена: написаното от Йоан Мосх през втората четвърт на VII в. съчинение Λεϊζώv, старобългарския превод на тази творба, осъществен преди края на XI в., и изготвянето на самия сборник през 1348 г. Взети заедно, посочените явления не само са отдалечени от съвременността, но и са разположени помежду си в историческа отсечка от време, обхващаща повече от седем столетия. Тези хронологични дистанции, заедно с отсъствието на последователно съхранена ръкописна традиция, представляват сериозно изпитание пред изследователя, решил да се опита да реконструира свързващите елементи на обединяващия трите феномена процес.

Непосредствен обект на настоящото изследване са съставлящите патеричния дял на Лавр. тринадесет разказа, извлечени от старобългарския превод на Λεϊζώv, а нейните главни цели могат да бъдат представени в следния ред:

1. Да се изяснят етапите в историята на текста и редакционните принципи и механизми, довели разказите до засвидетелстваното в Лавр. състояние.

2. Въз основа на постигнатите резултати да бъде определена културната роля на съставителя на сборника като копист, възпроизвеждащ своя протограф, преводач или редактор, следващ определени принципи.

3. Да бъдат направени изводи относно изготвянето и разпространението на превода на Λεϊζώv в средновековна България.

За осъществяването на така формулираните цели е необходимо да бъде решен цялостен комплекс от конкретни изследователски задачи, сред които на първо място по важност стоят тези, които се отнасят до славистичния аспект на изследването:

1. Проучване и обобщаване на съществуващите в науката тези относно същността и характера на патеричния дял в Лавр.

2. Проучване на личността на книжовника Лаврентий и на неговото ръкописно наследство.

3. Пълна съпоставка на текста на патеричните разкази от Лавр. с текста на съответните разкази от привлечените за нуждите на изследването славянски ръкописи, както и с набелязаните гръцки източници.

4. Езиково-текстологичен анализ на материала.

Фактът, че обектът на проучването не е изцяло домашно явление, а представлява привнесен посредством акта на превода културен феномен, води до обособяване на множество от проблеми, които лежат отвъд границите на славистичното проучване. Тяхното предварително разрешаване обаче е задължително, тъй като те се отнасят до базисни за изследването факти и процеси, предхождащи по време и обуславящи развитието на славянската традиция на превода на Λεξιόν. Към споменатото множество трябва да се отнесат следните задачи:

1. Проучване на личността на автора на Λεξιόν Йоан Мосх, на неговата епоха и на въздействието ѝ върху писателя и творческия процес.

2. Изясняване на жанровата и комуникативната природа на съчинението Λεξιόν.

3. Уточняване на представата за авторския текст на Λεξιόν.

4. Идентифициране в рамките на гръцката ръкописна традиция на препис, който максимално се доближава до използвания от преводача оригинал.

При проучването на текста на патеричните разкази в Лавр. са използвани следните източници:

I. Славянски:

1. Ръкопис F.I.376 от Руската национална библиотека в Санкт Петербург, влязъл в науката с названията Иван Александров или Лаврентиев сборник от 1348¹. Кодексът е точно датиран по приписката на л. 214. През 1655 г. е открит от Арсений Суханов в светогорския манастир „Св. Павел“ и е пренесен в Русия. Сборникът съдържа най-ранните преписи на значими за старобългаристиката и славистиката творби като приписването на св. Кирил „Написание за правата вяра“, „За буквите“ на Черноризец Храбър и „Черковно сказание“ в превод на Константин Преславски. Патеричният дял е второто четиво в сборника и представлява най-ранният съхранен средновековен български фрагмент от превода на Λεξιόν.

2. Най-ранният и най-пълен препис на старобългарския превод на Λεξιόν в руска редакция (т. нар. Синайски патерик), съдържащ се в изготвения в края на XI в. ръкопис № 551 от Синодалната сбирка на Държавния исторически музей в Москва (по-нататък Син.)². Син. съдържа 366 глави, като началните 301 (с изключение на един пропуск) имат точно съответствие във Ф. Към същия превод възхождат и тринадесетте разказа в Лавр.

¹ Паметникът е издаден от К. Куев с подробно представяне на палеографските му особености и състава му. Вж. Куев, К. Иван-Александровият сборник от 1348 г. С., 1981.

² Ръкописът е издаден. Вж. Синайский патерик. Изд. подг. В. С. Гольшенко, В. Ф. Дубровина. М., 1967. Текстът е достъпен в електронна форма в рамките на проекта МанускриптЪ: Славянское письменное наследие (<http://manuscripts.ru/>). Включен е под № 26 в Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР XI-XIII вв. М., 1984.

3. Ръкопис № 1039 от средата на XIV в., който днес се пази в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София (по-нататък НБКМ 1039)³. По съдържание НБКМ 1039 е чети-миней за септември-ноември. Той съдържа пет глави, възпроизвеждащи превода от Син., поместени на две бифолио, сгънати обратно, отделени от книжното тяло, но принадлежащи на ръкописа. Петте разказа представляват най-ранният сръбски фрагмент от старобългарския превод на Λεϊζών. Съответствие в Лавр. имат четири от тях.

4. Ръкопис Q.I.899 от третата четвърт на XIV в., съхраняван в Руската национална библиотека в Санкт Петербург (по-нататък РНБ Q.I.899)⁴. РНБ Q.I.899 произхожда от Атон, открит е във Филотеевския манастир и е пренесен в Русия от Порфирий Успенски. Ръкописът представлява сборник от патерични разкази, подбрани от различни източници. Началните 25 глави в ръкописа (с изключение на една) са извлечени от превода, засвидетелстван в Син. От тях две (№ 9 и № 11) имат паралел и в Лавр.

II. Гръцки:

1. Преписът на Λεϊζών в произхождащия от XII в. ръкопис от библиотеката на Лоренцо Медичи във Флоренция Florentinus Mediceus Laurentianus, Plut. X, 3 (по-нататък F), проучен и издаден фототипно в отделна книга за нуждите на настоящото изследване⁵. Този препис единодушно се определя от византолози като Х. Чадуик и Ф. Патенден като най-пълен, най-авторитетен и доближаващ се най-много до славянския превод. Версията на Λεϊζών от F също така индиректно стои в основата на публикацията в PG, тъй като по нея е осъществен латинският превод на Амброджо Траверсари, спрямо който е компилиран наличният в PG паралелен гръцки текст.

³ Вж. К о д о в Х., М. С т о я н о в. Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека. Т. 3. С., 1964, 246–252; И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава на чети-миней от Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ № 1039. – В: Сборник в чест на проф. дфн Иван Добрев, член-кореспондент на БАН и учител. С., 2005, 263–279.

⁴ Вж. Р а д ч е н к о, К. Отчет магистранта К. Ф. Радченко о занятиях рукописями в библиотеках и других учебных учреждениях Москвы и С.-Петербурга в течение сентября и октября 1896 года. – Университетские известия, год. XXXVIII, № 9, Киев, 1898, 79–81; С ы р к у, П. А. К истории исправления книг в Болгарии в XIV веке. Т. I. вып. I. Время и жизнь патриарха Ефтимия Терновского, СПб., 1898, с. 472. Към третата четвърт на XIV в. е отнесен от М о ш и н, Вл. Палеографски албум на јужнословенското кирилско писмо. Скопје, 1966, с. 110. Н. Шаламанова датира ръкописа от края на XIV – началото на XV в. – вж. Ш а л а м а н о в а, Н. Предварительный список славяно-русских рукописей. XI–XIV вв., хранящихся в СССР. – Археографический ежегодник за 1965. М. 1966, с. 263.

⁵ В а n d i n i, А. М. Catalogus codicum manuseriptorum Bibliothecae Mediceae Laurentianae, varia continens opera graecorum Patrum. Т. I–III. Florentiae, 1764–1770; В а n d i n i, А. М. Catalogus codicum manuseriptorum Bibliothecae Mediceae Laurentianae. Accedunt supplementum tria ab E. Rostagno et N. Festa congesta, necnon additamentum ex inventariis Bibliothecae Laurentianae depromptum. Accuravit Fridolf Kundlien. Т. I–III (2 vols.) Lipsiae, 1961. За уточнения към състава на ръкописа вж. З а ш е в, Е. Фототипно издание на Λεϊζών πνευματικός (Pratum spirituale). С., 2005, 41–44.

2. Публикацията Λεϊζών в *Patrologia graeca* (по-нататък PG)⁶. Изданието е привлечено, тъй като по традиция формира представата за текста на Λεϊζών както сред византолозите, така и сред славистите, и се използва като отправна точка за сравнение и анализ във всички досегашни изследвания, засягащи в една или друга степен славянския превод на съчинението на Йоан Мосх.

Всички съответствия между главите на Λεϊζών в привлечените и цитираните източници са систематизирани в приложена в края на книгата таблица (вж. Приложение 1).

Подборът на славянските източници е подчинен на намерението да се конфронтира възможно най-ранният препис на превода (Син.) с най-ранните запазени и близки по време южнославянски фрагменти от традицията на този превод (Лавр., НБКМ 1039 и РНБ Q.I.899). Споменатите ръкописи са известни в науката, което дава възможност да се вземе отношение към изказаните становища във връзка със съдържащите се в тях глави от превода на Мосховата творба.

По отношение на гръцките източници основните предимства на настоящото изследване са изясняването на проблема за същността на публикацията в PG и привличането на F. Макар да е познат за византолозите, флорентинският ръкопис не е използван досега за изясняване на особеностите на старобългарския превод на съчинението на Йоан Мосх.

Обектът, целите и задачите на изследването определиха избирането на интердисциплинарен подход, съчетаващ установените принципи на текстологията с методите на компаративната лингвистика, литературната история, културно-историческата реконструкция и микроисторията. Основното внимание при работата беше ангажирано с неизследвани досега области, свързани с гръцката и славянската традиция и с взаимодействията им, и към критично преосмисляне на съществуващите в науката тези.

⁶ Migne, J. P. *Patrologiae cursus completus. Series latina*. T. 74. Paris, 1860. Coll. 2847–3116.

ДЯЛ I. ГРЪЦКИЯТ ПЪРВООБРАЗ

1. Синайският патерик и проблемът за неговия гръцки първообраз¹

Изучаването на средновековната българска литература по необходимост включва проучване на значително по обем множество от преводи. Нещо повече, самото възникване на тази писмена традиция е генетично обвързано с културния акт на превода. В този смисъл анализът и интерпретацията на езиковите и текстовите специфики на всяка произволно взета преводна старобългарска творба би следвало да се предхожда от изясняване на проблемите, свързани с автора, текста (а също и с контекста) на оригиналното съчинение. Дихотомията оригинал – превод, при цялата си условност през епохата на Средновековието, се оказва в основата на неизбежни проблеми, когато бъде отнесена към конкретния материал. В случая това е патеричният дял в Лавр., за който традиционно се твърди, че е извлечен от Синайския патерик.

Систематизирайки задачите пред славистиката по отношение на средновековните славянски патерици в най-пълното засега изследване на патеричните разкази в старобългарската литература, Св. Николова през 1980 г. справедливо отбелязва, че „отношенията между гръцките и старобългарските текстове на патеричните сборници са все още недостатъчно проучени“². Сред основните проблеми в това отношение се откроява разминаването между интересите на византолозите и славистите – докато първите си поставят за цел да реконструират в една или друга степен първоначалния състав и текст на *оригиналните съчинения*, вторите се стремят да идентифицират в най-общ смисъл *гръцките съответствия* на преводите: „В резултат на това вече са известни гръцките съответствия на всички патерични сборници“³. Тези съответствия обаче не винаги принадлежат към редакцията, по която са направени преводите. Днес, три десетилетия по-късно, това състоя-

¹ Представеното в книгата проучване на гръцката традиция на *Leimwvvn*, на автора на съчинението и на ръкописа F е публикувано като встъпителна студия към фототипното издание на F. Направените отделни корекции и добавки имат за цел единствено актуализацията на съдържанието и не променят формулирани вече тези. Вж. З а ш е в, Е. Фототипно издание на Λεϊψὼν πνευματικὸς (Pratum spirituale). С., 2005, 7–142.

² Св., Николова добавя също: “Те са предмет на изследване главно сред славистите, които, пристъпвайки към анализ на славянските патерици, си поставят обикновено като първа задача издирването на гръцките текстове на произведенията.” (Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази в средновековната българска литература. С., 1980, с. 16.)

³ Н и к о л о в а. Св. Патеричните разкази..., с. 17.

ние не се е променило особено. Все още не са открити оригиналите, използвани от славянските преводачи, но, докато за Египетския, Скитския и анонимния дял на Азбучно-Ерусалимския патерик са открити *близки по състав гръцки ръкописи*, не така досега стои въпросът с т.нар. Синайски патерик, запазен в ръкопис № 551 от Синодалната сбирка на Държавния исторически музей в Москва (Син.)⁴. В настоящото изследване обаче ще бъде представен опит да бъде запълнена тази липса.

Син. е отдавна известен на славистиката и затова няма да бъде представян подробно⁵. Към установените в науката факти могат да се причислят отнасянето на ръкописа към края на XI или началото на XII в. и приемането, че представлява руска редакция на превод, осъществен в България през X в. В своето слабо познато сред източноевропейските слависти изследване върху правописа и произхода на Син. Н. Озеров изказва схващането, че ръкописът е изготвен в южноруските области⁶. По отношение на авторството на засвидетелствания в Син. превод единствената атрибуция принадлежи на руската изследователка Т. Иванова, която го свързва с името на Методий⁷. Представеният в книгата текстологичен анализ обаче показва, че тази теза е неубедителна. В скоро публикуваното си изследване върху езика на Син. унгарският учен И. Пожгаи, без да споменава монографията на Н. Озеров, достига до извода, че паметникът е бил изготвен на „територията на южните староруски диалекти“⁸, а неговия протограф въз основа на езикови данни отнася към западните български земи⁹.

⁴ На Син. се спира неколккратно Св. Николова в цитираната по-горе монография. Вж. Н и к о л о в а, С. Патеричните разкази..., 11–12, 20–23, 29–30. Обобщение на богатата славистична изследователската традиция, посветена на състава, отразен в Син., както и на неговото разпространение, може да бъде открито в статията на Н. И. Н и к о л а е в, поместена в: Словарь книжников и книжности древней Руси. Вып. I. Л., 1987, 316–321.

⁵ За отнасянето на ръкописа към XI в. вж. Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., с. 23. Издателите на текста на преписа представят сходна позиция: „...рукопись могла быть написана в XI в. или в первой половине XII в.“ Вж. Синайский патерик. Изд. подг. В. С. Гольштенко, В. Ф. Дубровина. М., 1967, с. 21. Към края на XI в. е отнесен ръкописът и в: Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР, XI–XIII вв. М., 1984, 68–69.

⁶ **O z e r o v, N. Sinajskij paterik: Its orthography, and date and place of origin.** Columbia University, Ph.D., 1976, p. 216. В изследването на Озеров преводът и ръкописът се назовават по един и същи начин (Синайский патерик) – грешка в научната традиция, която е коментирана по-долу.

⁷ И в а н о в а, Т. А. Заметки о лексике Синайского патерика (к вопросу о переводе Патерика Мефодием). – В: Проблемы современной филологии. Сборник статей к семидесятилетию акад. В. В. Виноградова. М., 1965, 149–153.

⁸ П о ж г а и, И. Синайский патерик. Лингвистический анализ кодекса Государственного Исторического музея под сигнатурой Син. 551. Studia Paleoslavica IV. Серед, 2004. с. 196.

⁹ П о ж г а и, И. Синайский патерик..., с. 80, с. 133. В изложението авторът си служи с термините *старобългарски език* и *старобългарски диалекти*, макар че в заключителните изводи да ги избягва. На с. 198 формулировката е следната: „Место возникновения протографа можно отнести к территории западных старославянских диалектов, скорее к южной и средней частям этой территории, чем к северной.“

Син. влиза в славистичната наука с едно по-късно спрямо времето на създаването му название – Синайски патерик. Наименованието произхожда от добавено през XIV–XV в. на л. 3 заглавие¹⁰. Първоначалното заглавие и посвещението, с което започва Λεϊζών, липсват, тъй като най-вероятно са били на загубения начален лист. Важно е да се отбележи, че наименованието Синайски патерик се използва за назоваването на *преписа*, но също така и като технически термин, визиращ, от една страна, неговия *гръцки първообраз*, а от друга – определен *състав на славянския превод*. Издателите на Син. отбелязват факта, че „Публикуемая рукопись... известна как Синайский патерик, или – по сохранившемуся более позднему названию – Патерик синайский...“¹¹. Същевременно те говорят за изследване на текста „греческого оригинала Синайского патерика“, което според тази логика може да означава: а) че конкретният ръкопис, а не преводът, засвидетелстван в него, има гръцки оригинал; б) че става въпрос за гръцки състав, който пряко съответства на засвидетелствания в преписа състав. В духа на тази обръкваща терминологична традиция е говореното за старобългарския (или за средновековния славянски) текст на Синайския патерик, което предполага наличието на гръцки такъв, а също и използването на изрази като „преводът на Синайския патерик“. Посочените противоречия могат лесно да бъдат избегнати, ако се възприеме като отправна точка наименованието на гръцкия първообраз на съчинението (Λεϊζών) и се има предвид състоянието на проучванията за неговата ръкописна традиция, от една страна, а от друга – ако за превода се говори само като за превод. В случая „Синайски патерик“ ще се употребява единствено за обозначаване на състава на превода, препис на който е засвидетелстван в Син. В този смисъл Синайският патерик е старобългарска преводна творба, съдържаща патерични разкази и поучения от различни гръцки източници. До нас в Син. са достигнали 335 глави. По-голямата част от тях, 300 глави¹², представлява превод на създаденото в началото на VII в. съчинение на византийския писател Йоан Мосх Λεϊζών πνευματικός, Λεϊζών¹³, или Νέος Παράδεισος¹⁴, популярно днес и с латинското си наименование Pratum spirituale.

Използването на заглавието Λεϊζών (а не Λεϊζών πνευματικός) се утвърждава все повече в научната традиция. Още в началото на XX век А. Соболевски обръща внимание на факта, че формата Λεϊζών πνευματικός

¹⁰ Синайский патерик..., с. 19.

¹¹ Синайский патерик..., с. 5.

¹² Реалният брой е 300, въпреки че номерацията сочи 301. За това разминаване вж. частта „Флорентинският ръкопис и неговото отношение към Синайския патерик“.

¹³ С о б о л е в с к и й, А. И. Отзыв о труде Свящ. И.М. Смирнова. – Изв. ОРЯС, 23, 1921, 289–95

¹⁴ Според Х. Палмер заглавието Νέος Παράδεισος е по-късно и е наложено от преписвачите “por oposición al Jardín de Paladio”. Вж. P a l m e r, J. S. El monacato oriental en el Pratum spirituale de Juan Mosco. Madrid, 1993, с. 48.

се подкрепя от късни гръцки ръкописи (от XVI–XVII в.) и само от един пергаментен от XII в., съхраняван във Флоренция (т.е. от F). Руският учен препоръчва употребата на известното на Йоан Дамаскин и Фотий заглавие Λειψώνιον. В по-ново време формата Λειψών се възприема от Ф. Патенден, Е. Трап, Р. Майзано, Х. Палмер и др.¹⁵ Соболевски, Патенден и Палмер са категорични, че заглавието Λειψών πνευματικός има по-скоро характер на изключение, тъй като се среща само в привлечения за целите на настоящото изследване ръкопис F, латинският превод на който дава гражданственост на названието Pratum spirituale. От гледна точка на този установяващ се в научната литература узус би следвало да се възприеме и латинското наименование Pratum.

В първото по-цялостно изследване на Синайския патерик и на него-вия гръцки първообраз, принадлежащо на И. М. Смирнов¹⁶, авторът посочва гръцки съответствия 35-те глави, които не са част от съчинението на Йоан Мосх. Съответно от Ἀνδρῶν ἁγίων βιβλος и Ἀποφθέγματα τῶν ἁγίων ἑρόντων: 302–305, 306–311, 315–333; и от Ἡ κατ' Αἰγύπτου τῶν μοναχῶν ἱστορία: 312–314, 335–336. Самият Смирнов взема като отправна точка за установяването на гръцкия първообраз на славянския паметник текста на Λειψών в PG и въз основа на него търси в ръкописи № 163 и № 345 от Московската патриаршеска библиотека липсващите у Мин съответствия на отделни глави¹⁷. Същевременно по собствените му думи той дава „известно количество вариантов, благодаря чому древне-славянският превод почти во всех особенностях своего текста нашел свою греческую параллель“¹⁸. В своя отзив за труда на И. Смирнов А. Соболевски¹⁹ заявява донякъде пресилено, че непосредствената цел на първата част от изследването – „подобрать подходящий гречески оригинал для древне-славянского перевода... в той или другой степени успеха достигнутой“. Проблемна в случая е употребата на термина „оригинал“. В духа на по-късната текстологическа традиция на Д. С. Лихачов²⁰ схващането на И. Смирнов, че той е посочил „греческую параллель“ е много по-адекватно, тъй като авторът на изследването нито си поставя задача да разреши, нито изчерпва проблема с редакцията на

¹⁵ Вж. P a t t e n d e n, Ph. Joannes Moschos. – In: Theologische Realenzyklopädie. Berlin–New York, 1988, 141–144; T r a p, E. Joannes Moschos. – In: Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon. Online Edition, www.bautz.de/bbkl; M a i s a n o, R. Tradizione orale e sviluppi narrativi nel Prato di Giovanni Mosco. – Bolletino della Badia Greca di Grottaferrata, N.s. 38, 1984, 3–17; P a l m e r, J. S. El monacato ..., 48–49.

¹⁶ С м и р н о в, И. М. Синайский патерик (Λειψών πνευματικός) в древне-славянском переводе. Ч. 1. Греческий оригинал со стороны своего текста. Ч. 2. Обзор рукописей славянского перевода Патерика и сравнительный анализ их текста. Сергиев Посад, 1917.

¹⁷ В № 163 той открива гръцки текст, съответстващ на гл. 121, 122 и 132, а в № 345 – на 78, 120, 131, 141 и 145.

¹⁸ С м и р н о в, И. М. Синайский патерик..., с. 106.

¹⁹ С о б о л е в с к и й, А. И. Отзыв о труде..., с. 291.

²⁰ Л и х а ч е в, Д. С. Текстология. Краткий очерк. М.–Л., 1964. 59–61.

текста на оригинала, по която е направен преводът, нито идентифицира конкретния гръцки ръкопис, който стои в основата му²¹.

В цитираното обобщаващо изследване Св. Николова със съжаление отбелязва липсата на критически издания на гръцките патерици и факта, че никому не се е удало да намери оригиналите. Николова изказва надежда, че славистиката ще бъде улеснена от евентуалното откриване на първообразите на славянските патерични сборници²². Въпреки напълно оправданата теза на изследователката, че преди установяването на гръцките първообрази проучването на принципите на превода²³ би било твърде условно²⁴, такива опити се осъществяват. В това отношение също има показателни примери.

В кратката встъпителна студия към подготвеното от В. С. Голышенко и В. Ф. Дубровина издание на Син., чрез което паметникът става широко научно достояние, присъства дял, озаглавен „Сведения о греческом оригинале“. В него авторите, както и по-рано И. Смирнов, вземат текста в РГ като отправна точка за изучаване на засвидетелствания славянски превод и заявяват: „Наиболее полное и позднее издание греческого текста осуществлено Минем“.²⁵ Дубровина и Голышенко си дават сметка, че този текст е ненадежден за филологически изследвания, но все пак го ползват многократно в изданието си. Въпреки декларирането, че не е намерен „единный рукописный текст, который мог бы считаться оригиналом славянского перевода“²⁶, Голышенко и Дубровина използват главно публикацията на Мин, „с целью объяснения трудных для понимания мест (при дефектах рукописи, искажениях, пропусках, описках и т. д.)“.²⁷ Нещо повече, този текст се привлича в бележки за обяснение на превода, за уточняване на граматически форми и конструкции²⁷.

Сходна е позицията и на Н. Озеров в споменато му изследване върху правописа, времето и мястото на възникване на Синайския патерик²⁸, подобен е подходът на слависти като Т. Иванова²⁹, Е. Дограмаджиева³⁰, А. Минчева³¹, К. Куев³², за които текстът в РГ си остава основна база

²¹ Встрани от интереса на изследователя остава и въпросът дали преводът, отразен в преписа (Син.) отразява адекватно първоначалното състояние на превода.

²² Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., 16–17.

²³ Това се отнася със същата валидност и за различните равнища на езика.

²⁴ „А докато не бъдат открити първообразите на славянските патерични сборници, всякакви изводи за начина и метода на превеждане не ще имат голяма стойност, тъй като ще са в значителна степен условни.“ (Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., с. 17)

²⁵ С и н а й с к и й патерик... с. 11.

²⁶ С и н а й с к и й патерик..., с. 12.

²⁷ С и н а й с к и й патерик..., 42–400.

²⁸ “The most complete Greek edition has been published by Migne.” О з е р о в, N. Sinajskij patetik..., р. 2.

²⁹ И в а н о в а, Т. А. Заметки о лексике ..., 149–153.

³⁰ Д о г р а м а д ж и е в а, Е. Преводачески похвати при предаването на съюзните средства в Синайския патерик. – Slovo, 28, 1978, 77–82.

³¹ М и н ч е в а, А. За синтаксиса на Синайския патерик. – Slovo, 28, 1978, 89–104.

³² К у е в, К. Иван-Александровият сборник от 1348 г. С., 1981, 109–116.

за анализи и съпоставки. Така, въпреки очевидната липса на отговор на въпроса какво представлява текстът, публикуван у Мин, той продължава да се използва за наблюдения върху принципите на превода и езика на Син.

Представената дотук ситуация в славистичната научна традиция сякаш естествено налага извода за едностранчивостта на нейния подход. В продължение на около столетие изследователите на Синайския патерик се срещат с един и същи проблем, в някои от случаите констатират неговата наличност, но не полагат усилия за неговото разрешаване. В настоящото проучване обаче се прави опит за смяна на установения стереотип и за възприемане на една по-различна, **интердисциплинарна гледна точка**, съчетаваща, доколкото е възможно, славистиката и византологията. Това се прави с цел да се запълнят съществени празнини по отношение на важния славистичен проблем за гръцкия първообраз на Синайския патерик. В интерес на придържането към възприетия хронологически принцип при анализа на явленията и в името на набавянето на необходимия за проучването базисен културно-исторически контекст следва да се започне с представянето на автора Λεϊζών и неговата епоха.

2. Писателят Йоан Мосх

Въпреки наличието на множество условности, отнасящи се до авторството в средновековните литератури³³, днес със сигурност може да се твърди, че създател на съчинението Λειμών е Йоан Мосх³⁴ – Ἰωάννης Μόσχος (Joannes Moschus) или Ἰωάννης Εὐκράτης. Името във формата „Йоан Мосх“ се налага от изданието на Фронтон дьо Дюк³⁵. То се възприема и от И. Смирнов³⁶. Вторият елемент (Μόσχος) бива тълкуван като: 1. Личен прякор (μόσχος – малко животно, най-често теле); 2. Прякор на бащата – това схващане се защитава от А. Соболевски в неговия отзив за труда на И. Смирнов³⁷. Соболевски предлага в руски да се употребява притежателна форма „Мосхов“, като се мотивира с родителния падеж, използван от Фотий – Ἰωάννης μὲν ὄνομα αὐτοῦ, ἐξ ἐπικλήσεως δὲ ἐλέγετο ὁ τοῦ Μόσχου; 3. Етноним, обозначаващ произход от грузинското племе „месхети“.³⁸

Ако се опрем на разпространената и днес в гръцкия език употреба на съществителното μόσχος като антропоним, трябва да приемем формата на името Йоан Мосх като достатъчно адекватна.

Данните, чрез които може да се реконструира биографията на писателя, са фрагментарни и непълни. Единствените писмени източници за живота му са анонимният пролог³⁹ на Λειμών, създаден вероятно скоро

³³ Съвременното схващане за авторство не може механично да се пренесе върху средновековната епоха. За относителния характер на това понятие вж. L o u g h, Jh. *Writer and Public in France: From the Middle Ages to the Present Day*. Oxford, 1978; G ö p f e r t, H. *Vom Autor zum Leser*. München, 1978; W o o d m a n s e e, M. *The Genius and the Copyright: Economic and Legal Conditions of the Emergence of the “Author”*. – *Eighteenth-Century Studies*, 17, 1984, № 4, 425–448; V i a l a, A. *Naissance de l'écrivain. Sociologie de la littérature à l'époque classique*. Paris: Les éditions de Minuit, 1985; F o u c a u l t, M. *What is an Author?* – In: *Modern Criticism and Theory. A Reader*. London–New York, 1997, 196–210.

³⁴ Йоан Мосх е включен сред светците на православната църква като *преподобен*. Като годишна на успението се посочва 622-а, а датата на отбелязването на паметта е 11 март. На същата дата и православната, и католическата църква отбелязват паметта на патриарх Софроний Йерусалимски. Вж. Християнство. *Энциклопедический словарь* в 3 томах. Т. 3. М., 1995.

³⁵ Вж. F r o n t o n d u D u c (Fronto Ducaeus). *Bibliotheca Veterum Patrum*. T. 2. Paris, 1624.

³⁶ С м и р н о в, И. *Синайский патерик...*

³⁷ Вж. С о б о л е в с к и й, А. И. *Отзыв...*, с.292.

³⁸ Вж. Н и к о л о в а, Св. *Патеричните разкази...*, 11–12. Споровете за значението на името „Мосх“ датират от XVII в. Изследователите, които виждат в това название етноним, го свързват с грузинско племе, споменато и в Библията (Пс. 119: 5; Иез. 39: 1). Против това схващане се изказва още Fabricius (F a b r i c i u s. *Bibliotheca graeca*, edit. Harles, 10, p. 124). В подкрепа на схващането като антропоним (бащино име?) са множеството средновековни прецеденти. В самото съчинение Pratum spirituale има глава (№ 267), посветена на Мосх – търговец от гр. Тир; византийският полемист от XIV в. Йоан Мосх е съименник на разглеждания автор; Димитрий Мосх е учен грък от XV–XVI в.

³⁹ Публикуван е от F r o n t o n d u D u c (Fronto Ducaeus). *Bibliotheca...*, 1053–1054. Същия текст вж. в: U s e n e r, H. *Der heilige Tychon*. Leipzig, 1907, 91–93.

след смъртта на Йоан Мосх⁴⁰, самото произведение и кратката бележка на патриарх Фотий в неговото съчинение Μυροβίβλιον ἢ βιβλιοθήκη⁴¹.

Йоан Мосх е роден в средата на VI в.⁴² най-вероятно в гр. Еги (Еге) в Киликия⁴³. Този факт може да се приеме с голяма степен на сигурност въпреки разпространеното схващане, че родният му град е Дамаск в Сирия⁴⁴. Установяването на месторождението става въз основа на глава 245 (171)⁴⁵ от Λειμών. В началото ѝ се чете: Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δύο ἦσαν ἄνδρες θαυμαστοὶ καὶ ἐνάρετοι, ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ὁ φιλόσοφος, καὶ Ζώηλος ὁ ἀναγνώστης ὁ αἰγεότης. Ἡμεῖς δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλὴν ἐσχίκαμεν πείραν τοῦ μὲν διὰ τὰ μαθήματα, τοῦ δὲ διὰ τὸ κοινὴν ἔχειν πατρίδα καὶ τὴν ἀναστροφὴν.

Ф. Патенден, който има възможност да работи с F, съдържащ най-авторитетния според него препис на Λειμών, забелязва отсъстващото в PG определение към Ζώηλος – ὁ αἰγεότης⁴⁶, т.е. произхождащ от гр. Αἰγαί в провинция Втора Киликия. Интерес за слависта представлява фактът, че съответстващият текст от Син. (глава 245)⁴⁷ също съдържа липсващото в PG определение: *Въз александрийнъ дъзва въста муржа чюдьна. н доврорравьна. авъа Дѣодоръ философъ. н зонль чьтъць егѣатѣнннъ. въ же н обьма нмааховъ свѣдѣннне своего оученна дѣлѣ. ового же обьще нмѣтн очьство н жнтнѣ*⁴⁸. Произходът на Йоан Мосх от гр. Еги в Киликия се подкрепя от свидетелския и географски конкретен *modus dicendi* при представянето на факти, свързани с града и провинцията. Примерите по-долу са характерни:

⁴⁰ Вж. P a t t e n d e n, Ph. Joannes Moschos..., p. 141.

⁴¹ P h o t i u s. Bibliotheca. Ed. R. Henry. Vol. 3. Paris, 1962, cod. 199.

⁴² В справочниците авторите не се ангажират с конкретна година на раждане, като посочват “около 550”. Вж. напр. статиите в: B i o g r a p h i s c h-Bibliographischen Kirchenlexikon (www.bautz.de/bbkl); T h e C a t h o l i c Encyclopedia Vol. 10. Copyright © 1911 by Robert Appleton Company (Online Edition Copyright © 1999 by Kevin Knight) и в T h e o l o g i s c h e Realenzyklopädie, Berlin, 1993.

⁴³ Сред множеството глави, в които областта Киликия е посочена пряко или косвено като местопребиваване на разказвача, са 31 (27), 34 (29), 36 (31), 37 (32), 63 (51), 73 (57), 102 (80), 103 (81), 104 (82), 105 (83), 106 (84), 107 (85), 108 (86), 109 (87) и 204 (151).

⁴⁴ Вж. V a i l h é, S. Jean Mosch. – In: “Échos d’Orient” – 5, Paris–Constantinople, 1902, 106–116; The Catholic Encyclopedia...; B a r d e n h e w e r, O. Geschichte der altkirchlichen literature. Bd. 5. Feiburg i. Br. 1932, 13–135.

⁴⁵ При позоваване на гръцкия текст на първо място поставям главата според преписа от F, а на второ място, в скоби, поредния номер в PG. В конкретния случай гръцкият преписвач е допуснал грешка, като е повторил № 244, но реалният пореден номер е 245.

⁴⁶ P a t t e n d e n, Ph. The Text of ‘Pratum spirituale’. – The Journal of Theological Studies, 26, 1975, p. 41. Същото становище у C h a d w i c h, H. John Moschus and his friend Sophonius the sophist. Journal of Theological Studies, XXV, I, 1974, p. 56.

⁴⁷ Вж. Синайский патерик..., с. 270.

⁴⁸ Отсъствието на това определение от гръцкия текст в PG би могло да бъде обяснено с пропускане от страна на преписвача на използвания ръкопис поради относителното сходство в графиката на ὁ ἀναγνώστης и ὁ αἰγεότης.

⁴⁹ Средновековният славянски преводач обаче е разчел ὁ αἰγεότης и го е предал адекватно.

Гл. 31 (27): Ἀπὸ δέκα μηλίων τῆς πόλεως Αἰγῶν τῆς Κιλικίας κτῆμά ἐστιν ὀνόματι Μαρδανδῶς. Ἐν ᾧ ἐστιν ναὸς

Гл. 34 (29): Ὡς ἀπὸ τριάκοντα μηλίων Αἰγῶν τῆς πόλεως Κιλικίας, στυλίται δύο εἰσιν ἀπέχοντες ἀπ' ἀλλήλων ὡς ἀπὸ ἑξ σημείων.

Гл. 63 (51): Ἀναζαρβὸς μητρόπολις ἐστὶν δευτέρας Κιλικίας ἐπαρχείας. Ἐν ταύτῃ ὡς ἀπὸ σημείων δεκαδύο, λαυρά ἐστὶν ἡ λεγομένη τῶν Αἰγυπτίων...

Гл. 73 (57): Ἀπὸ τεσσάρων σημείων Αἰγῶν τῆς πόλεως Κιλικίας

Ето как изглеждат фактите от биографията на Йоан Мосх според споменатия анонимен пролог:

- Започва около 578 г. аскетския си живот в манастира на св. Теодосий (сега Deir –Dosi) в Юдейската пустиня (Палестина)⁵⁰.
- По-късно се премества в Новата лавра на св. Сава (североизточно от Хеброн) и след това в лаврата Фара (в долината Wadi Farah) на североизток от Йерусалим, където прекарва 10 години⁵¹ (вероятно между 568–578 г.).
- По време на управлението на император Тиверий II (578–582) е изпратен по поръчение на своя манастир в Египет⁵², като там пребивава в лаврата Оазис (букв. „на оазиса“) на левия бряг на р. Нил, южно от Хермополис и Ликополис⁵³.
- След завръщането си от Египет прекарва 10 години в Елиотската лавра⁵⁴ в Синай.
- Придружава през 594 г. своя игумен до Йерусалим по време на ръкополагането на патриарх Амос (594–601), заменил на трона Йоан IV (574–594).
- След смъртта на император Маврикий (601/602 г.) и завземането на близоизточните византийски провинции от армиите на пер-

⁵⁰ Манастирът е разположен южно от Йерусалим и югоизточно от дн. Djbel–Muntar. По-подробно за него вж. P a l m e r, J. S. El monacato..., 160–161.

⁵¹ Свидетелство за този престой се съдържа в текста на гл. 50 (40): Τοῦτω τῷ ἀββᾷ Κοσμᾷ παρέβαλον εἰς τὴν λαύραν Φαρῶν. Ἔμεινα γὰρ ἐν αὐτᾷ ἔτη δέκα. Същата глава в Син. дава адекватен превод на биографичната бележка: Къ семоу авва козъмъ прндохъ. въ лавроу фаранъ. пръвзѣх же въ нен лътъз ꙗ. Вж. Синайский патерик..., с. 91.

⁵² Вероятно в помощ на противопоставящия се на монофизитите александрийски патриарх Евлогий. Тази мисия е осъществена по времето на йерусалимския патриарх Йоан IV и би могла да се тълкува във връзка с възкачването на патриаршеския престол в Константинопол на Йоан IV Постник (582–595).

⁵³ Това посещение е споменато и в гл. 146 (112) на съчинението на Йоан Мосх. Вероятно става дума за оазиса Al Kharga. Вж. W a l t e r s, C. C. Monastic Archeology in Egypt (Modern Egyptology Series). Warminster, 1974, p. 47.

⁵⁴ Елиотската означава „Йерусалимска“ по римското наименование на града Aelia Capitolina след потушаването на въстанието на Бар Кохба през 138 г. Вероятно става дума за монашеска колония от Йерусалим на Синайския полуостров. Вж. P a l m e r, J. S. El monacato..., 182–183. Престоят там отново се потвърждава от гл. 84 (67) на Λειμών: Τοῦτον καὶ γὰρ ἐώρακα ἐν τῇ αὐτῇ λαύρᾳ τῶν Αἰλιωτῶν. Ἔμεινα γὰρ ἐν αὐτᾷ ἔτη δέκα. Подчерганият израз обаче би могъл да има и формулен характер.

сийския цар Хозрой (603 г.) Йоан Мосх е принуден да напусне Палестина и да се отправи, първо, към Антиохия (провинция Първа Сирия), а по-късно към Александрия, най-вероятно по покана на патриарх Йоан III Милостиви (609–619 г.), на когото Йоан Мосх и неговият приятел Софроний⁵⁵ са приближени (самият Софроний ще стане през 634 г. патриарх на Александрия).

В края на анонимния пролог авторът отбелязва, че след завземането на Йерусалим от персите (614 г.) Йоан Мосх заедно със Софроний е пристигнал „ἐπὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων μεγάλην πόλιν“⁵⁶, като по пътя си е посетил островите Кипър и Самос⁵⁷. Преди смъртта си той поверява своята книга (т.е. Λεξιόν) на приятеля си и му поръчва да не погребва тялото му в Рим, а в Синай. В случай че това е невъзможно поради варварско нашествие, тялото му трябва да бъде положено в обителта „Св. Теодосий“, където е започнал своя монашески път. Софроний, заедно с дванадесет последователи (числото вероятно е символично), пристига с тялото на своя духовен наставник в Аскалон (на брега на Средиземно море, на север от Газа), но там разбира, че пътят му на юг към Синай е затворен от арабите. Затова той продължава към Йерусалим, среща се с игумена на „Св. Теодосий“ и погребва Йоан Мосх в неговия манастир. Споменатото като време начало на осмия индикт отнася събитието към края на септември (или началото на октомври) 619 или 634 г.⁵⁸ В цитираното изследване на Хосе Палмер⁵⁹ се обръща особено внимание на последните години от живота на Йоан Мосх, за които няма информация в анонимния пролог. Испанският учен групира проблемите в три основни насоки: кой е градът, в който е преминал последният етап от живота на писателя, коя е датата на смъртта му и допустима ли е хипотезата Йоан Мосх да е оглавил Йерусалимската патриаршия в изгнание от 614 г. до своята смърт.

В подкрепа на възможността Мосх да е прекарал последните си години в Рим се привеждат аргументите на Х. Чадуик⁶⁰.

– Практиката гръцки монаси да емигрират в Рим в края на VI и началото на VII в., за която и разглежданото произведение също

⁵⁵ Фактът, че спътникът на Йоан Мосх Софроний и бъдещият Александрийски патриарх са едно и също лице, може да се счита за доказан от Х. Чадуик. Вж.: C h a d w i c k, H. John Moschus and..., 49–50.

⁵⁶ Цитатът е по U s e n e r, H. Der heilige Tychon..., с. 93. Градът би могъл да бъде Рим или Константинопол.

⁵⁷ Свидетелства за престоя на споменатите острови има в гл. 35 (30), 135 (108) и 266 (185) на Λεξιόν.

⁵⁸ Уточняването на годината на смъртта на Йоан Мосх може да даде отговор на въпроса дали той е участвал в написването на житието на Йоан Милостиви заедно със своя ученик Софроний. Текстът включва смъртта на патриарха, чиято дата е установена – 11 ноември 619 г.

⁵⁹ P a l m e r, J. S. El monacato..., 44–48.

⁶⁰ C h a d w i c k, H. John Moschus and..., с. 58.

дава данни⁶¹.

– Уважението на писателя към папската институция и съвпадването на позициите по отношение на христологичния въпрос от Четвъртия вселенски събор (451 г.).

– Споменаването на монаси с италиейски произход в съчинението.

– Наличието на обичай през VI в. монаси да предприемат поклоннически пътувания, включително до Рим⁶².

Алтернативната теза за пребиваване на Йоан Мосх в Константинопол е представена от мнението на К. Роземонд, според когото духовникът е бил там от 614 до 634 г. в качеството на Йерусалимски патриарх в изгнание. Ето главните основания на това схващане:

– Изразите ἡ τῶν Ῥωμαιοῶν μεγάλη πόλις и ἐπὶ (εἰς) τὴν πόλιν през разглежданата епоха се отнасят до „Новия Рим“ – Константинопол, а римляни (Ῥωμαιοί) са византийците.

– Подобна употреба е богато засвидетелствана в текстовете през тази епоха.

– Споменатите в анонимния пролог острови Кипър и Самос очертават пътуване, което по-скоро е насочено към Константинопол.

– Един от споменатите в писмото на Йоан Дамаскин *De hymno trisagio* (Ἐπιστολὴ πρὸς Ἰορδάνην ἀρχιμανδρίτην περὶ τοῦ τρισαγίου ὕμνου), който вероятно е Йоан Мосх, е назован „патриарх на светия град на Христос, нашия Бог“.

– В заглавието на един от ръкописите на Λεϊμών, с който Роземонд е работил, Йоан Мосх и Софроний са назовани патриарси „на светия град на Христос, нашия Бог“⁶³.

– Времето от 614 до 634 г. съответства на периода, през който е прекъсната патриаршеската традиция в Йерусалим.

– Предалият Йерусалим на персите патриарх Захарий, който през този период живее заточен в персийския двор, вероятно не се е ползвал с доверието на избягалите в Александрия епископи и те са имали основание да изберат за духовен глава Йоан Мосх.

⁶¹ Вж. гл. 203 (150), 204 (151) и 273 (192). За тази практика също у S a n s t e r r e, J.-M. Les moines grecs et orientaux à Rome aux époques byzantine et carolinienne (milieu du VIe. s. – fin du IXe s.). – Mémoires de la classe de Lettres de la ARB, 2ème série, 66, 1983, № 1, p. 54; C a v a l l o, G. La cultura italo-greca nella produzione libraria. – In: I Bizantini in Italia. Milano, 1982, p. 70. Цит. по P a l m e r, J. S. El monacato..., с. 325.

⁶² Привежда се становището, че Йоан Мосх, Софроний, Теодор Тарсийски (бъдещ епископ на Кентърбъри) и Максим Изповедник са пребивавали през първата половина на VII в. в Рим (за Йоан Мосх и Софроний конкретно в манастира на св. Сава). Вж. V o n S c h ö n b o r n, Ch. Sophrone de Jérusalem. Paris, 1972, p. 70.

⁶³ D e v r é s s e, R. Bibliothèque Nationale. Catalogue des Manuscrits Grecs. T. 2. Le Fonds Coislin, Paris, 1945, p. 353, № 369 (цит. по P a l m e r, J. S. El monacato..., с. 44).

Коментирайки двете представени тези, Палмер обръща внимание на факта, че приемането на 619 г. като началото на осмия индикт би изключило Йоан Мосх като съавтор на житието на св. Йоан Милостиви, тъй като датата на смъртта на патриарха е известна – 11 ноември същата година. Ако се допусне, че годината е 634-а и че писателят е пребивавал в Константинопол, то тогава остава открит въпросът за споменатото в анонимния пролог пътуване на Софроний от Рим до Йерусалим за погребване на тялото на неговия учител. По-вероятна засега е хипотезата, че Йоан Мосх е прекарал последните години от живота си в Рим и там е работил върху своето произведение. Основание за подобно допускане дава и фактът, че в Константинопол по времето на император Ираклий (610–641) и на патриарх Сергей (610–639) Йоан Мосх не би се радвал на този доктринален комфорт, който би имал в Рим. Пред лицето на външните заплахи за империята посредством монотелизма константинополският патриарх търси компромис между монофизитите и привържениците на официалната ортодоксия. На тази доктрина обаче остро се противопоставя не друг, а възпитаникът и близък приятел на Йоан Мосх – йерусалимският патриарх Софроний, виждащ в нея проявление на аполинариевата ерес.

Текстът на Λεϊζὼν също не е особено богат на факти относно биографията на своя автор. С известна степен на вероятност творбата може да покаже географията на пътуванията на Йоан Мосх и Софроний, макар и не в тяхната хронология⁶⁴. Присъствието на писателя в различни религиозни центрове е засвидетелствано в следния ред:

- Лаврата на св. Сава⁶⁵ (τοῦ Σάβα) – гл. 3 (3)⁶⁶. Палестина. Днес Mâr-Saba на Западния бряг на р. Йордан⁶⁷.
- Киновията на св. Теодосий (τοῦ Θεοδοσίου) – гл. 4 (4). Палестина. Днес Deir-Dosi на Западния бряг на р. Йордан.
- Новата лавра (Νέα Λαύρα) – гл. 5 (5). Палестина.
- Лаврата на авва Петър (τοῦ Πέτρου) до р. Йордан – гл. 20 (16). Палестина.
- Манастир на св. Евтимий (τοῦ Εὐθύμιου) – гл. 25 (21). Палестина. Днес Khan el Amaf на ападния бряг на р. Йордан.
- Филоксенов манастир (τοῦ Φιλοξένου) – гл. 35 (30). О-в Кипър, до пристанището Даде.

⁶⁴ Причина за тази уговорка е наличието на известна (вероятно вторична спрямо пътуването на автора) циклизация при подредбата на отделните глави.

⁶⁵ За съответствията на топонимите в славянския превод, засвидетелстван в Син., вж.: И в а н о в а, Т. А. Методически указания к анализу Синайского патерика (Указатели личных и географических имен). Л., 1984.

⁶⁶ Посочени са само тези глави, които съдържат пряко свидетелство за присъствието на автора или съдържанието на които може да се тълкува като подобно свидетелство.

⁶⁷ На първо място се посочва споменатият в текста на съчинението топоним, на второ място – средновековната област, в която се локализира, а на трето (в случаите, когато ми е известно) – съвременното наименование.

- Μанастир Анкиба (Ἀκκίβια) – гл. 36 (31). Киликия, до гр. Еги.
- Град Тарс (Τάρσος) – гл. 37 (32). Киликия.
- Антиохия (Ἀντιόχεια) – гл. 47 (39). Сирия.
- Византийски (τῶν Βυζαντίων) манастир в Йерусалим – гл. 48 (40). Палестина.
- Лавра Фара (Φαρώων)– гл. 52 (41). Палестина. Днес Wadi Farah на Западния бряг на р. Йордан.
- Солун ? (Θεσσαλονίκη) – гл. 54 (43). Тесалия.
- Тиваида (Θηβαΐς)– гл. 55 (44). Египет.
- Каламонска лавра (τοῦ Καλαμῶνος)– гл. 57 (46). Палестина. Днес Kasr-Nadja на Западния бряг на р. Йордан.
- Йерусалим или Скитопол (Ἱεροσόλυμα / Σκυθόπολις) – гл. 59 (48). Палестина.
- Скитопол (Σκυτόπολις) – гл. 61 (50). Палестина Втора.
- Μанастир, наречен „Египетски“ (τῶν Αἰγυπτίων) – гл. 63 (51). Втора Киликия (на 12 мили от гр. Аназарв).
- Теренутис (εἰς Τερενοῦτην) – гл. 68 (54). Египет.
- Александрия (Ἀλεξάνδρεια) – гл. 76 (60). Египет.
- Елиотска лавра (τῶν Αἰλιωτῶν)– гл. 83 (66). Синай.
- Обител на Пресвета Богородица, наречена „Нова“ (τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς Θεοτόκου τῆς νέας) – гл. 85 (68). Палестина.
- Μанастир Литазомен (Λιθαζόμενος) в Александрия – гл. 86 (69). Египет.
- Местност Тетрапил (ἐν τῷ Τετραπύλῳ) в Александрия – гл. 99 (77). Египет.
- Μанастир на „Гигантите“ (τῶν Γιγάντων) в Антиохия – гл. 100 (78). Сирия.
- Селевкия (Σελεύκεια) близо до Антиохия – гл. 101 (79). Сирия.
- Μанастир на авва Теодосий в Скопел (τοῦ Θεοδοσίου εἰς τὸν Σκόπελον) – гл. 102 (80). Между Сирия и Киликия.
- Селище на 6 мили от гр. Рос (κτῆμα ἀπὸ ἕξ μιλίων Ρόσσου) – гл. 109 (87). Киликия.
- Μанастир на св. Теодосий (τοῦ Θεοδοσίου) до Йерусалим – гл. 115 (92). Палестина.
- О-в Фарос (Φάρος) при Александрия – гл. 131 (105). Египет.
- Лаврата на авва Герасим (τοῦ Γερασίμου) до р. Йордан – гл. 134 (107). Палестина.
- Μанастирът, наричан „Хариксенски“ (τοῦ Χαριξένου) – гл. 135 (108). О-в Самос.
- Лаврата Октокедекат (τοῦ Ὀκτωκαιδεκάτου) в Александрия – гл. 137 (110). Египет.
- Μанастира на Оазиса (Ὁάσεως) – гл. 146 (112). Египет.

- Гр. Петра (Πέτρα) – гл. 147 (113). На юг от Мъртво море.
- Раитската лавра (τῆς Ραίθοῦ) – гл. 158 (119). Синай.
- Клизма (Κλίσμα – крепост до Суец, само в PG) – 177 (133). Египет.
- Околността на р. Йордан (близо до Елиотската лавра) – гл. 178 (134). Палестина.
- Манастир на евнусите (τῶν Ἐυνούχων) – гл. 179 (135). Палестина.
- Тиваида (Θηβαίς) – гл. 187 (143). Египет.
- Киновия на 9 мили от Александрия (Ἐννατον ?) – гл. 197 (145). Египет.
- Киновията Тугара (Τουγαρά) в Енат – гл. 199 (146). Египет.
- Гр. Дарна (Δάρνα) – гл. 201 (148). Египет, Либийската пустиня.
- Йерусалим (Ἱεροσόλυμα) – гл. 202 (149). Палестина.
- Киликия (Κιλίκια) – гл. 204 (151). Киликия.
- Лаврата на Килиите (τὰ Κελλία – само в PG) – гл. 205 (152). Египет.
- Каламонската (τοῦ Καλαμώνος) лавра, близо до р. Йордан – гл. 222 (157). Палестина. Днес Kasr-Nadja на Западния бряг на р. Йордан.
- Планината Мардес (Μάρδης) в околностите на Мъртво море – гл. 223 (158). Палестина.
- Манастир на авва Севериан (τοῦ Σευεριανοῦ) – гл. 224 (159). Палестина.
- Манастир на авва Теогоний (τοῦ Θεογονίου) – гл. 228 (160). Палестина.
- Обител в планината на 5 мили от Ликополис в Тиваида – гл. 229 (161). Египет.
- Лаврата Каламон (Καλαμών) между Октокедекат и Матора – гл. 230 (162). Египет.
- Елуска лавра (Ἐλοῦσα) – гл. 232 (164). Палестина.
- Кастелийска киновия на св. Сава (τοῦ Καστελλίου... τοῦ Σάββα) – гл. 235 (167). Палестина.
- Манастир Самсон (τοῦ ἐπιλεγομένου Σαμψῶ) на 20 000 крачки от Йерусалим – гл. 244 (170). Палестина.
- Киновията на схоляриите (τῶν Σχολαρίων) – гл. 255 (178). Палестина.
- Аскалон (Ἰ Ασκάλων) – гл. 257 (180). Синай.
- Манастир на св. Сергей, наричан Ксеропотам, (τοῦ Σεργίου τὸ ἐπονομαζόμενον Ξεροπόταμος – само в PG) близо до Витлеем – гл. 260 (182). Палестина.
- Манастир на авва Йоан Евнух в Енат (Ἐννατον), Александрия – гл. 262 (184). Египет.

- О-в Самос (Σάμος) – гл. 266 (185). О-в Самос.
- Пещерна киновия на авва Сава (τοῦ Σπηλαίου τοῦ Σάββα) – гл. 267 (186). Палестина.
- Манастир на св. Авраамий (τοῦ Ἀβραμίου) на Елеонската планина – гл. 268 (187). Палестина.
- Странноприемница на отците в Аскалон (ξενοδοχεῖον τῶν Πατέρων) – гл. 270 (189). Синай.

Посочените глави от съчинението на Йоан Мосх дават основание да се твърди с относителна степен на вероятност, че той е посетил споменатите християнски центрове през различни периоди от живота си. Това обаче не означава, че изброените духовни средища изчерпват географията на неговите пътувания.

Въпреки липсата на целенасочено излагане на биографични факти в Λεζμών, съчинението може да послужи като средство за реконструиране на средата и социалния статус на автора. Не може да не направят впечатление изключителната социална „подвижност“ на Йоан Мосх и фактът, че той контактува успешно с представители както на градската църква, така и с цялото разнообразие от монашески общности и практики (не само с пребиваващите в киновии и лаври, но и със στήλιται⁶⁸, ἐυκείστοι⁶⁹, βόσκοι⁷⁰, σαλοί⁷¹).

Сред кръга от познанства и приятелства на писателя се открояват патриархът на Йерусалим Амос (594–601), на чието ръкополагане той присъства⁷², александрийските патриарси Евлогий (581–607) и Йоан Милостиви (609–619), антиохийският патриарх Григорий I (573–593)⁷³, множество представители на висшия клир⁷⁴. Не бива да се изпуска от внимание и очевидният факт, че Йоан Мосх е духовен наставник на бъдещия йерусалимски патриарх Софроний. Достъпът до лица с подобни позиции в духовната йерархия говори сам по себе си за статуса на писателя. Той очевидно е възприеман като известна и значима личност, чийто авторитет не подлежи на съмнение.

⁶⁸ Вж. напр. гл. 31 (27), 73 (57), 74 (58), 121 (96), 156 (117), 170 (129).

⁶⁹ Примери в гл. 37 (32), 40 (50), 166 (127), 181 (137).

⁷⁰ В гл. 23 (19), 25 (21), 115 (92), 224 (159), 235 (167).

⁷¹ Гл. 145 (111).

⁷² Вж. гл. 202 (149).

⁷³ Споменат в гл. 48 (40), 53 (42), 183 (139) и 184 (140).

⁷⁴ Например Анастасий, ризник на църквата „Св. Възкресение Христово“ в Йерусалим (гл. 59/48); презвитерът и скевофилак на църквата в Аскалон Дионисий (гл. 257/180); Василий, презвитер на Византийския манастир (гл. 48/40); епископът на гр. Дарна Теодор (гл. 201/148); Полихроний, презвитер на Новата лавра (гл. 5/5); Петър, презвитер на манастира на св. Сава; Геронтий, игумен на манастира на св. Евтимий; Антоний, настоятел на Елиотската лавра (гл. 83/66); Авраамий, предстоител на киновията на Пресвета Богородица, наречена „Нова“ (гл. 85/68); Теодор, епископ на Селевкия (гл. 101/79); Георги, архимандрит на манастира на св. Теодосий (гл. 118/93); Теодосий, епископ на Капитолиада (гл. 129/104); Исидор, игумен на Хариксенския манастир на о-в Самос (гл. 135/108); Евсевий, презвитер на Раитската лавра (гл. 158/119); игумения Дамиани (гл. 166/127); Йоан, презвитер на манастира на евнусите (гл. 180/136) и др.

Освен с духовници, Йоан Мосх е близък и с личности, открояващи се най-общо казано с широки културни интереси. Впечатление в това отношение прави познанството на писателя с александрийците Стефан⁷⁵ и Козма⁷⁶ – образовани християни, които не се отказват от аскетския живот, но го съвместяват с проучване на светската култура. Първият е астроном, забележителен тълкувател на Аристотел и продължител на традицията на Йоан Филопон (пропагандатор на тритеизма), а вторият – притежател на най-голямата лична библиотека в Александрия. Сред образованите александрийци трябва да бъдат споменати също философът Теодор и съгражданинът на Мосх – четецът Зоил. Вероятно сред близките на писателя е и Максим Изповедник

В този контекст се откроява културната роля на Йоан Мосх. В неговото дело се наблюдава конкретизацията на един общ процес на интегриране между църквата „в света“ (т.е. в града) и пустинята (т.е. духовната общност на търсещите в бягството от суетата „славата Адамова“ отшелници). Писателят коренно се различава от обобщения образ на късноантичното и ранносредновековното отшелничество, рисуван често от историците. Ако в една по-ранна епоха схващането, че между града и пустинята може да се прокара последователна дихотомия (богатство – бедност, образование – необразование и т. н.), е в известна степен допустимо, то по времето на Йоан Мосх подобна позиция е незащитима. Чрез динамични и интегриращи личности като него църквата трансформира „бягството от света“ на анахорета от индивидуален екзистенциален акт в елемент от една дидактична стратегия, в рамките на която *подвигът* се превръща в *пример*, а християнството на града и пустинята се приобщават и примиряват. Тази политика, олицетворение на която са както животът, така и произведението на Йоан Мосх, става особено разбираема на фона на приближаващата историческа криза, която ще доведе до ликвидирането на християнската перспектива на Изток. В този смисъл реконструкцията на културно-историческия контекст, в който Йоан Мосх създава своето съчинение Λεξιόν, би била непълна, ако не се споменат и знаковите исторически събития, на които той е съвременник: смъртта на император Юстиниан (565 г.), раждането на ислямския пророк Мохамед (570 г.), нападението на персийския цар Хозрой над източните римски провинции (603 г.) и последователното завземане на Сирия, Палестина, Египет и Мала Азия (611–622 г.), а също и самообявяването на Мохамед за пророк (612 г.)

⁷⁵ Вж. гл. 99 (77).

⁷⁶ Вж. гл. 247 (172).

3. Епохата и ролите на автора и читателя

Житейският път на Йоан Мосх обхваща края на една епоха, чието начало се бележи от проблематизацията на отношението между божествената и човешката природа в личността на Исус Христос. Процесът на догматическо изясняване на природата на Сина е съпътстван от възникване на ереси като антиохийското по произход и унаследило арианството несторианство и александрийския монофизитизъм. Именно последната от посочените ереси се превръща в траен проблем за християнския свят, тъй като получава огромно разпространение и за дълго противопоставя на Църквата цели области и народи (напр. сирийци, арменци, копти, етиопци). Монофизитизмът и несторианството са във фокуса на вниманието на Четвъртия (451 г.) и Петия (553 г.) вселенски събор, като последният осъжда и учението на Ориген. Въз основа на информацията, с която разполагаме за биографията на Йоан Мосх, той следва да бъде отнесен към религиозните дейци, чиято активност съвпада с част от периода между Петия (553 г.) и Шестия (680–681 г.) вселенски събор. Същевременно географията на неговите пътувания до голяма степен е свързани с традиционни за епохата центрове на ереси като Сирия, Палестина и Египет. Същите области обаче се явяват и средоточие на ранното християнско монашество във всички негови разновидности. По времето на Йоан Мосх то достига своя разцвет. Интересен е фактът, че този разцвет по своеобразен начин съвпада с ясно очертаване на заплахата към Източната Римска империя и към християнството на Изток – първоначално от страна на Сасанидска Персия, а скоро и от страна на арабите. Сведенията за Йоан Мосх, макар и оскъдни, ни дават възможност за хипотетична реконструкция на неговата позиция спрямо представените аспекти на религиозния живот на християнския Изток – ересите и монашеството. Очевидно авторът не принадлежи към споменатите отклонения от догмите и може да бъде определен като *православен* (ортодоксален в прякото значение на думата). Показателно в това отношение е, че на Седмия вселенски събор са четени разкази 56 (45) и 136 (180) от Λεϊζών. Уважение към това съчинение засвидетелства и св. Йоан Дамаскин. За позицията на Йоан Мосх говорят и конкретни разкази, включени в Λεϊζών: за ересите – 16 (12), 30 (26), 42 (35), 44 (36), 46 (38), 48 (40), 54 (43), 56 (45), 57 (46), 60 (49), 96 (74), 101 (79), 133 (106), 200 (147), 254 (177), 269 (188); за съборите (НикеЙски, Константинополски, I-ви Ефески и Халкидонски) – 255 (178). Същевременно писателят е изявен поклонник на монашеството – за това говори цялостното съдържание на неговото съчинение. С тези свои характеристики Йоан Мосх

би следвало да е имал позиция и отношение спрямо поредица от все още незатихнали религиозни спорове. Като пример могат да се посочат: оригенистичните спорове за възкресението и задгробния живот и за отричането на вечните мъки на грешниците, подети във втората третина на VI в. в Палестина, към които се присъединяват монаси оригенисти, изгонени от Великата лавра и намерили убежище в Новата лавра на св. Сава; т.нар. „спор за трите глави“, породен от желанието на император Юстиниан да привлече в Църквата монофизитите, претендиращи, че Халкидонският събор не е осъдил несторианството; споровете на Запад спрямо решенията на Петия вселенски събор; позицията на яковитите на Изток спрямо господстващата Църква, определяна от тях като еретична; наличието на „колебаещи се“ и т. н. Към споменатите факти трябва да се прибавят и колебливата позиция на наследника на император Юстиниан (535–565) – Юстин II (565–578) спрямо конфликта между православни и монофизити, а също и практическото възпрепятстване на източните патриарси да преследват монофизитите от страна на император Тиверий II. В последните десетилетия от живота си Йоан Мосх става съвременник на още един догматически спор – монотелитския. Корените на този спор лежат в неразрешения конфликт между православието и монофизитизма, който в края на VI и началото на VII в. се трансформира в пренение относно едната „воля“ (ἐν θέλημα) или „волите“ в действията на Исус Христос. В този спор значителна роля играе константинополският патриарх Сергий (610–639), който изпълнява политическа поръчка за примиряване на монофизитската църква с православноата пред лицето на войната на император Ираклий (610–641) с персите. Интерес за нас представлява фактът, че в този конфликт на страната на последователното православие са приближени на Йоан Мосх като александрийските патриарси Евлогий и Йоан Милостиви, а също и неговият сподвижник Софроний – бъдещ йерусалимски патриарх.

В контекста на своята епоха авторът на Λειμών има спечифичната роля едновременно на *пряк участник* в политическите и религиозните събития и, едновременно с това, на *медиатор*, който събира и записва информация с цел тя да стане достъпна за по-широка публика. Посредническата роля, избрана от Йоан Мосх, намира израз в текста на неговото произведение. Ето два характерни примера, в които той пряко заявява за осъзнаването ѝ:

Гл. 94 (72) ...Τοῦτο δὲ γεγραφήκαμεν πρὸς ὠφέλειαν πολλῶν.

Гл. 247 (172) ...Περὶ τοῦτο δὲ κυροῦ Κοσμᾶ τοῦ σχολαστικοῦ πολλοὶ μὲν πολλὰ, ἄλλοι δὲ ἄλλα καὶ πλεῖστοι πλεῖστα ἡμῖν διηγήσαντο. Ὡν δὲ ἡμεῖς αὐτόπται ἦμεν, καὶ οἷς ἀκριβῶς παρηκολουθήσαμεν, ταῦτα γράφομεν πρὸς τῶν ἐντυγχανόντων ὠφέλειαν.

Въпреки формулният характер на цитираните изречения те не играят декоративна стилистична роля, а свидетелстват пряко за начина на говорене/писане в Λεϊμὼν. Неколкократно срещаната в съчинението финална формулировка от гл. 94 (72) категорично определя прагматичната цел, която си поставя авторът – ὠφέλεια (*полза*), и дава представа за широката имплицитна аудитория – πολλοί (*мнозина*). Текстът на съчинението показва автора като представител на една култура, разглеждаща писането (или по-скоро записването) като важна и отговорна дейност. Записването като акт става тема за разговор в лаврата Фара (гл. 50/40) и Йоан Мосх с уважение и възхищение схваща като сентенция изреченото от събеседника му: Ὅταν εὖρης λόγον τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου, καὶ μὴ ἔχεις χαρτία, εἰς τὰ ἱμάτια σου γράψον αὐτόν⁷⁷.

Записването на нещо случило се, разказано или преразказано отхвърля възможността да се гледа на автора като на творец⁷⁸. Нещо повече, този тип авторска позиция извежда на преден план принципа на *нефикционалността*⁷⁹. Този принцип в конкретната културна ситуация отхвърля възможността да се мисли за текста в традиционните за нас категории на художественото⁸⁰, тъй като всички те включват фигурата на твореца, който създава, подрежда, образува, пресътворява или дори измисля.

Цитираната по-горе формулировката от гл. 274 (172) допълва принципа на нефикционалността с изискването за *достоверност*. *Ползата* за читателите може да бъде осигурена единствено от събития, на които авторът е бил очевидец, или от разкази, за които пишещият може да поеме отговорност, че са истинни.

Схващането за ролята на автора като посредник между читателя, от една страна, и реалността и/или достоверните чужди разкази, от друга, се подкрепя и от вътрешната комуникативна структура на съчинението. В публикувания от Мин текст⁸¹ от 219 глави само в 34 от тях говори ос-

⁷⁷ Много е вероятно подобна препоръка да е била изпълнявана буквално.

⁷⁸ Твърдението се отнася за осмислянето на категорията „автор“ в разглежданата комуникативна ситуация, в която светът се осъзнава въз основа на формираните от християнската идеология нагласи. Разбира се, подобно схващане не може да бъде приписано както на един хипотетичен съвременен спрямо комуникативната ситуация „нехристиянски“ светоглед, така и на разнообразието от днешни рецептивни нагласи.

⁷⁹ Както в традиционното латинско значение на *factio* (образуване, създаване, подреждане, измисляне), така и в установилото се през 70 год. на XX в. в англоезичната философия значение на *fiction* – наложена форма, мисловна структура, за която се знае, че не е истинска, но се приема като такава в името на реда в мисленето, напр. времето.

⁸⁰ Напр. художествена истина, художествена измислица, художествена условност, художествено майсторство, художествено обобщение, художествен характер, художествен стил.

⁸¹ Това наблюдение беше направено преди да разполагам с текста на съчинението от F. Представям го тук с пълното съзнание за недостатъчната представителност на текста от PG, но и с убеждението, че той все пак носи фундаменталните белези на комуникативната структура на авторския текст.

новният разказвач (т.е. едва в 15%–16% от композиционно обособените единици), а в 185 (85%) има второстепенен разказвач. Необходимостта да се привлича чужд авторитет, която кара Йоан Мосх да назовава своите източници на информация, не е чужда и на второстепенните разказвачи: в 24 от 185-те (13%) случая е включен третостепенен разказвач. Разликата в съотношението може да бъде обяснена с религиозния и социалния статус на второстепенните разказвачи, както и с посоченото по-горе отношение към достоверността в писания текст⁸².

Ползата от истинното като стратегия на писане и като импликация на рецептивната нагласа на читателя придобива нюансираност в случаите, когато текстът включва в себе си описание на *читател* и на ситуацията – *четене*. В гл. 69 (55) четенето е сведено до *предпоставка за действие*. Разказвачът (отец Иринеи), едва отворил книгата, попада на текст, който пряко се свързва с неговото актуално настояще и който го кара да напусне киновията и да се усамоти. Затова в края на разказа четенето е названо *причина*: Αὕτη ἡ αἰτία ἐγένετό μοι, τέκνα, τοῦ ἐλθεῖν ἐν τόπῳ. За авва Кириак, презвитер на Каламонската лавра (гл. 57/46), четенето е *средство за разсейване на скръбта*, породена от отказа на явилата му се насън св. Богородица да влезе в килията му: ...καὶ ἔλαβον βιβλίον ἐπὶ τῷ ἀναγνῶναι, ὅπως διὰ τοῦ ἀναγνώσματος τὴν λύπην ἀπορρίψομαι... . В „автобиографичната“ 245 (171) глава, говорейки за своя съгражданин (или сънародник), четеца Зоил, Йоан Мосх представя възможността *четенето* да бъде *труд*, след който човек се нуждае от отмора: μηδὲ τὴν ἐκ τῶν ἀναγνώσμάτων ἔχων παραψυχὴν... .

Самият автор в гл. 99 (77) представя себе си и спътника си Софроний в позициите на читатели, които си почиват с книга в ръка (ἔχοντες τὰ βιβλία ἡμῶν) в любимата за следобеден отдиш на александрийците местност Тетрапил.

В акта на своето осъществяване четенето често е съпътствано от *чудо*. В спомената по-горе гл. 57 (46) книгата пряко се намесва в битието на авва Кириак. Без да е прочел словата на нечестивия Несторий, презвитерът е предупреден със съновидение за тяхната наличност. Еретическият текст се оказва персонификация на присъствието на своя автор и затова бива определен като враг (ἐχτρός), чието премахване може да стане само с физическото му унищожаване – текстът на Несторий бива изрязан от книгата със слова на Исихий и бива изгорен. Старецът Юлиан от гл. 64 (51) чете благодарение на „небесна светлина“, с която бива възнаграден за отказа си да използва свещ или кандило за осветление. Четящият монах от гл. 177 (133) притежава способността да

⁸² Във връзка с гореизложеното изглежда спорно схващането, че при патеричните разкази може да се говори за „използване на герой разказвач“ и „рамкиране“ като художествени (композиционни) похвати (Вж. Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., 110–113).

обездвижи своя нападател за цели две нощи, а в гл. 294 (212) ситуацията от прочетеното се възпроизвежда в действителността заради молитвата на стареца.

Освен за частичен отговор на въпроса какво представлява четенето в съвременната на автора епоха, съчинението може да послужи и за насочване към проблеми като *кой, какво и кога чете, как чете, как се придобиват книги за четене*.

В гл. 51 (40), 57 (46), 64 (51), 69 (55), 177 (133), 178 (134), 293 (211) и 294 (212) на съчинението Йоан Мосх дава ясни свидетелства за едно четящо монашество:

- авва Козма (гл. 51/40) прекарва прав и с книга в ръка (най-вероятно Псалтир) нощите срещу неделя, а от изгрев до началото на службата чете Евангелието;
- авва Кириак (гл. 57/46) чете през нощта книга със слова на Исихий, презвитер йерусалимски;
- старецът Юлиан (гл. 64/51) също чете нощем, огрян от небесна светлина;
- авва Иринея (гл. 69/55) взема за четене през деня от лаврата *βιβλίον γερωντικὸν* (най-вероятно Патерик);
- през деня в пустинята чете анонимният монах от гл. 177 (133);
- авва Теодор Философ от Александрия (гл. 245/171) притежава само книги и наметало;
- най-ценното, което притежава неназованият старец от гл. 293 (211), са „книгите и съдовете“;
- новопристигналият добродетелен старец в гл. 294 (212) също обича да чете патерични творби (вероятно съчинението на Паладий): *...καὶ ἀναγιγνωσκόντων ἡμῶν εἰς τὸν Παράδεισον τὰ ἀποφθέγματα τῶν ἁγίων πατέρων, ἡγάπα γὰρ ὁ γέρων πάντοτε διέρχεσθαι αὐτὰ...*

Докато във всички изброени случаи става дума за *индивидуално монашеско четене*, в цитираната по-горе гл. 294 (212) присъства свидетелство за *колективно* общуване с писаното слово, и то при четене на патеричен сборник.

Макар в по-малка степен, текстът на Λειμών представя факти, свързани с четенето от страна на *представители на градската култура*. Примерите са главно от изключителното за епохата културно средище Александрия, към което авторът в една или друга степен се чувства приобщен. Сред тях се откроява четецът Зоил (гл. 245/171), който, подобно на авва Теодор Философ, се е посветил на книгите: *...οὐδὲν ἐκέκτητο, εἰ στιχαροφελόνιον καὶ ὀλίγα πάνυ βιβλία*. В гл. 247 (172) Йоан Мосх пряко изказва възхищението си от качествата на един светски учен – Козма Схоластик, обръщайки особено внимание на неговата богата библио-

тека, на неговата пристрастеност към четенето и писането и на *ползата*, която сам той е извлякъл за себе си от общуването с александриецата.

Съчинението на Йоан Мосх дава основание да се заключи, че четенето в съвременната му епоха не е подложено на ограничения за време и място. Монасите общуват с книгата през нощта, но често и през деня. Чете се както в килията, така и под открито небе, както индивидуално, така и колективно. Споменатите глави от съчинението подсказват, че индивидуалното четене става по-често наум, но това не изключва четенето на глас в определени ситуации. Λειμών създава представа за една епоха, в която книгата е ценност. За посветилите се на Бога тя е единствената допустима скъпа вещ: гл. 51 (40), 57 (46), 64 (51), 245 (171). Като предмет книгата често е колективно притежание (на лаврата, на киновията), но не са редки случаите, когато тя е собственост на конкретно лице. Като пример, подкрепящ последното, може да се посочи не само богатата лична библиотека на александриецата Козма Схоластик, но и свидетелството в гл. 178 (134) на съчинението. Обръщайки се към Йоан Мосх с молба да му намери книга⁸³ (βιβλίον ἔχον ὅλην Νέαν Διαθήκην), отшелникът Теодор от околностите на р. Йордан желае не просто да я получи, а да я купи и заработва със собствен труд стойността ѝ от 3 номизми.

Картината, която се очертава, говори за наличието на една относително широка и подготвена аудитория, която има интерес и навици да общува с писаното слово. Тази аудитория очевидно е носител на определен жанров инвариант за Патерик – нещо, с което Йоан Мосх съзнателно или несъзнателно се съобразява при създаването на Λειμών.

⁸³ Сам по себе си този факт отново потвърждава високия социален и културен статус на писателя и начина, по който бива възприеман от монашеството.

4. Произведението Λειμών през призмата на предговора – посвещение

Посвещението, с което започва Λειμών⁸⁴, предлага възможност да се наблюдава начинът, по който ранносредновековната епоха гледа през очите на самия автор на литературната комуникация. То е и интересен, и характерен пример, доказващ, че ранносредновековният текст има свой специфичен комуникативен живот.

Рамката, в която се осъществява четенето, е надредна спрямо всеки конкретен рецептивен акт и е идеологическа по природа. Тя се обуславя от християнското целеполагане на индивидуалното битие като част от цялостния есхатологичен модел на времето и света. В контекста на тази рамка четенето на конкретното съчинение е душеполезно (ψυχωφελής) за спасението. Същевременно писателят въвежда и непосредствените инструменти, които читателят придобива в акта на четенето, за да може да постигне *ползата*, т. е. *спасението* – ἀρετὴ τοῦ βίου и τρόπος σεμνότητος.

Комуникативното съдържание на рамката запълва позициите адресант – текст – адресат с естетически конотирани и алегорични от съвременна гледна точка назовавания, които всъщност в непосредствения си исторически контекст са ясно определени и терминологично точни.

Отправна точка на избрания *modus dicendi* е представата за цветната поляна (Λειμών), с която индиректно се назовава пустинята. Лекотата при извършването на тази субституция на наименованието се обуславя от монашеския идеал. За разлика от града, в който индивидът е в плен на страстите, брака и труда, пустинята се представя за отшелника като рай⁸⁵, ако не същински небесен, то поне като „земно огледало“ на ангелския живот. Връзката между пустинята – „цветна поляна“ (Λειμών) и „рая–градина“ (Παράδεισος) обаче не е синекдоха. По-вероятно е текстът на Йоан Мосх да се представя като част (малка част) от потенциалното цяло поради скромността на автора. По този начин писателят би утвърдил в междутекстов план авторитета на съществуващото вече и популярно сред монасите съчинение Παράδεισος⁸⁶.

⁸⁴ На л. 35а от F.

⁸⁵ „...той (отшелникът – б.м.), както Адам в рая бил отгаден на искреното обожание на Бога, въпреки че мрачният и асоциален пейзаж на пустинята нямал нищо общо с Едем. Еремитът интерпретирал рая като първия, истинския дом на човечеството, където тържеството на безгрижния живот изобщи, и на Адам и Ева в частност, пропаднало с нахлуването на егоизма на човешкия живот в обществото.“ (Вж. Б р а у н, П. *Късната античност. – В: Човекът и Средновековието. История на европейската цивилизация.* С., 1994, с. 106; Сходна интерпретация на пустинята като рай у Лъо Г о ф, Ж.. *Въображаемият свят на Средновековието.* С., 1998, 97–98.)

⁸⁶ Вж. гл. 294 (212) на Λειμών.

Около образа на цветната поляна се организира представянето на цялата комуникативна ситуация:

– *авторът-адресант* не създава текст, но:

а) бере цветя и плете венец – ἐξ ὧν τὰ καλὰ δρεψάμενος ἄνθη πλεκτὸν στέφανον ἀκηράτου λειμῶνος λαβὼν;

б) събира подобно на мъдра пчела (нектар от цветя) – ὡς ἐπὶ τῆς σοφωτάτης μελλίττης τὰ ψυχοφελῆ τῶν Πατέρων ἀρυσάμενος κατορθώματα;

– *текстът*:

а) видян от позицията на автора, е гледка на пролетни поляни – θεὰ τῶν λειμῶνων – с изобилие от цветя – ἡ παντοδαπῆς ἀνθέων βλάστη;

б) в своята същност той е труд и произведение – πόνημα – венец – δρεψάμενος ἄνθη πλεκτὸν στέφανον, но също и цветна поляна – Διὸ καὶ τὸ παρὸν τοῦτο τὸ πόνημα Λειμῶνα ἀπεκαλέσαμεν;

в) кохезията му е подчинена на „външен“ принцип – разпръснатост и обособеност на съцветия от рози, лилии и теменуги, които взаимно открояват красотата си.

– *читателят-адресат*:

а) като непосредствен обект на посвещението в тази роля е Софроний, наречен ἱερὸν καὶ πιστὸν τέκνον⁸⁷. Същевременно на непосредствения адресат се вмения ролята на посредник – προσφέρω σοι, τέκνον πιστότατον, καὶ διὰ σοῦ τοῖς πᾶσι⁸⁸;

б) потенциалната аудитория са преминаващите край цветната поляна, красотата на която ги привлича – κατέχουσα τοὺς παριόντας.

Навикналото да чете метафори съвременно филологическо мислене в случая трябва да бъде възпряно. Средновековният текст действително се мисли в два плана – като елемент от комуникативно събитие и като непосредствен образен и чувствен екзистенциален акт, чрез който всекидневието се трансформира в път към спасението. Затова в последното изречение на посвещението писателят избира най-простото възможно назоваване на комуникативното действие, което ще се реализира в същинския текст на патерика – λέγειν: Ἐντεῦθεν οὖν ἄρξομαι λέγειν οὕτως ταῦτα.

Комуникативната задача на творбата да достигне до максимално широка аудитория на практика се осъществява. Като вписващо се в нормите и отговарящо на нуждите на средновековната епоха съчинението на Йоан Мосх получава изключително широко разпространение. Според М. Киси-

⁸⁷ В този контекст представата за детската чистота на читателя, който предстои да попадне в словесен дял от земния рай, е напълно адекватна.

⁸⁸ В този смисъл проблемът с имплицитната аудитория е решен. Тя не се ограничава по презумция от автора и практически съвпада с „всички“, които биха желали да четат.

лиер⁸⁹ допълнителна причина за това е констатираният още от Р. М. Агилар⁹⁰ разговорен характер на езика на Йоан Мосх. Огромният брой запазени преписи на патерични сборници, като обща група, и на части от *Pratum spirituale*, в частност, може да бъде обяснен и с факта, че тяхната езикова достъпност ги превръща в своеобразни средновековни „бестселъри“⁹¹. Трябва да се отбележи, че Р. М. Агилар не достига до крайност в своята постановка. Испанската изследователка на езика на Йоан Мосх по-скоро защитава схващането, че в съчинението могат да бъдат наблюдавани две различни стилистични нива. Едното е „популярно“ и е свързано с разговорния стил, включващ въпроси и отговори, представени с прости езикови конструкции. Другото е реторично издържано и се проявява в случай на проповеди и нравоучения. Тогава са много по-чести и библейските цитати. От своя страна Кисилиер обобщава, че доста особености на *Pratum spirituale* говорят за това, че „...это не совсем ‘книжный’ текст“⁹². Ученият обръща внимание на различни видове отклонения от високата гръцка езикова норма⁹². Сред тях той посочва: *лексиката*, в която се срещат диалектни единици и над сто латински заемки; *морфологията*, където констатира използване на количествено числително и неопределено лично местоимение в ролята на неопределителен член, смесване на рода на съществителните и грешки при съгласуването, а също, както сам се изразява, „путаница падежей“, заличаване на разликата между аориста и перфекта и поява на аналитични форми за перфект и бъдеще време; *синтаксиса*, в който открива най-сериозно проникване на разговорни

⁸⁹ Кисилиер, М. Язык Иоанна Мосха. Проблемы интерпретации. – В: Индоевропейское языкознание и классическая филология – VII. Материалы чтений, посвященных памяти профессора Иосифа Моисеевича Тронского. СПб., 2003, с. 36. От славистична гледна точка не може да бъде пропуснат фактът, че руският византолог в бележка под линия (№ 23 на с. 42) говори за Синайския патерик като за славянски превод и учудващо посочва, че „этот перевод (курсивът мой, Е. Зашев) был сделан не непосредственно с оригинала, а с болгарского перевода“.

⁹⁰ “La lengua de Juan Mosco se inserta en una tradición literaria cristiana que parte de la *koiné* neotestamentaria. En general su estilo es familiar, coloquial, pero también responde a una lengua más culta como propia de un monje.” – Aguilár R. M. El sistema de las negaciones en Juan Mosco. – In: Cuadernos de Filología Clásica, № 18, 1983–1984, p. 336.

⁹¹ Кисилиер, М. Язык Иоанна..., с. 41.

⁹² Кисилиер, М. Язык Иоанна..., 37–39. Авторът се позовава на ред публикации, сред които освен спомената статия на R. Aguilár ca: Palmér, J. S. *Latinismos en el lexico del ‘Pratum spirituale’* de Juan Mosco. P. Badenas, J. M. Egea (eds.). – In: Oriente y Occidente en la Edad Media. Influjo bizantinos en la cultura occidental. Vitoria – Gasteiz, 1993, 9–21; Mihévcs – Gabarovcs, E. Études sur la syntaxe de Joannes Moschos. Ljubljana, 1960; Hesselring, D.-S. *Morceaux choisis du Pré Spirituel de Jean Moschos*. Paris, 1931; Horrocks, G. C. *A History of Language and Its Speakers*. London–New York, 1997, 186–187; Кисилиер, М. Л. Анализ средновековных текстов и социолингвистические факторы (на материале „Лука Духовного“ Иоанна Мосха). – В: „Юрьевские чтения“. Материалы междисциплинарной конференции молодых филологов. Вып. II. 2001 г., 41–48.

черти⁹³ и вследствие на тях – достъпност за средновековните читатели⁹⁴.

Разглеждането на произведението на Йоан Мосх като средновековна литературна творба, като исторически извор и езиков продукт обаче задължително преминава през уточняването на важния и сложен проблем с авторския текст и представата, която днес може да бъде конструирана за него.

5. Какво представлява публикацията в *Patrologia graeca*

Съвременното състояние на проучванията на текста на Λεϊζών откроява наличието на три основни групи (редакции) ръкописи⁹⁵. Представителни за всяка от тях са съответно F от XII в., Parisinus Graecus 1596 от XI в. (по-нататък P) и Marcianus Graecus II, 21 от средата на X в. (по-нататък M). В основата на печатните издания на текста стои F, който съдържа 301 глави и съпада по състав и номерация с началните 300 (от 336) глави на Син. През 1421 г. с ръкописа F се запознава италианският хуманист А. Траверсари (Ambrogio Traversari или Ambrosius Camaldulensis),⁹⁶ монах от камалдуленския орден, преводач и популяризатор на подобен тип четива в ренесансова Флоренция. Кодексът е изпратен от остров Крит от венецианеца Пиетро II Донато, който по това време е тамошен архиепископ.⁹⁷ След като през 1423 г. завършва превода на съчинението *Paradisus animae*, Траверсари започва латински превод на Λεϊζών по преписа от F, озаглавявайки труда си *Vitae patrum*. Както ще се окаже по-късно, този превод, завършен вероятно през 20-те години

⁹³ „По моему мнению, „разговорные“ черты в „Луге Духовном“ наиболее очевидны на уровне синтаксиса.“ – К и с и л и е р, М. Язык..., 37–38.

⁹⁴ „Мне кажется, что, помимо сюжета, читателей (и слушателей) также привлекала простота и доступность языка и, далеко не в последнюю очередь, синтаксиса.“ – К и с и л и е р, М. Язык..., с. 41.

⁹⁵ Такова е становището на най-авторитетния съвременен изследовател на творбата Ф. Патенден. Вж. P a t t e n d e n, Ph. The Text..., р. 40. В своята статия за Йоан Мосх Ф. Патенден в *Teologische Realenzyklopädie*. Berlin–New York, 1987, 142–143 представя виждането си за по-подробна систематизация: „Die Hauptmasse der Handschriften gliedert sich in siebzehn Familien. Dabei zeichnen sich drei größere Überlieferungszweige ab. Einer davon ist das Überlieferungsmedium der bei Migne sich befindenden Sammlung (φ), ein zweiter bietet sie in einer durch Einschaltungen wie Anfügungen erweiterten Form (ξ), und der dritte weist noch weitere Zusätze gleicher Art auf (α). Die Form (α) enthält den Πρόλογος und bringt wichtige, den anderen Fassungen gegenüber neue Einzelangaben, die aus literarischen und historischen Gründen auf einen Moschus möglicherweise persönlich wie zeitlich nahestehenden Bearbeiter hindeuten. Leider sind von dieser Form keine Handschriften bekannt, die unversehrt sind oder einen ungekürzten Text bringen.“

⁹⁶ За живота и творчеството на А. Траверсари вж.: S t i n g e r, Ch. L. Humanism and the Church Fathers. Ambrogio Traversari (1386 – 1439) and Christian Antiquity in the Italian Renaissance. New York, 1977.

⁹⁷ Вж.: M i o n i, E. Le Vitae patrum nella traduzione di A. Traversari, *Aevum*, xxiv (1950), pp. 319–331. Цит. по C h a d w i c h, H. John Moschus and..., с. 41.

на XV в., става изключително важен. Той е отпечатан за първи път в Рим през 1558 г. от Л. Липомано (Luigi Lippomano или Aloysius Lipomanus) в т. VII на *Vitae sanctorum patrum* (с. 289–370) и вероятно е предизвикал интерес, тъй като е преиздаван многократно⁹⁸. Изданието от Антверпен (1615 г.) съдържа бележки на холандския йезуит Х. Розвейд (Heribertus Rosweyde), заедно с които е включено в т. LXXIV на *Patrologia latina*⁹⁹. Именно публикацията на Липомано поставя началото на традицията текстът да се дели на 219 глави, въпреки че във F и в превода на Траверсари главите са 301. При отпечатването в Антверпен се допуска и грешката при прозвището на Йоан Мосх, който вместо *eukratas* (ὁ εὐκράτᾱς) се оказва лишен от мъжество (*eviratus*).

Както става ясно, интересът към произведението на Йоан Мосх на Запад се заражда в ренесансова Италия и оттам се разпространява в католическия свят. Първият етап от реализацията на този процес е свързан с популяризирането на новия латински превод, а също и с последвалите го преводи на говорими езици¹⁰⁰.

Следващият етап вече е насочен към гръцкия текст. Първото печатно издание на гръцки е направено от френския йезуит Фронтон дьо Дюк (Fronto Ducaeus или Fronton de Duc)¹⁰¹ през 1624 г., който го включва в том втори на своята *Bibliotheca veterum patrum*. Взети са 115 глави от превода на Траверсари, а към тях е добавен съответстващ гръцки текст, но не от F, а от други налични ръкописи. Ф. дьо Дюк не посочва източниците си. Бележката в началото на пролога гласи: *Ex codicibus Vaticanis & V. C. Franc. Olivarii*¹⁰². В съдържанието на изданието обаче Ф. дьо Дюк дава друга, противоречаща информация: *IOANNIS MOSCHI, Pratum spirituale, Ambrosio Camaldulensi interprete ex mss. Summi Pontificis*

⁹⁸ Colonia, 1583, 1593, 1601; Antwerpen, 1615; Lugdunum, 1617.

⁹⁹ M i g n e, J. P. *Patrologiae cursus completus. Series latina*. T. 74. Paris, 1860, coll. 119–244.

¹⁰⁰ Напр. превод на италиански, направен от флорентинеца Ф. Белкари (Feo Belcari) по ръкописа на Траверсари и отпечатан във Венеция през 1475 г. от Х. Лихтенщайн (Herman Lichtenstein).

¹⁰¹ Фронтон дьо Дюк (1558–1624) е френски богослов, автор на драмата „*Histoire tragique de la pucelle de Domrémy, autrement D’Orléans*“ (Nancy, 1581). Намесва се в богословските дискусии на епохата си със съчинението „*Inventaires des fautes, contradictions, faulses allégations du Sieur Plessis, remarquées en son livre de la Sante Eucharistie, par les théologiens de Bordeaux*“ (Bordeaux, 1599–1601). По времето на Анри IV взема участие в публикуването на ръкописи от кралската библиотека в Париж, поверено на йезуитите. Издава произведения на св. Йоан Златоуст (Paris, 1609–1624) и *Bibliotheca veterum Patrum* (Paris, 1624, 2 vols. in folio). *Bibliotheca veterum Patrum* съдържа голям брой гръцки патристични текстове с латински превод и е замислена като допълнение на обемната поредица на Маргарен дьо ла Бин (Margarin de la Bigne), известна като *Sacra Bibliotheca Sanctorum Patrum*. След смъртта на Ф. дьо Дюк излиза започнатото от него издание на Никифор Калист (Paris, 1620, 2 vols. in folio).

¹⁰² Най-вероятно става дума за Франсоа Оливие (1497–1560), владетел на Льовил и Монлери и канцлер на Франция.

Vaticani & Regis Christianissimi. Според Ф. Патенден¹⁰³ Ф. дьо Дюк използва два основни ръкописа и един или повече допълнителни за отделни глави. Неговият метод на работа е първо да открие отделни глави от съчинението в ръкописите, после да използва по-пълния ръкопис за извличане на максимален брой глави, като ги идентифицира по латинския превод, а след това – да привлеча за липсващите глави трети източник. Този трети източник според Патенден е ръкописът Vaticanus Graecus 738 от XII в. В случаите, когато гръцкият текст е взет от него, разликите с латинския и съответно с F са най-малко. Изказва се становище, че основният източник на Ф. дьо Дюк, ръкописът от библиотеката на Франсоа Оливие, може да е съхраняваният днес като № 221 от XIV в. в Deutsche Staatsbibliothek в Берлин¹⁰⁴.

Традицията бива продължена от Ж.-Б. Котелие¹⁰⁵. През 1681 г. той включва в том втори на Ecclesiae Graecae Monumenta¹⁰⁶ останалите глави от Λεζμών (според състава на F, известен от превода на Траверсари) заедно със свой собствен латински превод и бележки¹⁰⁷. Тъй като и Котелие не познава източника на Траверсари (F), той допълва изданието на Ф. дьо Дюк въз основа на следните ръкописи: Parisinus Graecus 1605 (Reg. 2921, 2) от XII в., Parisinus Graecus 914 (Colbert 694) от XII в., Parisinus Graecus 916 (Colbert 2500) от XI в. и Parisinus Graecus 917 (Colbert 5096) от XII в.¹⁰⁸ Принципите, които са го ръководили при избирането на съответствие за всяка глава, са били най-вероятно близостта (или най-малката разлика) с латинския текст на Траверсари и четливостта на ръкописа. От източниците на Котелие най-близо до F стои Parisinus Graecus 916, но книжовникът не се опитва да създаде цялостен текст на негова основа. Вероятна причина за това са лошото състояние на ръкописа и загубените листи¹⁰⁹. Два века по-късно, през 1865 г., Мин препечатва в PG гръцкия

¹⁰³ P a t t e n d e n, Ph. The text..., 43–44. Главите, за които Ф. дьо Дюк използва Vaticanus Graecus 738, вж. в приложената таблица за съответствия.

¹⁰⁴ P a t t e n d e n, Ph. The text..., с.45. Главите, за които Ф. дьо Дюк използва Berolinensis Graecus 221, вж. в приложената таблица за съответствия.

¹⁰⁵ Ж.-Б. Котелие (1629–1689) е ерудиран френски богослов и изследовател на патристичната традиция. От 1648 г. е магистър в Сорбоната. През 1667 г. заедно с Дю Канж е натоварен да изследва и проучи гръцките ръкописи в Кралската библиотека в Париж и да изготви каталог. През 1676 г. е избран за професор по гръцки език в Collège Royal. По-важни негови издания са: Nomiliae quatuor in Psalmos et interpretatio prophetiae Danielis, graece et latine. Paris, 1661, които приписва на Йоан Златоуст; SS. Patrum qui temporibus apostolicis floruerunt, Barnabae, Clementis, Hermæ, Ignatii, Polycarpi opera edita et non edita, vera et supposita, graece et latine, cum notis. Paris, 1672; Ecclesiae Graecae Monumenta, graece et latine. Paris, 1677, 1681, 1686.

¹⁰⁶ C o t e l e r i u s, J.-B. Ecclesiae Graecae Monumenta. T. 2. Paris, 1681, 341–457. В съдържанието на изданието си той посочва, че е открил гръцките текстове “...in Cod. Reg. 2466 et tribus Bibliothecae Colbertinae; praeter multa capita separata cum variis mss. collata.”

¹⁰⁷ C o t e l e r i u s, J.-B. Ecclesiae Graecae..., coll. 655–678.

¹⁰⁸ P a l m e r, J. S. El monacato oriental..., с. 56.

¹⁰⁹ P a t t e n d e n, Ph. The text..., с.43. Главите, които липсват в преписа на Pratum в Parisinus Graecus 916, са посочени в таблицата за съответствия, колона № 2.

текст на Ф. дьо Дюк и Котелие и латинския текст от второто издание с бележки на Х. Розвейд (1628 г.), в което преводът на Траверсари на места е променен, за да съответства на гръцкия текст, публикуван от Ф. дьо Дюк. Мин включва под линия бележките на Котелие, а в края на публикацията бележките на Розвейд¹¹⁰.

В резултат двуезичното издание в РГ не отразява нито конкретен гръцки ръкопис, нито латински превод на публикувания гръцки текст, нито автентичния превод на Траверсари. В гръцкия текст на Мин е пропуснат и споменатият анонимен пролог, с който започва изданието на Ф. дьо Дюк. При все това текстът от РГ служи на изследователите слависти при проучването на старобългарския превод, тъй като в основата на структурирането на този текст (РГ) се следва индиректно (чрез нагаждане към превода на Траверсари) именно ръкописът Florentinus Mediceus – Laurentianus Plut. X, 3.

6. Текстът на Λεϊζών – съвременна представа

Най-ранната достигнала до наши дни рефлексия върху текста на съчинението на Йоан Мосх е споменатата във връзка с изясняването на личността на автора бележка на патриарх Фотий в неговото съчинение Μυριόβιβλον ἢ βιβλιοθήκη. Византийският духовник и учен посочва наличието на две редакции на текста, съответно от 342 и от 304 глави. Според Фотий по-големият обем на първата се дължи както на разчленяването на отделни разкази, така и на добавянето на нови. Учените от миналия век, преодолявайки отъждествяването на Λεϊζών с F, се насочват към откриване и идентифициране на глави от произведението, които нямат аналози в превода на Траверсари и допълват броя на произведенията до 342. Сред първите в тази научна традиция са Ф. Но и Л. Клуно, които изследват кодекса Р¹¹¹ и откриват в него глави от съчинението. Според авторите три от тях трябва със сигурност да се припишат на Йоан Мосх – според фолиацията на Р те са поместени на л. 511–515 (За Павел, който отива в пустинята, защото не е изпратил дъщеря си в манастир), 520–521 (За авва Маркел) и 552–553 (За нечестивия Амос, патриарх на Йерусалим). В първата от тях се споменава името на Софроний, а другите две са определени като допълващи съответно гл. 152 и 149 според номера-

¹¹⁰ За историята на текста, публикуван у Мин, вж. също P a l m e r, J. S. *El monacato oriental...*, с. 50–53.

¹¹¹ N a u, F., L. C l u g n e t. *Vies et récits d'anachorètes (IV–VII siècles): 1. Analyse du ms. Grec de Paris 1596 par l'abbé F. Nau. 2. Textes grecs inédits extraits du même ms. et publiés par L. Clugnet.* – *Revue d'Orient Chrétien*, 7, 1902, 604–617; 8, 1903, 91–100; 10, 1905, 39–56.

цията в РГ.¹¹² През 1917 г. в Русия излизат първите две части на споменатото интересно, но за съжаление недовършено заради революцията изследване на И. Смирнов, посветено на Син.¹¹³ В неговата първа част, озаглавена „Греческий оригинал со стороны своего текста“, е осъществена съпоставка между отпечатания от Мин гръцки текст и текста на два ръкописа (Син. 163 от XI в. и Син. 345 от X в.) от Московската Патриаршеска (Синодална) библиотека. Ръкописите, с които Смирнов разполага, включват анонимния пролог и вероятно са сходни с източниците, ползвани от Ф. дьо Дюк. За изследването на състава на Λεϊζὼν е важна частта, озаглавена „textus addendus et variae lectiones“¹¹⁴, на която обръща особено внимание и А. Соболевски в своя отзив за труда на Смирнов¹¹⁵. Тя обаче съдържа единствено пропуснатите в РГ глави и нови различия и не запълва липсата на гръцки препис, близък до оригинала, по който е осъществен засвидетелствания в Син. превод. Нови глави от произведението в два ръкописа публикува Т. Нисен – съответно десет от *Berolinensis Graecus* 221 (Philipp. 1624) от XIV в. (по-нататък В) и четири от *Vindobonensis Hist. Gr.* 42 от XI в. (по-нататък V)¹¹⁶. Девет от десетте глави¹¹⁷, взети от В, са последните в ръкописа, а десетата (За смъртта на Несторий) би следвало да предхожда 112 от Мин. Три от публикуваните четири разказа от V биха могли да принадлежат на Λεϊζὼν (За монаха, който иска да познава намеренията на Бог; За четирите наметала на един състрадателен човек; За игумена на Пентукла, който хвърля златото в р. Йордан). Атрибуцията на четвъртия е поставена под съмнение от автора на публикацията поради наличие на по-късни реалии. По-късно Е. Миони представя 12 глави от М (*Marcianus Graecus* II, 21)¹¹⁸. Авторът разпределя съхранените в ръкописа 162 глави по следния начин: 96, имащи аналози в *Patrologia Graeca*, принадлежат на Йоан Мосх; 30 не са на този автор; 9 могат да се припишат на Мосх с много резерви; „останалите“

¹¹² Поне при последната глава става дума за очевидна грешка. Ако допуснем, че гл. 149 у Мин е на Йоан Мосх, то публикуваният от Ф. Но текст не може да се припише на същия автор поради противоположното отношение към патриарх Амос.

¹¹³ С м и р н о в, И. Синайский патерик..., с. 106. Изследователят сам обобщава значението на проучването на достъпните му гръцки ръкописи: „Благодаря двум, принадлежащим к числу наиболее древних, спискам Московской Синодальной Библиотеки, № 163 и 345, нам удалось не только восстановить недостающее у Миня (гл. 121, 122, 132; 78, 120, 131, 141, 145), но и дать известное количество вариантов, благодаря чему древне-славянский перевод почти во всех особенностях своего текста нашел себе греческую параллель.“

¹¹⁴ С м и р н о в, И. Синайский патерик..., 106–143.

¹¹⁵ С о б о л е в с к и й, А. И. Отзыв о труде..., с. 291.

¹¹⁶ N i s s e n, Th. *Unbekannte Erzählungen aus dem „Pratum Spirituale“*. – *Byzantinische Zeitschrift*, 38, 1938, 351–376.

¹¹⁷ За монаха и владетеля; За философа и монаха; За монахинята от Солун; За жената от Александрия; За дресираната камила; За изкушенията на Павел в Тиваида; За откраднатия покров; Пастирчета си играят на св. Евхаристия; За ловеца и лисицата.

¹¹⁸ M i o n i, E. II „*Pratum Spirituale*“ di Giovanni Mosco. – *Orientalia Christiana Periodica*, 17, 1951, 61–94.

могат да се отнесат към Λεζζών с достатъчна степен на вероятност.¹¹⁹ Публикуваните глави са от последната група¹²⁰.

Ръкописът F влиза в сферата на научния интерес благодарение на Ф. Патенден, който пръв след Смирнов обръща внимание на липсващите гръцки съответствия в изданието на Мин – гл. 121, 122, 132 – и на непълните 120 и 131¹²¹. От гледна точка на славистиката е важно да се отбележи, че публикуваните от Патенден глави от F имат свои съответствия в Син. с идентична номерация. Същото се отнася и за непълните 120 и 131 от изданието на Мин, на които в Син. съответстват цялостни преводи в гл. 159 и 175. Опирайки се главно на посочените публикации, Х. Палмер¹²² привлича в цитираното свое изследване общо 40 глави, съответно 31 от М, 7 от Р и 2 от В.

Наличните факти дават възможност да се обобщи една, макар и относителна, представа за средновековната писмена традиция на Λεζζών.¹²³ Схематично групирането на представителните ръкописи може да се представи по следния начин:

Група Ф.	Група π	Група μ:
Произлиза най-вероятно от споменатата от Фотий по-кратка версия на съчинението от 304 глави. Подкрепя се от най-древния съхранен превод – старобългарския.	Вероятният ѝ произход е от разширената версия, споменатата от Фотий.	Произлиза вероятно от π.
Florentinus Mediceus Laurentianus Plut. X, 3 от XII в. (преведен от Траверсари).	Parisinus Graecus 1596 от XI в. Съдържа глави от Λεζζών, обособени в три поредици, смесени с произведения от същия жанр на други автори.	Marcianus Graecus II, 21 от средата на X в. Може би небрежно копие на непознат ръкопис от π.
Parisinus Graecus 916 (Colbert 2500) от XI в.	Parisinus Graecus 1605 (Reg. 2921, 2) от XII в.	Taurinensis Graecus B-II-10 от XI в.

¹¹⁹ M i o n i, E. Π „Pratum Spirituale“..., 80–81.

¹²⁰ Според номерацията в ръкописа М това са гл. 85, 87, 88, 88–2, 92, 96, 103, 106, 122, 133, 151, 165. Вж. систематизацията у P a l m e r, J. El monacato..., с. 60.

¹²¹ P a t t e n d e n, Ph. The Text..., 38–54.

¹²² P a l m e r, J. S. El monacato..., 59–62.

¹²³ Представената в таблицата информация е извлечена и систематизирана от: P a t t e n d e n, Ph. The Text..., 40–49; P a t t e n d e n, Ph. Johannes Moschus..., 141–144; P a l m e r, J. S. El monacato oriental..., 55–57.

Parisinus Graecus 1115 от XIII в. Има прилики с π, но стои по-близо до φ.	Фрагмент от 2 листа, подвързан в края на Taurinensis Graecus B-II-10. Най-древният запазен откъс от съчинението. Датира от първата половина на X в.	Berolinensis graecus 221 (Phillip. 1624) от XIV в. Вероятно основният източник, използван от Дьо Дюк. Използван от X. Усепер за изданието на анонимния пролог, съдържащ факти от живота на Йоан Мосх.
Vaticanus Graecus 738 от XII в. Пази прилики с φ и π.	Vaticanus Graecus 738 от XII в. Пази прилики с φ и π.	Vindobonensis Hist. Graecus 42 от XI в. Също използван от X. Усепер за изданието на анонимния пролог.
		Син. 163 от XI в. и Син. 345 от X в. Използвани от И. Смирнов за изследването му върху Синайския патерик.

7. Флорентинският ръкопис и неговото отношение към Синайския патерик

Тук вниманието отново ще бъде насочено към неколкократно споменавания гръцки препис на съчинението на Йоан Мосх, който, макар и да не може да замести едно критическо издание, може да даде на изследователите на славянския превод на Λεζζών възможност да не се ослабят единствено на текста, засвидетелстван в PG. Става дума за ръкописа Florentinus Mediceus Laurentianus, Plut. X, 3, който бива отнасян към XII в. Подобна датировка поддържат изследователи като Е. Миони¹²⁴ Х. Ча-

¹²⁴ M i o n i, E. Le Vitae Patrum..., 319–331.

дуик¹²⁵ и Ф. Патенден¹²⁶. Първоначалното ядро на сбирката Pluteus, към която кодексът принадлежи, съдържа около 3000 ръкописа и старопечатни книги. Колекцията е част от превратната съдба на фамилията Медичи и става достояние на читатели и изследователи през 1571, когато самата библиотека за първи път отваря врати. Към нея са добавени и сбирките на хуманисти като Франческо Сасети и Франческо Филелфо. Ръкописът е пергаментен и според микрофилма, на базата на който са проведени наблюденията, към момента на заснемане е съдържал 301 листа. Има два типа фолиация с арабски цифри – ръкописна, само на отделни места – горе вдясно, и печатна – долу вдясно. Печатната започва от № 2. В каталога на А. М. Бандини от 1770 г. и в неговото по-късно и допълнено издание¹²⁷ обозначеният печатно като втори лист се приема за първи. В описанието на агиографския дял на ръкописа, който в случая е обект на интерес, Ф. Алкен¹²⁸ следва печатната фолиация. Тя е възприета и в представеното тук описание на съдържанието на ръкописа, което допълва и на места коригира описа на Бандини.

- I. л. 2 – л. 4б: Οἰακιστικὴ ψυχῶν ὑποτύπωσις (гл. 1 – 60). Εὐτμητος ἡμῶν ἢ ζωῆ, ἐντεταμένη τῶν ἀρετῶν ἢ ἀκρώρεια, εὐόλισθος ἢ Φύσις, καὶ ἢ ἐπίκρισις δυσδιάγνωστος... Δύσφωνος σάλπιγξ πνεύματος πόρθησις.
- II. л. 4б – л. 9: Βιβλίον γ' (гл. 1 – 100). Ἐπιβουλή τὸν κατὰ λόγον ἀγῶνα φευξάσα ἔδωκε πίστωσιν· τούτου δὲ χωρὶς παλινοστεῖ φοβερῶτατον... ἵνα εὐμενῶς ἐπίδοις συγγνωμόνων τὰ σφάλματα.
- III. л. 9б – л. 12б: Πρακτικῆς πολιτείας ἀκροθιγεῖς ὑποθήκαι, σωματοπεποιημέναι θεωρητικῶς εἰς παραδείσιον (гл. 1 – 9); л. 12б – л. 18б: Περὶ πύλης τοῦ λογικοῦ παραδεισίου (sic!) ἤτοι περὶ ἐγκρατείας βρωμάτων (гл. 1 – 7); л. 18б – л. 32: Περὶ φοίνικος ἤτοι περὶ δικαιοσύνης (гл. 1 – 8); л. 33 – л. 34б: Περὶ ἐλεύσεως καὶ ἐπισκοπῆς τοῦ Κυρίου τοῦ ἀγιοῦ... ἢ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. αὐτῶ ἢ δόξα, κ. λ.

¹²⁵ Chadwick, H. John Moschus and his..., p. 41.

¹²⁶ Patten, Ph. *The Text...*, p. 40. **Ф. Патенден е признат авторитет във византологията** по отношение на Λεζμών. Изследователят подготвя критическо издание на съчинението, което се очаква от 1999 г. и за съжаление все още не е публикувано. Patten, Ph. *Work in Progress: A critical edition of the Pratum of John Moschus, translation and commentary*. Вж. http://www.byzantium.ac.uk/memberpubs_archive.htm. Забавянето на споменатото издание доведе до необходимостта F да бъде публикуван самостоятелно през 2005 г.

¹²⁷ Bandini, A. M. *Catalogus codicum manuseriptorum Bibliothecae Mediceae Laurentianae, varia continens opera graecorum Patrum*. T. I–III. Florentiae, 1764–1770; Bandini, A. M. *Catalogus codicum manuseriptorum Bibliothecae Mediceae Laurentianae. Accedunt supplementa tria ab E. Rostagno et N. Festa congesta, necnon additamentum ex inventariis Bibliothecae Laurentianae depromptum*. Accuravit Fridolf Kundlien. T. I–III (2 vols.) Lipsiae, 1961. В края на описанието авторът отбелязва: *Codex Graecus membranaceus Ms. in 4. Sec. XII. diligenter accurateque conscriptus, optimeque servatus, cuius Opera pleraque in Graecam crucem desinunt. Constat foliis 301.*

¹²⁸ Halik, F. *Les manuscrits grecs de la Bibliothèque Laurentienne à Florence. Inventaire hagiographique*. – *Analecta Bollandiana*, 96, 1978, 5–50.

- IV. л. 35. – л. 138б: Ἀρχὴ τῶν διηγήσεων τοῦ Λειμωναρίου τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Εὐκράτου. Λειμὼν πνευματικός, ἤγουν προοίμιον. Εὐλόγησον δέσποτα; л.35 – л. 35б: Τῶν ἐαρινῶν λειμώνων... ἀρυσάμενος κατορθώματα; л. 35б – л. 138б (гл. 1 – 301): Ἦν τις γέρων οἰκῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀββᾶ Εὐστοργίου, ὀνόματι Ἰωάννης...λέγων, οὐκ ἔστι χρεία· καὶ μεγάλως ὠφεληθεὶς ἐδόξασα πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ᾧ πρέπει κράτος καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας, κ. λ.¹²⁹
- V. л. 139 – л. 141б: Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Ῥαίθου ἐξήγησις. Κατέλαβέ τις ἐκ τῆς Ῥαίθου τῶν ἐκεῖσε ἀσκητῶν...μετὰ τῶν προκοιμηθέντων ἁγίων πατέρων.
- VI. л. 142 – л. 143: Νέον παραδείσιον τοῦ κυροῦ Δανιὴλ τοῦ Σκητιώτου. Ἦν τις γέρων ἐν τῇ Σκήτει ὀνόματι Δανιήλ...τὸν διδόντα τοσαύτην δόξαν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Над заглавието се чете: Λόγος κζ´.
- VII. л. 143б – л. 144б: Περὶ τοῦ ἀββᾶ Δανιήλ. Ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Δανιήλ παιδιοθέν ἀπετάξατο εἰς Σκῆτιν...ὑπὲρ δὲ τούτων ἀπάντων δόξαν ἀναπέμφωμεν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Над заглавието се чете: Λόγος κη´.
- VIII. л. 145 – л. 149б: Περὶ τοῦ μακαρίου Εὐλογίου τοῦ Λατόμου. Γέγονε κατὰ τὴν Θηβαΐδα ὁ ἀββᾶς Δανιήλ ὁ πρεσβύτερος τῆς Σκήτεως... εὐχάϊς τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς παναγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Над заглавието се чете: Λόγος κθ´.
- IX. л. 150 – л. 151б: Τοῦ αὐτοῦ ἀββᾶ Δανιήλ περὶ τῆς Πατρικίας τῆς μετασηματισθείσης εἰς εὐνοῦχον. Εὐνοῦχός τις ἔμενεν εἰς τὴν ἔρημον τὴν ἐνδοτέραν τῆς Σκήτεως...ἐπὶ τοῦ Φοβεροῦ βήματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα, κ. λ. Над заглавието се чете: Λόγος λ´.
- X. л. 152 – л. 153: Ἐπτά κεφάλαια, ἃ ἀπέστειλεν ὁ ἀββᾶς Μωϋσῆς τῷ ἀββᾶ Ποιμένι· καὶ ὁ Φυλάττων αὐτὰ ρύεται ἀπὸ πάσης κολάσεως, καὶ ἀναπαύεται ὅπου ἂν κάθηται, εἴτε ἐν ἐρήμῳ εἴτε ἐν μέσῳ ἀδελῶν. Ὀφείλει ὁ μοναχὸς ἀποθανεῖν ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτοῦ...καὶ εἰς αἰῶνας αἰώνων ἢ ἀνάπαυσις· ἥς ἀξιωθήμεν χάριτι, κ. λ. Над заглавието се чете: Λόγος λα´.
- XI. л. 153 – л. 154: Τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀρετῶν κεφάλαια ια´. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ διώκει πᾶσαν ἀκηδῖαν...καὶ τὸ ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν θάνατον. Над заглавието се чете: Λόγος λβ´.
- XII. л. 154 – л. 171: Τοῦ ἀββᾶ Ζωσιμᾶ. Ὁ μακάριος Ζωσιμᾶς ἔλεγεν οὕτω· πρῶτον ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ στόματι...καὶ

¹²⁹ За детайлно описание на съдържанието на този дял от ръкописа вж. За ш е в, Е. Фототипно издание..., 80–107.

σὺν αὐτοῖς κληρονομήσαι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν εἰς αἰῶνας αἰῶνων, ἀμήν. Над заглавието се чете: Λόγος λγ'. В края, на л. 171: Τέλος τῆς τῶν αἰοιδίμων γερόντων. На долната част от л. 168 и на целите л. 168δ, л. 169 и л. 171б текст липсва.

XIII. л. 172 – л. 192: Πηγὴν νάουσαν ἠθικῶν δρόσον λόγων ἐνταῦθ' ἐφεύροις, εἰ μετέλθης γνησίως; л. 172 – л. 180: Ἐξεστι παντὶ Χριστιανῷ τῷ ὀρθῶς πιστεύοντι εἰς τὸν Θεόν...καὶ τὰ ἐξῆς εἰς τοῦτο ἐνάγει τὸν προσευχόμενον; л. 180 – 183: Φωτίζεται νοῦς γνωστικὸς θεωρίας πρὸς ὕψος ἀρθείας, τοῖσδ' ἐπεντρυφῶν λόγοις. Ἀναγκαῖον εἰδέναι τὸν γνωστικόν, πότε ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς τὴν χώραν τῶν νοημάτων ἐστὶ...ἐνθα πάντων εὐφραινομένων ἡ κατοικία ἐστίν; л. 183 – л. 192: Ἀναγκαῖον εἰδέναι τὸν γνωστικόν, πότε ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς τὴν χώραν τῶν νοημάτων ἐστὶ. Ἀπαρχὰς ἄλωνος καὶ ληνοῦ πάλαι μὲν τοῖς παλαιοῖς προσφέρειν...τὴν ὡς ἄμπελον εὐθυνουμένην ψυχὴν θεωρίας ταῖς ἐν Χριστῷ Ῥησοῦ, κ. λ. При печатната фолиация е повторен № 182. (182, 182, 184 = 182, 183, 184).

XIV. л. 193 – л. 211a: Τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν ἀββᾶ Κασιανοῦ τοῦ Ῥωμαίου περὶ τῶν τῆς κακίας λογισμῶν (гл. 1 – 8) Πρώην τῶν περὶ τῆς διατυπόσεως τῶν κοινοβίων συντάξαντες λόγον...δι' ὧν καὶ ἡ τελεία ἀγάπη κατορθοῦται χάριτι Θεοῦ, ἀμήν; л. 194 – л. 196: Περὶ πορνείας; л. 197 – л. 201: Περὶ φιλαργυρίας; л. 201 – л. 205: Περὶ οργῆς; л. 205 – л. 206б: Περὶ λύπης; л. 206б – л. 208: Περὶ ἀκηδίας; л. 209 – л. 210: Περὶ κενοδοξίας; л. 210 – л. 211a: Περὶ ὑπερηφανίας.

XV. л. 211б – л. 235: Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Λεόντιον περὶ τῶν κατὰ τὴν Σκῆτιν πατέρων. Τὸ χρέος, ὅπερ ἐπηγγειλάμην τῷ μακαριωτάτῳ πατρὶ Κάστορι...ταῦτα, ἃ ὁ Κύριος δίδωσιν ἀναγγειλοῦμεν ὑμῖν; л. 215 – л. 217: Περὶ διακρίσεως; л. 217б – л. 235: Περὶ ἥρωνος (sic!).

XVI. л. 235б – л. 244: Συνεισφορά τοῦ ἀββᾶ Σερήνου περὶ τῆς παναρέτου. Πληρωθησῶν τῶν ἡμερῶν τεσσαρακοστῆς ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ τῆς συνάξεως...κατατρυφήσαι τοῦ ἀγίου γέροντος τῆς διδασκαλίας· τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν ἡ δόξα, κ. λ.

XVII. л. 245 – л. 268: Τοῦ μακαρίου Ἰωάννου ἐπισκόπου τοῦ Καρπαθίου πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἰνδίας προτρέψαντας μοναχοὺς παρακλητικὰ κεφάλαια ἑκατόν; л. 245: Τοῖς ἐπὶ γῆς βασιλευσιν ἐαρινὰ ἄνθη προσφέροντες τινές τῶν προσαιτούντων...καὶ τὴν τῶν εὐχῶν δωρεὰν παρ' ὑμῶν ἀντιλάβοιμι; л. 245 – л. 268 (гл. 1 – 100): Ὅσω διηνεκῆς ὁ τῶν ὄλων βασιλεύς...χορηγήσει ὑμῖν παράκλησιν αἰωνίαν καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, κ. λ.

XVIII. л. 269 – л. 283: Τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ Καρπαθίου κεφάλαια πρακτικὰ ριζ' (гл. 1 – 116) Καλὰ ἐξ ἀγαθοῦ τὰ πάντα γέγονασι, καὶ οὐκ ἔστι πονηρὸν ἐν τοῖς οὖσιν, ἐπεὶ μὴ ἐκ τοῦ κατ' οὐσίαν

ἀγαθοῦ οἷόν τε γενέσθαι τι πονηρόν...Χριστιανισμός ἐστι δόγμα τοῦ σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ ἐκ θεωποιῶν συγκεείμενον ἐντολῶν, αἱ τὸν κατορθοῦντα κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀπεργάζονται Θεοῦ.
Числового обозначение в заглавието е сгрешено.

XIX. л. 283б – л. 285: Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νείλου παραίνεσις πρὸς μοναχοὺς. Ἀκρασίαν βρωμάτων...συνεσθίειν καλόν.

XX. л. 285б – л. 294: Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νείλου περὶ τῶν ὀκτὰ λογισμῶν (гл. 1 – 8). Ἀρχὴ καρποφορίας...ἐμφαιδρύνεται ταπεινώσει ἀνδρός.

XXI. л. 294б – л. 297: Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νείλου πρὸς Χαράκλητον πρεσβύτερον αὐστηρῶς καὶ ἀποτόμως ἐπεξερχόμενον τοῖς πταίουσι, καὶ φάσκοντα, μὴ ἀρκεῖν τὴν διὰ τῶν λόγων ἐξομολόγησιν εἰς μετάνοιαν. Πάνυ μοι δοκεῖς τὴν θεῖαν ἠγνοηκέναι γραφὴν...καὶ μετὰ πλείστης ταπεινώσεως ἐξαγορευόντων σοι.

XXII. л. 297 – л. 302: Τοῦ ἀββᾶ Ἀμμονᾶ κεφάλαια ὠφέλιμα ιθ'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ἀγαπητέ...Ἴνα οὕτως εὐρύης ἔλεος παρὰ κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ᾧ ἡ δόξα, κ. λ.

Именно в представления рѣкопис от л. 35 до л. 139б Амброджо Траверсари открива преписа на Λειμών и по него прави превод на латински¹³⁰. X. Чадуик отбелязва, че флорентинският рѣкопис “...has an *order* which for the most part is found in the other manuscripts, and it is also the most complete collection of all”¹³¹. Изследователят също така посочва, че преписът на съчинението от F съдържа добавки, които не принадлежат на Йоан Мосх: глави 203, 211, 212, 216, 218, 219¹³². Чадуик изказва предположение, че разкази 52, 115, 192, 195, 196, 205, 217 също би могло да са по-късни добавки¹³³.

Интересно е да се отбележи, че рѣкописът е известен на руските слависти от началото на XX в., но те не го привличат за съпоставка със Син. Критикувайки избора на заглавие за съчинението на Йоан Мосх от страна на И. Смирнов, в своя отзив Соболевски посочва информация, която му е известна от с. 6 на каталога на атонските рѣкописи на Ламброс: „На

¹³⁰ Автографът на латинския превод на Траверсари днес се съхранява също във Флоренция – Biblioteca Nazionale, Conventi G. 4. 844. Други преписи се намират във Ватиканската апостолическа библиотека (Vat. Lat. 1212, 1213, 1214).

¹³¹ C h a d w i c k, H. John Moschus and his..., с. 46. Същевременно той добавя, че повечето рѣкописи, които съдържат материал от Pratum, представят “only a relatively short selections, intercalated (as in P) with apophthegmata and other monastic narratives.”

¹³² Номерацията е по PG.

¹³³ По отношение на първата група Чадуик е категоричен, че съдържа “six excerpts taken from the discourses of Abba Zosimas”. Глави 195, 217 и вероятно 205 според него може би не принадлежат на Мосх, тъй като се откриват сред “non-alphabetical apophthegmata”, 52 и 115 – тъй като се срещат в “alphabetical collections”. По отношение на глава 196 съображението е разпространението ѝ “with pieces of Anastasius Sinaita”, а за 196 Чадуик смята, че е по-вероятно да е излязла изпод ръката на Софроний, отколкото на Мосх. Вж. C h a d w i c k, H. John Moschus and his..., с. 46.

той же стр. дається заглавие пергаменної рукописи XII века во Флоренції со заглавием: 'Αρχὴ τῶν διηγήσεων τοῦ Λειμοναρίου τοῦ... Ἰοάννου τοῦ Ἐυκράτου. Λειμὼν πνευματικός, ἤγουν προοίμιον, которое даєть нам два заглавия, первое обычное – Λειμονάριον и второе – в своем роде единственное – “Λειμὼν πνευματικός”¹³⁴.

На близостта между F и Син. **обръщат внимание византолози.** X. Чадуик директно посочва: “The old Slavonic version (ed. Golyšenko and Dubrovina, Sinaiskij Paterik (Moscow, 1967) corresponds to F.”¹³⁵ Ф. Патенден е още по-категоричен: “The Florentine text remains for the present the most authoritative. F and manuscripts like it are fuller than any other manuscripts of the Pratum, and contain proportionally less non-Moschan material. They are also far more attentive to names than those of the other groups, a factor which is particularly important for Moschus who is most careful to tell us the name of the narrator and the place wherever is possible. *F is supported by the evidence of the Slavonic version, most important and complete of the mediaeval translations...It adheres faithfully to the Florentine numbering and text, but contains 35 additional chapters...*”¹³⁶

Както беше изяснено, двуезичното издание в PG не отразява конкретен гръцки препис, но в основата на неговото структуриране стои индиректно (чрез нагаждане на гръцкия компилативен текст към превода на Траверсари) текстът на Pratum от ръкописа F. При това, въпреки че латинският превод на Траверсари е променен на места, за да съответства на различните гръцки източници, той продължава да поднася на изследователите слависти възможност да намират обяснение за определени особености на текста на Син. Още издателите на Син. привличат за обяснение латинския текст – „...в случае отсутствия греческого чтения или малой его показательности (иное слово, выражение, конструкция и т.д.)”¹³⁷. Най-актуален пример в това отношение са интересните наблюдения на П. Петков, изложени в непубликуваната и любезно предоставена ми от автора статия „Из историята на преводните патерици в България: Духовни полета (Λειμὼν πνευματικός) на Йоан Мосх в превод от XIV в.“ В нея Петков представя изследването си на ръкопис Q.I.899 от РНБ в Санкт Петербург и защитава тезата, че преводът на Pratum spiri-

¹³⁴ Вж. С о б о л е в с к и й, А. Отзыв о труде..., с. 289.

¹³⁵ C h a d w i c k, H. John Moschus and his..., с. 45. Трябва да се отбележи и становището на Чадуик, че в текста, засвидетелстван във F, има “pieces not in Moschus’ original Meadow” (с. 42), което в случая не засяга пряко изследователя славист, търсец първообраза на превода, засвидетелстван в Син, но може да се окаже важно при идентифициране на гръцки варианти за отделните славянски преводи. От значение е и наблюдението върху последователността на главите във F: “The Florence codex has an order which the most part is found in other manuscripts and it is also most complete collection of all.” (с. 46)

¹³⁶ P a t t e n d e n, Ph. The Text..., 40 – 41. Курсивът е мой – Е. Зашев.

¹³⁷ С и н а й с к и й патерик..., с. 15.

tuale в РНБ Q.I.899 е самостоятелен и независим от Син.¹³⁸ Сред основните изводи, до които изследователят достига, се откроява убеждението, че гръцкият текст, по който е направен преводът, засвидетелстван в РНБ Q.I.899, е „бил близък до този, ползван от преводача на Синайския патерик, близък и до текста, преведен на латински“¹³⁹.

В раздела, озаглавен „Текстологични особености“, Петков е още по-категоричен за близостта на славянския превод с латинския текст от РГ. Ще си позволя по-обемен цитат от статията, защото е показателен: „Известно е, че гръцкият текст в РГ не съответства пълно на славянската традиция. Всъщност текстът там се отличава с доста и съществени отклонения от първия славянски превод. При сравняването с него се установи, че и двата славянски текста¹⁴⁰ се отличават от този текст, т. е. текстът или текстовете, от които са били преведени, са били друга гръцка редакция. Всъщност *по-близък до славянския превод (или по-добре преводи) е латинският превод*, т. е. текстът, публикуван в РГ по изданието на Rosweide. Това е преводът на Амврозий Камалдуленски... Очевидно е, че е съществувал гръцки текст, различен от текста в Патрологията, с който обаче не разполагаме.“

Интересен за отбелязване е и друг факт. В статията на Н. Николаев, поместена в „Словарь книжников и книжности Древней Руси“¹⁴¹, авторът отбелязва, че несъответствието между номерацията на главите в Син. (336) и реалният им брой (335) се появява „из-за ошибки в счете в первом десятке“. От гледна точка на славянския препис би могло да се твърди, че става дума за грешка, но съпоставката с F веднага изяснява проблема. На л. 37б в гръцкия ръкопис стои глава № 10, докато в Син. след № 9 идва ред на № 11, т.е. номерацията в славянския паметник не е сгрешена, а вероятно става въпрос за пропуск от страна на преводача или преписвача.

Към представените наблюдения ще прибавя и собствените си аргументи в подкрепа на становището, че преписът на Λεζμών от F е особено важен за проучването на Синайския патерик¹⁴². Те са резултат от съпоставката между съответстващите на патеричния дял от Лаврентиевия сборник глави от Син. и същите четива в РГ и F. Без претенция за строга статистическа коректност, фактът, че тези 13 разказа представляват около 4% от общия брой на съпадащите глави и приблизително 9%

¹³⁸ Разказите от *Pratum spirituale*, включени в РНБ Q.I. 899, вж. в приложената таблица за съответствия. Аргументи против това схващане на Петков са представени в анализите на имащите съответствие в РНБ Q.I.899 втори и шести разказ от Лавр.

¹³⁹ Курсивът е мой – Е. Зашев.

¹⁴⁰ Навсякъде в цитата курсивът е мой – Е. Зашев.

¹⁴¹ С л о в а р ь к н и ж н и к о в и к н и ж н о с т и Д р е в н е й Р у с и. Вып. I. Л., 1987, 316–321.

¹⁴² Подробна съпоставка на разночетенията между РГ и F, от една страна, и Син, от друга, е публикувана във встъпителната студия към изданието на F. Вж. З а ш е в, Е. Фототипно издание..., 50–79.

от текста на Син. и F, дава известно основание да се допусне, че картина на отношението между славянския и гръцкия препис като цяло вероятно е сходна.

Интерес в случая представляват четенията, които се различават в гръцките текстове, разпределени в следните групи:

- I. Налично само във F (т.е. лексеми, словосъчетания и синтактични цялости, които отсъстват в PG).
- II. Налично само в PG (т.е. лексеми, словосъчетания и синтактични цялости, които отсъстват във F).
- III. Разлика между PG и F (употреба на различни лексеми, словосъчетания, граматически форми, синтаксис, словоред и т. н.).

При съпоставка на текстовете на 13-те разказа в гръцките източници бяха забелязани общо 295 разночетения.

От тях към група I се отнасят 83. Само при 17 от тях липсва съответствие между F и Син. В 7 от 17-те случая това означава съвпадение между PG и Син.

Към група II се отнасят 61 четения. При 41 от тях липсва съответствие между PG и Син. В 26 от 41-те случая това означава съвпадение между F и Син.

Група III обхваща 151 случая. Без възможност да се посочи съответствие в Син. са 79, като в това число се включват случаите, в които: славянският превод може да съответства и на двата гръцки текста (15 на брой); в славянския превод има пропуск; в славянския превод има различно от двата гръцки текста четене.

На практика от общо откритите 295 разлики между F и PG съответствия в славянския ръкопис имат:

- I група: между F и Син. – 66; между PG и Син. – 7.
- II група: между PG и Син. – 20; между F и Син. – 26.
- III група: между F и Син. – 72; между PG и Син. – 26.

Към възможните съвпадения в тази група могат да се добавят и 15-те случая, в които славянският превод може да съответства и на двата гръцки текста.

Така, ако се изключат 15-те разлики от трета група, по които не може да се съди категорично за връзка с единия или другия гръцки текст, общият брой на съвпаденията между четенията в трите групи и Син. е 217. От тях между F и Син. – 164, а между PG и Син. – 53. Това показва приблизително съотношение от 3 към 1 в полза на флорентинския ръкопис. Не бива обаче да се изпускат от внимание два факта: първо, налице са общи четения между PG и Син., и второ, за съжаление на изследователя славист остават четения в Син., които не могат да бъдат изведени нито от F, нито от PG.

Осъществената съпоставка дава основание да се обобщи, че отделните бележки на Х. Чадуик и Ф. Патенден и П. Петков относно близостта между F (или съответно латинския превод) и Син., са напълно адекватни и то не само във връзка със състава и последователността на общите за двата ръкописа 300 глави, но и по отношение на голям брой езикови особености.

На базата на приведените становища на византолози и слависти и въз основа на проучването на съдържанието на F и на съпоставката на различията между F и PG със Син. в тринадесетте патерични разказа е възможно да бъдат направени следните заключения:

1. Като най-цялостен и авторитетен сред съхранените, преписът на Λεζζών от F представлява важен източник за проучването на славянския превод на съчинението, засвидетелстван в Син.
2. По отношение на началните 300 глави от Син. преписът от F, с едно единствено изключение (пропусната в Син. десета глава), има същия състав и последователност както славянския паметник.
3. Флорентинският ръкопис съдържа текст, който, макар и да не може да бъде определен като „оригинал“ спрямо Синайския патерик, е значително по-близък до него от компилацията в PG.
4. Посредством съпоставка между F и Син. могат да бъдат изяснени по-пълно и по-задълбочено важни особености на текста и езика на славянския превод, а също и характеристиките на самата преводаческа техника.
5. До появата на критическо издание на Λεζζών и при отсъствие на друг по-надежден източник преписът от флорентинския ръкопис следва задължително да бъде привличан при изследването на Синайския патерик като по-надежден от компилацията в PG източник.

ДЯЛ II.

ПАТЕРИЧНИТЕ РАЗКАЗИ В ЛАВРЕНТИЕВИЯ СБОРНИК

1. За Лаврентиевия сборник и неговия съставител

В една своя сравнително скорошна публикация руският славист А. Турилов¹ нарича издаването на Лаврентиевия (Иван Александровия) сборник от страна на К. Куев² – „честъ, которой удостоилось не так уж много кириллических рукописей XIV в.“ Между публикацията на Куев и настоящето лежат почти три десетилетия – период, през който все отчетливо става ясно, че тази чест е напълно оправдана. Настоящите редове са израз на убеждението, че свещеноинок Лаврентий също трябва да бъде удостоен с полагащата му се чест, като застане самостоятелно във фокуса на изследователския интерес. За целта ще бъдат представени и обобщени актуалните изследвания и открития, свързани с личността и делото на този забележителен български книжовник, като същевременно се предлагат и някои нови хипотези.

Факт е, че филологическата медиевистика (както почти всяка друга област на научното познание) контактува с обществото, в чиито интерес се извършват проучванията, най-вече с помощта на справочната литература. Именно специализираните речници и енциклопедии синтезират безспорните резултати от многогодишни изследвания, като по един – в рамките на допустимото – достъпен начин ги представят за ползване от по-широка група потребители на научния продукт. През последните две десетилетия Кирило-Методиевската енциклопедия³ на БАН се утвърди именно като най-авторитетния български (а и европейски) справочник в областта на проблематиката, свързана с делото и традициите на славянските първоучители. В този справочник читателят няма да намери статии, посветени на йеромонах Лаврентий и на неговия сборник от 1348 г., макар че там ще открие неговия почерк по страниците, възпроизведени като илюстрации към отделни статии – напр. в т. II на с. 789, към статията за приписването на св. Кирил съчинение Написание за правата вяра или в т. IV на с. 498, към статията, посветена на Черноризец Храбър. Естествено сборникът се споменава и заради факта, че съдържа един от трите преписа на превода на Черковно сказание, осъществен от Константин Преславски. Присъствието на илюстрациите е обяснимо –

¹ Турилов, А. К истории Тырновского „царского“ скриптория XIV в. Старобългарска литература, 33 – 34. С., 2005, 305–328.

² Куев, К. Иван Александровият...

³ Кирило-методиевска енциклопедия. Т. I – IV. С., 1985–2003.

преписът на Храбровото съчинение „За буквите“, съхранен в Лавр., е най-ранният запазен, а преписът на приписваното на св. Кирил „Написание за правата вяра“ е по-ранният от двата съхранени до днес⁴. Авторите на другия съвременен български медиевистичен филологически справочник – „Старобългарска литература. Енциклопедичен речник“⁵ – макар да посвещават отделна статия на Лавр., не намират за нужно да се спрат отделно на неговия създател. В рамките на материала, посветен на сборника от 1348 г., на йеромонах Лаврентий са отделени две изречения. Вказаното дотук не бива да се търси упрек, тъй като липсата на научна рефлексия върху личността на книжовника е очевидно следствие от липсата на достатъчно информация. Но в името на разпиляната от превратната историческа съдба историческа памет на българите не би трябвало да се пренебрегват дори и малките фрагменти, с чиято помощ може да се реконструира една, макар бледа и схематична, картина на миналото. В случая това се отнася до личността на един достоен културен строител.

Изключителната важност на Лавр. не се изчерпва само от споменатите важни за кирилометодиевистиката и съответно твърде популярни сред изследователите средновековни творби. Освен че се нарежда сред старинните по състав старобългарски ръкописи, в него присъстват най-ранните запазени старобългарски преписи на превода на житието на св. Йоан Милостиви от Леонтий Кипърски, на Поучението за осемте духовни порока от преп. Нил Синайски и най-ранният фрагмент (13 разказа) от старобългарския превод на съчинението на Йоан Мосх Λεϊμόν. Сборникът съдържа също и най-големия масив от четива от типа „въпроси и отговори“ в старобългарската книжнина, сред които също присъстват най-ранни запазени преписи.

Във встъпителната студия към изданието на паметника⁶ К. Куев пръв в историята на славистика прави преглед на посветената на този ръкопис научна традиция⁷, като справедливо отбелязва нейната фрагментарност и непълнота. Ученият прави следната хипотетична реконструкция на съдбата на сборника⁸:

- написан според приписката на л. 214 през 6856 г. от сътворението на света (6856 – 5508 = 1348 от сл. Хр.);
- предназначен за домашно четиво на царската фамилия, а не за богослужебни нужди;

⁴ Всъщност преписите на Черковно сказание могат да бъдат определени като два, доколкото единият от трите е запазен в т.нар. Барсов сборник, възпроизвеждащ с някои езикови редакции текста и съдържанието на Лавр. Същото се отнася и за „Написание за правата вяра“ – единствените съхранени преписи са в Лавр. и в Барсовия сборник.

⁵ Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. С., 1992.

⁶ Куев, К. Иван Александровият..., 5–46.

⁷ Куев, К., Иван Александровият..., 25–26.

⁸ Куев, К., Иван Александровият..., 19–23.

- част от царската библиотека в Търново до последните години от царуването на Иван Шишман (1371–1393);
- вероятно пренесен преди падането на Търново в земите на север от Дунава (Молдова), за което подсказва съдбата на паметници като Ловчанския сборник, Иван Александровото евангелие от 1356 г., Манасиевата хроника и др.;
- вероятно по-късно (XVI – XVII в.) отново пренесен от влахо-молдовските крайща на Атон, в манастира св. Павел, в скита св. Йоан Милостиви по пътя, по който минават Томичовият псалтир и Иван Александровото евангелие от 1356 г.;
- взет през 7163 г.⁹ (7163 – 5508 = 1655 г. сл. Хр) от монаха от Троицко-Сергиевата лавра Арсений Суханов при неговото последно пътуване по християнския Изток и предаден в Патриаршеската (по-късно Синодалната) библиотека в Москва;
- неизвестен и непроучван от средата на XVII в. до 20-те години на XIX в.
- открит за славистиката от руския българист К. Калайдович в неговия труд за Йоан Екзарх, където ученият публикува приписката на Лаврентий и Храбровото сказание¹⁰.

Куев проследява и по-нататъшното движение на средновековния български паметник, който преминава в първата половина на XIX в. през ръцете на богослова Инокентий Херсонски и попада в сбирката на Иван Сахаров. Тя от своя страна е закупена от Публичната библиотека в Санкт Петербург и през 1863 г. ръкописът вече се намира в обществено книгохранилище. Това местонахождение се оказва благоприятно за научните изследвания и сборникът се превръща в пряк или косвен обект на проучване от страна на К. Радченко¹¹, който насочва вниманието си към неговия патеричния дял и към въпросите и отговорите (л. 204–213)¹², на

⁹ За това свидетелства приписката на Арсений Суханов върху вътрешната страна на предната корица на Лавр. Арсений Суханов е йеромонах в Троицко-Сергиевата лавра край Москва. По поръка на патриарх Никон той обикаля Света гора и много православни центрове в Цариград, о-в Родос, Мала Азия и Македония, където събира (!) стари гръцки и славянски църковни ръкописи, необходими за реформата на богослужебните книги в Русия през XVII в. Точният брой на ръкописите, които Суханов взема от манастирите на Света гора, само може да се предположи (от Ивиرون – 156 бр., от Лаврата – 61, от Ватопед – 60, от Филотей – 45, и т.н.). Много от тях са на старобългарски език. Така Синодалната библиотека в Москва се сдобива с редица ценни славянски и гръцки кодекси.

¹⁰ К а л а й д о в и ч, К. Йоан Екзарх Болгарский. М., 1824, 189–192.

¹¹ Р а д ч е н к о, К. Отчет магистранта К. Ф. Радченко о занятиях рукописями в библиотеках и других учебных учреждениях Москвы и С.-Петербурга в течение сентября и октября 1896 года. – Университетские известия, год. XXXVIII, № 9, Киев, 1898, 69–79.

¹² В изданието си на Лавр. Куев дава на този дял названието Статии с различно съдържание. Вж. К у е в, К. Иван Александровият..., 380–384.

С. Вилинский¹³, който пише за преписа на Сказание за буквите (л. 101^б–105), и на Г. Ильинский, който работи върху съчинението Написание за правата вяра¹⁴ (л. 93^б–101^б). Постепенно в научната традиция се оформя и „българска следа“, която първоначално също е свързана с приписването на Константин Философ съчинение, на което посвещават свои статии Д. Дюлгеров¹⁵ и Ю. Трифнов¹⁶. Заражда се и интерес и към езика (по-конкретно към лексиката) на сборника, за който пише Б. Ляпунов¹⁷, а П. Лавров¹⁸ се спира накратко върху палеографските му особености.

Когато Куев започва своята работа върху изданието на Лавр., това е приблизително пълният обем от предварителна информация (разбира се, без да броим неговите собствени публикации¹⁹), с която славистиката разполага. На учения е известно само, че сборникът е излязъл изпод ръката на Лаврентий, а за самия книжовник Куев съди само по приписката от л. 214. Ето какво обобщение прави той въз основа на нея: „В края на приписката се сочи, че съставителят е свещеноинок Лаврентий. За личността на този книжовник днес науката не знае нищо повече от това, което се съобщава в нея. По всяка вероятност той е един от приближените на двореца в Търново духовници, които са се наложили по това време като книжовници. Иначе трудно може да се обясни обстоятелството, че му се възлага от царя такава важна задача, каквато е съставянето на сборник с различно съдържание за домашно четиво на царската фамилия.“ Освен това ученият добавя, че „не са известни засега други книги, писани от Лаврентий“²⁰. В изследването си обаче Куев сам неколкостранно опровергава цитираното свое твърдение. Неговата очевидност е само привидна и всъщност то е доста неточно. Всъщност важен източник на информация за йеромонах Лаврентий е и самият сборник, предшестваша въпросната приписка. Той съдържа данни като хартия, почерк, орнаменти, състав и езикови особености, които косвено могат да дадат свидетелства за съставителя. Ученият е

¹³ В и л и н с к и й, С. Г. Сказание Черноризца Храбра о писменех. – Летопись Историко-филологического общества при Императорском Новороссийском университете. Т. IX. Одесса, 1901, 97–152.

¹⁴ И л ь и н с к и й, Г. Написание о правой вере Константина Философа. – В: Сборник в чест на професор В. Н. Златарски. С., 1925, 63–89.

¹⁵ Д ю л г е р о в, Д. Рим и св. братя Кирил и Методий. – Год. Соф. унив., Богосл. фак., т. XI, 1933–1934 (отпечатък, 68 с.).

¹⁶ Т р и ф н о в, Ю. Съчинението на Константина Философа (св. Кирила) „Написание о правой вере“. – В: Списание на БАН, № 52. С., 1935, 1–85

¹⁷ Л я п у н о в, Б. М. Несколько замечаний о языке и в особенности о словаре болгарского сборника 1348 г. – В: Сборник в чест на проф. Л. Милетич. С., 1933, 95–107.

¹⁸ Л а в р о в, П. А. Палеографическое обозрение кирилловского письма у южных славян. С.-Петербург, 1914, 153 – 155.

¹⁹ К у е в, К. Судьба сборника Ивана Александра 1348 г. – В: Труды отдела древнерусской литературы. Т. XXIV. М.-Л., 1969, 117–121; К у е в, К. Черноризец Храбр. С., 1967 и др.

²⁰ К у е в, К. Иван Александровият..., 21–22.

категоричен, че Лавр. *отговаря на нуждите на епохата*, че подборът на статиите говори за *целенасоченост, проявена от съставителя, за нравствена насоченост*, за задоволяване на нарасналия интерес към миналото, за *актуален характер*²¹, изразяващ се в стремеж да се даде *отпор срещу силните еретически брожения*²² и пр. Обобщенията, до които Куев достига в края на частта от увода, посветена на появата, съдбата и значението на сборника²³, могат да се синтезират така:

- По разнообразието на съдържанието си сред ръкописите до XIV в. Лавр. се нарежда непосредствено след Симеоновия сборник.
- Неговият състав е отговор на актуални въпроси на епохата.
- Сборникът служи за укрепване на интересите на господстващите.
- В него фигурират лица и съчинения, свързани с Александрийската патриаршия.

Като оставим настрана идеологическото клише, включено най-вероятно по съображения, свързани с цензурата, всички останали твърдения се отнасят на първо място към съставителя, а на второ – към текста. Те очертават щрихи от портрета на ерудиран книжовник, познаващ така добре литературното наследство на своята епоха, както и своята съвременност, притежаващ активна социална и нравствена позиция. Лаврентий застава пред нас и като личност със специфични предпочитания към определена християнска традиция и със способност да формулира с акта на съставителството ясно послание към читателя.

Привидно неизвестният йеромонах Лаврентий се появява в изследването на Куев и в друга роля. В статиите, съпровождащи отделните четива от сборника, ученият неколккратно отбелязва, че съставителят не просто преписва текстове, а активно се намесва в тях в езиково отношение, редактира ги. Такъв е например случаят с патеричните разкази, в които средновековният книжовник внася промени, *продиктувани от стремежа да направи текста по-разбираем* за съвременния си читател²⁴. Така Лаврентий се откроява в още един, за съжаление все още слабо проучен, аспект – като езиков строител, спазващ или прокарващ определени езикови принципи.

Ако твърдението, че единствен източник за личността на Лаврентий е приписката, се опровергава косвено от своя автор, то развитието на

²¹ Куев, К. Иван Александровият..., 24–27.

²² Например в статията, предхождаща текста на Написание за правата вяра, Куев отбелязва: „На поместването на това произведение в сборника от 1348 г. не бива да се гледа като на нещо случайно. И тук... имаме подход с определена цел – да се даде православно ръководство по догматическите въпроси в борбата срещу силните еретически брожения на XIV в., да бъде то опора на православието в тази борба“ (Куев, К. Иван Александровият..., с. 148).

²³ Куев, К. Иван Александровият..., с. 27.

²⁴ Куев, К. Иван Александровият..., с. 115.

славистиката от последните десетилетия категорично променя схващането, че от ръката на книжовника и излязъл само сборникът от 1348 г. Още в годината на публикацията на Лавр. (1981) К. Иванова²⁵ отъждествява с Лаврентий писача на началните 190 л. от Лествицата на Йоан Синайски, съдържаща се в ръкопис Пог. 1054 от РНБ. Според изследователката Лавр. и Погодинската лествица са създадени по едно и също време и според палеографските данни вероятно са дело на един същи копист. Иванова също така допуска Пог. 1054 да е поръчан от високопоставено светско лице, най-вероятно от самия цар Иван Александър. В своята рецензия за каталога на славянските ръкописи в библиотеката на българския манастир Зограф на Атон²⁶ (по-нататък Зогр.) Д. Караджова потвърждава позицията на К. Иванова, като същевременно идентифицира с Лаврентий преписвача на Зогр. 24, съдържащ Четвероевангелие. Според Караджова²⁷ и трите ръкописа произхождат от едно и също средище и са излезли изпод ръката на един същи писач.

В спомената статия на А. Турилов²⁸, възникнала по думите на изследователя като „страничен продукт“ от работата му по подготовката Сводния каталог на славянските ръкописи от XIV в., съхранявани в страните от бившия Съветски съюз²⁹, въз основа на почерка като писани от Лаврентий с различна степен на вероятност се посочват още шест ръкописа.

Първият представлява препис на Повест за Варлаам и Йоасаф и днес се съхранява се в Държавния архив на Молдова в Кишинев (Кишинев, Държавен архив на Молдова, фонд на Ново-Нямецкия манастир, оп. 2, № 1, 225 л., от края на 50-те г. на XIV – по-нататък Кишинев 2. 1). Според Турилов погрешното отнасяне на този ръкопис към XV в. и фактът, че дълго време се е считал за загубен заедно с цялата сбирка, отклоняват за дълго вниманието на изследователите от него. Според руския учен кодексът е с 10 – 12 години по-късен от Лавр., Лествицата и Четвероевангелието. Сам по себе си кишиневският препис на Повест за Варлаам и Йоасаф е един от двата най-ранни преписа на паметника³⁰, съдържащи нова редакция на старобългарския превод, направена чрез съпоставка с гръцки текст³¹.

²⁵ И в а н о в а, Кл. Български, сръбски и молдо-влахийски кирилски ръкописи в сбирката на М. П. Погодин. С., 1981 г., 309–310.

²⁶ Р а й к о в, Б., Ст. К о ж у х а р о в, Х. М и к л а с, Хр. К о д о в. Каталог на славянските ръкописи в Библиотеката на Зографския манастир в Света гора. С. 1994.

²⁷ К а р а д ж о в а, Д. Археографски приноси за ръкописното книгохранилище на Зографския манастир в Света гора. – Археографски прилози, 17, 1995, 225–245.

²⁸ Т у р и л о в, А. К истории Тырновского..., 308–316.

²⁹ С в о д н ы й каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в России, странах СНГ и Балтии. XIV в. Вып. I. М., 2002.

³⁰ Другият е в ръкопис 3/14 от XVI в. от Библиотеката на Рилския манастир.

³¹ А. Турилов използва термина „гръцки оригинал“, който не е особено подходящ в случая.

Втората атрибуция се отнася до седем листа, съдържащи част от Слово на Ефрем Сирийски за Преображение и подвързани в края на XVII – началото на XVIII в. в минеен и триоден панигирик от XVI в., който се пази в Библиотеката на манастира Зограф на Атон (Зограф. 109, л. 287–293). Според водния знак този фрагмент следва да бъде отнесен към шестото десетилетие на XIV в.

Третият ръкопис, който Турилов свързва с Лаврентий, е Своден патерик отново от същата библиотека (Зограф. 83), използван от Св. Николова като основен текст при нейната публикация на тази средновековна творба³². Върху кодекса са работили няколко кописти³³, като Турилов категорично отъждествява с Лаврентий първия почерк според класификацията, предложена в цитирания каталог на библиотеката.

Към групата на несъмнените атрибуции руският учен отнася и пергаментен Миней от първата половина или средата на XIV в. Страница от този ръкопис (л. 51) е възпроизведена в ръководството по кодикология на А. Джурова³⁴, но за съжаление без посочване на източника. Въпреки оскъдния материал, кодексът, към който принадлежи страницата, е уникален сред книжовното наследство на йеромонах Лаврентий и бива определен като „одна из самых каллиграфических рукописей Лаврентия..., превосходящая в этом отношении даже Сборник 1348 г.“³⁵.

С някои уговорки Турилов причислява към групата ръкописи, в създаването на които Лаврентий е взел участие, и съхранявания в РНБ Златоустов Маргарит (РНБ F.1.197), съдържащ един от най-старите преписи на старобългарския превод на съчинението. Ръкописът е изпълнен на бомбицина и дълго е бил отнасян към началото на XV в. През 1899 г. Н. П. Лихачев въз основа на водните знаци датира кодекса ок. 1370 г.³⁶, но този факт остава извън научното ползрение до 1977 г., когато Кл. Иванова потвърждава правилната датировка³⁷. Атрибуцията в случая се извършва най-вече въз основа на сходството на един от четирите почерка, с които е написан кодексът, доближаващ се много до споменатия първи почерк от Сводния патерик. С този почерк е изпълнена повече от една трета от ръкописа.

Последният паметник, споменат от Турилов, е хартиена Лествица от втората четвърт на XIV в. (РНБ F.I.472). **При него хипотезата за автор-**

³² Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., 147–397.

³³ Осем според Св. Николова (Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., с. 385) и четири според авторите на каталога на Библиотеката на Зографския манастир (Р а й к о в, Б., Ст. К о ж у х а р о в, Х. М и к л а с, Хр. К о д о в. Каталог на славянските..., 65–66).

³⁴ Д ж у р о в а, А. Въведение в славянската кодикология. С., 1997.

³⁵ Т у р и л о в, А. К истории Тырновского..., с. 314.

³⁶ Л и х а ч е в, Н. П. Палеографическое значение бумажных водяных знаков. Ч. 1–3. СПб., 1899. Ч. 1., ХСV–ХСIХ, 19–198.

³⁷ И в а н о в а, Кл. Об уточнении времени написания некоторых славянских рукописей XIV–XV вв. – Археографический ежегодник за 1976 (1977), 148–152.

ство на Лаврентий се отхвърля въпреки голямата близост по отношение на почерка и оформлението, отбелязана във все още непубликувания опис на българските ръкописи в хранилищата на Санкт Петербург, изготвен от Б. Райков, Б. Христова и В. М. Загребин. Основание за това схващане е фактът, че категорична близост с почерка на Лаврентий показват само началните шест реда, играещи ролята на образец за преписвача (или преписвачите), които са работили върху целия кодекс. Според водните знаци обаче ръкописът се отнася към 1331–1334 г., време в което, според руския учен, Лаврентий не би могъл още да играе ролята на авторитет за по-младите книжовници.

Обобщавайки своите наблюдения и открития, А. Турилов добавя следните щрихи към портрета на Лаврентий:

- книжовникът се отличава с високо калиграфско майсторство³⁸;
- специализира се в преписването на книги за четене (сред съхраненото до днес има само едно Евангелие и един Миней);
- като типичен представител на търновския скрипторий чрез репертоара на преписаните текстове свидетелства за общата промяна в тематичната ориентация на книжовното средище;
- наличието на три ръкописа на Лаврентий в Зографската библиотека говори за тесните връзки на тази българска обител със столицата на Второто българско царство³⁹.

Безрезервното приемане на понятието „търновски царски скрипторий“ от своя страна е отправна точка в разсъжденията на Н. Гагова върху Лавр. в любезно предоставената ми в ръкопис глава за същия паметник от подготвящата се за печат нейна монография⁴⁰. Изследователката изхожда от схващането, че книгопроизводството по времето на Иван Александър не е ръководено от единен център, който да може да се определи като принадлежащ на царската институция. Тя справедливо отбелязва, че пряко обвързаните с името на владетеля ръкописи сериозно се различават по вид, съдържание и предназначение и най-вероятно не са изготвени в едно и също средище⁴¹. Въз основа на украсата и водните знаци Гагова формира около Лавр. група свързани помежду си ръкописи

³⁸ Най-вероятно Лаврентий сам рисува заставките в Лавр., Погор. 1054 и Зогр. 24.

³⁹ Турилов, А. К истории Тырновского..., с. 317.

⁴⁰ Гагова, Н. Владетели и книги. Участието на южнославянския владетел в производството и употребата на книги през Средновековието (IX–XV в.): Рецепцията на византийския модел. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (под печат). Изказвам благодарност на Н. Гагова за възможността да ползвам в работата си ръкописа на главата Лаврентиевият сборник на цар Йоан Александър и проблемът за съществуването на български царски скрипторий през XIV в.

⁴¹ Гагова подчертава също и ясното разпределение на тези ръкописи на две групи: от една страна, луксозни пергаментови ръкописи като Лондонското Четвероевангелие и ватиканския препис на Манасиевата хроника, а от друга – скромни хартиени ръкописи като поп Филипиевия и Лаврентиевия сборници.

(Лавр., Пог. 1054, Зогр. 24, Барсов 115, Хлудов 237 и Зогр. 83). Анализирайки наличните приписки, както и данни от останалите ръкописи на йеромонах Лаврентий, авторката прави предположение за средището, от което произхожда обособената около Лавр. група ръкописи, и за нейното отношение към въпроса за царския скрипторий. Най-общо изследователката формулира три хипотези за произхода на Лавр. – атонска, търновска и парорийска.

Специално внимание Гагова отделя на детайл от приписката в Лавр., който гласи, че книгата е написана не само за монарха, но и *въськомоу христѣаниноу въ ползѣ. ѿже съ въроѣ ѿ любвиѣ прочитаѣщомоу*. Цитираната фраза и фактът, че ръкописът е хартиен, дават основание на изследователката да изкаже предположението, че книгата не е предназначена за лично ползване от Иван Александър, а за вероятно съществувала публична библиотека, финансирана от царя. Тази библиотека би могла да се намира в столицата или в градски манастир, който да съвпада с манастира, където кодексът е изготвен. От своя страна приписката в Барсов 115 (1348 г.) от неговия копист поп Теотокий Псилица, че ръкописът е изготвен по настояване на търновския патриарх Симеон, също може да се тълкува като аргумент в полза на търновския произход. Същевременно втората приписка от Барсов 115, според която книгата е подарена на Зографския манастир от наследника на патриарх Симеон – Теодосий, дава допълнителен аргумент на Гагова в разсъжденията ѝ за възможната локализация на манастира, където е работил Лаврентий – според нея е малко вероятно да се изпращат в Зограф ръкописи, които са били изработени там. Последната приписка, на която изследователката спира вниманието си, е популярният в славистиката запис на Фудул на л. 203б от Хлуд. 237: „тези две глави изписа Фудул, като ги преведе от гръцки на български, (ко)гато бяхме в Парория всички братя“⁴². Авторката не е склонна безрезервно да приеме разпространената интерпретация на приписката като свидетелство за парорийския произход на Хлуд. 237 и тълкува израза „когато бяхме в Парория всички братя“ като доказателство, че „братята“ или поне част от тях не са пребивавали в Парория постоянно, а периодически са се придвижвали към вътрешността на царството в зависимост от турските набези. Така възможността Хлуд. 237 да е бил донесен в Парория от Търново, при някое от завръщанията на монасите, се превръща в още едни косвен аргумент в полза на търновския произход на Лавр. В заключение, без да изказва категорично становище, Гагова посочва, че най-вероятно Лавр. е изготвен в манастирско средище, свързано със Зографския манастир и с Парорийската обител, където са се изпълнявали поръчки на царя и патриарха. То би могло да съвпада с Парория, но би могло да се намира и в околностите на Търново, т.е. на Търновската Све-

⁴² Цит. по Гагова, Н. Владетели и книги... (под печат).

та гора – напр. в манастира „Св. Богородица Одигитрия“ или в „мястото Усте“, доколкото и в двете обители пребивават видни парорийски исихасти⁴³. Така Гагова достига до обобщението, че поне част от царските и патриаршеските поръчки на книги не са били изпълнявани в някакъв дворец царски скрипторий, а в свързани с Търново манастири: или в киторския манастир на българския цар в Парория, или в близките до столицата обители.

Изложеното добавя още детайли към живота на йеромонах Лаврентий, представяйки го като книжовник, работещ в исихастка среда, едновременно свързана с царската и с патриаршеската институция. На практика съществува значителна вероятност той да е част от скрипторска общност, която е подпомагана финансово от най-висшите представители на светската и духовната власт и която още през 40-те години на XIV в. се занимава с тиражирането на нови преводи и редакции, като същевременно се грижи за библиотека, съдържаща „публично достъпни“ царски книги⁴⁴.

Представените изследвания показват, че преките и косвените свидетелства, свързани с личността на Лаврентий, макар и да са оскъдни, се увеличават по брой. Обобщаването им дава възможност да бъдат добавени някои изводи и наблюдения. На първо място те са свързани с въпроса кога живее книжовникът. Като основен източник на информация за това може да послужи датирането на неговите ръкописи, представено в таблицата по-долу:

Ръкописи на йеромонах Лаврентий

1. Категорични атрибуции:

РНБ Ф. I. 376	Лаврентиев сборник	1348 г.	214 л.	хартия (за цар Иван Александър)
РНБ Пог. 1054	Лествица с допълнения	краят на 40-те год. на XIV в.	начални 190 л.	хартия (за цар Иван Александър)
Зогр. 24	Четверо- евангелие	краят на 40-те год. на XIV в.	цял кодекс (?)	хартия
Кишинев 2. 1	Повест за Варлаам и Йоасаф	краят на 50-те години на XIV в.	225 л.	хартия

⁴³ Информация за това дават житията на св. Теодосий Търновски и св. Ромил Видински.

⁴⁴ Гагова, Н. Владетели и книги. Участието на южнославянския владетел в производството и употребата на книги през Средновековието (IX – XV в.): Рецепцията на византийския модел. Torun: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (под печат).

Зогр. 109	Слово на св. Ефрем Сирин за Преображение от XVI в.	60-те год. на XIV в.	7 л. (подвързани в Тържественик от XVI в.)	хартия
Зогр. 83	Своден патерик	средата на XIV в.	неуточнена част от ръкописа	хартия

2. Хипотетични атрибуции:

неизвестен	Миней	първата половина – средата на XIV в.	неуточнена част от ръкописа	пергамент
РНБ Ф. I. 197	Маргарит	около 1370 г.	около 2/3 от кодекса	бомбицин

От систематизацията е видно, че книжовната дейност на духовника е съсредоточена около средата на XIV в.. Ако се вземе като отправна точка единственият категорично датиран ръкопис – Лавр., той би могъл да е предхождан по време само от пергаментния Миней, забелязан от А. Турилов в ръководството по кодикология на А. Джурова. В случай че допуснем, че този изпълнен с калиграфско майсторство кодекс принадлежи на ръката на кописта, това би означавало, че: а) Лаврентий преди създаването на сборника или по същото време работи върху богослужбни книги (а не само върху книги, предназначени за четене, каквото е разпространеното сега схващане); б) в рамките на неговото книжовно наследство биха могли да присъстват скъпи кодекси, поръчани от висши български духовници⁴⁵.

Като съвременни на Лаврентиевия сборник или малко по-късни от него могат да се обособят Пог. 1054, Зогр. 24, Кишинев 2. 1 и Зогр. 83. В тази група три от кодексите съдържат произведения за извънслужебно (индивидуално) четене, но и едно евангелие, факт, който ако се обвърже с наличието на миней в условно обособената по-ранна група, би могъл да свидетелства за наличието на друга, макар и по-малко застъпена, линия в книжовната дейност на йеромонаха, свързана с тиражирането на богослужбни четива.

И накрая ръкописите Зогр. 109 и РНБ Ф. I. 197 очертават един по-късен етап от професионалната биография на Лаврентий, отнасящ се към 60-те и началото на 70-те години на XIV в.

Към представеното следва да се добави и фактът, че през 1348 г. Лаврентий вече е йеромонах, т.е. прекарал е известен период от живота си като духовник и се е издигнал до тази позиция в йерархията. През съща-

⁴⁵ Към такава хипотеза насочват както материалът и изпълнението на ръкописа, така и неговата функция.

та тази година той вече е опитен книжовник, изпълняващ поръчка, пряко свързана с царя, каквато едва ли би получил в ранна младежка възраст. За зрялост, опит и образованост говорят също съдържанието и изпълнението на сборника от 1348. Въз основа на изложените свидетелства може да се направи следната хипотетична реконструкция:

- през 1348 г. Лаврентий е приблизително тридесетгодишен и в такъв случай вероятно е роден в средата на второто десетилетие на XIV в.
- активната му книжовна дейност обхваща периода от средата на 40-те до началото на 70-те год. на XIV в., когато вероятно е и неговата кончина.
- т.е. животът на Лаврентий най-вероятно обхваща периода от средата на второто десетилетие до началото на 70-те год. на XIV в.

Ако допускането се доближава до истината, то книжовникът е приблизително връстник на монарха Иван Александър. Като се вземе предвид и фактът, че изследователите почти единодушно определят средната продължителност на живота през периода между 30 и 35 години,⁴⁶ то може да се допусне, че Лаврентий е принадлежал към прослойка с повисок социален статус (напр. от средите, приближени на двора в Търново?), доколкото качеството на живота е сред базовите фактори, определящи неговата продължителност.

На второ място като хипотетичен източник на информация може да се използва името на духовника. Днес разполагаме със сигурния факт, че по време на създаването на сборника Лаврентий е йеромонах – духовен сан, за който атонската традиция изисква минимална възраст от 25 год. Следователно през 1348 г. той вече е преминал през степените монах и йеродякон, а също така вероятно е приел т.нар. велика ангелска схима, която често е свързана с приемане на ново име. Дали изборът на името *Лаврентий* е направен от приемащия схимата монах или от неговия духовен наставник в случая е без значение. Любопитна обаче е възможността да се мисли по посока на хипотезата, че е търсен светец, който да играе ролята на покровител на монаха в неговата мисия. А в това отношение св. архидякон и мъченик Лаврентий е изключително подходящ. Този римски духовник според легендата приема мъченическа смърт на 10 август 258 г. по времето на преследването на християните от император Валериан (253–260). Заради дължността си – пазител на съкровищницата и на книгите на Римската църква – той от доста ранна епоха започва да се възприема и като покровител на библиотекарите. За това говори и фактът, че още ранните негови изображения имат като

⁴⁶ Вж. напр. L a i o u, A. E. The Economic history of Byzantium. Vol. I. Harvard University press, 2002, 51–52.

атрибути не само метална скара (на която бил опечен жив), но и книга. Макар че култът към св. Лаврентий е разпространен повече на Запад (само в Рим са запазени 34 храма, носещи неговото име), той прониква и на Изток. Според свидетелството на Анастасий Библиотекар император Константин Велики строи храм на мястото на неговата мъченическа смърт – трети зад стените на Рим след посветените на св. Петър и св. Павел, а по времето на император Теодосий II част от мощите му са пренесени в нарочно построен в негова чест храм в Константинопол.

В резултат на представените хипотези може да се допусне, че йеромонах Лаврентий е бил връстник на цар Иван Александър, приближен на двора в Търново и посветил се изцяло и съзнателно на книжовна дейност и, може би, грижещ се за „публичната библиотека“ в близост до престолния град, чието съществуване допуска Гагова.

В посока към търсене на по-специална близост между столицата и монарха, от една страна, и Лаврентий, от друга, говорят сборникът от 1348 г. и приписката в частност. Основните становища и хипотези относно адресата на Лавр. са следните:

- Сборникът е предназначен за домашно четиво на цар Иван Александър и неговата фамилия (К. Куев⁴⁷, аргумент – приписката на Лаврентий).
- Сборникът не е предназначен за царската фамилия (Ю. Трифонов⁴⁸, аргумент – писан е на груба хартия).
- Сборникът може би е предназначен за манастирска „публична библиотека“ в околностите на Търново (Гагова, аргументи: а) фразата от приписката *въсѣкомоу христїаниноу въ ползѣ. ѡже съ вѣроу ѡ любовиѣ прочитаѣщомоу*; б) фактът, че е писан на хартия).

По-възможно обаче ми се струва друго схващане: ръкописът да е предназначен за част от царската фамилия, а именно – за наследниците на Иван Александър. Тази хипотеза на първо място отчита материала, използван за изработка на книгата и изключва като пряк адресат самия владетел. Тя намира подкрепа също в детайла от приписката, използван от Гагова, но допълнен с неговото начало, така че да получи естествена смислова завършеност: *въ живѣтъ ѡ въ зрѣвїе ѡ въ оутвѣрждение црѣвоу ѡговоу ѡ дѣтемъ ѡго. ѡ възѣкомоу христїаниноу въ ползѣ. ѡже съ вѣроу ѡ любовиѣ прочитаѣщомоу*. Изричното споменаване на децата на царя в случая би могло да се тълкува като указание за предназначението на книгата – съществува вероятност тя да е служила първоначално като своеобразно учебно пособие, като „христоматия“, предназначена за обучението на знатните младежи. Това донякъде би обяснило разнообразието и своеобразния „енциклопедизъм“ на нейното съдържание, както и би добавило

⁴⁷ Куев, К. Иван Александровият..., с. 19.

⁴⁸ Трифонов, Ю. Съчинението на Константина..., 1–2.

нюанс към социалната роля на съставителя като лице, свързано с образованието на царските наследници. Подобно схващане може да търси подкрепа и във факта, че семантично най-силно маркираните елементи от съдържанието на ръкописа – началото и края – по своеобразен начин рамкират кодекса с името *Йоан* – от житието на св. *Йоан* Милостиви до посвещението на цар *Йоан* Александър и на неговите деца. Като съчетаем този факт с честотата на името *Йоан* в семейството на владетеля и с наличието на изображения на въпросното семейство в съхранените ръкописи, можем да допуснем, че Лавр. е бил предназначен за царските наследници, носещи същото име: *Йоан* Срацимир (1356–1396), *Йоан* Асен († 1349?) и *Йоан* Шишман (1371–1395).

Струва ми се, че въз основа на наличните днес източници е трудно да бъдат формулирани повече заключения или хипотези относно личността на йеромонах Лаврентий. Все още обаче остава едно значително непроучено поле – текстологичният и езиковият анализ на неговото ръкописно наследство. Възможни са, разбира се, и нови атрибуции, но дори и само наличният днес материал е сериозно предизвикателство пред филологическата славистика за установяване на мястото и ролята на този забележителна културна фигура в строителството на българския език и в историята на българското средновековно книжовно наследство.

2. Патеричният дял

Тринадесетте патерични разказа, съдържащи се в ръкопис F. I. 376 от РНБ в Санкт Петербург (Лавр.), са поместени от л. 70^a до л. 83^b на кодекса и носят общото заглавие *Повѣсти стѣхъ ѿць*⁴⁹. Патеричният дял е второто четиво. Той е разположен между два други преводни текста – предхожда се от Житието на *Йоан* Милостиви, а след него е включено съчинението на Нил Синайски „За осемте духовни порока“. Разказите отговарят на глави 32, 60, 65, 73, 76, 78, 37, 97, 114, 127, 143, 154 и 163 от компилативното издание на съчинението на *Йоан* Мосх *Λεξιόν* в PG и съответно на глави 37, 76, 82, 95, 98, 100, 45, 122, 148, 166, 187, 219 и 231 от F и Син.⁵⁰

В историята на славистичните изследвания пръв И. Срезневский⁵¹ обръща специално внимание на ръкописа F. I. 376, а К. Радченко⁵² посочва близостта на патеричния дял с тринадесет глави от Син. Отделни

⁴⁹ Вж. Приложение 1. Поради наличието на отделни грешки при разчитането в изданието на К. Куев текстът на патеричният дял е представен фототипно.

⁵⁰ За съответствията между главите във всички споменати в изследването ръкописи вж. приложената таблица.

⁵¹ С р е з н е в с к и й, И. Сведения и заметки о малоизвестных и неизвестных памятниках. СПб., 1867, XXXVI, с. 53–54 (Сб. ОРЯС, I, № 6).

⁵² Р а д ч е н к о, К. Ф. Отчет магистранта..., с. 69.

наблюдения върху текста на патеричните разкази в Лавр. са публикувани едва през 1980 г. от Св. Николова⁵³. Изследователката е категорична, че включените в ръкописа глави са „извлечени от Синайския патерик“ и че седемте от тях (Николова говори за „половината“), влизащи също и в състава на Сводния патерик, са независими от засвидетелствания в него превод⁵⁴. Заклученията, до които достига авторката, дават интересна информация за текста на разглежданото четиво, но и поставят редица въпроси. Според Николова измененията в Лавр. спрямо Синайския патерик са „предимно езикови“, а целта на книжовника е „текстът да се направи по-ясен“. В проучването си изследователката посочва три възможни алтернативи за позицията на монах Лаврентий – той да е преписвач, възпроизвеждащ направени вече промени, да е преводач, осъществил нов превод от гръцки език, и да е „буден книжовник, отнесъл се критично към своя протограф“. В резултат на частичен анализ на различията между двата славянски паметника Николова дава комплексен отговор, съчетаващ трите представени по-горе предположения: „Избрал за своя сборник патерични разкази, той (Лаврентий – б.м.) е започнал да ги *преписва*, придържайки се строго към протографа. Но след като забелязал, че в използвания от него ръкопис има редица *неясноти*, възприел по-свободно отношение към текстовете, като настойчиво и последователно се стремил да ги *подобри*. При това много е вероятно, че в процеса на работа е *сверявал* славянския текст с гръцки ръкопис или дори, че е *превеждал* отново.“⁵⁵

В резултат на аналогични наблюдения върху двата славянски паметника издателят на Лавр. К. Куев⁵⁶ прави по-различни изводи. Според него Лаврентий се придържа „твърде строго към славянския превод на Синайския патерик“ и „внося известни промени в някои случаи толкова незначителни, че смисълът на текста се запазва“. Както Николова, така и Куев смята, че целта на автора е „да направи текста по-разбран за нашия читател“ (очевидно имайки предвид съвременния на създаването на сборника читател). Общото заключение относно промените в текста, до което ученият достига е, че те „имат преди всичко лексикален характер и не са резултат от нов превод или нова редакция“⁵⁷.

Във вече споменатото непубликувано и представено ми любезно изследване на П. Петков,⁵⁸ посветено на славянския превод на Λεϊτῶν πνευματικὸς в ръкопис РНБ Q.I.899, патеричният дял на Лавр. се оп-

⁵³ Николова, Св. Патеричните разкази..., с. 43–48.

⁵⁴ Николова, Св. Патеричните разкази..., с. 43.

⁵⁵ Навсякъде курсивът в цитатите е мой – Е. Зашев.

⁵⁶ Куев, К. Иван Александровият..., с. 115.

⁵⁷ Куев, К. Иван Александровият..., с. 116.

⁵⁸ Петков, П. Из историята на преводните патерици в България: Духовни полета (Λεϊτῶν πνευματικὸς) на Йоан Мосх в превод от XIV в. (в ръкопис).

ределя като единственото свидетелство за битуването на превода от Син. в южнославянската традиция. Авторът говори за *редакция* на този превод в извлечението, известно като Лимонис, и за *преработка* от страна на руския книжовник Доситей, използвана по-късно от югозападноруския митрополит Йов Борецки за изданието на текста през 1628 г. Същевременно Петков категорично определя превода, засвидетелстван в РНБ Q.I.899, като „среднобългарски от XIV в.“, „самостоятелен и независим от Син. 551“. В този смисъл според него текстовете на двата съвпадащи разказа от РНБ Q.I.899 и Лавр. (втори и шести от Лавр.) възхождат към два отделни превода – старобългарски, представен в Лавр., и среднобългарски – в РНБ Q.I.899⁵⁹. Така ученият на практика се доближава до едно вече изказвано схващане, принадлежащо К. Ф. Радченко, според когото съвпадащите в РНБ Q.I.899 и в Лавр. два разказа принадлежат към два различни превода, от които по-ранен е запазеният в Лавр., а по-късен и направен по времето на св. Евтимий Търновски е този от РНБ Q.I.899⁶⁰.

В своя публикация от 2005 г.⁶¹, посветена на състава на ръкопис № 1039 (отнесен към средата на XIV в.) от Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Климентина Иванова също обръща внимание на текста на патеричните разкази от Лавр., тъй като кодексът от НБКМ съдържа аналози на глави 2, 6, 10 и 11 от сборника. Иванова също безусловно приема зависимостта на патеричния дял на Лавр. от превода, засвидетелстван в Син. Авторката уточнява някои от наблюденията на Николова върху патеричните разкази, включени в НБКМ 1039⁶², като

⁵⁹ Интересен за припомняне е и изводът на Петков, че „гръцкият текст, използван за превода на РНБ Q.I.899, е бил близък до този, ползван и от преводача на Синайския патерик, близък и до текста, преведен на латински“. Този извод сам по себе си разколебава категоричността на тезата на автора за наличието на нов среднобългарски превод на съчинението Λεϊζών, тъй като латинският превод на Траверсари е осъществен по ръкописа F, който от своя страна е най-близък по текст и състав до засвидетелствания в Син. превод.

⁶⁰ Р а д ч е н к о, К. Ф. Отчет магистранта..., 80–81. Срещу тази теза на Радченко се обявява Св. Николова (Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., 47–48), като с основание отбелязва, че „грешката на Радченко идва от това, че той не привлича за сравнение текста на пълния старобългарски превод, засвидетелстван в ГИМ Синод. № 551“. В подкрепа на позицията си Николова привежда и съпоставка на началата на двата разказа и достига до категоричен извод: „... в Q.I.899 има само езикови различия. Но във всеки случай степента на отдалечаване от първоначалния превод тук е много по-малка, отколкото в Лаврентиевия сборник.“

⁶¹ И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава на чети-миней от Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ № 1039. – В: Сборник в чест на проф. дфн Иван Добрев, член-кореспондент на БАН и учител. С., 2005, 263–279.

⁶² И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава..., с. 265. Изследователката категорично определя НБКМ 1039 като чети-миней за септември–ноември и отнася създаването му към средата на XIV в. Според нея петте глави от превода на Λεϊζών са най-ранният сръбски фрагмент от старобългарския превод, засвидетелстван в Син. Иванова оспорва схващането на Николова, че патеричните разкази са поместени при творбите, които се четат за 12 ноември. Според нея те не са свързани с каквато и да е дата, тъй като първоначално са се намирали след края на ноември. Иванова отбелязва също наличието на незабелязан от Николова пети разказ („За благочестивия мирянин, дошъл при отец Николай“) без начало и край.

същевременно подлага на съмнение нейната хипотеза, че промените в патеричния дял на Лавр. се дължат на свободното отношение към текстовете от страна на Лаврентий (т. е. на неговата редакторска намеса). В увода на статията си Иванова наемква за „други причини“, които могат да обяснят нарастването на вариантите и се заема да ги изясни чрез сравнение между текстовете на четирите съвпадащи глави⁶³ от Син., НБКМ 1039 и Лавр. В резултат на анализа си Иванова достига до заключение, което си заслужава да бъде цялостно цитирано: „... различната степен на промените, засвидетелствани във всяко от произведенията от Синайския патерик, както и разликите в реда им в Лавр. и в НБКМ 1039 – два ръкописа, възникнали по едно и също време, но в отдалечени и несвързани помежду си книжовни средища, – предполагат наличието на един „протоподбор“, сверен с гръцки текстове, разпространен преди XIV в. и станал по-късно източник за различни типове сборници. В този смисъл е ясно, че *нито преписвачите на НБКМ 1039, нито пък Лаврентий са избрали и основно редактирали разказите.*“⁶⁴ Представеното схващане⁶⁵ практически насочва към първата от трите алтернативни роли на Лаврентий, за които още през 1980 г. говори Николова – книжовникът да се схваща предимно като преписвач, регистриращ направени преди него промени.

Ако обобщим наличните становища относно текста на тринадесетте патерични разказа от състава на Лавр., това, което се откроява като общо убеждение, е пряката зависимост на този текст от най-ранния запазен препис на славянския превод, отразен в Син. Същевременно става ясно, че засега все още отсъства целенасочен и цялостен анализ на текстологичните особености на четивото, въз основа на който да се даде отговор на въпросите: стои ли пред нас наистина нова редакция; включва ли тя нов превод и в кои случаи; какви са основните принципи, които са били ръководещи при преработката на текста.

Отговорите на тези въпроси неизбежно минават през детайлна съпоставка и анализ на отклоненията в текста на патеричните разкази от Лавр. спрямо техните съответствия в Син. и с оглед на съответствията от РНБ Q. I. 899 и НБКМ 1039, като същевременно не се изпуска от внимание зависимостта на тези преводни четива от техния гръцки първообраз. Последното от своя страна обуславя привличането на гръцките съответствия от F и PG.

* * *

В представеното проучване тринадесетте разказа са анализирани поотделно в последователността, в която са включени в Лавр. Двете главни

⁶³ И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава..., с. 266.

⁶⁴ И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава..., с. 278.

⁶⁵ Това схващане на К. Иванова е коментирано по-долу във връзка с анализа на текста на конкретните патерични разкази, общи за Лаврентиевия сборник и НБКМ 1039.

и взаимосвързани основанията за избора на такъв подход са зададената от жанровата характеристика на гръцкия оригинал възможност за разчленяване и прекомпозиране на изходния текст и фактът, че поредността на главите в Лавр. не съответства на F, а **оттук и на първоначалното състояние** на превода. В този смисъл самостоятелният анализ на текстовете дава най-добра възможност да се потърси отговор на въпроса по какъв начин се е стигнало до отразения в Лавр. подбор. Допълнителен мотив за подобно обособяване е желанието да бъдат улеснени бъдещи изследвания върху отделни глави от превода на Λεϊψών, имащи съответствие в Лавр.

При анализа на разкази № 2, № 6, № 10, № 11 и № 12, освен Син., F и PG, са привлечени паралелните текстове от НБКМ 1039 и РНБ Q.I.899. Останалите четива са съпоставяни само със Син., F и PG. **Наблюденията** върху така обособената първа група са от концептуално значение за общите изводи на изследването, докато съпоставките във втората група спомагат за очертаването на общи тенденции и обогатяват проучването с допълнителни детайли.

Изказаните досега научни становища във връзка с всеки отделен разказ са коментирани в рамките на анализа на съответния разказ, като в края на всеки анализ е представено кратко обобщение и (в случаите, когато това се налага) са формулирани междинни изводи.

В случаите на пропуски и добавки наличното само в единия текст четене се обозначава с подчертаване, а при разлика между текстовете се използва по-едър шрифт.

3. Особености на текста и езика. Анализи

3.1. Първи разказ (Conversio et vita Babylae mimi)⁶⁶

Убеждението, че пред читателя стои текст, идентичен с този в Синайския патерик, се натрапва най-вече от първата глава.⁶⁷ Не е оправдана обаче категоричността на Св. Николова, която заявява, че „текстът на първия разказ – Шутът Вавила – съвпада напълно с поместения в цялостния превод на Синайския патерик“.⁶⁸ Сходна позиция може да бъде открита и при К. Куев:⁶⁹ „Първият разказ (за Вавила) той (Лаврентий – б. м.) взема буквално.“

⁶⁶ След поредния номер в Лавр. е приведено заглавието на разказа в PG.

⁶⁷ За някои предварителни наблюдения върху текста на първия и втория патеричен разказ от Лавр. вж. З а ш е в, Е. Патеричният дял на Лаврентиевият сборник – проблеми на текста. – В: Проблеми на Кирило-Методиевото дело и на българската култура IX–X в. С., 2007, 324 – 335.

⁶⁸ Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., с. 43.

⁶⁹ К у е в, К. Иван Александровият..., с. 115.

В действителност липсват обемни пропуски и добавки, съхранени са напълно целостта и смисълът на текста, в езиково отношение се наблюдава голяма близост. Налице са обаче и доста несъответствия. Разказът в Лаврентиевия сборник се състои от 246 словоформи, а в Син. – от 260. Общият брой на различаващите се четения е 34.

1.

Лавр.: приложчи с_л по б̄жию смотрению

Син.: приложчи с_л • по б̄жиѣ строѣ

F: καὶ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ

PG: καὶ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ

2.

Лавр.: чьсти с_л еѣлие

Син.: чисти евангелие

F: ἀνεγίνωσκε τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον

PG: ἠνεγινώσκετο τὸ Εὐαγγέλιον

3.

Лавр.: вѣ то мѣсто ѡдеже пишеть

Син.: вѣ то мѣсто иде же пишеть с_л

F: ἐν ᾧ ὑπῆρχεν

PG: ἐν ᾧ ὑπῆρχεν

4.

Лавр.: рекыи покадите с_л

Син.: рекъше покадите с_л

F: ἡ λεγούσα· Μετανοεῖτε·

5.

Лавр.: приближило с_л ѣсть цр̄тво н̄бсное

Син.: приближило бо с_л кестъ цр̄ствине н̄бсьное •

F: ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν

6.

Лавр.: ѡ то слышавшоу, развѣзе с_л ср̄це ѡмоу

Син.: и то слышавъшю • развѣрже с_л кемоу сьрдьце

F: Καὶ κατανοεῖς ἐπὶ τοῦτο

7.

Лавр.: на покаянїе

Син.: на каѣзнь

F: липсва

8.

Лавр.: ѡ нача плакати с_л • ѡ нача

Син.: и нача плакати с_л

F: ἤρξατο μετὰ δακρύων

9.

Лавр.: корити са сам

Син.: кор са самъ

F: ταλανίζειν ἑαυτὸν

10.

Лавр.: дѣлъ ради ѿже сѣтворилъ бѣше

Син.: дѣлъ ради ѿже сѣтворилъ баше

F: ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις αὐτῷ.

11.

Лавр.: и ѡбше. вѣнъ ѿшеде, ѿ цѣркве

Син.: и обше ишеде, вѣнъ ис цѣркве

F: Καὶ παραχρῆμα ἐξελθὼν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας

12.

Лавр.: и призвавъ ѡбѣ свои женѣ

Син.: и призвавъ обѣ женимѣ свои

F: καὶ καλέσας τὰς δύο φίλας αὐτοῦ

13.

Лавр.: даю же вамъ и все мое имѣние

Син.: даю же вама и мое все имѣние •

F: λάβετε δὲ καὶ τὰ ἐμὰ πάντα

14.

Лавр.: и все мое имѣние

Син.: и мое все имѣние •

F: λάβετε δὲ καὶ τὰ ἐμὰ πάντα

15.

Лавр.: да раздѣлитъ себѣ все равно

Син.: да раздѣлита ... авьно все

F: καὶ μερίσασθαι

16.

Лавр.: и вѣдоу чрьнецу

Син.: и вѣдоу чрьноризьцу

F: καὶ γινόμεαι μοναχός

17.

Лавр.: ѿко ѣдинѣми ѡгъсти ѡбѣщастѣ емоу

Син.: ѿко ѣдинѣми ѡгъсти бѣ • ѡгъбѣщаста емоу

F: ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἀποκριθεῖσαι λέγουσιν αὐτῷ

PG: ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἀπεκρίθησαν αὐτῷ

18.

Лавр.: ѿβѣщасть ѹмоу сѣ слѣзѣми гл҃ше

Син.: οτὼβѣσαστα κϵμοу сѣ слѣзѣми ρεκοуци

F: ἀποκριθεῖσαι λέγουσιν αὐτῷ μετὰ δακρῦων

PG: ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, λέγουσαι μετὰ δακρῦων

19.

Лавр.: ѿбещници бѣхомь

Син.: οβѣщници ти сѣ бѣховѣ сѣтворилѣ

F: ἔκοινωνίσασμέν σε

PG: ἔκοινωνήσασμέν σοι

20.

Лавр.: ѡгда хощеши сѣ створити

Син.: κϵгда хощеши сѣтворити

F: ὅτε θέλεις ποιῆσαι τοῦτο

21.

Лавр.: ѡставлѣши нѣ

Син.: οσταвлѣши нѣ

F: ἀφίεις ἡμᾶς

22.

Лавр.: тогда ѡставлѣши

Син.: то οσταвлѣши

F: ἀφίεις

23.

Лавр.: ѡ ѡдинѣ хощеши сѣ створити

Син.: ти ѡдинѣ хощеши сѣтворити

F: καὶ μόνος ποιεῖς

24.

Лавр.: нѣ ѡ при добрѣдѣтѣли

Син.: нѣ и при добрѣ дѣлѣ

F: καὶ εἰς τὸ καλόν

25.

Лавр.: ѿбещницити бѣдемь

Син.: οβѣщници ти боудевѣ

F: κοινωνοῦμέν σοι

26.

Лавр.: ѡ затвори сѣ тврѣдо

Син.: и затвори сѣ

F: липсва

27.

Лавр.: въз ѣдиноу стлпѣ граднѣмь

Син.: въз ѣдиноу стзлпѣ вѣднѣмь

F: εἰς ἓνα τῶν πύργων τῆς πόλεως

PG: εἰς ἓνα τῶν τειχῶν τοῦ πύργου τῆς πόλεως

28.

Лавр.: ѡнѣ же вѣсє распродавше

Син.: онѣ же распродавъши вѣсє

F: ἐκεῖναι δὲ πολήσασαι πάντα

PG: ἐκεῖναι δὲ πωλήσασαι

29.

Лавр.: ѡ чрѣнорици быстѣ

Син.: и въз чрѣнѣ ризѣ одрѣста сѧ

F: καὶ λαβοῦσαι καὶ αὐτὰ τὸ ἀσκητικὸν σχῆμα

30.

Лавр.: ѡ хызинѣ сзтворше близѣ стлпѧ

Син.: и хызинѡу сзтвориши близѣ сѧ

F: πλησίον τοῦ πύργου ποιήσασαι ἑαυταῖς κελλίον

PG: ποιήσασαι κελλίον ἑαυταῖς πλησίον τοῦ πύργου

31.

Лавр.: зѧтвориетѣ сѧ ѡ тѣ

Син.: зѧтвориета сѧ въз немь твѣр' дѣ

F: ἑαυτὰς ἀπέκλισαν

32.

Лавр.: то же

Син.: того же

F: Τούτῳ

33.

Лавр.: самъ ѡ вѧнъ видѣ рече ѡ вѣсѣдова сз нѧмь

Син.: самъ иоанъ рече видѣхъ ѡ и вѣсѣдовахъ сз нѧмь

F: καὶ συνέτυχον

34.

Лавр.: ѡ вел'ми вѣ ми на пользѣ

Син.: и вельми вѣистъ на пользоу

F: καὶ ὠφελήθην

Ето и распределението на представените разночетенията по групи:

I. Налично само в Синайския патерик:

3. въз то мѣсто ѡдеже пишетъ вѧ. въз то мѣсто иде же пишетъ сѧ

5. приближило сѧ ѣсть црѣтво нѣсноє **ВМ.** приближило **во** сѧ ѣсть црѣтвие нѣсною
17. ꙗко ѣдинѣми оусты ѡвѣщасть **ВМ.** ꙗко ѣдинѣми оусты **вѣ**• отвѣщаста

Групата се състои от три примера. Четене 3. представлява общ за Син. и Лавр. свободен превод на гръцката фраза $\acute{\epsilon}\nu\ \acute{\omega}\ \acute{\upsilon}\pi\eta\rho\chi\epsilon\nu\ \eta\ \pi\epsilon\rho\iota\kappa\omicron\lambda\eta$. Най-вероятно още преводачът се е затруднил от термина $\pi\epsilon\rho\iota\kappa\omicron\lambda\eta$ (в PG – $\pi\epsilon\rho\iota\omicron\chi\eta$) и е използвал описателна конструкция. Дали глаголната форма е била възвратна в първоначалния текст на Синайския патерик, може само да се гадае – премахването на частицата ϵ в Лавр. обаче е безспорно сполучлива редакторска намеса. Следващият пример от групата (№ 5) би могъл да представлява грешка при запомнянето – по-късният преписвач е пропуснал превода на гръцката частица $\gamma\omicron\rho$ (во), тъй като в наизустената от него фраза тя е отсъствала. При четене 17. очевидно става дума за грешка на преписвача в по-ранния славянски паметник, а Лавр. отразява първоначалното състояние на превода.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

2. чѣсти сѧ **ѣ**улие **ВМ.** прилоучи сѧ• чисти евангелие

8. ѡ нача плакати сѧ• ѡ нача **ВМ.** и нача плакати сѧ

20. ѣгда хощеши сѧ створити **ВМ.** ѣгда хощеши сътворити

23. ѡ ѣдинѣ хощеши сѧ створити **ВМ.** ти ѣдинѣ хощеши сътворити

26. ѡ затвори сѧ тврѣдо **ВМ.** и затвори сѧ

34. ѡ велѣми бѣ ми на пользѣ• **ВМ.** и велѣми възѣсть на пользоу

Втората група се състои от шест разночетения. В първото от тях (№ 2) възвратното местоимение ϵ помага за правилното предаване на залога на сказуемото $\eta\nu\epsilon\upsilon\iota\nu\omicron\sigma\kappa\epsilon\tau\omicron$ ⁷⁰. Както при споменатия пример, така и при № 20 Лавр. много по-точно съответства на F, което подсказва, че така вероятно е изглеждал и преводът. Същото може да се допусне и по отношение на четене 34., тъй като чрез добавянето на местоимение $\mu\iota$ по-адекватно се изразява значението на неподдаващия се на еднословен превод гръцки страдателен аорист $\acute{\omega}\phi\epsilon\lambda\acute{\eta}\theta\eta\nu$.

Като съзнателна редакторска намеса трябва да окажем прибивката ϵ в № 23. Макар изменението формално да съвпада с това от № 20, тук то не се подкрепя от гръцките източници. Повторението на сказуемото $\mu\iota$ нача при четене 8. би могло да е стилистично мотивирано, доколкото придава на пасажа анафоричен характер.

⁷⁰ Във флорентинския ръкопис формата от медиална се е превърнала в активна поради преписваческа грешка – пропуск под влияние на две последователни еднакви буквени съчетания ($\acute{\alpha}\nu\epsilon\upsilon\iota\nu\omicron\sigma\kappa\epsilon\ \tau\omicron$ **ВМ.** $\acute{\alpha}\nu\epsilon\upsilon\iota\nu\omicron\sigma\kappa\epsilon\tau\omicron$ **тѠ**). Допустима е обаче и друга хипотеза – ϵ да предава неправилно разчетено съкращение $\sigma\tau\omicron\epsilon$ от протографа, доколкото прилагателното е налично както във F, така и в разночетенията, публикувани от Смирнов (С м и р н о в, И. М. Синайский патерик..., с. 110).

Добавеното наречие твърдо от случай 26. също няма аналог в гръцкия текст, но присъства в подобно словосъчетание от същия разказ (затвориста са въз немь твърдѣ). Наличието му може да се обясни или с протографа на Лаврентий, или с преписваческа грешка под влияние на първоначално прочитане на по-обемен пасаж.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

1. прилоучи са по б̄жию смотрению в̄м. прилоучи са • по б̄жинѣ строѣн
4. рекъни покаите са в̄м. рекъше покаите са
6. и то слышавшоу, развззе са ср̄це емоу в̄м. и то слышавъшю • развр̄же са кемоу сьр̄дце
7. на покаянїе в̄м. на каѣзнь
9. корити са сам в̄м. кора са самъ
10. дѣлз ради ѣже сътвори лъ бѣше в̄м. дѣлз ради ѣже сътвори лъ баше
11. и ѡвие. в̄знъ изше дъ из цр̄кве в̄м. и авие ишь дъ в̄знъ не цр̄кве
12. и призвавъ ѡбѣ свои женѣ в̄м. и призвавъ обѣ женимѣ свои
13. даж же вамъ и в̄се мое имѣние в̄м. даю же вама и мое все имѣние •
14. и в̄се мое имѣние в̄м. и мое все имѣние •
15. да раздѣлитѣ себѣ в̄се равно в̄м. да раздѣлита ... авно все
16. и в̄дѣл чр̄знецъ в̄м. и боудоу чр̄норизъць
18. ѡвѣщаств̄ емоу сь слъзми глце в̄м. отвѣщаства кемоу сь слъзми рекоуци
19. ѡвещници бѣхомъ в̄м. овещници ти са бѣховѣ сътвори лъ
21. ѡставлѣши на в̄м. оставлѣши ны
22. тогда ѡставлѣши в̄м. то оставлѣши
24. нѣ и при добрѣдѣтели в̄м. нъ и при добрѣ дѣлѣ
25. ѡвещницити бѣдемъ в̄м. овещници ти боудевѣ
27. въз единоу стлпѣ граднѣмъ в̄м. въз единоу стлпѣ бѣднѣмъ
28. ѡнѣ же в̄се распродавше в̄м. онѣ же распродавъши все
29. и чр̄норизници быств̄ в̄м. и въз чр̄ны ризы одѣста са
30. и хъзинѣ сътворише близъ стлпѣ в̄м. и хъзиноу сътвориши близъ с̄на
31. затвористѣ са и тѣ в̄м. затвориста са въз немь твърдѣ
32. то же в̄м. того же
33. самъ и в̄анъ видѣ рече • и бесѣдова сь нимъ в̄м. самъ иоанъ рече видѣхъ • и бесѣдовахъ сь нимъ

Групата се състои от 25 четения. От тях единични лексикални замени са налице в примери 1., 7., 16., 18., 22., 27. и 30.⁷¹ Към споменатите

⁷¹ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 1. смотрению – строѣн – οἰκονομία. 7. покаянїе – каѣзнь – липсва. 16. чр̄знецъ – чр̄норизъць – μοναχός. 18. глце – рекоуци – (ἀλοκριθεῖσαι) λέγουσιν. 22. тогда – то – липсва. 27. граднѣмъ – бѣднѣмъ – τῆς πόλεως. 20. стлпѣ – с̄на – πύργου.

случаи могат да се добавят също № 24 и № 29, при които лексикалните промени са в рамките на словосъчетания или засягат повече от един елемент⁷². В първия от примерите (№ 1) не може с категоричност да се определи дали в по-късния паметник съзнателно е заменено съществителното строи със смотрение, или има грешка при преписването при един от двамата славянски книжовници. Богатата семантика на гръцкото съществително οἰκονομία би могла да бъде предадена и с двете славянски лексеми. При още три от четенията (№ 7, № 18 и № 20) замените са осъществени посредством синоними и следва да се тълкуват като проява на езиковия усет на по-късния преписвач. Заместването на чър'норизъць с чрънецъ (№ 16) е последователно в патеричния дял на Лавр. То може да е било налице в протографа на Лаврентий или да е осъществено от самия него⁷³. Като съзнателна редакторска намеса на по-късен книжовник следва да се интерпретира замяната на втория съюз от двойката ъгда – то с тогда в четене 22. В пример 27. Лавр. предава точно първоначалния превод, а в Син. е налице грешка на преписвача.

Субстантивираното гръцко прилагателно τὸ καλὸν в от № 24 Син. е предадено като добро дѣло, което в по-късния паметник е заменено с повисокото в стилистично отношение съществително добродѣтель⁷⁴. Както № 24, така и № 29 могат да се приемат като илюстрации на отразения в Лавр. стремеж за преодоляване на несполучливите и тромави решения в превода.

В рамките на разглежданото множество може да се обособи и подгрупа на морфологичните несъответствия, към която принадлежат примери 4., 9., 10., 13., 21., 25. и 32. Съвпадението на формите в Лавр. и F при № 4 и № 9 насочва към мисълта, че в тези случаи по-късният паметник възпроизвежда по-точно първоначалното състояние на превода. При два от примерите (№ 13 и № 25) в Лавр. архаичното вече двойнствено число е заменено с множествено. Към редакторския почерк на Лаврентий можем да отнесем замяната на кратката местоименна форма нъз с нѧ от № 21⁷⁵. Несъответствието в падежа на изпълняващото функция на подчинителен съюз относително местоимение в четене 10. (Син. – ъже; Лавр. – йѣже) може да се тълкува като свидетелство за разколебаване на падежната система и като компенсаторна проява на хиперкоректност от страна на по-късния книжовник. В последния случай (№ 32) Син. точно и адек-

⁷² На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 24.нж и при добръдѣтели в м. нъз и при добръдѣтель – καὶ εἰς τὸ καλὸν. 29.и чръноризъци вьстѣ в м. и вь чрънъ ризъ одѣста сѧ – λαβοῦσαι καὶ αὐταὶ τὸ ἀσκητικὸν σχῆμα.

⁷³ В разказите от Лавр. с паралел в НБКМ 1039 личи, че още в междинната версия е започнало (макар и непоследователно) отстраняването на чър'норизъць. Тенденцията е продължена от Лаврентий, който замества чър'норизъць с чрънецъ и в случаи, когато в протографа му лексемата е останала непроменена.

⁷⁴ Не е изключено обаче промяната да е резултат на преосмисляне от страна на преписвача.

⁷⁵ В подкрепа на такова становище свидетелстват разказите от Лавр. с паралел в НБКМ 1039.

ватно в смислово отношение предава оригинала, а промяната в Лавр. резултат или от грешка, или от цялостно преосмисляне на изречението⁷⁶. В текста на Лавр. 1 са налице и шест примера, съдържащи промени в словореда (6., 11., 12., 14., 15. и 28.). Липсата на точен гръцки паралел при № 6 не дава възможност да се прецени какво е било първоначалното състояние на превода и кой от двамата книжовници се е отклонил от него. Постпозитивният дателен притежателен в Лавр. обаче подсказва, че е по-вероятно промяната да е по-късна от Син. При четения 12., 14. и 28. в Лавр. е променен пословно зависимият от гръцкия оригинал и неестествен словоред⁷⁷.

Много е вероятно при № 11 Лавр. да предава състоянието на превода, доколкото словосъчетанието *вънъ иꙗшедъ* по-точно съответства на морфологичния състав на гръцкото причастие *ἐξεληθὼν*.

Най-значителни са измененията при четения 19., 31. и 33. В първите два примера (19. и 31.) сме свидетели на редакционни намеси, изразяващи се в съкращаване и опростяване на многословен и несполучлив превод. При № 33 лексикалният материал е съхранен, но е осъществена инверсия на словореда, съпътствана от промяна на лицето на сказуемото (*вѣдѣ* вм. *видѣхъ*). Разгледано заедно с морфологичната промяна от № 32, четенето се очертава по-скоро като елемент от цялостно преосмисляне на изречението. В Лавр. героят Йоан⁷⁸ не е видял *този* (шута Вавила), а *това* (което е описано по-горе). Също така той не говори от първо лице (*видях*), а за него се разказва (*видя*). Промените в коментираното предпоследно изречение на разказа са ясно свидетелство, че в по-късните славянски преписи постепенно се изоставят маркерите за достоверност, характерни за съчинението на Йоан Мосх.

Забелязаните разлики могат да се представят по следния начин:

I. Пропуски	II. Добавки	III. Разлики
спрямо Син.: 3	спрямо Син.: 6	спрямо Син.: 24
общ брой: 3	общ брой: 6	общ брой: 24

⁷⁶ Вж. по-долу коментара на четене 33.

⁷⁷ В пример 12. освен словоредна инверсия е налице и замяна на двойственото число с множествено.

⁷⁸ Любопитно е да се отбележи, че в гръцките източници изразът *самъ юанъ* отсъства. Наличието му в Син. и Лавр. може да се тълкува като проява на съзнанието на преводача, че в случая говори авторът на произведението Йоан Мосх. На свой ред в контекста на Лаврентиевия сборник името на разказвача в първия патеричен разказ кореспондира с името на светеца, на когото е посветено предходното четиво – Житието на Йоан Милостиви. Това би могла да бъде една от връзките между двете четива, независимо дали в тази последователност ги е поставил Лаврентий, или ги е взел наготово от друг ръкопис.

Син. 37 – общ брой словоформи:	Лавр. 1 – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой:	Разночетения – относителен процент:
260	246	33	13.4%

Ако обобщим представените дотук наблюдения, ще видим картина, различаваща се от представите на К. Куев и Св. Николова по отношение на първия разказ. На първо място привличането на F дава възможност да се идентифицира множество от изменения, които не са осъществени в процеса на преписването на четивото и представляват случаи, в които в Син. е допусната грешка, а Лавр. отразява първоначалното състояние на превода. Към това множество с различна степен на вероятност могат да бъдат отнесени осем четения (2., 4., 9., 11., 17., 20., 27. и 34.).

Същевременно още в първия разказ са налице не малко примери, които разкриват стремежа към коригиране на несполучливите или зависими от пословния принцип решения на преводача (3., 8., 12., 14., 19., 23., 24., 28., 29. и 31.). Текстът на Лавр. 1 свидетелства също, че част от редакциите са били наложени или от езиковия усет на преписвача, или поради съобразяване с променена езикова норма. За това говорят най-вече случаите на замяна на двойствено с множествено число (12., 13., 25.), както и редица от лексикалните замени (напр. 7., 16., 18., 20.). Не е изключено и малка част от промените да са стилистично мотивирани. Още Лавр. 1 дава ясен сигнал, че като цяло осъщественото редактиране има за цел постигането на по-стегнат, по-точен и по-ясен изказ.

3.2. Втори разказ

(Factum egregium sancti monialis feminae, per quod compunctus
adolescens ejus amator, monachus effectus est)

Текстът на втория патеричен разказ от Лавр., имащ паралел в РНБ Q.I.899 и НБКМ 1039, дава възможност да се вземе отношение към изказаните от П. Петков и К. Иванова становища. На първо място – към схващането на Петков, че преводът от РНБ Q.I.899 е „среднобългарски от XIV в.“, а също и че е „самостоятелен и независим“ от Син. Предложената съпоставка на текстовете обаче категорично отхвърля подобна теза. Наистина във версията на разказа от РНБ Q.I.899 са налични редица отклонения спрямо Син., но в основата си той следва най-ранния съхранен препис на старобългарския превод. Нещо повече – в редица случаи РНБ Q.I.899 показва по-голяма близост до Син., отколкото Лавр.

Ето няколко характерни примера, първият от които е още във въвеждащото изречение:

1.

F: Διηγῆσατο ἡμῖν τις⁸⁰ φιλόχριστος

Син.: Повѣда намъ нѣкъ то х̄олюбивъ

РНБ Q.I.899: Повѣда намъ нѣкъи х̄ртолюбевъ

Лавр.: Повѣдаше мнѣ р̄е • ѿ софроніи мѣжъ б̄гобо́зньи

Очевидно е, че четенията от Син. и РНБ Q.I.899 пословно предават гръцкия текст от F. Сборникът от 1348 г. обаче предлага в случая различна редакция. Тя най-вероятно е зависима от различен от F гръцки текст. В нея като разказвач е посочен Софроний (мѣжъ б̄гобо́зньи), пропуснато е неопределителното местоимение τις и присъства вметната глаголна форма (р̄е). Краят на същото изречение на разказа отново подсказва по-голяма близост между РНБ Q.I.899 и Син., отколкото между Лавр. и Син.:

2.

F: οὗσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τι⁸¹ τοιοῦτον

Син.: соушемъ въ александри таково

РНБ Q.I.899: бывшее въ александрии таково

Лавр.: с̄щема нама въ александрии

Макар дателната причастна форма соушемъ от Син. в РНБ Q.I.899 да е заменена от именителната бывшее, все пак двете четения са много близки – те съдържат пряко допълнение, изразено с показателно местоимение, отговарящо на гръцкия израз τι τοιοῦτον, съответно таково в Син. и таково в РНБ Q.I.899. Текстът в Лавр. се отличава и по използ-

⁸⁰ В PG местоимението липсва.

⁸¹ В PG местоимението липсва.

ваната конструкция дателен самостоятелен, която не се подкрепя от F.⁸² Подобен тип архаизиращи езикови решения се срещат и в част от останалите разкази от Лавр. Следващият пример е от началото на второто изречение и също разкрива по-голямо сходство между РНБ Q.I.899 и Син., отколкото между Лавр. и Син.:

3.

F: Μονάστριά τις, φησίν, ἐκάθητο εἰς τὸν ἴδιον οἶκον

Син.: манастрина нѣкѣ то рекъзи • съдѣаше въ своемѣ домоу

РНБ Q.I.899: ѡнѣкыи нѣ рѣ нѣкѣотораа съдѣаше въ своемѣ домѣ

Лавр.: чрънорѣица рѣче съдѣаше въ домоу своемѣ

Както Син., така и РНБ Q.I.899 съдържа превод на неопределителното местоимение τις, който обаче отсъства в Лавр. Допълнителен знак за близостта между първите два славянски ръкописа е словоредът на обстоятелственото пояснение за място, следващ строго гръцкия текст. В същото изречение Син. и РНБ Q.I.899 предават по един и същи начин гръцкото причастие ἡσυχάζουσα:

4.

F: ἡσυχάζουσα τῆς ἰδίας ψυχῆς ἐπιμελουμένη⁸³

Син.: вѣзмльвъствѣоуѣци • и сѣмотрци своѣи дѣши

РНБ Q.I.899: вѣзмльвъствѣоуѣци ѡ своѣи дѣши прилежѣ

Лавр.: мльѣци ѡ пекѣци сѧ зѣло своѣѣ дшеѣ

И трите славянски текста предлагат различен превод на второто гръцко причастие – ἐπιμελουμένη (сѣмотрци; прилежѣ; пекѣци сѧ зѣло). Трудно е да се отсъди кой от трите е най-адекватен, при положение, че и в достъпните гръцки източници е налице разночетене. Възможно е да става дума за решения, продиктувани от езиковия усет на трима славянски книжовници, първият от които е преводач, а останалите – редактори.

Както е обичайно в подобни случаи, с разгръщането на разказа разликите между Син. и РНБ Q.I.899 нарастват, но нито броят, нито характерът им поднасят убедително доказателство, че пред нас стои нов превод. Напротив, продължават да се срещат примери, които говорят за генетичната свързаност между споменатите два ръкописа. Ето три характерни случая:

1.

F: ἐν νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις διατελοῦσα, καὶ πολλὰς ἐλεημοσύνας ποιοῦσα

Син.: въ постѣхъ и въ вѣдѣвниихъ • прѣвѣзѣваѣѣ.ѣѣ: и мѣногъи милостѣиѣ творѣци

⁸² Същата конструкция присъства в НБКМ 1039, което подсказва, че е била налице и в протографа на Лаврентий.

⁸³ В PG: ἡσυχάζουσα καὶ φροντίζουσα τῆς ἰδίας ψυχῆς. Словоредът в Син. е по-близък до PG.

РНБ Q.I.899: постѣ и вѣдѣніе съврѣшаѣщи, ꙗ многы мѣтын твораци
Лавр.: ѡлѣчвами ꙗ вѣдѣніемъ съврѣшаѣщи сѧ ꙗ многы милости твораци

Тук в РНБ Q.I.899 е запазена, макар и в ед. ч., лексемата постѣ, а причастието διατελοῦσα е предадено както в Лавр.

2.

Γ: Ἀλλὰ ὁ ἀεὶ πολεμῶν τοῖς ἀνθρώποις διάβολος μὴ φέρων τὰς τοιαύτας ἀρετὰς τῆς παρθένου

Син.: нѣ иже взиновъ бореть сѧ съ члѣкы дѣволъ • не трѣпа такоувиохъ • добронравни дѣви

РНБ Q.I.899: нѣ присно ратѣѣши члѣкы дѣволъ, не трѣпа такоувиѣ добродѣтели дѣви

Лавр.: нѣ иже присно ратѣ дръжѣши на члѣкы дѣволъ • не могуи зрѣти тацѣхъ добродѣтели дѣви тоѣ

В този пример редом със съхранената предложна конструкция от Син. (съ члѣкы / члѣкы) и запазеното причастие (не трѣпа / не трѣпа) РНБ Q.I.899 отново показва и близост с Лавр. – еднакъв в двата среднобългарски паметника е преводът на гръцкото наречие ἀεὶ (присно).

3.

Γ: Ὄταν οὖν ἐβούλετο ἡ μονάστρια ἐξελεῖν ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῆς ἀπιοῦσα εἰς εὐκτήριον οἶκον

Син.: ѡгда же хоташе манастриѣ изити • из домоу своего • хотѣши въз мѣтвѣнзиѣ домъ взнити

РНБ Q.I.899: ꙗ вьнегда хотѣшѣ ѡнѣкыиъ изыти из дома своего ꙗ поити въз цркъвь

Лавр.: ꙗ ѡгда хотѣше изыти чрзноризица из домоу своего • ꙗ ити въз цркъвь

Началното обстоятелствено изречение от цитирания пример отново демонстрира почти пълно и пословно съвпадение между Син. и РНБ Q.I.899. Любопитен обаче остава фактът, че докато в най-ранния ръкопис гръцката обособена част ἀπιοῦσα εἰς εὐκτήριον οἶκον е предадена сравнително точно, то в РНБ Q.I.899 и в Лавр. е налице свързано със съчинителна връзка второ обстоятелствено изречение (ꙗ поити въз цркъвь / ꙗ ити въз цркъвь). Каква е причината за тази промяна? Поне що се отнася до замяната на словосъчетанието въз мѣтвѣнзиѣ домъ (Син.) с израза въз цркъвь (РНБ Q.I.899) / въз цркъвь (Лавр.), отговорът изглежда ясен. В споменатото изследване на И. Смирнов се посочва различенето εἰς Ἐκκλησίαν вм. εἰς εὐκτήριον οἶκον по ръкопис РНБ Син. 345⁸⁴. То, макар и да не изяснява напълно промяната в по-късните славянски паметници, навежда на мисълта, че съществува голяма вероятност тя да е следствие от сравняване на превода от Син. с гръцки текст, отличаващ се в това отношение от Γ.

⁸⁴ Смирнов, И. М. Синайский патерик..., с. 113.

Приведените дотук примери, както и представените като приложение текстове, показват **несъстоятелността на схващането, че в ръкопис РНБ Q.I.899 е засвидетелстван нов и различен от Син. превод**⁸⁵. Същите примери обаче, поради съдържащите се в тях общи за трите ръкописа четения, навеждат на интересна хипотеза – относно битуването в българска среда на **редакция на Синайския патерик** (т.е. на старобългарския превод на съчинението Λεϊζών), която по всяка вероятност е играла опосредстваща роля между първоначалния старобългарски превод и съхранените в южнославянски паметници преписи на глави от произведението⁸⁶. В тази посока води и цялостната съпоставка на текста на втория разказ от Лавр. с преписите от РНБ Q.I.899 и НБКМ 1039.

Забелязаните общи за Лавр., РНБ Q.I.899 и НБКМ 1039 отклонения спрямо в Син. са девет:

1.

Лавр.: съврѣшаѣщи са
 РНБ Q.I.899: съврѣшаѣщи
 НБКМ 1039: съврѣшаѣщимъ се
 Син.: прѣврѣваѣтъ,⁸⁸
 F: διατελοῦσα

2.

Лавр.: присно ратѣ дръжѣи
 РНБ Q.I.899: присно ратоуѣи
 НБКМ 1039: прно ратѣ творить
 Син.: взиноу бореть са
 F: ἄει πολεμῶν

3.

Лавр.: възложи бо
 РНБ Q.I.899: възнши бѣ
 НБКМ 1039: възложи оубѣ
 Син.: възложи
 F: Ἐνέβαλεν γάρ

4.

Лавр.: любовь велиѣ къ неи
 РНБ Q.I.899: любѣвъ на ѣнокын
 НБКМ 1039: любовь великоу къ неи
 Син.: желание
 F: πόθον εἰς αὐτὸν⁸⁷

⁸⁵ Поне що се отнася до разглеждания патеричен разказ.

⁸⁶ Съществуват основания дори да се допусне, че РНБ Q.I.899 възхожда към по-ранна (?) версия, отличаваща се с по-голяма близост спрямо Син., отколкото Лавр.

⁸⁷ В ръкописа F формата е сгрешена, PG предлага адекватно четене – αὐτὴν.

5.

Лавр.: ѡ ѣгда хотѣше

РНБ Q.I.899: и вънегда хотѣаше

НБКМ 1039: ти ѣгда хотѣаше

Син.: ѣгда же хоташе

Г: Ὅταν οὖν ἐβούλετο

6.

Лавр.: ѡ ити въ цркъвь

РНБ Q.I.899: ѡ поити въ цркъвь

НБКМ 1039: и ити въ цркъвь

Син.: хоташа въ мѣтвѣнѣи домѣ взнити

Г: ἀπιούσα εἰς εὐκτήριον οἶκον

РНБ Син. 345: ἀπιούσα εἰς Ἐκκλησίαν

7.

Лавр.: чръноризица же сѣдѣше

РНБ Q.I.899: ѡнѣкынѣ же сѣдѣше

НБКМ 1039: чръноризица же сѣдѣше

Син.: чръница же сѣдѣше сама

Г: Ἡ δὲ μονάστρια ἐκαθέζετο

8.

Лавр.: рече къз немому сѣди

РНБ Q.I.899: рече сѣди

НБКМ 1039: рече двѣа къ немому, сѣди

Син.: липсва

Г: Λέγει οὖν τῷ νεωτέρῳ, Κάθου

9.

Лавр.: ѡ не даеши ми изыти изъ домоу моѣго

РНБ Q.I.899: ѡ не ѡставлѣши мѣ изыти изъ домоу моего

НБКМ 1039: и не дваши ми изъ домоу моего изити.

Син.: липсва

Г: καὶ οὐκ ἔαζ με ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ οἴκου μου

В първия случай трите по-късни славянски ръкописа предават гръцкото сегашното причастие *διατελοῦσα* във връзка с прякото значение на глагола *διατελέω* – *свършвам напълно, преживявам* (βίον). Макар словоформата да съвпада, не така стои въпросът в граматическо отношение. Докато в Лавр. и НБКМ 1039 неяснотата (която в старобългарски се поражда от транзитивния характер на гръцкия глагол) е преодоляна посредством възвратната форма на причастиято, макар и с цената на известен смислов компромис, то в РНБ Q.I.899 е редакционно преосмислена цялата обособена част – творителният инструментален е заменен с ви-

нителен. Трябва да се отбележи и фактът, че в НБКМ 1039 формата на причастието е сгрешена (съвършающим) вероятно под влиянието на предходните падежни окончания. Преводът от Син. е много точен и адекватен.

Съвпадането между по-късните ръкописи във втория пример е частично. То се състои в споменатата употребата на едно и също наречие – присно, предаващо гръцкото ὄει, и в използването на словоформи с корен рат- за предаването на гръцкото причастие πολεμῶν. И в трите преписа проблемът се решава по различен начин – в Лавр. посредством причастие и управляван от него винителен падеж, в НБКМ 1039 чрез третолична глаголна форма за сегашно време и винителен падеж, а в РНБ Q.I.899 с помощта на сегашно деятелно причастие – последното четене съвпада семантично и граматически напълно с гръцкия текст и вероятно отразява най-ранното състояние на старобългарския превод.

Преводът на гръцката частица ὅρ в третия случай е обединяваща черта за трите по-късни ръкописа. От своя страна отсъствието ѝ в Син. е следствие на пропуск на преписвача (доколкото преписът от F принадлежи към най-близката до първоначалния старобългарски превод гръцка редакция). Разликата в текста на НБКМ 1039 (оубв вм. вв) в семантично отношение е незначителна и вероятно е плод на индивидуално решение на преписвача. Глаголната форма в Лавр. съвпада с тази от Син. – важен факт, който ще бъде коментиран по-долу.

При четвъртото четене в общата редакция, към която възхождат Лавр. РНБ Q.I.899 и НБКМ 1039, гръцкото съществително λόθος е преведено като любовь. Замяната на желание с любовь е адекватна, макар и да е обусловена повече от контекста, отколкото от семантиката на гръцкото съществително. Тя най-вероятно е следствие от стремежа да се направи фразата по-разбираема за читателя, за когото желание би звучало твърде абстрактно.

Както добавката на съчинителния съюз (и/ти) от петия пример в трите по-късни ръкописа, така и цялостната промяна в шестия вероятно са плод на съпоставка с различна от засвидетелстваната във F гръцка редакция. Както беше споменато, при четене б. обособената причастна конструкция е заменена от изречение, въведено със съчинителна връзка.

Седмият и осмият пример са противоположни по тип: докато при седмия в трите по-късни славянски паметника имаме пропуск на определението самъ, то в следващия осми в по-късните ръкописи е налице цяло изречение, което вероятно е присъствало и в първоначалния превод, но е пропуснато от преписвача на Син. Основание за подобна хипотеза дават четенията от F и PG.

Отново цяло изречение е пропуснато в Син. спрямо Лавр., РНБ Q.I.899 и НБКМ 1039 при деветия случай. Четенето има паралел в гръцки и ве-

роятно също е било налично в първоначалния текст на старобългарския превод, а по-късно е пропуснато от преписвача на Син. И тук, в рамките на добавката, Лавр. показва по-голяма близост с НБКМ 1039, отколкото с РНБ Q.I.899 – докато в първите два ръкописа глаголната форма е от дати/давати, то в третия тя е от оставлѣти.

Като цяло представените дотук особености характеризират текста на **общата за Лавр. НБКМ 1039 и РНБ Q.I.899 първооснова**, спрямо която обаче РНБ Q.I.899 показва отклонения, доближаващи го в по-голяма степен до Син.

Неколкократно отбелязаната по-голяма близост между Лавр. и НБКМ 1039 изисква по-специално внимание. В споменатата си статия Кл. Иванова⁸⁸ подлага на съпоставка текста на разказа от Син., Лавр. и НБКМ 1039. Още в началото на анализа изследователката заявява тезата, че текстът от Лавр. „принадлежи на същата версия, към която и НБКМ 1039”. След като частично представя общите четения от Лавр. и НБКМ 1039, различаващи се от Син., авторката повтаря извода си: „един превод, междинен редактиран текст, две версии с допълнителни промени във всяка”⁸⁹. Гледището на Иванова обаче се нуждае от прецизиране и уточняване, които неизбежно минават през подробна систематизация на текстовия материал. За целта по-долу се представят случаите, в които сборникът от 1348 г. и ръкописът от НБКМ показват общи особености, като се привеждат и гръцките четения от F и при необходимост от PG:

1.

Лавр.: Повѣдаше мнѣ рѣ • и софроніи мѣжъ б̄гвоо́зънивъ • същема нама въ
алѣѣандріи

НБКМ 1039: Повѣдаше мнѣ рѣ софроніи мѣжъ б̄гвоивъ соущема нама въ
алѣѣандріи

Син.: Повѣда намъ нѣкѣто х̄о̄лѣобивъ • соушемъ въ алѣѣандріи таково

F: Διηγίσατο ἡμῖν τὶς φιλόχριστος οὖσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ

2.

Лавр.: чръноризица рече съдѣше

НБКМ 1039: чръноризица съдѣшаше

Син.: манастрѣна нѣкѣто рекъи • съдѣшаше

F: Μονάστριά τις, φησὶν, ἐκάθητο

3.

Лавр.: мльчаци и пекѣщи с зѣло

НБКМ 1039: мльчеци. и пекоуци се зѣло

Син.: безмльзвьствоуѣщи • и сзмотраци

PG: ἡσυχάζουσα καὶ φροντίζουσα

⁸⁸ Иванова, Кл. Уточнения към състава..., 271–273.

⁸⁹ Иванова, Кл. Уточнения към състава..., с. 272.

4.

Лавр.: дръжѣи на члкъ дїаволъ • не могъи зрѣти
НБКМ 1039: творить на члкъ диваволь. не могъи видѣти
Син.: бореть сѧ съ члкъзи диваволъ • не тьрѣпа
F: πολεμῶν τοῖς ἀνθρώποις διάβολος μὴ φέρων⁹⁰

5.

Лавр.: добродѣтѣлен дѣвы тоѣ
НБКМ 1039: добры дѣль дѣвы тоѣ
Син.: добронравии дѣзѣа •
F: ἀρετὰς τῆς παρθένου

6.

Лавр.: вѣстави на на великѣ боурѧ и прахъ
НБКМ 1039: вѣстави на ню великоу боурю и прахъ.
Син.: вѣздвиже на нѣо вихъръ
F: ἐπαγείρει κατ' αὐτῆς κονιορτόν⁹¹

7.

Лавр.: вѣзложи во на срѣце юноши нѣкоемоу •
НБКМ 1039: и вѣложи оубо отрокоу юню на срѣце
Син.: вѣзложи нѣкомѣ оуноши
F: Ενέβαλεν⁹² γάρ τινη νεοτέρω

8.

Лавр.: любовь великѣ къ неи сатанинѣ
НБКМ 1039: любовь великоу къ неи сатаниноу.
Син.: желание сотонино
F: πόθον εἰς αὐτὸν σατανικόν⁹³

9.

Лавр.: живѣше же отрокъ тѣ вѣнѣ домоу ѣѣ
НБКМ 1039: живѣаше же отрокъ тѣ вѣнѣ домоу дѣвы тоѣ
Син.: живаше же свѣнѣдомо иѣа оуноша
F: Ἐμενεν δὲ ἔξω τοῦ οἴκου αὐτῆς ὁ νεότερος⁹⁴

10.

Лавр.: ѣгда хотѣше иъйти чръноризица
НБКМ 1039: ѣга хотѣаше чръноризица та
Син.: иегда же хоташе манастриѣа иъйти

⁹⁰ В PG: πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων διάβολος, μὴ φέρων

⁹¹ В PG: ἐπίουρεν κατ' αὐτῆς κονιορτόν.

⁹² В PG: Ἀνέβαλε.

⁹³ В PG: πόθον εἰς αὐτὴν σατανικόν

⁹⁴ В PG: Ἐμενεν δὲ τοῦ οἴκου ἔξωθεν ὁ νεώτερος

F: Ὅταν⁹⁵ οὖν ἐβούλετο ἡ μονάστρια ἐξελθεῖν

11.

Лавр.: въ цркѣ въ мѡлѣти сѧ бѡу

НБКМ 1039: въ црѣквѣ мѡлѣти сѧ къ бѡу,

Син.: въ мѡлтвѣнзиѡ домѣ вѣнѣти • да вѣи помѡлила сѧ •

F: εἰς εὐκτῆριον οἶκον εἰς τὸ εὐΰασθαῖν

12.

Лавр.: не дааше ѣи юноша тѣ • прѣтѣжаѣ

НБКМ 1039: не дадѣше еи юноша тѣ прѣтѡужаѣ

Син.: не оставлѣше оуноша пакѡсти ѣи дѣла

F: οὐκ εἶα ὁ νεότερος ὀχλῶν

13.

Лавр.: ἡ печаль ѣи тѡра •

НБКМ 1039: и печали ѣи тѡраше.

Син.: и скрѣби ѣи тѡра •

F: καὶ θλίβων αὐτήν

14.

Лавр.: ѣже ѣстѣ пѡба глѡти любѡщѣимѣ зѣло таковѣ лиѡбовѣ

НБКМ 1039: ѣже пѡбаѣтъ глѡти любѡщѣимѣ зѣло таковѡу лиѡбовѣ

Син.: ѣже въ прѣстанѣ соуѣтъ жлѣдѡлиѡбѡвивѡимѣ

F: ἃ εἰκῶς ἀρμόζει τοῖς φιλέρωσιν⁹⁶

15.

Лавр.: чрѣнорѣзица же тѡго радѣ не смѣаше въ цркѣ хѡдити •

НБКМ 1039: сѣа же чрѣнорѣзѣца тѡ дѣла оуже не смѣаше хѡдити въ црѣковѣ.

Син.: ѣко сѣтѡужѣти сѣи мѡнастѣриѣи отѣ пакѡсти оуноша • и не исхѡдитѣ ѡ
сѡѣего домоу

F: ὥστε λοιπὸν ἀναγκασθῆναι τὴν μονάστριαν ἐκ τῆς ὀχλήσεως τοῦ
νεωτέρου μὴ ἐξιέναι τοῦ αὐτῆς οἴκου.

16.

Лавр.: ѣдиноѣ же оуѣвѡ

НБКМ 1039: едѣиноу же

Син.: въ ѣединѣ же дѣнѣ

F: Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ

17.

Лавр.: юноша же ѣде

НБКМ 1039: юнѡша иде

⁹⁵ В РГ: Ὅτε.

⁹⁶ В РГ: οἶα ἀρμόζει τοῖς φιλέρωσι

Син.: οὐνοша же поиде

F: Ὁ δὲ νεώτερος ἀπῆλθε

18.

Лавр.: чръноризица же съдѣше

НБКМ 1039: чръноризица же съдѣше

Син.: чръница же съдѣше

F: Ἡ δὲ μονάστρια ἐκαθέζετο

19.

Лавр.: и ѿко приде

НБКМ 1039: и ѿко прїде

Син.: ѿко приде οὐноша

F: липсва

20.

Лавр.: и вѣ крѣпокъ чрънецъ

НБКМ 1039: и вѣ крѣпкъ чрънецъ

Син.: и вѣсть крѣпкъъ зѣло чръноризъць

F: καὶ γέγονεν καὶ αὐτὸς δόκιμος μοναχός⁹⁷

Представените двадесет случая наистина очертават картина на значителна близост в отклоненията на Лавр. и НБКМ 1039 спрямо Син. Коментираното вече по повод съпоставката с РНБ Q.I.899 встъпително изречение (№ 1.) категорично сочи принадлежността на по-късните паметници към една и съща версия, при която е осъществено съпоставяне с различаващ се от F гръцки текст. Ако общата лексикална замяна на манастирина (Син.) с чръноризица / чръноризица от второто четене би могла да се отдаде и на случайност, то при третото очевидно става дума за различаващ се превод на причастията ἡσυχάζουσα и φροντίζουσα (PG) или ἐπιτελουμένη (F). Първото в Син. е предадено с форма от по-високо маркиран в стилистично отношение глагол *везъмлъвъствовать*, докато в Лавр. и НБКМ 1039 е предпочетен неутралния *млъчати*. Замяната на съмотрци с пекъщи *сѣ*, независимо кое от двете гръцки причастия е стояло в оригинала, прави израза много по-ясен. Като цяло при разглеждания пример Лавр. и НБКМ 1039, а съответно и редакцията, към която възхождат, се отличават със стремеж към опростяване и стилистично снизяване.

Четвъртият случай представлява частично съвпадение при предаването на гръцкия текст в Лавр. и НБКМ 1039, в случай че допуснем, че в оригинала е стояло именно четенето *πολεμῶν τοῖς ἀνθρώποις διάβολος μὴ φέρων*. Наистина, текстът в Син. е много близо до цитира-

⁹⁷ В PG: καὶ ἐγένετο καὶ αὐτὸς δόκιμος μοναχός.

ния гръцки израз – преводът там е синтактично и морфологично адекватен с изключение на замяната на въвеждащото причастие със спрегната глаголна форма. Заслужава да се отбележи и много сполучливото предаване на преносното значение на $\mu\eta\ \phi\epsilon\rho\omega\nu$ като $\mu\epsilon\ \tau\upsilon\rho\ \pi\lambda$. Наличието на разночетене в РГ обаче подсказва, че в самата гръцка традиция това място в текста е неустойчиво. Затова съществува вероятност общото за Лавр. и НБКМ 1039 звено от текстовата история да е било сравнено с различна от F редакция. Примерът обаче е изключително показателен за това как двама различни книжовници, стъпвайки върху обща първооснова, тръгват по различни пътища както в лексикално отношение (Лавр. $z\rho\upsilon\tau\iota$ / НБКМ 1039 $\text{вид}\ \delta\upsilon\tau\iota$), така и във фразеологично отношение (Лавр. $\rho\alpha\tau\zeta\ \delta\rho\zeta\ \text{ж}\ \text{ж}\ \text{ж}$ / НБКМ 1039 $\rho\alpha\tau\zeta\ \text{т}\ \text{творить}$).

В петия пример обединяващо звено за по-късните ръкописи е позитивната определителна употреба на показателното местоимение, отсъстващо в Син., а в шестия – различаващ се превод на изречение. По отношение на замяната на $\nu\iota\chi\zeta\ \rho\upsilon\zeta$ с $\nu\epsilon\lambda\iota\kappa\omega\ \nu\omicron\upsilon\tau\upsilon\rho\alpha$ и $\nu\pi\rho\alpha\chi\zeta$ (Лавр.) $\nu\epsilon\lambda\iota\kappa\omega\ \nu\omicron\upsilon\tau\upsilon\rho\eta$ и $\nu\pi\rho\alpha\chi\eta$ (НБКМ 1039) от № 6 може да се допусне, че редакторът на междинната версия е превел по-точно и по-детайлно съществителното $\kappa\omega\upsilon\tau\omicron\rho\tau\omicron\varsigma$ (*вихрушка от прах, облак от прах*). Промяната на глаголната форма вероятно е обусловена от различаващ се гръцки източник – за наличието на такъв подсказва разночетенето от РГ.

Седмият и осмият случай разкриват черти не само на общата за Лавр. и НБКМ 1039 редакция и на развитието ѝ в двата паметника, но и белези на една по-ранна версия, обединяваща споменатите ръкописи и РНБ Q.I.899.⁹⁸ При седмото четене добавеното в Лавр. и НБКМ 1039 пояснение на $\rho\upsilon\zeta\epsilon$ определява абстрактния превод от Син. и в този смисъл отново води до семантично опростяване и до по-разговорно звучене. Въпреки принадлежността си към обща редакция с НБКМ 1039, Лавр. стои малко по-близо до Син. – общи са глаголната форма ($\nu\zeta\zeta\ \text{ложи}$) и преводът на непрякото допълнение $\tau\iota\upsilon\iota\ \nu\epsilon\omicron\tau\acute{\epsilon}\rho\omega$ (макар и със словоредно разместване) $\nu\omicron\upsilon\eta\sigma\iota$ $\nu\epsilon\kappa\omega\epsilon\mu\omicron\upsilon$ (Лавр.) / $\nu\epsilon\kappa\omega\mu\ \omicron\upsilon\eta\sigma\iota$ (Син.). При осмият случай редакторът на общата за по-късните ръкописи първооснова не се е задоволил да предаде съществителното $\lambda\omicron\upsilon\theta\omicron\varsigma$ само като *любовь*, но е добавил и определение – $\nu\epsilon\lambda\iota\kappa\omega$ (Лавр.) / $\nu\epsilon\lambda\iota\kappa\omega\upsilon$ (НБКМ 1039). Тъй като предложната дателната конструкция към $\nu\epsilon\iota$ има аналог във F, отсъствието ѝ в Син. би могло да се интерпретира като пропуск на преписвача на Син.

Деветото и десетото четене представляват общи за Лавр. и НБКМ 1039 словоредни замени спрямо Син.: $\delta\tau\rho\kappa\zeta\ \tau\zeta$ / $\delta\tau\rho\kappa\eta\ \tau\zeta$ вместо $\omicron\upsilon\eta\sigma\iota$ и $\kappa\rho\zeta\ \nu\omicron\eta\ \text{ри}\ \text{зи}\ \text{ца}$ вместо $\mu\alpha\eta\sigma\tau\iota\rho\iota\alpha$. Подобен е и единадесетият пример, в

⁹⁸ Става дума за коментирания вече явления: наличие на превод на частицата $\gamma\acute{\omicron}\rho$ в седмия пример и предаване на гръцкото $\lambda\omicron\upsilon\theta\omicron\varsigma$ като *любовь* в осмия.

който срещу условното наклонение в Син. (да бѣз помолила са) Лавр. и НБКМ предлагат инфинитив (мóлити са / млти се).

В следващото дванадесето четене Лавр. и НБКМ 1039 демонстрират изцяло различен превод. Гръцкият имперфект οὐκ εἶα се предава в Син. с форма на глагола оставя̀ти, докато в Лавр. и НБКМ са предпочетени форми на дати. От своя страна причастието οὐχλῶν в Син. е преведено описателно – пакости ъи дѣа, а в по-късните паметници е използвана форма на глагола притѣжати. Любопитно е да се отбележи, че и трите славянски преписа удвояват допълнението (в случая непряко), за да уточнят кой е обектът на действието още при първото причастие във фразата. Причина за подобно решение най-вероятно е езиковият усет на славянските книжовници – типичната в подобни случаи елипса в гръцки е усетена като неяснота и непълнота.

От оставащите примери четения 13., 15., 16., 17. и 18. представляват лексикални и фразеологични заменени в Лавр. и НБКМ 1039 спрямо Син.: печаль / печали вм. скръби; чрънорѣзица / чрънорызца вм. манастири; единоѡ же / едїною же вм. въ єдинѡ же днь; иде / иде вм. поиде; чръноризица / чръноризица вм. чръница. По-особена е втората разлика в рамките на петнадесетия пример: трудната за пословен превод гръцка конструкция от два инфинитива ἀναγκασθῆναι ... μὴ ἐξίέναι е била проблем още за автора на първоначалния превод, който се е опитал да предаде текста пословно, но не е успял напълно – заменил е втория инфинитив със спрегнатата третолична глаголна форма в сегашно време, въведена със съчинителен съюз: сътворѣхити си ... и не исходитъ. Това решение очевидно е било незадоволително за редактора на общата за Лавр. и НБКМ 1039 версия, който се е отказал напълно от пословния превод и е представил пасажа като самостоятелно изречение, в което инфинитивът ἀναγκασθῆναι е предаден като спрегнатата глаголна форма – не смѣаше. На практика е извършено цялостно преосмисляне, при което вместо причините се представят следствията: монахинята е притеснена – следователно не се осмелява; тя не излиза от дома си – следователно не отива на църква⁹⁹.

Четиринадесетият пример също представя значителна промяна в текста на разказа. Син. максимално точно и пословно, доколкото позволяват езиковите ресурси, следва гръцката фраза ἃ ἐἰκῶς ἀρμόζει τοῖς φιλέρωσιν – ѡже въ пристань соуть жьздолѡбивѣзимѡ. Лавр. и НБКМ 1039 обаче отново създават усещането, че се стъпва на смисъла, но стремежът е изказът да се промени така, че да стане максимално ясен за читателя: ѡже естѡ пѡба глѣти любѣциимѡ зѣло таковѡ лѡбовь / ѡже пѡбають глѣти лювещимь зѣло таковоу лѡбовь. Тук в много по-малка степен, отколкото при втората разлика от петнадесетия пример, може да се допусне наличие на

⁹⁹ Поради неяснотата в Син. такава цялостно преосмисляне е възможно и при наличие на гръцки текст, с който да е бил сравняван славянският превод. Допустимо е този гръцки текст да е имал и особеностите на четенето, отразени Лавр. и НБКМ 1309.

разночетене в използвания за сравнение гръцки текст, макар че подобна възможност не може напълно да се изключи.

Деветнадесетия случай се свежда до съчинителен съюз, добавен в общата за Лавр. и НБКМ 1039 редакция. Целият израз липсва във F и PG, т.е. вероятно става дума за разлика в оригинала, по който е осъществен преводът от Син., а също и за пропуск на преписвача на Син. Последният двадесети пример е обратен – в общия за Лавр. и НБКМ 1039 източник е имало пропуск – липсва наречието *зѣло*. Същевременно е налице и лексикална замяна *чрънецъ* / *чрънецъ* вм. *чръноризъць*.

Представеният дотук анализ дава възможност да се формулират няколко междинни извода:¹⁰⁰

На първо място, че не са налични доказателства за съществуването на среднобългарски превод на съчинението на Йоан Мосх *Λεϊμών*, поне що се отнася до ръкопис РНБ Q.I.899.

На второ място, че са верни заключенията на Кл. Иванова относно наличието на междинен редактиран текст на старобългарския превод, послужил като обща основа за Лавр. и НБКМ 1309. Тази версия се е характеризирала с изменения, водещи до отстраняване на неточностите в превода, до опростяване и изясняване на изказа, както и до стилистично снизяване.

Към казаното по-горе обаче трябва да се добавят три важни уточнения:

Първо – може да се твърди, че в текстовата история на Синайския патерик е съществувала по-ранна версия от общата за Лавр. и НБКМ 1039, черти на която са съхранени в Лавр., НБКМ 1039 и РНБ Q.I.899.

Второ – съществуват основания да се допусне, че РНБ Q.I.899 има за първооснова версия, характеризираща се с по-голяма близост спрямо Син. и отразяваща по-ранен етап от текстовата история на превода на съчинението на Йоан Мосх.

Трето – може със сигурност да се смята, че вторият разказ от Лавр. не представлява просто препис на хипотетичното общо за Лавр. и НБКМ 1039 звено, а се отличава със собствени редакционни особености,¹⁰¹ които ще бъдат представени по-долу:

1.

Лавр.: Повѣдаше мнѣ рѣ • ѿ софроніи

НБКМ 1039: Повѣдаше мнѣ рѣ софроніи

Син.: Повѣда намъ нѣкъто холіовивъ

F: Διηγήσατο ἡμῖν τὶς φιλόχριστος

¹⁰⁰ Разбира се, с уговорката, че се отнасят до втория патеричен разказ от състава на Лавр.

¹⁰¹ Както личи от представените по-долу разночетения, трудно е да се приеме становището на Кл. Иванова, че основните помени са направени в общата за Лавр. и НБКМ 1039 междинна версия и че „нито преписвачите на НБКМ 1039, нито пък Лаврентий са избрали и основно редактирали разказите“. Вж. И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава..., с. 278.

2.

Лавр.: сѣщема нама въ александρїи рѣкѣ
НБКМ 1039: соушема нама въ александρїи, рекыи
Син.: соушемъ въ александρи таково
F: οὕσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοιοῦτον

3.

Лавр.: чрънорѣзица рѣче
НБКМ 1039: чрънорѣзица
Син.: манастрѣна нѣкъто рекъи
F: Μονάστριά τις, φησιν

4.

Лавр.: сѣдѣше въ домоу своемъ
НБКМ 1039: сѣдѣшаше въ свѣимъ домоу
Син.: сѣдѣше въ своемъ домоу
F: ἐκάθητο εἰς τὸν ἴδιον οἶκον

5.

Лавр.: и пекѣщи сѣ зѣло своѣѣ дѣшеѣ
НБКМ 1039: и пекоущи сѣ зѣло ѡ своени дѣши
Син.: и сзмотрѣщи своѣи дѣши
F: τῆς ἰδίας ψυχῆς ἐπιμελουμένη
PG: καὶ φροντίζουσα τῆς ἰδίας ψυχῆς

6.

Лавр.: ѡлчвами
НБКМ 1039: алчемь
Син.: въ постѣхъ
F: ἐν νηστείαις

7.

Лавр.: ратъ дръжѣи
НБКМ 1039: рать творить
Син.: бореть сѣ
F: πολεμῶν

8.

Лавр.: не могли зрѣти тацѣхъ добродѣтѣлен
НБКМ 1039: не могли видѣти добръѣ дѣль
Син.: не търѣпа таковъиныхъ • добронравии
F: , μὴ φέρων τὰς τοιαύτας ἀρετάς

9.

Лавр.: не могли зрѣти

НБКМ 1039: не могатъ видѣти

Син.: не търпа

F: , μη φέρων

10.

Лавр.: възложи

НБКМ 1039: и въложи

Син.: възложи

F: Ἐνέβαλεν

PG: Ἀνέβαλε

11.

Лавр.: възложи во на срѣце юноши нѣкоемоу

НБКМ 1039: и въложи оубв ѿτροκου юню на срѣце

Син.: възложи нѣкомѣ юноши

F: Ἐνέβαλεν γάρ τινι νεοτέρω

PG: Ἀνέβαλε γάρ τινι νεωτέρω

12.

Лавр.: любовь велик

НБКМ 1039: любовь великоу

Син.: желание

F: πόθον

13.

Лавр.: вѣнѣ домоу ѣп•

НБКМ 1039: вѣнѣ домоу двѣ тоу

Син.: свѣнѣдомо кѣа

F: ἔξω τοῦ οἴκου αὐτῆς

PG: τοῦ οἴκου ἔξωθεν

14.

Лавр.: изыти чръноризица изъ домоу своѣго

НБКМ 1039: чръноризицата изъ домоу своѣго изыти

Син.: манастириѣ изыти• изъ домоу своѣго

F: ἡ μονάστρια ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῆς

PG: ἡ μονάστρια ἐξελθεῖν, καὶ τοῦ οἴκου αὐτῆς

15.

Лавр.: мѡлити сѧ бѡу

НБКМ 1039: мѡти се къ бѡу

Син.: да вѣ помолитѧ сѧ

F: εἰς τὸ εὐξασθαι

16.

Лавр.: тогѡа не дааше ѣи юноша тѣ•

НБКМ 1039: то не дааше еи юноша тѣ

Син.: не оставлѡше оуноша

F: οὐκ εἶα ὁ νεότερος

17.

Лавр.: притѣжаѣ

НБКМ 1039: притоужае еи

Син.: пакости иеи дѣла

F: ὀχλῶν

18.

Лавр.: и печаль еи творѡ

НБКМ 1039: и печали иеи твораше

Син.: и скръби иеи творѡ

F: καὶ θλίβων αὐτήν

19.

Лавр.: глѡше бѡ и слова кѣ неи

НБКМ 1039: глѡше во слова кѣ неи

Син.: глѡше же и нѣкаѡ кѣ неи

F: ἔλεγεν δὲ καὶ τινα πρὸς αὐτήν¹⁰²

20.

Лавр.: ѡже ѣстѣ пѡба

НБКМ 1039: ѡже пѡбаиетѣ

Син.: ѡже вѣ пристанѣ соутѣ

F: ἃ εἰκῶς ἀρμόζει

PG: ὅια ἀρμόζει

21.

Лавр.: чрънорѣзица же тѡго радѡ

НБКМ 1039: сѡта же чрънорѣзица тѡ дѣлаѡ

Син.: ѡко сѣтоужити си манастрѡи

F: ὥστε λοιπὸν ἀναγκασθῆναι τὴν μονάστριαν

22.

Лавр.: тѡго радѡ

НБКМ 1039: тѡ дѣлаѡ

Син.: липсѡ

F: липсѡ

¹⁰² В PG изречението липсѡ.

23.

Лавр.: въ цр̑ко ходити

НБКМ 1039: ходити въ цр̑ковь

Син.: не исхοдитъ ѿ своего домоу

F: μὴ ἐξιέναι τοῦ αὐτῆς οἴκου

24.

Лавр.: ѿм же зъло ёи притѣждаше

НБКМ 1039: зъло же ѿи притοуждаше

Син.: липсва

F: липсва

25.

Лавр.: ѣдиноѡ же оубв посла кз немоу чр̑зница т̑а

НБКМ 1039: ед̑іноу же чр̑норизица т̑а (п̑сла к' н̑емоу)¹⁰³

Син.: въ ед̑инз же д̑нь посла кз н̑емоу чр̑норизица т̑а

F: Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ πέμπει ... πρὸς τὸν νεώτερον

26.

Лавр.: ѣдиноѡ же оубв посла кз немоу чр̑зница т̑а

НБКМ 1039: ед̑іноу же чр̑норизица т̑а (п̑сла к' н̑емоу)¹⁰⁴

Син.: въ ед̑инз же д̑нь посла кз н̑емоу чр̑норизица т̑а

F: Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ πέμπει ... πρὸς τὸν νεώτερον

27.

Лавр.: рабѡ своѡ

НБКМ 1039: работницοу свою

Син.: работ̑ницію свою

F: τὴν ὑπηρετοῦσαν αὐτῇ

28.

Лавр.: свое желание

НБКМ 1039: свою мысль

Син.: свои пом̑зислз

F: τοῦ ἰδίου σκοποῦ

29.

Лавр.: ѿ р̑е

НБКМ 1039: рече к н̑емоу, пакы

Син.: рече кз н̑емоу пакы

F: καὶ καθίσαντι λέγει αὐτῷ:

PG: Καὶ καθίσασα, λέγει αὐτῷ

¹⁰³ Прибавено в полето със знак за пропуск.

¹⁰⁴ Прибавено в полето със знак за пропуск.

30.

Лавр.: чесо ради ми такы печали твѣриши

НБКМ 1039: чесо р̂а ми¹⁰⁵ печаль такоу твориши

Син.: ч̄со ради ми печали такъѣ твориши

F: διὰ τί οὕτως με θλίβεις

31.

Лавр.: ѿ рече еди юноша

НБКМ 1039: ѿвѣща юноша тако рекъ

Син.: ѿвѣща ни оуноша рекъзи

F: Ἀπεκρίθη ὁ νεώτερος λέγων

32.

Лавр.: по истинѣ зѣло та любвѣ гже

НБКМ 1039: по истинѣ гже моѣ, зѣло те люблю

Син.: по истинѣ гже зѣло та люблю

F: Ὅντως, δέσποινα, πάνυ σε ποθῶ

33.

Лавр.: егда та оузра

НБКМ 1039: и еликаци те вижюу

Син.: и олишьдъѣ та вижю

F: καὶ καθ' ὅτε σε ἴδω

PG: καθ' ὅτι σε εἶδω

34.

Лавр.: такы ѿгнень есѣмъ весь

НБКМ 1039: тако ѿгниенемъ воуѣ вьсь.

Син.: акъѣ огньнъ бѣдоу вьсь

F: ὅλος ὡς πῦρ γίνομαι

35.

Лавр.: ѿ рече

НБКМ 1039: она же рече къ немому

Син.: она же рече къ немому

F: Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν

36.

Лавр.: ѿ рече еди юноша

НБКМ 1039: ѿвѣща юноша тако рекъ

Син.: ѿвѣща ни оуноша рекъзи

F: Ἀπεκρίθη ὁ νεώτερος λέγων

¹⁰⁵ В текста, публикуван от К. Иванова, разчитането р̂ами е неточно. Съпоставката с Лавр. показва, че е необходимо предложът да се раздели от дателната форма на личното местоимение. Вж. И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава..., с. 272.

37.

Лавр.: ἔγδα τὰ οὐζῶρ
НБКМ 1039: и еликаци те вижѡу
Син.: и олишьдѣзи та вижю
F: καὶ καθ' ὅτε σε ἶδω
PG: καθ' ὅτι σε εἶδω

38.

Лавр.: что видѣ добрѡ
НБКМ 1039: что ми виде добрѡ
Син.: чѣто видѣ ми добро
F: Τί γὰρ ἴδες μου καλόν

39.

Лавр.: тако любиши ма
НБКМ 1039: тако ме любиши
Син.: тако ма лѣубиши
F: ὅτι οὕτως ἀγαπᾶς με
PG: ὅτι οὕτως με ἀγαπᾶς

40.

Лавр.: ѡн же рече
НБКМ 1039: юноша рѣ
Син.: юноша рече
F: Ὁ δὲ νεώτερος λέγει

41.

Лавр.: ѡчи твои добрѣ видѣ
НБКМ 1039: ечи твои виде добрѣви
Син.: очи твои видѣ добрѣ
F: Τοὺς ὀφθαλμούς σου

42.

Лавр.: тѣ бо ма прѣльциаетѣ
НБКМ 1039: и тѣ оубв мене прѣльциаета
Син.: и то вѣ прѣльциаета ма
F: αὐτοὶ γὰρ καὶ ἠπάτησάν με

43.

Лавр.: прѣльциаетѣ юношѣ того
НБКМ 1039: прѣльциаета юношоу
Син.: прѣльциаета оуношю
F: ἠπάτησαν τὸν νεώτερον

44.

Лавр.: ѿ дрѣжѣци покорѣлѣ

НБКМ 1039: тогѡа дрѣжеци копороулю

Син.: тогѡа дрѣжѣци копороулю

F: κρατοῦσα τὸν κερκίδιον αὐτῆς ἔδακεν

45.

Лавр.: липсва

НБКМ 1039: ѿюже поставѣ тѣдаше, тоюже авие

Син.: ѿю же тѣкаше • тоѣ авие

F: καὶ εὐθέως

46.

Лавр.: ѿстькнѣ си ѿчи

НБКМ 1039: ѡвѣ ѡчи свои истъче

Син.: ѡвѣ очи истъче си

F: ἐξέβαλε τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς αὐτῆς

47.

Лавр.: вѣдѣвъ ѿноша ѿко того ради

НБКМ 1039: липсва

Син.: видѣвъ ѿноша тѣ • ѿко же того ради

F: το ἰδὼν ὁ νεώτερος ὅτι δι' αὐτόν

48.

Лавр.: ѿстьче си ѿчи

НБКМ 1039: липсва

Син.: очи си истъче

F: ἐξέβαλλεν ἡ μοναστρία τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς αὐτῆς

PG: ἐξέβαλλεν ἡ μοναστρία τοὺς β' ὀφθαλμοὺς

49.

Лавр.: ѡжасе сѧ ѿ покѧа сѧ велми

НБКМ 1039: тѣ же ѿноша ѡжасѣ се велми

Син.: ѡжасе сѧ и покѧавѣ сѧ велми

F: καταнуγείς

50.

Лавр.: ѿкоже ѿ си

НБКМ 1039: ѿкоже и дрѡузи

Син.: ѿко же и вси

F: липсва

Представените 50 четения в своя пълен обем разкриват специфичните особености на текста на втория патеричен разказ от състава на Лавр., тъй като не включват случаите, в които са налични съвпадащи *напълно*

общи отклонения както за Лавр., РНБ Q.I.899 и НБКМ 1039, така и за Лавр. и НБКМ 1039.

Примерите по-горе могат да се разпределят в две основни групи.

Първата обхваща разликите между Лавр. и НБКМ 1039 в рамките на общи за двата по-късни славянски ръкописа разночетения спрямо Син. Това множество показва индивидуалните особености на текста от Лавр. спрямо общата му с НБКМ 1039 междинна версия.

Втората група включва отклоненията в Лавр. както спрямо общите за Син. и НБКМ 1039 места, така и спрямо четенията, различаващи се в Син. и НБКМ 1039. В това множество може още по-категорично да се търсят черти на самостоятелната редакторска намеса на Лаврентий, доколкото представените изменения са напълно независими от НБКМ 1039.

Към първата група следва да се отнесат следните двадесет и три четения: 1., 2., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25. и 26. От тях условно могат да бъдат обособени две подгрупи: а) случаи, при които категорично става дума за промяна в общото за Лавр. и НБКМ 1039 четене: 1., 2., 12., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 23., 24., 25., и 26; б) случаи, които могат да се разглеждат като преходни между първата и втората група: 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., и 14.

Към втората група принадлежат останалите четения, а именно: 3., 4., 13. и от № 27 до 50 (общо 27 четения).

Разлики между Лавр. и НБКМ 1039 в рамките на общите за двата ръкописа разночетения спрямо Син. в първата група са двадесет и три, а заедно с двадесет и седемте примера от втората група броят им нараства на *петдесет*. Като съпоставим това число с количеството на общите за по-късните ръкописи промени спрямо Син. – *двадесет и девет* на брой,¹⁰⁶ става ясно, че категоричността на схващането на Кл. Иванова относно междинната версия като съдържаща основното множество от редакционни изменения най-малкото се нуждае от сериозно уточнение.

Ето как изглежда картината на разликите между Лавр. и НБКМ 1039 при общите спрямо Син. разночетения.

1. Разлики в общите за Лавр. и НБКМ 1039 отклонения спрямо Син.:

I. Налично само в НБКМ 1039:

10. възложи **вм.** и въложи

17. притѣжаж **вм.** притоужае **ѳи**

21. чрънорѣица же **вм.** **сиѣ** же чрънорѣица

В Лавр. се откриват пропуски спрямо НБКМ 1039, макар и малко на брой. В десетото четене такъв пример е липсата на съюза и, която обаче

¹⁰⁶ Девет общи за Лавр., НБКМ 1039 и РНБ Q.I.899 разночетения спрямо Син. и двадесет общи за Лавр. и НБКМ 1039 отклонения спрямо Син.

се подкрепя от гръцкия текст и от Син.¹⁰⁷ Подобен характер има и пропусъкът на местоимението *ei* в седемнадесетия пример – тук, както в гръцки, Лавр. не удвоява допълнението и в този смисъл се доближава до едно по-ранно състояние на текста, отразяващо пословен превод. Последното четене (№ 21) представлява пропуск на излишното в смислово отношение показателно местоимение *сиа*, добавено най-вероятно от преписвача на НБКМ 1039.

II. Налично само в Лавр.:

1. Повѣдаше мнѣ рѣ • ѿ софронїи **ВМ.** Повѣдаше мнѣ рѣ софронїи
8. не могли зрѣти тацѣхъ доброудѣтели **ВМ.** не могли видѣти добръхъ дѣлъ
19. глѣше бѣ ѿ слова **ВМ.** глѣше во слова
24. ѿмже зѣло еи притѣждаше **ВМ.** зѣло же еи притоуждаше
25. Лавр.: единоѣ же оубѣ посла къ нему **ВМ.** единою же чьрноризица та (псла к' нему)

В примери № 1 и № 19 в ролята на добавка е съчинителният съюз *и*. В първия от двата случая причината за наличието му не може категорично да се посочи, но във втория тя е очевидна – съюзът присъства и в гръцкия текст, т. е. най-вероятно става дума за пропуск от страна на преписвача на НБКМ 1039. Важно е тук да се отбележи, че съюзът е предаден и в текста от Син. Подобна близост между Лавр. и Син. се вижда и при осмото четене. Тук в ролята на добавка е местоимението *тацѣхъ*, на което в най-ранния славянски препис съответства *такѡвѡиѡхъ*¹⁰⁸. В двадесет и четвъртия пример в Лавр. откриваме подчинителния съюз *ѿмже*. Липсата на гръцки паралел насочва към хипотезата, че тук става дума за редакторско решение на съставителя на сборника от 1348 г.

Последният случай на добавка е съюзът *оубѣ* в двадесет и петото четене. Той адекватно предава гръцкото *οὐν* и е най-вероятно е бил наличен и в протографа, ползван от Лаврентий.

III. Разлики между Лавр. и НБКМ 1039:

2. същема нама въ александрїи рѣкъ **ВМ.** соущема нама въ александрїи, рѣкъи
5. ѿ пекѣщи са зѣло своѣѣ дшеѣ **ВМ.** и пекоущи се зѣло ѡ своѣи дши
6. алъчбамѣ **ВМ.** алчѣмѣ
7. ратѣ дръжѣи **ВМ.** ратѣ творитѣ
9. не могли зрѣти **ВМ.** не могли видѣти
11. възложи бо на срѣце юноши нѣкоему **ВМ.** и възложи оубѣ отрокоу юноу на срѣце

¹⁰⁷ Всички подобни случаи на съвпадение между Лавр. и Син. следва да се тълкуват като отразяващи индивидуалните особености на текста на НБКМ 1039.

¹⁰⁸ Лексикалните замени, съдържащи се в четенето, са разгледани по-долу.

12. ЛЮБОВЬ ВЕЛИКЪ ВМ. ЛЮБОВЬ ВЕЛИКОУ
14. ИЗЫТИ ЧРЪНОРИЗИЦА ИЗ ДОМОУ СВОЕГО ВМ. ЧРЪНОРИЗИЦАТА ИЗЪ ДОМОУ СВОЕГО ИЗЫТИ
15. МОЛИТИ СЯ БОУ ВМ. МЛТИ СЕ КЪ БОУ
16. ТОГДА НЕ ДАДАШЕ ЁИ ЮНОША ТЪ ВМ. ТО НЕ ДАДЪШЕ ЕИ ЮНОША ТЪ
18. И ПЕЧАЛЬ ЕИ ТВОРА ВМ. И ПЕЧАЛИ ЕИ ТВОРАШЕ
20. ІАЖЕ ЁСТЪ ПѠБА ВМ. ІАЖЕ ПѠБАЮТЬ
22. ЧРЪНОРИЗИЦА ЖЕ ТОГО РАДИ ВМ. СИНА ЖЕ ЧРЪНОРИЗИЦА ТО ДЪЛА
23. ВЪ ЦРКѠ ХѠДИТИ ВМ. ХѠДИТИ ВЪ ЦРКОВЬ
26. ЕДИНОУ ЖЕ ОУБѠ ПОСЛА КЪ НЕМОУ ЧРЪНИЦА ТА ВМ. ЕДИНОУ ЖЕ ЧРЪНОРИЗИЦА ТА (ПЛА КЪ НЕМОУ)

Третото множество е най-обемно. Към него се отнасят четири случая на различни морфологични решения (2., 5., 6., и 15.). При четене 2. в Лавр. стои сегашно деятелно причастие срещу минало деятелно причастие в НБКМ 1039. Липсата на гръцки паралел обаче не дава възможност категорично да се прецени дали става дума за съзнателно редакторско решение. При петия и петнадесетия пример в сборника от 1348 г. са предпочетени безпредложни падежни употреби, докато в НБКМ 1039 откриваме предложни падежни конструкции. Макар предпочетените решения в Лавр. да имат по-архаичен характер, наличието на аналогични примери в част от останалите разкази дава основание да се допусне, че те принадлежат на Лаврентий. В рамките на шестото четене текстът от Лавр. предлага съответстващо на гръцкия текст множествено число, докато в НБКМ 1039 тази неестествено звучаща форма е заменена с единствено число. Изглежда, че и тук Лавр. се доближава повече до по-ранно състояние на текста.

Лексикални замени се съдържат в четения 7., 9., 11., 12., 16., 20., 22. В повечето от тях по всяка вероятност става дума за самостоятелни редакторски решения. Много е възможно разликата между употребените глаголи (взложи / вьложи) в № 11 да има за причина несъответствия в гръцки източници, привлечени за съпоставка от страна на преписвачите.

Четения 14., 23. и 26. представят словоредни варианти. Пример 14. със сигурност показва намеса на Лаврентий, доколкото НБКМ 1039 и Син. следват по-точно гръцкия словоред. Двадесет и третият случай отново е без адекватен гръцки паралел, което не дава възможност да се прецени кой от книжовниците е извършил промяна. При последното четене очевидно става дума за грешка на преписвача на НБКМ 1039 – словоредът в Лавр. отразява състоянието в общата междинна версия.

2. Разлики между Лавр. и Син.:

Втората група обхваща двадесет и пет четения. Ето и разпределението им по типове:

I. Налично само в Синайския патерик:

29. ѝ рѣ **ВМ.** рече кз нѣмоу пакзы

35. ѝ рече **ВМ.** она же рече кз нѣмоу

36. ѝ рече еи юноша **ВМ.** ѿвѣща ни оуноша рекзыи

37. егда та оузр **ВМ.** и олишьды та вижю

38. что видѣа добро **ВМ.** чѣто видѣа ми добро

42. тѣ бо ма прѣльщаетѣ **ВМ.** и то бѣ прѣльщаетѣ ма

45. липсва **ВМ.** юю же тзкъше • тоѣъ лвиѣ

47. видѣвъ юноша ꙗко того ради **ВМ.** видѣвъ оуноша тз • ꙗко же того ради

Пропуските спрямо Син. са общо осем на брой. При четене 29. изразът от Лавр. е сериозно съкратен спрямо Син. и НБКМ 1039. Като цяло и трите славянски преписа не предават причастието καθήσαντι (PG – καθίσασα). Докато в Син. и НБКМ 1039 е добавено нямащото аналог в гръцкия текст наречие пакы, то в Лавр. фразата е максимално опростена. В ръкописа от 1348 г. обаче е налице съюзът ѝ, който се подкрепя от гръцките версии. В пример 36. пропускат се свежда до отсъствие на превод на причастието λέγων, предадено буквално в Син. (рекзыи) и описателно в НБКМ 1039 (тако рекъ). При пример 37. в Лавр. е пропуснат съюзът и. Неговото отсъствие и в текста от PG навежда на мисълта, че е възможно при работата си върху разказа Лаврентий да е привлякъл различаващ се от F гръцки текст. Четене 35. е много сходно с 29. и очертава тенденция към опростяване и изчистване на изказа. Отново на мястото на безсъюзно въведена фраза, съдържаща непряко допълнение, стои изразът ѝ рече. Много интересен е случай 38., при който в Лавр. липсва дателната притежателна форма ми, съответстваща на гръцкия генитив μου. Докато Син. и НБКМ 1039 предават пословно гръцкия идиом τί ἴδες μου κολόν (който едва ли е звучал адекватно на български), то Лаврентий само с премахването на местоимението ми превръща фразата в ясен за читателя въпрос, разбира се с цената на известен компромис със смисъла. Четене 42. е сходно с № 37. Пропуснат е съюзът и – най-вероятно поради неговото отсъствие в гръцкия текст. Отново като доближаване до гръцкия текст може да се интерпретира четене 45. В Лавр. е пропуснато изцяло добавеното още в първоначалния превод подчинено определително изречение (Син. юю же тзкъше / НБКМ 1039 ююже поставъ тчаше), а също и въвеждащото местоимение и наречието (Син. тоѣъ лвиѣ/ НБКМ 1039 тоюже лвиѣ) от началото на главното изречение. Така практически като пропуск спрямо гръцкия текст от F може да се счита само липсата на превод на гръцкото наречие εὐθέως, което обаче отсъства и в текста от

РГ. Разглежданата редакторска намеса, както при случай 37., би могла да бъде следствие от привличане на различаващ в някои отношения от F ръкопис. Трябва да се отбележи фактът, че независимо дали е плод на самостоятелно решение на Лаврентий, или на друг гръцки текст, четеното се вписва напълно в цялостната стратегия на книжовника за опростяване и смислово уточнява на изказа в разказа. Последният случай представлява пропуск на задпоставено показателно местоимение тъ, който може и да е несъзнателен.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

43. прѣльщаѣтъ юношѣ того вМ. прѣльщаѣта оуношоу

Фактът, че в рамките на текста на втория разказ от Лавр. има само един случай на добавка спрямо Син. и че става дума за постпозитивно местоимение – една употреба, която все още не е подчинена на избистрени правила, дава пореден аргумент за становището, че като цяло Лаврентий се стреми да съкращава и опростява текста.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

3. чрѣзпориѣзица рече вМ. манастириѣ нѣкъто рекзи

4. съдѣше въ домоу своем вМ. съдѣаше въ своемъ домоу

13. възнѣ домоу ѣж вМ. свѣнѣдомоу ѣнѣ

27. рабѣ своѣ вМ. работницю свою

28. свое желание вМ. свои помѣслѣ

30. чесо ради ми такы печали тѣвориши вМ. чесо ради ми печали такы твориши

31. ѡ рече ѣи юноша вМ. ѡвѣща ѣи оуноша рекзи

32. по истинѣ зѣло та люб гже вМ. по истинѣ гже зѣло та ѡлюблю

33. ѣгда та оузр вМ. и олишьдѣзи та вижю

34. ѡкы ѡгнень есмѣ весь вМ. акзи огнень бѣдоу весь

39. тако любиши ма вМ. тако ма ѡлюбиши

40. ѡн же рече вМ. юноша рече

41. ѡчи твои добрѣ видѣ вМ. очи твои видѣ добрѣ

44. ѡ дрѣжѣщи покорюѣлѣ вМ. тогда дрѣжѣщи покорюѣлю

46. истѣкнѣ си ѡчи вМ. обѣ очи истѣче си

48. истѣче си ѡчи вМ. очи си истѣче

49. вжасе са ѡ покла са велми вМ. оужасе са • и поклаѣвѣ са велми

50. ѡкоже ѡ си вМ. ѡкоже и вси

Както при Лавр. 1 и при несъответствията в общите за Лавр. и НБКМ 1039 четения от разглеждания разказ, последното множество е най-обемно. За разлика от аналогичната група, оформила се при съпоставката на Лавр. и НБКМ 1039, тук морфологичните разлики са по-малко. Това са

четения 3. и 49¹⁰⁹. И в двата случая в Лавр. стои спрегната глаголна форма срещу причастие в Син. Докато в първия пример формата от Лавр. се подкрепя от гръцкия текст (ρέχε – φησίv), то във втория има разминаване (покаа – καταυυγείς). Освен като резултат от съзнателна промяна предаването на причастиято καταυυγείς с аорист може да се обясни и като следствие от грешка на преписвача (пропуск на окончанието въ).

По-многобройни са лексикалните замени. Те обхващат примери 3., 27., 28., 31., 33., 40., и 44.¹¹⁰ Най-общо картината при тях показва намаляване на силната зависимост от гръцкия оригинал, засвидетелствана в Син. За това говорят замените на манастрина с чрънорізица, на ѿвѣща с рече, на олишьдъз с ѳгда. Едновременно с това се загатва за прокарване на своеобразна езикова икономия, изразяваща се в предпочитане на по-кратки, по-ясни и/или по-прости изразни средства: желание вм. помъислъ, ѿн (же) вм. юноша, ѿ вм. тогда. Единственото изключение е замената на вижю с оѳърла. Тъй като останалите преписи съдържат форма от видѣти, следва да тълкуваме този факт като съзнателен стилистичен избор на редактора.

Останалите случаи (4., 30., 32., 39., 41., 46., и 48.) представляват словоредни размествания. От тях при четения 4., 32. и 39. Син. пази пословно гръцкия словоред, а в Лавр. той е променен. В пример 46. Лавр. стои по-близо до F, доколкото глаголната форма е на първо място, макар и да е пропуснато прякото допълнение овъ очи. Подобен е случаят с четене 48., въпреки че изречението съдържа общ за Син. и Лавр. пропуск на подлог и определение към допълнението (...ἡ μοναστήρια τοὺς δύο...). При пример 30. гръцкият текст не е предаден буквално. Вероятно още авторът на първоначалния превод се е затруднил да изрази с една дума значението на глагола θλίβω и е използвал описателното печаль такоу твориши. В Лавр. местата на местоимението и съществителното са разменени и е предпочетено множествено число. Последната словоредна промяна от четене 41. е в рамките на добавка (или пояснение) към гръцкия текст, засвидетелствана още в Син. Съществува вероятност четеното от Лавр. да отразява първоначалното състояние на превода, доколкото в текста на разказа от F словосъчетанието е винаги ἴδω καλόν, т. е. глаголната

¹⁰⁹ С известна уговорка към морфологичните варианти тук може да се причисли и четене 34., където въждоу от Син. е заменено с есмъ в Лавр. Формално обаче и двете форми са сегашни за 1. л. ед. ч. от възти. Любопитното в случая е, че в гръцкия текст стои глаголът γίνομαι. В този смисъл преводът с помощта на формата есмъ в Лавр. е плод на известен компромис със смисъла, доколкото в случая значението на γίνομαι е *бивам, ставам*. Най-адекватен превод (биваѡ) предлага ръкописът РНБ Q.I.899, който, както беше вече отбелязано, стои в някои отношения твърде близо до Син. и пази особености на първоначалното състояние на превода. От тази гледна точка формата въждоу би следвало да се тълкува като грешка на преписвача на Син.

¹¹⁰ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 3. чрън орізица – манастрина – μοναστήρια. 27. рава – равотъница – ὑληπρετοῦσαν. 28. желание – помъислъ – σκόπον. 31. рече – ѿвѣща – ἀλεκρίθη. 33. ѳгда – олишьдъз – καθ’ ὅτε. 33. оѳърла – вижю – ἴδω. 40. ѿн же – юноша – ο δὲ νεώτερο. 44. ѿ – тогда – липсва

форма е на първо място.

Накрая трябва да се споменат и две преписвачески грешки. Първата е в Син., където на мястото на предложната конструкция *вънъ домоу* (Лавр. и НБКМ 1039) / *вънъ дома* (РНБ Q.I.899) се чете *свънъдомо* (№ 13). Втората е на Лаврентий, който предава съществителното *покорорула* (Син. и НБКМ 1039) / *совалка* (РНБ Q.I.899) като *покорорула*. Първият случай може да се тълкува като поредното доказателство за близостта между Лавр. и НБКМ 1039. Най-вероятно в случая споменатите два ръкописа стоят по-близо до първоначалния превод, доколкото пазят окончание по у-кратки основи. Що се отнася до втората грешка, причините за нея могат да са две: или Лаврентий не е разбрал думата, или метатезата на началните срички е била вече осъществена в съвременния му разговорен език. При разглеждания пример НБКМ 1039 стои по-близо до първоначалния превод, а РНБ Q.I.899 се отличава от Син., НБКМ 1039 и Лавр., взети заедно.

Ето и представянето на трите множества от разлики в двете групи като съпоставка и обобщение:

I. Пропуски	II. Добавки	III. Разлики
спрямо промените в общата за Лавр. и НБКМ 1039 версия: 3	спрямо промените в общата за Лавр. и НБКМ 1039 версия: 5	спрямо промените в общата за Лавр. и НБКМ 1039 версия: 15
спрямо Син.: 8	спрямо Син.: 1	спрямо Син.: 18
общ брой: 11	общ брой: 6	общ брой: 33

Картината на общия брой отклонения в Лавр. спрямо промените в междинната версия и Син. е показана на следващата страница.

В духа на обобщението трябва да се отбележи специфичното разпределение на разночетенията в рамките на текста. Така както сходствата между Лавр. и НБКМ 1039 обхващат условно началните две трети на разказа¹¹¹, закономерно и разликите в общите за двата ръкописа четения са разположени в същия дял. Най-значителните несъответствия между двата текста са в последната третина.

¹¹¹ Съпоставимият брой разночетения спрямо разказите без паралел в РНБ Q.I.899 и НБКМ 1039 е 56 (т. е. 21.3%). Количеството се образува от сбора на общите за Лавр., РНБ Q.I.899 и НБКМ 1039 разночетения (девет), на общите за Лавр. и НБКМ 1039 отклонения (двадесет) и на индивидуалните за Лавр. отклонения спрямо Син. (двадесет и седем).

Син. 76 – общ брой словоформи:	Лавр. 2 – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой: ¹¹² 79	Разночетения – относителен процент:
262	274	общи за Лавр., НБКМ 13039 и РНБ Q.I.899: 9 -----общи за Лавр и НБКМ 1039: 20 ----- само в Лавр. спрямо промените в междинната версия: <u>23</u> само в Лавр. спрямо Син.: 27	3.2% ----- 7.2% ----- <u>8.3%</u> <u>9.8%</u>

Като цяло се създава впечатление за наличие на първична междинна старобългарска версия на Синайския патерик, към която в една или друга степен възхождат РНБ Q.I.899, НБКМ 1039 и Лавр. и следи от която най-отчетливо са съхранени в РНБ Q.I.899¹¹³. Версията, лежаща в основата на НБКМ 1039 и Лавр., представлява по-късен етап от историята на текста и отразява съпоставка с гръцки ръкопис, отличаващ се в известна степен от оригинала, по който е бил изготвен преводът. Осъществяване на подобна съпоставка може да се допусне и по отношение на работата на Лаврентий. Не бива да се пренебрегва и фактът, че Лавр. 2 съдържа и множество разночетения, отразяващи по-точно, отколкото останалите привлечени славянски ръкописи, първоначалното състояние на превода. Текстът на втория разказ от Лавр. се характеризира и с не малък брой самостоятелни редакторски решения, разкриващи стремежа на книжовника за постигане на по-опростен и по-ясен изказ¹¹⁴. Привличането на паралелите от НБКМ 1039 и РНБ Q.I.899 дава възможност с много по-голяма сигурност да се идентифицират индивидуалните намеси на Лаврентий, чието количество далеч не е пренебрежимо.

¹¹² В този дял изглежда са били съсредоточени редакторските усилия на анонимния автор на междинната версия.

¹¹³ В този дял изглежда са били съсредоточени редакторските усилия на анонимния автор на междинната версия.

¹¹⁴ Текстът на разказа в РНБ Q.I.899 е подложен също така и на множество редакционни изменения, анализът на които стои встрани от задачата на настоящето изследване.

¹¹⁴ Дори и чисто количественият показател подкрепя подобно схващане. За сравнение – текстът на НБКМ 1039 се състои от 294 словоформи при 274 в Лавр. От своя страна броят на словоформите в РНБ Q.I.899 (общо 264) е пореден аргумент в подкрепа на схващането за по-голямата близост на този препис до текста от Син.

3.3. Трети разказ

(De eodem – i. e. de abbate Stephano monasterii Aeliotarum presbytero)

Както Лавр. 1, така и Лавр. 3 е разгледан само в съпоставка със Син. и гръцките паралели от F и PG. Доколкото не са ни известни преписи, въз основа на които да съдим за състоянието на междинна версия, редакционните изменения в четивото в повечето случаи ще бъдат отнасяни към съставителя на сборника от 1348 г. Разказът не е коментиран специално от Св. Николова, която привежда само отделни примери от него като аргумент за тезата си, че след първия разказ промените в текста нарастват в резултат на възприетото от книжовника по-свободно отношение към протографа и на желанието му да отстрани неяснотите в него¹¹⁵. Действително броят на разночетенията при третото четиво е впечатляващ – текстът в Лаврентиевия сборник се състои от 175 словоформи, в Син. – от 157, а общият брой на несъответствията е 52¹¹⁶.

1.

Лавр.: W̃цѣ ѿwánъz

Син.: Авѣа иoанъz

F: Ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης

2.

Лавр.: ѣмоу же ѿма проречено ѣсть лиѣа

Син.: ѣмоу же има молива са

F: ἐπίκλην Μολυβᾶς

3.

Лавр.: лиѣа

Син.: молива са

F: Μολυβᾶς

4.

Лавр.: тѣ же сказа

Син.: повѣда нама

F: διηγίσατο ἡμῖν

5.

Лавр.: ѓ славиѣмъ семь старци

Син.: о андимѣ семь старьци

F: περὶ τοῦ αἰοδίμου τούτου γέροντος

PG: περὶ τοῦ γέροντος

¹¹⁵ Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., 44–45.

¹¹⁶ Сравни аналогичните показатели при началните два разказа. Първият в Син. се състои от 260 словоформи, в Лавр. от 246, а разночетенията са 34; вторият в Син. се състои от 262 словоформи, в Лавр. от 274, а съпоставимите разночетенията са 56.

6.

Лавр.: мѣна же

Син.: γῖο же

F: λέγω δὴ

7.

Лавр.: мѣна же

Син.: γῖο же и

F: λέγω δὴ

8.

Лавр.: ὁ ὤϗи στέφανῃς

Син.: ο ἀβ'ε'ς στεφάνῃς

F: τοῦ ἀββᾶ Στεφάνου

9.

Лавр.: γλα ἰάκοже

Син.: ακο

F: λέγων, ὅτι

10.

Лавр.: ἰάκοже болѣше ἄτρз ἡ зѣло вѣднѣ

Син.: ακο болѣвз ιατρзи свонми λιотѣ

F: ὅτι ἀσθενήσας τὸ ἦπαρ αὐτοῦ χαλεπῶς

PG: ὅτι χαλεπῶς ἐν ἀσθενείᾳ καὶ νόσῳ ὑπῆρχεν

11.

Лавр.: вѣ неи же азѣ

Син.: вѣ неи же болѣзѣни

F: ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ἐνῆ

PG: ἐν ἀσθενείᾳ καὶ νόσῳ ὑπῆρχεν

12.

Лавр.: почи

Син.: и почи

F: καὶ ἀνέπαυε

PG: липсва

13.

Лавр.: почи сѣго дѣша

Син.: и почи сѣга ιεго дѣша

F: καὶ ἀνέπαυε ἡ ἀγία αὐτοῦ ψυχί

PG: липсва

14.

Лавр.: сего радѣ рѣ

Син.: ιεγ,δα же

F: ὅτι

PG: липсва

15.

Лавр.: сего ради рѣ принѣдишѣ

Син.: ιερδα же се поноуждаахѣ

F: ὅτι τοῦτον ἠνάγκασαν

16.

Лавр.: принѣдишѣ

Син.: се поноуждаахѣ

F: τοῦτον ἠνάγκασαν

17.

Лавр.: мѣса їасти

Син.: заколена възкоусити

F: θύματος μεταλαβει

18.

Лавр.: тогда • ѡмѣше же

Син.: имаше

F: Εἶχε δὲ

19.

Лавр.: ѡмѣше же блаженни тѣ

Син.: имаше блажензи сѣ

F: Εἶχε δὲ ὁ μακάριος οὗτος

20.

Лавр.: блаженни тѣ старецѣ

Син.: блажензи сѣ

F: Εἶχε δὲ ὁ μακάριος οὗτος

PG: Εἶχε δὲ ὁ μακάριος οὗτος ἀδελφὸς

21.

Лавр.: врата въз мирѣ

Син.: врата възлоризѣца

F: ἀδελφὸν κοσμικὸν

PG: κοσμικὸν

22.

Лавр.: зѣло

Син.: зѣло же блага

F: πάνυ δὲ

PG: πάνυ

23.

Лавр.: зѣло говѣѡща •

Син.: зѣло же блага и говѣина

F: πάνυ δὲ εὐλαβῆ

PG: πάνυ εὐλαβῆ

24.

Лавр.: ѿ по б̄жию повелѣннию живѡща

Син.: живουσα по б̄оу •

F: καὶ κατὰ Θεὸν ζῶντα

25.

Лавр.: ѿ по б̄жию повелѣннию живѡща

Син.: живουσα по б̄оу •

F: καὶ κατὰ Θεὸν ζῶντα

26.

Лавр.: прологчи же сѧ старцоу ѡдѡщцоу мѧса

Син.: взиеть же ѡдѡщцоу прозвѣтероу заколенаѧ

F: Ἐγένετο οὖν ἐν τῷ ἐσθίειν τὸν πρεσβύτερον τοῦ θύματος

PG: Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐσθίειν τὸν πρεσβύτερον τὸ θῦμα,

27.

Лавр.: прїити братоу его мирѣскомоу •

Син.: прити братоу его вѣлоризъцю

F: ἔλθειν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν κοσμικὸν

28.

Лавр.: ѿ видѣвз ѿ

Син.: и видѣвз

F: καὶ ἰδὼν αὐτὸν

29.

Лавр.: пожали си ѿ вѣзмѡти сѧ оумомз зѣло

Син.: зазърѣ ѡемь • и печальнѣ взиеть зѣло

F: ἐσκανδαλίσθη καὶ ἐλυπήθη πάνυ

30.

Лавр.: ѿмже

Син.: ѡко рекъше

F: ὅτι, φησίν

31.

Лавр.: ѿ толика говѣнїѧ ѿ вѣздрѣжанїѧ

Син.: ѿ толика поста и вѣздръжаниѧ

F: ἀπὸ τοσαύτης ἀσκήσεως καὶ ἐγκρατείας

32.

Лавр.: на конѣцъ прише̑ маєѡ възкоуєи

Син.: въз коньчинѡ ѱего заколена възкоуєи

F: εἰς τὴν τελευταίην αὐτοῦ θυτοῦ μετέλαβεν

33.

Лавр.: ѡбне

Син.: и лбне

F: Καὶ εὐθέως

34.

Лавр.: ѡбне ѱкы вмы ѱтѡпи

Син.: и лбне взи въз възтѡрзѡѡ

F: Καὶ εὐθέως γίνεται ἐν ἐκστάσει

35.

Лавр.: ѱ видѡше нѡкоѡго глѡца ѡмоу•

Син.: и видѡ нѡкого глѡца кѡ нѡмоу

F: καὶ θεωρεῖ τινα λέγοντα αὐτῷ

36.

Лавр.: что сѧ ѡси сѡмѡтилѡ ѱ сѡблазѡнилѡ

Син.: чимѡ сѡблазѡни сѧ

F: Τί ἔσκανδαλίσθης

37.

Лавр.: сѡблазѡнилѡ на прозѡбѡтера

Син.: сѡблазѡни сѧ о прозѡбѡтерѡ

F: ἔσκανδαλίσθης εἰς τὸν πρεσβύτερον

38.

Лавр.: ѱмже ѱ видѡѡ

Син.: ѱко видѡѡ и

F: ὅτι ἶδες αὐτὸν

39.

Лавр.: видѡѡ ѱдѡцѡ маєѡ

Син.: видѡѡ и ѡдоуѡца заколе• на•

F: ἶδες αὐτὸν ἐσθίοντα θυτου

40.

Лавр.: не вѡси ѱко по нѡжѡ

Син.: не вѡси ли ѱко вѡдѡзи дѡла

F: Οὐκ οἶδας, ὅτι διὰ ἀνάγκην

41.

Λαβρ.: ἢ νε ὠσλοушаниѧ ραδι

Син.: и послοушаниѧ ραди

F: καὶ διὰ ὑπακοήν;

42.

Λαβρ.: аще ли еґо хощеши видѣти

Син.: аще ли хощеши вѣдати

F: Εἰ δὲ θέλεις ἰδεῖν

43.

Λαβρ.: по истинѣ не бити сѧ того ραди блазнити

Син.: сеґо ραди зязьрѣти не подобаеть ти

F: Ὅντως διὰ τοῦτο σκανδαλισθῆναι οὐκ ὀφείλεις.

PG: Ὅντως οὐκ ὄφειλες σκανδαλισθῆναι.

44.

Λαβρ.: вѣ коѣи • еѣтъ славѣ братъ твои

Син.: вѣ коѣи славѣ кестъ братъ твои

F: ἐν ποίᾳ δόξῃ ἐστὶν ὁ ἀδελφός σου

45.

Λαβρ.: то ѡбрати сѧ вѣспатъ

Син.: обрати сѧ вѣспатъ

F: στράφητι εἰς τὰ ὀπίσω

46.

Λαβρ.: то ѡбрати сѧ вѣспатъ да ѕзрѣши

Син.: обрати сѧ вѣспатъ и озьриши

F: στράφητι εἰς τὰ ὀπίσω καὶ βλέπεις

PG: στράφητι εἰς τὰ ὀπίσω καὶ βλέπε

47.

Λαβρ.: ἢ ѡн же ѡбративъ сѧ

Син.: и обративъ сѧ

F: Καὶ στραφεῖς

48.

Λαβρ.: ѡбративъ сѧ

Син.: обративъ сѧ рекъше •

F: στραφεῖς

49.

Λαβρ.: видѣ прозвѣтера того

Син.: видѣ прозвѣтера

F: Ἴδε τὸν πρεσβύτερον

50.

Лавр.: прозвѣтера того распата

Син.: прозвѣтера пропата

F: τὸν πρεσβύτερον ἐσταυρώμενον

51.

Лавр.: ѿко ѿ г̃а

Син.: ѿко при г̃и

F: ὡς ἐπὶ τῷ Κυρίῳ

PG: ὡς ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ

52.

Лавр.: ѿ г̃а ѿ г̃ла ми рече ѿвѣ ѿ тѣ . се ти твои брѣ вѣ какои славѣ естъ

Син.: и рече ми рекъше ѿвѣвѣи са • вижь братѣ твои вѣ какои славѣ естъ

F: καὶ λέγει μοι, φησὶν, ὁ φανείς: Ἴδε ὁ ἀδελφός σου ἐν ποίᾳ δόξῃ ἐστίν

PG: καὶ λέγει, φησὶν, ὁ φανείς: Ἴδε ἐν ποίᾳ δόξῃ ἐστίν

Забелязаните 52 разночетения обхващат случаите, в които текстът на Лавр. 3 се различава по някаква причина от Син. Тези примери по-долу са разпределени във възприетите три групи и са коментирани.

I. Налично само в Синайския патерик:

7. МѢНА же ВМ. ГЮ же и

12. Лавр.: почи ВМ. и почи

13. СТГО дѣша ВМ. СТГАѢ ЕГО дѣша

16. ПРИНѢДИШѢ ВМ. се ПОНОУЖДАХѢ

22. зѣло ВМ. зѣло же БЛАГА

33. ѡбие ВМ. и ѡбие

48. ѡбративѣ са ВМ. ѡбративѣ са рекъше

Пропуските спрямо Син. са 7 на брой. От тях в три от случаите (7., 12., и 33.) в Лавр. липсва съюзът и. Съпоставката с гръцките източници при четене 7. подсказва, че е възможно текстът в Лавр. да отразява първоначалното състояние на превода. Съюзът отсъства във F и PG, а наличието на това синтактично средство не е оправдано нито от непосредствения контекст, нито от съдържанието на предходния разказ в оригинала (Син. 81/F 81). Наистина в Син. 81 също става дума за споменатия в Син. 82 отец Стефан, но тази връзка е достатъчно ясно изразена, като наличието на съюза само обърква читателя.

При четене 12. обаче пропускат се дължи на намесата на по-късния славянски книжовник. Примерът е част от пасаж, който липсва в PG, но има много близък паралел във F, където съюзът καὶ е на същата позиция. Изпускането му в случая е следствие от цялостно преосмисляне

на изречението, което е неясно както в гръцкия текст (най-вече поради двукратната употреба на ὅτι), така и в Син.¹¹⁷ В контекста на разглежданото опростяване е и пропусъкът на несъгласуваното определение ъго от пример 13. Много сходен с четене 12. е пример 33., където липсата на съчинителния съюз отново е мотивирана от цялостно преосмисляне на пасажа.

В пример 16. сме свидетели на грешка на преводача или на преписвача на Син. Гръцката фраза τοῦτον ἠνάγκασαν (*него принудиха, принуди-ха го*) е предадена с поноуждѣхъ, като изразеното с местоимение пряко допълнение (се) би следвало да е в мъжки, а не в среден род. Както и в други случаи, така и тук проблемът е разрешен с пропуск.

Със стремеж към по-икономичен изказ или със съпоставка с гръцки текст може да се обясни отсъствието на първия елемент от приложението зѣло же блага и говѣина в пример 22. В оригинала то е предадено с едно прилагателно (πᾶνυ δὲ εὐλαβῆ. Разширеният превод обаче не се понравил на по-късния книжовник, който е пропуснал частицата же и първото прилагателно (блага).

Последният пропуск (№ 48) най-вероятно е по стилистични причини. Вметнатата глаголна форма рекъше предава вметнатото (паразитно) гръцко φησίν, което обаче е напълно излишно в смислово отношение.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

2. ѣмоу же ѿма проречено естъ **ВМ.** ѣмоу же има МОЛИВА СѦ
9. ГЛА ꙗкоже **ВМ.** ако
18. ТОГДА • имѣше же **ВМ.** имаше
20. блаженни ТЪ СТАРЕЦЪ **ВМ.** блажензи сѣ
24. и по БЖИЮ повелѣнию живѣща **ВМ.** живуща по БОУ
28. и видѣвъ и **ВМ.** и видѣвъ
42. аще ли его хощеши видѣти **ВМ.** аще ли хощеши вѣдати
45. то ѡбрати сѣ възпѣтъ **ВМ.** обрати сѣ възпѣтъ
47. и ѡн же ѡбратив сѣ **ВМ.** и обративъ сѣ
49. видѣ прозвѣтера того **ВМ.** видѣ прозвѣтера

В съпоставка с Лавр. 1 и Лавр. 2 броят на добавките в Лавр. 3 е значително по-голям – в текста на относително краткия разказ те са общо десет. Дали всички обаче могат да се обяснят с намесата на по-късния книжовник. Със сигурност при случаи 9., 24. и 28. отговорът е отрицателен. Четенията от F подкрепят Лавр., което подсказва, че по-късният ръкопис отразява първоначалното състояние на превода. В още три случая (2., 20. и 49.) е допустима същата хипотеза, макар и не така

¹¹⁷ Показателно в това отношение е четенето в PG, където е налице преосмисляне, съчетано с обширен пропуск. Текстът в Лавр. 3 обаче е независим от PG. И славянският, и гръцкият книжовник са се сблъскали с един и същи проблем, като са го разрешили всеки по своему.

категорично. Добавката в Лавр. от пример 2. (проречено ἔσθ) би могла да възпроизвежда първоначалния превод на гръцкото наречие ἐπίκλην (*по прякор*). Липсата на превод на въпросното пояснение в Син. поражда у читателя колебание какво точно е името на монаха. В този смисъл също е възможно добавката да е резултат от съпоставка с гръцки текст – би могло да се предположи, че неяснотата е накарала книжовника да потърси авторитетен източник за справка. Споменатите две хипотези могат да се отнесат и към пример 20. Основание за свързването на добавката старецъ с първоначалния превод дава текстът на PG, където в аналогичната позиция стои именителната форма ἀδελφός¹¹⁸. Не бива обаче да се пренебрегва възможността Лаврентий сам да се е намесил, независимо дали е ползвал за съпоставка гръцки източник, или просто воден от желанието да уточни вършителя на действието в изречението. Вероятността добавката на задпоставено показателно местоимение с определителна функция в четене 49. да възстановява първоначалното състоянието на превода е много по-голяма (Лавр.: προζβίτερα τοῦ; F: τὸν πρεσβύτερον).

Като самостоятелни и независими от първоначалния превод и от съпоставка с гръцки текст могат да се определят редакционните намеси при четения 18., 42., 45. и 47.¹¹⁹ Във всички изброени случаи добавките имат за цел да направят текста по-ясен. В пример 18. посредством наречието тогдa се уточнява времевата последователност на действието. Прибавянето на допълнението ἔγω в четене 42. е свързано с желанието да се уточни обектът на изказването, който в гръцки е предаден само с косвено въпросително (допълнително) изречение – ἐν ποίῳ δόξῃ ἐστὶν ὁ ἀδελφός σου¹²⁰.

Добавянето на синтактичния елемент το в началото на главното изречение на условен период (пример 45.) е повтаряща се особеност на езика на Лаврентий и най-вероятно е свързано с усвоена от него книжовноезикова норма¹²¹. Чрез това езиково средство книжовникът пояснява смисловата зависимост между условието и резултата от неговото изпълнение. Много сходен е последният случай (№ 47), при който пословно съответстващото на гръцкия оригинал обособено обстоятелствено по-

¹¹⁸ Колебание по отношение на разглежданото четене има и в гръцката традиция: докато в текста от F съществителното ἀδελφός е пряко допълнение (Ἔιχε δὲ ὁ μακάριος οὗτος ἀδελφὸν κοσμικόν), то в PG то играе ролята на подлог (Ἔιχε δὲ ὁ μακάριος οὗτος ἀδελφός κοσμικόν). Промяната на една единствена буква в падежното окончание обаче сериозно променя смисъла на изречението.

¹¹⁹ Единственото изключение е втората добавка в четене 18. – частицата же, на която във F съответства δὲ.

¹²⁰ Трябва да се отбележи, че от морфосинтактична гледна точка добавката ἔγω е не особено коректна, въпреки че подобни конструкции са част и от съвременната разговорна практика (сравни: *ако искаш да го видиш колко е славен брат ти*).

¹²¹ Вж. напр. четене 24. от Лавр. 6 и четене 29. от Лавр. 12. (включени в аналогичните групи на добавки спрямо Син. в анализите на двата разказа).

яснение (καὶ στραφεῖς) е разширено с подлог, като по този начин едновременно се акцентира върху вършителя на действието и се премахва колебанието кой точно е той.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

1. **Ѡцѣ ѿ ѿанъ** **вм.** **Авѣа** **иоанъ**
3. **лиѣа** **вм.** **молива** **са**
4. **тѣ же сказа** **вм.** **повѣда** **нама**
5. **о славнѣмъ** **семь старци** **вм.** **о аидимѣ** **семь старци**
6. **мѣна** **же** **вм.** **гю** **же**
8. **о ѡци стѣфанѣ** **вм.** **о авѣѣ** **стѣфанѣ**
10. **ѿкоже болѣше атръ** **и зѣло бѣднѣ** **вм.** **ако болѣвѣ** **ѿатръ** **своими** **лѣотѣ**
11. **вз неи** **же азѣ** **вм.** **вз неи** **же болѣзни**
14. **сего ради** **ре** **вм.** **егда** **же**
15. **сего ради** **ре** **принѣд** **ишѣ** **вм.** **егда** **же** **се** **поноу** **жд** **ахѣ**
17. **маса ѿсти** **вм.** **заколена** **взкоу** **сити**
19. **имѣше** **же** **блаженни** **тѣ** **вм.** **имше** **блажензи** **съ**
21. **брата** **вз** **мирѣ** **вм.** **брата** **бѣлоризѣца**
23. **зѣло** **говѣѣца** **•** **вм.** **зѣло** **же** **блага** **и** **говѣвина**
25. **и** **по** **бжию** **повелѣнию** **живѣца** **вм.** **живоу** **ца** **по** **боу** **•**
26. **прилоу** **чи** **же** **са** **старцоу** **ѿдѣцоу** **маса** **вм.** **бзистѣ** **же** **ѿдоу** **цоу** **прозвѣ** **тероу** **заколена**
27. **прѣити** **братоу** **его** **мир** **скомоу** **•** **вм.** **прити** **братоу** **его** **бѣлоризѣцу**
29. **пожали** **си** **и** **вззѣ** **жти** **са** **оумомъ** **зѣло** **вм.** **зязьрѣ** **къмъ** **•** **и** **печальнъ** **бзистѣ** **зѣло**
30. **имже** **вм.** **ѿко** **рекѣше**
31. **ѡ** **толика** **говѣнѣа** **и** **вззѣ** **жанѣа** **вм.** **ѡ** **толика** **поста** **и** **вззѣ** **ржанѣа**
32. **на** **конѣцъ** **прѣше** **масъ** **взкоу** **си** **вм.** **вз** **конѣчинѣ** **его** **заколена** **взкоу** **си**
34. **ѿбие** **ѿкы** **змъ** **ѿстѣ** **пи** **вм.** **и** **ѿбие** **бзи** **вз** **взстрѣ** **зѣ**
35. **и** **видѣше** **нѣкого** **гѣца** **емоу** **•** **вм.** **и** **видѣ** **нѣкого** **гѣца** **къ** **немоу**
36. **что** **са** **еси** **сзѣ** **жти** **лѣ** **и** **сзѣ** **ла** **знилѣ** **вм.** **чимъ** **сзѣ** **ла** **зни** **са**
37. **сзѣ** **ла** **знилѣ** **на** **прозвѣ** **тера** **вм.** **сзѣ** **ла** **зни** **са** **о** **прозвѣ** **терѣ**
38. **имже** **и** **видѣ** **вм.** **ѿко** **видѣ** **и**
39. **видѣ** **ѿдѣ** **ца** **маса** **вм.** **видѣ** **и** **ѣдоу** **ца** **заколе** **•** **на** **•**
40. **не** **вѣси** **ѿко** **по** **нѣ** **жи** **вм.** **не** **вѣси** **ли** **ѿко** **бѣ** **дзи** **дѣ** **ла**
41. **и** **не** **ѡ** **слоу** **шанѣа** **ради** **вм.** **и** **послоу** **шанѣа** **ради**
43. **по** **ѿстинѣ** **не** **бити** **са** **того** **ради** **бла** **знити** **вм.** **сего** **ради** **зязьрѣ** **ти** **не** **подобаѣтъ** **ти**

44. вз коѣи • ѣсть славѣ братъ твои вм. вз коѣи славѣ ѣсть братъ твои
 46. то ѡбрати с взсптъ да сзриши вм. обрати с взсптъ и оузъриши
 50. прозвѣтера того распата вм. прозвѣтера пропата
 51. ѣко и га вм. ѣко при ги
 52. и гла ми рече ѣвѣ и тѣ . се ти твои брѣ вз какои славѣ ѣсть вм. и рече
 ми рекъше ѣвѣзи с а • вижѣ братъ твои вз какои славѣ ѣсть

Представената по-горе група се състои от 35 четения. Значителен брой от тях са лексикални замени в рамките на непроменен контекст – примери 1., 3., 5., 6., 8., 11., 15., 19., 27., 31., 39., 46. и 50¹²². Отново лексикални замени, но с по-усложнен характер, се съдържат в четения 17., 21., 40. и 41¹²³.

Примери 1., 8., 27. и 21. съдържат последователни за текста на Лавр. замествания на ѣвѣ и вѣлоризъцъ (вѣльцъ), за които може да се предположи, че са били осъществени още в използвания от по-късния книжовник протограф¹²⁴. Много е вероятно замената на гърцизма (о) андимъ¹²⁵ от пример 5. със славянско съответствие също да е била налице в използвания от Лаврентий източник, доколкото чертите на междината за Лавр. и НБКМ 1039 версия, отразени в Лавр. 2, Лавр. 10., Лавр. 11 и Лавр. 12, показват последователно отстраняване на подобни явления.

Промените в четения 6., 11., 15., 19., 31., 39. и 50. се свеждат до използването на синоними, които, както и техните съответствия в Син., адекватно предават смисъла на гръцкия текст. Причините за тези редакторски решения трябва да се търсят най-вече в езиковия усет или в узуса на по-късния книжовник. Отново като съзнателна намеса на Лаврентий следва да се тълкува замената в четене 41. на израза послоушаниа ради с конструкция, включваща отрицание и антоним (не ѡслоушаниа ради).

Примери 17. и 40. съдържат двусъставни фразеологични замени, за които може да се допусне, че са били продиктувани от съпоставка с гръцки източник. Трябва да се отбележи също стремежът на по-късния книжовник да отстрани от текста субстантивираното заколена в ролята

¹²² На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 1. Ѡцѣ – Ѧвѣ – ѡββᾶς. 3. лиѡ – молиѡ с а – Μολυβᾶς. 5. славнѣмъ – андимъ – ἀοιδίμου. 6. мѣна – гю – λέγω. 8. ѡци – ѣвѣ – ᾡββᾶ. 11. ѡзи – волѣзни – ᾡσθενεῖα. 15. принѣдишъ – поноуѣдаахъ – ἠνάγκασαν. 19. тѣ – с ѡ – ὁ (μακάριος). 27. мирѣ сѡмѡу – вѣлоризъцю – κοστικόν. 31. говѣниа – поста – ᾡσκήσεως. 39. мѡса – заколена – θητοῦ. 46. да – и – καί.

50. распта – пропта – ἔσταυρώμενον
¹²³ На първо място стои формата от Лавр., на второ от Син., а на трето – от F: 17. мѡса ѣети – заколена взѡсѡсити – θηματος μεταλαβείν. 21. (братъ) вз мирѣ – (братъ) вѣлоризъца – κοστικόν
 40. по нжжй – вѣдъ дѣла – διὰ ἀνάγκην. 41. не ѡслоушаниа (ради) – послоушаниа (ради) – καί
διὰ ὑπακοίην.

¹²⁴ Вж. аналогични лексикални замени, принадлежащи на общата за Лавр. и НБКМ 1039 версия, в анализа на Лавр. 12.

¹²⁵ Формата ἀοιδίου е налична само във F, което е поредно свидетелство за близостта му с преписа, по който е бил осъществен първоначалният превод.

му на превод на гръцките лексеми $\theta\acute{\upsilon}\tau\omicron\nu$ и $\theta\acute{\upsilon}\mu\alpha$ в примери 17. и 39., заменяйки го с *маса*¹²⁶.

Очевидно прякорът на монаха Йоан (Μολυβῶς) от четене 3. е затруднил славянските книжовници¹²⁷. Както в Син., така и в Лавр. са допуснати грешки. В Син. преписвачът не е осъзнал, че името завършва на *с*, и е трансформирал окончанието в *са*. Изразът *молива са* е безсмислен и вероятно е създаден по аналогия на *моливз са*. В Лаврентиевия сборник прякорът е променен – *лива*. Освен механично съкращение на първата сричка тук може да се допусне и преосмисляне от гръцкото $\lambda\omicron\iota\beta\acute{\eta}$ ($\lambda\omicron\iota\beta\acute{\alpha}$) – *възлияние*.

Замяната на съюза и с *да* в пример 46. е свързано с коментираното поставяне на *то* в началото на главното изречение в четене 45. от групата на добавките в Лавр. Целта на редакторската намеса на Лаврентий и в двата случая е една и съща – с помощта на синтактични средства да открий колкото се може по-ясно причинно-следствената зависимост между отделните действия.

В текста на Лавр. 3 е налице само едно словоредно разместване – в четене 44. В този случай Син. следва пословно гръцкия текст, а Лавр. се отклонява. За сметка на това примерите, които могат да се интерпретират като преосмисляне или различен превод, са множество: 4., 10., 14., 25., 26., 29., 30., 32., 34., 36., 38., 43., 51. и 52. В повечето от тях промените водят до отклоняване от пословния превод в Син., т. е. представляват или независими редакторски решения на по-късен славянски книжовник, или съобразяване с различаващ се от **Гръцки препис**. Интересен е фактът, че в някои от случаите промяната не е продиктувана от неяснота в превода. Така е при четения 4., 10., 29., 32., 36. и 43.

Сред по-системните (и по-обясними) намеси на по-късния книжовник е последователната замяна на съюзните средства, предаващи гръцкото $\acute{\omicron}\tau\iota$. При № 14 *сега* заменя *негда* же, а при № 30 и № 38 *имже* стои на мястото на *яко*¹²⁸. В този смисъл може да се направи заключение, че преписът на разказа от Лавр. отразява **стремеж към по-ясно и по-точно синтактично структуриране на текста**.

Както и в останалите четива, така и в Лавр. 3 са налице примери, в които по-късният книжовник се е намесил, за да отстрани породен от пословна зависимост от гръцкия оригинал неестествен или неясен изказ. Най-характерни в това отношение са четения 25., 26., 34. и 51. При първото от тях буквалният превод на гръцката предложна конструкция $\kappa\alpha\tau\grave{\alpha}\ \Theta\epsilon\acute{\omicron}\nu\ \zeta\acute{\omega}\nu\tau\alpha$ (*живоуща по боу*) е заменен с по-разгърнатата и по-високо

¹²⁶ Същата замяна е налице и в пример 26., който по формални причини попада в третата група.

¹²⁷ Съществителното означава *работник, който се занимава с олово; водопроводчик*.

¹²⁸ Подобна замяна на превод на $\acute{\omicron}\tau\iota$ (*имже* вм. *зане*) вж. в четене 13. от Лавр. 9.

маркирана в стилистично отношение фраза (по б̄жию повелѣннѣю живѣща). В пример 26. е осъществена цяла поредица от лексикални замени, най-важната от които е на буквалния превод на глагола ἐϋέυετο (приложчи же са вм. възистъ же)¹²⁹. Очевидно по-късният славянски книжовник не е бил удовлетворен от предаването на израза γίνεταί ἐν ἑκστάσει като въз възстръзъ (№ 34). Много е вероятно в съвременния му узус съществителното да е имало по-различна конотация и той да е предпочел да предаде трудната за превод семантика на гръцката лексема описателно – ѝкы вмъ ѝстѣпи. Проблемът в четене 51. е по-скоро в гръцкия оригинал, където предлогът ἐπὶ е употребен твърде нетипично. Както обикновено, авторът на първоначалния превод се е придържал към пословния принцип, като е избрал най-често срещаното значение на ἐπὶ, в резултат на което изразът е станал неясен¹³⁰. Лаврентий обаче се е водил от смисъла на контекста и е намерил много по-адекватно на оригинала решение.

Налице са и три случая, съдържащи морфологични изменения – 23., 35. и 37. При № 23 и № 35 редакцията в Лавр. представлява отклонение от пословния превод в Син. Във втория от посочените два случая е напълно възможно да става дума и за грешка на по-късния книжовник, доколкото замяната на аориста, предаващ сегашното историческо време от гръцкия оригинал, съвсем неоправдано е заместен от имперфект (F – θεωρεῖ; Син. – видѣ; Лавр. – видѣше).

В пример 37. освен замяна на аориста с минало неопределено време е налице и промяна на предлога (еси съмѣтилъ ѝ съблазнилъ на вм. съблазни са о)¹³¹. Четенето представлява един от редките случаи, в които в Лавр. се нарушава принципът на езиковата икономия. В по-късния текст е осъществена редакция на еднословния превод на гръцката форма ἐσκαυδαλίσθης, изразяваща се едновременно в промяната на глаголното време и в плеонастично добавяне на второ синонимно лексикално средство. Макар и да не се срещат често, подобни примери са част от стилистичната характеристика на патеричния дял в Лавр.¹³² Фактът, че при разказите с паралел в НБКМ 1039 те се откриват в общите за Лавр. и НБКМ 1039 отклонения спрямо Син., насочва към мисълта, че към подобни редакционни намеси е пробягвал не Лаврентий, а неизвестният автор на междинната версия.

¹²⁹ Възвратният залог на глагола в Лавр. подсказва, че е възможно редакцията да е осъществена при съпоставка с гръцки текст.

¹³⁰ Подобни примери се срещат в почти всички от разгледаните разкази и издават недостатъчната подготвеност на преводача.

¹³¹ Вероятно промяната на предлога е наложена от желанието изказът да се осъвремени и поясни.

¹³² Вж. напр. четене 6. от групата на общите за Лавр. 2 и НБКМ 1039 отклонения спрямо Син.

В количествено изражение коментираните по-горе особености на текста на Лавр. 3 могат да се представят така:

I. Пропуски	II. Добавки	III. Разлики
спрямо Син.: 7	спрямо Син.: 10	спрямо Син.: 35
общ брой: 7	общ брой: 10	общ брой: 35

Син. 82 – общ брой словоформи:	Лавр. 3 – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой:	Разночетения – относителен процент:
157	175	52	29.7%

Не всички от представените разночетения могат да бъдат определени като редакторски намеси на Лаврентий. Малка част от тях със сигурност възпроизвеждат състоянието на първоначалния превод¹³³, а друга, чийто обем е трудно да се установи, по всяка вероятност принадлежат на междинната версия, използвана от книжовника¹³⁴. От своя страна поне две от разночетенията съдържат грешки на по-късния преписвач.

Освен че отразява променени в Син. черти на първоначалния превод и че дава основания да се предполага за наличието на междинна версия, текстът на Лавр. 3 се отличава и с не малко специфики, които трябва да бъдат отнесени към съставителя на сборника от 1348 г. Сред тях се открояват традиционните случаи, в които българският книжовник поправя неяснотите и грешките в пословния превод, както и значителното множество от примери, в които намесата не изглежда задължително необходима от гледна точка на смисъла, но е осъществена заради желанието на преписвача да направи текста по-адекватен за съвременния си читател. Съществуват основания да се смята, че част от намесите на по-късния книжовник са стилистично мотивирани или са зависими от усвоена от него книжовноезикова норма.

Сред важните промени, осъществени от Лаврентий, трябва да се спомене редактирането на съюзните средства, отразяващо стремежа на

¹³³ Напр. четения 7., 9., 24., 28. 49. и 37.

¹³⁴ Тук с различна степен на вероятност могат да се причислят примери 1., 8., 27. и 21.

книжовника да придаде по-точна смислово-синтактична структура на текста. Същевременно са налице достатъчно основания да се смята, че процесът на редакция е имал два аспекта – от една страна, по-късният книжовник се е намесвал независимо, водейки се от езиковия си усет и от контекста, а от друга – при по-неясните пасажи, той е ползвал за съпоставка гръцки препис на четивото, различаващ се, макар и не радикално, от съхранения във флорентинския ръкопис.

Макар текстът в Лавр. да е по-обемен, този факт не противоречи на изказаното при анализа на останалите четива схващане, че в Лавр. е отражен стремеж към по-икономичен изказ – в действителност повечето случаи на по-многословен изказ са зависими или от първоначалното състояние на превода (т. е. възстановяват пропуски в Син.), или могат да бъдат отнесени към междинната версия (т. е. били са налице в протографа на Лаврентий).

Количеството на отклоненията, след като бъде редуцирано с броя на отразяващите първоначалното състояние на превода разночетения, с броя на грешките и намалено с установения в разказите с паралел в НБКМ 1039 процент разночетения, принадлежащи на междинната версия¹³⁵, дава основание да се предположи, че редакторските намеси на Лаврентий се увеличават.

¹³⁵ Разночетенията в междинната версия се колебаят между 5 и 15 процента. Втората стойност се отнася само за Лавр. 12, където за това има специфични причини (вж. анализа на Лавр. 12).

3.4. Четвърти разказ (Vita Ioannis militis Alexandrini)

Четвъртият патеричен разказ от Лаврентиевия сборник също е съпоставен само със Син. и F. Както при Лавр. 1 и Лавр. 3 промените в текста му спрямо Син. ще бъдат отнасяни към съставителя на сборника от 1348 г., когато не може да се докаже, че възпроизвеждат първоначалното състояние на превода или когато нямат убедителни паралели сред редакционните особености на общата за Лавр. и НБКМ 1039 версия. В изследването на Св. Николова на четивото не е обърнато специално внимание, а К. Куев споменава само едно различие¹³⁶. В сравнително краткия текст, състоящ се в Син. от 144 словоформи, а в Лавр. от 124 словоформи, броят на различията е значителен (39). В чисто количествено отношение тези числа подкрепят изразеното от Николова впечатление, че редакционните намеси на българския книжовник се увеличават след първия разказ. Представеният по-долу анализ дава възможност да се прецизира това схващане.

1.

Лавр.: Повѣдаше ны сѣ

Син.: И се же намъ

F: Καὶ τοῦτο δὲ ἡμῖν

2.

Лавр.: пелáдїи чрзнецъ

Син.: тъ же авѣа палладии

F: ὁ αὐτὸς ἄββᾶς Παλάδιος

PG: ὁ ἄββᾶς Παλλάδιος,

3.

Лавр.: пелáдїи чрзнецъ

Син.: авѣа палладии

F: ἄββᾶς Παλάδιος

4.

Лавр.: Повѣдаше ны сѣ пелáдїи чрзнецъ

Син.: И се же намъ тъ же авѣа палладии: повѣда

F: Καὶ τοῦτο δὲ ἡμῖν ὁ αὐτὸς ἄββᾶς Παλάδιος διηγήσατο

PG: Καὶ τοῦτο ἡμῖν διηγήσατο ὁ ἄββᾶς Παλλάδιος

¹³⁶ Изследователят отбелязва единствено замяната на израза носл сáкомаχѣонъ • и плетъин малакна (Син.) с носл рѣзъ власънѣ плеты кловоуъчѣа (Лавр.). Вж. Куев, К. Иван Александровият..., с. 115.

5.

Лавр.: житие ѿмы сѣце

Син.: житие имзи таково

F: βίον ἔχων τοιοῦτον

6.

Лавр.: липсва

Син.: ὦν οὐτρα δο δεβλτααго часа

F: ἀπὸ ὄρθρου ἕως ὥρας ἐννάτης

7.

Лавр.: липсва

Син.: близь прѣхода етго петра • одинъ

F: πλησίον τῆς διαβάθρας τοῦ ἁγίου Πέτρου, μόνος

8.

Лавр.: нѡса рѣзѣ влаетѣнѣ

Син.: носѣ сакомахιονъ

F: φορῶν σακκομάχιον

PG: φορῶν σακκομάχιον

9.

Лавр.: плеты

Син.: и плетзи

F: πλέκων

10.

Лавр.: плеты кловоуцеца

Син.: и плетзи малакѣа

F: καὶ πλέκων μαλάκѣα

11.

Лавр.: мльча

Син.: и мльча

F: σιωπῶν

12.

Лавр.: липсва

Син.: и никако же въсьма глѣ ни къ комѣ же •

F: καὶ μηδὲν ὅλως λαλῶν πρὸς τινα

13.

Лавр.: сѣдѣше же въ цркви

Син.: сѣдѣше же въ млтвѣнницѣ

F: Ἐκαθέζετο δὲ ἐν τῷ εὐκτηρίῳ

14.

Лавр.: твоѣа рѣчнаѣ дѣла

Син.: твора рожкодѣланине

F: ποιῶν τὸ χεῖρεργον

PG: ποιῶν τὸ ἐργόχειρον

15.

Лавр.: рѣчнаа дѣла

Син.: рожкодѣланине свое

F: τὸ χεῖρεργον αὐτου

PG: τὸ ἐργόχειρον αὐτου

16.

Лавр.: тѣчиа г̃ла

Син.: тѣкѣмо се г̃ла

F: μόνον τοῦτο λέγων

17.

Лавр.: г̃ла

Син.: се г̃ла

F: τοῦτο λέγων

18.

Лавр.: тѣчиа г̃ла пѣснь сиа

Син.: тѣкѣмо се г̃ла сѣ пѣснию

F: μόνον τοῦτο λέγων μετὰ μέλους

19.

Лавр.: г̃и ѿ скръзвеныхъ моіхъ

Син.: г̃и ѿ таинзихъ моихъ

F: Κύριε, ἐκ τῶν κρυφίων μου

20.

Лавр.: ѡзбави ма

Син.: очисти ма

F: καθάρησόν με

21.

Лавр.: да себе не срамлѣѣ мѡла са

Син.: да не стѣзѣю са мѡла

F: ἵνα μὴ αἰσχύνομαι προσευχόμενος

22.

Лавр.: мѡла са

Син.: мѡла

F: προσευχόμενος

23.

Лавр.: сѣ радѣ рекѣ

Син.: сего стиха речъ

F: Τοῦτον τὸν στίχον εἰπὼν

24.

Лавр.: мльчаше

Син.: мльчаше же

F: ἐσιώπα

25.

Лавр.: мльчаше ἵακы чѧ великъ

Син.: мльчаше же ἵако до ἑдиного часа велика

F: ἐσιώπα ὡς ἐπὶ μίαν ὥραν μεγάλην

PG: ἐσιώπα ὡς ἐπὶ ὥραν μεγάλην

26.

Лавр.: ἵаκы чѧ великъ

Син.: ἵако до ἑдиного часа велика

F: ὡς ἐπὶ μίαν ὥραν μεγάλην

PG: ὡς ἐπὶ ὥραν μεγάλην

27.

Лавр.: ἵ паκы по часѣ томъ тѣже стѣ поимѣаше

Син.: и пакы по часѣ тѣ же възприимаше стихъ

F: καὶ πάλιν μετὰ τὴν ὥραν τὸν αὐτὸν ἐλάμβανε στίχον

PG: καὶ πάλιν μετὰ τὴν ὥραν τὸν αὐτὸν ἀνελάμβανεν στίχον

28.

Лавр.: на весь же днь седмици речаше

Син.: глаше и седмицею на весь днь

F: Ἐλεγεν δὲ αὐτὸν ἑβδομον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας

29.

Лавр.: ничесоже ἵного не гла

Син.: иного никако же гла

F: μηδὲν ἄλλο τὸ σύνολον λέγων

30.

Лавр.: сзвлачаше са

Син.: сзвлачаше

F: ἀπεδύετο

31.

Лавр.: сзвлачаше са сз ѡстровластѣныѣ топ рѣзы

Син.: сзвлачаше сакъкомахиѣ

F: ἀπεδύετο τὸ σακκομάχιον

32.

Лавр.: ἵ ѡблчаше

Син.: и одѣваше са

F: καὶ ἐφόρει

PG: ὁ ἐφόρει

33.

Лавр.: ѿ ѡблачааше са въ своа рѣзы рекше въ воѣнскыи ѡбразы

Син.: и одѣваше са въ воинскыи овразы • рекше въ ризы своа

F: καὶ ἐφόρει τὸ στρατιωτικὸν σχῆμα, τουτέστιν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ

PG: ὁ ἐφόρει τὸ στρατιωτικὸν σχῆμα, τουτέστιν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ

34.

Лавр.: ѿ тако

Син.: и по томъ

F: καὶ οὕτως

35.

Лавр.: ѿдѣше къ билкомъ въ своа дружинѣ

Син.: идше въ своа сигъна

F: καὶ οὕτως ὑπῆγεν εἰς τὰ ἴδια σίγνα

36.

Лавр.: съ симъ мѣжемъ

Син.: съ симъ

F: Μετὰ τούτου

37.

Лавр.: прѣвзыхъ ѿ азъ, •ӣ• лѣ

Син.: и азъ прѣвзыхъ •лѣ •ӣ•

F: καὶ γὰρ ἔμεινα χρόνους ὀκτὼ

38.

Лавр.: ѿ велѣми бысть ми на оуспѣхъ

Син.: и вельми пользуетъ оубрѣтохъ

F: καὶ μεγάλως ὠφελήθη

39.

Лавр.: млъчание его ѿ вѣ строи •

Син.: въ млъчании • и оустроении его

F: ἐν τῇ σιωπῇ καὶ ἐν τῇ καταστάσει αὐτοῦ

Представените тридесет и девет четения по-долу са разпределени по групи и са коментирани:

I. Налично само в Синайския патерик:

1. Повѣдаше ны сѣ вѣ. И се же намъ

2. пеладѣи чрънецъ вѣ. тъ же двѣдѣ паллади

6. липсва вѣ. ѿ оутра до деветатаго часа

7. ЛИПСА ВМ. БЛИЗЪ ПРѢХОДА СЪГО ПЕТРА • ОДИНЪ

9. ПЛЕТЫ ВМ. И ПЛЕТЪИ

11. МЛЪЧА ВМ. И МЛЪЧА

12. ЛИПСА ВМ. И НИКАКО ЖЕ ВЪСЬМА ГЛА НИ КЪ КОМЪ ЖЕ

15. РѢЧНАА ДЪБАА ВМ. РОУКОДЪБАНИЕ СВОЕ

17. ГЛА ВМ. СЕ ГЛА

24. МЛЪЧАШЕ ВМ. МЛЪЧАШЕ ЖЕ

25. МЛЪЧАШЕ ГЛА КЪ ЧА ВЕЛИКЪ ВМ. МЛЪЧАШЕ ЖЕ ГЛАКО ДО ЕДИНОГО ЧАСА ВЕЛИКА

Текстът на Лавр. 4 се характеризира със значително множество от пропуски спрямо Син. – общо 11. Първите два случая (№ 1 и № 2) са от въвеждащото изречение, което в Син. пословно съвпада с F. В Лавр. са изпуснати езикови средства, подчертаващи връзката с предходния разказ (липсват стоящият на първа позиция в изречението съчинителен съюз и и словосъчетанието тъ же, предаващото гръцкото местоимение ὁ αὐτὸς¹³⁷ – *този същия*). Близостта между Лавр. и четенето в PG в случая не може категорично да се тълкува единствено като зависимост на текста в Лавр. от различаващ се от F гръцки ръкопис. По-скоро става дума за явления, които са протекли аналогично в гръцката и славянската традиция в резултат от нарушаването на кохезията в цялото произведение на Йоан Мосх, довело до повишаването на самостоятелността на отделните разкази и най-вече до включването им в нови компилации в последователност, различна от първоначалната. Дали коментиранията промяна в Лавр. 4 е осъществена от съставителя на сборника, или е била налична в неговия протограф може само да се предполага¹³⁸.

Типични за редакторския почерк на Лаврентий са сравнително обемните пропуски на обстоятелствени пояснения в четения 6., 7. и 25. и на второстепенни за сюжета на разказа детайли, дори когато са представени с цяло изречение (№ 12). И при трите споменати разночетения Син. пословно съвпада с F.

Двата последователни пропуска на съюза и в четения 9. и 11. са част от цялостно редакционно изменение на включващия ги пасаж. Заедно с отбелязаното четене 12. те придават на наратива изключителна лаконичност, граничеща с конспективност при изразяването на последователните действия¹³⁹. Очевидно е, че по-късният книжовник схваща **стегнатия и ясен изказ** като достойнство на стила. Подобно становище

¹³⁷ Налично само във F и поредно доказателство за близостта между F и оригинала, по който е осъществен първоначалният превод.

¹³⁸ Общи за Лавр. и НБКМ 1039 (т. е. принадлежащи на междинната версия) са редакциите на началните изречения при три от четирите съпадащи в двата ръкописа четива. Тази аналогия обаче не може да се приеме категорично, тъй като и в трите случая промяната не засяга връзката на разказа със съдържанието на предходния текст.

¹³⁹ Съществува вероятност липсата на съюза и във втория пример (№ 11) да отразява състоянието на първоначалния превод, тъй като се подкрепя от F.

се подкрепя от останалите три примера (15., 17. и 24.). При тях между Син. и F отново има пълно съответствие. В първоначалния превод четенията са били предадени точно и адекватно и единствената причина, която може да обясни редакционната намеса на по-късния книжовник, е привързаността му към по-икономичен изказ.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

22. мѠла сѠ вМ. мола
30. съвлачаше сѠ вМ. съвлачаше
36. съ симь мѠжѣмь вМ. съ симь

Както при повечето разкази в Лавр. добавките спрямо текста от Син. са малко на брой. В два от трите случая става дума за промяна на залога посредством възвратната частица с. Формите в Лавр. обаче имат точни морфологически съответствия във F, което подсказва, че е много по-вероятно те да отразяват първоначалното състояние на превода, а не намеса на по-късен книжовник. Като редакторско решение на Лаврентий можем да приемем само добавката на съществителното (мѠжѣмь) в четене 36. Тук Син. буквално преповтаря гръцката фраза (μετὰ τοῦτου), която обаче изглежда непълна за славянския читател. Вероятно това е усетил и по-късният книжовник и се е постарал да придаде на изказа по-голяма яснота.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

3. пелáдїи чрѣнецѣ вМ. ав'ва палладии
4. Повѣдаше ны сѣ пелáдїи чрѣнецѣ вМ. И се же намѣ тѣ же ав'ва палладии:
повѣда
5. житие ѡмы сїце вМ. житие имзи таково
8. носá рїзѣ влáсѣнѣ вМ. носá сакомахионѣ
10. плеты клобоучеца вМ. и плетзи малакиѣ
13. съдѣше же въ цркви вМ. съдше же въ млтвѣницѣ
14. творá рѣчнаá дѣла вМ. творá роукодѣлание
16. тѣчиá глá вМ. тѣк'мо сѣ глá
18. тѣчиá глá пѣснь сї вМ. тѣк'мо сѣ глá съ пѣснию
19. ги ѡ скрѣвеныхъ моїхъ вМ. ги ѡ таинзихъ моїхъ
20. ѡзбави ма вМ. очисти ма
21. да себе не срамлѣѣ мѠла сѠ вМ. да не стѣжю сѠ мола
23. сѣ радѣ рекѣ вМ. сего стиѣ рекѣ
26. ѡкы чá великѣ вМ. ѡко до единого часа велика
27. ѡ пакы по часѣ томѣ тѣже стї поимѣаше вМ. и пакы по часѣ тѣ же
въспрїимаше стиѣ

28. на весь же днь седмици речаше в м. глаше и седмицею на весь днь
29. ничесоже иного не гла в м. иного никакко же гла
31. сввлачаше са съ островластѣныѣ тоѣ ризы в м. сввлачаше сакзкомахи и
32. и ѡблачааше в м. и одѣваше са
33. въ своа ризы рекше въ воинскыи ѡбразъ в м. въ воинскыи образъ • рекъше въ ризы своа
34. и тако в м. и по томъ
35. идѣше къ билкомъ въ своѣ дровужинѣ в м. идаше въ своа сигъна
37. прѣвѣыхъ и азъ, • и лѣ в м. и азъ прѣвѣихъ • лѣ • и
38. и вели бысть ми на оуспѣхъ в м. и вели пользоу обрѣтохъ
39. мльчание его и ве строи в м. въ мльчании • и оустроении его

Забелязаните разлики между Лавр. и Син. са 25. От тях в девет случая (3., 5., 10., 13., 16., 19., 20., 23. и 32.) са налице лексикални замени в непроменен контекст¹⁴⁰. Много сходни по характер са още три четения (8., 14. и 31.), в които еднословният превод от Син. в Лавр. е заменен с фразеологични съчетания¹⁴¹.

Съществува вероятност промените в четения 3., 8., 10. и 31. да са били налице още в протографа на Лаврентий. Основание за това допускане е сравнително последователното отстраняване на лексикалните гърцизми в общия за Лавр. и НБКМ 1039 източник при Лавр. 2, Лавр. 10, Лавр. 11 и Лавр. 12. Замяната на лѣва със славянско съответствие (чрънецъ) в пример 3. е всеобща и не се нуждае от коментар. По-любопитно е обаче четене 10. Очевидно авторът на първоначалния превод не е разбрал значението на гръцката форма *μαλάκια*, която в патристичния гръцки е множествено число от *μαλάκιον* (*кошница от палмови листа*)¹⁴², и просто я е транслитерирал. За по-късния славянски книжовник употребата на това съществително обаче е била недопустима, още повече, че при промяна на ударението в гръцки то придобива вулгарно значение. Защо обаче той

¹⁴⁰ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 3. чрънецъ – лѣва – ἄββας. 5. енце – таково – τοιοῦτον. 10. кловоучецѣ – малакия – μαλάκια. 13. цркви – мльвѣницѣ – εὐκτερίω. 16. тьча – тѣкмо – μόνον. 19. скръзвеныхъ – танихъ – κρυφίων. 20. изъави – очисти – καθάρησόν. 23. (еъ) рѣдъ – (его) стиха – (τοῦτον τὸν) στίχον. 32. ѡблачааше – одѣваше – ἐφόρει.

¹⁴¹ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 8. ризѣ властѣнѣ – саккомахионъ – ακκομάχιον. 14. ржчнаа дѣла – рожкодѣлание – χεῖρερων. 31. ѡстровластѣныѣ тоѣ ризы – сакзкомахи – σακκομάχιον.

¹⁴² Вж. L a m p e, G. H. W. A Patristic Greek Lexicon. Oxford, 1961. За названията на предмети от бита в Син. вж. З а ш е в, Е. Названия на съдове в Λειψὼν πνευματικός и в Синайския патерик. – В: История 2–3. XIII, С., 2004, 91–100; З а ш е в, Е. Бит и превод – названия на предмети от всекидневието в Синайския патерик (торби, кошове, сечива). – В: Преславска книжовна школа. Т. 9, Шумен, 2006, 108–119.

е избрал като превод умалителното от κλωβουττῆα (от κλωβουττῆς – шапка) не може да се каже със сигурност¹⁴³. Във всеки случай редакторът, бил той авторът на междинната версия или Лаврентий, добре е познавал гръцкия език, което личи от доста примери в разказа. Такива са напр. четения 8. и 31., при които двукратно транслитерираната в Син. гръцка лексема σακομαχιονῶν / σακῶκομαχίαι (врѣхна дрѣха или наметало от груб плат) е много точно преведена: рѣзѣ власѣвънѣ / ѡстровласѣвънѣ (тоѣ) рѣзѣ.

Промените в примери 13., 19., 20. и 23. могат да се отнесат както към автора на междинната версия, така и към съставителя на сборника от 1348. Причина за колебанието е наличието на аналогични решения както в случаи, които безспорно принадлежат на общия за Лавр. и НБКМ 1039 източник, така и в случаи, при които със сигурност се е намесил Лаврентий. В изброените примери един от двамата по-късни книжовници е променил буквалния превод, подбирайки синонимни лексикални средства, които по-точно и по-естествено предават смисъла.

При четения 5., 16., 32. и 14. измененията не изглеждат наложителни. Текстът в Син. адекватно предава смисъла на оригинала, а като причина за намесата може да посочи само езиковият усет на редактора.

Случаите, съдържащи преосмисляне или различен превод, са 12. Те обхващат четения 18., 21., 26., 27., 28., 29., 33., 34., 35., 37., 38. и 39. Голямото им количество, както и съседните им позиции, са показателни за високата степен на изменение в текста на Лавр. 4. Значителна част от тях (четения 18., 27., 28., 35., 38. и 39.) съдържат промени на дословния в синтактично и морфологично отношение превод. В пример 18. очевидно става дума за преосмисляне, довело до опростяване на изказа (*изричайки само тази песен* вм. *точно това изричащ с песен*). Аналогичен е бил мотивът за намесата и в пример 28.

Редакционните промени в четения 38. и 39. са свързани. Много е вероятно те да са осъществени от преписвача на общата за Лавр. и НБКМ 1039 версия. За това свидетелства наличието и в други разкази¹⁴⁴ предаване на глагола ὠφελέω (*принасям полза*) не със словосъчетание, включващо предпочитаното от автора на първоначалния превод съществително *польза*, а с израз, съдържащ ὠφελῆς. В резултат от промяната на сказуемото, съдържащо се в четене 38. (*въистъ ми на ὠφελῆς* вм. *пользую обрѣтохъ*), се е наложило и изменението на останалите синтактични единици в пример 39. – подлозите от Син. *млъчание ѣго и вѣ* строи в Лавр. са трансформирани в обстоятелствени пояснения – *въ млѣчании• и ѡсѣтроении ѣго*.

¹⁴³ Единствената рационална хипотеза е сходството между формата на кошницата и монашеската качулка.

¹⁴⁴ Вж. напр. Лавр. 12.

Много интересна е промяната, настъпила в четене 35. по отношение на превода на латинизма σίγνα¹⁴⁵, чието значение в случая е *бойни знамена, бойно подразделение*. В Син. формата е предадена като сигъна (въз своя сигъна), което може да се тълкува или като неспособност на преводача да предложи адекватно славянско съответствие, или като възприемане на σίγνα за елемент от активния речников фонд на читателите. В сборника от 1348 г. на израза въз своя сигъна съответства къз вил'комъ въз своѡ д'рочужниѡ. В бележките към изданието на патеричните разкази в Лавр. К. Куев неточно посочва, че съставителят е заменил сигъна с д'рочужина¹⁴⁶. Ще се опитам да изясня тази неточност. Дателната предложна конструкция къз вил'комъ има обстоятелствен (пространствен) характер, но конкретизира в по-висока степен мястото, към което се насочва действието, отколкото следващата винителна конструкция (въз своѡ д'рочужниѡ), която показва мястото, към вътрешността на което е насочено действието. (ид'ѡше). В пространствено отношение първият елемент от обстоятелственото пояснение (къз вил'комъ) се вписва във втория (въз своѡ д'рочужниѡ).

Какво означава къз вил'комъ? Хипотезата, която предлагам, е, че основната форма на съществителното е вилькъз, т. е. диакритичният знак е паерчик, обозначаващ изпадането на мека ерова гласна. Лексемата е хапакс и не може да бъде изведена от старославянски, гръцки или латински, но нейната етимология може да бъде свързана с тюркските езици, с които старобългарският е бил в контакт в значителна част

¹⁴⁵ Във всички епохи от развитието на латинския език съществителното signum е със засвидетелствано значение – *знак, белег*. Думата вероятно рано се превръща в част от лексиката, свързана с войната, представляваща съществен дял от битието на човека през епохата на античността. В Oxford Latin Dictionary (New York, 1982) тя е регистрирана у автори като Тит Ливий (Ab urbe condita), Гай Бас (De bello hispaniensi), Публий Овидий Назон (Fasti), Марк Еней Лукан (Bellum civile), а също и при Цезар, Салустий, Плавт и др. от края I в. пр. Хр. и началото на I в. сл. Хр. При посочените писатели в единствено число signum се среща със значението *военен знак или знаме (aquilla) на манипула* (1/3 част от кохортата или 1/30 от легиона), а в множествено число – като *група военни знаци или знамена*. Засвидетелствани са и употреби, в които signum метонимично обозначава *войниците, следващи знамето* (т.е. манипулата), а в мн. ч. *войниците, които са най-близо до знамената или въоръжените сили (армията) на отделна държава или командир*. и др. В резултат на продължителния културен и езиков контакт, в който пребивават римската и гръцката цивилизации, става възможно и проникването в старогръцки на латинска военна терминология, пример за което е и въпросното съществително. През IV–III в. пр. Хр. в ед. ч. σίγνον се употребява със значението *устав, военен закон*, а в мн. ч. обозначава *мястото във военния лагер, където се държат знамената, използвано като запас, склад, затвор* и т. н. Макар и рядко засвидетелствани в гръцки писмени паметници, формите σίγνον/σίγνα присъстват в териториални гръцки диалекти. Според Lexikon der Archaismen in der Neugriechischen dialekt (Wien, 1974) латинизмът σίγνον е засвидетелстван в широк ареал от съвременната гръцка говорна област. Посочени са форми за множествено число в ср. род, някои от които са с фонетични промени (аспироване или обеззвучаване на γ) – σίγνα, σίχνα, σίκνα, а също и форми, в които ср. р. мн. ч. е осмислен като ж.р. ед. ч – σίγνα ή. Значенията, с които σίγνα присъства в гръцките диалекти, са *знамената на Църквата, бенка, следа от стъпало*, а на глагола σίχωνω – *оставям следи, причинявам бенки*.

¹⁴⁶ Куев, К. Иван Александровият..., с. 115.

от своята история. Както беше отбелязано, латинската форма *signa* и гръцката *σίγνα* обозначават както военно знаме (знак), така и (като метонимия) военно подразделение. В Лаврентиевия сборник военното подразделение *дрочужина* е пряко назовано, а изразът *къ вил'комъ* обозначава *при военното знаме или знак*. Според традиционната символика знамето (на предводителя) на военното подразделение обозначава сборен пункт на (или извън) бойното поле¹⁴⁷. Лексемата *вилькъ* може да бъде изведена с такова значение от старотюркското *bil* със значение *зная, узнавам, разпознавам*. От същия корен в старотюркски са: *bilgä* – *мъдрец*; *bilig* – *знание, разум, ум*; *belgü* – *знак, признак*¹⁴⁸. В узбекски са: *билмок* – *зная*; *билим* – *знание*; *белги* – *знак, военни различителни знаци*¹⁴⁹. В гагаузки са: *бигли* – *знание, наука*; *билгилик* – *знак, бележка*; *билгик* – *знахар*¹⁵⁰. В туркменски са: *билмек* – *зная*; *белги* – *знак, бележка*¹⁵¹. В тувински са: *билиг* – *знание*; *бижик-билиг* – *грамота*¹⁵². В турски са: *bilmek* – *зная*; *bilik* – *знание, ученост*; *bilikli* – *учен, посветен*; *bilgilk* – *знак, белег*¹⁵³. С подобен произход следва да са староруското *билинч* – *знак, бележка*¹⁵⁴; унгарското *belyeg* – *пощенска марка, белег, знак*; монголското *bälgä* и, разбира се, българското *белег* – *знак, следа, признак*.

Четене 27. се отличава донякъде от разгледаните дотук примери, тъй като освен промени, изразяващи се в словоредно разместване и лексикална замяна (поимъваше вм. възприимаше), съдържа и детайл, който насочва към първоначалното състояние на превода. Става дума за пропусък в Син. на предаващото гръцкия определителен член местоимение, което обаче е налично в Лавр. (*Ἔ – μετὰ τῆς ὄρασις τὸν αὐτὸν*; Лавр. – по часъ *томъ тъже*; Син. – по часъ *тъ же*).

В примери 21., 33. и 37. редакторската намеса на по-късния книжовник не може да бъде обяснена с неяснота в превода в резултат на буквално следване на гръцкия оригинал. Посочените случаи би следвало да се тълкуват като следствие от представата на книжовника за езикова адекватност, породена или от собствения му разговорен узус, или от усвоена от него книжовна норма. Единствено по този начин би могло да бъде обяснено предаването на израза да не стъжю са като да себе не срамлѣж в пример 21., както и словоредните размествания в четения 33. и 37. В № 37 текстът в Лавр. възстановява правилното числено означение, което по всяка вероятност е било налично и в първоначалния превод. Разказвачът е прекарал с война Йоан осем години, а не петдесет.

¹⁴⁷ Купър, Дж. Енциклопедия на традиционните символи. С., 1993.

¹⁴⁸ Древнетюркский словарь. М., 1969.

¹⁴⁹ Узбекско-русский словарь. М., 1963.

¹⁵⁰ Гагаузко-молдовско-русский словарь. М., 1973.

¹⁵¹ Туркменско-русский словарь. М. 1968.

¹⁵² Тувинско-русский словарь. М., 1955.

¹⁵³ Турско-български речник. С., 1952.

¹⁵⁴ Фасмер, М. Этимологический словарь русского языка. М., 1987.

Като отразяващи първоначалното състояние на превода трябва да се определят също четения 29. и 34. В пример 29. словоредната промяна най-вероятно е била осъществена в Син., тъй като Лавр. съвпада с F. Случай 34. от своя страна говори за грешка на преписвача на Син., която обаче не е била налице в протографа на Лаврентий (F – καὶ οὕτως; Лавр. – ἢ тако; Син. – и по томъ).

Редакцията в четене 26. представлява преосмисляне в резултат на коментирания пропуск от пример 25. Както и в други случаи Лаврентий се стреми да свърже семантично и синтактично лексикалния материал от началото и края на пропуска, като в резултат фразата получава нов смисъл, макар и променен¹⁵⁵.

Четене 4. попада в разглежданата група с морфологичната замяна на съответстващия на гръцкия оригинал аорист с имперфект (повѣдаше вм. повѣда). Редакцията е част от множеството промени в началното изречение на четивото. Тя не променя сериозно смисъла и може да се свърже единствено със забелязаното предпочитание на по-късния книжовник да използва въпросното глаголно време в случаи, когато със същия успех може да се използва и аорист¹⁵⁶.

Обобщението на разночетенията, характеризиращи текста на Лавр. 4, изглежда по следния начин:

I. Пропуски		II. Добавки		III. Разлики	
спрямо Син.:	11	спрямо Син.:	3	спрямо Син.:	25
общ брой:	11	общ брой:	3	общ брой:	25

Син. 95 – общ брой словоформи:	Лавр. 4 – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой:	Разночетения – относителен процент:
144	124	39	31.5%

Както при останалите разкази не всички регистрирани особености на текста могат да бъдат определени като редакционни намеси на Лаврентий. Малък брой от разночетенията между Лавр. и Син. се дължат на факта,

¹⁵⁵ Наличието на подобен пропуск в PG подсказва и за възможността решението на Лаврентий да не е самостоятелно, а да е зависимо от гръцки препис, съдържащ същата особеност.

¹⁵⁶ Вж. напр. четене 35 от Лавр. 3.

че текстът в сборника от 1348 г. пази черти на първоначалното състояние на превода, които по една или друга причина са били променени в Син. Към тази група с различна степен на вероятност могат да бъдат причислени четения 22., 29., 30., 34. и 37.

По аналогия с разказите, имащи паралел в НБКМ 1039, може да се допусне, че промените в примери 3., 8., 10., 31., 35., 38. и 39. са били осъществени още в междинната версия. Съществува известна вероятност към това множество да принадлежат и четения 13., 19., 20. и 23.

Извън наследените от протографа специфики, текстът на Лавр. 4 се отличава със значително количество особености, които могат да бъдат приписани на перото на съставителя. Сред тях се открояват както последователните редакции на пословния превод в случаите, когато той е неясен, така и значително количество промени, които не изглеждат така наложителни. По отношение на последните е редно да се допусне, че са резултат от представата на Лаврентий за езикова адекватност, независимо дали тя е свързана с узуса, или с възприетата от него книжовна норма. Съставителят на сборника се стреми да направи изказа в разказа по-ясен и да го освободи от усложняващите го детайли, дори когато в първоначалния превод те са предадени точно в езиково и смислово отношение. Натрапва се убеждението, че книжовникът се стреми към лаконичен и точен изказ.

Независимо от факта, че значителен брой от редакциите, засвидетелствани в Лавр. 4, най-вероятно са били налице в протографа на Лаврентий, количеството на индивидуалните намеси на книжовника е впечатляващо и може да се допусне известно нарастване спрямо предходното четиво.

3.5. Пети разказ (Submersio Mariae mulieris peccatricis)

Творбата е спомената единствено в изследването на Св. Николова върху патеричните разкази в старата българска литература. Авторката коментира само едно различие като свидетелство за стремежа на Лаврентий да заличава неяснотите в протографа си¹⁵⁷. Петият разказ е сред най-обемните четива от патеричния дял на Лавр. В сборника от 1348 г. текстът се състои от 408 словоформи, а в Син. – от 483. Общият брой на различаващите се четения е 105. Посочените стойности показват известно намаляване на относителното количество отклонения в Лавр. 5 спрямо Син. Както при останалите разкази без паралел в НБКМ 1039 забелязаните различия ще бъдат отнасяни към Лаврентий в случаите, когато не могат да бъдат обяснени с първоначалното състояние на превода или когато нямат достатъчно категорична аналогия в общата за Лавр. и НБКМ 1039 версия.

1.

Лавр.: Сии же сказа

Син.: И се съказа

Г: Καὶ τοῦτο δὲ ... διηγῆσατο

2.

Лавр.: Сии же

Син.: И се

Г: Καὶ τοῦτο δὲ

3.

Лавр.: Сии же сказа

Син.: И се съказа нз

Г: Καὶ τοῦτο δὲ ἡμῖν... διηγῆσατο

4.

Лавр.: ии же пеладии

Син.: тз же паллади

Г: ὁ αὐτὸς διηγῆσατο Παλλάδιος

РГ: ὁ αὐτὸς ἀββάς Παλλάδιος

5.

Лавр.: повѣдаѡца

Син.: повѣдающю нѣкомоу

¹⁵⁷ Николова цитира замяната на израза азъ же ѣко възъ снѣ навъклиръ • имзи печаль о коравли с азъ же навъклиръ сынъ имы печалъ о корави. Вж. Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., с. 44. В изданието на Куев формата навъклиръ е погрешно предадена като на въклиръ. Вж. К у е в, К. Иван Александровият...

Γ: διηγούμενου τινὸς

6.

Лавр.: нав'клира повѣдаѡща

Син.: повѣдающую нѣкомоу • кораблю старѣшинѣ

Γ: διηγούμενου τινὸς ναυκλήρου

7.

Лавр.: ꙗкоже единопъ ны плаваѡще

Син.: ꙗко единою пловочию м'нѣ

Γ: ὅτι ἐν μιᾷ ὡς ἔπλεον

8.

Лавр.: вѣхъ же множицеѡ възсѣдали въз коравь

Син.: имѣхъ възсѣдникы

Γ: ἔχων ἐπιβάτας

9.

Лавр.: ꙗ ꙗкоже доплочомъ ширины мор'скыѡ

Син.: и пришъдъше на поучиноу •

Γ: ἐλθόντες οὐν εἰς τὸ πέλαγος

10.

Лавр.: ꙗ въз[с?...]мъ строинѣ пловѡщемъ

Син.: и възсѣмъ добрѣ пловочемъ

Γ: καὶ πάντων εὐπλοούντων

11.

Лавр.: ѡвѣм' же въз александриѡ

Син.: овѣмъ въз александрию

Γ: τῶν δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ

12.

Лавр.: дроуґым же ѡнамо

Син.: дроуґымъ же дроуґоґамо

Γ: τῶν ἄλλων ἄλλαχου

13.

Лавр.: вѣтроу

Син.: вѣтроу же

Γ: τοῦ ἀνέμου

14.

Лавр.: вѣтроу строиноу сѡщоу ѡмъ

Син.: вѣтроу же ненапокось соуцию имъ

Γ: τοῦ ἀνέμου ἐπιτηδίου ὄντως αὐτοῖς

15.

Лавр.: вѣтроу строиноу сѡщоу ѡмъ

Син.: βῆτρος же ненапокосъ соψио имъ плοути
F: τοῦ ἀνέμου ἐπιτηδίου ὄντως αὐτοῖς

16.

Лавр.: мы ѓдїни тьчиж не многохωмъ плοути

Син.: липсва

F: ἡμεῖς μόνοι οὐκ ἡδυνάμεθα πλεῦσαι

17.

Лавр.: и прѣвзыхωмъ, εἰ• дїи

Син.: и прѣвзыхωмъ дьниї патъ

F: καὶ ἐμείναμεν ὡς ἐπὶ ἡμέρας δεκαπέντε

PG: καὶ ἐμείναμεν ὡς ἐπὶ ἡμέρας ιε´

18.

Лавр.: не постѣпаѣще ѿ того мѣста

Син.: не постопѣаще ѿ мѣста

F: μὴ κινηθέντες τοῦ τόπου

19.

Лавр.: ѿ того мѣста

Син.: ѿ мѣста иде же вѣхωмъ

F: τοῦ τόπου οὗ ἡμεν

20.

Лавр.: и вѣхωмъ

Син.: вѣхωмъ же

F: Ἦμεθα οὖν

21.

Лавр.: въ велицѣ печали

Син.: въ м̄нозѣ сѣтотужении

F: ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ

22.

Лавр.: не домышлѣхомъ бо сѧ

Син.: и недоумзшлении

F: καὶ ἀμεχανία

23.

Лавр.: что вѣдетъ

Син.: чьто се оуво тєсть

F: τὸ τί ἄρα ἐστὶ τοῦτο

24.

Лавр.: что вѣдетъ

Син.: чьто се оуво тєсть

F: τὸ τί ἄρα ἐστὶ τοῦτο

25.

Лавр.: начахомъ б̄оӯ м̄олити с̄а ѓ̄ томъз

Син.: начахъз с̄а мολити б̄оӯ о томъ

F: ἠρξάμην δεέσθαι τοῦ Θεοῦ περὶ τούτου

26.

Лавр.: ѝ приде ми гл̄а̄

Син.: и ѱединоѱ приде ми г̄лас

F: Καὶ ἐν μιᾷ ἔρχεται μοι φωνή

27.

Лавр.: с̄звр̄ъзи мариа̄ долог̄ дострои ти коравъ и поидеть

Син.: с̄звр̄ъзии мариноѱ долог̄ • да и строино ти с̄а поплοветъ

F: Βάλε κάτω Μαρίαν καὶ εὐπλοῆς

28.

Лавр.: ѓ̄з же помыслӣ

Син.: аз̄ же пом̄зисл̄ахъз

F: Ἐγὼ δὲ ἐλογιζόμην

29.

Лавр.: ти ѱако не в̄ѣды ѓ̄ семъз

Син.: ти ѱако же себе недом̄зисл̄ахъз о семь

F: Ὡς οὖν ἠπόρουν περὶ τούτου

30.

Лавр.: пакы̄ приде ми гл̄а̄

Син.: пакъзӣ приде ми г̄лас̄ рекъзи

F: πάλιν ἔρχεται μοι φωνή

31.

Лавр.: ѝ рече

Син.: г̄ла̄хъз ти

F: Εἶπόν σοι

32.

Лавр.: с̄звр̄ъзи мариноѱ в̄з море

Син.: с̄звр̄ъзи марино̄ долог̄

F: Βάλε κάτω Μαρίαν

33.

Лавр.: ѝ гонезнете ѱ̄ воӯра

Син.: и гонезнете

F: καὶ σώζεσθαι

34.

Лавр.: тогда

Син.: τογδα азз оуμзислиχз сице

F: Τότε ἐγὼ ἐσκεψάμην τι τοιοῦτον

35.

Лавр.: вѣзвахъ

Син.: и вѣзѣзвахъ напрасно

F: Καὶ κράζω ἀθρόως

36.

Лавр.: не вѣды кто естъ маρία

Син.: липсва

F: Οὐ γὰρ ἴδειν τίς ἦν ἡ Μαρία

37.

Лавр.: и рече ми

Син.: да и оѣзва са

F: ὑπήκουσεν

38.

Лавр.: и рече ми

Син.: да и оѣзва са рекоюци

F: ὑπήκουσεν λέγουσα

39.

Лавр.: и рѣхъ

Син.: тогδα рѣхъ

F: Τότε λέγω

40.

Лавр.: рѣхъ

Син.: рѣхъ кеи

F: λέγω αὐτῇ

41.

Лавр.: липсва

Син.: сѣтвори любовъ

F: Ποίησον ἀγάπην

42.

Лавр.: приди само

Син.: доиди съде

F: ἔλθε ἕως ὧδε

43.

Лавр.: ѡна же скоро приде

Син.: она же вѣставѣши приде

F: Ἡ δὲ ἀναστᾶσα ἦλθεν

44.

Лавр.: липсва

Син.: и ѱко приде• поимъ ѱ

F: Ὡς οὖν ἦλθεν, ἔλαβον αὐτὴν

45.

Лавр.: и ѿведеохъ а на ѳдинѣ

Син.: и ѿведеохъ одиного

F: ἔλαβον αὐτὴν κατιδίαν

46.

Лавр.: вѣдиши сестро

Син.: видиши ли сестро

F: Βλέπεις, ἀδελφὴ

47.

Лавр.: кыи ти грѣхъ имамъ

Син.: какъи грѣхъи имамъ

F: ποίας ἀμαρτίας ἔχω

48.

Лавр.: имамъ

Син.: имамъ азъ

F: ἔχω

49.

Лавр.: ѿна же вѣздъзхнѣши

Син.: она же вельми вѣздъзхноговѣши

F: Ἡ δὲ στενάξασα μέγα

50.

Лавр.: по истинѣ гѣ

Син.: по истинѣ гѣ наоуклире

F: Ὡντως, κύριε ναύκληρε

51.

Лавр.: азъ грѣшница есмъ

Син.: азъ есмъ грѣшница

F: ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀμαρτωλὴ

52.

Лавр.: и рѣхъ

Син.: пакъи же азъ къ иѣи рѣхъ

F: Πάλιν δὲ ἐγὼ λέγω αὐτῇ

PG: Ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῇ

53.

Лавр.: кыѱ грѣхы имаши и рѣхъ

Син.: жено кѣи грѣхѣи имаши
F: Γυνή, ποίας ἀμαρτίας ἔχει

54.

Лавр.: ѿ ρε̑ ми

Син.: она же рече

F: липсва

PG: Καὶ αὐτή·

55.

Лавр.: нѣ̑ грѣха̑ ѡгоже не сѣтвори̑

Син.: нѣсть грѣха̑ • него же нѣсмь не сѣтворила

F: οὐκ ἔστιν ἀμαρτία ἣν οὐκ ἤπραξα

56.

Лавр.: ѿ мене ради

Син.: и моихъ ради грѣхъ

F: καὶ διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας

57.

Лавр.: ѿмаѣте вѣси погыбнѣти

Син.: вѣси имаѣте погъибнѣти

F: ὅλοι μέλλετε ἀπολέσθαι

58.

Лавр.: ѿ

Син.: таѣ по томъ

F: Τότε

59.

Лавр.: липсва

Син.: рече

F: φησὶν

60.

Лавр.: липсва

Син.: по истинѣ̑ г̑и наоуклире

F: Ὡτως, κύριε ναύκληρε

61.

Лавр.: повѣда ми жена

Син.: сѣповѣда ми жена

F: διηγήσατό μοι, φησὶν, ἡ γυνή

62.

Лавр.: повѣда ми жена

Син.: сѣповѣда ми жена сице

F: διηγῆσατό μοι, φησίν, ἡ γυνὴ τὸ τοιοῦτον
PG: διηγῆσατό μοι, φησίν, ἡ γυνὴ τι τοιοῦτον

63.

Лавр.: ἡ ρέче•

Син.: ρεкоюци

F: липсва

64.

Лавр.: азъ ѡкааннаа ἡ грѣшнаа

Син.: азъ окаяннаа и зѣлогрѣшнаа

F: ἐγὼ ἡ ἀθλία

65.

Лавр.: а дроугъи патъ

Син.: а дроугъи патѣ

F: καὶ τὸ ἄλλο ὡς πέντε ἐτῶν

66.

Лавр.: ἡ

Син.: таце по томъ

F: καὶ ἐπὶ τοῦτοις

67.

Лавр.: ἡ прѣвѣхъ вдова

Син.: липсва

F: ἔμεινα οὖν χήρα

PG: καὶ ἔμεινον χήρα

68.

Лавр.: χότѣхъ же

Син.: да χотѣхъ

F: καὶ ἠθέλησα

69.

Лавр.: χόтѣхъ же да ма би поплъ

Син.: хотѣхъ да бѣи ма поплъ женѣ

F: καὶ ἠθέλησα ἵνα λάβῃ με εἰς γυναῖκα

70.

Лавр.: ἡ послахъ къ немоу

Син.: и послахъ къ нѣмоу нѣкого

F: καὶ ἔπεμψα πρὸς αὐτόν τινας

71.

Лавр.: тогда ἰако то слышѣ

Син.: тогда азъ ἰако то слышѣхъ

F: Τότε ἐγὼ ὡς ἤκουσα

72.

Лавр.: ἵακο не ποίμετῆ μα

Син.: ἵακο не χощетῆ мѣ полати

F: ὅτι οὐ θέλει με λαβεῖν

73.

Лавр.: дѣтти ραδι

Син.: дѣтти дѣλλα•

F: διὰ τὰ παιδία

74.

Лавр.: аз̄ же ἵако любаци ἐго

Син.: кз̄ томоу же и любаци и

F: ἄμα δὲ καὶ φιλοῦσα αὐτόν

75.

Лавр.: закλαх̄ ὠβα дѣтица ὠκαаннаа

Син.: заклах̄з дѣтица своа оба оканьнаа

F: ἔσφαξα τὰ δύο μου παῖδας, ἡ ἀθλία

76.

Лавр.: ὠβα дѣтица

Син.: дѣтица своа оба

F: τὰ δύο μου παῖδας

77.

Лавр.: не ἱмамз оѣже дѣти

Син.: не имамъ оѣже дѣтица ни кединого

F: ἰδοὺ νῦν οὐδὲνα ἔχω

78.

Лавр.: ἵако τὸ слыша воинз̄ тѣ̄ ὁ дѣтицоу

Син.: ἵако то слыша воинз̄ тѣ̄ • ο дѣтициу тоѣ̄

F: Ὡς οὖν ἠκουσεν ὁ στρατιώτης περὶ τῶν παιδίων

79.

Лавр.: ѣже створих̄з

Син.: кѣже кесмь сзтворила

F: τό τί ἐποίησα

80.

Лавр.: рече живз̄ г̄̄

Син.: рече живз̄ г̄̄ живзи и на нѣси

F: λέγει· Ζῆ Κύριος κατοικῶν ἐν οὐρανῶ

81.

Лавр.: ἵако не ποίμ̄ тебе

Син.: тако не поимогу кѣл
F: οὐ μὴ λάβω αὐτήν

82.

Лавр.: да тѣмь оубоавши с вѣжжъ • ѣдѣ оубѣдѣть сѣ и оуморѣ ма

Син.: да тѣмь оубоавши сѣ едѣ се оубѣдѣть и оуморѣ ма • да тѣмь
вѣжахъ

F: Ὅθεν φοβηθεῖσα μὴ φανερόν τοῦτο γένηται, καὶ ἀποθάνω, ἔφυγον

83.

Лавр.: да тѣмь оубоавши сѣ вѣжжъ • ѣдѣ оубѣдѣть сѣ и оуморѣ ма

Син.: да тѣмь оубоавши сѣ едѣ се оубѣдѣть и оуморѣ ма • да тѣмь
вѣжахъ

F: Ὅθεν φοβηθεῖσα μὴ φανερόν τοῦτο γένηται, καὶ ἀποθάνω, ἔφυγον

84.

Лавр.: слышавъ же сѣ

Син.: се слышавъ

F: Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ

85.

Лавр.: слышавъ же сѣ

Син.: се слышавъ азъ

F: Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ

86.

Лавр.: и не взвръзгохъ ѿ

Син.: и тако не рачихъ кѣл взвреци

F: οὐδὲ οὕτως ἠθέλησα βαλεῖν αὐτήν

87.

Лавр.: и не взвръзгохъ ѿ

Син.: и тако не рачихъ кѣл взвреци

F: οὐδὲ οὕτως ἠθέλησα βαλεῖν αὐτήν

88.

Лавр.: липсва

Син.: нъ сице оумзислихъ рече

F: ἀλλ' ἐσοφισάμην, φησίν

89.

Лавр.: аще поидеть корабъ

Син.: аще не поидеть корабль

F: καὶ ἐὰν περιπατήσῃ τὸ πλοῖον

90.

Лавр.: то мои грѣси дѣиствоужтъ корабъ

Син.: то мои грѣси дръжтъ корабль

F: αἱ αἵμαϊ (sic!) ἁμαρτίαι ἐνεργοῦσιν ἐν τῷ πλοίῳ

91.

Лавр.: липсва

Син.: таче вѣзѣвахъ корабльниѣ • οὐτρῆνιι κοραβλῆ

F: Τότε, φησίν, φονῶ τὸν καραβιᾶν λέγων· Ἔσω τὸν κάραβον

92.

Лавр.: ѿ сѣни, дохъ

Син.: ѿко же сѣни, дохъ

F: Ὡς οὖν κατῆλθον

93.

Лавр.: ѿ не постѣпи никаможе

Син.: то не вѣи ничьсо же не постогпи

F: οὐδὲν πλέον

94.

Лавр.: ни великыи корабъ ни малы •

Син.: ни великзи корабль не постогпи

F: οὔτε ὁ κάραβος ἐκινήθη

95.

Лавр.: липсва

Син.: тогда вѣлѣхъ вѣ великзи корабль

F: Τότε ἀνελθὼν εἰς τὸ πλοῖον

96.

Лавр.: ѿ глахъ женѣ

Син.: глахъ женѣ

F: λέγω τῇ γυναικί

97.

Лавр.: ѿди ѿ ты̄ вѣ кораблицъ

Син.: сѣниди тѣи вѣ кораблицъ

F: Κάτελθε καὶ σὺ εἰς τὸν κάραβον

98.

Лавр.: ѿди ѿ ты̄ вѣ кораблицъ

Син.: сѣниди тѣи вѣ кораблицъ

F: Κάτελθε καὶ σὺ εἰς τὸν κάραβον

99.

Лавр.: липсва

Син.: она же сѣниде

F: Ἡ δὲ κατῆλθεν

100.

Лавр.: ѿ ѡбне сѣниде

Син.: и ѿгда же тѣчию съниде та

Г: καὶ ἄμα τοῦ καταλθεῖν

101.

Лавр.: липсва

Син.: авиѣ кораблицъ нѣ до патишьдзи

Г: εὐθὺς ὁ κάραβος βαλὼν ὡς πέντε γύρους

102.

Лавр.: и ѡбрати са вѣ глѣбинѣ

Син.: обрътѣвъ са • стрѣмо дѣноу иде и погразе

Г: βαλὼν ὡς πέντε γύρους ὀρθόβυθος ἀπῆλθε

103.

Лавр.: и прѣидохомъ трими дѣньми

Син.: и трѣми дѣньми по немъ прѣидохомъ пловоуше

Г: ὅτι διὰ τριῶν ἡμίσεως ἡμερῶν ἠνύσαμεν τὸν πλοῦν

104.

Лавр.: и прѣидохомъ трими дѣньми •

Син.: и трѣми дѣньми по немъ прѣидохомъ пловоуше

Г: ὅτι διὰ τριῶν ἡμίσεως ἡμερῶν ἠνύσαμεν τὸν πλοῦ

105.

Лавр.: иже вѣхомъ прѣишли еѣ дѣни

Син.: иже вѣихомъ прѣишли • и • еѣ • дѣнии

Г: ὃν εἶχομεν ποιῆσαι διὰ δεκαπέντε ἡμερῶν.

Представените 105 разночетения по-долу са разпределени по групи и коментирани:

I. Налично само в Синайския патерик:

3. Сии же сказа в м. И се сказа нѣ

5. повѣдаѣща в м. повѣдаѣщую нѣкомомъ

13. вѣтроу в м. вѣтроу же

15. вѣтроу строиноу сѣщюу имъ в м. вѣтроу же ненапокось соуцию имъ
плоти

19. ѿ того мѣста в м. ѿ мѣста иде же вѣхомъ

24. что бѣдетъ в м. что се оубо естъ

26. и приде ми глѣ в м. и единоюѣ приде ми глѣс

30. пакы приде ми глѣ в м. пакы приде ми глѣс рекы

34. тогда в м. тогда азъ оумзислихъ сице

35. вѣзвахъ в м. и вѣзвахъ напрасно

38. и рече ми в м. да и озъва са рекоюци

40. и рѣхъ в м. тогда рѣхъ ии

41. ЛИПСВА ВМ. СЪТВОРИ ЛЮБОВЬ
44. ЛИПСВА ВМ. И ЯКО ПРИДЕ• ПОИМЪ НЪ
46. ВІДИШИ СЕСТРО ВМ. ВИДИШИ ЛИ СЕСТРО
48. ИМАМЪ ВМ. ИМАМЪ ДЪЗЪ
49. ѠНА ЖЕ ВЪЗДЪЗХНѢВШИ ВМ. ОНА ЖЕ ВЕЛЬМИ ВЪЗДЪЗХНОУВЪШИ
50. ПО ИСТИНѢ ГИ ВМ. ПО ИСТИНѢ ГИ НАОУКЛИРЕ
52. И РѢХЪ ВМ. ПАКЪЗІ ЖЕ ДЪЗЪ КЪ НЕН РѢХЪ
53. КЫЖ ГРѢХЫ ИМАШИ ВМ. ЖЕНО КЪЗІ ГРѢХЪЗІ ИМАШИ
59. ЛИПСВА ВМ. рече
60. ЛИПСВА ВМ. ПО ИСТИНѢ ГИ НАОУКЛИРЕ
62. ПОВѢДА МИ ЖЕНА ВМ. СЪПОВѢДА МИ ЖЕНА СИЦЕ
69. ХОТѢХЪ ЖЕ ДА МА БИ ПОЖЛЪ ВМ. ХОТѢХЪ ДА БЪЗІ МА ПОАЛЪ ЖЕНѢ
70. И ПОСЛАХЪ КЪ НЕМОУ ВМ. И ПОСЛАХЪ КЪ НЕМОУ НѢКОГО
71. ТОГДА ЯКО ТО СЛЫШЪ ВМ. ТОГДА ДЪЗЪ ЯКО ТО СЛЫШАХЪ
76. ѠБА ДѢТИЦА ВМ. ДѢТИЦА СВОѦ ОБА
77. НЕ ИМАМЪ ОУЖЕ ДѢТИ ВМ. НЕ ИМАМЪ ОУЖЕ ДѢТИЦА НИ ІЕДИНОГО
78. ЯКО ТО СЛЫША ВОИНЪ ТЪ Ѡ ДѢТИЦОУ ВМ. ЯКО ТО СЛЫША ВОИНЪ ТЪ • Ѡ
ДѢТИЦЮ ТОИЪ
80. РЕЧЕ ЖИВЪ ГЪ ВМ. РЕЧЕ ЖИВЪ ГЪ ЖИВЪЗИ НА НѢСИ
83. ДА ТѢМЪ ОУБОАВЪШИ СА БѢЖѢ • ЕДА ОУВѢДТЬ СѢ И ОУМОРТІ МА ВМ. ДА ТѢМЪ
ОУБОАВЪШИ СА ЕДА СЕ ОУВѢДТЬ И ОУМОРТЬ МА • ДА ТѢМЪ БѢЖАХЪ
85. СЛЫШАВЪ ЖЕ СѢ ВМ. СЕ СЛЫШАВЪ ДЪЗЪ
86. И НЕ ВЪВРЪГОХЪ ВМ. И ТАКО НЕ РАЧИХЪ НЕА ВЪВРЕЦИ
88. ЛИПСВА ВМ. НЪ СИЦЕ ОУМЪСЛИХЪ РЕЧЕ
89. АЩЕ ПОЙДЕТЬ КОРАБЪ ВМ. АЩЕ НЕ ПОЙДЕТЬ КОРАБЛЪ
91. ЛИПСВА ВМ. ТАЧЕ ВЪЗЪВАХЪ КОРАБЛЬНИКЪЗІ • ОУТРЪНИИ КОРАБЛЪ
95. ЛИПСВА ВМ. ТОГДА ВЪЛѢЗЪ ВЪ ВЕЛИКЪЗИ КОРАБЛЪ
99. ЛИПСВА ВМ. ОНА ЖЕ СЪНИДЕ
101. ЛИПСВА ВМ. АБИЕ КАРОБЛИЦЪ НѢ ДО ПТИШЪДЪЗІ
104. И ПРѢВІДОУХЪМЪ ТРИМИ ДНЬМИ • ВМ. И ТРЪМИ ДНЬМИ ПО НЕМЪ
ПРѢВІДОУХОМЪ ПЛОВОУЩЕ

Макар броят на пропуските в Лавр. 5 да изглежда впечатляващ (40), в относително изражение спрямо количеството на словоформите в текста той е пропорционален на аналогичния показател в повечето от останалите дванадесет разказа. Както при Лавр. 4 първият пример от въвеждащото изречение (№ 3) представлява изпускане на съчинителния съюз и – езиково средство, което в случая играе роля на връзка с предходното четиво. Нарушаването на зададената от оригинала и съхранена в Син. последователност на сюжетните единици обаче обезсмисля подобни

маркери на кохезията в Мосховото съчинение и те закономерно отпадат. Трудно е да се прецени дали коментиранията промяна е осъществена от Лаврентий, или вече е била налице в неговия протограф.

Наблюденията върху останалите разкази, и най-вече върху тези с паралел в НБКМ 1039, дават основание да бъдат отнесени към редакторския почерк на Лаврентий четения 13., 19., 26., 30., 34., 35., 38., 40., 44., 48., 49., 50., 52., 53., 59., 60., 62., 70., 71., 76., 77., 78., 80., 85., 88., 91., 95., 99. и 101., при които книжовникът пропуска второстепенни обстоятелства и детайли с цел да придаде на наратива по-голяма стегнатост и лаконичност. Във всички от изброените 28 примера Син. съвпада с F и преводът е достатъчно ясен, но въпреки това по-късният книжовник е взел решение да редактира текста чрез съкращаване. Сред повтарящите се черти на тази намеса са последователното изпускане на подразбиращото се от лицето на глаголната форма лично местоимение *αὐτῶν* в четения 52., 71., 85. и на езиковите средства, въвеждащи пряката реч на героите (*ρεκταί, ρεκοῦσσι, ρεχε*), в четения 30., 38., 88.

Не всички пропуски в Лавр. обаче са мотивирани единствено от стремежа към по-икономичен изказ. Съществуват сериозни основания да се допусне, че част от този тип редакции са се наложили поради желанието на по-късния книжовник да отстрани неясноти и слабости в превода. Към тази група могат да бъдат отнесени примери 5., 15., 24., 86. и 104. Характерна илюстрация в това отношение е четене 5. Авторът на славянския превод не се е справил с рекцията на гръцкия глагол *ἀκούω* и е схванал израза *διηγουμένου τινὸς ναυκλήρου* като родителен самостоятелен, което го е накарало да използва съответстваща конструкция за дателен самостоятелен – повѣдающе *нѣкомоу • кораблю старѣшинѣ*. В резултат на това решение преводът е станал неясен и двусмислен. По-късният книжовник цялостно е редактирал пасажа, при което е пропуснал и формата *нѣкомоу*, предаваща гръцкото *τινὸς*. Следствие от цялостно преосмисляне на първоначалния превод е и изпускането на инфинитива *πλοῦτι* в пример 15¹⁵⁸. Като елементи от по-свободно преосмисляне на първоначалния превод могат да бъдат определени също пропуските в примери 24., 86. и 104.

Много сходни със споменатите по-горе случаи са четения 41. и 69. В първия пример (№ 41) по-късният книжовник пропуска буквалния превод на гръцкия идиом *ποιήσον ἀγάπην* (*сътвори любовъ*), който по всяка вероятност е звучал твърде неестествено за българския език. Подобна е причината за изпускането на формата *женѣ* в четене 69., която в Син. предава последния елемент на гръцкия фразеологизъм *λατρίων*

¹⁵⁸ При споменатия пример 15. е възможна и друга хипотеза. Тъй като четенето е последвано от пропуск в Син. спрямо Лавр., дължащ се вероятно на моментно невнимание на преписвача на Син., формата *πλοῦτι* би могла да бележи края на пропуската в Син. Вж. също четене 16.

εἰς γυναῖκα (взимам за жена): Син. – да взѣ ма поллѣ женѣ; Лавр. – да ма би поллѣ.

Пропускането на частиците ли и не съответно в примери 46. и и 89. би могло да е съзнателно редакторско решение, но също и резултат от грешка на по-късен преписвач. В първия случай (№ 46) смисълът не се променя особено, тъй като реторичният въпрос се трансформира в обръщение. При четене 89. ситуацията е подобна: въпреки че е пропусната отрицателна частица, дали корабът ще тръгне, или ще остане на място в случая е не важно, тъй като от значение е единствено дали ще се осъществи промяна на състоянието му.

В групата на пропуските в Лавр. спрямо Син. е налице и един пример (№ 83), който вероятно отразява първоначалното състояние на превода. Съпоставката с F подсказва, че преписвачът на Син. е повторил неоправдано съюза да тѣмь.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

2. Сии же вМ. И се

11. ѡвѣм' же въ александриѣ вМ. овѣмъ въ александрию

16. мѣ едѣни тѣчиѣ не многохѡмъ плѡти вМ. липсва

18. не постѣпаѣще ѡ того мѣста вМ. не постѡупаѣще ѡ мѣста

33. ѡ гонезнете ѡ боура вМ. и гонезнете

36. не вѣды кто есть маѣа вМ. липсва

67. ѡ прѣвѣхъ вдова вМ. липсва

96. ѡ глахъ женѣ вМ. глахъ женѣ

98. ѡди ѡ ты въ коравицъ вМ. сѣниди ты въ коравлицъ

Добавките в текста на Лавр. спрямо Син. са само девет. Скромното им количество обаче не е изненада, тъй като четенията от това множество са малобройни при всички разкази от патеричния дял на Лавр. Съпоставката с F дава основание да се смята, че в примери 16., 36., 67. и 98. текстът в Лавр. отразява първоначалното състояние на превода, което в Син. е променено поради пропуски на преписвача. Много е вероятно частицата же в четене 11. също да е била налице в първоначалния превод, тъй като позицията и функцията ѝ в Лавр. напълно съвпадат с гръцките източници.

Налице са обаче и примери, в които по-късният книжовник е прибегнал към добавки. Голяма е вероятността прибавянето на съюза и в четене 96. да е извършено от Лаврентий. Към подобно предположение насочват множеството примери, в които той променя текста, въвеждайки подобна съчинителна връзка. Добавките в случаи 18. и 33. са мотивирани от стремеж текстът да стане по-ясен за читателя. В първия пример (№ 18) прибавеното показателно местоимение того (ѡ того мѣста) замества правилния в смислово отношение, но буквално следващ гръцкия текст

(и поради това многословен) превод $\bar{\omega}$ мѣста иде же вѣхѡмъ¹⁵⁹. Много е любопитна добавката на пояснението $\bar{\omega}$ воура в четене 33. В гръцкия оригинал невъзможността на кораба да продължи е обяснена с липсата на подходящ вятър (τοῦ ἀνέμου ἐπιτηδίου ὄντως αὐτοῖς, ἡμεῖς μόνοι οὐκ ἠδυνάμεθα πλεῦσαι), като никъде не става дума за буря. Това твърде абстрактно състояние, в което се проявява чудото, се е сторило неясно за по-късния книжовник, който го е предметил, прибавяйки несъществуващ както в оригинала, така и в първоначалния превод детайл.

Прибавянето на частицата же в пример 2. е следствие на коментираното при четене 1. редактиране на началото на разказа с цел да се намали смисловата зависимост от предходното четиво.

В четене № 96 текстът на Лавр. 5 отново съдържа добавен съюз и. Тук с голяма степен на вероятност може да се допусне редакторска намеса на Лаврентий. Основание за това дава наличието на примери, в които книжовникът, независимо от редактора на общата за Лавр. и НБКМ 1039 версия, свързва посредством съюза и текста преди началото и след края на пропуска¹⁶⁰.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

1. Сии же сказа вѡ. И се сказа
4. ин же пеладѣи вѡ. тѣ же палладии
6. навѣклира повѣдаѣща вѡ. повѣдающю нѣкомоу• кораблю старѣшинѣ
7. ѡкоже ѣдиноѡ ны плаваѣще вѡ. ѡкоже ѣдиною пловоущю мѣнѣ
8. вѣхѣ же множицеѣ възсѣдали възкорабѣ вѡ. имѣхѣ възсѣдѣникѣ
9. ѡкоже допловѣхомѣ ширины морскыѣ вѡ. и пришьдѣше на пучиноу
10. ѡ въз[с?...]мѣ строинѣ пловѣщемѣ вѡ. и възсѣмѣ добрѣ пловощемѣ
12. дровѣгым же ѡнамо вѡ. дровѣгымѣ же дровѣгоѣамо
14. вѣтроу строиноу сѣщюу ѡмѣ вѡ. вѣтроу же ненапокосѣ соущю имѣ
17. ѡ прѣвѣхѡмѣ, еі• днѣи вѡ. и прѣвѣхѡмѣ днѣи патѣ
20. ѡ вѣхѡмѣ вѡ. вѣхѡмѣ же
21. въз велицѣ печали вѡ. въз мѣнозѣ сѣтоужении
22. не домышлѣхомѣ бо са вѡ. и недоумѣшлении
23. что бѣдетѣ вѡ. чѣто се оубо ѣсть
25. начахомѣ боу молити са ѡ томѣ вѡ. начахѣ са молити боу о томѣ

¹⁵⁹ Вж. също четене 19.

¹⁶⁰ Вж. също четене 95.

27. СВЪРЪЗИ МАРИА ДОЛОУ ДОСТРОИ ТИ КОРАБЪ И ПОИДЕТЬ ВМ. СВЪРЪЗИ МАРИѦ ДОЛОУ • ДА И СТРОИНО ТИ СА ПОПЛОВЕТЬ
28. АЗЪ ЖЕ ПОМЫСЛѦ ВМ. АЗЪ ЖЕ ПОМЪШЛАХЪ
29. ТИ ІАКО НЕ ВЪДЫ О СЕМЪ ВМ. ТИ ІАКО ЖЕ СЕБЕ НЕДОМЪШЛАХЪ О СЕМЪ
31. И РЕЧЕ ВМ. ГЛАХЪ ТИ
32. СВЪРЪЗИ МАРИѦ ВЪ МОРЕ ВМ. СВЪРЪЗИМАРИНО ДОЛОУ
37. И РЕЧЕ МИ ВМ. ДА И ОУЗВА СА
39. И РЪХЪ ВМ. ТОГДА РЪХЪ
42. ПРИДИ САМО ВМ. ДОИДИ СЪДЕ
43. ОНА ЖЕ СКОРО ПРИДЕ ВМ. ОНА ЖЕ ВЪСТАВЪШИ ПРИДЕ
45. И ВЪВЕДОХЪ А НА ЕДИНЪ ВМ. И ВЪВЕДОХЪ ОДИНОУ
47. КЫИ ТИ ГРЪХЪ ИМАМЪ ВМ. КАКЪ ГРЪХЪИ ИМАМЪ
51. АЗЪ ГРЪШНИЦА ЕСМЪ ВМ. АЗЪ ЕСМЪ ГРЪШЬНИЦА
54. И РЕ МИ ВМ. ОНА ЖЕ РЕЧЕ
55. НЪ ГРЪХА ЕГОЖЕ НЕ СЪТВОРИ ВМ. НЪСТЬ ГРЪХА • ЕГО ЖЕ НЪСМЪ НЕ СЪТВОРИЛА
56. И МЕНЕ РАДИ ВМ. И МОИХЪ РАДИ ГРЪХЪ
57. ИМАТЕ ВСИ ПОГЫБѦТИ ВМ. ВСИ ИМАТЕ ПОГЫБѦТИ
58. И ВМ. ТАЧЕ ПО ТОМЪ
61. ПОВЪДА МИ ЖЕНА ВМ. СЪПОВЪДА МИ ЖЕНА
63. И РЕЧЕ ВМ. РЕКОУЩИ
64. АЗЪ ИКААННА И ГРЪШНАА ВМ. АЗЪ ОКАНЬНА И ЗЪЛОГРЪШЬНА
65. А ДРОУГЫИ ПАТЬ ВМ. А ДРОУГЪИ ПАТИ ИѦ
66. И ВМ. ТАЧЕ ПО ТОМЪ
68. ХОТЪХЪ ЖЕ ВМ. ДА ХОТЪХЪ
72. ІАКО НЕ ПОИМЕТЪ МА ВМ. ІАКО НЕ ХОЦЕТЬ МѦ ПАТИ
73. ДЪТТИ РАДИ ВМ. ДЪТТИ ДЪЛА •
74. АЗЪ ЖЕ ІАКО ЛЮБАЦИ ЕГО ВМ. КЪ ТОМОУ ЖЕ И ЛЮБАЦИ И
75. ЗАКЛАХЪ ВЪБА ДЪТИЦА ИКААННАА ВМ. ЗАКЛАХЪ ДЪТИЦА СВОІА ОБА ОКАНЬНАІА
79. ЕЖЕ СЪТВОРИХЪ ВМ. ЕЖЕ ЕСМЪ СЪТВОРИЛА
81. ІАКО НЕ ПОИМѦ ТЕБЕ ВМ. ІАКО НЕ ПОИМОУ ТЕА
82. БЪЖѦ • ЕДА ОУВЪДАТЬ СѸ И ОУМОРАТЪ МА ВМ. ЕДА СЕ ОУВЪДАТЬ И ОУМОРАТЬ МА • ДА ТЕМЪ БЪЖАХЪ
84. СЛЫШАВЪ ЖЕ СѸ ВМ. СЕ СЛЫШАВЪ
87. И НЕ ВЪВЪРЪГОХЪ А ВМ. И ТАКО НЕ РАЧИХЪ ТЕА ВЪВРЕЦИ

90. то мои грѣси ДѢИСТВΟΥЖТЬ корабль ВМ. то мои грѣси ДРЪЖАТЬ корабль
 92. ѿ сѣнидоухъ ВМ. ꙗко же сѣнидоухъ
 93. ѿ не постѣпи НИКАМОЖЕ ВМ. ТО НЕ БЪИ НИЧЬСО ЖЕ НЕ ПОСТОУПИ
 94. ни великыи корабль ни малы ВМ. ни великѣи корабль НЕ ПОСТОУПИ
 97. ѿди ѿ ты въ коравицѣ ВМ. СЪНИДИ ТЪИ въ коравлицѣ
 100. ѿ ѡбне сѣниде ВМ. и ꙗгда же ТЪЧИЮ сѣниде ТА
 102. ѿ ѡбрати са въ глѣбинѣ ВМ. обрътѣвъ са • стрѣмо дѣноу иде и
 погразе •
 103. ѿ прѣидоухомъ трими дѣньми ВМ. и трѣми дѣньми по немь
 прѣидоухомъ пловочѣ
 105. иже бѣхомъ прѣишли еѣ дѣни ВМ. иже бѣхомъ прѣишли • и • еѣ • дѣнии

Различаващите се в езиково отношение четения са общо 56. Единичните лексикални замени при непроменен контекст са тринадесет и обхващат примери 1., 4., 10., 12., 14., 39., 43., 61., 64., 73., 81., 90. и 97.¹⁶¹ В рамките на обособената група обаче редакциите са разнородни.

При четения 1., 4., 10., 61., 64., 73., и 97. замяната е осъществена посредством синонимно езиково средство, имащо същите морфологични характеристики като заменената дума. При тези примери изглежда, че водеща роля са играли езиковият усет на преписвача и представата му за лексикална норма. Дори на това равнище прави впечатление стремежът към по-икономичен изказ, изразяващ се в предпочитане на непрефигирани вместо префигирани форми (№ 61, № 64 и № 97). На места по-късният книжовник просто прецизира относително свободния превод в Син., без да се връща към гръцкия оригинал (№ 10 и № 90)¹⁶².

Налице са също и множество лексикални замени, при които не е спасен принципът за семантично и морфологично съответствие – 14., 39., 43. и 81. Първият от изброените случаи (№ 14) коригира една от несполуките на автора на първоначалния превод. Той очевидно е бил затруднен да открие адекватно съответствие на абстрактното по значение прилагателно ἐπιτήδειος (*подходящ, благоприятен, пригоден*), включено

¹⁶¹ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 1. сии – се – τοῦτο. 4. инѣ – тѣ же – ὁ αὐτός. 10. строинѣ – доврѣ – (εὐπλοούντων). 12. ѿнамо – доуѣгоѣмо – ἀλλαχοῦ. 14. строиноу – ненапокошь – ἐπιτήδειου. 39. ѿ – тогда – τότε. 43. скоро – вѣставѣши – ἀναστᾶσα. 61. повѣда – сѣповѣда – διηγήσατο. 64. грѣшнаа – зѣлогрѣшьна – (ἀθλία). 73. радди – дѣла – διὰ. 81. тебе – ꙗа – αὐτήν. 90. дѣиствовуѣтъ – дрѣжтъ – ἐνεργούσιν. 97. ѿди – сѣниди – κάτελλε.

¹⁶² Пример 90. е показателен за нежеланието на редактора да приема случаите, в които буквалното предаване на гръцкия текст води до неестествени и дори безсмислени изрази като напр. тук – *моите грехове действат кораба*. Четенето е характерно доказателство за неумението на преводача да си служи с цялото семантично поле на гръцките лексеми. За неопитността му свидетелства фактът, че той често избира основното значение на думата, без да се съобразява с контекста.

в конструкция родителен самостоятелен (τοῦ ἀνέμου ἐπιτηδείου ὄντος αὐτοῖς)¹⁶³, и предал смисъла му с наречието (не) *напокошь*¹⁶⁴. За по-късния книжовник изразът е бил неясен, най-вече заради въпросното наречие, и той го е заменил със съответстващото на конструкцията дателен самостоятелен прилагателно *строиноу* (вътрѣу строиноу сѣщѣу ѿмь). Обратното доближаване до оригиналното звучене на фразата подсказва, че преписвачът може би се е консултирал с гръцки източник¹⁶⁵. При четене 43. замената също е асиметрична в морфологично отношение, но мотивът е по-различен – Лаврентий е бил ръководен от характеризацията редакторския му стил стремеж към съкращаване и опростяване на изказа. Затова той е заместил предаденото чрез причастие обособено обстоятелствено пояснение *въставъши* с наречието *скоро*. В резултат текстът се отдалечава от гръцкия оригинал, но започва да звучи по-естествено на български. На свой ред промяната на второличното местоимение в третолично в случай 81. е следствие от цялостното трансформиране на реплика на войника от непряка в пряка реч¹⁶⁶. В пример 39. Лаврентий е заместил наречието *тогда* с предпочитания от него съчинителен съюз *и*.

Към представената група могат да се добавят още девет примера (1., 4., 20., 21., 32., 42., 58., 66. и 92.), които съдържат симетрични или несиметрични замени при променен контекст или на повече от един лексикален елемент¹⁶⁷. Обособеното множество по характер е гранично спрямо групата на лексикалните замени, от една страна, и разликите в превода и преосмислянията, от друга. Четения 58., 66. и 92. са много близки до споменатия по-горе пример 39. В първите два случая (№ 58 и № 66) Лаврентий замества изразеното с адвербиална конструкция обстоятелствено пояснение за време *таче по томь със съюза и*, а в третия (№ 92) със същото синтактично средство предава *яко же* (превод на гръцкия съюз *ὡς οὕν*). Множество аналози в останалите разкази от Лавр. има и замената на частицата *же* със съюза *и* в пример 20. Натрупването на подобен тип разночетения в разказа е красноречиво свидетелство за желанието на книжовника да опрости текста в синтактично отношение колкото се може повече.

¹⁶³ Причастиято *ὄντος* е предадено във F погрешно като наречие – *ὄντως*. Тази грешка обаче не може семантично да се свърже с превода от Син.

¹⁶⁴ Не ми е известна друга употреба на лексемата. Вероятно е от западнославянски произход (сравни в съвр. чешки *paroikos* – *накриво, косо*).

¹⁶⁵ Възможно е добавката от намиращото се в непосредствена близост четене 16. да е резултат от същата съпоставка с гръцки текст.

¹⁶⁶ Явлението има аналози и в част от останалите разкази в Лавр., което дава основание да се допусне, че характерно за редакторския стил на книжовника.

¹⁶⁷ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 20. *и въхѣмь* – *въхѣмъ же* – *ѡς οὕν*. 21. *велицѣ печали* – *мнозѣ съточжени* – *πολλῆ ἀθυρία*. 32. *въ море* – *δολοῦ* – *κάτω*. 42. *приди само* – *доиди съде* – *ἔλθε ἕως ἴδε*. 58. *и* – *таче по томь* – *τότε*. 66. *и* – *таче по томь* – *καὶ ἐπὶ τοῦτοῖς*. 92. *и* – *яко же* – *ὡς οὕν*

Двусъставните лексикални замени от примери 21. и 42. съдържат словосъчетания с висока честота на употреба и вероятно отразяват разговорния или книжовен узус на редактора. Заместването на адекватно предаващото гръцкия оригинал наречие *δολοῦ* със зависимата от контекста предложна конструкция *въз море* е много характерен пример за желанието на преписвача да определи изказа и така да направи текста по-ясен за читателя.

В три от забелязаните разночетения между Лавр. и Син. (25., 51. и 57) се наблюдава само инверсия на словоредата. И в трите примера Син. съвпада пословно с F, а промяната следва да е предизвикана от стремежа на редактора да постигне по-естествен изказ.

Сходни по характер са четения 17., 75., 82. и 84., които освен промени на словоредата съдържат и допълнително изменение.

В пример 17. в Син. има грешка при предаването на численото означение – на гръцкото *ιέ* в славянския паметник съответства *пять*. В Лавр. словоредът е променен, но грешката липсва. Следва да приемем, че в случая протографът, използван от Лаврентий, е отразявал по-точно първоначалния превод. Словоредна инверсия, но съчетана с пропуск на местоимението *своѧ* се съдържа в четене 75. Пословната зависимост на Син. от гръцкия оригинал вероятно е причина както за разместването, така и за изпускането. При случай 82. първоначалният превод е бил по-свободен в морфологично отношение. В гръцките източници примерът представлява сложно съставно с подчинено условно изречение, като изречението за условие разделя главното. Това синтактично решение е спазено и в Син. По-късният книжовник обаче е реорганизирал синтактичната конструкция, като е извел на първо място цялото главно изречение, а на втора позиция е оставил подчиненото. Заедно със споменатите вече промени на съюзни средства редакцията в коментираното четене е поредно доказателство за желанието на Лаврентий да опростява текста в синтактично отношение, доближавайки го до един по-естествен за българския език изказ. Последният пример от обособената група (№ 84) освен словоредна промяна съдържа и добавка на частицата *же*. Макар тя да няма аналог в гръцките източници, много е вероятно да е била налице в гръцкия оригинал и в първоначалния превод¹⁶⁸.

Преосмисляне или разлика в превода се откриват в четения 6., 7., 8., 9., 22., 23., 27., 29., 31., 37., 45., 47., 54., 55., 56., 63., 74., 87., 93., 94., 100., 102. и 103. Освен че са многобройни, примерите са и разнообразни в типологично отношение. Любопитство предизвиква още първият от тях – № 6. В Син. преводът е пословен, но съдържа отбелязаното във връзка с четене 5. грешно осмисляне на израза *διηγουμένου τινὸς ναυκλήρου*

¹⁶⁸ В цялото съчинение на Йоан Мосх изразът *ταῦτα δὲ ἀκούσας* функционира като устойчив фразеологизъм.

като родителен самостоятелен вместо като зависимо от рекцията на глагола ἀκούω допълнение. Неяснотата в превода, породена от тази грешка, вероятно е принудила по-късния книжовник да потърси съпоставка с гръцки текст, в резултат на което дателният самостоятелен е преобразуван в пряко допълнение, а описателният превод *кораблю старъбишинѣ* е заменен с гърцизма *нав'клира*¹⁶⁹. Замяна на абсолютна причастна конструкция с по-интегриран в изречението синтактичен елемент (имени телна конструкция от местоимение и причастие) е налице и в четене 7. В Лавр. отново е предпочетено да се избегне употребата на дателен самостоятелен и отново четенето в Син. не се подкрепя от F, където обстоятелството е предадено с подчинено изречение. И двата случая са добра илюстрация за една от редакционните насоки, отразена в текста на разказа – към по-опростен и по-ясен изказ.

Примери 8. и 9. предават гръцките четенията по-разгърнато и описателно, отколкото съответствията им в Син. Макар и да е пословен, първоначалният превод в тези случаи е напълно ясен. Много е вероятно тези промени да са били налице в протографа на Лаврентий. Основание за подобно допускане дава фактът, че в разказите с паралел в НБКМ 1039 подобни редакционни намеси най-често се отнасят до общата за двата ръкописа междинна версия.

Освен при четения 8. и 9. преосмисляния на съществуващия превод (без това категорично да се налага заради неяснота в текста) са налице и в примери 22., 23., 47., 56., 74., 87., 100. и 102. Във всички изброени случаи Син. буквално предава F, а промените в Лавр. са резултат или от желанието да се постигне по-ясен изказ, или от характерния за редакционните намеси на Лаврентий принцип на езиковата икономия.

Като следствие от стремежа за максимално доближаване на текста до читателя може да се тълкува трансформирането на втория елемент на обстоятелственото пояснение *въ мнозѣ сътоужении и недомышлении* в ново изречение *не домышлѣхомъ бо са* (№ 22)¹⁷⁰. От своя страна заместването на сегашното време с бъдеще време в четене 23. (*что бѣдетъ* вм. *что се оубо кетъ*) и промяната на числото, съпроводена от добавяне на дателната форма на местоимението *ти*¹⁷¹ в четене 47. (*кьи ти грѣхъ ѡмамъ* вм. *какъзи грѣхъзи имамъ*), подсказват влияние на разговорния стил¹⁷².

Често в разглежданите случаи редакцията води и до съкращаване на фразата: *ѡ мене ради* вм. *и моихъ ради грѣхъ* (№ 56); *ѡ не възвръгохъ ѡ* вм. *и тако не рачихъ ѡ* *въврещи* (№ 87); *ѡ ѡбие съниде* вм. *и ѡгда же тѣчию*

¹⁶⁹ Съществува също така възможност гърцизмът да е бил налице в първоначалния превод, откъдето да е достигнал до Лавр., а изразът *кораблю старъбишинѣ* да е резултат от намесата на преписвача на Син.

¹⁷⁰ Пореден пример за синтактично опростяване на изказа.

¹⁷¹ Т. нар. *dativus ethicus*.

¹⁷² Сравни: *какво ще да е*; *какъв ти грях имам*.

съниде та (№ 100); ἵ ὠβрати са възглаголанъ в м. обрътъвъз са • стръмо дъноу иде и погразе (№ 102); ἵ прѣидохомъ трими дньми в м. и тръми дньми по немъ прѣидохомъ пловоуще (№ 103).

Опростяването и съкращаването в примерите 31., 37., 54., 63. и 93. са съпроводени от привличането на предпочитаната от Лаврентий съчинителна връзка, изразена със съюза и: ἵ рече в м. глѣхъ ти (№ 31); ἵ рече ми в м. да и озъва са (№ 37); ἵ ре ми в м. она же рече (№ 54); ἵ рече в м. рекоуци (№ 63); ἵ не постъпи никаможе в м. то не въз ничьсо же не постюпи (№ 93). В повечето от представените разночетения промяната е осъществена в началото на изречение, въвеждащо пряка реч. В резултат на редакционната намеса се намалява езиковото разнообразие на текста, но това със сигурност не е безпокояло книжовника. Очевидно е, че той приема опростяването за оправдано както в смислово, така и в стилистично отношение.

Коментираният пример 93., заедно със случаи 27., 29., 45. и 55., принадлежи към множество от разночетения, при което редакторската намеса е била предизвика от неяснота в първоначалния превод. В № 93 преводачът е бил сериозно затруднен от идиоматичния израз οὐδὲν πλέον (лат. – *nilho magis*, т. е. *никак не повече, въобще никак*) в изречението Ὡς οὖν κατῆλθον εἰς τὸν κάραβον, οὐδὲν πλέον, οὔτε τὸ πλοῖον, οὔτε ὁ κάραβος ἐκινήθη. Преводът то не въз ничьсо же е неясен и дори безсмислен. По-късният книжовник не се е задоволил с това състояние и се е намесил, предавайки οὐδὲν πλέον опростено като не. Замяната на ничьсо же с никаможе и съхраняването на някои от синтактичните особености на четенето в Син. подсказват, че в случая по-вероятно става дума за преосмисляне, а не за нов превод на пасажа.

В четене 27. ситуацията е по-различна, макар че в основата на проблема отново стои труден за превод гръцки израз. Липсата на съответствие на гръцкия глагол εὐπλοέω (*благополучно завършвам плаването*) е довела до описателното предаването на изречението καὶ εὐπλοῆς като да и строино ти са поплövetь. Наличната в Лавр. редакция дострои ти корабъ и поидеть отново говори по-скоро за преосмисляне на четенето, отколкото за съпоставка с гръцки източник. Най-вероятно причина за редакционната намеса е било именно странно звучащото предикативно ядро от превода на глаголната форма εὐπλοῆς – строино ти са поплövetь, което в стила на Лаврентий е било променено с лексикална замяна и използване на съчинителен съюз – и поидеть.

Трудна за превод се е оказала и абстрактната употреба на глагола ἀπορέω (*недоумявам, колебая се, съмнявам се*) в четене 29. Авторът на първоначалния превод е открил подходящо съответствие на формата ἠπόρουσιν (*недомъшлѣхъ*), но осъзнавайки възвратния характер на глагола, е добавил и възвратното местоимение себе (*себе недомъшлѣхъ о семь*). Както в пример 27. крайният резултат се е оказал неясен и по-късният

книжовник е решил проблема със съкращаване и лексикална замяна (не вѣды ѿ семъ).

Текстът в Син. от четене 45. вероятно съдържа пропуск на прякото допълнение, отговарящо на гръцкото местоимение αὐτήν. В Лавр. формата е налице (A), което вероятно съответства на първоначалното състояние на превода. Редакторската намеса на по-късния преписвач се изразява в променения превод на наречието κατ'ἑαυτοῦ: на ѳдинъ вм. одиному. Предложната конструкция в по-късния паметник звучи по-близо до разговорната реч¹⁷³.

Много типичен както за несполуките в първоначалния превод, така и за стила на промените, засвидетелствани в Лавр., е пример 55. В стремежа си да остане максимално близко до гръцкия оригинал, преводачът е прекалил с натрупването на отрицания (нѣсть грѣха• него же нѣсмь не сътворила), в резултат на което изречението е станало неясно. По-късният книжовник е редактирал чрез съкращаване, което е намерило израз дори и в избора на глаголно време – аорист (не сътвори^х) вместо описателно образувания перфект.

Морфологични несъответствия са налице в разночетения 28., 65., 68., 72., 79. и 105. В пет от посочените шест случая измененията засягат глаголни форми. В пример 28. от Лавр. е предпочетен аорист вместо съответстващия на гръцкия оригинал имперфект. Отново с аорист е заместен перфектът в четене 79., като този път съответствието е между Лавр. и Ф. Съществува вероятност в този пример Лавр. да отразява първоначалното състояние на превода. Замяна на аористната форма вѣхомъ с конкурентната вѣхомъ (като част от описателното образувание на минало предварително време) е осъществена в четене 105.

Налице е и един случай (№ 72) на опростяване, при който конструкция от спрегната глаголна форма и инфинитив се замества от пълнозначен глагол, като тук отново работи принципът на езиковата икономията. Несъответствието при падежа на числителното в четене 65. (Лавр. – пать; Син. – патиѣ) вероятно е резултат от грешка в Син., която е липсвала в протографа на Лаврентий¹⁷⁴. Замяната на съюза да с же в № 68 има паралел в четения № 9 и № 43 от Лавр. 7 и най-вероятно отразява отмирането на неговата функция да предава нюанс на следствие (съ значение *така че*).

Количественото обобщение на представените разночетения е показано на следващата страница.

Анализът на разночетенията в Лавр. 5 потвърждава вече констатирания факт, че не всички редакторски изменения могат да бъдат отнесени

¹⁷³ Сравни със съвременното наречие *насаме*.

¹⁷⁴ Грешката в Син. е трудно обяснима, освен ако не допуснем, че е била налице и в първоначалния превод. На подобна мисъл навежда фонетичното сходство между гръцката фраза *λέντε ἐτόν* и четенето в Син. *пати ѣ*.

към съставителя на сборника от 1348 г. Съпоставката с F отново дава възможност да се обособи група от примери, за които с различна степен на вероятност може да се твърди, че отразяват първоначалното състояние на превода (четения 11., 16., 36., 67. 83., 98.). В тези случаи текстът в Син. би следвало да е променен поради пропуск или грешка на преписвача.

Макар и трудни за идентифициране поради липса на паралел в НБКМ 1039 в текста на Лавр. 5 могат да се отбележат и следи от редакционните изменения, които са били вече налице в протографа, използван от Лаврентий (напр. случаи 1., 2., 3., 8., 9.).

I. Пропуски	II. Добавки	III. Разлики
спрямо Син.: 40	спрямо Син.: 9	спрямо Син.: 56
общ брой: 40	общ брой: 9	общ брой: 56

Син. 98 – общ брой словоформи:	Лавр. 5 – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой:	Разночетения – относителен процент:
483	408	106	26%

Едновременно с това четивото потвърждава наличието на редакторски почерк на съставителя на сборника. Към неговите черти със сигурност могат да се отнесат стремежът към по-икономичен изказ и желанието текстът да е колкото се може по-ясен и достъпен за читателя. Тези две тенденции взаимно си влияят и се допълват, намирайки израз в поредица от явления, сред които непременно трябва да се отбележат пропуските на второстепенни детайли, опростяването на синтаксиса, внимателното редактиране на грешките и неясните места в превода.

Лавр. 5 дава основания да се допусне, че в процеса на работата книжовникът е използвал гръцки текст, но само в случаите, когато е срещал затруднение с разбирането на протографа си. Редакционната му стратегия обаче не е била зависима от съпоставката с гръцки източник, а от желанието му да доближи четивото до читателя. За това свидетелстват множеството случаи на намеси, при които Син. напълно адекватно предава оригинала.

Върху редакторските решения на преписвача по всяка вероятност оказват въздействие както усвоената от него книжовна норма, така и непосредственият му узус, като обединяващото звено е стремежът към стегнатост, предметност и яснота на изказа.

Макар и относителният процент на разночетенията да е по-нисък спрямо Лавр. 3 и Лавр. 4., количеството им като цяло говори за наличието на устойчива тенденция при осъществяване на редакционните промени.

3.6. Шести разказ

(Stupendum miraculum puellae mortuae, quae exspoliatorem detinuit, nec eum relaxare voluit, donec is promitteret se monachum futurum)

Разказът „За момъка, който съблякъл мъртвата девойка в гроба“¹⁷⁵ (Лавр. 6) в сборника от 1348 г. не е довършен¹⁷⁶. Той е второто и последно четиво от Лавр., имащо паралел в ръкописа РНБ Q.I.899. Съпоставката между вариантите на текста от Син., РНБ Q.I.899, Лавр. и гръцките източници дава много сходна картина на тази, очертана при анализа на втората глава от Лавр. (Лавр. 2). Особено интересен тук е проблемът с началото на творбата:¹⁷⁷

1.

Г: Καὶ τοῦ μὲν λευχθέντος διηγήματος ἦδη ἡμεῖς αὐτοίκοοι παρὰ τοῦ πεπονθότος γεγόναμεν, ἕτερον δὲ ἡμῖν παραπλήσιον. Καὶ τοῦτο ὁμοίότροπον

Син.: И реченѣи рекъше•повѣсти ми абие• оу пострадавшадго бзыхомъ•
дрогое намъ искрънене тако же

РНБ Q.I.899: И оубъ реннѣи повѣсти ѡ мы сами послшатеѣѣ ѿ постравшаго
ѡзыхомъ, дрогое же ближашее вамъ и семъ равновбразно

РГ: липсва

Лавр.: липсва

При своето сравнение между Син. и Лавр. Св. Николова изказва мнението, че началото на разказа в Син. е извънредно неясно и по тази причина е изоставено в Лавр.¹⁷⁸ На свой ред П. Петков¹⁷⁹, противопоставяйки позициите на Николова и Радченко относно характера на славянската версия на Λειψὼν πνευματικός от РНБ Q.I.899¹⁸⁰, включва сред заслужаващите внимание аргументи на Николова именно общото за Син. и РНБ Q.I.899 разделяне на два разказа (№ 99 и № 100 според номерацията на Син.), т.е. отново въпросното проблематично начало. Докато Николова

¹⁷⁵ Това заглавие използва Св. Николова – вж. Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., с. 198.

¹⁷⁶ На практика в Лавр. 6 е включен само разгърнатият увод на творбата. Сюжетното ядро, съдържащото се в изповедта на младежа, изцяло отсъства. Този факт предстои да бъде коментиран във връзка с Лавр. 7.

¹⁷⁷ За становището ми към отделни аспекти на този проблем, свързани най-вече с отношението на текста от Син. спрямо гръцките версии от РГ и Г, вж. З а ш е в, Е. Λειψὼν πνευματικός ..., 45–46; 60–61.

¹⁷⁸ Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., с. 44.

¹⁷⁹ П е т к о в, П. Из историята... (в ръкопис).

¹⁸⁰ Докато Радченко смята, че разказите от Λειψὼν πνευματικός в РНБ Q.I.899 се явяват в нов превод (каквата позиция защитава и П. Петков), то Николова е категорична, че те са заети от вече съществуващия превод, засвидетелстван в Син. Вж. Р а д ч е н к о, К. Ф. Отчет магистранта..., с. 79–81; Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., с. 45.

не обръща внимание на факта, че всъщност става дума не за начало на разказ № 100, а за края на № 99, то Петков отбелязва, че главата в двата славянски ръкописа започва с фразата, с която завършва предходната глава в гръцкия и в латинския текст от PG. Проблемът в случая е, че и двамата изследователи не познават F, където това погрешно разделяне е налице, а също така, че латинският превод на А. Траверсари (който е осъществен по F) в конкретния случай е променен, за да съответства на гръцките източници, използвани при изготвянето на изданието на Λειψὼν πνευματικός в PG¹⁸¹. И двата гръцки варианта имат свой смисъл и вероятно са плод на различна традиция. В крайна сметка в случая отново се откроява близостта между Син. и РНБ Q.I.899, които възхождат към обща първооснова, почиваща на превода, чийто гръцки оригинал принадлежи към една и съща редакция с F. Близостта между Лавр. и PG, от своя страна, може да се интерпретира като следствие от факта, че Лаврентий е сверявал своя протограф с гръцки текст, различаващ се от F и принадлежащ към редакция, сходна с източниците, привлечени в PG¹⁸².

За по-голяма близост на РНБ Q.I.899 до Син. (отколкото Лавр.) говори и първото общо за трите славянски преписа изречение на разказа:

2.

F: ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ὁ τῆς μονῆς τῶν Γηγάντων ἡγούμενος, παραγενόμενος ἐν Θεοῦ πόλει, διηγήσατο

PG: Ο δὲ ἀββᾶς Ἰωάννης, ὁ τῆς μονῆς τῶν Γηγάντων ἡγούμενος, παραγενομένοις ἡμῖν ἐν Θεοῦ τῇ πόλει πρὸς αὐτὸν, διηγήσατο ἕτερόν τι τοιοῦτον

Син.: авѣа съ иоанъ • манастира гиганъ.тъ игоуменъ пришьдъшемъ въ б̄жи
градъ повѣда

РНБ Q.I.899: авва ѳванъ ѳбитѣли гинѣтѣи и҃г҃мень прише въ енѳенскыи
градъ повѣда

Лавр.: Ιωάνη гигаτ'скаго • манастиръ и҃гоу̇мъ нъ въ антиохійскы гра̇ ходивъ
повѣдааше тѣко

Тук, въпреки лексикалните замени (ѳбитѣли вм. манастира; енѳенскыи вм. б̄жи), РНБ Q.I.899 следва словореда на по-ранния ръкопис и дори съхранява обръщението авва, което във всички разкази от Лавр. последователно се заменя със славянско съответствие¹⁸³. Текстът от Лавр. отново

¹⁸¹ В резултат на тази промяна латинският текст се отдалечава от F и съответно от Син. и не може да бъде привлечен за изясняване на особеностите на текста на славянския паметник, за разлика от други случаи, в които Петков успешно си служи с него, без да познава F. Вж. З а ш е в, Е. Λειψὼν πνευματικός..., с. 46.

¹⁸² Вж. З а ш е в, Е. Λειψὼν πνευματικός..., с. 35–38.

¹⁸³ Обемният пропуск в Лавр. спрямо PG в случая най-вероятно се дължи отново на разлика в привлечения за сравнение гръцки текст.

се доближава до PG с добавката τάκο (τι τοιούτου), като същевременно проявява една от характерните си черти – тенденция към съкращаване и опростяване на изказа. Възникналото в резултат от преписване колебание в гръцката традиция относно числото и падежа на причастието (F: παραγεγόμενος/ PG: παραγενομένοις) най-вероятно е довело до неяснота в протографа, която Лаврентий решава с пропускане и преосмисляне.

Картината се допълва от пример в следващото изречение:

3.

F: ἔλεγε γάρ, ὅτι πρὸ ὀλίγου χρόνου

PG: ὅτι Πρὸ ὀλίγου χρόνου

Син.: глаше же ѿко мало прѣже лѣтъ сиѣхъ

РНБ Q.I.899: глаше же во ѿко прѣже мала врѣмене

Лавр.: ѿкоже прѣ симъ годомъ малы

Докато Син. и РНБ Q.I.899 предават въвеждащото главно изречение (глаше же/ глаше же), тъй като следват F, в Лавр. е налице пропуск, който пък се подкрепя от PG.

Както при славянските съответствия на Лавр. 2, с разгръщането на творбата разминаванията между Син. и РНБ Q.I.899 се увеличават. Въпреки това броят на общите им четения, различаващи се от Лавр. 6, категорично свидетелства, че РНБ Q.I.899 не съдържа нов превод, а версия, която е по-близка до Син. и отразява по-ранен етап от историята на текста, отколкото Лавр. 2. Ето и повечето от примерите:

4.

F: Ἐλεγε τοῦτο μετὰ πολλῶν δακρύων

Син.: глаше во съ многами слъзами

РНБ Q.I.899: глаше еѣ съ многыими слъзами

Лавр.: глаше съ слъзами многами

5.

F: καὶ ἐν πολλῇ ἄθυμίᾳ

Син.: и въ мнозѣ оуныини

РНБ Q.I.899: ѿ въ мнозѣ зныни

Лавр.: ѿ въ велицѣ печали

6.

F: λέγω αὐτῷ· Εἶπέ μοι

Син.: глахъ ѿмоу рѣци ми

РНБ Q.I.899: глахъ емъ •рѣци ми

Лавр.: рѣхъ емъ повѣждъ ми

7.

F: εἶπον μοι, ἀδελφέ

PG: липсва

Син.: ρ̄ϋци ми брате

РНБ Q.I.899: ρ̄ϋци ми брате

Лавр.: повѣждь ми брате

8.

F: κ̄ϋρι ἄββα, πάνυ ἁμαρτωλός εἰμι

PG: κ̄ϋρι ἄββα, πολὺ ἁμαρτωλός εἰμι

Син.: г̄и авва з̄ѣло грѣшньнз ѿсмь

РНБ Q.I.899: г̄и авва велми грѣшень есмз

Лавр.: г̄и ѿ ѿче з̄ѣло ѿсмз • грѣшенз

9.

F: Ἐγὼ δὲ πάλιν εἶπον αὐτῷ

PG: Ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῷ πάλιν·

Син.: азз же пакзи рекохз ѿмоу

РНБ Q.I.899: азз же пакы̀ рекохъ емв

Лавр.: ѿ рѣхъ ѿмоу

10.

F: Πίστευέ μοι, τέκνον, ὅτι

Син.: вѣроу ми ими чадѡ • ѿко

РНБ Q.I.899: вѣроуи ми чадѡ • ѿко же

Лавр.: липсва

11.

F: καὶ ἕτερόν ἐστι

PG: καὶ ἕτερον το

Син.: и инако есть

РНБ Q.I.899: ѿ инака есть

Лавр.: ѿ инако

12.

F: συνεχύθη τοῖς δάκρυσι καὶ τοῖς στεναγμοῖς· καὶ ἐκ τῆς πολλῆς

PG: συνεσχέθη τοῖς δάκρυσι καὶ τοῖς στεναγμοῖς· καὶ ἐκ τῆς πολλῆς

Син.: помолн са слъзами и вьздычаниемъ ѿ м̄нога

РНБ Q.I.899: ѡблна себе слъзами ѿ вьздычаниемъ ѿ м̄нога

Лавр.: полиав са съ слъзами • ѿ ѿ велика

13.

F: φωνὴν ἐλεύθεραν ἀφιαίνε ἠδύνατο

Син.: гласа пространа исповстити можаше

РНБ Q.I.899: гласа испветити можаше

Лавр.: гласа можаше свободна ѡставити

14.

F: Ἐγὼ δὲ ὡς εἶδον αὐτὸν

Син.: азъ же ꙗко видѣхъ

РНБ Q.I.899: азъ же ꙗко видѣхъ

Лавр.: ꙗ ꙗко видѣхъ

15.

F: μήτε τὴν ἰδίαν συμφορὰν ἐξαγγεῖλαι δυνάμενον λέγω· Τέκνον

PG: ὅλως δυνάμενον τὴν ἰδίαν συμφορὰν ἐξαγγεῖλαι

Син.: ни своего зъла сълогчѣѣ исповѣдати могоуца рекохъ • члдо

РНБ Q.I.899: ни же своѣ напастъ исповѣдати могоуца, рекохъ члдо

Лавр.: ни своѣѣ бѣды могоуца ѡсповѣдати • рѣхъ ѡмоу члдо

16.

F: καὶ βίασαι μικρὸν τὸν σεαυτοῦ λογισμόν

PG: καὶ βίασον μικρὸν τὸν ἑαυτοῦ λογισμόν

Син.: и поноуѣди мало свои съмзислъ •

РНБ Q.I.899: ꙗ поноуѣди мало свои съмысль

Лавр.: ꙗ поноуѣди своѣ мысль

17.

F: Καὶ ἔχει Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν παρασχεῖν σοι

Син.: имать хсѣ бѣ нашъ • подати тебѣ

РНБ Q.I.899: ꙗмать хсѣ бѣ нашъ подати тебѣ

Лавр.: ꙗмать хсѣ бѣ нашъ дати тебѣ

18.

F: παθῶν

Син.: пострадавъ

РНБ Q.I.899: пострадавыи

Лавр.: приѣмъ ꙗ пострадавъ

19.

F: καὶ τελῶναις μὲν συναλισθεῖς

Син.: и съ мзитоимъци възворивъ сѧ

РНБ Q.I.899: и разввинникомъ же съ възворивъ сѧ •

Лавр.: ꙗ съ мытари ꙗдъ

20.

F: πόρνην δὲ μὴ ἀποστραφεῖς

Син.: влоудъница же не ѡвративъ сѧ •

РНБ Q.I.899: ꙗ ѡ блѣдницѣ не ѡврати сѧ

Лавр.: блѣдницѣ не ѡвративъ

Обобщението на представените по-горе седемнадесет четения (от № 4 до № 20) подкрепя напълно впечатлението, което се създава от началото на разказа. С изключение на добавката, съдържащата се в № 18, в останалите случаи обемът на текста в Лавр. намалява или се запазва.

При седем от четенията (4., 5., 6., 7., 8., 13. и 15.) са налице разлики между Син. и РНБ Q.I.899, от една страна, и Лавр., от друга, изразяващи се в лексикални замени, словоредни промени и изцяло различен превод. Всички останали случаи водят в една или друга степен до съкращаване и опростяване на текста в Лавр.: при четения 10., 11. и 20. са налице пропуски (съответно на изречение, на глаголна форма, на съюз и възвратна частица); примери 12., 13., 16. и 17. съдържат едновременно лексикални замени и съкращения (като при последния става дума за пропуск на префикс); а останалите (9., 14., 15., и 19.) демонстрират разлика в превода, довела до съкращение. Така от общо представените двадесет примера приблизително $\frac{2}{3}$ илюстрират характерната за редакцията от Лавр. тенденция за съкращаване и опростяване на изказа. Същевременно става ясно, че **текстът от РНБ Q.I.899, поне що се отнася до съответствията на Лавр. 2 и Лавр. 6, не може да бъде определен като нов превод на съчинението на Йоан Мосх, а единствено като брънка от преписваческата традиция на версията, засвидетелствана в Син.**

Както при анализа на Лавр. 2, така и тук се налага хипотезата, че в българска среда е битувала редакция на първоначалния превод на Λεϊψ-ών, която е послужила като първооснова на запазените до днес преписи на глави от произведението. Като аргумент за правотата на подобно допускане могат да послужат и забелязаните общи за Лавр. и РНБ Q.I.899 различия спрямо Син., които са общо 15 на брой:

1.

Лавр.: г̄ла ми • ѿкоже б̄а р̄ади

РНБ Q.I.899: ѿко б̄а р̄ади

Син.: г̄ла ми • ѿко б̄а д̄ѣла

F: λέγων μοι ὅτι διὰ τὸν Θεὸν

PG: λέγων μοι Διὰ τὸν Θεὸν

2.

Лавр.: и г̄лаше съ слззами многими и въздыханіемь

РНБ Q.I.899: и г̄лаше с̄іе съ мнѡгими слззами и въздыханіемь

Син.: г̄лаше во съ м̄ногами слъззами и въздыханіи

F: Ἐλεγε τοῦτο μετὰ πολλῶν δακρῦων καὶ στεναγμῶν

PG: Ἐλεγε δὲ τοῦτο μετὰ τῶν πολλῶν δακρῦων

3.

Лавр.: повѣждь ми ѿκ̄κ̄δου

РНБ Q.I.899: рьци ми ѿκ̄κ̄δ̄с

Син.: рьци ми чимь

F: Ἐπέ μοι, πόθεν

4.

Лавр.: и ѿмать ти б̄з помощи

РНБ Q.I.899: ἡ ἰμάτῃ τι βῆ βοήθει

Син.: имаѣ бѣ боѣ ти

F: καὶ ἔχει ὁ Θεὸς βοηθῆσαι

PG: липсва

5.

Лавр.: ѡн же рѣ по истинѣ

РНБ Q.I.899: ѡн же гла ми • по истинѣ

Син.: съ же рече ми • соуцѣ ми

F: Ὁ δὲ λέγει μοι Ὁντως

PG: Ὁ δὲ λέγει μοι Ὁντως σοι

6.

Лавр.: то повѣждѣ ми по истинѣ дѣла своа

РНБ Q.I.899: рѣци ми по истинѣ дѣиствѣа своа

Син.: повѣждѣ ми вѣ истинѣ дѣла твоа

F: εἶπόν μοι ἐν ἀληθείᾳ τὰς πράξεις σου

7.

Лавр.: ѡнако бѣ цѣлать блѣдника

РНБ Q.I.899: ѡнако бѣ ѡврачует сѣ блѣдникѣ

Син.: ина бо отравьникомѣ

F: Ἄλλως γὰρ θεραπεύεται ὁ πόρνος

8.

Лавр.: ѡнако же ѡбѣицѣ •

РНБ Q.I.899: ѡ ѡнако вѣица

Син.: и дрѣгѣѣ ѡко развоинникомѣ

F: καὶ ἑτέρως ὁ φονεύς

9.

Лавр.: ѡнѣмѣ ѡ ѡнѣмѣ сѣщемѣ

РНБ Q.I.899: ѡнѣмѣ ѡ ѡнѣмѣ

Син.: ѡнѣмѣ ѡнѣмѣ соуцѣмѣ

F: ἄλλων, καὶ ἄλλων ὄντων ἄλλως

PG: липсва

10.

Лавр.: полиав сѣ еѣ слѣзѣми

РНБ Q.I.899: ѡблѣ себе слѣзѣми

Син.: помѣли сѣ слѣзѣми

F: συνεχύθη τοῖς δάκρυσιν

PG: συνεσχέθη τοῖς δάκρυσιν

11.

Лавр.: ѡ ѡ велика

РНБ Q.I.899: ѿ ѿ многа

Син.: ѿ многа

F: καὶ ἐκ τῆς πολλῆς

12.

Лавр.: ѿмѣше на срѣци своемъ

РНБ Q.I.899: имаше на своемъ срѣци

Син.: имше въ своемъ срѣдци

F: περὶ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν

PG: ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ

13.

Лавр.: ѿ ѿко видѣхъ его

РНБ Q.I.899: азъ же ѿко видѣхъ его

Син.: ѿко видѣхъ и

F: Ἐγὼ δὲ ὡς εἶδον αὐτὸν

14.

Лавр.: ѿ ѿмать хс̄ бз̄ нашз

РНБ Q.I.899: и ѿмать хс̄ бз̄ нашъ

Син.: имать хс̄з̄ бз̄ нашъ

F: Καὶ ἔχει Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν

15.

Лавр.: дати тебѣ своѣ помощь

РНБ Q.I.899: подати тебѣ помощь своѣ

Син.: подати тебѣ ѿко же ѿ него помощь •

F: παρασχεῖν σοι τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν

PG: παρασχεῖν σοι τὴν ἑαυτοῦ βοήθειαν

Първото четене представлява последователна лексикална замяна в по-късните ръкописи¹⁸⁴ (ради вм. дѣла). Пример 2. съдържа добавка на съюз (ѿ) и промяна на числото на втория елемент от обстоятелственото пояснение (въздыханіемъ вм. въздыханіи), които не се подкрепят от гръцкия текст и по всяка вероятност характеризират общата за Лавр. и РНБ Q.I.899 старобългарска редакция. Към нейните черти можем да отнесем повишената честота на употреба на съчинителна връзка посредством съюза и в случаи, при които в първоначалния превод е предпочетен съюзът во¹⁸⁵.

¹⁸⁴ Наблюденията върху останалите разкази подсказват, че в редица примери това редакторско решение може да се отнесе към съставителя на сборника от 1348 г.

¹⁸⁵ Такива примери се съдържат практически във всички разкази от Лавр. Трябва обаче да се отбележи, че в подобни случаи во предава гръцки частици – частицата за противопоставяне и свързване де̄ или мотивиращата частица ѿр, което подсказва, че в първоначалния превод во е привлечено с цел да се подсигури пословен превод. В този смисъл класифицирането на въпросното лексикално средство единствено като съюз ми се струва донякъде спорно. Вж. Граматика на старобългарския език. С. 1991, с. 331.

В общата за Лавр. и РНБ Q.I.899 първооснова са налице и четения, запазващи съюза и в съответствие с текста от F. Такива са № 4¹⁸⁶, № 11 и № 14. Съществува голяма вероятност споменатите примери да отразяват състоянието на първоначалния превод, т. е. да свидетелстват за пропуски на преписвача на Син. Към подобна хипотеза насочва и четене 3., при което вместо чимъ, предаващо в Син. наречието *πόθεν*, в по-късните ръкописи стои *ѡкѣдѡу*. В случая буквализмът в Лавр. и РНБ Q.I.899 най-вероятно отразява по-ранно преводаческо решение. Към този тип разлики принадлежи и пример № 10. Макар Лавр. и РНБ Q.I.899 да превеждат гръцкия глагол *συνεχύθη* посредством словоформи с различни представки (полиав *сА*¹⁸⁷ / *ѡблиа себе*), все пак в семантично отношение при тях има много близко съответствие спрямо гръцкия оригинал – нещо, което не може да се каже за Син. (*помоли сА*)¹⁸⁸. Не бива обаче с лекота да се отхвърля и хипотезата, че версията от Син. е била сверявана с гръцки и поправяна, за което подсказва четене 5. Авторът на първоначалния превод трябва да е имал пред себе си гръцки текст (в случая по-близък до PG), в който наречието *ὄντως* по погрешка е било изписано не с *ω*, а с *ο*, в резултат на което той го е схванал като родителна форма за ед. ч. от сегашното деятелно причастие *ὄν* и заедно със следващото местоимение го е предал като конструкцията дателен самостоятелен. Така в ущърб на смисъла е спазил императива да се превежда пословно и в смислово, и в граматическо отношение. От своя страна редакцията, към която възхождат Лавр. и РНБ Q.I.899, изглежда е сверена с гръцки ръкопис, доближаващ се в това отношение до F.

Като поправки въз основа на съпоставка с гръцки текст в междинната и обща за Лавр. и РНБ Q.I.899 редакция или като съхраняване на първоначалното състояние на превода с различна степен на категоричност могат да бъдат определени четения № 7, № 8 и № 9. Поради смисъла си, както и поради използването на синтактичен паралелизъм, целият пасаж, съдържащ споменатите четения, е твърде неустойчив както в гръцката, така и в славянската традиция. Важното в случая е, че Лавр. и РНБ Q.I.899 пазят много по-голяма близост с F, отколкото Син.

Четения 6., 12., 13. и 15. представляват редакторски промени в общата за Лавр. и РНБ Q.I.899 версия, които най-вероятно не са зависими от гръцки текст, а са плод на намеса на средновековен български

¹⁸⁶ Четенето като цяло отсъства в PG и е поредното доказателство за близостта на F с оригинала, по който е осъществен първоначалният превод.

¹⁸⁷ Неточно разчетено от Куев като *полна вса*, което в контекста е безсмислено. Вж. К у е в, К. Иван-Александровият..., с. 120.

¹⁸⁸ Вероятно преписвачът на Син. грехи под влияние на устойчивата фраза „помоли се със сълзи“. В гръцката традиция мястото също е неустойчиво. За това свидетелства формата в PG *συνεσχέθη*, която на свой ред е вторична грешка спрямо подобна на Син. замяна в гръцката традиция (*συνεχύθη* – *συνεσχέθη* – *συνεσχέθη*).

книжовник. При тях намираме проява на езиков усет, свързан с по-адекватна (спрямо представата за норма на преписвача) употреба на езикови средства, изразяваща се при № 6 в замяна на второличното притежателно местоимение с възвратно-притежателно; при № 12 – в замяна на предлог в рамките на относително устойчив фразеологизъм (*имам ... на сърце* вм. *имам ... в сърце*); при № 13 – в предпочитане на родителна вм. винителна форма на анафоричното местоимение, а при № 15 – в промяна на непривичното за българския език и зависимо от гръцкия оригинал изразяване на притежание (*своѡ̄ помощь* вм. *ѡ̄ него̄ помощь*).

Както останалите патерични разкази, така и Лавр. 6 се характеризира и със собствени редакционни особености, които са представени по-долу:

1.

Лавр.: Ἰωάνη

Син.: авѣа съ иоанη

F: ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης

PG: Ο δὲ ἀββᾶς Ἰωάννης

2.

Лавр.: гигаѣскаго • монастѣръ игоуменъ

Син.: манастира гиганъ.тѣ игоуменъ

F: ὁ τῆς μονῆς τῶν Γηγάντων ἡγουμένος

3.

Лавр.: вѣ антиохѣискы грѣ ходивъ

Син.: пришьдъшемъ вѣ бѣжи градъ

F: παραγενόμενος ἐν Θεοῦ πόλει

PG: παραγενομένοις ἡμῖν ἐν Θεοῦ τῇ πόλει πρὸς αὐτὸν

4.

Лавр.: повѣдаше тако

Син.: повѣда

F: διηγήσατο

PG: διηγήσατο ἕτερόν τι τοιοῦτον

5.

Лавр.: липсва

Син.: гѣлаше же

F: ἔλεγε γάρ

PG: липсва

6.

Лавр.: ѡкоже прѣ симъ годомъ малы

Син.: ѡко мало прѣже лѣтъ сѣхъ

F: ὅτι πρὸ ὀλίγου χρόνου

7.

Лавр.: приде кѣ мнѣ юнѣ мѣжѣ

Син.: приде кѣ мнѣ нѣкѣто оуноша

F: ἦλθε πρὸς με νεώτερός τις

8.

Лавр.: хѣциѣ во чрѣнецѣ быти ѥ каати сѣ грѣхѣ своіхѣ

Син.: хѣцию во сѣ покаати

F: δέξαι με· θέλω γὰρ μετανοῆσαι

9.

Лавр.: сѣ слѣзѣми многами

Син.: сѣ мнѣгами слѣзѣми

F: μετὰ πολλῶν δακρῦων

10.

Лавр.: ѥ въ велицѣ печали сѣща

Син.: и въ мнозѣ оунизинии сѣща

F: καὶ ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ τυγχάνοντα

PG: καὶ ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ ὑπάρχοντα

11.

Лавр.: рѣхѣ ѣмс

Син.: глахѣ ѣмоу

F: λέγω αὐτῷ

12.

Лавр.: повѣждѣ ми

Син.: рѣци ми

F: εἶπε μοι

13.

Лавр.: повѣждѣ ми брате

Син.: рѣци ми брате

F: εἶπον μοι, ἀδελφέ

PG: липсва

14.

Лавр.: гѣ ѥ ѡче

Син.: гѣ лѣѣѣ

F: Ὡντως, κύρι ἀββᾶ

PG: Ὡντως σοι, κύρι ἀββᾶ

15.

Лавр.: гѣ ѥ ѡче

Син.: гѣ лѣѣѣ

F: Ὡнτως, κύρι ἀββᾶ

PG: Ὀντως σοι, κύρι ἀββᾶ

16.

Лавр.: зѣло ѳсмъ • грѣшенъ

Син.: зѣло грѣшьнъ ꙗсмь

F: πάνυ ἁμαρτωλός εἰμι

PG: πολὺ ἁμαρτωλός εἰμι.

17.

Лавр.: ꙗ рѣхъ ѳмоу

Син.: азъ же пакъѣ рекохъ ꙗмоу

F: Ἐγὼ δὲ πάλιν εἶπον αὐτῷ

PG: Ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῷ πάλιν·

18.

Лавр.: ꙗ рѣхъ ѳмоу

Син.: азъ же пакъѣ рекохъ ꙗмоу

F: Ἐγὼ δὲ πάλιν εἶπον αὐτῷ

PG: Ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῷ πάλιν·

19.

Лавр.: мнози сѣтъ

Син.: мнози соутъ и

F: πολλά ἐστι καὶ

20.

Лавр.: мнози сѣтъ вѣди различни

Син.: мнози соутъ и различьни стругпи

F: πολλά ἐστι καὶ διάφορα τὰ τραύματα

PG: πολλά ἐστι καὶ διάφορα τὰ ἁμαρτήματα

21.

Лавр.: многы сѣ^т помози различны

Син.: многѣ соутъ и различьнѣ помози

F: πολλά ἐστι καὶ διάφορα τὰ βοηθήματα

PG: πολλά ἐστι καὶ τὰ ἰάματα

22.

Лавр.: многы сѣ^т помози различны

Син.: многѣ соутъ и различьнѣ помози

F: πολλά ἐστι καὶ διάφορα τὰ βοηθήματα

PG: πολλά ἐστι καὶ τὰ ἰάματα

23.

Лавр.: прикѣти цѣלבѣ

Син.: цѣльбоу ꙗлоуचितѣ

F: θεραπείας τυχεῖν

PG: ἰατρείας τυχεῖν

24.

Лавр.: то повѣждъ ми

Син.: повѣждъ ми

F: εἰπὸν μοι

25.

Лавр.: да и азъ иже естъ на поѣѣ тѣмже ти помогѣ

Син.: да и азъ иже тѣмъ приложена принесогъ къ тебѣ помощи

F: ὅπως καὶ γὰρ ταύταις ἀρμόζοντα προσάγω σοι φάρμακα.

PG: ὅπως καὶ γὰρ ταύταις ἀρμόζοντα προσάγω τὰ ἐπιτίμια

26.

Лавр.: инако въ цѣлать влѣдника

Син.: ина во отравьникомъ

F: Ἄλλως γὰρ θεραπεύεται ὁ πόρνος

27.

Лавр.: инако же оубициѣ • инако влѣхва

Син.: и дрочгоиѣ иако развоинникомъ

F: καὶ ἕτερος ὁ φονεύς

28.

Лавр.: и инако

Син.: и инако естъ

F: καὶ ἕτερόν ἐστι

PG: καὶ ἕτερόν

29.

Лавр.: и инако хыщника

Син.: и инако естъ лихонимьцю • помагание

F: καὶ ἕτερόν ἐστι τὸ πλεονέκτου βοήθημα

PG: καὶ ἕτερον τὸ τοῦ πλεονέκτου βοήθημα

30.

Лавр.: инакова врачва лъжи

Син.: и дрочгата лѣчьва лъжию

F: καὶ ἄλλη ἢ ἰατρία τοῦ ψεύστου

PG: липсва

31.

Лавр.: инакова врачва лъжи

Син.: и дрочгата лѣчьва лъжию

F: καὶ ἄλλη ἢ ἰατρία τοῦ ψεύστου

PG: липсва

32.

Лавр.: инакова злѡбѣ дрѣжѣцаго

Син.: и инако зѣлопамаѣъникоу

F: καὶ ἕτερόν ἐστι τοῦ μνησικάκου

PG: липсва

33.

Лавр.: инакова злѡбѣ дрѣжѣцаго

Син.: и инако зѣлопамаѣъникоу

F: καὶ ἕτερόν ἐστι τοῦ μνησικάκου

PG: липсва

34.

Лавр.: ѿнако цѣлать

Син.: и ииѣмѣ исцѣлаетъ

F: καὶ ἑτέρω φαρμάκω ὁ κλέπτης

PG: липсва

35.

Лавр.: ѿнако цѣлать

Син.: и ииѣмѣ исцѣлаетъ

F: καὶ ἑτέρω φαρμάκω ὁ κλέπτης

PG: липсва

36.

Лавр.: ѿнако цѣлать влѣхва ѿ тати•

Син.: и ииѣмѣ исцѣлаетъ тать•

F: καὶ ἑτέρω φαρμάκω ὁ κλέπτης

PG: липсва

37.

Лавр.: ѿнако лювоуѣа

Син.: и дрѡугоуѣ ѡко прѣвлоуѣдѣнику

F: καὶ ἑτέρω ὁ μοιχὸς

PG: липсва

38.

Лавр.: ѿнако лювоуѣа

Син.: и дрѡугоуѣ ѡко прѣвлоуѣдѣнику

F: καὶ ἑτέρω ὁ μοιχὸς

PG: липсва

39.

Лавр.: липсва

Син.: врачюють са

F: περιοδεύεται

PG: липсва

40.

Лавр.: ѿ да ти не вса

Син.: и да ти м'ного

Г: καὶ ἵνα μὴ πολλά σοι

PG: липсва

41.

Лавр.: ѿ да ти не вса вѣды нарича

Син.: и да ти м'ного страдаии не наричу

Г: καὶ ἵνα μὴ πολλά σοι

PG: липсва

42.

Лавр.: ꙗко ꙗкоже

Син.: ꙗко и

Г: ὡσπερ

PG: липсва

43.

Лавр.: ѿ плътныхъ недѣлѣхъ

Син.: о плътскѣхъ болѣзньхъ

Г: ἐπὶ τῶν σωματικῶν ἀσθενιῶν

PG: липсва

44.

Лавр.: различны видимъ ѿ

Син.: различна видимъ

Г: διάφορα θεωροῦμεν καὶ

PG: липсва

45.

Лавр.: помощи въ нихъ

Син.: исцѣлениа

Г: τὰ βοηθήματα

PG: липсва

46.

Лавр.: помощи въ нихъ

Син.: исцѣлениа

Г: τὰ βοηθήματα

PG: липсва

47.

Лавр.: такоже ѿ

Син.: тако и

F: Οὕτω καὶ

PG: липсва

48.

Лавр.: ѡ δ̄σ̄шевныѣхъ вѣдѣхъ

Син.: о д̄шьнѣхъ нед̄оуѣхъ

F: ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν

PG: липсва

49.

Лавр.: ѡ инѣ ѡматъ лѣчы

Син.: инѣ имоуѣ врачѣвѣ

F: ἄλλως ἔχουσι τὰς ἰατρίας

PG: липсва

50.

Лавр.: ѡ инѣ ѡматъ лѣчы

Син.: инѣ имоуѣ врачѣвѣ

F: ἄλλως ἔχουσι τὰς ἰατρίας

PG: липсва

51.

Лавр.: ѡн̄ же велми постенавѣ ѡ вѣдѣх̄н̄ѣвѣ

Син.: он̄ же вельми вѣдѣх̄ноуѣвѣ

F: Ὁ δὲ μέγα στενάξας καὶ

52.

Лавр.: вѣзвив сѧ по прѣсемъ своѡмъ

Син.: вѣзвѣи вѣ своѡ прѣси

F: τύψας τὸ ἑαυτοῦ στήθος

53.

Лавр.: сѣ слѣзѧми

Син.: слѣзѧми

F: τοῖς δάκρυσι

54.

Лавр.: сѣ слѣзѧми

Син.: слѣзѧми и вѣзвѣх̄анинемъ

F: τοῖς δάκρυσι καὶ τοῖς στεναγμοῖς

55.

Лавр.: ѡ ѡ̄ велика

Син.: ѡ̄ м̄нога

F: καὶ ἐκ τῆς πολλῆς

56.

Лавр.: ѡ ѡ̄ велика вѣзм̄ѣен̄ѧ

Син.: Ὡς ἴσως ἐξομωμένη
F: καὶ ἐκ τῆς πολλῆς ταραχῆς
57.

Лавр.: ѿ ꙗже ѿмѣше

Син.: ꙗже имше

F: καὶ ἧς εἶχεν

PG: липсва

58.

Лавр.: на срѣци своемъ

Син.: въ своемъ срѣдци

F: περὶ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν

PG: ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ,

59.

Лавр.: печаль

Син.: сѣтотѣние

F: ἀδημονῶν

PG: липсва

60.

Лавр.: ни гласа можаше свободно оставити

Син.: сѣнемагата ни гласа пространа испочетити можаше

F: οὐδε φωνὴν ἐλεύθεραν ἀφιαίνε ἠδύνατο

61.

Лавр.: ѿ ꙗко видѣхъ

Син.: азъ же ꙗко видѣхъ

F: Ἐγὼ δὲ ὡς εἶδον αὐτὸ

62.

Лавр.: ѿ ꙗко видѣхъ

Син.: азъ же ꙗко видѣхъ

F: Ἐγὼ δὲ ὡς εἶδον αὐτὸ

63.

Лавр.: тако скръбна • ѿ без мѣры въ печаль

Син.: въ тогору и въ вечисльнору печаль

F: πρὸς ἀμηχανίαν καὶ ἀφόρητον λύπην ἐκπεπτωκότα

PG: οὕτως εἰς ἀμηχανίαν καὶ ἀπόρητον λύπην

64.

Лавр.: ѿ не еже естъ прижазъ

Син.: липсва

F: καὶ μηδὲ ὃ πέποθεν

PG: липсва

65.

Лавр.: ни своѣѣ вѣды

Син.: ни своего зъла зълогъчата

F: μήτε τὴν ἰδίαν συμφορὰν

66.

Лавр.: могоѣца ѡповѣдати

Син.: исповѣдати могоѣца

F: ἔξαγγελῆσαι δυνάμενον

67.

Лавр.: рѣхъ ѣмоу члдо

Син.: рекохъ • члдо

F: λέγω· Τέκνον

PG: λέγω αὐτῷ· Τέκνον

68.

Лавр.: ѡ понѣди

Син.: и поноуѣди малю

F: καὶ βιάσαι μικρὸν

69.

Лавр.: своѣ мысль

Син.: свои зъмыслъ

F: τὸν σεαυτοῦ λογισμόν

PG: τὸν ἑαυτοῦ λογισμόν

70.

Лавр.: ѡ повѣждъ ми свое дѣло

Син.: и издрѣци зътвореною

F: καὶ εἶπον τὸ πρᾶγμα

71.

Лавр.: дати тебѣ

Син.: подати тебѣ

F: παρασχεῖν σοι

72.

Лавр.: ѡже вѡ не ѡповѣдимого своего ради млрдѣа

Син.: иже во прѣмъ могозъмь него члкълбнемь

F: Ὁ γὰρ διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν

73.

Лавр.: ѡ не ѡповѣдимыхъ щедротъ

Син.: и не оучьтомъихъ щедротъ

F: καὶ τοὺς ἀμετρήτους οἰκτιρμοὺς

74.

Лавр.: ꙗ не ѿповѣдимыхъ щедротъ его ради

Син.: и не оучьтомъихъ щедротъ

F: καὶ τοὺς ἀμετρήτους οἰκτιρμοὺς

PG: καὶ τοὺς ἀμέτρους αὐτοῦ οἰκτιρμοὺς

75.

Лавр.: вьсего нашего ради спсєнїа

Син.: вьса нашего спсєнїа дьвѣла

F: πάντα διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν

76.

Лавр.: приѣмъ ꙗ пострадавъ

Син.: пострадавъ

F: παθῶν

77.

Лавр.: ꙗ съ мытари ѡдъ

Син.: и съ мзытоимьци вьдворивъ са

F: καὶ τελῶνας μὲν συναλισθεὶς

78.

Лавр.: влѣдницѣ не ѡвративъ

Син.: влоудьница же не ѡвративъ са

F: πόρνην δὲ μὴ ἀποστραφεὶς

Изброените по-горе седемдесет и осем четения разкриват индивидуалната специфика на Лавр. 6, тъй като не включват случаите на съвпадащи *напълно* общи отклонения с РНБ Q.I.899. Ето и разпределението им по групи:

I. Налично само в Синайския патерик:

1. Ἰωάνης **ВМ.** дѣвѣ съ иоанъ

5. липсва **ВМ.** Глаше же

17. ꙗ рѣхъ емоу **ВМ.** дъзъ же пакъи рекохъ емоу

19. мнози сѣтъ врьди различни **ВМ.** мнози соуть и различни

22. многы сѣт помощи различни **ВМ.** многы соуть и различни помощи

28. ꙗ инако **ВМ.** и инако єсть

31. инакова врачба лъжи **ВМ.** и дрюгѣа лѣчьба лъжию

33. инакова злобѣ дръжѣцаго **ВМ.** и инако ззлопамтѣникоу

35. инако цѣлать **ВМ.** и инѣмъ исцѣлаетъ

38. инако любодѣа **ВМ.** и дрюгѣе ѡко прѣвлоудьникъ

39. липсва **ВМ.** врачюеть са

54. съ слъзами **ВМ.** сльзами и вьзъиханиемь

62. ꙗ иако видѣхъ **ВМ.** дъзъ же иако видѣхъ

68. ἰ πονῆδι **BM**. и πονοῦδι Малло

78. βλῆδνιцѣ не ѿвративъ **BM**. βλοῦδνιца же не ѿвративъ СА

Общото количество на пропуските спрямо Син. е 15. Като цяло групата от четения характеризира констатираната тенденция текстът от Лавр. да се стреми към съкращаване и опростяване на изказа. Не във всички случаи обаче може да се твърди, че става дума за свободна редакторска намеса. Разказът в Лавр. започва с коментирания вече (и поради това невключен в примерите) обемен пропуск на началното изречение от Син. и F (И реченѣи рекъше • повѣсти ми авиѣ • оу пострадавѣшааго възхоумъ • дрюгоуе намъ искрѣнѣе тако же), който обаче се подкрепя от PG. За това, че по-късният книжовник е използвал за съпоставка гръцки текст, сходен с този от PG, свидетелства и изпускането на главното изречение глаше же от четене 5., което (заедно с пример 4. от представената по-долу група на добавките) говори за влияние на различаваща се от F гръцка редакция. Подобен е и пример 28., при който отново Син. следва с F, а Лавр. – PG.

Независима от съпоставка с гръцки ръкопис намеса може да се търси по-скоро при четене 1. Показателното местоимение съ, което в Син. е предавало членната форма ὁ (ἰββῶς), по всяка вероятност е отпаднало още в хипотетичната обща за Лавр. и РНБ Q.I.899 версия, а Лаврентий е пропуснал и обръщението авѣа, тъй като разказвачът в изречението е определен и като ἰγοῦμῆνъ. По подобен начин може да се тълкува и пример 17., при който книжовникът е опростил фразата азъ же пакъ, заменяйки я със съчинителен съюз - и. Много сходно редакторското решение (замяна на азъ же с и) има и при четене 62. Случаи 19. и 22. от своя страна съдържат пропуски на съюза и в рамките на симетрично конструирани фрази. Докато в Син. и F определенията мнози – различни / многы – различни са свързани паратактично, т. е. представляват еднородни определения в рамките на тричленно атрибутивно словосъчетание, то в Лавр. липсата на съчинителен съюз довежда до адвербиализация на първото определение¹⁸⁹. Интересен тук е и фактът, че пропускът в Лавр., заедно със словоредните размествания от примери 20. и 21., довежда отново до синтактичен паралелизъм, макар и несъответстващ пословно на гръцкия текст. Подобни примери говорят за факта, че Лаврентий проявява не само редакторска находчивост, но и стилистичен усет.

Четения 31., 33., 35. и 38. се отнасят към споменатия вече неустойчив пасаж в текста на разказа, който в PG почти изцяло е пропуснат. Тук отново се срещаме с усета за стил на Лаврентий – пропускайки зависимия от гръцкия оригинал анафоричен съюз и, книжовникът успява по-майсторски от първоначалния преводач да предаде ритъма на фразата чрез

¹⁸⁹ Вместо превода *много са и различни болестите* Лавр. предлага *има много различни болести*.

анафорична употреба на местоимения (и́накова – и́накова / и́нако – и́нако) в целия пасаж. По всяка вероятност в името на съхраняването на синтактичния паралелизъм в пример 38. е отпаднал и нямащият основание в гръцкия текст съюз ъко. В рамките на същия пасаж е и пропусъкът от пример 39. Той обаче трябва да бъде отнесен по-скоро към промените в резултат на съпоставка с гръцки източник, тъй като сказуемото *връчнѹетъ* сѧ отсъства в PG и F.

Липсата на втория елемент на обстоятелственото пояснение (и възъꙋханиѹемъ) в четене 54. отново ни връща към редакторските решения на Лаврентий. Приемайки (заради славянския или гръцкия¹⁹⁰ си източник) за сказуемо форма на глагола поливати сѧ, той естествено пропуска въздишката¹⁹¹ заради очевидната липса на смисъл в израза *поливайки се със сълзи и въздишка*. Пропусъкът на наречието мало от четене 68. не може категорично да се определи като съзнателен. Словоформата се подкрепя от гръцките източници, а липсата ѝ може да е в резултат като на невнимание на преписвача, така и на желание да се съкрати и опрости текста. Последният пример (№ 78) съдържа два пропуска – на частиците же и сѧ. Докато първият в смислово отношение е относително незначителен, то вторият заслужава по-подробен коментар. На практика текстът от Син. съдържа преводаческа грешка, предавайки гръцката обособена част *λόρνην δε μὴ ἄλοστραφεῖς* като *влоꙋдъница же не ѱвративъ сѧ*. Авторът на първоначалния превод правилно е предал пасивното аористно причастие *ἄλοστραφεῖς* с формата *ѱвративъ сѧ*, но е допуснал грешка при падежа на допълнението *λόρνην*, предавайки го с именителна форма – *влоꙋдъница*. Така формално е съхранил пословното съответствие. Най-вероятно в случая проблемът е възникнал от различната рекция на гръцкия и старобългарския глагол. Докато първият изисква безпредложен винителен падеж, вторият следва да се употреби с предлог (отъ). В РНБ Q.I.899 проблемът е разрешен именно по този начин (*и ѱ влѡдницѡ же ѱврати сѧ*). Лаврентий обаче е предпочел отново по-лаконичен (а и по-свободен) изказ, като е трансформирал възвратната форма на причастията в деятелна и е запазил в съответствие с гръцкия текст винителния падеж на допълнението.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

4. **ПОВѢДАДѦШЕ ТѦКО ВМ.** повѣда

8. **ХОЦИЖ БО ЧРЪНЕЦЪ БЫТИ И КАДТИ Сѧ ГРѢХЪ СВОИХЪ ВМ.** хоцю бо сѧ поклати

14. **ГИ И ѱЧЕ ВМ.** ги авѣа

24. **ТО ПОВѢДЪЗ МИ ВМ.** повѣждъ ми

¹⁹⁰ Става дума за вече коментирани колебания в гръцката традиция между форми като *συνεχύθη* – *συνεχύθη* – *συνεσχέθη*.

¹⁹¹ В гръцки в мн. ч.

36. **ИНАКО ЦЪЛАТЬ ВЛЪХВА ꙗ тати вМ. и инѣмъ исцѣлаѣтъ тать•**
 44. **различны видимъ ꙗ вМ. различна видимъ**
 45. **помощи въ нихъ вМ. исцѣлениа**
 50. **ꙗ ины имѣ лѣчбы вМ. инъ имоуѣ врачѣбы**
 51. **ѡн же велми постенавъ ꙗ въздъхънѣвъ вМ. онъ же велми въздъхноуѣвъ**
 53. **съ слъзъами вМ. слъзъами**
 57. **ꙗ ꙗже имѣше вМ. еже имаше**
 61. **ꙗ ꙗко видѣхъ вМ. азъ же ꙗко видѣхъ**
 64. **ꙗ не еже ѣстъ прижлъ вМ. липсва**
 67. **рѣхъ емоу чадю вМ. рекохъ • чадю**
 74. **ꙗ не исповѣдимыхъ щедротъ его ради вМ. и не оучѣтомъ ихъ щедротъ**
 76. **приемъ ꙗ пострадавъ вМ. пострадавъ**

Броят на добавките спрямо Син. е сходен – те са общо шестнадесет. Още първата от тях (№ 4) подсказва за възможна съпоставка с гръцки текст, по-близък до PG отколкото до F, където съответствие на наречието тѣко също липсва. Подобна хипотеза се подкрепя от коментираното вече четене 5. от групата на пропуските. Наистина PG предлага твърде обширно допълнение ἕτερόν τι τοιοῦτον, но като се има предвид общата нагласа на Лаврентий да съкращава, еднословното предаване на цялата фраза изглежда закономерно. Следващият пример 8. обаче по всяка вероятност представлява съзнателна редакторска намеса на книжовника, който иска да уточни целта на разбойника – първо да стане монах, а след това да се покае за греховете си. Развитие на сюжета на разказа напълно подкрепя това уточнение.

Добавките от четения № 14 и № 24 трябва да отдадем на езиковия усет на преписвача. И двата съюза (ꙗ и то) са без паралел в гръцките източници, а присъствието им по-скоро уточнява, отколкото променя смисъла на фразите¹⁹². Любопитна е появата на съществителното влѣхва в пример 36. В текста на Лавр. то се явява по-рано (вж. четене № 27), но в този случай с опора в гръцкия текст – като превод на ὁ φορμακός. И в двата случая (№ 27 и № 36) лексемата отсъства от Син. Наличието ѝ в текста на Лавр. може да бъде обяснено както като резултат на съпоставка с гръцки източник, така и като желание на преписвача да акцентира върху този тип грешник.

Четения 44., 50., 57. и 61. съдържат добавки на съчинителния съюз и. Със сигурност случаи 44. и 57. свидетелстват за пропуск от страна на преписвача на Син.. В PG липсва съответствие на № 44, но паралелът от F пословно отговаря на първоначалния славянски превод, който в Лавр.

¹⁹² Добавката на съюза и в четене 14. би могла да се тълкува и като влияние на речевия етикет на епохата на Лаврентий, в която вероятно не функционира обръщението „господин отче“.

е съхранен по-точно. При № 57 между F и PG има разночетене, но фразата от F е много по-близка до славянските текстове, включително и по отношение на наличния в Лавр. съюз. В следващото четене 50. добавката е по-скоро от страна на Лаврентий, доколкото не се подкрепя от гръцкия текст. Вероятно книжовникът се е опитал да придаде на изказа си анафоричност посредством съюза и, така както в първоначалния превод тя е постигната безсъюзно: Син. – иѣмъ...иѣи; Лавр. – ѿ иѣмъ... ѿ иѣи¹⁹³. От своя страна при № 61 се среща отново с коментирания вече тенденция в Лавр. фрази от типа азъ же пакъ или азъ же да бъдат заменяни със съюза ѿ.

Добавката на обстоятелственото пояснение въ ниъ от четене 45. има за цел да направи фразата по-ясно и би следвало да се отнесе към създателните редакторски намеси на Лаврентий. Същият характер има и пример 51. Тук книжовникът е запазил причастието въздъхнѣвъ, предаващо гръцкото στενάξας, но вероятно този превод му се е сторил недостатъчно точен или недостатъчно експресивен, поради което плеонастично е добавил още едно причастие – постѣнавъ. Много е вероятно тази гръцка заемка да е била част от узуса на книжовника и за него да е било много по-естествено да преведе причастие от глагола στενάξω с причастие от постѣнати. Близко по характер е и четене № 76. Тук в текста на Лавр. отново е добавено второ причастие (пріѣмъ) с цел придаване на по-голяма яснота на изказа. Добавката на предлога съ при четене 53. е един от редките примери в паметника, при който безпредложна падежна употреба се заменя с предложна конструкция.

Интерпретацията на четене 64. е сходна с тази на № 44 и № 57 – по всяка вероятност Лавр. възстановява пропуск на преписвача на Син., доколкото F предлага точно съответствие на добавката. На свой ред примери 67. и 74. кореспондират с № 4. И в двата случая добавените в Лавр. местоимения намират опора единствено в текста на PG, което дава основание да се допусне, че са следствие от съпоставка с гръцки ръкопис, сходен с използваните при подготовката на споменатото издание.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

2. гИГАТ'СКАГО • МОНАСТ'ИРѢ ИГОУ'МНЪ ВМ. МАНАСТ'ЫРА ГИГАНЪ.ТЪ ИГОУ'МЕНЪ
3. ВЪ АНТИОХ'ИЙСКИ ГРА' ХОД'ИВЪ ВМ. ПРИШЬДЪШЕМЪ ВЪ Б'ЖИИ ГРАДЪ
6. ІАКОЖЕ ПРѢ СИМЪ ГОДОМЪ МАЛЫ ВМ. ІАКО МАЛО ПРѢЖЕ ЛѢТЪ СИХЪ
7. ПРИДЕ КЪ МНѢ ЮНЪ МЖЖЪ ВМ. ПРИДЕ КЪ МНѢ НѢК'ТО ОУНОША
9. СЪ СЛЪЗАМИ МНОГАМИ ВМ. СЪ М'НОГАМИ СЛЪЗАМИ

¹⁹³ У Кув второто местоимение (иѣи) е погрешно разчетено като иѣмъ. Вж. К у е в, К. Иван Александровият..., с. 120.

10. ѿ въ велицѣ печали съща вѣ. и въ мнозѣ оунынии соуща
11. рѣхъ ѣмѣ вѣ. глѣхъ немощи
12. повѣждѣ ми вѣ. рѣци ми
13. повѣждѣ ми братѣ вѣ. рѣци ми братѣ
15. ги ѿ ѿче вѣ. ги двѣ
16. зѣло ѣсмъ • грѣшенъ вѣ. зѣло грѣшенъ несмѣ
18. ѿ рѣхъ ѣмощи вѣ. азъ же пакы рекохъ немощи
20. мнози сътъ вѣдѣ различни вѣ. мнози соуть и различнии стропи
21. многы съ помощи различны вѣ. многы соуть и различны помощи
23. прижти цѣлѣбъ вѣ. цѣлѣбощи ꙗкоучити
25. да ѿ азъ иже ѣсть на побѣ тѣмже ти помогѣ вѣ. да и азъ иже тѣмъ приложена принесощи къ тебѣ помощи
26. инако вѣ цѣлѣтъ блѣдника вѣ. ина бо отравникомъ
27. инако же оубицѣ • инако влѣхѣ вѣ. и дѣругое ꙗко разбойникомъ
29. ѿ инако хыщника вѣ. и инако несть лихонимщю • помагание
30. инакова врачѣ лъжи вѣ. и дѣругаѣ лѣчѣба лъжю
32. инакова злобѣ дѣржѣщаго вѣ. и инако зѣлопаматъникоу
34. инако цѣлѣтъ вѣ. и инѣмъ исцѣлѣать
37. инако любодѣ вѣ. и дѣругое ꙗко прѣблѣдникъ
40. ѿ да ти не всѣ вѣ. и да ти много
41. ѿ да ти не всѣ вѣдѣ нарича вѣ. и да ти много страданиа не наричу
42. не ꙗкоже вѣ. ꙗко и
43. о пльтныхъ недѣзѣхъ вѣ. о пльтскыхъ болѣзньхъ
46. помощи въ нихъ вѣ. исцѣлѣниа
47. такоже ѿ вѣ. тако и
48. ѿ дѣшевныхъ вѣдѣхъ вѣ. о дѣшныхъ недѣзѣхъ
49. ѿ ины имѣтъ лѣчѣбы вѣ. ины имощи врачѣбы
52. възбѣв сѣ по прѣсемъ своимъ вѣ. възбѣв въ своѣ прѣси
55. ѿ ѿ велика вѣ. ѿ много
56. ѿ ѿ велика възмѣщеніа вѣ. ѿ много сѣмощениа
58. на рѣци своемъ вѣ. въ своемъ сѣрѣдѣци
59. печаль вѣ. сѣтоужение
60. ни гласа можаше свободна оставити вѣ. сѣнемагаѣ ни гласа пространа испощити можаше
63. тако скрѣвна • и безъ мѣры въ печаль вѣ. въ тоушоу и въ бечисльноу печаль
65. ни своѣхъ бѣды вѣ. ни своего зѣла сѣлоуцаѣ
66. могѣща исповѣдати вѣ. исповѣдати могоща
69. своѣ мысль вѣ. свои сѣмъислѣ

70. и повѣждь ми свое дѣло вѣ. и издрѣци сѣтвореное

71. дати тебѣ вѣ. подати тебѣ

72. иже вѣ не исповѣдимаго своего ради мѣрдѣа вѣ. иже во прѣмѣ ногзѣмь
него члѣкѣвѣемь

73. и неісповѣдимыхъ щедротъ вѣ. и неочѣтомзѣихъ щедротъ

75. вѣсего нашего ради спсѣнѣа вѣ. вѣса нашего спсѣнина дѣла

77. и сѣ мытари іадъ вѣ. и сѣ мзѣтоимѣци вѣдворивъ са

Третата група съдържа 47 четения. Случаите на лексикални замени обхващат примери 11., 12., 13., 15., 40., 46., 47., 48., 49., 55., 59., 69., 71., 73. и 79. При всички тях става дума за единична промяна в рамките на запазен словоред. Към подгрупата могат да се добавят и два примера с единична лексикална замяна при изменен словоред – № 20 и № 23¹⁹⁴.

Началните три четения (11., 12. и 13.) представляват промени на глаголи, изразяващи речево действие. Макар и да е налице двукратна замяна на повелителна форма на рѣци с аналогична от повѣдати, трудно е да се говори за последователност на употребата, тъй като в рамките на патеричния дял на Лавр. са налице и обратни примери. За сметка на това замяната на чуждицата лѣва от пример 15. е последователна и е част от характеристиките на протографа на Лаврентий¹⁹⁵.

Примери № 40. и № 46 са противоположни по характер – докато в първия по-късният ръкопис предлага адекватна в семантично отношение замяна на словоформата от Син., то при втория по-творческото решение принадлежи на Син. Съществува сериозна вероятност промяната от № 46 да е напълно съзнателна, доколкото в целия разказ в Лавр. глаголът βοηθεω и съществителното βοηθήμα се предават с помагати и помощь, макар че трябва да се допусне и възможността в случая Лавр. да възстановява първоначалното състояние на превода. Същите две възможности са налице и при четене 47. Тук гръцкият текст отново категорично подкрепя Лавр. Четене № 55 кореспондира с № 40. Очевидно е, че в по-късия ръкопис се предава много по-адекватно полисемията на прилагателното πολύς.

Много интересна е двойката замени от примери № 47 и № 48. По всичко личи, че те са взаимно обусловени, доколкото в контекста назовават антоними: болест и лечение. Извършената промяна най-вероятно

¹⁹⁴ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 11. рѣхъ – γλῆχъ – λέγω. 12. повѣждь – ρѣци – εἶπέ. 13. повѣждь – ρѣци – εἶπον. 15. ѿче – лѣва – ἄββα. 20. вѣди – строупи – τραύματα (PG – ἀμαρτίματα). 23. прижти – жлоучити – τυχεῖν. 40. вѣса – мѣного – πολλά. 46. помощи – исцѣлениа – βοηθήματα. 47. такоже – тако – οὕτω. 48. вѣдѣхъ – недохъзѣхъ – παθῶν. 49. лѣчы – врачѣзы – ἰατρίας. 55. велика – мѣнога – πολλής. 59. печаль – сѣточужение – ἀθυμίας. 69. мысль – сѣмзислъ – λογισμόν. 71. дати – подати – παρασχεῖν. 73. неісповѣдимыхъ – неочѣтомзѣихъ – ἀμετρήτους.

¹⁹⁵ Вж. разказите от Лавр. с паралел в НБКМ 1039.

ченото множество като цяло би следвало да се разглежда като преходно спрямо разгледаната по-долу подгрупа от четения, съдържаща преосмисляния и изцяло нов превод. Примери 7., 10., 30., 34. и 65. могат да бъдат определени като свидетелства за самостоятелна редакторска намеса на по-късния книжовник. При всички от тях смисълът на гръцкия текст се предава относително адекватно, но с различни лексикални средства. Интерес представлява замяната от четене № 7 на съществителното *юноша* с израза *юнь мжжъ*. Съществува вероятност тя да е продиктувана от нежеланието на Лаврентий да впише в подобен скандален сюжет един „юноша“. От своя страна № 10 съдържа пореден пример за по-адекватно спрямо контекста предаване на значението на гръцкото прилагателно *πολύς*¹⁹⁹. Замените от четене 30. могат да бъдат обяснени единствено с езиковия усет на книжовника. При № 34 обаче наблюдаваме типично проявление на откритието вече принцип за опростяване на изказа. В Лавр. на мястото на адвербиализирано местоимение *инъмъ*, съответстващо по падеж на гръцкия текст, е предпочетено местоименно наречие от ср.р. ед.ч., а представката на глагола е изоставена. Много показателен както за преводаческите неуспехи на първоначалния преводач, така и за езиковите умения на редактора е пример 65. Следвайки своя осъзнат стремеж към езикова икономия, той намира правилен и точен еднословен превод на гръцкото съществително *συμφορά* и отстранява тромавото словосъчетание *зълъ сълочаи*²⁰⁰.

Донякъде формално е включването в разгледаната подгрупа на четения 41., 43. и 56. При № 41 успоредно с коментирания вече лексикална замяна²⁰¹ в Лавр. е променен словоредът, за да се избегне пословната му зависимост от гръцкия оригинал, а също така е предложен различен превод на гръцкото съществително *λάθος* (*врѣда*). Четене 43. съдържа промяна, осъществена още в общата за Лавр. и РНБ Q.I.899 версия (*недъжъ* вм. *болъзънь*), към която в Лавр. е добавена нова (*плътънь* вм. *плътъкъ*). От своя страна пример 56., освен коментирания вече уточняване на превода на прилагателното *πολύς*, съдържа и грешка на по-късния книжовник. Преводът на гръцкото съществително *ταραχί* в Син. е много по-точен.

В групата се срещат и обикновени словоредни промени: 9., 16., 21., и 66. При четене 9. Син. съответства на гръцките източници, а разме-

¹⁹⁹ Сравни с четения № 40 и № 50. Както при превода на глагола *τυγχάνω*, така и тук се създава впечатлението, че авторът на първоначалния превод не познава цялото семантично поле на гръцката лексема и независимо от контекста си служи с един единствен вариант за превод.

²⁰⁰ Редно е да се отбележи, че инструменталния дателен падеж на гръцката фраза е заменен още от автора на първоначалния превод с наречие и спрегната глаголна форма, по всяка вероятност за да се избегне естествената за гръцкия език елипса на сказуемото. В този смисъл по-късният книжовник доусъвършенства вече осъществено преводаческо решение.

²⁰¹ Вж. четене № 40. .

стването в Лавр. може да се тълкува като съзнателна или несъзнателна намеса на по-късния книжовник. При пример 16. обаче съответствието е между гръцкия текст и Лавр., което дава основание да се допусне, че в ръкописа от 1348 г. е отразено по-ранно състояние на превода, отколкото в Син. Фразата в Син. звучи по-естествено, докато в Лавр. се следва по-словно гръцкия словоред²⁰². Промяната на словоредата при четене 21. по всяка вероятност е стилистично мотивирана. Тя трябва да се разглежда в съпоставка с пример 20., с който изгражда паралелна в синтактично отношение конструкция. Четене 66. от своя страна отново подсказва за възможна съпоставка с различен от F гръцки текст – докато Син. следва флорентинския препис (ἐξαγγεῖλαι δυνάμενον – *исповѣдати могоуща*), то Лавр. стои по-близо до PG (δυνάμενον τὴν ἰδίαν συμφορὰν ἐξαγγεῖλαι – *могѣща ѳсповѣдати*).

Сериозните разлики между Син. и Лавр. намират израз и в голямото множество от четения, предлагащи значително лексикално и граматическо преосмисляне на изходния текст или нов превод: 2., 3., 6., 25., 26., 27., 29., 32., 37., 42., 52., 58., 60., 63., 70., 72. и 77. Впечатляващият брой и характерът на примерите в подгрупата насочват към мисълта, че Лаврентий не само е редактирал, но и е бил принуден сериозно да преработва и дори да превежда наново части от текста на шестия патеричен разказ. Следвайки принципа за строго придържане към гръцкия текст, авторът на първоначалния превод често прави грешки и допуска компромиси със смисъла. За това говори още споменатото по-горе начално изречение на разказа, което е резултат на грешка в гръцката традиция. За разлика от преводача, Лаврентий е доста по-освободен, по-критичен и по-образован книжовник. След като пропуска въпросното начало, той (както вече става ясно) започва сериозно да обработва текста. За това свидетелства още първото четене (№ 2) в рамките на разглежданата подгрупа. Докато в Син. манастирът е назван *гиганъ.тъ*, т. е. определен е с форма за родителен падеж за притежание в множествено число, при което гръцкият суфикс *-ων* просто е заменен със старобългарския *-ъ*, то в Лавр. е предпочетен по-адекватен превод, предаващ родителният за притежание с атрибутивно определение, изразено с притежателно прилагателно. По-добро познаване на реалиите показва и следващото четене – № 3. На първо място Лаврентий знае какъв топоним се крие зад названието *бѣии градъ*, а на второ – по негово време Антиохия вече е загубила славата си и вероятно подобно название му се струва неуместно. По-трудно е да се обясни четене 6. Докато в Син. е предпочетена конструкция от две наречия (*малло прѣже*) и съществително, изразяващо време, в родителен падеж множествено число (*лѣтъ*), то в Лавр. имаме предлог, изискващ творителен падеж, и съобразена с него конструкция

²⁰² Сравни в съвр. български *много съм грешен* и *много грешен съм*

(прѣ симъ годомъ мѣлы). Вариантът от Лавр. стои по-близо в словоредно отношение до гръцкия текст, макар и да не съвпада. Твърде е възможно в случая редакторската намеса да е в Син., а Лавр. да отразява състоянието на първоначалния превод.

Четене 25., като № 2 и № 3, демонстрира промени, предизвикани от несполука в първоначалния превод. На мястото на твърде неясното подчинено изречение иже тѣмъ приложена принесоу къ твѣтъ помощи, предаващо гръцкото ὅπως καὶ ταύταις ἀρμόζοντα προσάγω σοι φάρμακα,²⁰³ в Лавр. четем значително по-адекватен в смислово отношение израз иже ѣсть на повѣж тѣмже ти помогѣ. Затруднението (както в немалко от разгледаните случаи) се създава от разширената употреба на гръцките причастия. Авторът на превода, засвидетелстван в Син., робски е следвал пословния принцип. Единствената „волност“, която си е позволил, е да предаде ἀρμόζοντα като подчинено определително изречение²⁰⁴ иже... приложена²⁰⁵. Проблемът обаче е в това, че преводачът, първо, не е предал правилно значението на глагола ἀρμόζω и, второ, не е схванал, че причастието е атрибутивно свързано с прякото допълнение φάρμακα (или τὰ ἐπιτίμια). Очевидно крайният резултат се е оказал неясен за по-късния книжовник, който, без да се стреми към дословно предаване на гръцкия текст, е предложил много по-ясен за читателя си израз.

Значителните разлики при четения 26. и 27. вероятно са следствие от грешки в преписа от Син. Самото изброяване, характеризиращо съдържанието на пасажа, е предизвикало вариативност в гръцката преписваческа традиция, а тази нестабилност закономерно се е прехвърлила и в славянските преписи. Важно е тук да се отбележи, че и в двата случая Лавр. напълно съответства на F, което навежда на мисълта, че такова е било и първоначалното състояние на превода.

Известно сходство е налице при четения 29., 30. и 37. При № 29 Лаврентий заменя калката лихоимъць с хыщникъ, което също адекватно предава гръцкото съществително πλεονέκτης. При № 30 е налице синонимна замяна на двучленна атрибутивна конструкция, която може да бъде обяснена единствено с езиковия усет на по-късния книжовник. Подобен е и случай 37., при който заместването е на местоименно наречие и съществително²⁰⁶.

²⁰³ В PG τὰ ἐπιτίμια.

²⁰⁴ По всяка вероятност следващ стриктно наученото в преводаческата школа.

²⁰⁵ Въщност оригиналното състояние на превода ще да е било иже...приложена, а в Син. се среща с грешка на преписвача, породена от липсата на ясен смисъл на целия израз. Замяната на иже с иже вероятно се осъществила заради близостта в текста на първоличното местоимение азъ.

²⁰⁶ Макар и непоследователно, в текста на Лавр. се предпочита инъ вместо дръгъць. Изразът дръгюю ѣко в Син. вероятно е резултат на преписваческа грешка. Много е възможно в оригинала на превода да е стояло наречието дръгююко.

Проблемът при четене 42. е предизвикан от гръцкия съюз *ὅσπερ* (*също както*). Докато авторът на първоначалния превод е предал значението му като *яко* и, Лаврентий е почувствал необходимост да добави елемент на противопоставяне *нж* *якоже*. Като проява на езиковия усет на книжовника следва да се тълкува промяната в четене 52., доколкото замяната на предлога не е задължително необходима²⁰⁷ (освен ако в узуса на епохата му словосъчетанието с предлог *в* вече е развило специфична конотация). Наличието на аористна форма в Син. вероятно е резултат на преписваческа грешка (и *вм. в*), а Лавр. отразява състоянието на превода. Много сходен е и случай 58., при който отново промяната на предлога и на словоредата не нарушават смисъла²⁰⁸.

При четения 60., 63., 70., 72. и 77. между Син. и Лавр. има сериозни разминавания. Интересен е още първият пример – № 60.²⁰⁹ Изречението в гръцките източници не съдържа нищо необичайно: οὐδέ φωνὴν ἐλεύθεραν ἄφ'αίψε ἠδύνατο. В текста на Син. обаче се чете нещо привидно неясно – *сънемагаа* *ни* *гласа* *пространа* *испоустити* *можаше*. Проблемът в случая може би е предизвикан от пунктуацията. Ако допуснем, че в ръкописа, използван от Лаврентий, целият пасаж е бил подобен на този от Син. (*ѡ* *м*нога *с*зѡмѡчениѡ • *ѡ*же *имаше* *в*з *своѡмь* *сър*дѡци *с*зѡмѡжение • *сънемагаа*), вероятно по-късният книжовник е бил подведен от втората точка (между *сзѡмѡжение* и причастието *сънемагаа*, предаващо гръцкото ἄδῆμονῶν²¹⁰) и е схванал като смислова цялост *сънемагаа* *ни* *гласа* *пространа* *испоустити* *можаше*. Двукратно изразеното отрицание в този пасаж го е накарало да пропусне причастието. Същевременно в разглеждания пример е осъществена промяна на словоредата и лексикална замяна (*свободна* *вм. пространа*). Промените от четения 63. и 70. следва да бъдат отнесени към независимите редакторски решения на по-късния книжовник. Малко е вероятно те да са резултат от съпоставка с гръцки източник, доколкото съответствията в PG и F се различават в лексикално и граматическо отношение от Лавр. Съществува възможност случай 72. да съдържа едновременно черти на първоначалния превод и на по-късна редакторска намеса. Текстът от Лавр. много по-точно предава гръцкото прилагателно ἄφατον (*не* *исповѣдимаго*). Едновременно с това обаче повтарянето на същото прилагателно като превод на ἀμέτρους (*не* *исповѣдимых*)

²⁰⁷ Сравни в съвр. български *удрям се по гърдите* и *удрям се в гърдите*.

²⁰⁸ Вж. по-горе пример 15. от групата общи четения между Лавр. и РНБ Q.I.899 без съответствие в Син.

²⁰⁹ При разглежданото четене РНБ Q.I.899 следва превода от Сводния патерик. Сравни с текста, публикуван от Св. Николова (Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., с. 198.).

²¹⁰ Налично във F. Разночетенето във F спрямо PG отново илюстрира близостта между F и Син. От своя страна пропускът в Лавр. се подкрепя от PG. В този смисъл решението на Лаврентий би могло да бъде продиктувано (или подкрепено) и от хипотетично привлечен за съпоставка гръцки текст, близък до PG.

въвежда в изречението паралелизъм, към който изглежда Лаврентий се стреми по стилистични причини. За възможно използване на гръцки текст при редактирането говори наличието на израза ἔγο ραδι, предаващ гръцкото местоимение αὐτοῦ, налично само в текста от PG. Промяната на глаголната форма (ἴδω, вм. въздворивъ са) е независимо решение на по-късен книжовник. Тя не се подкрепя от гръцкия текст, а е мотивирана от новозаветния сюжет и от стремежа на редактора към по-голяма яснота и предметност на изказа.

Към разгледаната подгрупа би следвало да се отнесат и четения № 18 и № 75. Първото от тях съдържа пореден пример за замяна на словосъчетание азъ же²¹¹ с и в комбинация с промяна на типа аорист, а второто представлява промяна на словоредата, съпътствана от последователната в текста на Лавр. замяна на задлога дъла с ради.

Ето и обобщението на забелязаните разлики между Лавр. и Син.:

I. Пропуски	II. Добавки	III. Разлики
спрямо Син.: 15	спрямо Син.: 16	спрямо Син.: 47
общ брой: 15	общ брой: 16	общ брой: 47

Син. 100 – общ брой словоформи / спрямо текста от Лавр.:		Лавр. 6 – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой ²¹² : 93	Разночетения – относителен процент:
811	293	286	общи за Лавр. и РНБ Q.I.899: 15 само в Лавр. спрямо Син.: 78	<u>5.25%</u> 27.3%

Представената картина, заедно с най-обемната разлика – отсъствието в текста на Лавр. на „разказа в разказа“, обхващащ около 65% от творбата, превръщат Лавр. 6 в четивото с най-значителни отклонения в рамките на патеричния дял на Лавр. Същевременно в типологично отношение разликите остават сходни: в текста на разказа от Лавр. доминира стремежът изказът да се опростява и изяснява. Налице са немалко случаи, в които Лавр. 6 възстановява първоначалното състояние

²¹¹ В случая разширено с наречието пакы.

²¹² Без обемния пропуск съпоставимият брой разночетения спрямо разказите без паралел в РНБ Q.I.899 и НБКМ 1039 е също 93, т. е. 32.5%.

на превода, но и множество примери, в които Лаврентий взема сам редакторско решение, воден съпоставка с гръцки източник (близък до източниците на компилацията в PG) или от своя езиков усет. Съществува голяма вероятност в редица от своите решения книжовникът да е бил мотивиран от стилистични подбуди. Важно е също да се отбележи, че редица примери от разказа говорят за значително по-доброто познаване на гръцкия език от страна на по-късния преписвач.

От друга страна изложеният анализ на разночетенията дава основание категорично да се твърди, че версията на разглеждания разказ в РНБ Q.I.899 не представлява нов превод, а напротив – стои по близо до Син. и отразява по-ранен етап от историята на текста, отколкото тази в Лавр. Заедно с това общите за сборника от 1348 г. и РНБ Q.I.899 отклонения от Син. подкрепят изразената вече хипотеза за наличие на по-ранна междинна старобългарска версия, предхождаща по време общата за Лавр. и НБКМ 1039. Тази редакция, резултат от труда и езиковия усет на по-ранен книжовник, съдържа черти на оригиналния превод, променени по различни причини в преписа от Син., а също така носи белезите на по-ранно сверяване с гръцки текст.

3.7. Седми разказ

(Vita Episcopi, qui cathedra relicta venit in sanctam civitatem, et mutato habitu ministrabat architectis)

За разлика от шестия разказ Лавр. 7 е без паралел в РНБ Q.I.899 и НБКМ 1039. Текстът на четивото не е проучван. В монографията си Св. Николова обръща внимание само на встъпителното изречение, като отбелязва, че в Лавр. то е оформено по-ясно в синтактично отношение²¹³. Текстът на разказа в Син. се състои от 387 словоформи, а в Лавр. от 352, като общият брой на различаващите се четения е 67. В процентно отношение посочените стойности показват намаляване на разночетенията спрямо предходните разкази, като едновременно с това потвърждават общата тенденция към съкращаване на текстовете. В представения по-долу анализ отклоненията в текста на Лавр. спрямо Син. ще бъдат отнасяни към Лаврентий в случаите, когато не може да се допусне, че отразяват първоначалното състояние на превода, или когато няма основание да се приеме, че са били вече налице в протографа, използван от книжовника.

1.

Лавр.: Повѣдаше ны

Син.: Повѣдаше намъ

F: Διηγῆσατο ἡμῖν

PG: Διηγῆσατό

2.

Лавр.: ѿдинъ ѿ ѿць

Син.: одинъ оць

F: τις τῶν πατέρων

3.

Лавр.: ѿ ѿпкпъ

Син.: нъ о комъ епискоупъ

F: περί τινος ἐπισκόπου

4.

Лавр.: ѿкоже ѿставивъ

Син.: ѿко оставивъ

F: ὅτι ἔασας

5.

Лавр.: ѿ наемъ сѧ τῶν дѣлаше зданіа

²¹³ Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., с. 44. Наблюдението на Св. Николова адекватно се вписва в очерталата се картина на целенасочено синтактично опростяване, характеризиреща патеричния дял в състава на Лавр.

Син.: и наимъ са дѣлаше тоу зѣданіе
F: καὶ ἐργατίας ἔκαμνεν ὑπουργῶν οἰκοδόμοις
PG: καὶ ἐργατίας ἔκαμνεν ὑπουργῶν

6.

Лавр.: в' тоже вѣрѣма

Син.: вѣ тѣ же годѣ

F: Κατ' ἐκείνον οὖν τὸν καιρὸν

PG: Ἐκείνον τὸν καιρὸν

7.

Лавр.: ѡменемъ ѣфрѣмъ

Син.: именемъ ефремии

F: Εφραΐμιος

8.

Лавр.: мѣжъ милостивъ ѡ мѣрѣдѣ

Син.: мѣжъ млѣтѣвъ зѣло и милосръдѣ

F: ἀνὴρ ἐλεήμων καὶ φιλοσυμπαθής

9.

Лавр.: тѣ вѣше приставникъ за дѣлателѣи

Син.: да тѣ баше пристаѣникъ на дѣ дѣлателѣи

F: Δι' αὐτοῦ οὖν τὰ κτίσματα τὰ δημόσια ᾠκοδομοῦντο

PG: Διὰ τοῦτου οὖν τὰ κτίσματα τὰ δημόσια ἀνωκοδομοῦντο

10.

Лавр.: пристаѣникъ за дѣлателѣи

Син.: пристаѣникъ на дѣ дѣлателѣи

F: Δι' αὐτοῦ οὖν τὰ κτίσματα τὰ δημόσια ᾠκοδομοῦντο

PG: Διὰ τοῦτου οὖν τὰ κτίσματα τὰ δημόσια ἀνωκοδομοῦντο

11.

Лавр.: ѡже дѣлаахѣ градѣ ѡ храмѣ

Син.: ѡже дѣлаахѣ градѣ и храмѣ

F: Δι' αὐτοῦ οὖν τὰ κτίσματα τὰ δημόσια ᾠκοδομοῦντο

PG: Διὰ τοῦτου οὖν τὰ κτίσματα τὰ δημόσια ἀνωκοδομοῦντο

12.

Лавр.: вѣ сѣнѣ вѣдѣаше

Син.: вѣ сѣнѣ видѣ

F: κατὰ τοὺς ὕπνους θεωρεῖ

13.

Лавр.: стѣлпѣ ѡгненѣ стоѣщѣ на дѣ нимѣ

Син.: стѣлпѣ стоѣщѣ огненѣ на дѣ нимѣ

F: στύλον πυρὸς ἐφεστηκότα ἐπάνω αὐτοῦ

14.

Лавр.: се видѣвъ многажди

Син.: се видѣвъ не единогоиѣ ни дзвашьдзи• нз и м'ног. . . шьдзи

F: Τοῦτο θεασάμενος οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δῖς, ἀλλὰ πολλάκις

PG: Τοῦτο θεασάμενος οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις

15.

Лавр.: бѣше же чюдо страшно

Син.: баше же чюдо грздо

F: Ἦν γὰρ τὸ θαῦμα φοβερόν

16.

Лавр.: и оуѣкаса плзно•

Син.: и оуѣкасти плзно

F: καὶ ἐκπλήξεως γέμον

17.

Лавр.: и помышлѣаше въ себѣ самъ

Син.: ти помзшлаше самъ въ себѣ

F: Καὶ διελογίζετο ἐν αὐτῷ

PG: Καὶ ἐλογίζετο ἐν ἑαυτῷ

18.

Лавр.: не бѡ вѣдѣше ефрѣмъ

Син.: не вѣдаше б. . . ефреми

F: Οὐδὲ γὰρ ὁ Ἐφραΐμιος ἐγίνωσκεν

PG: Οὐδὲ γὰρ ἐγίνωσκεν ὁ Ἐφραΐμιος

19.

Лавр.: како бѡ моѣаше вѣдѣти іако епѣкпъ ееть

Син.: липсва

F: липсва

PG: πῶς γὰρ καὶ εἶχεν γινῶναι, ὅτι ἐπίσκοπος ἦ ἦν

20.

Лавр.: видѣ главѣ ѡго сквѣрны плзнѣ

Син.: видѣ главоу ѡго сквѣр'нъ плзноу

F: θεωρῶν κόμην ἀχηράν

21.

Лавр.: и хоуѣда мѣжа

Син.: хоу . . . а моуѣа

F: καὶ εὐτελῆ ἄνδρα

22.

Лавр.: и оуѣтомлена ѡ великаго трюѣда

Син.: оуѣтомлена отъ великаго трюѣда

F: καὶ τῆς συντριβῆς τοῦ κόπου τοῦ πολλοῦ

23.

Лавр.: призва же дѣлателина того ѣфрѣмъ

Син.: призѣвавъ же оубо дѣлателина того ефремии

F: Μεταστέλλεται οὖν τὸν ἐργάτην ὁ Ἐφραΐμιος

PG: μεταστέλλεται ὁ Ἐφραΐμιος τὸν ἐργάτην

24.

Лавр.: призва же дѣлателина того ѣфрѣмъ

Син.: призѣвавъ же оубо дѣлателина того ефремии

F: Μεταστέλλεται οὖν τὸν ἐργάτην ὁ Ἐφραΐμιος

PG: μεταστέλλεται ὁ Ἐφραΐμιος τὸν ἐργάτην

25.

Лавр.: хѳта разоумѣти ѿ кѣдоу ѣстъ мѣжъ

Син.: хѳта разоумѣти отъкоуду мѳжъ тѣ

F: θέλων παρ' αὐτοῦ μαθεῖν τὸ τίς ὑπάρχει ὁ ἀνὴρ

PG: θέλων παρ' αὐτοῦ μαθεῖν τὸ τίς ἐστίν

26.

Лавр.: хѳта разоумѣти ѿ кѣдоу ѣстъ мѣжъ

Син.: хѳта разоумѣти отъкоуду мѳжъ тѣ

F: θέλων παρ' αὐτοῦ μαθεῖν τὸ τίς ὑπάρχει ὁ ἀνὴρ

PG: θέλων παρ' αὐτοῦ μαθεῖν τὸ τίς ἐστίν

27.

Лавр.: ѿкѣдоу ѣси• и ѳма ти что ѣсть

Син.: отъкоуду ке• како ли ѳмѣ ѳма

F: πόθεν τέ ἐστίν καὶ τί τὸ ὄνομα αὐτοῦ

28.

Лавр.: коего ли града

Син.: коего ли града ѣсть

F: καὶ ποίας ὑπάρχει πόλεως

PG: липсва

29.

Лавр.: и ѿвѣща кѣ немѳ

Син.: онъ же рече кѣ немѳ

F: Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ·

30.

Лавр.: и не ѳмы како себе питати

Син.: ти не ѳмамъ како себе живити

F: καὶ μὴ ἔχων πόθεν τρέψων ἑαυτὸν

31.

Лавр.: наѣмла са чадѣи

Син.: наемлю са оу чадѣи дѣллати ми

F: ἐργατίας ποιῶ

32.

Лавр.: да тѣми троды бѣ ма питаеть

Син.: и бѣ кзрзмитъ ма •

F: καὶ τρέφει με ὁ Θεὸς ἐκ τῶν κόπων μου

33.

Лавр.: бгомъ же подвижаемъ

Син.: богомъ же подвижимъ ефремии

F: Θεόθεν οὖν κινήθεις ὁ Ἐφραΐμιος

34.

Лавр.: рече ѣмоу

Син.: ефремии рече кз немоу

F: ἀποκρίνεται πρὸς αὐτὸν

PG: ἀποκρίνεται αὐτῷ

35.

Лавр.: липсва

Син.: вѣроуи ми

F: Πίστευσόν μοι

36.

Лавр.: не ѡстанѣ са тебе

Син.: не имамъ са тебе оставити

F: οὐ μὴ σε ἔασω

37.

Лавр.: дондеже

Син.: донде же

F: ἕως ἄν

38.

Лавр.: дондеже ми поїстинѣ скажеши

Син.: донде же вѣсе ми • по истинѣ сзкажеши •

F: ἕως ἄν πάντα τὰ κατὰ ἀλήθειαν εἴπης

39.

Лавр.: ѡ тебѣ

Син.: еже о тебѣ

F: τὰ περὶ σοῦ.

40.

Лавр.: не могу же кз томоу стаіти себе

Син.: не могу же кз томоу себе стаити

F: Μὴ δυνάμενος οὖν ἑαυτὸν ἀποκρύψαι

PG: Μὴ δυνάμενος οὖν λοιπὸν ἑαυτὸν ἀποκρύψαι

41.

Лавр.: рѣ̄ ъмоу

Син.: рече кз немоу

F: λέγει αὐτῶ

42.

Лавр.: ѡбѣщати ми са

Син.: пороччи ми са•

F: Δός μοι λόγον

43.

Лавр.: дондеже есмз вз жизни сеи

Син.: да доньде же есмь вз жизни сеи

F: ὅτι ὅσον εἰμὶ ἐν τῇ ζωῇ ταυτῇ

44.

Лавр.: никоמוу же не повѣдати

Син.: никомоу же не повѣдати мене

F: οὐδενὶ ἀγγελεῖς τὰ περὶ ἐμοῦ

45.

Лавр.: никомоу же не повѣдати

Син.: никомоу же не повѣдати мене

F: οὐδενὶ ἀγγελεῖς τὰ περὶ ἐμοῦ

46.

Лавр.: ӣ азъ ти ѡ себе скажѣ•

Син.: азъ о себе скажю•

F: καὶ γὰρ ὑμῖν ἀναγγείλω τὰ κατ' ἐμαυτὸν

PG: καὶ γὰρ τὰ κατ' ἐμαυτὸν

47.

Лавр.: іако никомоу же не повѣмь іаже ѓ тебе

Син.: іако же не повѣдѣ никомоу же о тебе

F: ὅτι οὐ μὴ εἶπω τινὶ τὰ περὶ σοῦ,

48.

Лавр.: іако никомоу же не повѣмь іаже ѓ тебе

Син.: іако же не повѣдѣ никомоу же о тебе

F: ὅτι οὐ μὴ εἶπω τινὶ τὰ περὶ σοῦ,

49.

Лавр.: придохъ

Син.: и придохъ

Γ: ἦλθον

50.

Лавр.: придохъ само въ незнаемо мѣсто

Син.: и придохъ сѣмо въ не знаемоу чадѣ

Γ: ἦλθον ἐνταῦθα ὡς εἰς ἄγνωστον τόπον

51.

Лавр.: дѣлаѡ дѣло

Син.: дѣлаа дѣла

Γ: ἐργατίας ἐργαζόμενος

PG: ἐργαζόμενος ἐργατείας

52.

Лавр.: ѡβρѣтаѡ сѣ χοφдыи хлѣбъ

Син.: обрѣтаю сѣ софхъии хлѣбъиць

Γ: πορίζομαι τὸ μικρὸν τοῦ ἄρτου μου·

PG: πορίζομαι τὸ μικρὸν τοῦ ἄρτου

53.

Лавр.: липсва

Син.: рече же емоу·

Γ: липсва

54.

Лавр.: нѡ тѣ ѣлико мѡжеши

Син.: то тѣ елико же можешѣ

Γ: ἀλλ' ὅσον δύνασαι

55.

Лавр.: нѡ тѣ ѣлико мѡжеши

Син.: то тѣ елико же можешѣ

Γ: ἀλλ' ὅσον δύνασαι

56.

Лавр.: мѡжеши приложи ѣ еце милости твѡритѣ

Син.: можешѣ прилежи еце милости твѡритѣ

Γ: δύνασαι πρόσθε εἰς τὴν ἐλεημοσύνην

57.

Лавр.: ѣ еце милости твѡритѣ

Син.: еце милости твѡритѣ

Γ: πρόσθε εἰς τὴν ἐλεημοσύνην

58.

Лавр.: б̄з̄ ѿмат̄ т̄а възвести

Син.: б̄з̄ т̄а ѿматъ възнести

F: ὁ Θεὸς ἀναβιβάζει σε

59.

Лавр.: на ἀπλσ̄κыи прѣстола̄ града сего

Син.: на ὀп̄ετοльскыи прѣстола̄ сего града

F: ἐπὶ τὸν ἀποστολικὸν θρόνον ταύτης τῆς Θεοπολιτῶν

60.

Лавр.: града сего ц̄рк̄ве

Син.: сего града • антиохискаго ц̄рк̄в̄е

F: ταύτης τῆς Θεοπολιτῶν Ἐκκλησίας

61.

Лавр.: да пасеши люди сил • ѿх̄же

Син.: да пасеши люди сил • ѿже

F: ἵνα ποιμάνῃς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν

62.

Лавр.: да ѿкоже вы г̄лах̄ь

Син.: да ѿко же и възше г̄лах̄ъ

F: Ὡς οὐνεῖπον ὑμῖν

63.

Лавр.: о̄г̄аждаете б̄оу

Син.: годить си б̄з̄

F: εὐαρεστεῖται ὁ Θεὸς

64.

Лавр.: ѿко б̄ы възскор̄ѣ

Син.: ѿко же и възистъ възскор̄ѣ

F: ὅπερ καὶ γέγονεν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις

PG: Ἐν ὀλίγαις δὲ ἡμέραις οὕτως γέγονεν

65.

Лавр.: с̄ѿ слышав̄з̄ влаженыи е̄фр̄ем̄з̄

Син.: то слышав̄з̄ е̄фр̄еми

F: Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ θεὸς Ἐφραΐμιος

PG: Ταῦτα οὖν ἀκούσας ὁ θεὸς Ἐφραΐμιος

66.

Лавр.: с̄ѿ слышав̄з̄ влаженыи е̄фр̄ем̄з̄

Син.: то слышав̄з̄ е̄фр̄еми

F: Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ θεὸς Ἐφραΐμιος

PG: Ταῦτα οὖν ἀκούσας ὁ θεὸς Ἐφραΐμιος

67.

Лавр.: ꙗ̀ томоу ѓдиномуу тѣчиѣ знаеми сѣ

Син.: ти единомуу тѣчию знаеми соуѣ

Г: καὶ μόνῳ αὐτῷ γνώρομοί εἰσι.

Ето и разпределението по групи на забелязаните шестдесет и седем разночетения:

I. Налично само в Синайския патерик:

3. ѓ ѓпкпѣ **ВМ. нѣ о комь** епискоу пѣ

9. тѣ бѣше приставникъ **ЗД дѣлателїи ВМ. да тѣ баше приставьникъ на дѣ**
дѣлателїи

8. мѣжъ милостивъ ꙗ̀ мѣрдъ **ВМ. моужь млстѣвъ зѣло и милосрѣдъ**

14. се видѣвъ многожди **ВМ. се видѣвъ нѣ единогоѣ ни дѣвашь дѣи • нѣ и**
мног. . . шь дѣи

23. **призва** же дѣлателина **ВМ. призывавъ** же **оубо** дѣлателина

26. **хота** разоумѣти ѡ̀ кѣдоу **ѣсть** мѣжъ **ВМ. хота** разоумѣти отъкоу доу
моужь тѣ

28. коего ли града **ВМ. коего ли града** **ѣсть**

31. наѣмла са чѣди **ВМ. наѣмлю са оу чѣди** **дѣлати ми**

34. рече ѓмоу **ВМ. ефремїи рече кѣ** **немоу**

35. липсва **ВМ. вѣроу ми**

38. **дондеже** ми поистинѣ скажешѣ **ВМ. дондеже** же **все** ми • по истинѣ
сѣкажешѣ

39. ѓ тебѣ **ВМ. еже** о тебѣ

41. рѣ ѓмоу **ВМ. рече кѣ** **немоу**

43. **дондеже** ѣсмъ **ВМ. да дондеже** же есмъ

45. никомуже **нѣ повѣдати** **ВМ. никомуже** **нѣ повѣдати мене**

49. **придохъ** **ВМ. и придохъ**

53. липсва **ВМ. рече же** **емоу**

55. **нѣ** тѣ ѣлико мѣжешѣ **ВМ. то** тѣ елико **же** можешѣ

60. **града** сего црѣ **ВМ. сего града • антиохискаго** црѣкѣ

64. **яко** вы вѣскорѣ **ВМ. яко же и** вѣсть вѣскорѣ

Пропуските в Лавр. спрямо Син. са 20 на брой. Количеството им е ясен формален показател за привързаността на по-късия книжовник (или книжовници) към този тип редакционна техника.

Като цяло Лавр. 7 се вписва в очерталата се тенденция да бъдат пропускани второстепенни детайли, които в първоначалния превод са предадени адекватно в смислово отношение. Към това множество могат да бъдат отнесени, примери 3., 9., 26., 34., 35., 38., 41., 43. и 60. Във всички от изброените девет четения пропуските не са били наложителни, но

по-късният преписвач ги е допуснал, воден от стремежа си към по-икономичен изказ.

Липсата на косвеното допълнение в четене 3. е част от споменатото от Св. Николова синтактично опростяване в началното изречение. Текстът в Син. буквално възпроизвежда гръцкия оригинал, но за по-късния книжовник изказът е изглеждал усложнен и той е прибегнал до съкращение. Правят впечатление двойките последователни изпускания на съюза да в началото на изречението (№ 9 и № 43) и на предлога къз в израза рече къз нѣмоу (№ 34 и № 41). Както личи и от останалите разкази в състава на Лавр., по времето на осъществяването на преписа на разказите съюзът да вече е имал по-ограничена дистрибуция и не се е използвал активно в ситуации, когато е трябвало да придаде нюанс на следствие (т. е. със значение – *така че*). Много е вероятно изпускането на предлога къз също да е резултат от редакционна намеса на съставителя на сборника, доколкото в междинната за Лавр. и НБКМ 1039 версия той се запазва, когато е в подобна позиция.

Пропуските при четения 14., 23. и 64. подсказват възможността текстът на Лавр. 7 да е зависим и от съпоставка с гръцки източник, различаващ се (макар и малко) от Ф. Наблюденията върху разказите с паралел в НБКМ 1039²¹⁴ дават основание да се предположи, че измененията в резултат на тази съпоставка са били вече налице в протографа на Лаврентий.

В текста на Лавр. 7 присъстват и три четения (31., 39. и 45.), при които промяната е била наложителна поради слабост на превода. В Син. изразът ἐρουατίας ποιῶ от пример 31. е предаден многословно и неясно, докато в по-късния паметник проблемът е решен много сполучливо посредством два пропуска (наѣмл са чадди в м. наѣмлю са оу чадди дѣлати ми). От своя страна четения 39. и 45. съдържат корекции на неуспешни преводи на типична гръцка субстантивизираната конструкция (τὰ περὶ + местоимение в родителен падеж). И в двата случая в Лавр. пословният превод е пренебрегнат в интерес на по-отдалечен от оригинала, но за сметка на това по-ясен изказ.

Налице е също така група от примери (8., 49., 53. и 55.), за която може да се предположи, че отразява първоначалното състояние на превода. В изброените случаи Лавр. пословно съвпада с гръцките източници, а словоформите, налични само Син., би трябвало да се припишат на преписвача на по-ранния ръкопис. При четене 53. най-вероятно става дума за несъзнателно удвояване от страна на преписвача на Син., тъй като в непосредствена близост в предходния пасаж се среща същият израз (онъ же рече емоу – рече же емоу). Липсата на гръцки паралел в останалите три

²¹⁴ Споменатите примери показват по-голяма близост с PG. Съкращавания на текста в съответствие с PG са налични в общия за сборника от 1348 г. и НБКМ 1039 първоизточник на Лавр. 2 и Лавр. 12.

примера (8., 49. и 55.) насочва към мисълта, че преписвачът на Син. погрешно е запомнил фразата или е бил подведен от вече срещани подобни изрази.

В един от случаите (№ 28) пропусъкът в Лавр. трябва да се интерпретира като грешка на по-късния книжовник. Липсата на спомагателния глагол в четенето не може да бъде оправдана нито от неяснота в превода, нито от стремеж към по-стегнат изказ. Напротив, в резултат на този пропуск фразата в Лавр. става неясна.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

2. ѓ́ДІНЪ Ѡ ѠЦЬ **ВМ.** о́динъ оцѣ
19. КАКО БѠ МО'ЖАШЕ ВѢДѢТИ ІАКО ѓ́ПКПЪ ѓ́СТЬ **ВМ.** ЛИПСВА
21. І ХОУДА МѢЖА **ВМ.** ХОУ . . . А МОУЖА
22. І ОУТОМЛЕНА Ѡ ВЕЛИКАГО ТРОУДА **ВМ.** ОУТОМЛЕНА ОТЪ ВЕЛИКАГО ТРОУДА
25. ХОТА РАЗОУМѢТИ Ѡ КѢДОУ ѓ́СТЬ МѢЖЪ **ВМ.** ХОТА РАЗОУМѢТИ ОТЪКОУДОУ МОУЖЪ ТЪ
46. І АЗЪ ТИ Ѡ СЕБЕ СКАЖѢ **ВМ.** АЗЪ О СЕБЕ СЪКАЖОУ.
48. ІАКО НИКОМОУЖЕ НЕ ПОВѢМЪ ІАЖЕ ѓ́ ТЕБѢ **ВМ.** ІАКО ЖЕ НЕ ПОВѢДѢ НИКОМОУЖЕ О ТЕБЕ
57. І ѓ́ЩЕ МИЛОСТИ ТѢОРИТИ **ВМ.** ѓ́ЩЕ МИЛОСТИ ТВОРИТИ
66. СІ СЛЫШАВЪ ВЛАЖЕНІИ ѓ́ФРЕМЪ **ВМ.** ТО СЛЫШАВЪ ѓ́ФРЕМИ
67. І ТОМОУ ѓ́ДИНОМОУ ТЪЧИЖЪ ЗНАЕМИ СѢ **ВМ.** ТИ ѓ́ДИНОМОУ ТЪЧНИО ЗНАЕМИ СОУТЬ

Добавките в текста на Лавр. 7 спрямо Син. са общо десет. Съвпадение между Лавр. и F е налице в осем четения – 2., 21., 22., 25., 46., 48., 66. и 67. Изброените примери по всяка вероятност отразяват първоначалното състояние на превода, което е било променено в Син. поради пропуски на преписвача.

В пример 19. Лавр. пословно следва PG, докато в Син. и F изречението е пропуснато. Заедно с четения 14., 23. и 64. това е поредният случай, който говори за вероятността текстът на Лавр. 7 да е повлиян от съпоставка с различаващ се от F гръцки източник.

Добавката на съюза и в пример 57. представлява индивидуално редакторско решение на по-късен славянски книжовник, което цели да направи фразата по-ясна. Много е вероятно авторът ѝ да е Лаврентий, доколкото завишената употреба на това синтактично средство е сред безспорните черти на неговия редакторски почерк.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

1. ПОВѢДАШЕ НЫ **ВМ.** ПОВѢДАШЕ НАМЪ
4. ІАКОЖЕ ѠСТАВИВЪ **ВМ.** ІАКО ОСТАВИВЪ
5. І НАЕМ СА ТОУ ДѢЛАДАШЕ ЗДАНІА **ВМ.** И НАИМЪ СА ДѢЛАШЕ ТОУ ЗДАНИЕ

6. в' тоже врѣма вѣ. въ тѣ же годѣ
7. именовѣ ефрѣмѣ вѣ. именовѣ ефремии
10. приставникѣ за дѣлательи вѣ. приставникѣ надѣ дѣлательи
11. иже дѣлаахѣ градѣ и храмѣ вѣ. иже дѣлааху градѣ и храмѣ
12. въ сѣнѣ видѣаше вѣ. въ сѣнѣ видѣѣ
13. стлѣпѣ ѿгнѣнѣ стоѣщѣ надѣ нимѣ вѣ. стлѣпѣ стоѣщѣ огнѣнѣ надѣ нимѣ
15. бѣше же чюдо страшно вѣ. баше же чюдо грѣдо
16. и оужаса плзно вѣ. и оужасти плзно
17. и помышлѣаше въ себѣ самѣ вѣ. ти помѣшлѣаше самѣ въ себѣ
18. не бѣ вѣдѣаше ефрѣмѣ вѣ. не вѣдѣаше бѣ . . ефреми
20. видѣа главѣ его скверѣны плзнѣ вѣ. видѣа главоу его скверѣнѣ плзноу
24. призва же дѣлательина того вѣ. призывавѣ же оубо дѣлательина того
27. ѿкъдоу еси . и има ти что естѣ вѣ. отъкъдоу те . како ли немѣ има
29. и ѿвѣща къ нему вѣ. онѣ же рече къ нему
30. и не имѣ како себе питати вѣ. ти не имамѣ како себе живити
32. да тѣми троудѣ бѣ ма питаетѣ вѣ. и бѣ кърѣмитѣ ма .
33. бгомѣ же подвижаемѣ вѣ. богомѣ же подвижимѣ
36. не ѿстанѣ са тебе вѣ. не имамѣ са тебе оставити
37. дондеже вѣ. доиде же
40. не могѣ же къ тому оу стѣити себе вѣ. не могѣ же къ тому себе оутѣити
42. ѿвѣщаи ми са вѣ. порочѣ ми са
44. никому же не повѣдати вѣ. никому же не повѣдаи мене
47. ѿко никому же не повѣмѣ ѿже о тебѣ вѣ. ѿко же не повѣдѣ никому же о тебе
50. придохѣ само въ незнаемо мѣсто вѣ. и придохѣ сѣмо въ не знаемоу чадѣ
51. дѣлаа дѣло вѣ. дѣлаа дѣла
52. ѿбрѣтаѣ си хоудѣи хлѣбѣ вѣ. обрѣтаю си соухѣи хлѣбѣць
54. нѣ ты елико можѣши вѣ. то тѣ елико же можѣши
56. можѣши приложи и еше милости тѣорити вѣ. можѣши прилежи еше милости творити
58. бѣ имѣтѣ та възвести вѣ. бѣ та имѣтѣ възнести
59. на аплѣскѣи прѣстола града сего вѣ. на опѣтольскѣи прѣстола сего града
61. да пасѣши люди силѣ . и хѣже вѣ. да пасѣши люди силѣ . ѿже
62. да ѿкоже вы глахѣ вѣ. да ко же и възѣше глахѣ

63. οὐ γαῖδαετε βῶυ в м. годить си б̄ъ

65. с̄и слышавъз блаженни е̄фр̄емъ в м. то слышавъз ефреми

Броят на разликите между Лавр. и Син. е 37. Макар количеството да изглежда значително, промените в обособената група са като цяло по-несъществени и говорят за по-ниска степен на отдалечаване от изходния текст. Единичните лексикални замени са само седем – в четения 10., 15., 42., 50., 54. и 56. и 65.²¹⁵ В част от случаите (15., 42. и 50.) по-късният книжовник е бил принуден да се намеси не заради слабост на превода, а поради факта, че употребените в него лексеми вече са имали характер на архаизми и поради това са били неясни. Това е причината в четене 15. той да предпочете формата страшно в м. гръдо (в гръцки – φοβερὸν), а в пример 50. да замени чадъ с мѣсто (в гръцки – τόπος). Аналогична е била ситуацията с превода на фразеологизма δός μοι λόγον от пример 42. Както в Син., така и в Лавр. той е предаден като *обещай ми*, но с различни лексикални средства (Син. – пороччи ми с̄а; Лавр. – ѡβѣщай ми с̄а). Като цяло и трите коментирани замени отразяват един по-близък до съвременния български език изказ.

Със стремеж към по-адекватен спрямо читателите изказ може да се обясни и заместването на предлога в четене 10. За отбелязване тук е фактът, че преводът в Син. е свободен и с тази единствена промяна е възприет в Лавр.

В два от случаите (54. и 66.) четенето в Лавр. е много по-близко до F, отколкото Син. Това дава основание да допуснем, че такова е било и състоянието в първоначалния превод.

В пример 56. графичната близост между заменената и заменящата форма (приложи в м. прилежи) не ни дава възможност категорично да твърдим, че промяната е била съзнателна²¹⁶.

Замяната на съюза ѡко с разширената форма ѡкоже от четене 41. формално също може да се причисли към разглежданата група. В патеричния дял на Лавр. обаче това заместване е непоследователно, като са налице и обратни примери.

Към групата на лексикалните несъответствия могат да се отнесат и два примера за двусъставни замени – № 6 и № 52. В първия от тях заместването на годъз с врѣмъ е породило и необходимостта да бъде променен и родът на показателното местоимение (тоже в м. тъ же). Във втория случай (№ 52) умалителното хлѣвѣць от Син. в Лавр. е предадено като

²¹⁵ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 10. за – надъз – липсва. 15. страшно – гръдо – φοβερὸν. 42. ѡβѣщай (ми с̄а) – пороччи (ми с̄а) – δός (μοι λόγον). 50. мѣсто – чадъ – τόπος. 54. нъ – то – ἄλλά. 56. приложи – прилежи – πρόσθεσ. 65. с̄и – то – ταῦτα.

²¹⁶ Любопитно е тук да се отбележи, че авторът на първоначалния превод се е отказал да предаде пословно специфичната гръцка конструкция от спрегната глаголна форма и финално употребено причастие, а я е заместил със спрегната глаголна форма в съчетание с т. нар. съкратен инфинитив.

хлѣвъ. Едновременно с тази не особено съществена промяна е заменено и съгласуваното определение: в Син. то е *соухъзи*, докато в Лавр. – *хоудыи*. По-голямата семантична близост между прилагателните в Лавр. и F (*хоудыи* – *μικρόν*) дава основание да се допусне, че четенето в Лавр. стои по-близо до първоначалното състояние на превода²¹⁷.

Словоредни изменения се наблюдават в четения 5., 13., 17., 18., 40., 47., 58. и 59. В три от примерите (40., 47. и 59.) пословното съответствие между F и Син. подсказва, че инверсията е била осъществена от по-късния книжовник. При два от случаите (13. и 18.) Лавр. съвпада с F, т. е. четенията в сборника от 1348 г. по всяка вероятност възпроизвеждат оригинала на превода²¹⁸. В останалите три примера (5., 17. и 58.) преводът е бил относително по-свободен, в резултат на което съпоставката с гръцките източници не дава възможност да се прецени кой от двата ръкописа отразява първоначалното му състояние. Промените в словоредата при тези четения трябва да отнесем към индивидуалния езиков усет на всеки от двамата книжовници.

Случаите, при които можем да говорим за разлика в превода или преосмисляне, са само шест и обхващат четения 27., 29., 30., 32., 36. и 63. Заслужава да се подчертае, че както и при повечето от станалите разкази тези изменения са съсредоточени в репликите на героите и във въвеждащите пряката реч изречения.²¹⁹ В пример 27. водеща роля има трансформацията на косвения въпрос в пряка реч, в резултат на което се променя лицето на спомагателния глагол (*еси* вм. *ю*) и на местоимението (*ти* вм. *юмъ*). Допълнителен редакционен детайл е добавеният в следващото изречение спомагателен глагол (*и има ти что ѣсть*), пропускането на който е естествено за гръцкия, но не и за българския език. Така пословният превод е заменен с по-жив и по-ясен изказ.

В пример 29. е налице типичното за Лаврентий заместване на фразата *онъ же рече* със словосъчетание, съдържащо съчинителен съюз и глагол, изразяващ речево действие (*и ѿвѣща*).

При четене 30. ситуацията е по-различна. Примерът съдържа две лексикални замени (*и* вм. *ти*; *питати* вм. *живити*), които могат да се обяснят с представата за езикова норма на по-късния книжовник. Едновременно с това в Лавр. причастието *имы* има точно съответствие във F и вероятно е било налице и в първоначалния превод. В Син. на неговото място стои спрегнатата глаголна форма (*имамъ*), която сериозно променя смисъла на целия пасаж.

²¹⁷ Промяната в Син. вероятно е грешка на преписвача, за която е допринесъл сходният графичен състав на корените на прилагателните (*хоуд-* / *соух-*).

²¹⁸ Словоредът на четене 18. в Лавр. говори, че гръцкият ръкопис, по който е осъществен преводът, в случая е бил по-близък до PG.

²¹⁹ Натрапва се впечатлението, че с подобен тип редакции Лаврентий се стреми да засили белетристичния ефект на четивата.

На свой ред четене 36. съдържа замяна на описателното бъдеще време с форма от свършен вид за сегашно време, съчетана с промяна на словоредта. Можем да приемем промяната като съзнателна архаизация на изказа от страна на по-късния книжовник, примери за каквато, макар и рядко, се срещат и в част от останалите разкази в Лавр.

Типичен пример за преосмисляне, независимо от гръцки източник, представлява случай 63. Син. буквално предава гръцката фраза, включително и възвратния залог на сказуемото, но за по-късния книжовник идеята, че *Бог си угажда*, е била неприемлива и той е променил израза – *о̀угаждаете боу*.

Четене 32. е любопитно поради факта, че е един от изключително редките случаи, при които преводът в Син. е по-свободен, а изказът – по-лаконичен. Много е вероятно то да е една от малкото редакторски намеси на преписвач на Син., а текстът в Лавр. да отразява първоначалното състояние на превода. За намеса на по-късния книжовник може да се приеме само замяната на глагола *кързмиць* с *питаеть*, доколкото подобна редакция е осъществена и в пример 30.

За разлика от ограничения брой преосмисляния и разлики в превода единичните морфологични несъответствия в непроменен контекст са повече, отколкото в предходните разкази. В Лавр. 7 те са дванадесет и обхващат примери 1., 7., 11., 12., 16., 20., 24., 33., 44., 51., 61. и 65.

В четири от тях (12., 24., 33. и 44.) промените засягат глаголни форми. В четения 12. и 24. са налице варианти при предаването на предпочитаното от Йоан Мосх сегашно историческо време, като и двамата славянски книжовници избират различни пътища, водени от езиковия си усет. Пример 33. съдържа промяна на вида на глагола – в Син. той е свършен, докато в Лавр. – несвършен. Много е вероятно в случая да става дума за редакторска намеса на по-късния преписвач, тъй като в резултат на изменението фразата става по-ясна. При четене 44. изглежда, че преводачът не е схванал времето и залога на сказуемото *ἀγγελεῖς* и го е предал като императив. Породилата се в резултат на това неяснота е отстранена в Лавр. чрез преосмисляне на формата като инфинитив. Макар и в двата славянски паметника преводът да не е точен, все пак в Лавр. е по-ясен.

В останалите примери промените са незначителни, не са породени от преводачески грешки и не водят до промяна в смисъла. В тях по-скоро можем да търсим отражение на усвоената от по-късния книжовник езикова норма. Заслужава да се спомене отделно последователната употреба в Лавр. на облика на личното име *ѣфрѣмъ* срещу *ѣфремии* в Син.²²⁰

И накрая – две четения (№ 37 и № 62) съдържат категорични грешки на преписвача на Син., които обаче са отсъствали в протографа на Лавр.

²²⁰ Тази замяна характеризира не само четения 7. и 65. от разглежданата група, но и всички употреби на личното име в текста на разказа.

рентий: *δοιδε* же (Син.) вм. *δοιδε*же (Лавр.) – като превод на гръцкото *ἔως ἄν*; и *въше* (Син.) вм.– *вы* (Лавр.) като превод на *ὕμιν*.

В количествено отношение картината на коментираниите по-горе различия е следната:

I. Пропуски	II. Добавки	III. Разлики
спрямо Син.: 20	спрямо Син.: 10	спрямо Син.: 37
общ брой: 20	общ брой: 10	общ брой: 37

Син. 45 – общ брой словоформи:	Лавр. 7 – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой:	Разночетения – относителен процент:
387	352	67	19 %

Както и при останалите разкази **процентното изражение на броя отклонения** спрямо Син. включва в себе си не само редакторските намеси на Лаврентий, но и хипотетичните промени, осъществени в междинната версия, както и случаите, в които само в Син. е налице отклонение от първоначалното състояние на превода. Представеният анализ на различията насочва към извода за намаляваща редакторска намеса в Лавр. 7. Съпоставката с гръцките източници особено ясно подчертава факта, че далеч не всички разлики между Лавр. и Син. се дължат на редакторска намеса на по-късен книжовник. Напротив, при осемнадесет примера (2., 8., 13., 18., 21., 22., 25., 37., 46., 48., 49., 52., 53., 54., 55., 62, 66. и 67.), макар и с различна степен на вероятност, може да се твърди, че Лавр. 7 отразява първоначалното състояние на превода, а в Син. са налице пропуски или грешки на преписвача.

Интерпретацията на намаляването на броя на различията спрямо предходните четива, както и на увеличаването на количеството съвпадения между Лавр. и *F* задължително трябва да се обвърже със специфичната позиция на седмия разказ в рамките на патеричния дял на Лавр. Както личи от приложената таблица на съответствията, при Лавр. 7 се нарушава последователността на извличане на главите от първоначалния превод²²¹. Докато на Лавр. 6 съответства стотният разказ от Син., то на Лавр. 7 отговаря четиридесет и петият. Допълнителна важна информация се съдържа и в споменатия факт, че Лавр. 6 е недовършен – на практика в сборника от 1348 г. е включена само неговата разгърната експозиция.

²²¹ Лавр. 1 – Син. 37; Лавр. 2 – Син. 76; Лавр. 3 – Син. 82; Лавр. 4 – Син. – 95; Лавр. 5 – Син. 98; Лавр. 6 – Син. 100; Лавр. 7 – Син. 45.

За какво говорят изложените данни? На първо място, че патеричните разкази в Лавр. не са извлечени от един източник. Очевидно книжовникът, осъществил подбора, е започнал работата си с един първи ръкопис, съдържащ препис на превода на Λεϊζόv. Този ръкопис обаче по някаква причина е бил повреден при стотния разказ. Може да се допусне, че част от него, започваща с липсващия в Лавр. дял на същия разказ, е била откъсната. Това вероятно е принудило книжовника да използва втори ръкопис, който също е съдържащ превод на Московото съчинение, но се е отличавал с по-голяма близост до първоначалното състояние на превода поне по отношение на Лавр. 7. Сравнително ниското количество на редакционни намеси в Лавр. 7 наподобява на ситуацията при Лавр. 1. Изглежда, че в началото на работата си с втория ръкопис книжовникът, също както при началото на работата с първия, се е придържал по-близо до източника си. Както личи обаче от анализа на следващите разкази, постепенно редакционните намеси отново са се увеличили.

Вторият важен извод, към който водят изложените дотук наблюдения, е свързан с въпроса кой е автор на подбора на четивата в Лавр. С голяма степен на сигурност може да се твърди, че този книжовник не е Лаврентий. За това говори най-вече фактът, че в привлечения за съпоставка ръкопис НБКМ 1039 са налице паралели както в рамките на първата част на патеричния дял на Лавр. (от Лавр. 1 до Лавр. 6), така и сред четивата от втората част (от Лавр. 7 до Лавр. 13)²²². Извличането на патерични разкази от два ръкописа, съдържащи превод на Λεϊζόv, както и първоначалното им редактиране следва да се отнесат към неизвестния автор на междинната версия, към която възхождат Лавр. и НБКМ 1039 с включените в тях най-ранни известни български и сръбски фрагменти от старобългарския превод на Московото съчинение.

Макар и с редуциран брой разночетения спрямо предходните разкази, Лавр. 7 има сходни редакционни характеристики. В четивото е съхранена очерталата се тенденция текстът да се съкращава чрез пропускане на второстепенни детайли както в случаи, когато това се налага поради неяснота в превода, така и в примери, в които водеща роля има по-скоро езиковият усет на по-късния книжовник (като втората група е значително по-обемна). Налице са и значителен брой четения, говорещи за стремеж към лексикално осъвременяване на изказа и към избягване на неясноти, породени от слабости на първоначалния превод. Същевременно се срещат примери, макар и единични, говорещи за опити за граматическо архаизиране на изказа. Съществува също така основание да се допусне, че при редактирането на четивото е бил използван различаващ се от F гръцки препис²²³.

²²² В първата част съответствие в НБКМ 1039 има Лавр. 2, а във втората – Лавр. 10, Лавр. 11 и Лавр. 12.

²²³ На тази мисъл навеждат най-вече четения 14., 19., 23. и 64.

7.

Лавр.: вѣ μοναστηρι

Син.: вѣ обьци житии

F: ἐν τῷ κοινοβίῳ

8.

Лавр.: ε̅τ̅αγο φ̅ε̅ο̅δο̅ν̅ο̅ς̅ια

Син.: ε̅τ̅γο̅ ав̅ва̅ φ̅ε̅ο̅δο̅ς̅ια

F: τοῦ ἐν ἁγίοις ἀββᾶ Θεοδοσίου

PG: τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου

9.

Лавр.: великаго

Син.: великаго коиновиар̅χα

F: τοῦ μεγάλου κοινοβιάρχου

PG: τοῦ μεγάλου κοινοβιάρχου

10.

Лавр.: два брата клала са дρoυγ̅γ̅з̅ дρoυγ̅γoυ̅

Син.: два брата сзтворьша клатвс

F: δύο ἀδελφοὶ ποιήσαντες ὀρκομοσίαν

11.

Лавр.: да ни вѣ жїзни сеи ни сзморзтиѣ

Син.: да ни вѣ живoтѣ ни вѣ сзмьр̅ти

F: ἵνα μήτε ἐν τῇ ζωῇ, μήτε ἐν τῷ θανάτῳ

12.

Лавр.: да ни вѣ жїзни сеи ни сзморзтиѣ

Син.: да ни вѣ живoтѣ ни вѣ сзмьр̅ти

F: ἵνα μήτε ἐν τῇ ζωῇ, μήτε ἐν τῷ θανάτῳ

13.

Лавр.: ραζлпчити са

Син.: ραζлогчита са дрoυγ̅г̅з̅ ὡ̅ дрoυγ̅га

F: χωρισθῶσιν ἀπ' ἀλλήλων

14.

Лавр.: ѡ̅ πο̅το̅μ̅з̅

Син.: по том же

F: липсва

15.

Лавр.: ε̅δι̅νη̅з̅ β̅υ̅ι̅ б̅р̅α̅τ̅ ρ̅α̅ж̅δι̅ζ̅α̅ε̅μ̅ь̅ на̅ β̅л̅π̅δ̅з̅

Син.: ο̅δι̅νη̅з̅ б̅р̅α̅τ̅з̅ το̅μι̅μ̅з̅ β̅υ̅ι̅ на̅ β̅λο̅υ̅δ̅з̅

F: ὁ εἷς ἀδελφὸς ἐπολεμήθη εἰς πορνείαν

16.

Лавр.: ѿ не могу

Син.: ти не могу

F: καὶ μὴ δυνηθεῖς

PG: καὶ μὴ δυνάμενος

17.

Лавр.: тръпѣти брани сатанины

Син.: сътърпѣти и тоа сотонзи

F: βαστάσαι τὸν πόλεμον

18.

Лавр.: рече кз братаоу своѣмоу

Син.: рече братоу своѣмоу

F: λέγει τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ

19.

Лавр.: поусте ма брате

Син.: прости ма брате

F: Ἐπόλυσόν με, ἀδελφέ

20.

Лавр.: да хощѣ ити вѣ мирѣ

Син.: и хощѣ ити вѣ мирѣ

F: καὶ θέλω ἀπελθεῖν εἰς τὸν κόσμον

21.

Лавр.: брат же начатъ мѡлѣти ѿ гла

Син.: братѣ же начатѣ глади и молѣти

F: Ὁ δὲ ἀδελφὸς ἦρξατο παρακαλεῖν αὐτὸν καὶ λέγειν

22.

Лавр.: начатъ мѡлѣти ѿ гла

Син.: начатѣ глади и молѣти рекѣ

F: ἦρξατο παρακαλεῖν αὐτὸν καὶ λέγειν

23.

Лавр.: нѣ брата не могу поговѣти трогѣз своѣхъ

Син.: ни брате мои не могу поговѣти трогѣз своѣхъ

F: Μὴ, ἀδελφέ μου, μὴ ἀπολέσης τὸν κόπον σου

PG: Μὴ, ἀδελφέ, μὴ ἀπολέσης τὸν κόπον σου

24.

Лавр.: да ѣже мысла испълна

Син.: да ѣже оумзѣшлю то сътворю

F: ἵνα τὴν πράξιν ποιήσω

25.

Лавр.: ἰσπλ̅ньн̅

Син.: το ε̅ζτ̅вор̅ι̅ο

F: ποιήσω

26.

Лавр.: бр̅а̅т̅'̅ же̅ ἔ̅го

Син.: бр̅а̅т̅ъ̅ же̅

F: Ὁ δὲ ἀδελφὸς

27.

Лавр.: не̅ х̅ό̅τ̅α̅ πο̅υ̅ε̅τι̅τι̅ ἔ̅го̅ ἑ̅δι̅νο̅го̅

Син.: не̅ х̅о̅τ̅α̅ и̅ε̅го̅ πο̅υ̅ε̅τι̅τι̅ и̅ε̅δι̅но̅го̅

F: μὴ θέλων ἀπολύσαι αὐτὸν

28.

Лавр.: ἦ̅ в̅ъ̅ни̅д̅е̅ в̅ъ̅

Син.: ε̅ъ̅ни̅д̅е̅ же̅ о̅у̅β̅о̅ о̅н̅ъ̅ в̅ъ̅

F: Εἰσηλθεν οὖν εἰς

29.

Лавр.: в̅ъ̅ х̅ра̅м̅ъ̅ б̅л̅а̅в̅д̅ни̅ц̅а̅

Син.: в̅ъ̅ х̅ра̅м̅ъ̅ б̅л̅о̅у̅д̅ь̅ц̅а̅

F: εἰς τὸ καταγώγιον τῆς πόρνης

PG: εἰς τὸ καταγώγιον τῆς πορνείας

30.

Лавр.: π̅ρ̅ε̅τι̅π̅

Син.: π̅ρ̅ε̅т̅ъ̅ в̅ъ̅ъ̅м̅ъ̅

F: χῶμα ἐλάμβανεν

PG: χοῦν λαβῶν

31.

Лавр.: πο̅ε̅ζ̅ι̅πα̅ γ̅λ̅α̅β̅α̅

Син.: в̅ε̅ε̅ζ̅и̅п̅а̅ с̅и̅ н̅а̅ γ̅λ̅α̅β̅ο̅υ̅

F: καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν κεφαλὴν ἑαυτοῦ

PG: ἔβαλεν εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν

32.

Лавр.: πο̅ε̅ζ̅и̅п̅а̅ γ̅л̅а̅β̅а̅

Син.: в̅ε̅ε̅ζ̅и̅п̅а̅ с̅и̅ н̅а̅ γ̅л̅α̅β̅ο̅υ̅

F: καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν κεφαλὴν ἑαυτοῦ

PG: ἔβαλεν εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν

33.

Лавр.: л̅и̅п̅с̅в̅а̅

Син.: и̅ с̅а̅м̅ъ̅ с̅ т̅ο̅м̅λ̅а̅ш̅е̅

F: καὶ ἑαυτὸν συνέτριβεν.

34.

Лавр.: ѿ мѡлѣше бѣ зѣ нь

Син.: бѣ мола зѣ нѣ

F: липсва

PG: липсва

35.

Лавр.: ѿ мѡлѣше бѣ зѣ нь

Син.: бѣ мола зѣ нѣ

F: липсва

PG: липсва

36.

Лавр.: да сѧ би ѡставилъ того

Син.: да бѣи сѧ оставилъ того

F: липсва

PG: липсва

37.

Лавр.: та же ѡко ѡзидѣ

Син.: та же ѡко изидѣ

F: Ὡς οὖν ἐξήλθεν

38.

Лавр.: ѡскврѣнив сѧ

Син.: оскврѣнивъ сѧ • вѣлѣзѣи

F: ὁ εἰσελθὼν ἐν τῷ πορνίῳ ποιήσας τὴν πράξιν

39.

Лавр.: ѡ кѣи тебѣ оꙋспѣхъ бѣ

Син.: кѣи ти оꙋспѣхъ бѣи

F: Τί ὠφελήθης, ἀδελφέ μου

40.

Лавр.: ѡ кѣи тебѣ оꙋспѣхъ бѣ

Син.: кѣи ти оꙋспѣхъ бѣи

F: Τί ὠφελήθης, ἀδελφέ μου

41.

Лавр.: како ли вѣдѣ не приѣтъ

Син.: како ли вѣдѣ не приѣтъ

F: Τί δὲ οὐκ ἐβλάβης

42.

Лавр.: оꙋже кѣтомоꙋ не ѡдѣ вѣ поꙋстына

Син.: оꙋже кѣтомоꙋ не моꙋ ити вѣ поꙋстынѣи

F: Οὐκ ἔτι δύναμαι ἐλθεῖν εἰς τὴν ἔρημον

43.

Лавр.: иди тѣ азъ во въз мирѣ хощю прѣзвивати

Син.: иди тѣ азъ во хоцю въз мирѣ прѣзвивати•

F: Τοῦ λοιποῦ ὑπάγε, ἐγὼ γὰρ εἰς τὸν κόσμον μένω

PG: Σὺ οὖν ὑπάγε. Ἐγὼ γὰρ εἰς τὸν κόσμον μένω

44.

Лавр.: ѿ много моливъ ѿ

Син.: ѿко же оубо м̄ного моливъ и

F: Ὡς οὖν πολλὰ ποιήσας

45.

Лавр.: не може ἔго приноуѣдити

Син.: не може приноуетити

F: οὐκ ἔπησεν αὐτὸν

46.

Лавр.: прѣзвѣи ѿ самъ въз мирѣ съ нимъ

Син.: прѣзвѣиъ и самъ въз мироу

F: ἔμεινε καὶ αὐτὸς σὺν αὐτῷ

47.

Лавр.: ѿ дѣласта ѿба

Син.: ти дѣласта оба

F: καὶ ἔκαμνον οἱ δύο

48.

Лавр.: имже крѣмльста са

Син.: липсва

F: ἵνα τραφῶσι

49.

Лавр.: въз тѣѣ же д̄ни

Син.: въз тѣ же годъ

F: Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν

50.

Лавр.: чрѣнецъ аврам̄и

Син.: бѣ чр̄норизъць аврам̄и

F: ὁ ἀββᾶς Ἀβράμιος

51.

Лавр.: чрѣнецъ аврам̄и

Син.: бѣ чр̄норизъць аврам̄и

F: ὁ ἀββᾶς Ἀβράμιος [тук в слав. пометници и F липсва пасаж]

52.

Лавр.: ἐπίκπζ вѣ ѳесѣ

Син.: ἀρχιεπίπζ вѣ ѳесѣ

F: ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου

53.

Лавр.: ἦ χόждааста

Син.: шьдзша же

F: Ἀπελθόντες οὖν

54.

Лавр.: ὡβα τὰ βрата

Син.: ова

F: οἱ δύο ἀδελφοὶ

55.

Лавр.: ἦ сѣзиждѣцими

Син.: зиждѣцимъ

F: ὑπουργοῦντες οἰκοδόμοις

PG: липсва

56.

Лавр.: ἦ сѣзиждѣцими

Син.: зиждѣцимъ

F: ὑπουργοῦντες οἰκοδόμοις

PG: липсва

57.

Лавр.: цѣнѣ вѣзимаста

Син.: и напѣдоу вѣзимаста

F: καὶ ἐλάμβανόν τὸν μισθὸν

58.

Лавр.: цѣнѣ вѣзимаста

Син.: и напѣдоу вѣзимаста

F: καὶ ἐλάμβανόν τὸν μισθὸν

59.

Лавр.: липсва

Син.: цѣноу или наимъ

F: липсва

60.

Лавр.: вѣпадыи же вѣ блѣдъ

Син.: вѣпадъ иже вѣ блондъ

F: Καὶ ὁ μὲν πεσὼν εἰς πορνίαν

PG: Καὶ ὁ ἔμπεσὼν εἰς πορνείαν

61.

Лавр.: възимааше ѿ бою цѣниѣ

Син.: възимааше отъ бою напѣдоу

F: ἐλάμβανε τῶν δύο τὸν μισθόν

62.

Лавр.: възимааше ѿ бою цѣниѣ

Син.: възимааше отъ бою напѣдоу

F: ἐλάμβανε τῶν δύο τὸν μισθόν

63.

Лавр.: ѿ по вѣса д̄ни хѣждааше въз гр̄а

Син.: и по вѣса д̄ни възхожааше въз градъ

F: καὶ ὑπήγεν καθ' ἑκάστην εἰς τὴν πόλιν

64.

Лавр.: ѿ въздааше блѣдници блѣда радн

Син.: и въздааше скверньнааго дѣла дѣла

F: καὶ ἔδαπάνα αὐτὸν ἐν ἁσωτίᾳ

PG: καὶ ἔδαπάνα αὐτὸν εἰς ἁσωτίας

65.

Лавр.: ѿ въздааше блѣдници

Син.: и въздааше скверньнааго дѣла дѣла

F: καὶ ἔδαπάνα αὐτὸν ἐν ἁσωτίᾳ

PG: καὶ ἔδαπάνα αὐτὸν εἰς ἁσωτίας

66.

Лавр.: а дроу҃гъи вѣса д̄ни алкаше

Син.: и дроу҃гъи вѣсь д̄нь алкаше

F: Ὁ δε ἄλλος πάσαν ἡμέραν ἐνήστευε

67.

Лавр.: ѿ твор̄а дѣло

Син.: и твор̄аи зѣло

F: ποιῶν τὸ ἔργον

68.

Лавр.: ѿ твор̄а дѣло ѿ мльча вѣѣм̄

Син.: и твор̄аи зѣло мльча вѣѣм̄з

F: Ὁ δε ἄλλος πάσαν ἡμέραν ἐνήστευε

69.

Лавр.: сего по вѣса д̄ни вѣдѣше маїстори

Син.: сего по вѣса д̄ни вѣдѣше въз манастѣри

F: Τοῦτον θεωροῦντες καθ' ἑκάστην οἱ τεχνῖται

70.

Лавр.: ни ѿδ[̄]ψ[̄]ца ни γ[̄]α[̄]ца ничьсоже

Син.: нī ѳδου[̄]ца ни γ[̄]λι[̄]ца

F: μήτε ἐσθίοντα, μήτε λαλοῦντα

71.

Лавр.: повѣдашѣ ѡ нѣмѣ

Син.: повѣдааше о нѣмь

F: λέγουσι τὰ περὶ αὐτοῦ

72.

Лавр.: тогда

Син.: тогда по истинѣ

F: Τότε ἀληθῶς

PG: Τότε

73.

Лавр.: великыи ἀβράμїе

Син.: великѣи оцѣ аврамїи

F: ὁ μέγας Ἀβράμιος

74.

Лавр.: призва дѣловника того вѣ свои храмѣ

Син.: призва дѣлателника того вѣ свои храмѣ

F: μεταστέλλεται τὸν ἐργάτην ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ

PG: μεταστέλλεται τὸν ἐργάτην ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ

75.

Лавр.: ѿ вѣпрашаше ѳго

Син.: и вѣпраша и

F: καὶ ἐπερώτα αὐτὸν

PG: καὶ ἐρωτᾶ αὐτὸν

76.

Лавр.: ѡн же вѣсе ѳмоу ѳповѣда

Син.: онѣ же вѣсе ѳмоу ѳповѣда

F: Ὁ δὲ πάντα ἐξομολογήσατο αὐτῷ

77.

Лавр.: ѳко брата радѣ вѣѣ трѣпа

Син.: и ѳко брата радѣ вѣсе трѣплїю

F: καὶ ὅτι διὰ τὸν ἀδελφὸν ὑπομένει πάντα

PG: καὶ ὅτι Διὰ τὸν ἀδελφὸν πάντα ὑπομένω

78.

Лавр.: да негли вїдѣвъ бѣ

Син.: да неκζли вїдѣ бѣ

F: ἵνα ὁ Θεὸς θεωρῶν

PG: ἵνα ὁ Θεός, βλέπων

79.

Лавр.: κρῶβῶ μοῦ

Син.: μοῦ печаль

F: τὴν ἐμὴν θλίψιν

80.

Лавр.: ἄ δαετῶ тебѣ

Син.: и ἄ δαετῶ тебѣ

F: Καὶ Κύριος ἐχαρίσατό σε

PG: Καὶ Κύριος ἐχαρίσατό σοι

81.

Лавр.: ἡζ' χραμα ἡ ἡζυδε ῶ него

Син.: и не χραμα ηζυде отъ него

F: καὶ ἐξῆλθε τοῦ κελλίου

82.

Лавр.: τοῦ ἄβιε ῶнз грѣшныи братъ

Син.: то тоу авие и онз грѣшныи • братъ

F: ἴδου καὶ ὁ ἄλλος ἀδελφός

83.

Лавр.: и вѣпнѣ и гл̄а

Син.: и гл̄а

F: κράζων

84.

Лавр.: ἄβιε же оубв поемъ и

Син.: и авие же поимъ и

F: Εὐθὺς οὖν λαβὼν αὐτὸν

85.

Лавр.: ἄβιε же оубв поемъ и

Син.: и авие же поимъ и

F: Εὐθὺς οὖν λαβὼν αὐτὸν

86.

Лавр.: веде вѣ псестына ἰордана

Син.: веде и вѣ пещерѣ стго иер'дана

F: ἀπῆλθον εἰς τὰ σπήλαια τοῦ Ἰορδάνου

PG: ἀπῆλθεν εἰς τὸν σπήλαιον πλησίον τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου

87.

Лавр.: веде вѣ псестына ἰордана

Син.: веде и вѣ пещерѣ стго иер'дана

F: ἀπῆλθον εἰς τὰ σπήλαια τοῦ Ἰορδάνου

PG: ἀπῆλθεν εἰς τὸν σπήλαιον πλησίον τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου

88.

Лавр.: ἢ вѣ малѣ вѣрѣмени

Син.: и вѣ малѣ годѣ

F: καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον

89.

Лавр.: велїи οὐργοδникъ вѣвѣ вѣжїи

Син.: толикъ οὐργοδникъ вѣвѣ вѣжїи

F: μεγάλως κατὰ Θεὸν προκόψας

90.

Лавр.: кѣ хогъ ὀтиде

Син.: кѣ годѣ ὀтиде

F: πρὸς Κύριον ἀπεδήμεισεν

PG: πρὸς πνεῦμα ἀπεδήμησεν

91.

Лавр.: прѣвѣи же ἢ братъ его

Син.: прѣвѣзїеть же братъ него

F: Ἔμεινε δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς

PG: Ἔμεινεν δὲ ὁ ἀδελφὸς

92.

Лавр.: ἢ тако ἢ сѣ сконча тоѣ своа жїзнь

Син.: да и сѣ скончаеиеть жїзнь своѣѣ тоѣ • и сѣврѣшитъ сѣ

F: ἵνα τελειωθῆ καὶ αὐτός

PG: ἵνα ἐκεῖ τελειωθῆ καὶ αὐτός.

93.

Лавр.: ἢ тако ἢ сѣ сконча тоѣ своа жїзнь

Син.: да и сѣ скончаеиеть жїзнь своѣѣ тоѣ • и сѣврѣшитъ сѣ

F: ἵνα τελειωθῆ καὶ αὐτός

PG: ἵνα ἐκεῖ τελειωθῆ καὶ αὐτός.

Деветдесет и трите разночетения по-долу са разпределени във възприетите три групи:

I. Налично само в Синайския патерик:

3. липсва **BM**. εμοῦ же наречение πυρροῦ

8. стаго φεοδοῦσινα **BM**. ετῆρο δὲ βῆδ φεοδοσινα

9. великаго **BM**. великааго κοῦνοβιδρῆχα

13. ραζλαῖνιτι сѣ **BM**. ραζλονῖνιτι сѣ δρβгъ ῶ дронга

22. μόλιτι ἢ γλα **BM**. γλατι и μολити ρεκῶ

23. нї врате **BM**. ни врате μοι

25. да ѣже мысла испльна вѣм. да еже оумзишлю то сътворю
32. посъипа глабѣ вѣм. възсъипа си на главоу
33. липсва вѣм. и самъ с томлѣше
38. ѡскврзнилъ са вѣм. оскврзнилъ са • възлѣззи
51. чрънецъ аврамѣи вѣм. бѣ чръноризъць аврамни
58. цѣнѣ възимаста вѣм. и напъдоу възимаста
59. липсва вѣм. цѣноу или нанмъ
62. възимааше ѡбою цѣнѣ вѣм. възимаше отъ обою напъдоу
72. тогда вѣм. тогда по истинѣ
73. великыи аврамѣе вѣм. великзи оцѣ аврамни
80. гѣ дастъ тебѣ вѣм. и гѣ дастъ тебѣ
82. тоу абие ѡнъ грѣшныи братъ вѣм. то тоу абие и онъ грѣшныи • братъ
85. абие же оубо поемъ и вѣм. и абие же поимъ и
87. веде въ пстына ѳордана вѣм. веде и въ пещеръ стго иердана
93. и тако и съ сконча тоу своа жизнь вѣм. да и съ скончають жизнь своиѣ тоу • и съвршитъ са

Пропуските спрямо Син. са общо 21. Съпоставката с разказите, имащи паралел в НБКМ 1039, дава сериозно основание да се допусне, че повечето от тях са осъществени от Лаврентий и че засягат предимно онези пасажии от текста, които са останали непроменени в междинната версия.

Разночетенията в разглежданата група подкрепят формулирания вече извод за наличие на тенденция за изпускане на второстепенни детайли, без това да се налага заради неяснота в превода. Такъв характер имат четения 3., 13., 25., 32., 33., 38., 58., 80., 82., 85. и 87. Сред изброените примери с по-голяма степен на вероятност могат да бъдат приписани на Лаврентий случаите на синтактично опростяване (25., 58., 80. и 85.), доколкото стремежът към по-елементарна структура на изказа е засвидетелстван в разказите от Лавр., имащи паралел в НБКМ 1039, в които със сигурност могат да се отделят промените, осъществени от Лаврентий, от вече наличните в използвания от него протограф.

При две от четенията (22. и 62.) пропуските са били обусловени от неточности в превода. В първия от двата примера изпускането на причастието *рекзы* е част от по-цялостна редакция, която ще бъде анализирана отделно²²⁴. При четене 62. липсата на предлога *отъ* е следствие от желание за по-адекватно предаване на оригинала. Докато в Син. гръцкият субстантивиран генитив *τῶν δύο* е преведен партитивно (*отъ обою*), то в Лавр. той е схванат като изразяващ притежание (*ѡбою цѣнѣ*)²²⁵.

²²⁴ Вж. по-долу коментара на четене 21.

²²⁵ Възможно е също така безпредложният генитив в случая да е резултат от желание за спазване на архаизираща в граматическо отношение изказа езикова норма.

Като съответстващи на първоначалния превод могат да бъдат определени четения 51., 73. и 82. Съпоставката с F показва ясно, че в първия пример (№ 51) преписвачът на Син. е добавил формата въ по погрешка. Вероятно отново по преписваческа инерция в текста е попаднало и прозвището оцѣ от № 73. В последния от посочените случаи (№ 82) като отразяващ началното състояние на превода следва да се определи само първият пропуск (то), тъй като съюзът и има паралел във F.

Любопитно е да се спомене, че при три от четенията (8., 23. и 72.) Син. върви с F, докато Лавр. съпада с PG. Този факт подкрепя отново изказаната неколкократно хипотеза, че текстът на разказа е съпоставян с различаващ се от F гръцки източник.

Два от пропуските (№ 59 и № 88) с голяма степен на сигурност могат да бъдат отнесени към междинната версия. Основание за това предположение дават множеството примери, които говорят, че още в тази редакция са били отстранени повечето гръцизми и разширените с обяснение названия.

По-особено е четене 93., съдържащо част от заключителното изречение на четивото. В него отсъствието на последната глаголна форма (съвършител с) е елемент от цялостна трансформация на изказа, наложена заради твърде неясния превод.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

4. ꙗко сѣ слышахъ вѣм. ꙗко слышахъ
11. да ни въ жи́зни сеи ни съмръзѣтихъ вѣм. да ни въ животѣ ни въ съмрътѣ ни
18. рече къ брѣтѣу своѣмоу вѣм. рече братѣу своѣмоу
26. брѣтѣ же е́го вѣм. братѣ же
35. ѿ мо́лтѣше ба́ за нь вѣм. ба́ мола за нь
40. ѿ кѣи тебѣ оуспѣхѣ вѣм. кѣи ти оуспѣхѣ вѣм
45. не може е́го приноу́дити вѣм. не може приоу́стити
46. прѣвѣи ѿ самѣ въ мирѣ съ нимъ вѣм. прѣвѣистѣ и самѣ въ мироу
48. имже крѣмѣста сѣ вѣм. липсва
54. ѿба та́ брата вѣм. оба
56. ѿ съзидѣ́щими вѣм. зидѣ́щимъ
65. ѿ въздааше блѣдници блѣда ради вѣм. и въздааше скверньнаго дѣла дѣла
68. ѿ твор дѣло ѿ мльча вѣм вѣм. и твори зѣло мльча вѣм вѣм
70. ни ѿдѣща ни гаща ничѣсоже вѣм. ни ѣдоуца ни глѣща
83. ѿ възпѣи ѿ гла вѣм. и гла
84. ѿбие же оубѣ поемъ ѿ вѣм. и ѿбие же поимъ и
91. прѣвѣи же ѿ братѣ е́го вѣм. прѣвѣистѣ же братѣ него

Примерите в групата са седемнадесет. От тях шест (45., 46., 48., 54., 84. и 91.) трябва със сигурност да се отнесат към първоначалното състояние на превода, тъй като Лавр. пословно съвпада с **Ф. Колебание предизвиква единствено последното от посочените четения (№ 91), тъй като при него Син. върви с PG, а Лавр. – с Ф. Близко по характер до обособената група е четене 11., където прибавеното показателно местоимение (вз жізни сен) би могло да съответства на гръцкия определителен член (ἐν τῇ ζῳῆ).**

Добавките в останалите десет примера с различна степен на вероятност могат да бъдат отнесени към редакторските решения на съставителя на сборника от 1348 г. На базата на установената тенденция да се разширява изказът само в случаи, когато с това се придава по-голяма яснота, като осъществени от Лаврентий могат да се приемат промените в четения 4., 18., 26. и 70. В три от тях (4., 26. и 70.) в ролята на добавка се среща местоимение (се; ѣго; ничьсоже). Чрез него се експлицира налична в гръцкия оригинал и обусловена от контекста елипса, като по този начин се улеснява читателят. Добавката от пример 18. (къ) има граматически характер и представлява отклонение от сравнително устойчивата практика в текста на Лавр. косвеното допълнение след глагол за речево действие да се предава безпредложно.

В четири от примерите (35., 56., 68. и 83.) е прибавен съчинителният съюз и. Като се има предвид констатираният вече афинитет на съставителя на сборника от 1348 г. към това синтактично средство, много е вероятно именно той да е авторът въпросните редакции, още повече, че при четения 56., 68. и 83. добавките придават на изказа анафоричен характер – стилова особеност, към която Лаврентий охотно прибегва и в други четива²²⁶. Стилони са били най-вероятно и причините, довели до добавката в случай 65. В Лавр. тя е част от по-цялостна редакция на изречението, съдържаща етимологическа фигура (вжѣдници вжѣдѣ рѣди вѣм. сквръньнааго дѣѣла дѣѣла).

В пример 35. прибавянето на съюза и е следствие от по-цялостно преосмисляне на фразата, при което предикативната причастна конструкция е заменена с паратактично свързано просто изречение. От своя страна прибавянето на междуметието ѡ в пример 40. представлява архаизиращ стила реторичен жест, който не се подкрепя от гръцкия оригинал, но се е сторил уместен на средновековния български книжовник.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

1. Глѣше ѠЦЬ вѣм. Глѣше аѣѣѣ
2. ѡѡанъ Ѡхѡдѣ вѣм. ѡѡанъ Ѡшьльць

²²⁶ Към стилистична мотивация на редакционните намеси насочва и плеоназмът в четене 83., където освен споменатият съюз е добавено и синонимно причастие (и възпих ѣ глѣ вѣм. и глѣ).

5. ПОВѢДАЮЩА ѠЦА СТЕФѦНА МѠВЛѢНИНА ВМ. ПОВѢДАЮЩЮ АВѢА СТЕФѦНОУ • МОАВИТѢНИНОУ
6. ІАКО ЕГДА БѢХЪ ВМ. ІАКО СОУЩЮ МИ
7. ВЪ МОАСТИРИ ВМ. ВЪ ОБЪЩИ ЖИТИИ
10. ДВА БРАТА КЛАЛА СѦ ДРОУГЪ ДРОУГОУ ВМ. ДЪВА БРАТА СЪТВОРЪША КЛАТВЪ
12. ДА НИ ВЪ ЖІЗНИ СЕИ НИ СЪМРЪТИЖ ВМ. ДА НИ ВЪ ЖИВОТѢ НИ ВЪ СЪМЪРТИ
14. І ПОТОМЪ ВМ. ПО ТОМ ЖЕ
15. ЁДИНЪ БЫ БРАТЪ РАЖДИЗѦЕМЪ НА БЛѢДЪ ВМ. ОДИНЪ БРАТЪ ТОМИМЪ БЪИ НА БЛОУДЪ
16. І НЕ МОГЫ ВМ. ТИ НЕ МОГЪИ
17. ТРЪПѢТИ БРАНИ САТАНИНЫ ВМ. СЪТЪРПѢТИ И ТОА СОТОНЪИ
19. ПОУСТИ МА БРАТЕ ВМ. ПРОСТИ МА БРАТЕ
20. ДА ХОЩЪ ИТИ ВЪ МИРЪ ВМ. И ХОЩЪ ИТИ ВЪ МИРЪ
21. БРАТЪ ЖЕ НАЧАТЬ МОЛИТИ І ГЛА ВМ. БРАТЪ ЖЕ НАЧАТЬ ГЛАТИ И МОЛИТИ
24. ДА ЕЖЕ МЫСЛА ІСПЛЪНА ВМ. ДА ЕЖЕ ОУМЪИШЛЮ ТО СЪТВОРЮ
27. НЕ ХОТѦ ПОУСТИТИ ЕГО ЁДИНОГО ВМ. НЕ ХОТѦ ЕГО ПОУСТИТИ ЕДИНОГО
28. І ВЪНИДЕ ВЪ ВМ. СЪНИДЕ ЖЕ ОУБО ОНЪ ВЪ
29. ВЪ ХРАМЪ БЛѢДНИЦЪ ВМ. ВЪ ХРАМЪ БЛОУДЪЦА
30. ПРЪСТИЖ ВМ. ПРЪСТЬ ВЪЗЪМЪ
31. ПОСЪПА ГЛАВЪ ВМ. ВЪСЪПА СИ НА ГЛАВОУ
34. І МОЛѢШЕ БА ЗА НЬ ВМ. БА МОЛА ЗА НЬ
36. ДА СѦ БИ ѠСТАВИЛЪ ТОГО ВМ. СИН.: ДА БЪИ СѦ ОСТАВИЛЪ ТОГО
37. ТА ЖЕ ІАКО ІЗЪДЕ ВМ. ТАЧЕ ІАКО ИЗЪДЕ
39. Ѡ КЪИ ТЕБѢ ОУСПѢХЪ БЫ ВМ. КЪИ ТИ ОУСПѢХЪ БЪИ
41. КАКОГО ЛИ ВРѢДѦ НЕ ПРИЖТЬ ВМ. КАКО ЛИ ВРѢДА НЕ ПРИА ТЪИ
42. ОУЖЕ КТОМОУ НЕ ІДѢ ВЪ ПОУСТЫНА ВМ. ОУЖЕ КТОМОУ НЕ МОГОУ ИТИ ВЪ ПОУСТЫНЮ
43. ІДИ ТЫ АЪ БѠ ВЪ МИРѢ ХОЩЪ ПРѢБЫВАТИ ВМ. ИДИ ТЪИ АЪ БѠ ХОЩЮ ВЪ МИРѢ ПРЕБЫВАТИ
44. І МНОГО МОЛИВЪ І ВМ. ІАКО ЖЕ ОУБО МНОГО МОЛИВЪ И
47. І ДѢЛАСТА ѠБА ВМ. ТИ ДѢЛАСТА ОБА
49. ВЪ ТЪИЖЕ ДНИ ВМ. ВЪ ТЪЖЕ ГОДЪ
50. ЧРЪНЕЦЪ АВРАМІИ ВМ. БѢ ЧРЪНОРИЗЪЦЪ АВРАМИИ
52. ЁПКПЪ ВЪ ЁФЕСѢ ВМ. АРХІЕППЪ ВЪ ЕФЕСѢ
53. І ХОЖДАСТА ВМ. ШЪДЪША ЖЕ
55. І СЪЗИЖДѢЩИМИ ВМ. ЗИЖДЮЩИМЪ

57. ЦѢНЖЪ ВЪЗНИМАСТА ВМ. И НАПЪДОУ ВЪЗНИМАСТА
 60. ВЪПАДЪИИ ЖЕ ВЪ БЛѢДЪ ВМ. ВЪПАДЪ ИЖЕ ВЪ БЛОУДЪ
 61. ВЪЗНИМАШЕ ѠБОУ ЦѢНЖЪ ВМ. ВЪЗНИМАШЕ ОТЪ ОБОУ НАПЪДОУ
 63. И ПО ВСА ДНИ ХОЖДАШЕ ВЪ ГРА ВМ. И ПО ВСА ДНИ ВЪСХОЖДАШЕ ВЪ ГРАДЪ
 64. И ВЪДАШЕ БЛѢДНИЦИ БЛѢДА РАДИ ВМ. И ВЪДАШЕ СКВРЬННАДО
 ДѢЛА ДѢЛА
 66. А ДРОУГЪИ ВЪСА ДНИ АЛКАШЕ ВМ. И ДРОУГЪИ ВЪСЪ ДЪНЬ АЛКАШЕ
 67. И ТВОРА ДѢЛО И МЛЪЧА ВСѢМЪ ВМ. И ТВОРАИ ЗѢЛО МЛЪЧА ВСѢМЪ
 69. СЕГО ПО ВСА ДНИ ВІДАШЕ МАЙСТОРИ ВМ. СЕГО ПО ВСА ДНИ ВИДАШЕ ВЪ
 МАНАСТЪРИ
 71. ПОВѢДАШЪ Ѡ НЕМЪ ВМ. ПОВѢДАШЕ О НЕМЪ
 74. ПРИЗВА ДѢЛОВНИКА ТОГО ВЪ СВОИ ХРАМЪ ВМ. ПРИЗВА ДѢЛАТЕЛНИКА ТОГО
 ВЪ СВОИ ХРАМЪ
 75. И ВЪПРАШАШЕ ЕГО ВМ. И ВЪПРАША И
 76. ѠН ЖЕ ВСЕ ЕМОУ ІСПОВѢДА ВМ. ОНЪ ЖЕ ВЪСЕ ЕМОУ СЪПОВѢДА
 77. ІАКО БРАТА РАДИ ВЪСЪ ТРЪПА ВМ. И ІАКО БРАТА РАДИ ВЪСЕ ТРЪПЛЮ
 78. ДА НЕГЛИ ВІДѢВЪ БЪ ВМ. ДА НЕКЪЛИ ВИДА БЪ
 79. СКРЪВЪ МОЖ ВМ. МОЖ ПЕЧАЛЪ
 81. ІЗЪ ХРАМА И ІЗЪДЕ Ѡ НЕГО ВМ. И ИС ХРАМА ИЗДЕ ОТЪ НЕГО
 86. ВЕДЕ ВЪ ПЕСТЫНА ІОРДАНА ВМ. ВЕДЕ И ВЪ ПЕЩЕРЪІ СЪГО ИЕРДАНА
 88. И ВЪ МАЛЪ ВРѢМЕНИ ВМ. И ВЪ МАЛЪ ГОДЪ
 89. ВЕЛІИ ОУГОДНИКЪ БЫВЪ БЖІИ ВМ. ТОЛИКЪ ОУГОДНИКЪ БЫВЪ БЖІИ
 90. КЪ ХОУ ОТИДЕ ВМ. КЪ ГОУ ѠИДЕ
 92. И ТАКО И СЪ СКОНЧА ТОУ СВОА ЖІЗНЬ ВМ. ДА И СЪ ИСКОНЪЧАЮТЬ ЖІЗНЬ
 СВОИЖ ТОУ • И СЪВРЪШИТЬ СА.

Разликуйте между Лавр. и Син. са общо 55. Както при разгледаните по-горе две групи, така и тук се наблюдава нарастване спрямо предходния разказ.

Единичните лексикални замени са 21 (1., 2., 7., 16., 19., 20., 37., 47., 50., 52., 55., 57., 61., 63., 67., 74., 76., 86., 88., 89. и 90.).²²⁷ Фактът, че те са най-обемната подгрупа в разглежданото множество, говори, че като

²²⁷ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 1. Ѡцѣ – авѣа – ἄββας. 2. Ѡхода – Ѡшьальць – ἀναχωρητής. 7. монастыри – овыщи житии – κοινοβίω. 16. и – ти – καί. 19. поусты – прости – ἀπόλυτόν. 20. да – и – καί. 37. таже – таче – ὡς. 47. и – ти – καί. 50. чрънецъ – чръноризъць – ἄββας. 52. ѣпкпъ – архіеппъ – ἀρχιεπίσκοπος. 55. сѣзиджѣщими – зиджидущимиъ – ὑποουρούντες οἰκοδόμοις. 57. цѣнжъ – напъдоу – μισθόν. 61. цѣнжъ – напъдоу – μισθόν.

цяло и при Лавр. 8 редакторските намеси са били по-второстепенни, отколкото при извлечените от първия ръкопис Лавр. 4, Лавр. 5 и Лавр. 6.

Най-вероятно замените от № 1 и № 52 са била налице още в протографа на Лаврентий. Основание за това допускане дават редица аналогични примери в разказите с паралел в НБКМ 1039. От групата на редакторските намеси на по-късен книжовник следва да се изключат също примери 19. и 67., тъй като при тях в Син. са налице грешки на преписвача, а Лавр. отразява първоначалното състояние на превода²²⁸. Същото може да се предположи и по отношение на № 76, доколкото формата в Лавр. (исповѣда) има по-близка морфологична структура до гръцкото съответствие (ἐξομολογήσατο).

Останалите шестнадесет примера съдържат изменения, осъществени в процеса на преписването на текста. Относителна последователност се наблюдава при замяната на съюза ти с и (№ 16 и № 47). Два са също случаите (№ 57 и № 61), в които съществителното напѣда е заместено с цѣна. Важно е да се отбележи, че както при споменатите по-горе четирите четения, така и при останалите дванадесет, промените не са били наложени от неяснота в превода, а са резултат на проява на езиков усет или на представа за норма на по-късния книжовник. Той не приема използването на годъз като абстрактно название за време и го заменя с врѣма²²⁹ (№ 88), замества съответстващия на гръцкия оригинал префигиран глагол възсхождаше с опростената форма хѡждаше (№ 63), както и предпочита придобил гражданственост гърцизъм вместо калка (въ манастири вм. въ обьци житии). Подобен характер имат и замените от четения 2., 20., 37., 50., 55. и 74. Без да променят сериозно смисъла, те най-вероятно са плод на желанието на книжовника да направи текста по-ясен за читателя. Подобно намерение е отразено и в пример 89. В него създателят на първоначалния превод си е позволил по-свободно да предаде гръцкото обстоятелствено пояснение μεγάλως κατὰ Θεὸν προκόψας – толикъ оугодникъ възвъ бѣжи. В Лавр. свободният превод е съхранен, като единствената намеса е замяната на местоимението толикъ с прилагателното велѣи. Примерът е поредната илюстрация за стремежа на Лаврентий към лексикално уточняване на изказа.

63. хѡждаше – възсхождаше – ὑπῆγεν. 67. дѣло – зѣло – ἔργον. 74. дѣловника – дѣлателника – ἐργάτην. 76. исповѣда – съповѣда – ἐξομολογήσατο. 86. пастына – пещерзи – τὰ σπήλαια. 88. врѣмени – годъз – χρόνον. 89. велѣи – толикъ – μεγάλως (κατὰ Θεὸν προκόψας). 90. хѡъ – гоъ – Κύριον.

²²⁸ Замяната на поѣсти с прости като превод на гръцкото ἀπολύσον (№ 19) вероятно е предизвикана от графичната близост на двете форми. Подобна трябва да е била и причината при № 67. в Син. да стои зѣло вм. дѣло (в гръцки – ἔργον).

²²⁹ Лексемата е предпочетена пред годъз в Лавр. 7 (№ 6) и Лавр. 11 (№ 28). Вж. също четене 49., където в Син. годъз предава гръцкото καιρὸν, но в Лавр. е заменено с формата за множествено число дѣни.

Съпоставката с F показва, че в два от случаите (№ 86 и № 90) несъответствията между Син. и Лавр. са резултат от грешка на по-късния книжовник. В тях Син. точно предава гръцкия оригинал, а промените в сборника от 1348 г. най-вероятно са резултат от неточно разчитане.

Близки до разгледаната подгрупа са още девет случая (14., 28., 41., 44., 49., 53., 60., 69. и 79), които съдържат симетрични или несиметрични замени при променен контекст или на повече от един лексикален елемент²³⁰. В тях особено ясно личи практиката на Лаврентий да пренебрегва задпоставени съюзни средства с елемент *же* (*же, же оубо, ѿкоже оубо*) заменяйки ги с *и* (14., 28, 44., 53.). При две от четенията в обособената подгрупа текстът на Лавр. възпроизвежда оригиналното състояние на превода, а преписвачът на Син. е допуснал грешки (41., 60. и 69.). При № 79 Син. съвпада с гръцкия оригинал в словоредно отношение. Замяната на печалъ със *скръзь* и инверсията могат да се припишат на Лаврентий, като се има предвид, че обратната замяна се среща неколккратно в междинната за Лавр. и НБКМ 1039 версия²³¹.

Към разликите между Лавр. и Син. следва да се добавят и четири случая на промяна в словоредата, без други съпровождащи изменения (27., 36., 43., 81.). Съпоставката с F води към мисълта, че в пример 27. Лавр. отразява първоначалния превод. Липсата на гръцко съответствие на славянските четения от № 36 не дава възможност да се установи в каква последователност е протекла промяната. При № 43 и № 81 преводът не е пословен, а промените в сборника от 1348 отразяват езиковия усет на по-късния книжовник.

Най-сериозни са измененията в четения 5., 6., 10., 12., 15., 17., 21., 24., 30., 34., 42., 64. и 92. Още първият пример (№ 5) е показателен за езиковата подготовка и редакторското внимание на по-късния книжовник. Докато авторът на превода не отчита рекцията на гръцкия глагол *ἀκούω* и схваща израза *διηγούμενου τοῦ ἁββᾶ Στεφάνου* като родителен самостоятелен²³², поради което го предава с дателен самостоятелен (*повѣдаѣщю авѣа стефану • моавитѣнину*), то Лаврентий използва съответстващия за позицията на прякото допълнение винителен падеж (*повѣдаѣща ѿца стѣфана моавѣнина*). С желание да се избегне пословната зависимост от гръцкия оригинал може да се обясни редакцията от четене 10., където фразеологичното съчетание *ποιήσαντες ὀρκομοσίαν* (Син. *сътворыша кѣтвѣ*) е предадено с много по-естествен за българския

²³⁰ На първо място стои примерът от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 14. *и потомъ – по том же – липсва*. 28. *и възидѣе – сънидѣ же оубо онъ – εἰσῆλθεν οὖν*. 41. *прижъ – приатъ – ἐβλάβης*. 44. *и – ѿкоже оубо – ὡς οὖν*. 49. *тѣжъ же дни – тѣ же годъ – ἐκείνον δὲ τὸν καιρὸν*. 53. *и хождаста – шьдъша же – ἀπελθόντες οὖν*. 60. *въпадъни же – въпадъ иже – ὁ μὲν πεισῶν*. 69. *маісторѣ – въ манастири – οἱ τεχνῖται*. 79. *скръзь мож – мож печалъ – τὴν ἐμὴν θλίψιν*.

²³¹ Вж. напр. анализа на Лавр. 2.

²³² Тази грешка може да се определи като една от „индивидуализиращите“ по отношение на работата на преводача. Вж. също четене 5. от Лавр. 5.

език израз – κλάλα σα δρούγγζ δρούγγου. По подобен модел е осъществена редакцията и в пример 30., където изразеното с причастна конструкция обстоятелствено пояснение е заменено с инструментален творителен падеж. Аналогична е ситуацията в случай 34., в който отново се отстранява същият синтактичен гърцизъм, но този път посредством трансформиранието му в просто изречение (μόλψη βα ζα нь вм. βα μόλα ζα нь). При четения 15., 17., 21. и 24. преводът е по-свободен, но по-късният книжовник отново се намесва, за да направи текста по-ясен и близък до читателя. Стремелът на Лаврентий към по-изчистен изказ намира израз в редакцията от № 42., където отново пословният превод е опростен, без да се накърни смисълът на фразата (не ίδ,ζ вм. ουζε не μπορού ити)²³³. В желанието си текстът да е колкото се може повече разбираем за читателя, Лаврентий конкретизира и определя фразата от пример 64. (βλδ,νιци βλδ,α ραδι вм. σκвр̄ньнааго д,βла д,βла)²³⁴.

Две от четенията са по-различни по характер. При № 6 фразата в Лавр. точно съответства на F, което може да се тълкува като свидетелство за първоначалното състояние на превода²³⁵. Пример 12. от своя страна е единственият в разглежданото множество, при който промяната води до по-неточен изказ (ни въ ж̄ӣз̄ни сеи ни с̄зм̄ръ̄тӣж̄ вм. ни въ живот̄ъ ни въ с̄зм̄ръ̄тӣ).

Последният случай от подгрупата (№ 92) съдържа редакция на твърде неясното финално изречение на разказа. В Лавр. то представлява отклонение от гръцкия оригинал, но ясно и смислено се вписва в потока на сюжета.

Последната подгрупа в рамките на разглежданото множество от различия обхваща осем примера, съдържащи морфологични несъответствия (29., 31., 39., 66., 71., 75., 77. и 78.). Формално погледнато в първия случай (29.) е променен родът на съществителното (βλδ,νιциж вм. βλοϋ,δ,υца). Падежното окончание в Син. обаче насочва по-скоро към пропуск на сричка (βλοϋ,δ,υ[ни]ца) от страна на преписвача, т.е. към мисълта, че Лавр. отразява състоянието на превода. Подобно е положението и при № 71, където множественото число на сказуемото в Лавр. съответства на F.

²³³ Замяна на подобна конструкция със сегашна форма от свършен вид вж. също при четене 36. от Лавр. 7. Подобен е и пример 23. от Лавр. 5.

²³⁴ Редно е тук да се отбележи и стилистичният нюанс на промяната (βλδ,νιци βλδ,α – д,βла д,βла).

²³⁵ Любопитен е фактът, че в Син. подчиненото изречение ὡς ἵμιν е предадено с дателен самостоятелен ὡς ми. В случая може да се допусне, че преводачът „се е престарал“ в стремелта си към по-книжен изказ, което обаче е подразнило по-късния редактор. Възможно е също да се допусне, че в това отношение гръцкият ръкопис, по който е бил осъществен преводът, се е отличавал от F.

Много по-типичен е пример 31., където зависимата от гръцкия оригинал предложна конструкция е заместена с по-естествена безпредложна употреба²³⁶. Замяната на дателните местоименни форми от четене 39. е трудно да бъде тълкувана, тъй като нито е зависима от гръцкия източник, нито води до промяна на смисъла на фразата. Като съзнателна трябва да се определи замяната на числото в № 66. За по-късния книжовник е било по-естествено да предаде времевата продължителност с изрази *всѣ дни (цели дни)*, отколкото с *всѣ днь (цял ден)*. Замяната на аориста с имперфект в пример 75. не се подкрепя от гръцкия оригинал и не води до изясняване на текста, поради което може да се тълкува като грешка на по-късен книжовник.

При № 77 Син. съвпада с РГ – един от редките случаи, в които оригиналът се отклонява от F по посока на РГ. И тук, и в последния пример (78.) промяната на глаголните форми, осъществена в Лавр., е независимо решение на по-късния книжовник.

Ето и количественото обобщение на представените разночетения:

I. Пропуски	II. Добавки	III. Разлики
спрямо Син.: 21	спрямо Син.: 17	спрямо Син.: 55
общ брой: 21	общ брой: 17	общ брой: 55

Син. – общ брой словоформи:	Лавр. – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой:	Разночетения – относителен процент:
465	438	93	21.2%

Важно е да се посочи, че при седемнадесет от четенията (6., 19., 22., 29., 41., 45., 46., 48., 51., 54., 60., 67., 69., 76., 82., 84. и 91.) Лавр. най-вероятно възпроизвежда оригиналното състояние на превода, т. е. разликите със Син. не са резултат от редакторска намеса. Посочените примери, заедно със случаите, в които може да се допусне, че промяната е била осъществена в протографа на Лаврентий или представлява грешка, представляват значително количество от общия брой разночетения. Този факт дава основание да се потвърди изказаното във връзка с Лавр. 7 предположение, че вторият ръкопис, на базата на който е осъществен протоподбора на разказите, включени в сборника от 1348 г., се е отличавал с по-голяма близост до първоначалния текст на превода. Тази близост се е отразила върху броя и характера на редакционните изменения в междинната версия, а оттук – и на Лавр. 8.

²³⁶ Сравни със съвременния фразеологизъм *посивам си главата с пепел*.

Що се отнася до намесите в текста, които могат да се окажат като индивидуални за Лавр. 8, те потвърждават констатациите, направени във връзка с Лавр. 7. Преобладават случаите, в които промените са осъществени, без това пряко да се налага заради неточности или неясноти в превода. Лавр. 8 дава нови аргументи за схващането, че съставителят на сборника от 1348 г. следва определена редакционна стратегия както по отношение на изпускането на второстепенните детайли, така и спрямо опростяването на неясните или зависими от гръцкия оригинал синтактични структури. Едновременно с това книжовникът доста последователно отстранява неточностите в превода било чрез преосмисляне на изходния текст, било чрез съпоставка с гръцки източник по-близък до PG, отколкото до F. В осмия разказ се открояват и типични за езика и стила на Лаврентий черти – стремеж към синтактично опростяване, предпочитане на съчинителна връзка, изразена със съюза и, преобразуване на предикативните причастни конструкции в прости изречения или предложени словосъчетания и стилистично мотивирани редакторски решения. Като цяло се запазва тенденцията към съкращаване на четивото, когато от това не страда смисълът. Лаврентий обаче не се колебае да избере по-многословен изказ, когато това се налага заради неяснота в превода. Текстът на разказа е поредно свидетелство, че книжовникът се отличава с много добра езикова подготовка, следва собствени критерии за лексикална адекватност, познава по-добре от преводача особеностите на гръцкия език и се стреми да улесни колкото се може повече възприемането на съдържанието на четивото от страна на читателя, дори с цената на опростяване на абстрактни понятия или с допускане на лексикални и фразеологични черти на една по-съвременна разговорна реч.

3.9. Девети разказ (Vita abbatis Danielis Aegyptii)

Макар деветият разказ да е значително по-кратък от осмия (в Лаврентиевия сборник се състои от 196 словоформи, а в Син. – от 166) количеството на разночетенията бележи сериозно нарастване – приблизително с 8 %. Четивото не е проучвано досега. Разгледано е единствено в съпоставка с гръцките източници и Син.

Като цяло Лавр. 9 потвърждава тенденцията за увеличаване на намеците на анонимния създател на междинната версия в процеса на работата му с втория ръкопис. Освен пренесените от протографа изменения текстът на Лавр. 9 безспорно съдържа и свидетелства за самостоятелните редакторски решения на съставителя на сборника от 1348 г.

1.

Лавр.: Повѣдаше

Син.: Повѣда

F: Διηγῆσατο

2.

Лавр.: Повѣдаше же ѿ сѣ намъ

Син.: Повѣда намъ

F: Διηγῆσατο δὲ ἡμῖν

3.

Лавр.: Повѣдаше же ѿ сѣ намъ старецъ

Син.: Повѣда намъ абѣа данилъ старьць

F: Διηγῆσατο δὲ ἡμῖν ὁ ἅγιος γέρων

PG: Ὁ αὐτὸς γέρων διηγῆσατο ἡμῖν

4.

Лавр.: ѿ ѡци даниїлѣ

Син.: липсва

F: περὶ τοῦ ἀββᾶ Δανιήλ

5.

Лавр.: ѣгиптѣнинѣ рѣкѣ

Син.: ѡ егѣпта гѣла

F: τοῦ Αἰγυπτίου λέγων

6.

Лавр.: ꙗко вьнїде старецъ

Син.: ꙗко възиде старьць

F: ὅτι ἀνῆλθεν ὁ γέρων

7.

Лавр.: въ ѣдинъ днь тоу роуиηтз

Син.: οδινοιοу въ терφинз

Γ: ἐν μιᾷ εἰς Τερενουθιν

8.

Лавр.: дѣла своа рѣчнаа хѳта продаати

Син.: роукодѣланиа своего продаати

Γ: τὸ χεῖρεγον αὐτοῦ πολλῆσαι

PG: τὸ ἐργόχειρον αὐτοῦ πωλῆσαι

9.

Лавр.: ба ради добри стѣрче грдн

Син.: ба дѣла калогере поидн

Γ: Διὰ τὸν Θεόν, καλόγηρε, δεῦρο

10.

Лавр.: ѱсзтвори молитвѣ

Син.: и сзтвори на дз жениѣ моиеѣ млтвоу

Γ: Καὶ ποιήσον ἐπάνω τῆς γυναικός μου εὐχὴν

11.

Лавр.: да негли бѣ дѣтиць ми дѣстѣ •

Син.: липсва

Γ: липсва

12.

Лавр.: ѿмже жена ми неплоды ѣстѣ

Син.: зане неплодзи естѣ

Γ: ὅτι στεῖρά ἐστιν

13.

Лавр.: ѿмже жена ми неплоды ѣстѣ

Син.: зане неплодзи естѣ

Γ: ὅτι στεῖρά ἐστιν

14.

Лавр.: старецъ же принѣженъ юношеѣ

Син.: старыць же поноуженъ отъ оуноша

Γ: Ὁ δὲ γέρων βιασθεῖς ὑπὸ τοῦ νεωτέρου

15.

Лавр.: ѿде сз нимз

Син.: и де

Γ: ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ

16.

Лавр.: ѱсзтвори молитвѣ

Син.: и сътворъ мѣтѣоу
F: καὶ ἐποίησεν εὐχὴν

17.

Лавр.: ѿ сътвори молитѣѡ дѣтица роди

Син.: и сътворъ мѣтѣоу женѣ его

F: καὶ ἐποίησεν εὐχὴν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ

18.

Лавр.: ѿ бѡу повелѣвшоу

Син.: и бѡу вѣсχοуѣвшю

F: Καὶ τοῦ Θεοῦ θελήσαντος

19.

Лавр.: вѣстѣѡ ѡкоже вѣсχοуѣ ѿ роди жена

Син.: имаше жена вѣ чревѣѡ

F: ἔσχευεν ἡ γυνὴ κατὰ γαστρός

20.

Лавр.: начашѡ же мѡж[...] • глади бѡ не боѡще са

Син.: нѣции же мѡжи не боѡще са бѡ • начаша

F: Τινὲς οὖν ἄνδρες μὴ φοβούμενοι τὸν Θεὸν ἤρξαντο

21.

Лавр.: начашѡ же мѡж[...] • глади бѡ не боѡще са

Син.: нѣции же мѡжи не боѡще са бѡ • начаша

F: Τινὲς οὖν ἄνδρες μὴ φοβούμενοι τὸν Θεὸν ἤρξαντο

22.

Лавр.: начашѡ же мѡж[...] • глади бѡ не боѡще са

Син.: нѣции же мѡжи не боѡще са бѡ • начаша

F: Τινὲς οὖν ἄνδρες μὴ φοβούμενοι τὸν Θεὸν ἤρξαντο

23.

Лавр.: ѿ потѡзаѡще старѡца глаще

Син.: обѡзгати старѡца и глади

F: διαβάλλειν τὸν γέροντα καὶ λέγειν

24.

Лавр.: поистинѣ юноша вѣз' дѣтѣи ѣстѣ ѣствѣтвомѡ

Син.: ѡко оуноша вѣцадѣнѣ ѣсть

F: ὅτι ἀληθῶς ὁ νεώτερος ἄγονός ἐστιν

25.

Лавр.: поистинѣ юноша вѣз' дѣтѣи ѣстѣ ѣствѣтвомѡ

Син.: ѡко оуноша вѣцадѣнѣ ѣсть

F: ὅτι ἀληθῶς ὁ νεώτερος ἄγονός ἐστιν

26.

Лавр.: нѣ ѿ ст' ρца

Син.: нѣ ѿ ав'βα δаниλα

F: ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀββᾶ Δανιήλ

27.

Лавр.: дѣтицѣ тѣ ѣсть

Син.: бρεжа кестъ жена

F: ἐνεγαστρώθη ἡ γυνή

PG: ἔσχεν ἡ γυνή

28.

Лавр.: ѡ вѣсть тᾶ доуде старца

Син.: приде же слогхѣ кѣ старьцю

F: Ἦλθεν οὖν ἡ ἀκοὴ αὕτη πρὸς τὸν γέροντα

29.

Лавр.: старецъ же вѣсть вѣзвѣсти мѣжю

Син.: и вѣзвѣсти старьць мѣжю

F: Ἦλθεν οὖν ἡ ἀκοὴ αὕτη πρὸς τὸν γέροντα

30.

Лавр.: старецъ же вѣсть вѣзвѣсти мѣжю

Син.: и вѣзвѣсти старьць мѣжю

F: Ἦλθεν οὖν ἡ ἀκοὴ αὕτη πρὸς τὸν γέροντα

31.

Лавр.: старецъ же вѣсть вѣзвѣсти мѣжю

Син.: и вѣзвѣсти старьць мѣжю

F: Ἦλθεν οὖν ἡ ἀκοὴ αὕτη πρὸς τὸν γέροντα

32.

Лавр.: мѣжю жены тоѣ •

Син.: мѣжю

F: τῷ ἀνδρὶ τῆς γυναικὸς

33.

Лавр.: рѣкѣ егда са дѣтицѣ родить

Син.: тако игда родить жена твоѣ

F: ὅτι ὅταν γεννήσῃ ἡ γυνή σου

34.

Лавр.: τὸ вѣзовѣте ма

Син.: вѣзвѣсти ми •

F: ὅτι ὅταν γεννήσῃ ἡ γυνή σου

35.

Лавр.: τὸ вѣзовѣте ма

Син.: вѣзвѣсти ми•

F: ὅτι ὅταν γεννήσῃ ἡ γυνή σου

36.

Лавр.: вѣзвѣсти юноша

Син.: вѣзвѣсти юмоу оуноша

F: δηλοῖ αὐτῷ ὁ νεότερος

37.

Лавр.: вѣ скитѣзъ гла

Син.: вѣ скитѣзъ рекѣзи

F: ἐν τῇ σκίτει λέγων

PG: λέγων

38.

Лавр.: ба роди и твои хъ моли тебъ ѿче

Син.: ба дѣла и мѣтебъ твоихъ оче

F: Διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εὐχῶν σου

39.

Лавр.: роди са ѿтрѣча

Син.: дѣтиць нзи са роди

F: ἐγέννησεν

40.

Лавр.: ѿць даниїлѣзъ

Син.: авѣа данилѣзъ

F: ὁ ἄββᾶς Δανιήλ

41.

Лавр.: ѿде къ ни

Син.: липсва

F: ἐλθὼν

PG: ἀπελθὼν

42.

Лавр.: и рече къ мѣжоу

Син.: глаше къ оуноши

F: λέγει τῷ νεωτέρῳ·

43.

Лавр.: и рече къ мѣжоу

Син.: глаше къ оуноши

F: λέγει τῷ νεωτέρῳ·

44.

Лавр.: створи ѿвѣдѣзъ

Син.: сътвори бракъ крыщению

F: Ποίησον ἄριστον

45.

Лавр.: ѿ възови ѡжикы своа

Син.: и призови роуѣ твои

F: καὶ κάλεσον τοὺς συγγενεῖς σου

PG: καὶ κάλει σου τοὺς συγγενει

46.

Лавр.: ѿ друугы своа

Син.: и друугы твоа

F: καὶ τοὺς φίλους σου

47.

Лавр.: ѿ ѡбѣдоуѡщим же вьсѣмъ

Син.: и тако же обѣдовахоу

F: Ὡς οὖν ἡρίστων

48.

Лавр.: ѿ ѡбѣдоуѡщим же вьсѣмъ

Син.: и тако же обѣдовахоу

F: Ὡς οὖν ἡρίστων

49.

Лавр.: въземъ старецъ дѣтица рѣкама своима

Син.: възъмъ старьць дѣтиць въз роуѣ свои

F: τὸ παιδίον εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ

50.

Лавр.: рече къ младенищю

Син.: гла отрочати

F: λέγει τῷ παιδίῳ

51.

Лавр.: ѿ рече дѣтиць

Син.: гла дѣтиць

F: λέγει τῷ παιδίῳ

52.

Лавр.: ѿ рече дѣтиць

Син.: гла дѣтиць

F: λέγει τῷ παιδίῳ

53.

Лавр.: сѣ есть

Син.: тако

F: Οὗτος

54.

Лавр.: показавъ пръстомъ

Син.: показа пръстомъ

F: δείξας διὰ τοῦ δακτύλου

PG: δείξας τῷ δακτύλῳ

55.

Лавр.: показавъ пръстомъ рѣчнымъ на юношѣ

Син.: показа пръстомъ речнымъ юношю

F: δείξας διὰ τοῦ δακτύλου τῆς χειρὸς τὸν νεώτερον

56.

Лавр.: ὄτροχα же бѣше тогда

Син.: бѣ же дѣтищъ

F: Ἦν δὲ ὁ παῖς

57.

Лавр.: ὄτροχα же бѣше тогда

Син.: бѣ же дѣтищъ

F: Ἦν δὲ ὁ παῖς

58.

Лавр.: кѣ • днѣи

Син.: днѣи • вѣ •

F: ἡμερῶν εἴκοσι πέντε

PG: ἡμερῶν εἴκοσι δύο

Разпределението на педесет и осемте забелязани разночетения във възприетите три групи изглежда по следния начин:

I. Налично само в Синайския патерик:

3. Повѣдаше же ѿ сѣ намъ старецъ вѣ. Повѣда намъ двѣ да данилъ старецъ

10. ѿ сѣтвори молитвѣ вѣ. и сѣтвори надъ женоѣ моѣѣ мѣтвѣ

22. начашѣ же мѣж[...] • глати бѣ не боѣще сѣ вѣ. нѣци же мѣжи не боѣще сѣ бѣ • начаша

36. възвѣсти юноша вѣ. възвѣсти юношю

Пропуските в Лавр. са сравнително малко на брой. От тях първият пример (№ 3) най-вероятно се отнася към междинната версия, доколкото общите за Лавр. и НБКМ 1039 разкази споделят сходни редакционни изменения в началните изречения. Изпускането на израза надъ женоѣ моѣѣ (№ 10) на свой ред по-скоро наподобява на намесите на Лаврентий – обстоятелственото пояснение представлява второстепенен детайл, който е пословно зависим от гръцкия оригинал²³⁷. Подобен характер има

²³⁷ Словосъчетанието с предлог над не би трябвало да е звучало неестествено, доколкото адекватно описва ситуацията и е съхранено до днес.

и пример 22., при който липсата на местоимението нѣции е обусловена от цялостно преосмисляне на изречението в Лавр. Авторство на Лаврентий може да се допусне и при № 36, тъй като изразеното с местоимение косвено допълнение ѹмоу се подразбира от контекста, а пропускът му води единствено до по-стегнат изказ.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

2. ПОВѢДАШЕ ЖЕ И СЕ НАМЪ ВМ. ПОВѢДА НАМЪ
4. О ВЦИ ДАНІИ^Ѣ ВМ. ЛИПСВА
11. ДА НЕГЛИ БЪ ДѢТИЦЬ МИ ДѢСТЪ ВМ. Син.: ЛИПСВА
12. ИМЖЕ ЖЕНА МИ НЕПЛОДЫ ЕСТЪ ВМ. ЖАНЕ НЕПЛОДЫ ЕСТЪ
15. ИДЕ СЪ НИМЪ ВМ. ИДЕ
21. НАЧАШЪ ЖЕ МЖЖ[...] • ГЛАТИ БА НЕ БОЖЦЕ СѦ ВМ. НѢЦИИ ЖЕ МЖИ НЕ БОЖЦЕ СѦ БА • НАЧАША
25. ПОИСТИНѢ ЮНОША БЕЗЪ ДѢТІИ ЕСТЪ ЕСТЬСТВОМЪ ВМ. ІАКО ОУНОША БЕЩАДЪНЪ ЕСТЪ
32. МЖЖОУ ЖЕНЫ ТОЖ • ВМ. МЖЮ
34. ТО ВЪЗЪОВѢТЕ МА ВМ. ВЪЗЪВѢСТИ МИ
41. ИДЕ КЪ НИ ВМ. ЛИПСВА
42. И РѢЧЕ КЪ МЖЖОУ ВМ. ГЛѢШЕ КЪ ОУНОШИ
47. И ВѢДѢОУЖЦИМ ЖЕ ВСѢМЪ ВМ. И ІАКО ЖЕ ОБѢДОВАХОУ
51. И РѢЧЕ ДѢТИЦЬ ВМ. ГЛА ДѢТИЦЬ
56. ОТРОЧА ЖЕ БѢШЕ ТОГДА ВМ. БѢ ЖЕ ДѢТИЦЬ

Както при Лавр. 8 количеството на добавките спрямо Син. е впечатляващо. В Лавр. 9 те са четиринадесет, но не всички от тях могат да се окачествят като по-късни редакционни намеси. Съпоставката с F показва, че при четения 4., 15., 32., 34. и 41. сборникът от 1348 г. много по-точно възпроизвежда оригинала, отколкото Син. Наличието на съюза то в текста на Лавр. (№ 34) по всяка вероятност също отвежда към първоначалното състояние на превода, тъй като са налице редица случаи, при които този съюз е отстранен – или от автора на междинната версия, или от Лаврентий.

Останалите девет примера следва да се интерпретират като резултат от съзнателните редакторски усилия на по-късен книжовник, който се стреми да направи текста по-разбираем за читателя, при което е много вероятно да е бил привлечен различаващ се от F гръцки ръкопис. Към последната мисъл насочва най-вече четене 2., на което текстът в PG предлага по-близко съответствие (Лавр. – повѣдаше же и се; PG – διηγήσατο δὲ ἑμὶν πάλιν). Както при № 1, така и тук може да се допусне, че промяната е била налице още в междинната версия. Обширните добав-

ки в репликата на юношата от примери 11. и 12. обаче не се подкрепят от гръцките източници, а тяхната единствена цел е да направят текста по-ясен. Много близки до посочените два случая са четения 25., 47. и 56. При всяко едно от тях добавеният елемент води до по-голяма конкретност на текста, като напълно се изключват необходимостта от подразбиране и възможността за недоразумение. В два от случаите (№ 42 и № 51) в ролята на добавка е съюзът и, което насочва към синтактичните предпочитания на Лаврентий. При четене 21. прибавянето на инфинитива глати е съпроводено от цялостна трансформация на изречението²³⁸.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

1. Повѣдѣаше вм. Повѣда
5. ѳгиптѣвинѣ рѣкѣ вм. ѳ егѳпта глѣ
6. ꙗко вѣнѣде старецъ вм. ꙗко вѣзиде старьць
7. вѣ ѳдинъ днѣ тоу роуѳнтѣ вм. одиноу вѣ терѳинѣ
8. дѣла своа рѣчнаа хѳта продати вм. роуководѣланиа своѳго продаатѣ
9. ба ради добрыи старче гради вм. ба дѣла калогере поиди
13. ѳмже жена ми неплоды ѳстѣ вм. зане неплоды кестѣ
14. старецъ же принѣжѣнѣ юношеѣ вм. старьць же поноуженѣ отѣ оуноша
16. ѳ сътвори молитѣѣ вм. и сътвори млтѣоу
17. ѳ сътвори молитѣѣ дѣтица ради вм. и сътвори млтѣоу женѣ ѳго
18. ѳ боу повелѣвшоу вм. и боу вѣсхотѣвѣвшю
19. бѣстѣ ꙗкоже вѣсхѳтѣ ѳ роди жена вм. имаше жена вѣ чревѣ
20. начашѣ же мѣж[...] • глати ба не боѣще са вм. нѣции же мѣжи не боѣще са ба • начаша
23. ѳ потазаѣще старца глѣще вм. облѣгати старьца и глати
24. поѳстинѣ юноша безъ дѣтѣи ѳстѣ ѳстѣствомъ вм. ꙗко оуноша бѣцадѣнѣ кестѣ
26. нѣ ѳ стѣ рца вм. нѣ ѳ авѣ ба данила
27. дѣтицѣ тѣ ѳстѣ вм. брежа кестѣ жена
28. ѳ вѣстѣ тѣ доѳде старца вм. приде же слоуѣхѣ кѣ старьцю
29. старецъ же вѣстѣ вѣзвѣсти вм. и вѣзвѣсти старьць
30. старецъ же вм. и вѣзвѣсти
31. старецъ же вѣстѣ вѣзвѣсти вм. и вѣзвѣсти старьць
33. рѣкѣ ѳгда са дѣтицѣ родитѣ вм. ꙗко ѳгда родитѣ жена твоѣа

²³⁸ Вж. по-долу коментара на пример 20.

35. тѡ вѣззовѣте ма вѣ. вѣзвѣсти ми •
37. вѣ скитѣ гла вѣ. вѣ скѣтѣ рекѣ
38. ба ради и твоихъ молитвѣ ѡче вѣ. ба дѣла и млтвѣ твоихъ оче
39. роди са отроча вѣ. дѣтиць нѣ са роди
40. ѡць данийлъ вѣ. авѣ да данилъ
43. и рече кѣ мжжѡу вѣ. глѣше кѣ оуноши
44. створи ѡбѣдѣ вѣ. створи бракъ крыщению
45. и вѣззови ѡжикѣ своа вѣ. и призови родѣ твои
46. и дѣроугы своа вѣ. и дѣроугѣ твоа
48. и ѡбѣдоуѣщим же вѣсѣмѣ вѣ. и тако же обѣдѡважѡу
49. вѣземѣ старецѣ дѣтица рѣжѣма своима вѣ. вѣзмѣ старѣць дѣтиць
вѣ роуцѣ свои
50. рече кѣ младеницѡу вѣ. гла отрочати
52. и рече дѣтиць вѣ. гла дѣтиць
53. сѣ еѣтъ вѣ. тако
54. показавѣ прѣстомѣ вѣ. показѣ прѣстомѣ
55. на юношѣ вѣ. оуношю
57. отроча же бѣше тогда вѣ. бѣ же дѣтиць
58. кѣ • днѣи вѣ. днѣи • бѣ

Както при останалите разкази, така и тук третото множество от разчетения е най-обемно. В случая то се състои от 40 примера, разкриващи значително по-сериозни изменения, отколкото включените в аналогичната група от анализа на Лавр. 8.

Единични лексикални замени са налице в седем четения (6., 13., 18., 30., 37., 40., 46. и 52.)²³⁹. Заместването на авѣа с ѡць от пример 40. със сигурност трябва да бъде отнесено към междинната версия.

Много е вероятно при четения 30. и 46. Лавр. да отразява първоначалното състояние на превода. При първия случай в гръцките източници на същата позиция стои съюзът *καί*, а изразяването на съчинителна връзка с *же* последователно се променя от Лаврентий. В № 46 местоимението в Лавр. съвпада с формата от F.

В два от примерите (№ 6 и № 18) Лавр. съдържа редакция на буквален превод. Макар да е трудно да се установи кой от по-късните книжовници е осъществил промяната, със сигурност може да се каже, че тя има за цел да направи текста по-ясен за българския читател. Замяната на *зане* с *имже* (№ 13) е плод на сравнително установена практика в текста

²³⁹ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 6. *внѣде* – *взвѣде* – *ἀνῆλθεν*. 13. *имже* – *зане* – *ὅτι*. 18. *повелѣвшѡу* – *взѣхѡтѣвѣвшю* – *θελήσαντος*. 30. *же* – *и* – *καί*. 37. *гла* – *рекѣ* – *λέγων*. 40. *ѡць* – *авѣа* – *ἀββᾶς*. 46. *своа* – *твоа* – *σου*. 52. *рече* – *гла* – *λέγει*

на Лавр. да се предпочита споменатият каузален съюз.²⁴⁰ Обратните замествания в четения 37. и 52. (г̀ла вм. рѣкы ; рече вм. г̀ла) свидетелстват непоследователност, което изключително затруднява атрибуцията им.

Много по-любопитни са по-обемните замени при променен контекст или на повече от един лексикален елемент, които са отбелязани в десет примера (5., 9., 14., 26., 38., 43., 44., 45., 50. и 53.)²⁴¹. Още първият случай (№ 5) демонстрира трансформация на зависимия от гръцкия оригинал родителен падеж за произход (ῶ ἐγυπῖτα – τοῦ Αἰγυπτίου) в приложение (ἐγиптѣнинѣ). Споменатото четене заедно със замяната на задлога дѣла с рѣди от № 9 и № 38²⁴² би следвало да се отнесе по-скоро към намесите на Лаврентий²⁴³. При № 9 обаче е налице и белег, водещ към редакторския почерк на автора на междинната версия – замяната на гърцизма калогере с описателното обръщение добрыи старче. Можем със сигурност да допуснем, че заместването на авѣа със стѣрца в № 26 също принадлежи на спомената версия, докато пропускът на личното име (данила) напомня на типа промени, осъществени от Лаврентий.

В № 14. възпроизвеждащият гръцкия оригинал родителен падеж за обозначаване на субекта на действието е заменен с функционално равностойния му в старобългарски творителен падеж. Четенето в Лавр. е пореден пример за предпочитане на безпредложно изразяване на синтактично отношение и може да бъде отнесено към спазването на архаизираща изказа граматическа норма от страна на по-късния книжовник. Заместването на оуноша с мжжъ (№ 43) има паралел в текста на Лавр. 2, макар и в двата разказа да не е последователно. Много интересен е пример 44., при който Лавр. буквално предава гръцкото съществително ἄριστον (ῶβѣдъ), докато в Син. преводът е описателен (вракъ кръщению). Създава се впечатление, че Лавр. възпроизвежда състоянието на превода, а преписвачът на Син. се постарал да придаде по-висока културна маркираност на описваната ситуация. Пак като следствие от намеса на преписвача на Син. могат да тълкуват разликите в № 45. Лавр. много точно в лексикално и словоредно отношение предава оригинала,

²⁴⁰ Вж. напр. четения 30. и 38. от Лавр. 3, където на ѣмже в Син. съответства ѣко.

²⁴¹ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 5. ἐγиптѣнинѣ рѣкы – ῶ ἐγυπῖτα г̀ла – τοῦ Αἰγυπτίου. 9. ба рѣди добрыи старче рѣди – ба дѣла калогере понди – διὰ τὸν Θεόν, καλόγηρε, δεῦρο. 14. старецъ же принѣженъ ѣношеѣ – старьщъ же поноуженъ отъ оуноша – Ο δὲ γέρον βίαισθεὶς ὑπὸ τοῦ νεωτέρου. 26. ῶ стѣрца – ῶ авѣа данила – ἐκ τοῦ ἀββᾶ Δανιήλ. 38. ба рѣди ѣ твоиѣх молитвѣ – ба дѣла и млтвѣ твоиѣх – διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εὐχῶν σου. 43. рече къ мжжюу – г̀лаше къ оуноши – λέγει τῷ νεωτέρω. 44. ῶβѣдъ – вакъ кръщению – ἄριστον. 45. вѣзови ѣжикы своа – призови рѣдъ твои – καὶ κάλεσον τοὺς συγγενεῖς σου. 50. рече къ младенищюу – г̀ла отрочи – λέγει τῷ παιδίω. 53. сѣ ѣсть – тако – οὕτως.

²⁴² Примерът съдържа и промяна на зависимия от гръцкия оригинал словоред.

²⁴³ Като цяло в Лавр. се предпочита рѣди, вкл. и в случаите, когато в НБКМ 1039 е налице дѣла. Вж. напр. № 9 от Лавр. 1, № 15 от общите за Лавр. 2 и НБКМ 1039 отклонения, № 14 от Лавр. 3, № 73 от Лавр. 5, № 72 и № 75 от Лавр. 6.

но изглежда по-ранният преписвач е бил затруднен от съществителното ажикъ, което е довело до променяне на цялата фраза.

Четене 50. се вписва в традицията в текста на Лавр. да се предпочита безпредложното изразяване на косвеното допълнение – черта, която най-вероятно се дължи на намеса на Лаврентий. От своя страна в пример 53. се съдържа грешка на преводача, която е отстранена в Лавр. Неточността е породена от неправилното предаване на местоимението οὗτος като наречие (такъ)²⁴⁴. В резултат на това пасажът е станал твърде неясен. Фактът, че отстраняването на грешката води до съвпадане с гръцките източници, говори, че в процеса на преписване и редактиране е бил използван за сверяване гръцки ръкопис.

В текста на Лавр. се открояват и четиринадесет случая, които могат да се определят като преосмисления или разлики в превода (7., 8., 17., 19., 24., 27., 28., 31., 33., 35., 39., 48., 57. и 58.). Обособената подгрупа като цяло най-ярко свидетелства за нарастването на количеството и качеството на осъществените в разказа промени. В четене 7. топонимът Τερενοῦθιν отразява отиването на героя в египетския град Τερενοῦθις или Τερενοῦτή (дн. El-Tarhana). В текста на Λεμων πνευματικός той е споменат двукратно – в разкази № 68 и 148. Любопитно е да се отбележи, че в разказ № 68 от Син. наименованието, което е отново във винителен падеж, е транслитерирано много точно – *теренѡфинъ*. В разглеждания разказ обаче то е придобило облика *терфинъ*. Причина за промяната най-вероятно е грешка на преписвача, който е бил затруднен от непознатата дума и е пропуснал част от нея (-енѡ-)²⁴⁵. Формата *τοῦρουντῆ* в по-късния паметник изглежда е резултат на преосмисляне, макар че с подобно звучене ми е известен единствено прибалтийски хидроним²⁴⁶. Пропускът на предлога *въ* би следвало да се окачестви като проява на невнимание от страна на Лаврентий, освен ако не се срещаме с рядка употреба на безпредложен винителен падеж за посока. Четене 8. е характерен пример за редакционна намеса, която не се налага заради неяснота в превода, а е мотивирана единствено от представата на по-късния книжовник за езикова адекватност. Той е заменил архаичния супин *продѡлатъ* със словосъчетание от причастие и инфинитив *хѡта продати*, като едновременно с това е разложил на съставните му елементи (*дѡла своа рѡчнаа*) калкираното сложно съществително *роукодѡланиа*. Интересно е тук да се отбележи, че структурата на този композит е разколебана в гръцки (F – *χεῖρερον*; PG – *ἐρούχερον*), като последователността на елементите му, макар и отделени, в Лавр. съвпада с тази в PG.

²⁴⁴ Възможно е и грешката да е била налице в гръцкия оригинал, където вм. οὗτος да е стояло οὕτως.

²⁴⁵ Контаминация на *ѡ* и *ѡ* в Син. се наблюдава и в други случаи.

²⁴⁶ Вж. Н о r n, G. Ulyssea sive studiosus peregrinans omnia lustrans littora. Ex officina C. Driehuyzen et A. Doude, 1671, p. 308. Изданието е достъпно в интернет (Google books).

Типичен пример за преосмисляне на базата на контекста е засвидетелстван в № 17. Преводачът пословно е предал гръцкия оригинал. По-късният книжовник обаче отново е преценил, че изречението *направи молитва на неговата жена* (сътвори млтѡу женѣ ѿго) не е достатъчно ясно за читателя и не предава целта на действието²⁴⁷. В резултат на това е назовал следствието, до което действието трябва да доведе: *направи молитва за дете* (сътвори молитѣж дѣтища ради). Споменатото редакторско решение може да се отнесе към създателя на междинната версия, доколкото в разказите с паралел в НБКМ 1039 са налице аналогични примери²⁴⁸.

При четене 19. още по-ясно се откроява смисловата мотивация на осъществената промяна. Изразът *имаше жена въ чреѣѣ* представлява буквален и пословен превод на гръцкия оригинал ἔσχεν ἡ γυνὴ κατὰ γαστήρως. Този евфемизъм със значение *забременя* обаче се е сторил твърде неумел и груб на по-късния книжовник и в резултат на това е бил променен (и роди жена).

При № 24 и в двата славянски паметника е налице пропуск – в Син. липсва превод на наречието ἄληθῶς, а в Лавр. – на съюза ὅτι. Взети заедно двете четения обаче свидетелстват както за близостта на F до ръкописа, по който е бил направен преводът, така и за вниманието към пословното съответствие на преводача. В примера е осъществена и една лексикална замяна (без дѣтїи вм. вѣща дѣнѣ), мотивирана очевидно от узуса на по-късен български книжовник²⁴⁹. Отново като проява на езиков усет трябва да се интерпретира заместването на съответстващото на гръцкия оригинал съществително слоухъ с вѣсть в № 28. Промяната в случая е съпътствана от трансформация на естествената и очаквана след сказуемото *приде* дателна предложна конструкция (къ старьцю) в безпредложен винителен (доиде старца). Така за втори път след четене 7. се срещаме със заместване на предложен израз след глагол за движение с безпредложен. Ако изключим възможността за случайни грешки на Лаврентий, трябва да допуснем, че примерите свидетелстват както за разколебаване на граматическата представа за насочено движение, така и на свързаните с нея падежни отношения.

Пример 27. и 33. кореспондират на № 19. Макар в № 27 преводачът да се е справил по-сполучливо с близкото до израза ἔσχεν κατὰ γαστήρως сказуемо ἐνευγαστήρῳθῃ (брежа ѿсть), редакторът, който в случая вероятно е авторът на междинната версия, е преосмислил фразата, изразявайки следствието вместо причината (дѣтициѣ тѣ ѿсть). Много сходна е тран-

²⁴⁷ Вж. също четене 10.

²⁴⁸ Вж. напр. № 15 от общите за Лавр. и НБКМ 1039 отклонения спрямо Син. във втория разказ от Лавр.

²⁴⁹ Сравни в съвр. български – *бездетен*.

сформацията в № 33: *когато се роди детето* вм. *когато роди своята жена*.

Четене 31. (заедно с коментирания по-горе пример 30.) се отнася към най-типичните за Лаврентий редакторски намеси. Освен замяната на *же* с *и*, то съдържа и добавка, в резултата на която предикативното ядро на изречението придобива характер на етимологическа фигура (възтъ възвъсти).

Промяната в № 39 не е била наложена по смислови причини – и двете славянски четения представляват разгърнат превод на сказуемото ἐϋέννησεν. Единственият възможен мотив в случая е езиковият усет на по-късния книжовник. Подобен характер има и преосмислянето от № 58, при което Син. точно и езиково адекватно предава оригинала, а в Лавр. е налице промяна в словоредата и лексикална замяна. Без пряка необходимост е и промяната от № 35., при която буквалният, но точен и ясен превод от Син. е заменен с близко по смисъл словосъчетание (*извикайте ме* вм. *известете ми*). От своя страна пример 48. демонстрира архаизация на изказа в по-късния паметник. Докато Син. пословно предава изречението от гръцкия оригинал, в Лавр. то е заменено от дателен самостоятелен – решение, което може да се припише на Лаврентий.

Последният пример (№ 58) съдържа несъответствие в числовото означение. Докато Лавр. точно предава F (ἡμερῶν εἴκοσι πέντε – *кѣ• днѣи*), то в Син. (или в неговото издание) е допусната грешка заради породено от графична близост неправилно разчитане (*вѣ* вм. *кѣ*)²⁵⁰.

При шест от четенията (1., 16., 23., 49., 54. и 55.) са налице морфологични разминавания. В първия пример съответстващия на гръцкия оригинал аорист е заменен в Лавр. с имперфект. Въпросната разлика (*повѣдаше* вм. *повѣда*) присъства в четене 1. от общите отклонения на Лавр. 2 и НБКМ 1039, в четене 4. от Лавр. 4, в пример 4. от Лавр. 6 и др. Промяната сравнително последователно се осъществява във въвеждащите изречения на разказите и най-вероятно е проникнала в текста на Лавр. от междинната версия. В пример 23. Син. отново точно предава F, но в Лавр. инфинитивите διαβάλλειν...καὶ λέγειν са предадени като причастия – *потаѣажще...гльще*. Мотивацията за решението на по-късния книжовник би могла да бъде търсене на стилистичен ефект, доколкото целият пасаж е редактиран така, че се изгражда верига от три причастни форми (*не боѣще са• ѿ потаѣажще старца гльще*)²⁵¹. Замяната на местния падеж с творителен инструментален в № 49 не се налага заради проблеми със смисъла и най-вероятно е осъществена под влияние на усвоена от Лаврентий книжовноезикова норма.

²⁵⁰ В PG също има разлика. Там дните са 22 (εἴκοσι δύο).

²⁵¹ Вж. също четене 21.

При четене 16. Лавр. отразява състоянието на превода, а замяната в Син. на третоличната форма за аорист с минало деятелно причастие е плод на преписваческа грешка. Подобен е и случай 54., при който в Син. причастие $\delta\epsilon\acute{\iota}\xi\alpha\varsigma$ е предадено като аорист показа (Лавр. – показавъ). Последният пример от подгрупата (№ 55) представлява замяна на предадено с безпредложен винителен пряко допълнение с предложна конструкция (на юношѣ вм. оуношю). В случая добавянето на предлога има емфатична функция (на със значение за посока на действието) и има за цел да направи кулминацията на разказа още по-ясна за читателя.

Промените в словоредата от четения № 20 и № 35 са обусловени от цялостни трансформации на съответните пасажи. В пример 20. в основата на редакцията е извеждането на първо място на сказуемото (начашѣ), а при № 29 – на подлога (ста̀рець). В резултат на промените стилът на разказа става по-жив и по-динамичен.

Количественото обобщение на представените четения е обобщено в таблицата по-долу:

I. Пропуски	II. Добавки	III. Разлики
спрямо Син.: 4	спрямо Син.: 14	спрямо Син.: 40
общ брой: 4	общ брой: 14	общ брой: 40

Син. – общ брой словоформи:	Лавр. – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой:	Разночетения – относителен процент:
166	196	58	29.6%

Деветият разказ от състава на Лавр. потвърждава изказаното вече становище, че вторият препис, използван от съставителя на междинната версия, се е отличавал с по-голяма точност спрямо първоначалния превод. Свидетелство за това са четения 4., 15., 16., 30., 32., 34., 41., 44., 45., 46. и 54., в който текстът в сборника от 1348 г. съвпада с гръцкия оригинал, а в Син. е налице пропуск или грешка. Макар и не така категорично в текста на Лавр. 9 може да бъде обособена и група от четения, свидетелстваща за редакционните намеси на автора на междинната версия – 1., 2., 3., 17., 26., 27. и 40. Съществува вероятност към посоченото множество да се отнасят също примери № 9 и № 34.

Анализът на текста на разказа дава възможност да се обобщи, че протогръфът на Лаврентий се е отличавал с по-голяма близост до първоначалния превод, отколкото Син., а осъществените в него промени за засягали най-вече въвеждащото изречение, гърцизмите и неясните места

в текста.

Лаврентий обаче не е бил удовлетворен от състоянието на четивото. Той е продължил започнатото от анонимния съставител на междинната версия поправяне на текста както в случаите, когато това се е налагало заради неяснота, така и воден от собствената си представа за езикова адекватност и книжовна норма. Редакторските решения на съставителя на сборника от 1348 г. издават едновременно стремеж към по-точен изказ и желание за стилистично усъвършенстване на текста, при което понякога се прибегва до архаизация. Четения 2., 8., и 53. дават също така и аргументи в подкрепа на тезата, че в процеса на преписването текстът е бил сверяван с гръцки ръкопис.

3.10. Десети разказ

(*Vita abbatis Georgii sancti montis Sina, et alius cuiusdam ex Galatia Phrygiae*)

Текстът на десетия патеричен разказ от Лавр. е вторият поред с паралел в НБКМ 1039. Във вече неколккратно споменатата статия на Кл. Иванова, в началото на анализа на въпросното четиво, авторката повтаря тезата си, че патеричните разкази от Син. в НБКМ 1039 и Лавр. „имат обща основа – един вече редактиран текст на Син., но впоследствие всеки от двата се е променял допълнително“²⁵². Стремежът на изследователката да представи като основен източник на редакционните промени в по-късните два ръкописа общата междинна версия, от която те произлизат, намира израз и в заключителния извод: „Изглежда, че при общия превод, обединяващ и трите преписа (Син., НБКМ 1039 и Лавр.), НБКМ 1039 и Лавр. възхождат към междинна версия. Тя е сравнена с гръцки текст, малко различен от този, по който е направен първоначалният превод, тъй като пропуските в Син. са допълнени и в двата преписа. От междинната версия, която съвсем хипотетично може да бъде ситуирана значително преди XIV в., се оформят две текстологични разклонения, представени в почти едновременните преписи Лавр. и НБКМ 1039.“²⁵³

Както при Лавр. 2 приведените твърдения, заедно със заключението, че „нито преписвачите на НБКМ 1039, нито Лаврентий са избрали и основно редактирали разказите“²⁵⁴ се нуждаят от уточняване и корекция.

На първо място е нужно да се определят сигурните редакционни промени в междинната версия спрямо Син. Те трябва да бъдат търсени

²⁵² Иванова, Кл. Уточнения към състава..., с. 269.

²⁵³ Иванова, Кл. Уточнения към състава..., с. 270.

²⁵⁴ Иванова, Кл. Уточнения към състава..., с. 278.

сред представените по-долу четения, в които Лавр. и НБКМ 1039 демонстрират общи отклонения:

Общи разночетения в Лавр. и НБКМ 1039 спрямо Син.:

1.

Лавр.: ἀμμι δαμιανῆ

НБКМ 1039: ἀμῖμα δαμιανῆ

Син.: ἀβῖβα δαμιανῆ

F: ἡ ἀμμὰ Δαμιανῆ

2.

Лавр.: ὠψα ἀφιοногена

НБКМ 1039: ὠψα ἀφῖногена

Син.: οψα ἀφιοногени

F: τοῦ ἀββᾶ Ἀθηνογένους

3.

Лавр.: ἐπκπα глаци

НБКМ 1039: ἐπῖσκοпа, глῦце

Син.: липсва

F: τοῦ ἐπισκόπου Πετρῶν, λέγουσα

4.

Лавр.: въ стѣи въскр̄сѣнѣи д̄нѣ с̄и

НБКМ 1039: стѣи въскр̄сѣнѣи д̄нѣ

Син.: ст̄зи д̄нѣ вс̄кр̄с̄н̄зи

F: τὴν ἀγίαν ἀναστάσιμον ἡμέραν ταύτην

PG: τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν

5.

Лавр.: ἡ причастити са

НБКМ 1039: и причестити се

Син.: и комзкати

F: καὶ μεταλαβεῖν

6.

Лавр.: гла ѣмоу• повели

НБКМ 1039: гла ѣмоу• повели

Син.: гла• повели

F: λέγων αὐτῷ· Κέλευσον

7.

Лавр.: егда начнѣть причащати са

НБКМ 1039: ѣгда въчноуъ причещати

Син.: егда начьноу комзкати

F: τῆς ἀγίας μεταλήψεως

8.

Лавр.: таче прѣвѣы старецъ

НБКМ 1039: таче старѣць прѣвѣы

Син.: тако же прѣвѣзистъ старьць

F: ἔμεινεν οὖν λοιπὸν ὁ γέρων

PG: ἔμεινεν λοιπὸν ὁ γέρων

9.

Лавр.: година стаго комканиа • въ стѣби възскрꙋсенїа цркви

НБКМ 1039: годьнаѡ (?) стага комканиа въ стѣби и въскрꙋснои цркви

Син.: година стго комзканиа стзи аналстасии • рекзше вскенби цркви

F: ὁ καιρὸς τῆς ἀγίας κοινωνίας ἐν τῇ Ἁγίᾳ Ἀναστάσει

10.

Лавр.: рече кз синѣлоу

НБКМ 1039: рѣ къ сѣкоу

Син.: рече соуниколу

F: λέγει Μηνᾶ τῷ συγκέλλω

11.

Лавр.: вѡлѣ бжїа

НБКМ 1039: вола бжїа

Син.: бжїа вола

F: Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ

12.

Лавр.: ѡче поидѣи

НБКМ 1039: ѡче, прїиди

Син.: оче повели • и поиди

F: Πάτερ, κέλευσον

13.

Лавр.: старецъ же шедъ

НБКМ 1039: старѣць же шѣ

Син.: старьць же възшьдъ

F: Ὁ δὲ γέρων ἀπελθὼν

14.

Лавр.: патриархъ же петръ

НБКМ 1039: Патриархъ же петръ

Син.: архиепискоупъ же петръ

F: Ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Πέτρος

15.

Лавр.: ѡмже ѡслоушалъ естъ єго старецъ • кз єпискоу фѡтию ѡ кз ѡцѣмъ синѣскимъ • да игоꙋмена приведѣтъ кз нему ѡ тако донесешѣ писание,

НБКМ 1039: имже услоушаль се ѡ старьць. къ єпископу фдрѣскому ѡѡмѣ и

къ ѿцѣмь сѣнаискымь, да игоумена приведохуть къ нѣмоу ѣкоже иде иже
книгы ношадше. и въда епістолюю.

Син.: липсва

F: ὅτι παρήκουσεν αὐτοῦ, μετὰ τὴν ἑορτὴν πέμπει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον
Φαρῶν τὸν ἀββᾶν Φώτινον, καὶ πρὸς τοὺς πατέρας τοῦ Σινᾶ, ἵνα
τὸν ἀββᾶν φέρωσι πρὸς αὐτόν. Ὡς οὖν ἀπῆλθεν ὁ τὰ γράμματα
ἐπιφερόμενος καὶ δέδωκε τὰς ἐπιστολάς

PG: ὅτι ἑαυτοῦ παρήκουσεν, μετὰ τὴν ἑορτὴν πέμπει πρὸς τὸν γέροντα
γράμματα, καὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Φαρᾶν τὸν ἀββᾶ Φώτιον, καὶ
πρὸς τοὺς Πατέρας τοῦ Σινᾶ, ἵνα τὸν ἀββᾶν φέρωσιν πρὸς ἑαυτόν.
Ὡς οὖν ἀπῆλθεν ὁ τὰ γράμματα ἐπιφερόμενος, καὶ δέδωκε τὰς
ἐπιστολάς

16.

Лавр.: и ѿвѣтъзъ взписа рекъ

НБКМ 1039: и ѿвѣтъ старць написа, рекъ

Син.: и ѿ старцьъ взписа рекъзи

F: καὶ ἀπελογίσατο γραψας ὁ γέρων·

PG: καὶ ἀπελογίσατο γραψας ὁ γέρων, καὶ λέγων·

17.

Лавр.: многа лѣта имаѣтъ

НБКМ 1039: ѣкоже и многа лѣта има

Син.: ѣко же мѣнога лѣта имѣ

F: ὅτι πολλὰ ἔτη ἔχει

18.

Лавр.: ἐπέπα паранатъскаго

НБКМ 1039: ἐппа φαρανѣскаго

Син.: папъзи φαραнѣскаго

F: τοῦ ἐπισκόπου Φαρῶν

PG: τοῦ Φαρᾶν

19.

Лавр.: ѣкоже и ѿни

НБКМ 1039: ѣкоже и ѿни

Син.: ѣко же ини

F: липсва

PG: липсва

20.

Лавр.: стъи• же кроткыи пѣтръзъ

НБКМ 1039: Стъиѣ же кротъкыи петръ приведе

Син.: стъзи же и кротъкъзи петръзъ

F: ὁ δὲ θεῖος καὶ πραῦς Πέτρος

Дали обаче всички тези случаи трябва да бъдат отнесени към общия за Лавр. и НБКМ 1039 източник? Отговорът е по-скоро отрицателен. При четения 1., 2., 3., 6., 16., 17. много по-вероятно не става дума за редакция от страна на преписвача на междинната версия, а за **грешки или пропуски на преписвача на Син., които обаче са липсвали протографа на междинната версия**²⁵⁵. Най-сериозният аргумент, насочващ към тази теза, е текстът на F, за който знаем, че стои много близко до оригинала на превода и който подкрепя четенията в Лавр. и НБКМ 1039. Съпоставката с F дава възможност да се подложи на съмнение и принадлежността на четене 4. към групата от редакционни промени, характеризиращи междинната версия. От трите славянски паметника най-точно пословно съответствие на гръцкия текст се открива в Лавр.

Като редакции, категорично принадлежащи на общия за Лавр. и НБКМ 1039 източник, могат се определят съдържащите една и съща лексикална замяна случаи 5., 7.,²⁵⁶ а също 9., 11., 12., 13., 14., 18. и 20.²⁵⁷

Четения 8., 10. и 19. не могат да бъдат определени категорично – и в трите случая може да става дума както за редакция в общия за Лавр. и НБКМ 1039 източник, така и за грешки и пропуски на преписвача на Син.

Отделно внимание заслужава пример 15. Обемният пасаж липсва в Син. и това дава основание на Кл. Иванова да твърди, че междинната версия „е сравнена с гръцки текст“ и така „пропуските в Син. са допълнени и в двата преписа“²⁵⁸ (Лавр. и НБКМ 1039 – б. м.). Присъствието на въпросния пасаж в F обаче значително отнема от убедителността на цитираното твърдение. Много по-вероятно е текстът да е бил цялостен в първоначалния превод, а преписвачът на Син. (както в много коментирани вече случаи) да е допуснал пропуск. В традицията, към която възхождат Лавр. и НБКМ 1039, този пропуск е липсвал. На подобна мисъл навежда и фактът, че добавките в Лавр. и НБКМ 1039 не са напълно идентични: Лавр. предава буквално подчиненото каузално изречение ὅτι παρίκουσεν αὐτοῦ - ѝмже ѡслоушалъ ѣсть ѣго, докато в НБКМ 1039 допълнението е пропуснато, а глаголната форма е станала възвратна (ѡслоушалъ се ѣ старць); НБКМ 1039 пази определението към адресата на писмото – къ епископу фарискому, но грешно предава името му (ѡѡмъ), докато в Лавр. определението е пропуснато, но името е правилно (ѡѡтию); подчиненото изречение Ὡς οὖν ἀπῆλθεν ὁ τὰ γράμματα ἐπιφερομενος е точно и по-

²⁵⁵ Както става ясно от анализите на Лавр. 7., Лавр. 8 и Лавр. 9, вторият ръкопис, използван от съставителя на междинната версия, се е отличавал с по-голяма близост до състоянието на първоначалния превод.

²⁵⁶ Глаголът *комъкати* е заменен с причетити *са*. Трябва да се отбележи, че във втория случай (№ 7) редакцията е извършена въз основа на първоначалния превод, който е свободен и смислов и не следва пословно гръцкия оригинал.

²⁵⁷ № 14 и № 18 съдържат промени в титулатурата.

²⁵⁸ И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава..., с. 270.

словно предадено в НБКМ 1039 – ѝкоже идѣ иже книги пошадше, докато в Лавр. е редакционно преосмислено – ѝ ѝко донесѡшѡ писание.

В обобщение трябва да се признае наличието на известни редакционни промени в междинната версия, като обаче се уточни, че най-сериозните сред тях са лексикални замени (примери 5., 7., и 18.) и пропуски на дублиращи пояснения на реалии (примери 9. и 12.). Значителна част от общите за Лавр. и НБКМ 1039 разночетения, включително и т. нар. от Кл. Иванова „допълване на пропуските” на Син., трябва да бъдат отнесени към състоянието на първоначалния превод, а оттам и към протографа на междинната версия.

Процесът на уточняване на обема на редакционните промени, характеризиращи междинната версия, и на ревизирането на схващането, че основните сред тях принадлежат именно на тази версия, обаче има още един задължителен етап. Когато се поставя въпросът за количеството отклонения, осъществени в общия за Лавр. и НБКМ 1039 източник, трябва да си даваме сметка, че в този хипотетичен текст би следвало да са останали непроменени **не само пасажите, които съвпадат в трите ръкописа** (Син. Лавр. и НБКМ), но и тези, при които има съответствие от една страна – между Син. и Лавр., а от друга – между Син. и НБКМ 1039. Видяна от този аспект, въпросната междинна версия съвсем не изглежда като текст, в който разказите са „основно редактирани”. Ето и систематизация на тези четения, които в междинния източник също са останали непроменени:

Група А. Съвпадения между Син. и Лавр.:

1.

Лавр.: на стѣи горѣ синѡистѣи

НБКМ 1039: на стѣи горѣ

Син.: на стѣи горѣ синѡистѣ

F: ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τὸ Σινῶ

2.

Лавр.: ѝ велми сѧ въздрѣжѡ

НБКМ 1039: и велми възрѣже се

Син.: и вельми сѧ въздрѣжѧ

F: καὶ ἄσκητῆς

3.

Лавр.: въз великѡ сѡботѡ сѣдѧщѡу

НБКМ 1039: сѣдѧщѡмѡ въ великѡу соубѡтѡу

Син.: въз великѡу сѡботѡу сѣдѧ

F: ἐν μεγάλῳ Σαββάτῳ ἦλθεν ἐπιθυμία καθεζομένῳ αὐτῷ

4.

Лавр.: въ клѣти своѣи

НБКМ 1039: въ ке//лїи своѣи

Син.: въ клѣтѣцѣ своѣи

F: ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ

5.

Лавр.: помысли са

НБКМ 1039: помысли се немощ

Син.: помзисли са

F: ἦλθεν ἐπιθυμία καθεζομένῳ αὐτῷ

6.

Лавр.: причастити са ѿ ст҃хъ таїннъ

НБКМ 1039: причестити се ст҃хъ таиннь

Син.: комзкати ѿ ст҃хъ таиннъ

F: καὶ μεταλαβεῖν τῶν ἀγίων μυστηρίων

7.

Лавр.: въ ст҃ѣи бѣ нашего цр҃кви възкрѣснѣи

НБКМ 1039: в ст҃ѣи възкрѣснѣи бѣ нашего цр҃кви

Син.: въ ст҃ѣи бѣ нашего цр҃кѣзѣи вскрѣснѣи

F: ἐν τῇ ἀγίᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσει

8.

Лавр.: прѣвываше мысла старецъ

НБКМ 1039: прѣвывааше ст҃ръць мысле

Син.: прѣвзѣваше мзисла старьць

F: ὁ γέρον ἔμεινεν ἀδολεσχῶν

PG: ἔμεινεν ὁ γέρον ἀδολεσχῶν

9.

Лавр.: прѣввы ст҃арецъ

НБКМ 1039: стар҃ць прѣввы

Син.: прѣвзѣсть старьць

F: ἔμεινεν οὖν λοιπὸν ὁ γέρον

10.

Лавр.: да съ мноѡ възкоуцитъ брашна

НБКМ 1039: да съ мною възкоуцитъ

Син.: да съ мьноѡ възкоуцитъ брашна

F: ἵνα μετ' ἐμοῦ μεταλάβῃς τροφῆς

11.

Лавр.: въ клѣти своѣи

НБКМ 1039: въ келїи своѣи

Син.: въ клѣти своѣи

F: ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ

12.

Лавр.: ѡче поидѣи

НБКМ 1039: ѡче, прѣиди

Син.: оче повели• и поиди

F: Πάτερ, κέλευσον

13.

Лавр.: πέτρѡς сѡжаливѣ си²⁵⁹

НБКМ 1039: петръ много сѡжаливѣ си

Син.: петръ сѡжаливѣ си

F: Πέτρος λυπηθείς

14.

Лавр.: ѣко прѣвѣвидѣлъ есмѡ ἀγγλα вάшего

НБКМ 1039: ѣко прѣвѣвидѣлъ есмѡ вάшего г̄ла²⁶⁰

Син.: ѣко прѣвѣвидѣлъ есмѡ ἀγγλα вάшего

F: ὅτι κατεφρόνησα τοῦ ἁγίου ἀγγέλου ὑμῶν

15.

Лавр.: да вѣстѣ вάше м̄лрдие

НБКМ 1039: да вѣстѣ твоѣ вл̄жение

Син.: да вѣстѣ вάше вл̄жество

F: Ἴνα γινῶ ἡ ὑμετέρα μακαριότης

16.

Лавр.: ѣко имать, ѡ• лѣ

НБКМ 1039: ѣкоже има̄ н̄ лѣ

Син.: ѣко имать •ѡ• лѣтѣ

F: ὅτι περὶ τὰ ὀ΄ ἔτη ἔχει

17.

Лавр.: цѣловахѡмѣ ӣ

НБКМ 1039: цѣловахѡмѣ него

Син.: цѣловахѡмѣ и

F: ἠσπασάμεθα αὐτῷ

18.

Лавр.: почи старецѣ и

НБКМ 1039: почи старецѣ

Син.: почи старецѣ и

F: ἀνέπαυον ὁ τὸ γέρον καὶ

На практика обособената група от 18 примера представлява част от множеството от четения, в които преписвачът на НБКМ 1039 съзнателно

²⁵⁹ Неправилно разчетно от Куев като сѡжали вѣ си. Вж. К у е в, К. Иван Александровият...

²⁶⁰ Стрешено от преписвача на НБКМ 1039 (г̄ла вм. ἀγγλα).

или несъзнателно се е отклонил от междинната версия или я е редактирал. Прямо въпросния общ източник в НБКМ 1039 са налице пропуски (примери 1., 6., 10. и 17.), добавки (примери 5. и 3.) и промени (най-вече словоредни и лексикални – примери 2., 3., 4., 7., 8., 9., 11., 12., 14., 15., и 18.).

Заслужава специално да бъдат отбелязани четения 4., 6., 8., 11. и 12., които биха могли да се интерпретират като податки, че преписвачът на НБКМ 1039 е сравнявал източника си с гръцки текст. За подобна възможност говорят последователните успорединици въ κελίи / ἐν τῷ κελλίῳ (№ 4 и № 11), аналогичната на гръцкия текст безпредложна употреба на причестити се (№ 6), съвпадащият с PG словоред от № 11 и сравнително най-адекватният превод на гръцкия императив κέλευσον от пример 12. Четене 16. по всяка вероятност представлява грешка на преписвача на НБКМ 1039.²⁶¹

Група Б. Съвпадения между Син. и НБКМ 1039 (отклонения в Лавр. спрямо общите за Син. и НБКМ 1039 четения):

1.

Лавр.: старецъ же рече ѿмоу

НБКМ 1039: старць же ꙗвѣцавъ, рече ѿмоу

Син.: старць же ѿмоу ꙗвѣцавъ рече

Г: Ὁ δὲ γέρον ἀπεκρίθη αὐτῷ.

2.

Лавр.: егда начинѣтъ

НБКМ 1039: иди да слоужеть и въ годъ ѿгда въчноуѣтъ

Син.: иди въ годъ ѿгда начьноуѣ

Г: Ὑπαγε· καὶ εἰς τὸν καιρὸν

3.

Лавр.: повѣждъ ми да ѿдѣ

НБКМ 1039: прїиди, и то҃га идѣоуѣ

Син.: приди• ти тогда придѣоуѣ

Г: δεῦρο, καὶ ἔρχομαι

4.

Лавр.: въ стѣи възкръсенїа цркви

НБКМ 1039: въ стѣи и възкрѣнїи цркви

Син.: стѣи анатасїи• рекъше възкрѣнїи цркви

Г: ἐν τῇ Ἀγίᾳ Ἀναστάσει

²⁶¹ Кл. Иванова неточно посочва, че числителното в Син. и Лавр. е 80. В споменатите преписи стои 70 (б) срещу 50 (и) в НБКМ 1039 (вж. И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава..., с. 269). Любопитно е наистина, че глаголическото буквено означение за 70 би съответствало на кирилското н. Чисто хипотетично може да се приеме, че в НБКМ 1039 е отразена грешка в междинната версия в следствие от кирилска транслитерация, която в Лавр. е поправена в резултат на съпоставка с гръцки източник.

5.

Лавр.: ком'кание

НБКМ 1039: $\overline{\sigma\tau\omicron\epsilon}$ комкание

Син.: $\overline{\sigma\tau\omicron\epsilon}$ комзкание

F: τὴν ἀγίαν κοινωνίαν

6.

Лавр.: вѣдѣв же патри'архъ ѿ

НБКМ 1039: видѣв же и патри'архъ

Син.: видѣвѣз же и патриар'хъ

F: Ἰδὼν οὖν αὐτὸν ὁ πατριάρχης

7.

Лавр.: ѿ ѿвѣща син'кель

НБКМ 1039: ѿтвѣща ѿмоу сикель

Син.: ѿвѣща ѿмоу соу'н'каль

F: Ἀπεκρίθη ὁ σύγκελλος

8.

Лавр.: ѿ ѿвѣща

НБКМ 1039: ѿтвѣща ѿмоу

Син.: ѿвѣща ѿмоу

F: Ἀπεκρίθη ὁ σύγκελλος

9.

Лавр.: тако ми молитвѣ твоѣхъ вѣко

НБКМ 1039: тако ми млтвѣ вашиѣ вѣко

Син.: тако ми млтвѣз вашихъ вѣко

F: Μὰ τὰς εὐχὰς ὑμῶν, δέσποτα

10.

Лавр.: и рѣ патри'архъ къ сингелъ

НБКМ 1039: тога патри'архъ рѣ къ с'келюу

Син.: тзг'да патриар'хъ рече къ соу'н'келюу

F: Τότε ὁ πατριάρχης λέγει τῷ συγγέλλω

11.

Лавр.: да съ мноѣ възкоуцитъ

НБКМ 1039: хоуоу бо да съ мною възкоуцитъ

Син.: хоуоу бо да съ м'ноуѣ възкоуцитъ

F: θέλω γὰρ, ἵνα μετ' ἐμοῦ μεταλάβῃς

12.

Лавр.: ѿ ѿко ѿконча литоургиѣ

НБКМ 1039: таче ѿко скончаше л'ургию

Син.: таче ѿко коньчаша литоур'гиѣ

F: Ὡς οὖν ἀπέλυσεν ἡ σύναξις

13.

Лавр.: οὔчениκz ἐγο приде γ̄λα

НБКМ 1039: οὔчениκz ιεγο οὔδαριαε и γ̄ла̄

Син.: οὔчениκz ιεγο οὔδαριαη и γ̄ла̄

F: ὁ μαθητῆς αὐτοῦ κρούων καὶ λέγων

14.

Лавр.: шедz възa вz цркви сz οὔченикы своими

НБКМ 1039: шь вь црковь сь οὔченикомь своимь, възe

Син.: възшьдz вz цркzвъ сz οὔченикомь своимь • възa

F: ἀπελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ μετέλαβε

15.

Лавр.: възa (вz цркви сz οὔченикы своими)

НБКМ 1039: възe пакы

Син.: възa пакzи

F: μετέλαβε πάλιν

16.

Лавр.: посла писание

НБКМ 1039: написа къ немоу книги

Син.: възписа кz немоу к̄нигzи

F: πέμπει

PG: πέμπει πρὸς τὸν γέροντα γράμματα

17.

Лавр.: и ѿвѣтъ възписа рѣкz

НБКМ 1039: и ѿвѣтъ старць написа, рѣкъ.

Син.: и ѿ старць възписа рѣкzи

F: καὶ ἀπελογίσατο γράψας ὁ γέρων·

PG: ἀπελογίσατο γράψας ὁ γέρων, καὶ λέγων

18.

Лавр.: в̄л̄ко

НБКМ 1039: в̄л̄ко ст̄г̄и

Син.: в̄л̄ко ст̄г̄и

F: δέσποτά μου ἀγιώτατε,

19.

Лавр.: възписа же и с̄е рѣкz ѣмоу •

НБКМ 1039: възписаше и се ιεμοу рѣкъ

Син.: възписа же ιεμοу и се рѣкzи

F: Ἐγραψε δὲ καὶ τοῦτο αὐτῷ

20.

Лавр.: да вѣсть в̄аше м̄л̄рд̄ие

НБКМ 1039: да вѣсть твоѣ вл̄жение

Син.: да вѣсть в̄аше вл̄жество

F: ἵνα γινῶ ἢ ὑμετέρα μακαριότης

21.

Лавр.: ѡба им[...] вѣ вѣкѣпѣ вѣкѣ

НБКМ 1039: ѡбѣ имѣвѣвѣ кѣпнѣ вѣкѣ

Син.: ѡба имавѣвѣ кѣпнѣ • вѣкѣ

F: ὁμοῦ ἔχομεν

22.

Лавр.: х̄а б̄а срѣсти

НБКМ 1039: х̄а б̄а на//шего срѣсти

Син.: х̄а б̄а нашего срѣсти

F: τῷ Δεσπότηι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἀπαντῆσαι

23.

Лавр.: да тамо поклонѣт̄ сѧ вѣмъ

НБКМ 1039: ти тѣ поклонѣ сѧ вѣмъ

Син.: ти тоу поклонѣ сѧ вѣмъ

F: κάκει προσκυνῶ ὑμᾶς

24.

Лавр.: дошедше же прозвѣтере

НБКМ 1039: шѣше прозвѣтеры

Син.: Шѣдше же прозвѣтери

F: Ἐξελθόντες οὖν οἱ πρεσβύτεροι

25.

Лавр.: вѣдашѣ писание патрїάρχѣ

НБКМ 1039: вѣдаше книги патрїάρχѣ

Син.: вѣдаша к̄нигъи патрїар̄хѣ

F: διδόασι τὰ γράμματα τῷ πατριάρχῃ

26.

Лавр.: ѡ повѣдашѣ ѡмоу ѡко многа лѣта

НБКМ 1039: ѡ глашѣ же ѡмоу ѡкоже и многа лѣта

Син.: глаша же ѡмоу • ѡко же м̄нога лѣта

F: Ἔλεγον δὲ αὐτῷ, ὅτι πολλὰ ἔτη

27.

Лавр.: ѡ повѣдашѣ ѡмоу ѡко многа лѣта

НБКМ 1039: ѡ глашѣ же ѡмоу ѡкоже и многа лѣта

Син.: глаша же ѡмоу • ѡко же м̄нога лѣта

F: Ἔλεγον δὲ αὐτῷ, ὅτι πολλὰ ἔτη

28.

Лавр.: показашѣ же писание

НБКМ 1039: показаше книги

Син.: показаша же и к̄нигъи

Γ: Ἐλεδείκνυον δὲ καὶ γράμματα

29.

Лавр.: ἐπίκπα παρνατῆσκαго
НБКМ 1039: еппа фараніскаг
Син.: папзи фараньскаго

Γ: τοῦ ἐπισκοποῦ Φαρῶν

30.

Лавр.: изъ стыж горы синанскыа
НБКМ 1039: изъ стыне синанскыне горь
Син.: и стѣиа синанскѣиа горзи

Γ: τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ

31.

Лавр.: ѿже бѣшѣ тогда
НБКМ 1039: иже се тоу вбрѣтоше
Син.: иже са тоу оврѣтоша

Γ: τοὺς εὐρεθέντας

32.

Лавр.: глше вси цѣловахѡмь
НБКМ 1039: глшце вси. целованинемъ стѣий^х целовахѡмъ
Син.: глшце • вси цѣлованинемъ стѣимъ цѣловахѡмъ
Γ: λέγοντας... πάντες τῷ φιλήματι τῷ ἁγίῳ ἠσπασάμεθα

33.

Лавр.: и патрїархъ
НБКМ 1039: съ патрїархѡ
Син.: съ патриархѡмъ

Γ: καὶ ὁ πατριάρχης

Обособената по-горе група **допълва представата за облика на междинната версия**²⁶², към която възхождат Лавр. и НБКМ 1039. Едновременно с това тя разкрива **редакторската намеса на Лаврентий** в случаите, в които преписвачът на НБКМ 1039 е останал верен на източника си²⁶³.

Промените в Лавр. обаче не се ограничават с представеното множество – към него трябва да се добавят и четенията, при които и Лаврентий, и преписвачът на НБКМ 1039 са тръгнали по свой път (разночетения в общите отклонения на Лавр. и НБКМ 1039; разночетения и спрямо Син., и спрямо НБКМ 1039):

²⁶² Както бе отбелязано във връзка с Лавр. 7, вторият ръкопис, използван при нейното изготвяне, се е отличавал с по-голяма близост до първоначалното състояние на превода, което се потвърждава и от представените примери.

²⁶³ Към примерите може да се отнесе и именителната форма на личното име γεωργίε (Лавр), на която съответстват георги (Син.) и геωργίν (НБКМ 1039). Лични имена със същия облик изглежда са типични за езика на Лаврентий. Вж. многократната употреба на ἀβράμιε вм. аврамни в Лавр. 8 и на николѣ вм. никола в Лавр. 12.

34.

Лавр.: εἰσαγωγῆς

НБКМ 1039: εἰσαγωγῆς

Син.: εἰσαγωγῆς

F: καθεζομένῳ

PG: καθιζομένου

35.

Лавр.: въ стѣни възкрєсєнїа днѣ сїи

НБКМ 1039: стѣни възкрєсєнїи днѣ

Син.: стѣни днѣ възкрєсєнїи

F: τὴν ἀγίαν ἀναστάσιμον ἡμέραν ταύτην

PG: τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν

36.

Лавр.: въ стѣни възкрєсєнїа днѣ сїи

НБКМ 1039: стѣни възкрєсєнїи днѣ

Син.: стѣни днѣ възкрєсєнїи

F: τὴν ἀγίαν ἀναστάσιμον ἡμέραν ταύτην

PG: τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν

37.

Лавр.: прѣбываше мысла старецъ тако

НБКМ 1039: прѣбывааше стѣрьць мысле

Син.: прѣбываше мзисла старьць мзисль тоу

F: ὁ γέρων ἔμεινεν ἀδολεσχῶν ἐν τοῖς λογισμοῖς τούτοις

38.

Лавр.: ꙗко бѣ вечеръ

НБКМ 1039: тѣче ꙗко бѣ вѣрь

Син.: та же ꙗко взиеть вечеръ

F: ὡς οὖν γέγονεν ἑσπέρα

39.

Лавр.: причпати са

НБКМ 1039: причепати

Син.: комзкати

F: τῆς ἀγίας μεταλήψεως

40.

Лавр.: въ хыжи своѣи

НБКМ 1039: въ келїи своени

Син.: въ клѣти своени

F: ἐν τῷ ἐν τῷ κελλίῳ

41.

Лавр.: ѿмже ѡслоушалъ естъ его старецъ

НБКМ 1039: имже ѡслоушашь се ꙗ̄ старць

Син.: липсва

F: ὅτι παρήκουσεν αὐτοῦ

PG: ὅτι ἑαυτοῦ παρήκουσεν

42.

Лавр.: кѣ е̄п̄к̄поу

НБКМ 1039: къ е̄п̄і̄скопоу фар̄'скомоу

Син.: липсва

F: πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Φαρῶν

43.

Лавр.: кѣ е̄п̄к̄поу ф̄отію

НБКМ 1039: къ е̄п̄і̄скопоу фар̄'скомоу φωμ̄ѣ

Син.: липсва

F: πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Φαρῶν τὸν ἀββᾶν Φώτινον

44.

Лавр.: ꙗ̄ко донесѡшѣ писание

НБКМ 1039: ꙗкоже иде иже книги ношаше. и въд̄а̄ е̄п̄і̄столю

Син.: липсва

F: Ὡς οὖν ἀπῆλθεν ὁ τὰ γράμματα ἐπιφερόμενος καὶ δέδωκε τὰς ἐπιστολάς

45.

Лавр.: ꙗ̄ко донесѡшѣ

НБКМ 1039: ꙗкоже иде

Син.: липсва

F: Ὡς οὖν ἀπῆλθεν

46.

Лавр.: ѡмми

НБКМ 1039: ѡм̄ма

Син.: ѡв̄ва

F: ἡ ὀμμὰ

Представените по-горе 46 четения обхващат двата типа редакционни промени в Лавр.:

1. Разночетения между Лавр. и Син. (когато Син. съвпада с НБКМ 1039 и когато трите ръкописа се различават):

Разгледаната по-долу подгрупа от промени обхваща случаите, в които междинната версия напълно и частично е съвпадала със Син., поради което отклоненията от нея на практика представляват отклонения и от Син. Включени са също и случаите, в които Лавр. се различава и от Син., и от НБКМ 1039.

I. Налично само в Синайския патерик:

1. старецъ же рече ѿмоу **ВМ.** старьць же ѿмоу ѡвѣщавъ рече
2. егда начинѣтъ **ВМ.** иди въ годъ егда начьноу
5. комѣканіе **ВМ.** стою комѣканіе
7. и ѡвѣща синѣлазъ **ВМ.** ѡвѣща ѿмоу соуѣкаль
11. да съ мноѡ възкоуцитъ **ВМ.** хощю бо да съ мьноѡ възкоуцитъ
15. възла (въ цркви съ оученикы своими) **ВМ.** възла пакзы
17. и ѡвѣтъ възписа рекъ **ВМ.** и ѡ старьць възписа рекзыи
18. вѣко **ВМ.** вѣко стзыи
22. ха бѣ срѣсти **ВМ.** ха бѣ нашего срѣсти
27. и повѣдашѣ ѿмоу ѣко многа лѣта **ВМ.** глаша же ѿмоу • ѣко же мѣнога лѣта
32. глаше вси цѣловахомъ **ВМ.** глаголюще • вси цѣлованиемъ стзыимъ цѣловахомъ

Състоящото се от 11 примера първо множество е поредната красно-речива илюстрация на склонността на Лаврентий да съкращава изходния си текст. За сравнение – при НБКМ 1039 в аналогичната група има само четири случая. В почти всички четения са пропуснати синтактични елементи, които отразяват гръцкия изказ или съдържат подробности, без които смисълът на отделните изречения и логиката на сюжета напълно се запазват. В четения 5., 18., и 22. това са съгласувани определения²⁶⁴, при случаи 1., 15., и 32. липсват обстоятелствени пояснения, а в примери 2. и 11. са изпуснати главни изречения, като следващите ги подчинени са свързани пряко с предхождащите пропуските синтагми. В четене 27. е пропусната двукратно частицата же. При № 7 и № 17 са отпаднали съответно непряко допълнение и подлог. Последните два примера са много характерна илюстрация на принципа, от който се ръководи Лаврентий, когато пропуска – опростяването. В почти всички представени тук четения липсата на синтактичен елемент се компенсира от контекста или пък води до избягване на излишно натрупване на детайли.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

8. и ѡвѣща **ВМ.** ѡвѣща ѿмоу

Наличието на една единствена добавка напълно подкрепя изводите, направени при коментара на предходната група. Лаврентий рядко си позволява да добавя детайли в текста, като много често това е предпочитаната от него съчинителна връзка, изразена със съюза и²⁶⁵.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

3. повѣждъ ми да иди **ВМ.** приди • ти тогда придоу
4. въ стѣи възкръсенїа цркви **ВМ.** рекыше вскрснѣи цркви

²⁶⁴ Любопитно е, че в два от трите случая (№ 5 и № 18) е пропуснато определение, изразено с прилагателното стзыи.

²⁶⁵ Към тази група би могло да бъде отнесено и четене 27. от предходната подгрупа (I.), което съдържа добавка на същия съюз.

6. вѣдѣвъ же патрїархъ и ѿ вѣдѣвъ же и патриархъ
 9. тако ми молитвъ твоихъ вѣко вѣмъ. тако ми мѣтвъ вашихъ вѣко
 10. и ре патрїархъ къ сингелъ вѣмъ. тѣгда патриархъ рече къ соуникелюу
 12. и тако оконча литургїи вѣмъ. таче тако коньчаша литургїи
 13. оученикъ его приде гла вѣмъ. оученикъ его оудариа и гла
 14. шедъ въза въ цркви съ оученикы своими вѣмъ. въшьдъ въ цркѣвъ
 съ оученикомъ своимъ • въза
 16. посла писанїе вѣмъ. въсписа къ нѣмоу кнїгзы
 19. въписа же и се рекъ емоу вѣмъ. въписа же емоу и се рекъ
 20. да вѣстъ вѣше мѣрдїе вѣмъ. да вѣстъ вѣше бѣжство
 21. ѡба им[...] вѣ въквпѣ вѣкѣ вѣмъ. оба имавѣ коупно • вѣкоу
 23. да тамо поклонѣ са вамъ вѣмъ. ти тоу поклонїо са вамъ
 24. дошедше же прозвїтере вѣмъ. шѣдъше же прозвѣтери
 25. въдашъ писанїе патрїархоу вѣмъ. въдаша кнїгзы патриархоу
 26. и повѣдашъ емоу тако многа лѣта вѣмъ. глаша же емоу • тако же многа
 лѣта
 28. показашъ же писанїе вѣмъ. показаша же и кнїгзы
 29. епїпа паранатѣскаго вѣмъ. папзы фаранѣскаго
 30. изъ стѣжъ горы синанскыа вѣмъ. и стѣжы синанскыа горы
 31. иже вѣшѣ тогда вѣмъ. иже са тоу обрѣтоша
 33. и патрїархъ вѣмъ. съ патриархомъ
 38. и тако бы вечеръ вѣмъ. та же тако вѣзїеть вечеръ
 40. въ хыжи своѣи вѣмъ. въ клѣти своѣи

Както обикновено множеството от разлики между Лавр. и Син. е най-обемно. В Лавр. 10 то се състои от 23 примера. От тях единични лексикални замени в рамките на непроменен контекст се съдържат в четения 9., 20., 21., 24., 25., 26., 28., 29 и 40.²⁶⁶ Много близо по характер до обособената група стоят четенията, при които лексикалната замяна е включена в израз с променен синтаксис или словоред: 4., 10., 13. и 33.²⁶⁷ В два от случаите лексикалните замени са двусъставни в рамките на една и съща фраза – 12. и 23.²⁶⁸ Както се вижда от представената систематизация, общата тенденция при лексикалните замени е насочена към преодоляване на пословната зависимост от гръцкия оригинал. Едновременно с това са налице случаи, в които Лаврентий предпочита синоним,

²⁶⁶ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 9. твоихъ – вашихъ – ὑμῶν (в PG сгрешено – ἡμῶν). 20. мѣрдїе – вѣжство – μακαριότης. 21. въквпѣ – коупно – ὄμοῦ. 24. дошедше – шѣдъше – ἐξεληθέντες. 25. писанїе – кнїгзы – γραμματα. 26. повѣдашъ – глаша – ἔλεγον. 28. хыжи – клѣти – κελλίω. Последната лексикална замяна е коментирана от Кл. Иванова. Вж. И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава..., с. 269.

²⁶⁷ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 4. въкврѣсенїа – вѣкврѣнїи – Αναστάσει. 10. и – тѣгда – τότε. 13. приде – оудариа – κρούων. 33. и – съ – καί.

²⁶⁸ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 12. писанїе... оконча – таче... коньчаша – ὡς οὖν. 23. да тамо – ти тоу – κακεῖ.

най-вероятно воден от езиковия си усет (21., 24., 26.). Той категорично отхвърля к'нигъзи като превод на урѣццѣта и го заменя последователно с писаниѣ²⁶⁹. Сред примерите за лексикални замени отново присъства налагането на съюза и на мястото на други синтактични средства (10., 33. и 38.).

Цялостно преосмисляне или различен превод със сигурност има в три четения – 3., 16. и 31. В първото от тях (№ 3) гръцката първооснова е пренебрегната, нейният смисъл е по-скоро изтълкуван, отколкото преведен. Подобен е пример 16., който освен това съдържа поредна замяна на к'нигъзи с писаниѣ. Последното четене (№ 31) представлява редакция на зависимия от гръцкия оригинал и неестествен за българския език израз иже са тоу обрътоша с по-простата и разбираема фраза иже въшѣ тогда.

Словоредни промени, освен при споменатите четения (4., 10., 13. и 33.), има и в примери 6., 14., 19. и 30. С изключение на последния случай (№ 30), в който Лавр. стои най-близо до гръцкия текст и вероятно отразява състоянието на превода, в останалите редакторската намеса следва да е била на Лаврентий и да е плод или на неговия езиков усет, или на случайността. Освен променен словоред четене 14. съдържа и лексикална замяна (шѣдъз вм. възшьдъз), която обаче е продиктувана от цялостна трансформация на изречението.

2. Разночетения в общите за Лавр. и НБКМ 1039 отклонения спрямо Син.:

Подгрупата, съдържаща отклонения в Лавр. в рамките на общите му четения с НБКМ 1039, се състои от 10 примера (34., 35., 36., 37., 39., 41., 42., 43., 44., 45. и 46.).

I. Налично само в НБКМ 1039:

42. кѣ епѣкоу **вм.** кѣ епѣскопоу фдр'скомоу

От дванадесетте случая само в един Лаврентий е допуснал пропуск – на определението фдр'скомоу (Φαρῶν). Причина за това вероятно е фактът, че книжовникът не познава тази обител, за което говори и грешката паранатъскаго вм. фаранъскаго²⁷⁰.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

4. въ стѣви **вѣскрѣсенїа** цркви **вм.** рекъше **всксенѣи** цркви

39. причѣати **сѣ** **вм.** причѣати

41. иже ѡслоушалъ естъ его старецъ **вм.** иже ѡслоушалъ се је старць

45. и яко донѣсѡшѣ **вм.** якоже иде

²⁶⁹ Тук е мястото да припомним, че и задачата на преводача не е била лесна. Самият гръцки оригинал (а и езикът на Йоан Мосх) се отличава с множество разговорни черти и със стилистични и синтактични слабости, ако бъде сравнен с високите образци на късноантичната и средновековната гръцка словесност.

²⁷⁰ Вж. по-горе четене 20. от групата на редакционните промени в междинната версия.

Малко по-обемно е множеството на добавките. В първия случай (№ 4) още в междинната версия композираното от гърцизъм и пояснение двусъставно название на храма е променено. Тази редакция е съхранена в НБКМ 1039 (въ стѣи и въскрѣсѣнїи цркви). Причина за промяната трябва да е било не само многословното и тълкувателно назоваване, но и фактът, че или в превода, или в преписа на Син. е допусната грешка, която води до неяснота: липсата на предлог въ и именителната форма за мъжки род стѣи анастасии категорично не съответстват на смисъла на гръцкия текст (ἐν τῇ Ἀγίᾳ Ἀναστάσει). В НБКМ 1039 грешката е поправена посредством добавяне на предлог, пропускане на гърцизма и на наречието рекъше и със съответстваща промяна на рода и падежа на прилагателното (стѣи вм. стѣи). Лаврентий на свой ред е продължил с промените, като е заменил атрибутивното определение въскрѣсѣнїи (цркви) с родителен за притежание от изходното съществително – въскрѣсѣнїа цркви. По сходен модел са протекли промените и четене 39.²⁷¹ Първоначално (най-вероятно в междинната версия) архаичният латинизъм комъкати е бил заменен със славянското съответствие причещати, а Лаврентий е добавил възвратната частица, като по този начин се е стигнало до съхранената и до днес употреба – *причестя се / причестявам се*. Трябва да се отбележи, че и двата етапа на редакционни изменения имат за основа първоначалния превод, който в случая е смислов и не следва пословно гръцкия текст.

В пример 41. текстът от Лавр. най-точно предава гръцкия оригинал²⁷². Добавеният съюз ѿ от последното четене в групата (№ 45) най-вероятно принадлежи на Лаврентий, като се има предвид вече многократно коментиранията склонност на книжовника да използва тази съчинителна връзка.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и НБКМ 1039:

34. съдѣащюу вм. съдѣащюу
 35. стѣи въскрѣсѣнїа днь вм. стѣи въскрѣсѣнїи днь
 37. прѣбываше мысла старецъ тако вм. прѣбываше стърць мысле
 43. къ ѣпкпоу фотїю вм. къ епископу фарскомуу ѳѳмѣ
 44. тако донесшѣ писание вм. такоже иде иже книги пошадше. и въда епїстолю
 46. амми вм. амма

Последното множество съдържа 6 примера. При първия от тях (№ 34) в Лавр. и НБКМ 1039 е поправен сгрешеният в Син. падеж на причастие-то, като именителната форма е заменена с дателна²⁷³. Както при четене

²⁷¹ Вж. също по-горе коментара на четения 5. и 7. от групата на общите за Лавр. и НБКМ 1039 отклонения спрямо Син.

²⁷² Възможно е в случая такава да е било и първоначалното състоянието на превода.

²⁷³ Разликата между причастията в Лавр. и НБКМ 1039 е незначителна и може да е резултат на случайност. Все пак неопределената форма в Лавр. стои по-близо до гръцкия оригинал.

41. от предходната група тук би следвало да се допуснем, че по-късните ръкописи възпроизвеждат първоначалния превод – на подобна мисъл навежда текстът от F., където причастието е в същия падеж²⁷⁴. Пример 35. съдържа промяна, аналогична на тази от пример 4. Лаврентий отново предпочита да употреби родителен притежателен вместо съгласувано определение. Това навежда на мисълта, че прилагателното *вскръсньи* по една или друга причина му се струва неподходящо. Тавтологичният израз *мзсла старьць мзсль тоу* от четене 37. изглежда е бил променен още в междинната версия. Как точно обаче – от наличния материал не може да се съди. Важното в случая е, че преписвачът на НБКМ 1039 и Лаврентий тръгват по различни пътища – докато първият просто пропуска прякото допълнение, вторият го заменя с местоименно наречие (тако) – решение, с което едновременно се избягва тромавата тавтология и се предава точно смисълът на гръцкия текст. Лексикалната замяна от случай 40. е коментирана от Кл. Иванова²⁷⁵ и най-вероятно представлява интерференция на узуса, присъщ на книжовника, в текста на преписа. В пример 46. разликата е единствено във фонетичния облик на именителното окончание – възможно е то да е повлияно от гръцки или да е грешка на Лаврентий. При четене 43., макар и да попълват пропуска в Син.²⁷⁶, Лавр. и НБКМ 1039 съдържат грешки. Докато преписвачът на НБКМ 1039 бърка името на епископа *ѿwmъ* вм. *ѿѳтию*, то Лаврентий за пореден път пропуска лексема, свързана с обителта *Фарѿн/ Фарѿн*. Последното четене (№ 44) категорично свидетелства за редакторска намеса на съставителя на сборника от 1348 г. Пропускът от Син. е попълнен в НБКМ 1039 с пословен превод на текста от F (**въз основа на междинната версия**). Лаврентий обаче съкращава и преосмисля пасажа, така че от твърде многословния и нетипичен за българския език изказ остава само най-същественото, което служи за продължаването на мисълта и на сюжета.

Както при анализа на Лавр. 2, така и тук се налага изводът, че съставителят на общият източник на Лавр. и НБКМ 1039 не е „редактирал основно“ своя протограф (по-точно протографи), а напротив – **Лаврентий е осъществил значителни промени при работата си с междинната версия**. Средновековният български книжовник е имал доста свободно отношение към своя източник и не се е колебаел да го променя в слу-

²⁷⁴ Наличието на родителен самостоятелен в PG дава основание да се допусне, че гръцкият оригинал може и да се е различавал от F. Това обаче е малко вероятно, доколкото в Син. гръцкият родителен самостоятелен почти винаги се предава с дателен самостоятелен, а не с именителен.

²⁷⁵ И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава..., с. 269.

²⁷⁶ Както беше споменато, въпросните попълвания най-вероятно не са заслуга нито на преписвача на междинната версия, нито на преписвачите на по-късните паметници, а се съдържат в протографа на междинната версия, който от своя страна възхожда към по-точен препис на първоначалния превод, отколкото Син.

чаите, когато това му се е струвало нужно – било поради стремеж към по-кратък и по-ясен изказ, било поради езиковия си усет.

Ето и представянето на трите множества от разлики в групи А. и Б. като съпоставка и обобщение:

I. Пропуски	II. Добавки	III. Разлики
спрямо промените в междинната версия: 1	спрямо промените в междинната версия: 4	спрямо промените междинната версия: 6
спрямо Син.: 11	спрямо Син.: 1	спрямо Син.: 23
общ брой: 12	общ брой: 5	общ брой: 29

Картината на общия брой отклонение на Лавр. спрямо Син. и общата с НБКМ 1039 версия НБКМ 1039 е следната:

Син. 166 – общ брой словоформи:	Лавр. 10 – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой: ²⁷⁷ 66	Разночетения – относителен процент:
372	370	общи за Лавр и НБКМ 1039: 20 ----- спрямо промените в междинната версия: <u>11</u> спрямо Син.: <u>35</u>	5.4% ----- <u>3 %</u> <u>9.5%</u>

В сравнение с Лавр. 2 текстът на разглеждания разказ се характеризира с по-малък брой редакции спрямо промените, настъпили в междинната версия. Нараснал като цяло обаче е обемът на отклоненията по отношение на текста на Син. – т.е. спрямо онези дялове на разказа, които са останали непроменени в общия за Лавр. и НБКМ 1039 източник. Този факт може да се тълкува като свидетелство за редакторските усилия на Лаврентий, които в случая в още по-малка степен зависят от осъществяните вече в ръкописната традиция промени. Същевременно отношението между броя на измененията в междинната версия и тяхното количество в Лавр. 10 (20 / 46) почти напълно съвпада с аналогичния показател при Лавр. 2 (20 / 50), което е поредното доказателство за значителната редакторска самостоятелност на съставителя на сборника от 1348 г.

²⁷⁷ Съпоставимият брой разночетения спрямо разказите без паралел в РНБ Q.1.899 и НБКМ 1039 е 55, т. е. 14.8%.

3.11. Единадесети разказ

(Vita David latronum princeps, postea monachi effecti)

Лавр. 11 е третият разказ със съответствие в НБКМ 1039. По отношение на това четиво Кл. Иванова е по-предпазлива в тезите и изводите си. На първо място тя отбелязва, че текстът от НБКМ 1039 в случая е „много по-близък до Син.“ (отколкото при Лавр. 2 и Лавр. 10), а отношението му към Лавр. и НБКМ е „по-сложно“²⁷⁸. След преглед на някои от различията изследователката заключава: „в тоя текст е *трудно* да се определят етапите на редактиране и отношението му към разказа в Лаврентиевия сборник“²⁷⁹. Сложността и трудността обаче в случая се дължат по-скоро на факта, че Лавр. 11 в още по-голяма степен се отклонява от наложената теза, че основният обем от изменения е осъществен в общата за Лавр. и НБКМ 1039 междинна версия. Напротив, подробният анализ на различията рисува много сходна картина с тази от Лавр. 2 и Лавр. 10.

Редакционните промени в междинната версия отново могат да бъдат идентифицирани сред съвпадащите в Лавр. и НБКМ 1039 отклонения от Син:

Общи различия в Лавр. и НБКМ 1039 спрямо Син.:

1.

Лавр.: Вѣшедѣше мѣ въ фиваидѣ

НБКМ 1039: Вѣшьшимъ въ фѣваидоу

Син.: Вѣшьдѣше мѣмъ въ фиваидѣ

F: Ἀνελθόντες ἡμεῖς εἰς Θηβαΐδα

PG: Παρεβάλομεν εἰς Θηβαΐδα

2.

Лавр.: ꙗко

НБКМ 1039: ꙗко

Син.: ꙗкоже

F: ὅτι

3.

Лавр.: развоиникъ бѣше въ поустыни

НБКМ 1039: развоиникъ бѣше въ поустыни

Син.: развоиникъ бѣше въ поустынѣи страни

F: ληστὴς ἦν περὶ τὰ μέρη τῆς Ἐρμουπόλεως

4.

Лавр.: липсва

НБКМ 1039: да и тако рекоу

²⁷⁸ Курсивът навсякъде е мой – Е. Зашев.

²⁷⁹ Иванова, Кл. Уточнения към състава..., 273–274.

Син.: да и тако рекоу • тако же ник'то же такъ
F: ἵνα οὕτως εἶπω, ὡς οὐδεὶς ἄλλος.

5.

Лавр.: и много зло сътворивъ
НБКМ 1039: и много зло сътворивъ
Син.: и м'ного зъла сътворивъ
F: πάμπολλα κακὰ ποιήσας

6.

Лавр.: и покаа са ѓ всемь
НБКМ 1039: и покаѣав се велми,
Син.: и оубоѣа са велми
F: κατανυγείς

7.

Лавр.: иъиде къ немому вратарь
НБКМ 1039: изиде к немому вратарь
Син.: изиде вратарь
F: ἐξῆλθεν ὁ θυρωρὸς

8.

Лавр.: чрънецъ
НБКМ 1039: чрънець
Син.: чръноризъць
F: μοναχὸς

9.

Лавр.: не можеша зѣѣ быти
НБКМ 1039: не можеша зѣѣ быти
Син.: не можеша съде взити
F: Οὐ δύνασαι ὧδε μείναι
PG: Οὐ δύνασαι ὧδε εἶναι

10.

Лавр.: и велико възрѣжанне
НБКМ 1039: и велико възрѣжанне,
Син.: и велико въздрѣжанне кестъ
F: καὶ ἡ ἄσκησις δὲ μεγάλη ἐστίν

11.

Лавр.: ѡн' же молѣше са
НБКМ 1039: онъ же молѣше се
Син.: онъ же молѣше
F: Ὁ δὲ παρεκάλει

12.

Лавр.: ѓи творити имаѡь

НБКМ 1039: ѓи творѣ (?) имаѡь

Син.: творити имаѡь

Г: Ναὶ ποιῆσαι ἔχω

13.

Лавр.: да вѣси

НБКМ 1039: да оувѣси

Син.: да вѣси игоумене

Г: Ἴνα γινώσκεις

14.

Лавр.: липсва

НБКМ 1039: липсва

Син.: да вѣси игоумене

Г: липсва

15.

Лавр.: развоинникъ

НБКМ 1039: развоинникъ

Син.: старѣи съ развоинникомъ

Г: ὁ ἀρχιληστής

16.

Лавр.: ѣко азъ ѓсмъ дѣдъ

НБКМ 1039: ѣко азъ ѓсмъ дѣдъ

Син.: азъ ѓсмъ дѣдъ

Г: ὅτι ἐγὼ Δαβίδ εἶμι

17.

Лавр.: сего ради придохъ само

НБКМ 1039: сего рѣ пришьль ѓсмъ сѣмо

Син.: сего ради ѓсмъ пришьль

Г: διὰ τοῦτο ἦλθον ὧδε

18.

Лавр.: ѣдѣ на прѣвое си дѣло

НБКМ 1039: идоу на прѣвое си дѣло

Син.: идѣ на прѣвое ми дѣло

Г: ὑπάγω πάλιν εἰς τὴν προτέραν μου τέχνην

19.

Лавр.: прости тѣ гъ

НБКМ 1039: простиль ти ѓ гъ

Син.: прости тѣ бъ

F: συνεχώρησέ σοι Κύριος

20.

Лавр.: ἢ βῆδεши ῥ̅ нинѣ знаменїа твора

НБКМ 1039: и воудеши ῥ̅ селѣ знамениа творе

Син.: и воудеши отъ нзинѣ знамение твора

F: ἔση ἀπό τοῦ νῦν σημεῖα ποιῶν

21.

Лавр.: ἱαко грѣхъ тѣхъ

НБКМ 1039: ἱако грѣхъ тѣхъ

Син.: ἱакоже грѣхъ тѣхъ

F: ὅτι ἐκεῖνα ὅλα τὰ ἀμαρτήματά

22.

Лавр.: ἀγγλ̅з же ρ̅ε

НБКМ 1039: ἀγγль же ρ̅ε

Син.: ἀηγλ̅з рече

F: Ὁ δὲ ἄγγελος λέγει

23.

Лавр.: ἄли тебе ἱмамъ цѣдѣти

НБКМ 1039: тебе ли имамъ цѣдѣти

Син.: а тебе ли имамъ поцадѣти

F: σοῦ ἔχω φήσασθαι;

24.

Лавр.: ἱако не вестѣдовати

НБКМ 1039: ἱако не вестѣдовати

Син.: ἱакоже не вестѣдовати

F: τοῦ μὴ λαλεῖν

25.

Лавр.: ῥ̅вѣща ἔμου ἀγγл̅з то

НБКМ 1039: тога ῥ̅вѣща ἔμου ἀγγль. то

Син.: ῥ̅вѣща ἔμου ἀηγл̅з

F: ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἄγγελος

PG: ὁ ἄγγελος ἀπεκρίθη λέγων

26.

Лавр.: не можаше гл̅ати

НБКМ 1039: не можаше гл̅ати

Син.: не можаше изглаголати

F: οὐκέτι ἠδύνατο λαλῆσαι

Общият брой на четенията е 26. Както при аналогичната група от анализа на Лавр. 10 множеството на осъществените в междинната вер-

сия промени е по-малко от множеството на общите за двата по-късни ръкописа промени. Основание за тази редукция е информацията, която ни дава съпоставката с F. Седем от четенията (12., 13., 14., 16., 17., 19.²⁸⁰ и 22.) по всяка вероятност възстановяват първоначалния облик на превода, който в Син. е променен поради пропуски, добавки или грешки на преписвача. В протографа на междинната версия обаче тези неточности са отсъствали.

Останалите деветнадесет четения характеризират **измененията** в общия за Лавр. и НБКМ 1039 източник. От тях примери 1., 4. и 10. съдържат пропуски, случаи 7., 11. и 25. представляват добавки, а останалите (четения 2., 3., 5., 6., 8., 9., 15., 18., 20., 21., 23., 24. и 26.) съдържат най-вече лексикални и морфологични промени. Характерен пример тук е последователната замяна на съюза *ἵακοже* с *ἵαко* (в примери 2., 21. и 24.), като и редакцията в общия за трите ръкописа описателен превод на причастието *κατανυγείς* в четене № 6²⁸¹.

Както при Лавр. 10, така и тук се налага схващането, че само ограничен обем от редакционни промени, засвидетелствани в Лавр, са осъществени в междинната версия. Най-общо с тези промени се слага началото на преосмислянето на пословната зависимост на превода от своя оригинал. Съпоставката с F показва, че не малко от по-значителните отклонения, имащи характер на пропуски и добавки, с голяма степен на сигурност отразяват първоначалното състояние на превода, а оттук и на протографа, използван от преписвача на междинната версия.

Към **непроменените части** на тази версия освен пасажите, които са еднакви в трите ръкописа, отново трябва да бъдат добавени и още две групи четения: случаите, когато Лавр. съвпада със Син., и примерите, при които НБКМ 1039 е идентичен със Син.:

Група А. Съвпадения между Син. и Лавр.:

1.

Лавр.: κ̄ς σο̄φιστοῦ

НБКМ 1039: κ̄ς сивистоῦ

Син.: κ̄ς σο̄φιστοῦ

F: τῷ σοφιστῇ

2.

Лавр.: многы оубивавъ

НБКМ 1039: и многы тоу оубиваше

²⁸⁰ Причисляването на пример 19. към групата е донякъде условно, тъй като пълното съответствие на *ᾱ* (в Лавр. и НБКМ 1039) е *Κύριος ὁ Θεός* (в F и PG).

²⁸¹ Причастието неколкократно създава проблеми на преводача (вж. напр. № 6 от Лавр. 1 и № 49 от Лавр. 2). Прави впечатление, че той се стреми да предаде смисъла му с глаголни форми, обозначаващи *страх*, докато редакторът на междинната версия предпочита езикови средства, назоваващи *покаяние*.

Син.: μὲν ἄλλοι οὐ βίβαντες
F: πολλοὺς καὶ φονεύσας

3.

Лавр.: ἢ ὀστάβινεζ
НБКМ 1039: и ѡстаѡи

Син.: и ѡстаѡинεζ
F: καταλείπων

4.

Лавр.: что хѡщеши
НБКМ 1039: хѡщеши быти

Син.: чьто хѡщеши
F: τί θέλεις;

5.

Лавр.: ἢ ѡзшѣ чрѡнѣцз
НБКМ 1039: и шѣ ѡратарь,

Син.: и ѡзшьдз ѡратарь
F: Καὶ εἰσελθὼν

6.

Лавр.: видѣвъз и
НБКМ 1039: видѣ ѡго

Син.: видѣвъз и
F: θεωρήσας
PG: θεωρήσας αὐτὸν

7.

Лавр.: ѡмже
НБКМ 1039: понѣже

Син.: имь же
F: ὅτι

8.

Лавр.: да ѡѡси
НБКМ 1039: да ѡѡѡси

Син.: да ѡѡси
F: Ἴνα γινώσκεις,

9.

Лавр.: грѣѣ своѡхъ
НБКМ 1039: грѣхъ моихъ

Син.: грѣхъ своихъ
F: τὰς ἁμαρτίας μου

10.

Лавр.: ѿже ѿмѣхъ

НБКМ 1039: еже имамаъ

Син.: ѿже имѣхъ

Г: οὐς εἶχον

11.

Лавр.: постригъ • и

НБКМ 1039: постригъ

Син.: постригъ и

Г: οὐς εἶχον

12.

Лавр.: подвижати са зѣло

НБКМ 1039: подвижати се

Син.: подвижати са и зѣло

Г: ἀγωνίζεσθαι

13.

Лавр.: възрѣжаниемъ и послушаниемъ

НБКМ 1039: възрѣжаниемъ, послушаниемъ

Син.: възрѣжаниемъ и послушаниемъ

Г: τῆ ἐγκρατεία, καὶ τῆ ὑπακοῆ

14.

Лавр.: въ монастыри томъ

НБКМ 1039: в монастыри

Син.: въ манастѣри • томъ

Г: ἐν τῷ μοναστηρίῳ

15.

Лавр.: въ клѣти

НБКМ 1039: въ келии

Син.: въ клѣти

Г: ἐν τῷ κελλίῳ

16.

Лавр.: прости та

НБКМ 1039: простилъ ти ѿ

Син.: прости та

Г: συνεχώρησέ σοι

17.

Лавр.: вѣдѣши ѿ нинѣ

НБКМ 1039: вѣдѣши ѿ селѣ

Син.: вѣдѣши отъ нзинѣ

F: ἔση ἀπὸ τοῦ νῦν

18.

Лавр.: прости́лз ма́ е́сть бѣ́з
НБКМ 1039: прости́ль ме́ је́ гѣ́

Син.: прости́лз ма́ кестъ бѣ́з

F: συνεχώρησέ σοι Κύριος

19.

Лавр.: ѡ́же та́жчѣ́ши сѣ́тъ

НБКМ 1039: еже́ веще́ соу́тъ

Син.: иже́ та́жьше́ сѣ́тъ

F: липсва

PG: липсва

20.

Лавр.: е́гда бѣ́хъ

НБКМ 1039: је́гда гѣ́

Син.: је́гда ли бѣ́хъ

F: Ὄταν ἡμῶν

21.

Лавр.: ѡ́зыкъ ми́ ва́жеши

НБКМ 1039: то́гда мѣ́ ѡ́зыкъ ве́жеши

Син.: то́гда ѡ́зыкъ ми́ ва́жеши

F: τότε τὴν γλῶσσαν μου δεσμεύεις του

22.

Лавр.: ни́ ма́ла ни́ велика́

НБКМ 1039: или́ ма́ла или́ велика́

Син.: ни́ ма́ла ни́ велика́

F: ἢ μέγα ἢ μικρὸν

Представените по-горе 22 четения съдържат част от редакционните намеси, осъществени от преписвача на НБКМ 1039. Това са случаите, когато междинната версия и Син. съвпадат, но той се е отклонил по една или друга причина от изходния си текст. В групата присъстват пропуски (примери 11., 12., 13. и 14.), промени (примери 1., 2., 3., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 15., 16., 17., 18., 19., 21. и 22.) и една добавка (пример 4.).

Както при Лавр. 10, така и тук добавките са най-малко на брой (в Лавр. 10 те са две, а в Лавр. 11 е само една).

Пропуските от своя страна са незначителни – два пъти е изпуснат съюзът и (№ 11 и № 13), веднъж задпоставено показателно местоимение с определителна функция (№ 14) и веднъж наречието *зѣло* (№ 15). Самият факт, че всички те са съсредоточени в един и същи пасаж от текста (в две съседни изречения), може да се тълкува като свидетелство за техния случаен характер²⁸².

²⁸² Пропуските могат да са резултат на кратковременно разсейване от страна на преписвача на НБКМ 1039.

Най-голямото множество (17 примера) отново е това на разликите. Сред тях четения 1. и 20. категорично отразяват грешки в НБКМ 1039 (сивистоу вм. софистоу и грѣ̄х̄ вм. вѣхъ). В няколко примера се натрапва впечатлението, че преписвачът се стреми да избягва причастията в текста си и да ги предава със спрегнати глаголни форми (четения 2., 3., и 6.), а също и че е склонен да заменя форми на аориста – в пример 10. със сегашно време, а в пример 16. с минало неопределено време. При лексикалните замени следва да се отбележи предпочитането на келина вм. клѣтъ (№ 15).

Отделно внимание заслужава четене 19. Примерът попада в разглежданата група поради замяната на сравнителната степен тажъше / тажѣши (съответно в Син. и Лавр.) с веце. Любопитно в случая е синтактичното разместване, което по всяка вероятност се е случило още в първоначалния превод и се е запазило в по-късните преписи. Става дума за разширеното обособено определение τὰ βαρύτερα ψάμμου θαλάσσης, което в гръцкия текст стои непосредствено след определяемото (допълнение) τὰ ἀμαρτήματά. В славянските текстове обаче след допълнението грѣхъ тѣхъ (многъхъ)²⁸³ са поставени главните части (простилъ ма есть вѣ), а едва след тях идва ред на определението, което е преобразувано в подчинено изречение, въведено с относителното местоимение иже. Обстоятелственото пояснение ἐν ὀλίγῳ τούτῳ²⁸⁴ τὸ χρόνῳ (вѣ малѣ семь годоу) е на последна позиция и в гръцките източници, и в славянските паметници. Очевидно синтаксисът в превода е неестествен, но грешката се е съхранила и в трите преписа.

F	PG	Син.	Лавр.	НБКМ 1039
ὅτι ἐκεῖνα ὅλα τὰ ἀμαρτήματά μου τὰ βαρύτερα ψάμμου θαλάσσης συνεχώρησέ μοι ὁ Θεὸς ἐν ὀλίγῳ τούτῳ τὸ χρόνῳ.	ὅτι ἐκεῖνα ὅλα τὰ ἀμαρτήματά μου τὰ βαρύτερα ψάμμου θαλάσσης συνεχώρησέν μοι ὁ Θεὸς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ.	такоже грѣхъ тѣхъ многъхъ простилъ ма есть вѣ • иже тажъше сѣтъ пѣсѣка морскаго • вѣ малѣ семь годоу •	іако грѣхъ тѣхъ простилъ ма есть вѣ иже та- жѣши сѣтъ пѣсѣка морскаго вѣ малѣмъ семь врѣмени	іако грѣхъ тѣхъ // многъхъ простилъ ме іе гѣ іеже веце соуѣтъ пѣсѣка морскаго вѣ малѣмъ семь годоу.

Група Б. Съвпадения между Син. и НБКМ 1039 (отклонения в Лавр. спрямо общите за Син. и НБКМ 1039 четения):

1.

Лавр.: фивамѣнотъ

НБКМ 1039: тѣвамоноу

²⁸³ Определението м'ногъхъ е пропуснато в Лавр.

²⁸⁴ Местоимението липсва в PG.

Син.: τιναμονου
F: Φυβαμου̇νι

2.

Лавр.: сказа намъ

НБКМ 1039: сказа ны

Син.: сзказа нзи

F: διηγήσατο ἡμῖν

3.

Лавр.: сказа намъ

НБКМ 1039: сказа ны гл̄е

Син.: сзказа нзи г̄ла

F: διηγήσατο ἡμῖν λέγων

4.

Лавр.: с̄пцоу̇ ёмоу̇ ραζβοи творацоу̇

НБКМ 1039: сын, еше и ραζβοи творе

Син.: с̄зи оше ραζβοи твора

F: ὡς ὅτι οὖν ληστεύων

5.

Лавр.: ѱ̄ помысли въ себѣ

НБКМ 1039: пр̄иде самъ в се

Син.: приде самъ въ са

F: ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν

6.

Лавр.: ёже вѣх̄ѣ с̄з нимь

НБКМ 1039: иже с нимь вѣахоу̇

Син.: иже с̄з нимь вахоу̇

F: τοὺς μετ' αὐτοῦ

7.

Лавр.: ид̄е въ монастир̄ъ

НБКМ 1039: и ид̄е въ м̄настырь

Син.: и ид̄е въ манастирь

F: ἀπῆλθεν εἰς μοναστήριον

8.

Лавр.: ѱ̄ оу̇д̄аршоу̇ въ врата ёмоу̇

НБКМ 1039: и оу̇дарившоу̇ ѱ̄моу̇ въ врата

Син.: и оу̇дарив̄шию ѱ̄моу̇ въ врата

F: Καὶ κρούσαντος αὐτοῦ τὸν πυλῶνα

9.

Лавр.: ραζвоинникъ же

НБКМ 1039: старѣшина же разбоинникомъ

Син.: старѣшини же разбоинникомъ

F: ὁ δὲ ἀρχιλιστῆς

10.

Лавр.: старъ ѣсть мѣжъ

НБКМ 1039: старъ мѣжъ ѣ

Син.: старъ мѣжъ ѣсть

F: γέρων ὑπάρχει

PG: γέρων ὑπῆρχεν

11.

Лавр.: ѡ заповѣди

НБКМ 1039: да заповѣди

Син.: да заповѣди

F: καὶ τὸν κανῶνα

12.

Лавр.: ѡнъ же молѣше сѧ гла

НБКМ 1039: онъ же молѣше се, рекъ

Син.: онъ же молѣше рекъ

F: ὁ δὲ παρεκάλει λέγων

13.

Лавр.: ѡгоүменъ же прилежнѣ глаше

НБКМ 1039: игоүменъ же прилежаше глаше.

Син.: игоүменъ же прилежаше гла

F: ὁ δὲ ἀββᾶς ἐπέμενε λέγων

14.

Лавр.: глаше ѣмоу

НБКМ 1039: глаше.

Син.: гла

F: λέγων

15.

Лавр.: ѡ ѡвѣща ѣмоу

НБКМ 1039: Тогда рече ѣмоу

Син.: тогда рече ѣмоу

F: Τότε λέγει αὐτῷ

16.

Лавр.: то клатвѣ ти сѧ ѡвѣщаваѣ

НБКМ 1039: то клетвою ти се извѣщаю

Син.: то клатвоѣ ти сѧ извѣщаѣ

F: ὄρκους σε πληροφορῶ

17.

Лавр.: вса дружинѣ

НБКМ 1039: липсва

Син.: липсва

F: липсва

18.

Лавр.: монастырь

НБКМ 1039: монастырь вашъ

Син.: манастирь вашъ

F: μοναστήριον ὑμῶν

19.

Лавр.: липсва

НБКМ 1039: се же слышавъ игоумень

Син.: се слышавъ игоумень

F: Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀββᾶς

20.

Лавр.: липсва

НБКМ 1039: въ монастырь

Син.: въ манастирь свои

F: ἔνδον τοῦ μοναστηρίου

21.

Лавр.: постригъ

НБКМ 1039: и постригъ,

Син.: и постригъ

F: καὶ κήρας

22.

Лавр.: чьстныи ѡбразъ

НБКМ 1039: блженны образъ

Син.: блаженъи образъ

F: μακάριον σχῆμα

PG : ἅγιον σχῆμα

23.

Лавр.: ѡ тръпѣти

НБКМ 1039: троужати

Син.: троужати сѧ

F: липсва (ἀγονίζεσθαι?)

24.

Лавр.: бѣше же чрънецъ

НБКМ 1039: бѣаше же чръноризыць

Син.: βα же чрьноризыць

F: Ἦσαν δὲ μοναχοὶ

25.

Лавр.: аггль гла

НБКМ 1039: аггль гла ꙗмоу

Син.: ангелъ гла ꙗмоу

F: ἄγγελος Θεοῦ λέγων

26.

Лавр.: грѣхъ твоиχъ

НБКМ 1039: ѿ грѣ твоиχъ

Син.: ѿ грѣхъ твоиχъ

F: τὰς ἀμαρτίας σου

27.

Лавр.: грѣхъ тѣхъ

НБКМ 1039: грѣхъ тѣхъ многыи

Син.: грѣхъ тѣхъ мнозиχъ

F: ἐκεῖνα ὅλα τὰ ἀμαρτήματά (μου τὰ βαρύτερα ψάμμου θαλάσσης)

28.

Лавр.: въ малѣмъ семь врѣмени

НБКМ 1039: въ малѣмъ семь годѣ

Син.: въ малѣмъ семь годоу

F: ἐν ὀλίγῳ τούτῳ τὸ χρόνῳ²⁸⁵

29.

Лавр.: ѡце захарі не пощадѣхъ

НБКМ 1039: или захаріа не пощедѣхъ

Син.: ели захаріа не пощадѣхъ

F: Εἰ τοῦ ἱερέως Ζαχαρία...οὐκ ἐφησάμην

30.

Лавр.: и да еси ѿ нинѣ нѣмъ

НБКМ 1039: зане да еси ѿ нина нѣмъ

Син.: занѣ да еси ѿ нзинѣ нѣмъ

F: Διὸ ἔση ἀπὸ τοῦ νῦν μὴ λαλῶν²⁸⁶

PG: Διὸ ἔση μὴ λαλῶν ἀπὸ τοῦ νῦν τὸ παράπαν

31.

Лавр.: дѣдъ же чрънецъ

НБКМ 1039: чрьноризыць же дѣдъ

²⁸⁵ Наличието на местоимението τούτω в преписа от F е пореден пример за близостта между флорентинския ръкопис и Син.

²⁸⁶ Отново доказателство за голямото сходство между F и превода, засвидетелстван в Син. Славянският паметник тук има не само същия словен състав, но и идентичен словоред.

Син.: чръноризъць же дѣдъ

F: Ὁ δε ἀββᾶς Δαβίδ

32.

Лавр.: поклони се рекъ

НБКМ 1039: поклони се реки

Син.: поклони се реки

F: ἔβαλε μετάνοϊαν λέγων

33.

Лавр.: да мльчиши

НБКМ 1039: мльчи съ проста

Син.: мльча съ проста

F: σιωπῶν τὸ παράπαν

34.

Лавр.: ѿ бы тако

НБКМ 1039: такоже и бы

Син.: тако же и бы

F: Ὅπερ καὶ γέγονε.

35.

Лавр.: створи бѣ имь

НБКМ 1039: въ имь створи

Син.: бѣ имь сътвори

F: ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ ἐποίησε

PG: δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐποίησεν

36.

Лавр.: липсва

НБКМ 1039: а иже мнѣ сказа, тѣ рече. самъ ясмь бесѣдовалъ с нимъ и видѣлъ

Син.: а иже мнѣ съказа то тѣ рече • азъ ясмь бесѣдовалъ съ нимъ и видѣлъ

и

F: Ὁ δὲ διηγησάμενος ἡμῖν ταῦτα ἔλεγεν, ὅτι καὶ ἑθεασάμην αὐτόν

Представените дотук четения от една страна допълват картината на непроменените места в междинната версия, а от друга – представляват част от редакционните изменения, осъществени от Лаврентий. В тях съставителят на сборника от 1348 г. се е намесил, а преписвачът на НБКМ 1039 се е придържал към протографа си.

Както при Лавр. 10 индивидуалните редакционни особености на текста на Лавр. 11 не могат да бъдат сведени единствено до представеното множество. Освен в него те могат да бъдат открити във вариациите в общите отклонения на Лавр. и НБКМ 1039 спрямо Син. и в случаите, когато и трите ръкописа се различават.

37.

Лавр.: придохъ само

НБКМ 1039: пришьль есмь

Син.: есмь пришьль

F: ἦλθον ὧδε

38.

Лавр.: плакати са

НБКМ 1039: да се плачу

Син.: да плачу са

F: ἵνα κλαύσω

39.

Лавр.: аще ли не прїимеши мене

НБКМ 1039: аще ли не хоцеши мене приети

Син.: аще ли да не хоцете мене приати

F: Εἰ δὲ οὐ βούλει με δέξασθαι

PG: εἰ δ' οὐ θέλεις δέξασθαί με

40.

Лавр.: липсва

НБКМ 1039: да и тако рекоу

Син.: да и тако рекоу • (тако же ник'то же такъ)

F: ἵνα οὕτως εἶπω, ὡς οὐδεὶς ἄλλος

41.

Лавр.: сътворилъ вѣше

НБКМ 1039: створи

Син.: вѣ сътворилъ

F: διεπράξατο

42.

Лавр.: л̄

НБКМ 1039: л̄ и вѣше

Син.: вѣше три десатъ

F: πλείους τῶν τριάκοντα

43.

Лавр.: ӣ

НБКМ 1039: еже емоу г̄ла

Син.: о нѣмъ же г̄ла

F: περὶ αὐτοῦ

PG: τὰ περὶ αὐτοῦ.

44.

Лавр.: не мѡжеши здѣ быти

НБКМ 1039: не можешѣ зѣдѣ ты жѣ.

Син.: не можешѣ съде сътворити ничьсо же

F: Οὐ ποιεῖς

45.

Лавр.: и всѣхъ вѣ избѣиѣ

НБКМ 1039: все вы избвию.

Син.: и вса избвиѣ взи•

F: καὶ πάντας ὑμᾶς φονεύω

46.

Лавр.: и приѣшѣ и

НБКМ 1039: принеть иѣг

Син.: приатъ и

F: ἐδέξατο αὐτὸν

47.

Лавр.: начать подвижати са

НБКМ 1039: таче оубо зѣло подвижати се

Син.: нача же оубо подвижати са

F: Ἦρξατο οὖν ἀγωνίζεσθαι

48.

Лавр.: вса иже вѣ монастыри прѣбминѣ•

НБКМ 1039: всѣхъ же вѣ монастырь прѣспѣваше.

Син.: вса же вѣхоу вѣ манастири прѣспѣваше

F: πάντας τοὺς ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὑπερέβαλλεν

49.

Лавр.: ѣ• (70)

НБКМ 1039: п̄ мѣжѣи. (80)

Син.: семь десатъ мѣжѣ

F: περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ὀνόματα

50.

Лавр.: иже вса пощаше

НБКМ 1039: тѣ же всѣхъ поощаше

Син.: тѣи же вса поощаше

F: πάντας οἰκοδομῶν²⁸⁷

51.

Лавр.: да вѣроуеть глѣнмъ и словесемъ мноѣ

НБКМ 1039: да вѣроуеть словесемъ ми.

Син.: да вѣроуеть глѣмъимъ словесемъ мьноѣ

F: μὴ ἀπιστῆν τοῖς λαληθεῖσιν ὑπ' ἐμου

²⁸⁷ В PG причастието липсва.

52.

Лавр.: ѡли тебе ѡмамъ ѡцадѣти

НБКМ 1039: тебе ли имамъ ѡцадѣти

Син.: а тебе ли имамъ поцадѣти

Г: σοῦ ἔχω φήσασθαι

53.

Лавр.: егда бѣхъ

НБКМ 1039: да или егда грѣ

Син.: да егда ли бѣхъ

Г: Ὅταν ἦμην

54.

Лавр.: ꙗзыка ми не сваза

НБКМ 1039: не свеза мене

Син.: тогда мене остави

Г: ἐλάλουv

55.

Лавр.: ѡ егда хощѣ

НБКМ 1039: а или егда хощоу

Син.: али егда хощю

Г: καὶ ὅτε θέλω

1. Разночтения между Лавр. и Син. (когато Син. съвпада с НБКМ 1039 и когато трите ръкописа се различават).

Подгрупата съдържа 49 четения, повечето от които могат да бъдат определени като напълно независими редакторски изменения, осъществени от Лаврентий²⁸⁸.

I. Налично само в Синайския патерик:

3. сказа намъ вѣ. съказа нъи гла

7. иде въ монастырь вѣ. и иде въ манастирь

18. монастырь вѣ. манастирь вашъ

19. липсва вѣ. се слъшавъ игоуменъ

20. липсва вѣ. въ манастирь свои

21. постригъ вѣ. и постригъ

25. аггъ гла вѣ. ангелъ гла кѣмоу

26. грѣхъ твоихъ вѣ. ꙗ грѣхъ твоихъ

27. грѣхъ тѣхъ вѣ. грѣхъ тѣхъ многоихъ

36. липсва вѣ. а иже мнѣ съказа то тѣ рече • азъ кѣмъ вѣсѣдовалъ съ нимъ
и видѣлъ и

²⁸⁸ Уговорката отново се прави заради четенията, при които е възможно да се допусне, че Лавр. съвпада с оригиналния превод, а в Син. и НБКМ 1039 има отклонения от него.

40. ЛИПСВА **ВМ. ДА** И ТАКО **РЕКОУ** • (ІАКО ЖЕ НИКТО ЖЕ ТАКЪ)

47. НАЧАТЬ ПОДВИЗАТИ СЯ **ВМ. НАЧА** ЖЕ **ОУБО** ПОДВИЗАТИ СЯ

53. **ѸГДА** БЪХЪ **ВМ. ДА** **ѸГДА** ЛИ БЪХЪ

Броят на пропуските е 13 и е сходен с тяхното количество в аналогичното множество в Лавр. 10, където те са 11²⁸⁹. В процеса на съкращаване Лаврентий си позволява да пропуска както по-обемни синтактични цялости (вметнати изрази и разширени обстоятелствени пояснения в примери 19., 20. и 40.), така и по-кратки езикови единици: зависимото от оригинала и тавтологично обстоятелствено пояснение **г̃ла** (№ 3), определенията **вашь** и **многъхъ** (№ 18 и № 27), косвеното допълнение **кѹму** (№ 25) и модалното наречие **оубо** (№ 48). По-особен е пропускът на предлога **ѿ** в четене 26. Докато в Лавр. глаголят **простити** управлява двоен акузатив, то в Син., а вероятно и в превода, същият глагол е употребен с пряко допълнение в акузатив и косвено допълнение с предлога **ѿ**. Опростен е също и преводът на гръцкия съюз **ὅταν** (№ 53), Лаврентий пропуска частиците **да** и **ли** и запазва в текста си само съюза **ѸГДА**. Както и в други случаи, така и тук авторът на първоначалния превод изглежда се е затруднил с адекватното предаване на гръцка служебна дума. Създава се впечатление, че той познава единствено употребата на **ὅταν** с конюнктив и се стреми посредством различни езикови средства да предаде граматическото значение на отсъстващото в старобългарски наклонение. В действителност обаче в разглежданото изречение **ὅταν** е употребен с изявително наклонение, сказуемото е в имперфект и четенето в Лавр. много по-адекватно предава смисъла²⁹⁰.

Най-обемният пропуск е състоящият се от две изречения финал на разказа (№ 36). В авторския текст на Йоан Мосх подобни завършеци са изключително често срещани и тяхната цел е да придадат достоверност на разказаното. В по-късните гръцки и славянски преписи те започват да отпадат, както става и в Лавр. 11.

В два от случаите (№ 7 и № 21) съществува голяма вероятност пропуските в Лавр. да отразяват първоначалното състояние на превода. Липсата на съчинителния съюз и в двата случая се подкрепя от **F**, а добавянето му в Син. изглежда е плод на грешка при преписването: и при двете четения съюзът се среща и преди, и след грешката, което е довело до неправилното му повтаряне.

Чрез представените промени, почти всички от които са осъществени от Лаврентий, текстът на четивото се съкращава и опростява. Едновре-

²⁸⁹ За сравнение – случаите, при които Лавр. 11 съпада със Син., а в НБКМ е налице пропуск, са само 4.

²⁹⁰ Неясната фраза обаче е затруднила преписвача на НБКМ 1039 и той е допуснал спомената по-горе допълнителна грешка: **да** или **ѸГДА** **г̃ръ** **ѿ** **вь** **миръ**.

менно с това се отстраняват неяснотите, предизвикани от грешки при превода или от сляпото следване на гръцкия оригинал.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

14. ГЛАШЕ ²ЕМОУ ВМ. ГЛА

17. ВСА ДРОУЖИНЖ ВМ. липсва

Както в разгледаните досега разкази, така и при Лавр. 11 количеството на добавките спрямо Син. е скромно. В първия от двата случая прибавянето на местоимението ²емоу е следствие от цялостно преосмисляне на изходния текст. Докато Син. буквално (и неестествено за българския език) предава гръцкия израз ἐπέειπε λέγων, в който причастието играе аналогична на инфинитив роля, то Лаврентий, вероятно защото не разбира фразата в протографа си, заменя глаголната форма със сходно по звуков състав, но различно по смисъл наречие (прилежнѣ), а причастието трансформира в спрегната глаголна форма (глаше)²⁹¹. Именно по тази логика става възможно добавянето на косвеното допълнение ²емоу. Резултатът се различава както от Син., така и от гръцкия оригинал, но е по-ясен за читателя.

Втората добавка (№ 17) също е плод на редакция на буквален и поради това неясен превод. Естествената за гръцкия елипса на пряко допълнение в главното изречение в рамките на сложното съставно изречение φέρω οὗς εἶχον μεθ' ἑαυτοῦ е запазена в Син. приведохъ иже имѣхъ съ собоѣ.²⁹² Буквалният и пословен превод обаче се е сторил неясен на Лаврентий и той е добавил в свободната синтактична позиция вса дружинж. Макар и само два, разгледаните примери представляват ясно свидетелство за сериозната редакторска намеса на българския книжовник и за недостатъчната аргументираност на тезата, че основните промени са осъществени в междинната версия.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

1. ФИВАМОНОТЪ ВМ. ТИВАМОНОУ

2. СКАЗА НАМЪ ВМ. СЪКАЗА НЪІ

4. СЖЩОУ ²ЕМОУ РАЗБОИ ТВОРАЩОУ ВМ. СЪІ ОЩЕ РАЗБОИ ТВОРА

5. І ПОМЫСЛИ ВЪ СЕВѢ ВМ. ПРИДЕ САМЪ ВЪ СА

6. ЕЖЕ БѢХЪ СЪ НІМЪ ВМ. ИЖЕ СЪ НІМЪ БАХОУ

8. ОУДАРШОУ ВЪ ВРАТА ²ЕМОУ ВМ. ОУДАРИВЪШЮ КЕМОУ ВЪ ВРАТА

9. РАЗБОИНИКЪ ЖЕ ВМ. СТАРѢШИИ ЖЕ РАЗБОИНИКОМЪ

10. СТАРЪ ЕСТЬ МЖЖЪ ВМ. СТАРЪ МОУЖЪ ЕСТЬ

²⁹¹ Вж. също четене 13.

²⁹² В Син. формално е сгрешен и родът на относителното местоимение. Вж. същото отклонение в № 61 от Лавр. 7.

11. ꙗ̅ заповѣди вѣм. да̅ заповѣди
 12. ѿ̅нѣ же молѣше с̅ гла̅ вѣм. онъ же молѣше рекъзи
 13. ꙗ̅гоу̅менѣ же прилежнѣ̅ гла̅ше вѣм. ꙗ̅гоу̅менъ же прилежше̅ гла̅
 15. ꙗ̅ ѿ̅вѣща̅ е̅моу̅ вѣм. тогда̅ рече̅ е̅моу̅
 16. то̅ клатвѣ̅ ти сѧ ѿ̅вѣщаваѣ̅ вѣм. то̅ клатвои̅ѣ̅ ти сѧ ѿ̅звѣщаи̅ѣ̅
 22. чьстныи̅ ѿ̅бразъ̅ вѣм. блаженъ̅и̅ образъ̅
 23. ꙗ̅ тръ̅пѣ̅ти вѣм. троу̅жати сѧ
 24. бѣше̅ же чръ̅нецъ̅ вѣм. баже̅ чръ̅норизъ̅ць
 28. въ̅ малѣ̅мъ̅ семь̅ врѣ̅мени вѣм. въ̅ малѣ̅ семь̅ годоу̅
 29. а̅ще̅ за̅харі̅ не̅ пощѣ̅дѣ̅ вѣм. ели̅ за̅харі̅а̅ не̅ пощѣ̅дѣ̅хъ̅
 30. ꙗ̅ да̅ е̅си̅ ѿ̅ нинѣ̅ нѣ̅мъ̅ вѣм. за̅нѣ̅ да̅ е̅си̅ ѿ̅ нзи̅нѣ̅ нѣ̅мъ̅
 31. двѣ̅дъ̅ же̅ чръ̅нецъ̅ вѣм. чръ̅норизъ̅ць̅ же̅ двѣ̅дъ̅
 32. поклони сѧ̅ рекъ̅з̅ вѣм. поклони сѧ̅ рекъ̅зи
 33. да̅ мал̅чиши̅ вѣм. мал̅ча̅ сѣ̅ проста̅
 34. ꙗ̅ бы̅ тако̅ вѣм. тако̅ же̅ и̅ бѣ̅зи
 35. створи̅ бѣ̅ имь̅ вѣм. бѣ̅ имь̅ сѣ̅твори̅
 37. придо̅хъ̅ само̅ вѣм. е̅смы̅ пришь̅лъ̅
 38. плакати сѧ̅ вѣм. да̅ плачу̅ сѧ̅
 39. а̅ще̅ ли̅ не̅ прі̅имеши̅ мене̅ вѣм. а̅ще̅ ли̅ да̅ не̅ хо̅цете̅ мене̅ приати̅
 41. сѣ̅твори̅лъ̅ бѣ̅ше̅ вѣм. бѣ̅ сѣ̅твори̅лъ̅
 43. ꙗ̅ вѣм. о̅ нѣ̅мъ̅ же̅ гла̅
 46. ꙗ̅ при̅ѣ̅шѣ̅ ꙗ̅ вѣм. при̅а̅тѣ̅ и̅
 49. Лавр.: ѿ̅; НБКМ 1039: п̅; Син.: семь̅ де̅стѣ̅
 50. ꙗ̅хже̅ вѣ̅са̅ поща̅ше̅ вѣм. тѣ̅на̅ же̅ вѣ̅са̅ пооща̅ше̅
 54. ꙗ̅зыка̅ ми̅ не̅ сва̅за̅ вѣм. тогда̅ мене̅ остави̅
 55. ꙗ̅ е̅гда̅ хо̅щѣ̅ вѣм. али̅ е̅гда̅ хо̅щю̅

Броят на различаващите се четения е най-голям. В Лавр. 7 те са 33. Сред тях единични лексикални замени в непроменен контекст се съдържат в примери 1., 11., 12., 16., 22., 23., 24., 28., 29. и 55.²⁹³ Сходни с изброените случаи са 9., 30., 31. и 50.²⁹⁴ При № 9 и № 50 срещу двусъс-

²⁹³ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 1. φινωμότης – τιναμόνου – Φυβατιούσι. 11. ꙗ̅ – да̅ – καί. 12. гла̅ – рекъзи – λέγων. 16. ѿ̅вѣщаваѣ̅ сѧ – ѿ̅звѣщаи̅ѣ̅ сѧ – πλπροφορῶ. 22. чьстныи̅ – блаженъ̅и̅ – μακάριον (в PG ἅγιον). 23. тръ̅пѣ̅ти – троу̅жати сѧ – ἀγονίζεσθαι? 24. чръ̅нецъ̅ – чръ̅норизъ̅ць̅ – μοναχοί. 28. врѣ̅мени – годоу̅ – χρόνω. 29. а̅ще̅ – ели̅ – εἰ. 55. ꙗ̅ – али̅ – καί.

²⁹⁴ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 9. раз̅во̅нникъ̅ – стар̅ѣ̅ши̅и̅ раз̅во̅нникомъ̅ – ἀρχιλιστής. 30. ꙗ̅ – за̅нѣ̅ – διὸ. 31. чръ̅нецъ̅ – чръ̅норизъ̅ць̅ – ἀββάς. 50. ꙗ̅хже̅ – тѣ̅на̅ же̅ – πάντας.

тавно словосъчетание от Син. в Лавр. стои едносъставно, а при № 30 е налице обратното разминаване. Заместването в Лавр. на чръноризъць с чрънець при четене 31. е в рамките на променен словоред, по отношение на който обаче по-късният ръкопис точно съответства на F.

Сред изброените лексикални замени поне в три случая (№ 1, № 11 и № 55) Лавр. напълно съвпада с F. Този факт, заедно със споменатото тук четене 31. и примери 7. и 21. от множеството на пропуските в Лавр. спрямо Син., дават поредни аргументи в подкрепа на изказаната хипотеза, че вторият ръкопис, привлечен от съставителя на междинната версия, се отличавал с по-голяма близост до първоначалното състояние на превода.

Както при анализа на аналогичните множества в останалите разкази, така и тук се налага изводът, че Лаврентий прави усилия да преодолее неясните и неестествени изрази, родени от буквалното придържане на преводача към гръцкия текст. Много характерен пример в това отношение е замяната на старъбишии *развоинникомъ* с *развоинникъ*. Липсата на еднословно съответствие на гръцкото *ἀρχιλιστής* (*архиразбойник*) е накарала преводача да прибегне към описателно предаване на смисъла. Словосъчетанието обаче изглежда е подразнило езиковия усет на Лаврентий и той го е опростил. Подобна е ситуацията и при четене 16. В оригинала изискващия акузатив гръцки глагол *πληροφοῶ* е употребен в преносно значение (*убеждавам напълно*). Преводачът е съхранил в максимално възможната степен граматическата структура на гръцката фраза *ὄρκος* *σε* *πληροφοῶ*, но е използвал глагол, който изисква последователно винителен и дателен падеж (*обещавам нещо някому*). Лаврентий приема и съхранява предложената от преводача конструкция – дори не много сполучливия медиален залог на сказуемото, но заменя глагола, с който въпросното сказуемо е изразено. Крайният резултат е доста по-ясен за читателя, отколкото версията в Син.

Отделен коментар в разглежданата група от четения заслужават замените на съюзи и съюзни средства. Освен в споменатите вече случаи 11. и 55. това явление присъства и в примери 29. и 30. Ако наличието в Лавр. на съюза и при № 11. и № 55. намира обяснение в гръцкия текст, то при № 30 се среща с поредната илюстрация на характеризиращото изказа на българския книжовник предпочитане на съчинителна връзка, изразена със споменатия съюз, на мястото на хипотактично свързване, особено в случаите, когато такова свързване в гръцкия текст води до употребата на конюнктив²⁹⁵. Замяната на съюза *εἰ* с *ὅτι* в пример 29.

²⁹⁵ Сравни с четене 26. от групата на пропуските в Лавр. спрямо Син. И в двата случая преводачът подхожда „граматически” и се стреми да предаде максимално точно както смисъла, така и граматическото значение на текста. Лаврентий, от своя страна, не е обвързан от подобен императив и свободно опростява.

по-вероятно е продиктувана от книжовния или разговорния узус, присъщ на Лаврентий.

Случаите на цялостно преосмисляне или различен превод в разглеждания разказ са повече на брой²⁹⁶ – 4., 5., 13., 15., 33., 34., 37., 39., 43. и 54. Първото от изброените четения (№ 4) предава по различен начин смисъла на оригинала. Наличието на именително причастие в Син. и на дателен самостоятелен в Лавр. може да наведе на мисълта, че двете славянски версии са плод на два различни гръцки източника. Фактът, че подобни примери се срещат и в други разкази, обаче насочва по-скоро към идеята, че Лаврентий спазва в случая архаизираща изказа книжовноезикова норма.

Не така обаче изглежда промяната при следващия пример 5. Докато в Син. е възприета буквално лексикалната и граматическата структура на гръцкото изречение, в Лавр. преводът е по-точен, но по-свободен. В случая със сигурност става дума за преосмисляне от страна на Лаврентий, мотивирано от факта, че четенето възпроизвежда идиоматичното (и в този смисъл неподлежащо на буквален превод) гръцко словосъчетание ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν.

Промените в четения 13. и 15. също представляват независими от друг гръцки източник редакторски намеси на българския книжовник. Докато в първия случай се срещаме с вече коментирано преосмисляне²⁹⁷, във втория на преден план излиза многократно споменаваната склонност на съставителя на сборника от 1348 г. да заменя съюзни средства, съдържащи елемент *же*, с *и*. Същата редакционна промяна е налице и в пример 34. (*и* *бѣ* *вм.* *ѣ**ко* *же* *и* *бѣ*), като използването на *и* закономерно е довело до необходимостта изречението да завърши с добавеното наречие *такѡ*. Отново използване на съюза *и*, но този път с цел съкращаване на цяло изречение, има в четене 43. Макар и да е много близка до *F*, фразата в Син. е доста неясна – особено с погрешно добавеното сказуемо *гла* – и това е накарало по-късния книжовник да я изостави.

Примери 33., 39. и 54. представляват независими от познатите ни гръцки източници преосмисляния. Лаврентий се намесва както в случаите, когато преводът следва пословно гръцкия текст (№ 39), така и когато преводачът си е позволил по-свободна интерпретация на оригинала (№ 33 и № 54).

По-ограничени промени съдържат четения 2., 32., 37., 38. и 46. Първите два примера (№ 2 и № 32) представляват варианти на едни и същи граматични форми – съответно пълна срещу кратка винителна форма на първоличното местоимение за множествено число и проста срещу сложна форма на миналото деятелно причастие *рѣкз*. По-интересна е за-

²⁹⁶ В Лавр. 10 те са само три.

²⁹⁷ Вж. № 11. от групата на добавките в Лавр. спрямо Син.

мянана на конструкцията от да и спрегната глаголна форма от Син. с инфинитив в текста на Лавр. при четене 38., която навежда отново на мисълта, че архаизацията на изказа е плод на книжовноезикова норма, която влияе на книжовника. В последния пример (№ 46) промяната на числото на глагола е резултат на независима от гръцкия текст намеса на Лаврентий. Дали обаче тя е съзнателна, е трудно да се установи.

При четене 37. формата за минало неопределено време от Син. е заменена с аорист (в НБКМ 1039 формата е същата, както в Син., но с разменен словоред – пришьль ѳсмь вм. ѳсмь пришьль.). Със сигурност тук става дума за редакторска намеса на Лаврентий. Аргументи в това отношение са както наличието на подобни прецеденти, така и фактът, че промяната води към по-икономичен изказ.

Случаите, в които са осъществени единствено словоредни размествания, са пет. Те характеризират четения 6., 8., 10., 35. и 41. При нито едно от тях словоредът в Лавр. не съвпада с този от F, така че също трябва да ги причислим към самостоятелните редакторски решения на българския книжовник.

Кл. Иванова определя разликата в числовото означение от № 49 като резултат от транслитерация от глаголица на кирилица²⁹⁸. Изследователката обаче греша. За разлика от четене 16 от аналогичната група (A) в анализа на Лавр. 10, тук глаголическа следа не може да се допусне. Четенето в Син. много точно преповтаря F, като и в гръцкия, и в славянския ръкопис числото 70 е изписано цялостно (εβδομήκοντα – семь десятъ). Най-вероятно в междинната версия или в нейния протограф числителното е било заменено с буквеното съответствие (δ) и така е преминало в Лавр. Преписвачът на НБКМ 1039 обаче е допуснал грешка, предавайки го като п̣ (80). Докато замяната на б̣ (70) с н̣ (50) в Лавр. 10 поне формално може да се интерпретира като резултат от транслитерация заради съответствието между глаголическото и наличното в оригинала число 70, то при разглеждания пример такова допускане е невъзможно.

2. Разночетения в общите за Лавр. и НБКМ 1039 отклонения спрямо Син.:

Както при Лавр. 10 подгрупата, съдържаща разлики между текста на сборника от 1348 г. и НБКМ 1039 в общите за двата изменения спрямо Син., е сравнително малка. Тя обхваща четения шест четения – 42., 44., 45., 48., 51., и 52.

I. Налично само в НБКМ 1039:

42. л̣ вм. л̣ и вѣце

Класифицирането на пример 42. като пропуск в Лавр. спрямо НБКМ 1039 е донякъде условно. Съответствието в гръцкия текст в случая гласи

²⁹⁸ И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава..., с. 273.

πλείους τῶν τριάκοντα (повече от тридесет). Преводът, засвидетелстван в Син., е буквален както в семантично, така и в граматично отношение – ваще три дестъ. Редакцията със сигурност е осъществена в междинната версия, откъдето е проникнала в НБКМ 1039 (л и веце). Лаврентий обаче, следвайки предпочитанието си да съкращава, е запазил само числителното л.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

При Лавр. 11 не е регистрирана нито една добавка спрямо НБКМ 1039 в общите за двата ръкописа разночетения спрямо Син.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и НБКМ 1039:

44. не мѡжеши зѡѣ быти вѡ. не можеши зѡѣ ты жи
45. всѣхъ вѡ ѡзвѣѡ вѡ. все вы ѡзвѣю
48. всѡ ѡже вѡ монастыри прѣминѡ вѡ. всѣхъ же вѡ монастырь прѣспѣване
51. да вѣроуетъ глѡумъ ѡ словемъ мнѡж вѡ. да вѣроуетъ словесемъ ми
52. ѡли тебе ѡмамъ ѡждѣти вѡ. тебе ли имамъ ѡждѣти

Ето как изглеждат разликите в общите за Лавр. и НБКМ 1039 отклонения спрямо Син:

Репликата на игумена от четене 44. в гръцкия оригинал е много лаконична: οὐ ποιεῖς. Глаголът ποιέω обаче се явява още в предходното изречение, в което разбойникът настоятелно убеждава игумена, че ще се справи с послушническите задължения в манастира, и заявява: οὐ ποιῆσαι ἔχω. Авторът на превода, засвидетелстван в Син., предава двете реплики (οὐ ποιῆσαι ἔχω / οὐ ποιεῖς) посредством глагола творити (ει²⁹⁹ творити имамъ / не можеши съде сътворити ничьсо же). Още той обаче е почувствал необходимост да разшири втората фраза, за да поясни нейния смисъл. В междинната версия първата реплика е останала непроменена, но втората е била значително съкратена, като не е изключено това да е станало в резултат на съпоставка с гръцки текст. Любопитен е фактът, че и в Лавр., и в НБКМ 1039 е запазено началото на свободния превод от Син. до наречието съде, но е пропуснат именно инфинитивът, предаващ глагола ποιέω. На практика и двата по-късни паметника съдържат съкращаване на първоначалния превод (пропускат допълнението ничьсо же) и заменят сътворити със синоними: (Лавр.: быти / НБКМ 1039: ты жи).

При четене 45. словоредното размятане спрямо Син. е осъществено още в междинната версия. В Лавр. обаче е предпочетена родителна вместо винителна форма за множествено число на принадлежащото към групата на прякото допълнение обобщително местоимение (всѣхъ вѡ. все – от всѡ), различават се също така формите на второличното местоиме-

²⁹⁹ Засвидетелствано само в Лавр. и НБКМ 1039.

ние за множествено число – в Лавр. – $\widehat{\text{в}}\lambda$, а в НБКМ 1039 – вы ³⁰⁰.

Коментарът на следващият пример (№ 48) следва да започне с изясняването на гръцкия оригинал. Във флорентинския ръкопис изразът се състои от пряко допълнение, определение към прякото допълнение и сказуемо – $\lambda\acute{\alpha}\nu\tau\alpha\varsigma\ \tau\omicron\upsilon\varsigma\ \acute{\epsilon}\nu\ \tau\hat{\omega}\ \mu\omicron\nu\alpha\sigma\tau\eta\rho\acute{\iota}\omega\ \upsilon\pi\epsilon\rho\acute{\epsilon}\beta\alpha\lambda\lambda\epsilon\nu$. Четенето в Син. $\text{вса же вхоу въ манастири прѣспѣваше}$ представлява буквален превод с едно отклонение – преобразуването на определението $\tau\omicron\upsilon\varsigma\ \acute{\epsilon}\nu\ \tau\hat{\omega}\ \mu\omicron\nu\alpha\sigma\tau\eta\rho\acute{\iota}\omega$ в подчинено определително изречение³⁰¹ – и с една грешка на преписвача на Син., който е записал же в м. иже . В междинната версия спомагателният глагол от подчиненото определително изречение е пропуснат и в резултат на това четенето почти напълно съвпада с гръцкото³⁰². Макар и да изхождат от общ източник, Лавр. и НБКМ 1039 съдържат и разлики. В Лавр. е поправено погрешното записване на же в м. иже , докато преписвачът на НБКМ 1039 е пренесъл грешката от протографа си. Друга промяна, която вече може да бъде отнесена към редакционните намеси на Лаврентий, е замяната на глаголната форма прѣспѣваше с прѣминѣ . Като се вземе предвид точното съответствие между глаголното време в гръцкия източник и в Лавр., може да се допусне, че замяната прѣспѣвати със синонима прѣминѣ е извършена при съпоставка с гръцки текст. Така Лаврентий едновременно е отстранил неясна за съвременния си читател дума и е уточнил превода в граматическо отношение.

При четене 51. е допусната грешка или от преписвача на междинната версия, или от Лаврентий с добавянето на съюз и в страдателната конструкция $\text{г\`л\`емз\`имз\` словесемз\` мноуж}$ (Лавр.: $\text{г\`л\`имз\` и\` слов\`емз\`множ}$). Единият от двамата трябва да е разчел причастието г\`л\`емз\`имз\` като съществително г\`л\`имз\` и в резултат на това да е добавил съюза. По-вероятно е грешката да е била във въпросната версия, тъй като преписвачът на НБКМ 1039 е пропуснал първия елемент от словосъчетанието, като по този начин то отново е придобило смисъл, макар и без употребата на страдателен залог (словесемь ми). В последното четене (№ 5) в Лавр. и в НБКМ 1039 са предпочетени различни въпросителни средства ($\text{али тебе / тебе ли}$)³⁰³.

Представеният по-горе анализ на разночетенията потвърждава изводите, към които водят наблюденията върху Лавр. 2 и Лавр. 10. Текстът на Лавр. 11 възхожда към междинна, обща за НБКМ 1039 и за сборника от 1348 г. версия, в която обаче са се осъществили само част от засвидетелстваните в разказа промени. Редакционните намеси на Лаврентий като цяло имат за цел да намалят зависимостта на текста от пословния пре-

³⁰⁰ Характерна черта на редакторския почерк на Лаврентий.

³⁰¹ В това отношение са налице множество аналогии в останалите разкази.

³⁰² Съществува вероятност именно междинната версия да е отразявала първоначалното състояние на превода, а вхоу да е добавка на преписвача на Син.

³⁰³ Четенето може да се представи и като словоредно несъответствие между Син. и Лавр., и като пропуск в НБКМ 1039.

вод, като много от тях довеждат до съкращаване и, в резултат на него, до опростяване и изясняване на изказа. Констатираните усилия на Лаврентий да преодолее неестествените и понякога неразбираеми изрази, възникнали от буквалното придържане на преводача към гръцкия оригинал или от грешки, са ясно доказателство за несъстоятелността на тезата, че основните редакционни промени са осъществени в междинната версия. Едновременно с това трябва да се отбележи, че в текста на Лавр. 11 са съхранени примери, отличаващи го от и НБКМ 1039, и от Син., които напълно съответстват на Ф. Тези четения отразяват първоначалното състояние на превода и свидетелстват, че вторият източник на междинната версия е бил по-близък до него. Необходимо е да се добави също, че текстът на Лавр. 11 не съдържа доказателства за кирилска транслитерация на глаголически първообраз на превода.

Ето и представянето на трите множества от разночетения в групи А. и Б. като съпоставка и обобщение:

I. Пропуски	II. Добавки	III. Разлики
Спрямо промените в междинната версия: 1	Спрямо промените в междинната версия: 0	Спрямо промените в междинната версия: 5
спрямо Син.: 13	спрямо Син.: 2	спрямо Син.: 34
общ брой: 14	общ брой: 2	общ брой: 39

Син. 187 – общ брой словоформи:	Лавр. 11 – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой: ³⁰⁴ 81	Разночетения – относителен процент:
459	401	общи за Лавр и НБКМ 1039: 26 ----- спрямо промените в междинната версия: 6 спрямо Син.: 49	7% ----- 1.5% 12 %

Коментарът на представените данни трябва да започне с най-открояващата се разлика между Лавр. 10 и Лавр. 11 – сериозното съкращаване на текста на последния. Лавр. 11 е загубил приблизително 13% от количеството словоформи на съответстващия разказ от Син. Останали-

³⁰⁴ Съпоставимият брой разночетения спрямо разказите без паралел в РНБ Q.I.899 и НБКМ 1039 е 75, т. е. 18.7%.

те показатели са сходни – с изключение на броя промени в общите за двата ръкописа разчетения спрямо Син. Очерталата се тенденция за тяхното намаляване още по-ясно изтъква ролята на индивидуалните редакторски намеси на Лаврентий. Техният почти стабилен процент (около 10 %) говори за наличието на редакторска мяра и усет, а също и за следването на ясно изразен принцип – да се подобри изходният текст в смислово отношение, без да се променя из основи.

3.12. Дванадесети разказ (Vita Theodori saecularis, hominis Dei)

Лавр. 12 е четвъртият и последен разказ с паралел в НБКМ 1039. За съжаление в НБКМ 1039 е запазена само приблизително половината от текста на четивото³⁰⁵. Още в началото на коментара си върху този разказ Кл. Иванова отбелязва, че „за разлика от предходния текст (съответстващ на Лавр. 11 – б. м.) този е значително редактиран“³⁰⁶. Както ще стане ясно от представените по-долу разчетения, това схващане на изследователката е напълно оправдано. Непознаването на преписа на съчинението на Λεϊδίον от F обаче е причина (като и при останалите разкази от НБКМ 1039) за допускане на непълнота и неточности при интерпретацията на споменатите в анализа примери. Тези наблюдения, поради факта, че са твърде показателни за необходимостта да бъде привлечан и използван гръцкият текст, ще бъдат коментирани по-подробно.

На първо място трябва да се отбележи следното четене, което Кл. Иванова определя като преосмисляне:³⁰⁷

1.

Лавр.: междоу стымъ ѳфидиємъ и монастыремъ

НБКМ 1039: межоу стымъ елпидиємъ и монастыремъ еже се глеть, стоужнимъ

Син.: межю во стго елпидиа манаствѣра нарицаемаго страннѣихъ

F: ἀναμέσον γὰρ τοῦ Ἀγίου Ἐλιδίου καὶ τοῦ μοναστηρίου ἐπιλεγομένου τῶν Ξένων

За преосмисляне ли обаче става дума? Отговорът в случая е категорично отрицателен. Съпоставката между Син. и F показва, че сляпото следване на пословния принцип е довело автора на превода, засвидетелстван в Син., до провал. В стремежа си да се придържа максимално близо да оригинала, той е пренесъл в славянския текст дори зависимия от рекцията на гръцкия предлог ἀναμέσον родителен падеж: τοῦ Ἀγίου Ἐλιδίου καὶ τοῦ μοναστηρίου ἐπιλεγομένου / стго елпидиа [и] манаствѣра нарицаемаго. В резултат на това преводът е загубил смисъл за славянския читател. Това вероятно е довело и до пропускането на съюза и в Син. Преписвачът на общата за Лавр. и НБКМ 1039 версия обаче не се е примирил с очевидната неяснота и е бил принуден да потърси **съпоставка с гръцки текст**. В резултат на това той е променил родителния падеж с изисквания от предлога междоу творителен, а също така е разгърнал предикативно употребеното причастие ἐπιλεγομένου в под-

³⁰⁵ В Син. разказът се състои от 156 словоформи. Съответствие в НБКМ 1039 има началният дял на четивото, обхващащ в Син. 83 словоформи.

³⁰⁶ И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава..., с. 277.

³⁰⁷ Коментар на засегнатите в статията на Кл. Иванова примери е представен също така в съответните групи четения по-долу в анализа.

чинено определително изречение *ε̅ζε̅ σε̅ γ̅λι̅ε̅* (НБКМ 1039). Така този неизвестен книжовник е постигнал едновременно граматическа коректност и по-естествен за славянския читател изказ.

Сходен по характер е и друг специално отбелязан от Иванова пример, който тя определя като изменяне на първоначалния превод:

2.

Лавр.: ѿтоκы виѳ̅саид̅скы

НБКМ 1039: потоκъ ветасив̅скы

Син.: потоκъ метасимоу̅съ

Г: χείμαρρον Βετασίμου̅ς

В посоченото четене е много по-вероятно да става дума за преосмисляне, отколкото в първия случай. В първоначалния превод латинизъмът Βετασίμου̅ς следва да е бил правилно транслитериран като ветасимоу̅съ. Този хидроним обаче не е бил познат на по-късните преписвачи, поради което в Син. е допусната замяна на началната буква в с м³⁰⁸, а Лаврентий го е свързал с Витсаида – познатото от евангелския текст родно място на апостолите Андрей, Петър и Филип (Марк 6:45, 8:22; Лука 9:10, Йоан 1:44, 12:21). Може да се допусне, че НБКМ 1039 отразява състоянието на междинната версия, чийто преписвач е предал непознатото ветасимоу̅съ като ветасив̅скы³⁰⁹.

Последния от отбелязаните от Кл. Иванова примери, на който ще обърнем внимание тук, е назован от изследователката „интересен”, без допълнителни пояснения:

3.

Лавр.: ѳордан̅ъ корением̅ъ пита̅ѡ са

НБКМ 1039: ѳурдан̅ъ, корени̅е̅ крьмен̅ се

Син.: иердан̅ъ пастыр̅ь

Г: Ἰορδάνης ὁ βοσκός

В преписа на съчинението на Йоан Мосх от флорентинския ръкопис са споменати трима монаси, които носят прозвището βοσκός: Ἰορδάνης (разказ № 219), Σωφρόνιος (разказ № 224) и Ποιμήν (разказ № 235)³¹⁰. В цитирания по-горе първи пример (от разказ № 219) съществителното

³⁰⁸ Вероятно под влияние на следващото м в думата.

³⁰⁹ Възможно е да се спекулира и по отношение на друга хипотеза – преписвачът на междинната версия да е имал пред себе си неправилната форма метасимоу̅съ и в стремежа си да коригира грешката да е заменил и двете букви м с в. В такъв случай трябва да допуснем отново съпоставка с гръцки текст. Транслитерацията на Βετασίμου̅ς като метасимоу̅съ съдържа грешка, аналогична на предаването на ἄξια като ав̅ѡ в Син. 166 (вж. анализа на Лавр. 10). Замяната на гръцката β с м и обратната замяна на м с в може да е следствие от много голямата близост в курсивното изписване на тези две гръцки букви. Такова сходство е засвидетелствано и в отнасяния към XII в. ръкопис F.

³¹⁰ Вж. З а ш е в, Е. Λειψὸν πνευματικός..., с. 140.

βοσκός е предадено в Син. като пастирь. В следващия случай (№ 224) Син. предлага аналогична в семантично отношение лексема – παστουχη, въпреки контекста, който очевидно насочва към друго значение: ο δὲ βα σοφρονιη παστουχη. τικο ου μρτβααγο μορα πασαше са. сътворивъ нагъ. б̄ лѣтъ. ѣдъ зелие. Последният пример (№ 235) обаче предава значението на βοσκός по различен начин: къ игоуменоу пүменоу. иже са корениемъ крзмлѣше. Разликата в превода е независима от редуването на преписвачите на Син., ако се доверим на систематизацията на почерците, направена от издателите на паметника, тъй като и трите глави са писани с т. нар. основен почерк³¹¹. От представените примери и от контекста, в който те са разположени, става ясно, че нито един от споменатите отци не е пастир, макар че основното значение на гръцкото съществително е именно такова³¹². Защо тогава в два от случаите (Син. 219 и Син. 224) преводът е неточен, а в третия (Син. 235) – напълно адекватен в смислово отношение? Отговор на поставения въпрос може да се търси в **хипотезата, че първоначалният превод е осъществен от повече от едно лице**. Като аргумент за подобно допускане може да бъде изтъкнато цитираното погоре четене от Син. 224, при което контекстът най-ясно подсказва конкретната семантика на гръцкото съществително, но преводачът, както в Син. 219, се води от основното значение на думата и не прави опит да го съобрази с цялостния смисъл на фразата³¹³. В Син. 235 обаче липсва подкрепящ контекст и въпреки това βοσκός е предадено адекватно. От своя страна засвидетелстваната в Лавр. и НБКМ 1039 редакция (корениемъ питаж са / корение^М крѣмеи се) принадлежи на междинната версия и или е плод на съпоставка с гръцки източник, или е резултат от познаване на цялостния текст на първоначалния превод, в това число и на неговите слабости.

Както при Лавр. 10 и Лавр. 11 характерните черти на споменатата междинна версия са обобщени в представените по-долу групи.

Общи разночетения в Лавр. и НБКМ 1039 спрямо Син.:

1.

Лавр.: Г̄л̄л̄ше̄ ѡ̄ц̄ь

НБКМ 1039: Г̄л̄л̄ же̄ ѡ̄ц̄ь

Син.: Г̄л̄л̄ше̄ дѣ̄ва

³¹¹ Вж. С и н а й с к и патерик..., с. 23.

³¹² В коментара към изданието на патеричните разкази Куев греша, като твърди, че в Син. съществителното βοσκός е преведено правилно. Според изследователя в Лавр. „βοσκός е изпуснато и на негово място е поставена думата корение (sic!)“. Както става ясно от представените тук наблюдения, ситуацията е по-различна. Вж. К у е в, К. Иван Алескандровият..., с. 115.

³¹³ Че текстът от Син. 224 е останал неясен за читателите свидетелства по-късно добавеното с пред глаголната форма πασαше са. Очевидно този буквален превод на гръцката форма ἐβοσκειτο е бил напълно неразбираем и читателят е преосмислил πασαше с като производно от спасити с. Вж. С и н а й с к и й патерик..., с. 257.

Г: Ἐλεγεν ὁ ἄββᾶς

2.

Лавр.: Ἰορδάνη κορениемъ питаῖ са

НБКМ 1039: ἰωρδάνη, κορениε κрьмен се

Син.: иерданъ пастъиръ

Г: Ἰορδάνης ὁ βοσκος

3.

Лавр.: τριε ῥχοдаще

НБКМ 1039: τριε ῥχοдеце,

Син.: трие ошьльци

Г: τρεῖς ἀναχωρηταὶ

4.

Лавр.: ἰδοχῶ^м къ ῥцоу

НБКМ 1039: идохомъ къ ῥцоу

Син.: идохомъ къ авѣа

Г: ἀπήλθομεν πρὸς τὸν ἄββᾶν

5.

Лавр.: междоу

НБКМ 1039: межоу

Син.: межю во

Г: ἀναμέσον γὰρ

6.

Лавр.: междоу стымъ ѳидиемъ и монастыремъ

НБКМ 1039: межоу стымъ елпидиемъ и монастыремъ

Син.: межю во стго елпидиа манастира

Г: ἀναμέσον γὰρ τοῦ Ἁγίου Ἐλπίδιου καὶ τοῦ μοναστηρίου

7.

Лавр.: ѓ него

НБКМ 1039: оу него

Син.: липсва

Г: ἐγγὺς αὐτοῦ

8.

Лавр.: мѣжа иъ мѣры пришеша

НБКМ 1039: мѣжа изъ мира пришеша

Син.: вѣльца нѣкого

Г: κοσμικόν τινα

9.

Лавр.: и вестдоуѣщемъ намъ

НБКМ 1039: и вестдоуѣцимъ намъ

Син.: и г̃лющѣмъ намъ
F: καὶ λαλούντων ἡμῶν

10.

Лавр.: рече ѿць
НБКМ 1039: рѣ ѿць

Син.: г̃ла дѣва
F: λέγει ὁ ἀββᾶς

11.

Лавр.: никόлае къ мѣжю
НБКМ 1039: нїколаи къ мирскомоу.

Син.: никола бѣльцю
F: Νικόλαος τῷ κοσμικῷ

12.

Лавр.: повѣжъ
НБКМ 1039: повѣжъ

Син.: рьци
F: εἶπον

13.

Лавр.: ѿвѣща мѣрскы
НБКМ 1039: ѿвѣща мирскы

Син.: ѿвѣща бѣльць
F: ἀπεκρίθη ὁ κοσμικὸς

14.

Лавр.: повѣдати азъ на оуспѣхъ
НБКМ 1039: азъ бесѣдовати, на оуспѣхъ

Син.: пользоу сътворити
F: ὠφελῆσαι ὑμᾶς

15.

Лавр.: члѣкъ въ мирѣ живы
НБКМ 1039: члѣкъ въ мироу живы.

Син.: бѣлз члѣкъ
F: κοσμικὸς ἄνθρωπος³¹⁴

16.

Лавр.: рече
НБКМ 1039: рече ѣмоу

Син.: г̃ла ѣмоу
F: λέγει αὐτῷ

³¹⁴ Съществителното липсва в PG.

17.

Лавр.: ραδῶ ти ёсть

НБКМ 1039: чръда ти ѿ

Син.: в̄сако имаши рѣци

F: Πάντως ἔχεις εἰπεῖν

18.

Лавр.: повѣдати намъ еже твориши

НБКМ 1039: повѣдати намъ еже твориши

Син.: липсва

F: липсва

19.

Лавр.: мѣрскыи мѣжъ рѣ •

НБКМ 1039: рече мирскыи мѣжъ

Син.: рече вѣльць

F: λέγει ὁ κοσμικός

20.

Лавр.: имамаъ, к̄в • лѣтѣ

НБКМ 1039: имамаъ к̄в лѣтѣ

Син.: имамаъ • к̄в • лѣтѣ • тако

F: Ἔχω εἴκοσι δύο χρόνους, ὅτι

21.

Лавр.: ραζѣ сѣботы

НБКМ 1039: ραζѣ соѣты

Син.: кромѣ сѣботы

F: χωρὶς Σαββάτου

22.

Лавр.: нѣ мене слънце видѣло

НБКМ 1039: нѣ мене слънце видѣло

Син.: не видѣ мене слънце

F: ἥλιος οὐκ εἶδε με

23.

Лавр.: ѿ ёсмъ

НБКМ 1039: ѿсмъ бо

Син.: бхъ же

F: Ἦμην δὲ

PG: Εἰμὶ δὲ

Съхранените в двата по-късни преписа черти на междинната версия потвърждават схващането, че в нея текстът на разглеждания разказ е бил подложен на сериозни изменения. Показателен в това отношение е още

броят на примерите – 23, при положение, че са извлечени от дял на текста, равняващ се приблизително на 90 словоформи. За сравнение – при Лавр. 10 разночетенията в аналогичната група са 20, като текстът се състои приблизително от 370 словоформи, а при Лавр. 11 са 26, при текст от около 430 словоформи. В чисто аритметичен аспект нарастването е приблизително четворно.

За № 6 и № 7 може да се приеме, че отразяват първоначалното състояние на превода и свидетелстват за грешки, направени от преписвача на Син.³¹⁵ Останалите 21 примера представляват редакции, осъществени в общия за Лавр. и НБКМ 1039 източник. От тях пропуски спрямо Син. съдържат четения 5. и 20. Добавките също са две – в примери 11. и 18.

В случаи 1., 3., 4., 8., 9., 10., 12., 13., 15., 16., 19. и 21. са налице лексикални и фразеологични промени. Сред тях се открояват последователното заменяне на *вѣльць* със словосъчетания от типа *члкъ въ мирѣ живы, мѣрскыи мжжъ* или само със субстантивираното прилагателно *мѣрскыи*, както и на *авѣа* с *иць*. Промените засягат и глаголите, изразяващи речево действие, но в тези случаи те не са последователни.

Различен превод или преосмисляне се съдържа в четения 2., 14., 17., 22. и 23. Извън коментирания във връзка с наблюденията на Кл. Иванова пример 2., съпоставка с гръцки текст може да се допусне при № 14. Липсата на глагол, който да изразява значението *принасям полза* (ὠφέλεω) е принудила автора на първоначалния превод да прибегне към описателно предаване на смисъла – *пользоу сътворити*. На преписвача на междинната версия това словосъчетание се е сторило неестествено и той е избрал по-разширен и зависим от контекста превод, включващ на мястото на инфинитива *сътворити* глагол, изразяващ речево действие (Лавр. – *повѣдати*; НБКМ 1039 – *вѣсѣдовати*), а също и различно допълнение – на *оуспѣхъ*. За да стане фразата още по-ясна, той е добавил и местоимението *азъ* (така че да не остане съмнение кой е субектът на изразеното с инфинитива действие).

Промяната от четене 17. и свързаната с нея добавка от № 18 не могат да бъдат изведени от гръцкия текст и най-вероятно са напълно независими. На мястото на пословния превод на гръцкото изречение *πόυτωσ ѣхεις εἰπεῖν* (*можеш да кажеш каквото искаш*) междинната версия предлага *радъ ти ѣсть* (*ред ти е* или *твой ред е*). В този случай редакторът се е опирал най-общо на описваната ситуация и е измислил възможна и адекватна за нея реплика.

Намесата в четене 22. е по-незначителна. В междинната версия аористът *видѣ* е заместен с много по-адекватното спрямо контекста ми-

³¹⁵ При № 7 в Син. липсва превод на обстоятелственото пояснение *εγγὺσ αὐτοῦ*, а при № 6 става дума за коментираната по-горе възможност в оригинала да е бил налице съюзът и – *между во стѣго елпидия [и] манастыра*.

нало неопределено време. Замяната, заедно със съпътстващото я словоредно разместване, придава на изречението фолклорно звучене.

Последното четене (№ 23) съдържа също промяна на глаголното време. Докато Син. следва F, Лавр. и НБКМ 1039 се подкрепят от PG. Тъй като пасажът, от който е част въпросното разночетене, е ясен и в двата случая, не е изключено замяната да е осъществена под влияние на съпоставка с гръцки текст, съвпадащ в това отношение с PG.

Случаите, в които Син. съвпада с Лавр. или НБКМ 1039, също следва да отразяват състоянието на междинната версия.

Група А. Съвпадения между Син. и Лавр.:

1.

Лавр.: Γ̃λ̃λ̃ше

НБКМ 1039: Γ̃λ̃λ̃

Син.: Γ̃λ̃λ̃ше

F: Ἐλεγευ

2.

Лавр.: нѣчто ѿ ты̃

НБКМ 1039: ты̃ нѣчто

Син.: нѣчьто и тзы̃

F: τιλοτοῦν καὶ σύ

Общите четения между Лавр. и Син. при разлика в НБКМ 1039 са само две³¹⁶. В тези случаи междинната версия е запазила непроменено състоянието на първоначалния превод, но преписвачът на НБКМ 1039 се е намесил. Докато първата промяна води до по-голяма близост с гръцкия текст поради замяната на импрефекта със съответстващ на F аорист, то втората съдържа опростяване на пословния превод, включващо пропуск на съюз и инверсия на словореда. Четене 1. може да се свърже с примерите от анализа на Лавр. 10, даващи основание да се допусне, че преписвачът на НБКМ 1039 е използвал за съпоставка и гръцки текст. Промяната във второто четене следва да се тълкува като резултат на проявата на езиковия усет на книжовника – тя не е наложителна заради неяснота, но нещо във фразата изглежда е подразнило пишещия.

Група Б. Съвпадения между Син. и НБКМ 1039 (отклонения в Лавр. спрямо общите за Син. и НБКМ 1039 четения):

1.

Лавр.: ѿтокы

НБКМ 1039: потокъ

Син.: потокъ

F: χειμαρρον

³¹⁶ По аналогия с Лавр. 2, Лавр. 10 и Лавр. 11 можем да допуснем, че броят на този тип разночетения би нараснал, ако разполагахме с пълния материал за съпоставка.

2.

Лавр.: липсва

НБКМ 1039: въ пещерѣ съдѣаше

Син.: въ пещерѣ съдѣаше

Г: εἰς σπήλαιον ἐκαθέζετο

3.

Лавр.: ѿ πόλзи

НБКМ 1039: ω сп̄сени

Син.: ѿ сп̄сении

Г: περὶ σωτηρίας

4.

Лавр.: повѣжѣ

НБКМ 1039: повѣжѣ ни

Син.: рѣци намъ

Г: εἶπον ἡμῖν

5.

Лавр.: рече

НБКМ 1039: рече ѿмоу

Син.: γὰρ ѿмоу

Г: λέγει αὐτῷ

Представените 5 четения са поредното свидетелство, че Лаврентий се намесва в случаи, когато преписвачът на НБКМ 1039 оставя непроменен текста на своя протограф. Както в група А., така и тук значителният обем от промени в междинната версия и непълнотата на текста от НБКМ 1039 довеждат до намаляването на броя на примерите.

Редакционни особености на текста на Лавр. 12 (както при Лавр. 10 и Лавр. 11), освен представените примери, включват както разночетенията в общите отклонения на Лавр. и НБКМ 1039 спрямо Син., така и примерите, в които и трите ръкописа се различават:

6.

Лавр.: корениемъ питажъ са

НБКМ 1039: корениѣ^М крьмен се.

Син.: пастъръ

Г: ὁ βοσκός

7.

Лавр.: виѡ саидꙋскы •

НБКМ 1039: ветасивꙋскы..

Син.: метасимоуꙋсѣ

Г: Βετασίμουꙋς

8.

Лавр.: стымъ ѿφιδиемъ

НБКМ 1039: стымъ елпидиемъ

Син.: стго ел'пидиа

F: τοῦ Ἀγίου Ἐλπίδιου

9.

Лавр.: липсва

НБКМ 1039: еже се глѣтъ, стожнимъ

Син.: нарицаемаго странънъихъ

F: του ἐπιλεγομένου τῶν Ξένων

PG: τοῦ λεγομένου τῶν Ξένων

10.

Лавр.: ѿ ползи дшев'нѣи

НБКМ 1039: ѿ спсени дшбнѣмъ

Син.: ѿ спсении дши

F: περὶ σωτηρίας ψυχῆς

11.

Лавр.: мпжюу

НБКМ 1039: мирскомоу

Син.: б'вльцю

F: τῷ κοσμικῷ

12.

Лавр.: повѣдати азъ на оуспѣхъ

НБКМ 1039: азъ бесѣдовати, на оуспѣхъ

Син.: пользоу сзтворити

F: ὠφελῆσαι ὑμᾶς

13.

Лавр.: липсва

НБКМ 1039: тако оубо да выхъ сам си на ползоу выль

Син.: да взихъ моглъ себѣ пользю сзтворити

F: εἴθε ἐδυνάμην ἐμαυτὸν ὠφελῆσαι

PG: Καὶ εἴθε ἐδυνάμην ἐμαυτὸν ὠφελῆσαι!

14.

Лавр.: радъ ти естъ

НБКМ 1039: чрѣда ти ѿ

Син.: в'сако имаши реци

F: εἴθε ἐδυνάμην ἐμαυτὸν ὠφελῆσαι

15.

Лавр.: мгр'скимъ мпжзъ рѣ •

НБКМ 1039: рече мирскыи мѡужь.

Син.: рече вѣльць

F: λέγει ὁ κοσμικός

16.

Лавр.: ѿ ѳсмъ

НБКМ 1039: ѳсм' во

Син.: влхъ же

F: Ἦμην δὲ

PG: Εἰμὶ δε

Липсата на цялостно съответствие на разглежданото четиво в НБКМ 1039 ни принуждава да допълним представянето на редакционните особености на Лавр. 12 единствено въз основа на съпоставка със Син. Това, разбира се, придава известна условност на резултатите, тъй като се загубва представата за промените, осъществени в междинната версия.

17.

Лавр.: ѿ ѳсмъ

Син.: влхъ же на селѣ наимьникъ богата мѡужа

F: Ἦμην δὲ μίσθιος εἰς κτήμα πλουσίου ἀνδρὸς

18.

Лавр.: ѡ̅ непръдѣива ѿ несыта имѣние вержца

Син.: обидѣливоу же и лихоимьцю

F: πλουσίου ἀνδρὸς, ἀδίκου δὲ καὶ πλεονέκτου

19.

Лавр.: еѿ• лѣ

Син.: лѣтъ • еѿ•

F: ἔτη δεκαπέντε

PG: ἔτη πεντεκαίδεκα

20.

Лавр.: днь ѿ ноць

Син.: ноць и днь

F: νύκτα καὶ ἡμέραν

21.

Лавр.: мѣзѣ ми не даетъ

Син.: наима не рачитъ ми дати

F: καὶ μισθὸν οὐκ ἀνέχεταιί μοι παρασχεῖν

22.

Лавр.: нѣ по все лѣта

Син.: нъ все лѣто

F: ἀλλὰ κατ' ἐνιαυτὸν

23.

Лавр.: аз же самъ въ себѣ рѣхъ

Син.: азъ же рѣхъ въ себѣ

F: Ἐγὼ δὲ εἶπον ἐμουτῶ

24.

Лавр.: въ себѣ рѣхъ

Син.: рѣхъ въ себѣ

F: εἶπον ἐμουτῶ

25.

Лавр.: липсва

Син.: φεοδορε

F: Θεόδωρε

26.

Лавр.: ѡскръвѣетъ ма

Син.: оскръвлетъ ма не малъи

F: θλίβει με οὐ μετρίως

27.

Лавр.: аще сътрѣпа

Син.: аще сътрѣпиши

F: εἰάν ὑπομείνης

28.

Лавр.: аще сътрѣпа мѣжоу семоу

Син.: аще сътрѣпиши сего моужа

F: εἰάν ὑπομείνης τοῦτον τὸν ἄνδρα

29.

Лавр.: то въ мѣзды мѣсто

Син.: въ наима мѣсто

F: ἀντὶ τοῦ μισθοῦ

30.

Лавр.: въ мѣзды мѣсто

Син.: въ наима мѣсто

F: ἀντὶ τοῦ μισθοῦ

31. вж. 26.

Лавр.: аже ми би далъ

Син.: еже тѣзи бѣи далъ

F: οὐπερ εἶχέν σοι παρασχεῖν

32.

Лавр.: дастъ ми бѣ црство нѣсное

Син.: црство нѣсное • ти имать прибрѣсти

F: τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔχει σοι προξενίσαι

33.

Лавр.: сѣнабѣдѣх же

Син.: сѣхранихъ же

F: Ἐφύλαξα δὲ

34.

Лавр.: тѣло своѣ

Син.: тѣло мое

F: σῶμά μου

35.

Лавр.: нескверзно

Син.: чѣсто

F: καθαρὸν

36.

Лавр.: сѣ

Син.: си же

F: Ταῦτα δε

37.

Лавр.: слышавшемъ намъ

Син.: слышавше мзи

F: ἀκούσαντες ἡμεῖς

38.

Лавр.: вѣлми ны бѣ на спѣхъ

Син.: пользоу прихомъ • вѣлми

F: ὠφελήθημεν μεγάλως

1. Разночтения между Лавр. и Син. (когато Син. съвпада с НБКМ и когато трите ръкописа се различават):

Подгрупата се състои от 32 четения. Сред тях примери от № 1 до № 16 имат паралел в запазения откъс от разказа в НБКМ 1039. При останалите случаи съпоставката се извършва само на базата на Син., Лавр. и F.³¹⁷

I. Налично само в Синайския патерик:

2. липсва **ВМ.** въ пещерѣ съдаше

4. **повѣжѣ** **ВМ.** рѣци намъ

5. **рече** **ВМ.** гла ямоу

9. липсва **ВМ.** нарицаемаго странънъихъ

13. липсва **ВМ.** да възхъ моглъ себѣ пользю сътворити

17. **и ѣсмъ** **ВМ.** бахъ же на селѣ надимъникъ богата моужа

³¹⁷ Което изключва възможността да се коментира състоянието на междинната версия.

25. липсва **ВМ.** **ФеоДоре**

26. ѡскръ̀зѡѡет ма **ВМ.** оскръ̀блѡеть ма **НЕ МАЛЪИ**

36. сѣ **ВМ.** си же

Броят на пропуските е 9. В три от случаите (2., 4. и 5.) междинната версия съвпада със Син., за което свидетелства четенето в НБКМ 1039. В примери 4. и 5. в духа на езиковата икономия, характеризираща редакторските решения на Лаврентий, са пропуснати непреки допълнения след сказуемо, изразяващо речево действие (съответно **намъ** и **ѡмоу**). Пример 5. представлява част от неясен пасаж, който в общия за Лавр. и НБКМ 1039 източник е бил частично редактиран, но съставителят на сборника от 1348 г. е пропуснал изцяло³¹⁸. Освен сгрешения пословен превод като причина за настъпилите в по-късните паметници изменения (в това число и за разглеждания пропуск) може да се посочи неяснотата в гръцкия оригинал. Намиращото се в края на въвеждащия пасаж изречение **εἰς σπήλαιον ἐκαθέζετο** е безподложно и създава у читателя колебание по въпроса кой е вършителят на действието. Дали разказвачът (**ὁ ἄββας Ἰορδάνης**), чието име от граматическа гледна точка би следвало да се схване като подлог, или монахът, за когото се разказва (**τὸν ἄββαν Νικόλαον**), който спрямо контекста най-вероятно седи в пещерата, но чието име по граматически причини не може да се свърже с въпросното изречение. Много е вероятно в разглеждания пример текстът от F да възпроизвежда пропуск, наличен и в преписа, по който е осъществен първоначалният превод. Неяснотата, до която този пропуск е довел, е пренесена в славянската традиция. За Лаврентий обаче това състояние е било незадоволително и той е предпочел да пропусне изречението, вместо да препише нещо неясно и трудно разбираемо³¹⁹. Четене 9., макар и формално да попада в множеството от примери, в които и трите ръкописа се различават, на практика е част от същото редакторско решение на българския книжовник.

Пропускът на изречение в пример 13. има по-различен характер. Той е част от пасаж, в който изразът **пользю сътворити** в Син. се повтаря двукратно: **что имамъ вамъ пользоу сътворити / да възхъ моглъ себъ пользоу сътворити**, което само по себе си е предпоставка за грешка. Това обаче надали е основната причина изречението да липсва. Докато текстът в Син. следва буквално гръцкия оригинал, в междинната версия четенето е променено: **вы имамъ азъ бесѣдовати, на оуспѣхъ члвкъ въ мироу живы. ꙗко оубо да възхъ сам си на ползоу былъ**. Впечатление прави фактът, че най-сериозните изменения в цитираната редакция са избягването на повторението (**бесѣдовати, на оуспѣхъ / на ползоу былъ**) и промяната в подчинено

³¹⁸ Вж. четене 1. от коментирания в началото на анализа три примера на Кл. Иванова.

³¹⁹ Още повече, че поради грешка на автора или на по-късен преписвач гръцкият текст не би могъл да послужи за изясняването на случая.

модалното изречение (да възхъ моглъ себѣ пользоу сътворити е заменено с ѝако оубо да възхъ сам си на ползоу възхъ). Още преписвачът на общата за Лавр. и НБКМ 1039 източник не е приел засвидетелствания в Син. двукратен превод на гръцкия инфинитив ὠφελῆσαι като пользоу сътворити, воден вероятно както от желанието да се избегне повторение³²⁰, така и от схващането, че въпросното словосъчетание е неподходящо. Същият книжовник не е бил удовлетворен от начина, по който е конструирано подчиненото изречение и го е променил. Струпването на съюзни средства, изразяващи хипотактичната връзка (ѝако оубо да), би могло да е и под влияние на привлечен за съпоставка различаващ се от F гръцки текст³²¹. Така или иначе, крайният резултат се е оказал неудовлетворителен за Лаврентий, който, както и в други примери на превод на гръцки конюнктив³²², се намесва – в случая предпочитайки да пропусне неясния пасаж, отколкото да го пренесе в текста си.

Отклоненията в последните четири примера (17., 25., 26. и 36.) не могат категорично да се отнесат към текста на Лавр. 12, тъй като при тях липсва паралелен текст в НБКМ 1039. Поне при № 17 обаче картината е много сходна с разгледаните по-горе случаи. Първоначалният превод е буквален, пословен и неясен – съществителното κτήμα е преведено като село, макар че контекстът недвусмислено насочва към значение *имение*, *имот*, а освен това непосредствено след пропуска следва грешка в падежното съгласуване – приложението обидъливоу же и лихѡимьцю, вместо да е в родителен падеж (отнасяйки се до богата мѡужа), е в дателен падеж. Сякаш преводачът е предал несъзнателно гръцките окончания – ἄδίκου δὲ καὶ πλεονέκτου. Разрешението на проблема за по-късния книжовник е било съкращаване.

Пропуснатото обръщение в пример 25. е следствие от по-цялостна промяна в Лавр. 12. Докато в Син., както и в гръцкия текст, героят говори на себе си във второ лице, в по-късния паметник целият пасаж е трансформиран в първо лице.

Трудно е да се посочи причина, различна от стремежа към по-стегнат изказ, обясняваща отсъствието на обстоятелственото пояснение не маллзи в четене 26. Последният пропуск е на частицата же, която в текста на Лавр. често бива пренебрегвана като съюзно средство.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

22. нѡ по всѣ лѣта вѡ. нѡ всѣ лѣта

23. ѡз же самъ въ себѣ рѣхъ вѡ. азъ же рѣхъ въ себѣ

29. то въ мѡзуды мѣсто вѡ. въ наима мѣсто

³²⁰ Макар повторението да е емфатично и да е налице в оригинала. Вж. също по-горе коментара на пример 14. от групата на общите разночетения на Лавр. и НБКМ 1039 спрямо Син.

³²¹ Сравни: F – εἶθε; PG – καὶν εἶθε.

³²² Сравни напр. четене 53. от същата група в анализа на Лавр. 11.

В духа на стремежа към по-лаконичен изказ, характеризиращ редакционните намеси на Лаврентий, добавките в Лавр. 12 са малобройни. В два от трите случая (22. и 29.) те имат по-скоро граматически характер. Прибавянето на предлога *по* в четене 22., заедно с промяната на числото на зависимото от него словосъчетание (*всѣ лѣта вм. всѣ лѣта*), на практика представлява алтернативна възможност за предаване на значението *през цялото време, непрекъснато* (κατ' ἐνιαυτὸν). Вероятно по-късният книжовник не е бил удовлетворен от решението на преводача да изрази обстоятелственото пояснение с безпредложен винителен за период от време (т. нар. *accusativus extensivus temporis*) и е предпочел характеризирателната се с по-висока степен на анализъм предложна конструкция. В този смисъл промяната може да се тълкува и като осъвременяване на изказа.

Прибавянето на *то* в четене 29. е синтактично мотивирано. В рамките на сложното съставно изречение това съюзно средство е добавено в началото на главното изречение, за да се подчертае силната зависимост между осъществяването на действието в него и изпълняването на условието от подчиненото изречение. В гръцкия текст подобен синтактико-семантичен маркер липсва. Любопитно е, че дори съвременната българска граматика определя този елемент като незадължителна съставка за подчертаване или поддържане на връзката на главното изречение с подчиненото при съюзите *ако, когато и щом*³²³. За редактора на превода обаче факултативната употреба е била наложителна.

Както при предходните две четения, така и при № 23 добавката има за цел прецизираното на смисъла на изказването. Преводът в Син. е пословен, а единственото отклонение е предаването на непрякото допълнение *εἰαυτῷ* като обстоятелствено пояснение – *въ себѣ*. Именно тази промяна е довела до известна неяснота (на гръцки: *аз си казах*; в Син.: *аз казах в себе си*). Прибавянето на *самъ*, както и промяната на словоредата правят изречението по-ясно (Лавр. – *аз сам в себе си казах*). И трите редакционни промени са независими от гръцкия текст и разкриват усилията на Лаврентий или на неговия предходник да премахнат неяснотите от първоначалния превод и да направят текста на разказа по-достъпен за читателя.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

1. ѿтоky вм. потоkъз
3. ѡ по̀лзи вм. о сп̄сении
7. ви-ѡ саид, с̄кы вм. метасимочусь
10. ѡ по̀лзи д, шеб̄нѣи вм. о сп̄сении д̄ши
11. мѣжоч̄ вм. бѣльцю

³²³ Вж.: Български тълковен речник. С., 1994.

18. оу̅ неправѣдѣва и̅ несѣта имѣнне берѣща вѣм. обидѣливоу̅ же и̅
лихоимьцю̅
19. еі̅ • лѣ̅ вѣм. лѣтѣ̅ • еі̅ •
20. днѣ̅ и̅ ноцѣ̅ вѣм. ноцѣ̅ и̅ днѣ̅
21. мѣзѣ̅ ми не даѣтѣ̅ вѣм. наима не рачитѣ̅ ми даѣти
24. вѣ себѣ̅ рѣхѣ̅ вѣм. рѣхѣ̅ вѣ себѣ̅
27. аще̅ сѣтрѣпа̅ вѣм. аще̅ сѣтрѣпиши̅
28. аще̅ сѣтрѣпа̅ мѣжюу̅ семоу̅ вѣм. аще̅ сѣтрѣпиши̅ сеѣго моу̅ жа
30. вѣ мѣзѣ̅ды̅ мѣсто̅ вѣм. вѣ наима̅ мѣсто̅
31. аже̅ ми вѣ да̅лѣ̅ вѣм. еже̅ тѣ̅зи̅ бѣ̅зи̅ да̅лѣ̅
32. даѣтѣ̅ ми̅ бѣ̅ цѣрѣтво̅ нѣсно̅е̅ вѣм. цѣрѣтво̅ нѣсно̅е̅ • ти̅ имаѣ̅тѣ̅ приобѣрѣсти̅
33. сѣзнаѣдѣхѣ̅ же̅ вѣм. сѣхранихѣ̅ же̅
34. тѣ̅ло̅ своѣ̅ вѣм. тѣ̅ло̅ моѣ̅
35. несквѣрѣнно̅ вѣм. чѣ̅сто̅
37. слышавшемѣ̅ на̅мѣ̅ вѣм. слышавѣшемѣ̅ мѣ̅зи̅
38. велѣ̅ ми̅ ны̅ бѣ̅ на̅ вѣспѣхѣ̅ вѣм. пользоу̅ приахо̅мѣ̅ • вельми̅

Както обикновено групата на разликите е най-обемна – между Син. и Лавр. 12 те са 20 на брой. За съжаление само при четения 1., 3., 7., 10. и 11. е налице паралел в НБКМ 1039. При № 1 и № 3 Син. съвпада с НБКМ 1039, което подсказва, че такава е било и състоянието на междинната версия. По отношение на примери 7., 10. и 11. и трите ръкописа в една или друга степен се различават, т. е. отново със сигурност е налице редакторска намеса на Лаврентий. В останалите случаи определянето на автора на редакциите е хипотетично.

В рамките на представеното множество, лексикални замени при непроменен контекст са налице при четения 1., 3., 7., 11., 30., 31., 33., 34. и 35.³²⁴ С изключение на коментирания вече латинизъм от пример 7. във всички останали случаи текстът в Лавр. се отличава от F., т. е. свидетели сме на независими редакторски усилия на по-късния книжовник.

При четене 10. съществителното доуша е заменено с производно прилагателно още в междинната версия, а разликата в рода между Лавр. и НБКМ 1039 е обусловена от лексикалната замяна в пример 3. От своя страна промяната в лицето на глагола в пример 27. е следствие от споменатото цялостно преобразуване на пряката реч на героя, адресирана към

³²⁴ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 1. ѳтокы – потокъ – χεῖμαρρόν, 3. ползи – спѣсени – σωτηρίας, 7. виѳсандѣскы – μετασινμοу̅ς – Βετασίμοу̅ς, 11. мѣжюу̅ – вѣльцю̅ – κοστικῶ, 30. мѣзѣ̅ды̅ – наима – μισθού, 31. ми – тѣ̅зи̅ – σοι, 33. сѣзнаѣдѣхѣ̅ – сѣхранихѣ̅ – ἐφύλαξα, 34. своѣ̅ – моѣ̅ – μου, 35. несквѣрѣнно̅ – чѣ̅сто̅ – καθαρόν. Към представените заменени могат да се добавят два примера в сериозно променен контекст: 21. мѣзѣ̅ – наима – μισθόν, 38. вѣспѣхѣ̅ – пользоу̅ – липсва

самия него, от второ в първо лице.

Словоредни размествания се съдържат в случаи 19., 20., 24. и 28. При разночетения 19., 20. и 24. в Лавр. по-късният книжовник е променил последователността в пословно предадените гръцки фрази. В пример 28. инверсията на словоредата е съпътствана от промяна на падежа на атрибутивното словосъчетание (мѣжюу семоуу вм. сегоу моужа). Винителният падеж в Син. има съответствие в F, но в по-късния паметник рекцията на глагола сътрѣпѣти е променена, с което е изменен и смисълът на условното изречение³²⁵.

Цялостно преосмисляне на превода от Син. има в четения 18., 21., 32., 37. и 38. Промените в пример 18. са в зависимост от редакционна намеса, включваща и четене 17. от групата на пропуските в Лавр. Изпускайки превода на част на гръцкото изречение (μίσθιος εἰς κτήμα πλουσίου ἀνδρός), по-късният славянски книжовник свързва посредством предлога оу сказуемото с първоначално играещото роля на обособено определение към притежателното определение ἀνδρός словосъчетание ἀδίκου δὲ καὶ πλεονέκτου. Така с част от лексикалния материал се изгражда ново изречение, в което бившето обособено определение се преобразува в обстоятелствено пояснение. Фактът, че изразът ἀδίκου δὲ καὶ πλεονέκτου в двата славянски паметника е преведен точно, но с различни лексикални средства, навежда на мисълта, че при осъществяването на коментиранията редакционна промяна е бил привлечен и гръцки текст.

Пример 21. съдържа същата лексикална замяна както № 30 (мззда вм. наим), но в сериозно променен контекст (мзѣи ми не длетѣ вм. наима не рачить ми дати). Четенето в Син. пословно съответства на гръцкия оригинал, а редакторът (много вероятно е това да е бил Лаврентий) е бил воден от стремежа да съкрати и опрости изказа. Пример 32. е напълно аналогичен, с тази разлика, че преводът в Син. е по-неясен, което е направило редакционната намеса по-наложителна.

Промяната в случай 37. е интересна: в гръцкия текст обособеното обстоятелствено пояснение (ταῦτα δὲ ἀκούσαντες ἡμεῖς) е изразено с конструкцията от именителен падеж и причастие (НСР), а в Лавр. – с дателен самостоятелен. Предвид наличието на подобни примери и в част от останалите четива (и то в случаи, когато редакционната намеса принадлежи на Лаврентий), можем да смятаме, че промяната е осъществена от съставителя на сборника от 1348 г., а причина за нея е спазването на усвоена от него книжовна норма.

Последният пример (№ 38) съдържа лексикална замяна (вспѣхъ вм. пользоу) в променен контекст. Много е вероятно както споменатото разместване, така и цялостната редакция, в която то е включено, да са били

³²⁵ Лавр. предлага превод *ако изтѣрѣши (т. е. устоиши) на този мъж* вм. *ако изтѣрѣши този мъж*.

факт още в междинната версия. За това свидетелства коментираното по-горе четене 14. от групата на общи разночетения в Лавр. и НБКМ 1039 спрямо Син.

2. Разночетения в общите за Лавр. и НБКМ 1039 отклонения спрямо Син.:

Непълнотата на текста в НБКМ 1039 се отразява и на възможността да бъдат идентифицирани всички редакционните намеси на Лавр. в рамките на общите му с НБКМ 1039 отклонения спрямо Син. В тази група попадат само представените по-долу 6 случая.

I. Налично само в НБКМ 1039:

Няма примери.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

Няма примери.

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и НБКМ 1039:

6. корениемъ питаж са вм. корени^Ме кръм^Меи се.

8. стымъ ѳфиди^Мемъ вм. стымъ єлпиди^Мнемъ

12. повѣдати азъ на оуспѣхъ вм. азъ весеѣдовати, на оуспѣхъ

14. радъ ти єсть вм. чрѣда ти є

15. муръскыи мжжъ рѣ • вм. рече мирскыи мочжъ.

16. и єсмъ вм. єсмъ во

И шестте четения се отнасят към групата на т. нар. разлики между двата по-късни паметника. От тях три (№ 6, № 8 и № 14) представляват лексикални несъответствия при непроменен контекст, а едно (№ 12) съдържа лексикална замяна в рамките на словоредна инверсия³²⁶. Пример 6. няма паралел в Син., тъй като е част от коментирания вече различен превод на гръцкото съществително βωσκός. Явно езиковият усет е накарал Лаврентий да предпочете питати с вместо кръзмити са. Отново само с усета за езикова адекватност може да се обясни синонимната замяна в четене 12. Формата ѳфиди^Мемъ от пример 8. не се подкрепя от гръцкия текст и вероятно е грешка на българския книжовник. Съпоставката с F подсказва, че при четене 15. най-първо в междинната версия се е осъществила замяната на въльць (Син.) с муръскыи мжжъ (НБКМ 1039), а словоредното разместване е дело на Лаврентий. Много е вероятно именно Лаврентий да е предпочел съчинителния съюз и вместо частицата во в последния пример (№ 16). Основание за подобно допускане са множеството коментирани вече случаи на избор на подобно решение при наличие на же и во в Син.

³²⁶ На първо място стои формата от Лавр., на второ – от НБКМ 1039., а на трето – от F: 6. питаж са – кръм^Меи се, 8. ѳфиди^Мемъ – єлпиди^Мнемъ, 12. повѣдати – весеѣдовати, на оуспѣхъ, 14. радъ – чрѣда.

Анализът на текста на Лавр. 12 за пореден път изтъква важността на познаването на F и необходимостта от привличането му при интерпретацията на разночетенията в ръкописната традиция на славянския превод на Λεξιῶν πνευματικῶς. Съпоставката между Син. и F показва, че твърдото придържане на преводача към принципа на пословното съответствие често води до сериозни неясноти. Стремешът на този анонимен книжовник да предаде без промяна синтактичните отношения и техните морфологични показатели довежда дори до пренасянето в славянския текст на гръцки падежни окончания. Специфичният характер на някои от разгледаните грешки дава сериозно основание да се допусне, че върху превода на разглеждания разказ се трудил **друг славянски книжовник, по-слабо подготвен** от този, чиято работа е отразена в разгледаните дотук четива. Именно по-ниското качество на превода обяснява факта, че дванадесетият разказ се отклонява от установената от Лавр. 7 насетне тенденция голяма част от разночетенията в по-късните ръкописи да съвпадат с F, т. е. да възпроизвеждат едно по-ранно и по-точно отговарящо на гръцкия оригинал първично състояние на текста³²⁷. Въпреки това обаче съпоставката с F **дори и тук дава възможност да се идентифицират четения** в междинната версия, които отразяват първоначалното състояние на превода, а в Син. са били променени поради грешки или пропуски на преписвача.

Споменатите слабости при превода обясняват защо текстът на разглеждания разказ е подложен на много по-сериозни изменения в сравнение с предходните четива. Процесът на поправянето на допуснатите грешки и неточности е започнал още в междинната версия. По-голяма част от промените, засвидетелствани в нея, представляват лексикални замени и преосмисляния, като са налице и основания да се допусне, че при редакцията е бил привлечен и гръцки препис.

Работата по поправянето на текста е продължена от Лаврентий, който в по-голяма степен от анонимния автор на междинната версия е бил склонен да пропуска неясните места. Сред редакторските намеси на Лаврентий са налице както случаи, които могат да се определят като осъвременяване, т. е. като доближаване до хипотетичния узус на епохата, така и примери с по-консервативен характер, които издават влияние на книжовноезикова норма.

Налице са също така и четения, които дават основание да се допусне, че не само съставителят на междинната версия, но и преписвачът на НБКМ 1039, и Лаврентий са ползвали при работата си гръцки източник.

³²⁷ Както беше отбелязано още във връзка с Лавр. 7, вторият ръкопис, използван в междинната версия, е стоял по-близо до превода. Сериозните слабостите на този превод обаче са принудили по-късните книжовници да променят текста на разказа така, че при Лавр. 12 тази близост вече не е толкова видима.

Трите типа разночетения в групи А. и Б. могат да бъдат обобщени така:

I. Пропуски	II. Добавки	III. Разлики
спрямо промените в междинната версия: 0	спрямо промените в междинната версия: 0	спрямо промените в междинната версия: 6
спрямо Син.: 9	спрямо Син.: 3	спрямо Син.: 20
общ брой: 9	общ брой: 3	общ брой: 26

Син. 219 – общ брой словоформи:	Лавр. 12 – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой: ³²⁸ 61	Разночетения – относителен процент:
156	153	<p>обща за Лавр и НБКМ 1039: 23</p> <p>-----</p> <p>спрямо промените в междинната версия: 6</p> <p>-----</p> <p>спрямо Син.: 32</p>	<p>15%</p> <p>-----</p> <p>3.9%</p> <p>-----</p> <p>20.9%</p>

Представените стойности не са напълно съпоставими с аналогичните показатели при останалите разкази от Лавр. със съответствие в НБКМ 1039 поради изтъкнатия вече факт, че текстът в последния ръкопис не е съхранен в цялост. Въпреки това дори само наличните данни показват приблизително двукратно нарастване на броя на разночетенията. В рамките на съпадащите с НБКМ 1039 около 50 % от текста отклоненията в Лавр. спрямо междинната версия са 6, което в процентно изражение спрямо броя словоформи представлява с една трета повече от Лавр. 10 и около два и половина пъти повече, отколкото в Лавр. 11. Можем само да предполагаме дали този процент не би се увеличил, ако разполагахме за съпоставка с целия текст от НБКМ 1039.

Може да се обобщи, че независимо от сериозно нарасналия брой на промените, осъществени в междинната версия, редакторските намеси на Лаврентий не намаляват. За това говорят както количеството на отклоненията в общите с НБКМ 1039 четения, така и броят на промените спрямо Син. Дори последната група да бъде редуцирана спрямо съотношението между редакциите в междинната версия и тези в Лавр. (от частта на текста, имаща съответствие в НБКМ 1039)³²⁸, процентът на индивидуалните разночетения на Лавр. 12 би останал по-висок от този в предходните две четива.

³²⁸ Съпоставимият брой разночетения спрямо разказите без паралел в РНБ Q.I.899 и НБКМ 1039 е 55, т. е. 36%.

³²⁹ Приблизително две към едно.

3.13. Тринадесети разказ (Vita abbatis Pauli Helladici)

Последният разказ отново е разгледан единствено в съпоставка със Син. и гръцките източници. Четивото е малко по-обемно от предходното (в Лавр. се състои от 169 словоформи, а в Син. – от 193) и при него отклоненията отново намаляват.

1.

Лавр.: ѿѿѿ

Син.: ав'ва

F: ὁ ἀββᾶς

2.

Лавр.: ἀλεξανδρѿскии

Син.: ἀλεξανδρѿ

F: Αλέξανδρος

3.

Лавр.: липсва

Син.: камоноѿѿскии иже въ еѿмѿ иер'данѿѿ

F: ὁ τοῦ Καλαμῶνος τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ Ἰορδάνῃ

4.

Лавр.: ѿко

Син.: ѿко иѿдиноѿѿ еѿѿѿѿѿ ми

F: ὅτι ἐν μιᾷ ὡς ἡμῖν

5.

Лавр.: оѿ ѿѿѿ павла

Син.: оѿ ав'ва павла

F: πρὸς τὸν ἀββᾶν Παῦλον

6.

Лавр.: оѿ ѿѿѿ павла

Син.: оѿ ав'ва павла лаѿѿѿѿѿ

F: πρὸς τὸν ἀββᾶν Παῦλον τὸν Ἑλλαδικὸν

7.

Лавр.: въ пещерѿѿ еѿѿ

Син.: въ пещерѿѿ иѿѿ

F: εἰς τὸ σπήλαιον αὐτοῦ

8.

Лавр.: иѿ ѿѿѿ иѿѿѿѿѿ въ врата

Син.: се иѿѿѿѿ оѿѿѿѿѿ въ врата

F: ἰδοὺ τις ἐλθὼν ἐκρούσεν

9.

Лавр.: ѿ шеѡѡ старецѡ

Син.: и ишьѡѡ старьць

F: ἰδοὺ τις ἐλθὼν ἔκρουσεν

10.

Лавр.: ѿ иѡнесѡ хлѣбѡ и слапоуѡкъѡ намоченѡ

Син.: и иѡнесѡ хлѣбѡ и слапоѡѡкъѡ • намоченѡ

F: ἐξένευκας ἄρτον καὶ ἐρεβίνθια βρεκτὰ

PG: ἐξενευκὼν ἄρτον καὶ βρεκτὰ

11.

Лавр.: постави прѣѡ, нимѡ

Син.: постави прѣѡ, нѡими

F: ἔβαλεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ

12.

Лавр.: липсѡ

Син.: и ѡзникѡ из ѡвѡри

F: παρακύψας ἐκ τῆς θυρίδος

PG: παρακύψας διὰ τῆς θυρίδος

13.

Лавр.: ѿ виѡѡ ѡѡѡ

Син.: ѡѡѡѡѡѡ ѡѡѡ

F: θεωρῶ, ὅτι

14.

Лавр.: лѣѡѡ ѡѡѡ

Син.: лѣѡѡ ѡѡѡ

F: ὅτι λέων ἐστίν

15.

Лавр.: ѿ рѡѡѡ кѡ старѡѡѡ

Син.: рѡѡѡ же кѡ старѡѡѡѡ

F: Λέγω οὖν τῷ γέροντι

PG: Καὶ λέγω τῷ γέροντι

16.

Лавр.: ѡѡѡ ѡѡѡ

Син.: ѡѡѡ ѡѡѡѡѡѡ

F: Διὰ τί

17.

Лавр.: ѡѡѡѡѡ старѡѡѡѡ

Син.: липсѡ

F: καλόγηρε

18.

Лавр.: никомоу же вѣды не творити

Син.: никомоу же вѣдзи не сзтворити

Γ: μὴ ἀδικῆσαι μήτε ἄνθρωπον μήτε κτῆνος

19.

Лавр.: нѣ да приходитъ по вса д̄ни

Син.: нѣ приходити по вса д̄ни

Γ: Ἐρχου ἡμέριον

20.

Лавр.: ѿ даѣ ѿмоу ѣсти

Син.: да ѿмоу даѣѣ ѣсти

Γ: καὶ παρέχω σοι τὴν τροφίην σου

21.

Лавр.: ѿ потомъ пакы ѿдохъ къ немоу

Син.: и потомъ идохъ къ ѿмоу дроу҃гоици

Γ: Πάλιν μετ' ὀλίγας ἡμέρας παρεβαλον αὐτῶ

22.

Лавр.: ѿ рѣхъ ѿмоу

Син.: и рѣхъ къ ѿмоу

Γ: καὶ λέγω αὐτῶ

23.

Лавр.: зѣравь ли ти ѣстѣ лѣвь

Син.: сздравъ ли те лѣвъ

Γ: Πῶς ἔχει ὁ λέων;

24.

Лавр.: зѣравь ли ти ѣстѣ лѣвь

Син.: сздравъ ли те лѣвъ

Γ: Πῶς ἔχει ὁ λέων;

25.

Лавр.: ѿ рече ми

Син.: ѿвѣща ми

Γ: Ἀπεκρίθη μοι

26.

Лавр.: ѿ рече ми

Син.: ѿвѣща ми

Γ: Ἀπεκρίθη μοι

27.

Лавр.: ѿ рече ми

Син.: ѿвѣща ми рекзи

F: Ἐπεκρίθη μοι

28.

Лавр.: ἡ ρῆ̅

Син.: ρῆ̅χῶ̅ ἱεμοῦ

F: Λέγω αὐτῶ̅

29.

Лавр.: ἡ ρῆ̅

Син.: ρῆ̅χῶ̅ ἱεμοῦ

F: Λέγω αὐτῶ̅

30.

Лавр.: ἡ ρече ми

Син.: онῶ̅ же ρече ми

F: Ὁ δὲ λέγει μοι

31.

Лавр.: вчера приде

Син.: вῶ̅чера приде сῶ̅мо

F: Τῇ παρελθούσῃ ἡμέρᾳ ἦλθεν ὦ̅δε

32.

Лавр.: ἡ οὔ̅ζρῆ̅χῶ̅ ἱεμοῦ пабра,доκῶ̅ κρῶ̅вавῶ̅

Син.: и οὔ̅ζρῆ̅χῶ̅ ἱεμοῦ пабра,доκῶ̅ вῶ̅сῶ̅ κρῶ̅вавῶ̅

F: καὶ θεωρῶ̅ τὸ γένιον αὐτοῦ ὅλον αιματόμενον

PG: καὶ θεωρῶ̅ ὅλην τὴν γενειάδα αὐτοῦ ἡμαγμένην

33.

Лавр.: ἡ ρῆ̅χῶ̅

Син.: и ρῆ̅χῶ̅ κῶ̅ ἱεμοῦ

F: καὶ λέγω αὐτῶ̅

34.

Лавр.: липсва

Син.: чῶ̅то се несть

F: Τί ἐστίν;

35.

Лавр.: почто ἐси ὠ̅слоушаалῶ̅ мене и маца ἱά̅лῶ̅

Син.: о̅слоушаалῶ̅ са ἱеси мене и маца ῶ̅лῶ̅

F: Παρήκουσάς μου καὶ κρέας ἔφαγες

36.

Лавр.: почто ἐси ὠ̅слоушаалῶ̅ мене и маца ἱά̅лῶ̅

Син.: о̅слоушаалῶ̅ са ἱеси мене и маца ῶ̅лῶ̅

F: Παρήκουσάς μου καὶ κρέας ἔφαγες

37.

Лавр.: οὔ̅γε не ἰ̅μᾶ̅ τι δα̅τι

Син.: οὔ̅γε τι не имам̅ δα̅ι̅τι ἰ̅α̅δι

F: οὐκ ἔτι παρέχω σοι, ἵνα φάγεις

PG: οὐκ ἔτι παρέχω σοι

38.

Лавр.: не ἰ̅μᾶ̅ τι δα̅τι

Син.: τι не имам̅ δα̅ι̅τι ἰ̅α̅δι

F: οὐκ ἔτι παρέχω σοι, ἵνα φάγεις

PG: οὐκ ἔτι παρέχω σοι

39.

Лавр.: чл̅чьскы̅а сн̅ѣ̅ди

Син.: ч̅л̅ск̅з̅и̅а • ма̅са те̅в̅ѣ̅ ѳ̅до̅у̅ци̅ю

F: τὴν βρώσιν τῶν πατέρων κρεοφαγοῦντι

PG: τὴν βρώσιν τῶν Πατέρων, σαρκοφάγε

40.

Лавр.: чл̅чьскы̅а сн̅ѣ̅ди

Син.: ч̅л̅ск̅з̅и̅а • ма̅са те̅в̅ѣ̅ ѳ̅до̅у̅ци̅ю

F: τὴν βρώσιν τῶν πατέρων κρεοφαγοῦντι

PG: τὴν βρώσιν τῶν Πατέρων, σαρκοφάγε

41.

Лавр.: ѿ̅ти̅ди ѿ̅ мене

Син.: липс̅ва

F: Ὑπαγε.

PG: Ὑπαγε ἔνθεν.

42.

Лавр.: липс̅ва

Син.: на̅ тро̅е̅ пере̅г̅з̅но̅у̅в̅з̅

F: τριπλώσας αὐτὸ

43.

Лавр.: οὔ̅δα̅ρι̅х̅ ἔ̅го̅ три̅ци̅

Син.: οὔ̅δα̅ρι̅х̅з̅ и̅ три̅шь̅д̅з̅и̅

F: παρέχω αὐτῷ τρεῖς πληγὰς

PG: παρέσχον αὐτῷ τρεῖς πληγὰς

44.

Лавр.: ἰ̅̅ тако̅ мене̅ х̅ти̅де̅

Син.: ти̅ тако̅ мене̅ ѿ̅̅ти̅де̅

F: καὶ οὕτως ἀπῆλθεν

PG: καὶ ἀπῆλθεν

Забелязаните четиридесет и пет разночетения могат да бъдат отнесени към представените по-долу три групи:

I. Налично само в Синайския патерик:

3. липсва **ВМ.** КАМОНОСЪСКЪИ ИЖЕ ВЪ СТМЬ ИЕР' ДАНЪ

4. ѲКО ВМ. ѲКО ~~ЕДИНОЖ~~ СЪДАЩЮ МИ

6. ОУ' ѠЦА ПАВЛА ВМ. ОУ' АВ' БА ПАВЛА ~~ЛАДЪСКАГО~~

12. липсва **ВМ.** и ЇЗНИКЪ ИЗ ДВЪРИИ

22. И РЪХЪ ЕМОУ ВМ. и РЪХЪ КЪ НЕМОУ

27. И РЕЧЕ МИ ВМ. ѠБЪЩА МИ РЕКЪИ

29. И Р'Х ВМ. Р'ХЪ ЕМОУ

31. ВЧЕРА ПРИДЕ ВМ. ВЪЧЕРА ПРИДЕ СЪМО

32. И ОУ'ЗР'ХЪ ЕМОУ ПАВРАДОКЪ КРЪВАВЪ ВМ. и ОУ'ЗР'ХЪ ЕМОУ ПАВРАДЪКЪ ВЪСЪ
КРЪВАВЪ

33. И РЪХЪ ВМ. и РЪХЪ КЪ НЕМОУ

34. липсва **ВМ.** ЧТО СЕ ЕСТЬ

37. ОУ'ЖЕ НЕ ИМА ТИ ДАТИ ВМ. ОУ'ЖЕ ТИ НЕ ИМАМЪ ДАТИ ~~ЇДИ~~

40. ЧЛЪСКИ СЪБДИ ВМ. ЧЛЪСКИ • МАСА ТЕБЪ ~~ЪДОУЩЮ~~

42. липсва **ВМ.** НА ТРОЕ ПЕРЕГЪНОУВЪ

Пропуските спрямо Син. са четиринадесет и подкрепят откроилата се тенденция към съкращаване на текста. Първите три от тях (3., 4. и 6.) са част от въвеждащото изречение. Липсващите детайли се отнасят към комуникативната ситуация, която Йоан Мосх по традиция представя в началото на отделните четива. В този смисъл те могат да бъдат определени като второстепенни по отношение на същинския сюжет на разказа и свързани с практиката на Лаврентий да отстранява подобен тип подробности³³⁰. Сходна трябва да е била мотивацията и за пропуските от № 12 и № 42, които представят второстепенни битови детайли (и ѲЗНИКЪ ИЗ ДВЪРИИ; НА ТРОЕ ПЕРЕГЪНОУВЪ)³³¹. Подобен характер има и пропусъкът на репликата ЧТО СЕ ЕСТЬ № 34. Изпускането на КЪ при № 22 в рамките на представеното с дателна предложна конструкция косвено допълнение (РЪХЪ ЕМОУ ВМ. РЪХЪ КЪ НЕМОУ) може да се припише на съставителя на сборника от 1348 г.³³² Примери 29. и 33. са много близки. И в двата случая е пропуснато изразено с местоимение косвено допълнение след аорист от глагола РЕЦИ (РЪХЪ ЕМОУ; РЪХЪ КЪ НЕМОУ). Премахването на вто-

³³⁰ Тези маркери за достоверност са много важни за автора на съчинението, тъй като свидетелстват за достоверността и проверимостта на описваните събития. В по-късната гръцка и преводна традиция обаче те губят актуалност, тъй като на персонажите вече не се гледа като на конкретни лица, а по-скоро като на средства за осъществяването на разказа.

³³¹ И в двата случая са отстранени причастни конструкции в ролята на обособени обстоятелствени пояснения.

³³² Вж. напр. четения № 7 и № 43 от Лавр. 7 или пример 50. от Лавр. 9.

ростепенния синтактичен елемент прави изказа по-лаконичен и не влияе особено върху цялостното съдържание. Такава е ситуацията и в четения 31. и 32., където са пропуснати обстоятелствено пояснение (съмо) и изразено с местоимение определение (въсь).

Липсата на наречието *рекъз* от № 27 се подкрепя от F, което може да се тълкува като свидетелство, че в случая Лавр. отразява състоянието на превода, а преписвачът на Син. е допуснал неволна добавка, подведен от устойчив в преводните текстове фразеологизъм.

По-особен характер имат пропуските от четения 37. и 40. Изречението, към което се отнасят в Син., издава усилието на преводача да предаде пословно и буквално гръцкия оригинал (Син.: οὐχ ἔτι ἰμᾶμι δαμάτι ἰαδι • члскъзѡ • маса тебъ ѳдоуцию; F: οὐκ ἔτι παρέχω σοι, ἵνα φύγεις τὴν βρωσίην τῶν πατέρων κρεοφαγοῦντι). Резултатът обаче не е особено сполучлив – най-вече по отношение на допълнението члскъзѡ • маса. То може да бъде отнесено както към инфинитива ἰади, така и към причастието ѳдоуцию, а всъщност е част от тромавия разгърнат превод на гръцкото κρεοφαγοῦντι (члскъзѡ • маса тебъ ѳдоуцию). Тази неяснота е принудила някой от по-късните преписвачи, вероятно Лаврентий, да използва за справка гръцки ръкопис, който обаче в конкретния случай се е различавал от F и е бил по-близък до източника на PG³³³.

II. Налично само в Лаврентиевия сборник:

13. *и видѣ ѡко* **ВМ.** *оузьрѣхъ ѡко*

17. *добрыи старче* **ВМ.** *липсва*

23. *здравъ ли ти естъ лъвъ* **ВМ.** *сздравъ ли ꙗ лвъз*

25. *и рече ми* **ВМ.** *ѡвѣща ми*

28. *и рѣ* **ВМ.** *рѣхъ ꙗмоу*

35. *почто еси ѡслоушалъ мене и маса ѡлъ* **ВМ.** *ослоушалъ са ꙗси мене и маса ѳлъ*

41. *ѡтиди ѡ мене* **ВМ.** *липсва*

Добавките в текста на Лавр. спрямо Син. са общо седем. От тях примери 17. и 41. отразяват първоначалното състояние на превода. В три от случаите (13., 25. и 28.) в ролята на добавка е съчинителният съюз *и*, което насочва към склонността на Лаврентий да налага този тип синтактична връзка. Прибавянето на дателната притежателна форма *ти* от № 23 прави фразата по-жива и по-разговорна и вероятно е проява на усета за стил на книжовника. Отново като целяща постигането на стилистичен ефект следва да се интерпретира добавката на *почто* в пример 35., чрез която изречението от съобщително се превръща във въпросително³³⁴.

³³³ В текста на PG липсва подчиненото изречение ἵνα φύγεις, а дателният падеж κρεοφαγοῦντι е заменен с много по-ясния в синтактично отношение звателен σαρκοφάγε.

³³⁴ Сравни: *Защо не си ме послушал и си ял месо?!* **ВМ.** *Не си ме послушал и си ял месо.*

III. Разлика между Лаврентиевия сборник и Синайския патерик:

1. ѠЦЬ ВМ. АВ'ВА
2. АЛЕΞΑΝΔΡ'ΣΚΥΙ ВМ. АЛЕΞΑΝΔΡ'Σ
5. οὐ ᾠЦА П'ВЛА ВМ. οὐ АВ'ВА ПАВ'ЛА
7. ВЪ ПЕЩЕРѢ Б'Ѣ ВМ. ВЪ ПЕЩЕРѢ ЕГО
8. ἢ ὄΔΔΡΙ Ν'ΒΚΤΩ ВЪ ВРАТА ВМ. СЕ Ν'ΒΚ'ΤΟ ΟὐΔΔΡΙ ВЪ ВРАТА
9. ἢ ШЕДЪ СТАРЕЦЪ ВМ. И ИШЬДЪ СТАРЬЦЬ
10. ἢ ИЪНЕСЪ ХЛ'БВЫ И СЛАНΟΥТЬКЪ НАМОЧЕНЪ ВМ. И ИЗНЕСЪ ХЛ'БВЪ И СЛАНОТОКЪ • НАМОЧЕНЪ
11. ПОСТАВИ ПРѢД, НИМЪ ВМ. ПОСТАВИ ПРЕДЪ Н'ИМИ
14. ЛЕВЪ Б'ѢШЕ ВМ. ЛЬВЪ КЕСТЬ
15. ἢ Р'БХЪ КЪ СТАРЦЪ ВМ. Р'БХЪ ЖЕ КЪ СТАРЬЦЮ
16. ЧЕСО РАДИ ВМ. ЧЬСО Д'ѢЛЬМА
18. НИКОМОУЖЕ Б'ѢДЫ НЕ ТВОРИТИ ВМ. НИКОМОУ ЖЕ Б'ѢДЪ НЕ СЪТВОРИТИ
19. НѢ ДА ПРИХОДИТЬ ПО ВС Д'НИ ВМ. НЪ ПРИХОДИТИ ПО ВС Д'НИ
20. ἢ ДАѢ ЕМОУ ІАСТИ ВМ. ДА ІЕМОУ ДАІѢ ІАСТИ
21. ἢ ПОТОМ' ПАКЫ ІДОУХЪ КЪ НЕМОУ ВМ. И ПОТОМЪ ИДОУХЪ КЪ Н'ЕМОУ
ДРОУГОИЦИ
24. ЗДРАВЪ ЛИ ТИ ЕСТЬ ЛЬВЪ ВМ. СЪДРАВЪ ЛИ ІЕ ЛЬВЪ
26. ἢ Рече ми ВМ. ѠВ'ѢЩА ми
30. ἢ Рече ми ВМ. ОНЪ ЖЕ Рече ми
36. ПОЧТО ЕСИ ѠСЛОУШАЛЪ МЕНЕ И МАСА ІАЛЪ ВМ. ОСЛОУШАЛЪ СА ІЕСИ МЕНЕ И
МАСА 'БЛЪ
38. оѹже не ІМА ТИ ДАТИ ВМ. оѹже ти не ИМАМЪ ДАІАТИ ІАДИ
39. ЧЛ'ЬСЬКЫА СН'ѢДИ ВМ. Ч'Л'СЬК'ΥΙΑ • МАСА ТЕБѢ 'БДОУЩЮ
43. оѹдарихъ его трици ВМ. оѹдарихъ и тришьдзи
44. ἢ тако мене отиде ВМ. ТИ тако мене Ѡиде

Последната група се състои от двадесет и три примера. Единичните лексикални замени са десет и се съдържат в четения 1., 5., 7., 9., 15., 16., 18., 26., 39. и 44.³³⁵ Анализът на разказите с паралел в НБКМ 1039 подсказва, че в първите два случая (№ 1 и № 5) промяната е осъществена още в междинната версия. Към по-сигурните редакторските решения на съставителя на сборника от 1348 г. трябва да се отнесат примери № 15

³³⁵ На първо място стои примерът от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 1. ѠЦЬ – ав'ва – ἄββας, 5. Ѡца – ав'ва – ἄββας, 7. в'Ѣ – него – αὐτοῦ, 9. шедъ – ишьдъ – ἐξελθών, 15. ἢ – же – οὖν – καί, 16. ради – д'вльма – διατί, 18. творити – сътворити – ἀδικῆσαι, 26. рече – Ѡв'ѢЩА – ἀλεκρίθη, 39. сн'Ѣди – маса – τὴν βρώσιν, 44. ἢ – ти – καί.

и № 16, доколкото в Лавр. замените на *же* с *и*, а също и на дѣлъма с *ради* са доста последователни. Вероятно Лаврентий е автор и на промените от примери 7., 9. и 18., тъй като те водят до морфологично и синтактично опростяване на изказа – при № 7 и № 18 префигирани глаголни форми са заменени от непрефигирани, а при № 7 посредством аориста *вѣх*³³⁶ е съкратено изречението³³⁶. Замените от примери 26. и 44. са непоследователни и трудно могат да бъдат приписани на определен преписвач. Заместването на *мака* със *снѣди* в № 39 е плод на преосмисляне на цялата реплика³³⁷.

В текста са налице и четири замени при променен контекст или на повече от един лексикален елемент (четения 8., 20., 21. и 30.).³³⁸ Три от споменатите примери (8., 20. и 30.) демонстрират характерното за редакторския почерк на Лаврентий предпочитание към съчинителния съюз *и*. При № 8 с него е заменена частицата *се* (ἰδοῦ), в № 20 *и* замества съюза *да* (καί), а в последното четене разширеният с частицата *же* подлог *онъ же* (ὁ δε). В резултат на посочените промени текстът на разказа се опростява в синтактично отношение. В № 21 е осъществена замяна на наречието *дрочгоици* с *пакы* едновременно с промяна в словоредата. Тъй като четенето представлява сравнително свободен превод, редакцията трябва да се отдаде на усета на Лаврентий за езикова адекватност както в лексикално, така и в синтактично отношение.

Единствено с изменен словоред се характеризират случаи № 36 и № 38. И двете промени са вторични: първата е зависима от трансформацията на изречението във въпросително и е осъществена едновременно с нея³³⁹, а втората е част от споменатото по-горе преосмисляне на репликата на героя³⁴⁰.

В текста на разказа са налице и седем примера, съдържащи морфологични несъответствия (2., 10., 11., 14., 19., 24. и 43.). Само в № 11 (*прѣд нимъ вм. прѣдъ нимѣ*) може да се допусне, че Лавр. отразява първоначалното състояние на превода, доколкото и в F местоимението е в единствено число (ἐμπροσθεν αὐτοῦ). Промените в примери 24. и 43. са незначителни и вероятно отразяват узуса на книжовника. Заместването на единственото число с множествено в № 10 (*хлѣбы* вм. *хлѣвъ*) не се

³³⁶ Макар формално при № 7 *вѣх* да се намира на позицията, на която в Син. стои *его*, в смислово отношение в рамките на цялото изречение въпросният аорист съответства на дателния самостоятелен съдѣио ми. Любопитно е да се отбележи, че в F също липсва подобна конструкция.

³³⁷ Вместо предаващото оригинала *Вече няма да ти давам да ядеш, на теб човешко месо ядящия!* Лавр. предлага *Вече няма да ти дам човешка храна!*

³³⁸ На първо място стои примерът от Лавр., на второ – от Син., а на трето – от F: 8. *и вѣдари нѣктѣо* – *се нѣктѣо оуѣдари* – ἰδοῦ τις ἐλθὼν ἔκρουσεν, 20. *и дажъ ѣмоу* – *да ѣмоу дажъ* – καὶ παρέχω σοι, 21. *пакы ѣдохъ къ немюу* – *идохъ къ ѣмоу дрочгоици* – μετ' ὀλίγας ἡμέρας παρεβαλον αὐτῷ, 30. *и рече* – *онъ же рече* – ὁ δε λέγει.

³³⁹ Вж. четене 35.

³⁴⁰ Вж. четене 39.

подкрепя от гръцките източници би могло да бъде преписваческа грешка. Като грешка следва да се интерпретира и замяната на *ἀλεξανδρῆς* с *ἀλεξανδρῆσκυ* от № 2, още повече, че в Син. следва пропуснатото в Лавр. прилагателно *καμονοεσκυ*. Съзнателни редакционни усилия са налице в четения 14. и 19. В първото от тях Син. предава гръцкия императив *ἔρχου* с инфинитив (*приходити*), а Лавр. – с описателна конструкция (*да приходитъ*). Промяната от № 19 е обусловена от контекста и е плод на желанието на Лаврентий да уеднакви глаголното време в целия пасаж³⁴¹.

Ето и количествено обобщение на разгледаните примери:

I. Пропуски	II. Добавки	III. Разлики
спрямо Син.: 14	спрямо Син.: 7	спрямо Син.: 23
общ брой: 14	общ брой: 7	общ брой: 23

Син. – общ брой словоформи:	Лавр. – общ брой словоформи:	Разночетения – общ брой:	Разночетения – относителен процент:
193	169	44	26%

Както предходните разкази, така и Лавр. 13 свидетелства, че вторият от двата ръкописа, използвани от съставителя на междинната версия, в доста случаи се е отличавал с по-голяма точност спрямо първоначалния превод. Това най-ясно личи в четения 11., 17., 27. и 41. Откроява се също така и пласт от промени, които са били налице в протографа на Лаврентий, включващ четения 1. и 5., а вероятно и 3., 4. и 6.

Примерите, които типологично могат да бъдат отнесени към съставителя на сборника от 1348, са доста на брой. Към това множество с различна степен на вероятност принадлежат четения 7., 8., 9., 12., 13., 15., 16., 18., 20., 22., 23., 25., 28., 30., 35. и 42. Налице са и случаи, разкриващи характерната за Лаврентий стилистична мотивация на редакционната намеса (напр. 23. и 35.), както и такива, които говорят за влияние на един по-съвременен узус.

Същевременно някои от четенията (напр. 37. и 40.) потвърждават изказваната вече хипотеза, че в процеса на преписване е привличан за справка гръцки ръкопис, различаващ се малко от F и носещ някои от белезите на текста от PG.

³⁴¹ В Син. последователността на глаголните форми е *οὐζῶντες* – *ἔστω* – *ῥῶντες*, докато в Лавр. тя е *вид,ε* – *βῆσε* – *ῥῶντες*.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Осъщественият подробен анализ на патеричния дял от състава на Лавр. дава възможност да бъдат формулирани поредица от заключителни изводи относно историята и особеностите на текста на съставящите го тринадесет разказа. Тъй като основната цел на изследването е реконструкция на исторически процес, представянето на тези изводи ще бъде подчинено на диахронията.

1. Гръцкият оригинал

Съпоставката на гръцката и славянската традиция дава пълно основание да се смята, че източникът, въз основа на който е бил изготвен преводът на Λεϊμών, произлиза от споменатата още от Фотий по-кратка версия на съчинението, обхващаща 304 глави. Привлеченият за целите на настоящото изследване препис на Мосховата творба от F и използваният от преводача оригинал са генетично свързани и се отличават с изключително голяма близост не само по отношение на разделянето и последователността на четивата, но и в езиково отношение. Този факт дава основание текстът от F да бъде използван като най-авторитетен източник за изясняване на първоначалното състояние на славянския превод, за идентифициране на отклоненията, допуснати от преписвача на Син., и за тълкуване на настъпилите в по-късните славянски преписи промени.

2. Преводът

Извършеният анализ недвусмислено сочи, че в първоначалното си състояние преводът се е различавал от съхранената в Син. по-късна версия най-вече със своята пълнота и с по-строгото придържане към гръцкия оригинал. Съпоставката с F недвусмислено сочи, че по-късните славянски ръкописи (вкл. Лавр.) в редица случаи отразяват по-старо състояние. Това важи както за обемното множество от пропуски, допуснати от преписвача на Син, така и за значителния брой грешки и отклонения в руския ръкопис. В този смисъл текстът от Син. не бива да се приема безрезервно и да се отъждествява с първоначалния превод както по отношение на целостта и пълнотата му, така и спрямо неговите езикови особености.

Като основна характеристика на превода се откроява следването на пословния принцип в словоредно и в морфосинтактично отношение, дори когато в гръцкия оригинал стоят словосъчетания с фразеологичен или идиоматичен характер. Макар че в доста случаи преводачът успешно се справя със задачата си, конфликтът между този императив и естест-

вената езикова асиметрия често води до несполучливи решения, които едва ли са били ясни за читателите. Като свидетелство за осъзнаването от страна на книжовника, че аудиторията му може да има проблеми с разбирането, и като опит за преодоляване на тези потенциални затруднения могат да се тълкуват дублиращите основния текст пояснения, най-вече при реалиите.

Освен недостатъците, причинени от стремежа за пословно предаване на изходния текст, преводът съдържа и слабости, отразяващи недостатъчната подготвеност на неговия автор. В разгледаните тринадесет разказа са налице примери, които показват, че този книжовник не винаги осмисля правилно синтактичните отношения в оригинала и не познава цялостното семантично поле на отделни думи. Сред най-типичните грешки в превода са неотчитането на рекцията на някои глаголи (напр. ὀκοῶ) и предлози (напр. ἐπί), както и стремежът да бъде идентифициран родителен самостоятелен дори в случаи, в които е налице атрибутивна конструкция в родителен падеж.

Анализът на дванадесетия разказ и съпоставката му с привлечените славянски и гръцки източници дават основание да се приеме, че върху превода на Λεϊζῶν, е работил и **втори**, по-слабо подготвен книжовник. Особено показателна в това отношение е разликата в превода на трикратно употребеното във F монашеско прозвище βοσκός (в разкази № 219, № 224 и № 235), което в Син., при сходен контекст, в първите два случая е предадена грешно (пастърь), а в последния – правилно (иже са корениемь крѣмлаше).

Очерталата се картина позволява да се заключи, че първоначалният превод на Мосховата творба не е плод на усилията на опитен и напълно подготвен филолог, т. е. не е дело на Методий или на някой от преките Кирло-Методиеви ученици. Върху него следва да са работили по-късни български труженици на перото в процеса на своето образование в някоя от българските книжовни школи, създадени в края на IX в. под покровителството цар Симеон.

3. Българската средновековна традиция

Макар и да не са съхранени преписи на превода на Λεϊζῶν от старобългарската епоха, може със сигурност да се твърди, че той е бил обект на интерес и разпространение в средновековна България. Освен най-ранния и най-цялостен руски препис от Син. е съществувала последователна българска средновековна традиция. В нейните рамки текстът се е размножавал, като едновременно с това е бил подлаган на редакционни изменения, целящи неговото усъвършенстване и мотивирани от променената езикова ситуация, променения контекст и адресатите. В рамките на този процес могат да се открият няколко етапа:

3.1. Първа междинна редакция

За наличието ѝ можем да съдим от анализите на Лавр. 2 и Лавр 6. Белези на тази редакция са съхранени в общите за РНБ Q.I.899, Лавр. и НБКМ 1039 отклонения и в множеството от съвпадения между РНБ Q.I.899 и Син. **срещу общи разночетения в Лавр. и НБКМ 1039. Тя вероятно е възникнала през старобългарската епоха въз основа на препис на първоначалния превод.** Редакцията не е засегнала началата на разказите (включително неясното встъпително изречение от F 100, оказало се в тази позиция поради грешка при разделянето между глава № 99 и глава № 100 в гръцкия оригинал), което дава основание да се предположи, че е обхващала целия текст на превода. Източниците на тази редакция са се отличавали с **по-голяма близост до първоначалното състояние на превода**, отколкото Син. За това свидетелстват примерите, в които общите разночетения в трите по-късни славянски ръкописа категорично се подкрепят от F. **Още в тази версия е започнал процесът на отстраняване на грешките и неясните места в пословния превод (включително и на случаите на буквално предаване на гръцки фразеологизми и идиоми) и на редактиране на отделни съюзни средства.** Съществуват също така основания да се допусне, че при осъществяването на поправките е използван за съпоставка гръцки препис. Броят на измененията на изходния текст в тази версия е бил значително по-малък, отколкото в представената по-долу втора редакция.

3.2. Втора междинна редакция

За съществуването ѝ свидетелства най-вече съпоставката на Лавр. 2, Лавр. 10, Лавр. 11 и Лавр. 12 с текстовете от НБКМ 1039. Редакцията е изготвена преди XIV в. и именно нейният автор (а не Лаврентий) е осъществил отразения в Лавр. подбор на разказите. Тя е извършена въз основа на два източника, за които може да се предположи, че са съдържали пълни преписи на превода на Λεξιόν. Първият препис е завършвал с началото на глава 219 вероятно поради нарушаване на целостта на кодекса. Това е принудило съставителя на разглежданата версия да си послужи с друг препис, в резултат на което поредността на главите е била нарушена и така е пренесена в Лавр. Двамата преписа са се отличавали най-вече по отношение на точността при възпроизвеждане на първоначалното състояние на превода. При първия отклоненията са били относително по-големи, отколкото при втория, особено що се отнася до пропуските. Целта на анонимния съставител е била да направи подбор, а не да изготви цялостно копие на четивото. Той се е чувствал много по-свободен от автора на споменатата по-горе първа редакция да прекомпозира и целенасочено да променя в езиково отношение текста на избраните глави. Сред най-характерните черти на неговата редакторска работа могат да се наредят:

- пропуски и промени в началните изречения, свързани с нарушаването на последователността на главите;
- замяна на лексикалните гърцизми със славянски съответствия;
- стремеж към опростяване и стилистично снизяване на изказа;
- отстраняване на отделни слабости на пословния превод;
- премахване на дублиращите пояснения при реалиите.

Характерът на част от осъществените промени по-категорично, отколкото при първата редакция, свидетелства за сверяване с различаващ се в някои отношения от оригинала гръцки препис. Количеството на редакционните намеси във втората редакция е значително по-обемно, отколкото в първата, и говори за осъзнати и целенасочени усилия за подобряване на изходния текст. Особеностите на тази междинна версия, както и фактът, че тя е в основата на Лавр. и НБКМ 1039, два преписа, изготвени в отдалечени книжовни центрове, но почти по едно и също време, дават основание да се допусне, че тя е свързана с Атон. Същевременно наблюдението на Св. Николова, че редакторската намеса на Лаврентий в патеричния дял на сборника постепенно се увеличава¹, всъщност се отнася за съставителя на разглежданата версия. Нещо повече, тази тенденция се очертава двукратно – както при работата му с първия ръкопис, от който са извлечени началните шест разказа, така и при втория, от който са взети останалите седем.

Важно е също така да се подчертае, че разказите в РНБ Q.I.899 съдържат белези единствено на първата редакция – факт, който недвусмислено показва, че през XIV в. са налице две независими разклонения в текстовата традиция на превода на Λεξιόν.

4. Текстът в Лаврентиевия сборник

Представеният анализ ясно показва, че патеричният дял в Лавр. не може да бъде определен като хомогенно езиково явление. Напротив, във включените в него разкази са налице преплитачи се пластове, отразяващи първоначалното състояние на превода и извършените от по-късните преписвачи съзнателни и несъзнателни изменения. В този смисъл би било научно некоректно да се говори за *език на преписа*, а още повече – този *език* да бъде приписван на автора на преписа. Единствената възможност в случая остава опитът да се идентифицират и типологизират с различна степен на сигурност осъществените от Лаврентий изменения. Съпоставителният анализ на привлечените източници показва, че намесите на съставителя на сборника от 1348 г. са значителен брой, те са повече от осъществените в двете междинни версии, взети заедно, и включват както промени спрямо пасажите в Син., които точно отразяват първоначалния превод, така и изменения спрямо вече редактирани дяло-

¹ Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази..., с. 45.

ве на разказите. Този факт сочи, че Лаврентий, подобно на автора на втората версия, е бил воден от осъзнатата цел да усъвършенства протографа си. Налице са също така не малък брой примери, които подсказват, че при осъществяването на тази цел той също си е служил с гръцки препис на Московата творба.

Индивидуалните особености на редакторския почерк на книжовника са най-видими в разказите с паралел в НБКМ 1039 и по аналогия могат да бъдат проследени и в останалите четива. По-сигурните от тях могат да се представят в следния ред:

1. Склонност към съкращаване на изходния текст.

За разлика от своите предходници Лаврентий много по-често пропуска както неясните места в превода (особено когато са обусловени от езиковата асиметрия при глаголните наклонения и синтактичните връзки), така и второстепенни детайли, липсата на които не накърнява сериозно общия смисъл на съответното изречение или на сюжета на разказа. Създава се впечатлението, че книжовникът се опитва да трансформира текста в изчистен и ясен за читателя морален казус, при което е готов да се откаже от наследените от оригинала наситеност с подробности и битова конкретика.

2. Стилистично мотивирани редакторски решения.

Макар и малко на брой, подобни примери се срещат в повечето от разказите. При тях най-често измененията водят до анафоричен изказ или до изграждане на етимологически фигури. Редно е да се отбележи, че подобна тенденция в предишните редакции не се забелязва. Докато по-ранните книжовници се стремят да постигнат единствено по-голяма простота (и яснота) на изказа, то Лаврентий изглежда по-изкушен в реторично отношение.

3. Архаизация на изказа.

Най-често тя се изразява в употребата на дателен самостоятелен в случаи, когато нито в гръцките източници, нито в протографа е била налице подобна конструкция. Налице са също така случаи на замяна на описателно бъдеще време с форми за свършен вид в сегашно време, на предложни с безпредложни падежни конструкции и на да-конструкции с инфинитив. Трябва обаче да се отбележи, че тази тенденция не е напълно последователна, тъй като текстът съдържа и примери, подсказващи началото на процеса на разколебаване на отделни граматически представи, свързани с падежните отношения, най-вече при глаголи за движение.

4. Синтактично опростяване и уточняване.

Началото на този процес е поставено далеч преди Лаврентий като следствие от два основни фактора – разговорните черти и грешки в синтаксиса на гръцкия оригинал, от една страна, и пословния превод, от

друга. Синтактичното опростяване е взаимосвързано със споменатата тенденция за съкращаване на изходния текст. То обаче има и други аспекти като последователното налагане на съчинителна връзка, изразена със съюза и, преосмисляне и прекомпозиране на твърде усложнени изречения и разчленяване на по-обемни синтактични цялости.

5. Редакция на съюзните средства.

В пряка зависимост от стремежа на Лаврентий към по-ясен синтактичен облик на текста са констатираните промени при отделни елементи на съюзната система. Сред най-характерните нейни проявления трябва да се наредят замяната на задпоставени съюзни средства с елемент *же* (*же, же оубо, ѿкоже оубо* и т. н.) с *и*, а също и добавянето на *то* в началото на главното изречение в рамките на условен период (*дше...то*) и на *тогда* при сложни съставни с подчинени изречения за време (*егда ... тогда*).

6. Лексикални замени.

В този пласт от промени може да се допусне влиянието на разговорния и книжовния узус, присъщи на Лаврентий. Като резултат от въздействието на речевата практика на епохата може да се приеме напр. проникването в текста на тюркския по произход хапакс *вилъкъ* със значение *военно знаме*. Към практиката на Лаврентий може да се отнесе и последователното заместване на *дъвла* с *ради*. Лексикалните замени засягат както редактираните в междинните версии пасажи, така и четения, които са останали непроменени и отразяват първоначалното състояние на превода. Проследяването им потвърждава впечатлението, че Лаврентий се стреми към по-ясен за читателя и по-икономичен изказ. Независимо дали се съобразява с разговорна или книжовна норма, с осъществените лексикални замени книжовникът се опитва да приближи текста до читателите си, като го направи по-разбираем.

Към характеризиращите редакторския почерк на Лаврентий черти следва да се добави специфичният облик на именителните форми на гръцките мъжки лични имена, чиято основа завършва на гласна. Не само в патеричния дял на сборника, но и в предхождащото го Житие на св. Йоан Милостиви техният завършек е *ε* (напр. *никóлаε, дъврáмїε*).

5. Съставителят Лаврентий – забележителна фигура в българската средновековна култура от средата на XIV в.

Въпреки изключително оскъдния материал обобщаването и преосмислянето на натрупаните в научните изследвания факти дава възможност и за една, макар и хипотетична, реконструкция на биографията на йеромонах Лаврентий. По всяка вероятност книжовникът е връстник на цар Иван Александър, а животът му обхваща времето от средата на второто десетилетие до началото на 70-те години на XIV в. Известните днес ръкописи, в които се открива неговият почерк, говорят, че активната му

творческа дейност е съсредоточена около средата на XIV в. Лаврентий е подготвен калиграф, работещ върху преписването и съставителството както на книги, предназначени за извънслужебно (индивидуално) четене, така и върху богослужебни книги. Съществуват основания да се допусне, че книжовникът е принадлежал към прослойка с висок социален статус и че е свързан както с двора в Търново, така и с патриаршеската институция. Йеромонахът е част исихастка скрипторска общност, подпомагана финансово от най-висшите представители на светската и духовната власт, която още от 40-те год. на XIV в. се занимава с тиражирането на нови преводи и редакции, като същевременно се грижи за библиотека, съдържаща „публично достъпни“ царски книги. Самият Лаврентий вероятно е ангажиран с възпитанието и образованието на царските наследници и във връзка с тази своя задача създава сборника от 1348 г., който първоначално може да е служил като своеобразно учебно пособие – „христоматия“, предназначена за знатните младежи. Представеният изследван анализ на патеричния дял на сборника показва, че Лаврентий е не само копист, но е и изключително добре подготвен филолог, който също така много добре владее гръцки език.

* * *

В заключение трябва да се изтъкне, че съпоставителният анализ на патеричните разкази в Иван Александровия сборник от 1348 г. недвусмислено показва един бавен процес на постепенни промени на текста, насочени към неговото усъвършенстване и осъществявани последователно в различни исторически периоди. В рамките на тази еволюция се вписват и усилия на съставителя Лаврентий, който е подходил критично към своя протограф и го е редактирал внимателно – в съответствие с усвоените от него езикови норми и в съгласие с комуникативните и културните задачи, които си е поставил при изготвянето на целия сборник.

ИЗПОЛЗВАНИ РЕЧНИЦИ

- Б ъ л г а р с к и т ъ л к о в е н р е ч н и к . С . , 1994.
- В о с т о к о в , А . С л о в а р њ ц е р к о в н о - с л а в я н с к о г о я з ы к а . Т . 1–2 . С . - П е т е р б у р г , 1858–1861.
- Г а г а у з к о – м о л д о в с к о – р у с с к и й с л о в а р њ . М . , 1973.
- Д в о р е ц к и й , И . Д р е в н е г р е ч е с к о - р у с с к и й с л о в а р њ . Т . 1–2 . М о с к в а , 1958.
- Д р е в н е т ю р к с к и й с л о в а р њ . М . , 1969.
- Л а т и н с к о – б ъ л г а р с к и р е ч н и к . С . , 1971.
- С т а р о б ъ л г а р с к и р е ч н и к . Т . 1 – 2 . С . , 1999–2009.
- С т а р о г р њ ц к о – б ъ л г а р с к и р е ч н и к . С . , 1943.
- С т а р о с л а в я н с к и й с л о в а р њ (п о р у к о п и с я м X–XI в е к о в) . П о д р е д а к ц и е й Р . М . Ц е й т л и н , Р . В е ч е р к и и Э . Б л а г о в о й . М . , 1994.
- Т у в и н с к о – р у с с к и й с л о в а р њ . М . , 1955.
- Т у р к м е н с к о – р у с с к и й с л о в а р њ , М . 1968.
- Т у р с к о – б ъ л г а р с к и р е ч н и к . С . , 1952.
- У з б е к с к о – р у с с к и й с л о в а р њ . М . , 1963.
- Ф а с м е р , М . Э т и м о л о г и ч е с к и й с л о в а р њ р у с с к о г о я з ы к а . М . , 1987.
- A n d r i o t i s , N . L e x i k o n d e r A r c h a i s m e n i n d e r N e u g r i e c h i s c h e n D i a l e k t e n . W i e n , 1974.
- L a m p e , G . H . W . A P a t r i s t i c G r e e k L e x i c o n . O x f o r d , 1961.
- L i d d e l l , H . G . , R . S c o t t . A G r e e k - E n g l i s h L e x i c o n . W i t h a r e v i s e d s u p p l e m e n t . O x f o r d , 1996.
- M i k l o s i c h , F r . L e x i k o n p a l a e o s l o v e n i c o - g r a e c o - l a t i n u m . W i e n , 1862–1865.
- O x f o r d L a t i n D i c t i o n a r y . N e w Y o r k , 1982.
- S l o v n í k j a z y k a s t a r o s l o v e n s k é h o . H l . r e d . J . K u r z . Т . 1 , 1–14 ; Т . 2 , 15–24 . Т . 3 . 25–40 . P r a h a , 1958 – 1987 .
- S o p h o k l e s , E . G r e e k L e x i c o n o f t h e R o m a n a n d B y z a n t i n e P e r i o d s . N e w Y o r k , 1900.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- Б р а у н, П. Късната античност. – В: Човекът и Средновековието. История на европейската цивилизация. С., 1994.
- Б у с л а е в, Ф. И. Историческая хрестоматия церковно-славянскогo и древнерусскогo языков. М., 1861, с. 333—342
- В е л ч е в а, Б. За Хилендарския препис на Словото за Йоан Милостиви. – В: Медиевистика и културна антропология. С., 1998, 418–422.
- В и л и н с к и й, С. Г. Сказание Черноризца Храбра о писменех. – Летопись Историко-филологического общества при Императорском Новороссийском университете. Т. IX. Одесса, 1901, 97–152.
- Г а г о в а, Н. Владетели и книги. Участието на южнославянския владетел в производството и употребата на книги през Средновековието (IX–XV в.): Рецепцията на византийския модел. Torun: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikolaja Kopernika (под печат).
- Г р а м а т и к а на старобългарския език. С. 1991.
- Г р а ш е в а, Л. Черноризец Храбър. – В: Кирило–методиевска енциклопедия. Т. IV. С., 2003, 497–505.
- Г р а ш е в а, Л. Константин Преславски. – В: Кирило–методиевска енциклопедия. Т. II. С., 1995, 426–440.
- Д а с к а л о в а А. Някой лексикални особености и Синайския патерик. – В: Константин-Кирил Философ. Материали от научната конференция по случай 1150 год. от рождението му. София, 1981, 293–300.
- Д ж у р о в а, А. Въведение в славянската кодикология. С., 1997.
- Д о г р а м а д ж и е в а, Е. Преводачески похвати при предаването на съюзните средства в Синайския патерик. – Slovo, 28, 1978, 77–82.
- Д у м и т р е с к у, М. Синайский патерик: Указатель слов и форм. Т. 1—3. Bucuresti, 1973–1976.
- Д ю л г е р о в, Д. Рим и св. братя Кирил и Методий. – Год. Соф. унив., Богосл. фак., т. XI, 1933–1934 (отпечатък, 68 с.).
- Е р е м и н, И. П. Патерики. — В: История русской литературы. М.; Л., 1941,
- З а ш е в, Е. Бит и превод – названия на предмети от всекидневието в Синайския патерик (торби, кошове, сечива). – В: Преславска книжовна школа. Т. 9, Шумен, 2006, 108–119.
- З а ш е в, Е. Към проблема за гръцкия първообраз на Синайския патерик. – В: Преславска книжовна школа. Т. 8. – Шумен, 2005, 53–69.
- З а ш е в, Е. Названия на съдове в Λεϊψὸν πνευματικὸς и в Синайския патерик. – В: История 2–3. XIII, С., 2004, 91–100.

- З а ш е в, Е. Патеричният дял на Лаврентиевият сборник – проблеми на текста. – В: Проблеми на Кирило-Методиевото дело и на българската култура IX–X в. С., 2007, 324 – 335.
- З а ш е в, Е. По следите на едно военно подразделение (signa–σίγμα–сигъна–вилъкъ). – В: Традиция, приемственост, новаторство. С., 2001, 573-578.
- З а ш е в, Е. Разкази за чудеса, разбойници, блудници и други истории. С., 2014.
- З а ш е в, Е. **Размисли за търновския книжовник Лаврентий.** – В: Старобългарска литература, 39 – 40. С., 2009, 184–197.
- З а ш е в, Е. Съчинението на Йоан Мосх Λεϊτῶν πνευματικός като комуникативно събитие. – В: Palaeobulgarica, 2003, № 3, 47-72.
- З а ш е в, Е. Фототипно издание на Λεϊτῶν πνευματικός (Pratum spirituale). С., 2005.
- И в а н о в а, Кл. Български, сръбски и молдо-влахийски кирилски ръкописи в сбирката на М. П. Погодин. С., 1981.
- И в а н о в а, Кл. Об уточнении времени написания некоторых славянских рукописей XIV–XV вв. – Археографический ежегодник за 1976 (1977), 148–152.
- И в а н о в а, Кл. Уточнения към състава на чети-миней от Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ № 1039. – В: Сборник в чест на проф. дфн Иван Добрев, член-кореспондент на БАН и учител. С., 2005, 263–279.
- И в а н о в а, Т. А. Заметки о лексике Синайского патерика (к вопросу о переводе Патерика Мефодием). – В: Проблемы современной филологии. Сборник статей к семидесятилетию акад. В. В. Виноградова. М., 1965, 149–153.
- И в а н о в а Т. А. Лексический состав Синайского патерика и материалы И. В. Ягича. – В: Программа и краткое содержание докладов к X научно-методической конференции Сев.-Зап. зонального объединения кафедр рус. языка пед. ин-тов. Л., 1969, 178–181.
- И в а н о в а, Т. А. Методические указания к анализу Синайского патерика (Указатели личных и географических имен). Л., 1984.
- И л ь и н с к и й, Г. Написание о правой вере Константина Философа. – В: Сборник в чест на професор В. Н. Златарски. С., 1925, 63–89.
- К а л а й д о в и ч, К. Йоан Екзарх Болгарский. М., 1824.
- К а р а д ж о в а, Д. Археографски приноси за ръкописното книгохранилище на Зографския манастир в Света гора. – Археографски прилози, 17, 1995, 225–245.
- К и с и л и е р, М. Л. Анализ средневековых текстов и социолингвистические факторы (на материале “Луга Духовного” Иоанна Мосха). – В: “Юрьевские чтения”. Материалы междисциплинарной конференции молодых филологов. Вып. II. 2001 г., 41–48.
- К и с и л и е р, М. Язык Иоанна Мосха. Проблемы интерпретации. – В: Индоевропейское языкознание и классическая филология – VII. Материалы

- чтений, посвященных памяти профессора Иосифа Моисеевича Тронского. СПб., 2003, 36–42.
- К о д о в Х., М. С т о я н о в. Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека. Т. 3. С., 1964.
- К у е в, К. Иван Александровият сборник от 1348 г. С., 1981.
- К у е в, К. Иван Александровият сборник от 1347/1348 г. – В: Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. С., 1992, с. 182.
- К у е в, К. Миграция на старобългарски писмени паметници към Киевская Русь през X-XII в. – В: Слав. филология. Т.18. Литературознание и фолклор. С.,1983, 5–14.
- К у е в, К. Написание за правата вяра. – В: Кирило–методиевска енциклопедия. Т. II. С., 1995, 789–793.
- К у е в, К. Судьба сборника Ивана Александра 1348 г. – В: Труды отдела древнерусской литературы. Т. XXIV. М.- Л., 1969, 117–121.
- К у е в, К. Черноризец Храбър. С., 1967.
- К у п ъ р, Дж. Енциклопедия на традиционните символи. С., 1993.
- Л а в р о в, П. А. Палеографическое обозрение кирилловского письма у южных славян. С.-Петербург, 1914.
- Л и х а ч е в, Н. П. Палеографическое значение бумажных водяных знаков. Ч. 1–3. СПб., 1899. Ч. 1., XCV–XCIX, 19–198.
- Л и х а ч е в, Д. С. Текстология. Краткий очерк. М. – Л., 1964.
- Л ъ о Г о ф, Ж. Въображаемият свят на Средновековието. С., 1998.
- Л я п у н о в, Б. М. Несколько замечаний о языке и в особенности о словаре болгарского сборника 1348 г. – В: Сборник в чест на проф. Л. Милетич. С., 1933, 95–107.
- Л у г д у х о в н ы й. Творение блаженного Иоанна Мосха. Перевод с греческого с подробными объяснительными примечаниями протоиерея М. И. Хитрова. М., 2002.
- М а н у с к р и п т ъ: Славянское письменное наследие (<http://manuscripts.ru/>).
- М и л е в, А., Старогръцка граматика. С. 1979.
- М и л т е н о в а, А. Иван Александър. – В: Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. С., 1992, 182–184.
- М и н ч е в а, А. За синтаксиса на Синайския патерик. – Slovo, 28, 1978, 89–104.
- М и р ч е в а Д., И. Харалампиев. История на българския език. С. 1999.
- М л а д е н о в, Ст. История на българския език. С., 1979.
- М о ш и н, Вл. Палеографски албум на јужнословенското кирилско писмо. Скопје, 1966.
- Н и к о л а е в, Н. И. Патерик Синайский. – В: Словарь книжников и книжности Древней Руси. Вып. I. Л., 1987

- Н и к о л о в а, Св. Патеричните разкази в средновековната българска литература. С., 1980.
- Н и к о л о в а, Св. Патерик. Патерични разкази. Патерични поучения. – В: Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. С., 1992, 322–324.
- П е т к о в, П. Из историята на преводните патерици в България: Духовни полета (Λεϊψὼν πνευματικός) на Йоан Мосх в превод от XIV в. (в ръкопис).
- П о ж г а и, И. Синайский патерик. Лингвистический анализ кодекса Государственного Исторического музея под сигнатурой Син. 551. Studia Paleoslavica IV. Сегед, 2004.
- Р а д ч е н к о, К. Отчет магистранта К. Ф. Радченко о занятиях рукописями в библиотеках и других учебных учреждениях Москвы и С.-Петербурга в течение сентября и октября 1896 года. – Университетские известия, год XXXVIII, № 9, Киев, 1898, 69–79.
- Р а й к о в, Б., Ст. К о ж у х а р о в, Х. М и к л а с, Хр. К о д о в. Каталог на славянските ръкописи в Библиотеката на Зографския манастир в Света гора. С. 1994.
- Ромодановская, Е. К. Синайский патерик. Указатели. Новосибирск, 1980.
- С в о д н ы й каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в России, странах СНГ и Балтии. XIV в. Вып. I. М., 2002.
- С в о д н ы й каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР, XI–XIII вв. М., 1984.
- С и н а й с к и й патерик. Изд. подг. В. С. Голышенко, В. Ф. Дубровина. М., 1967.
- С м и р н о в, И. М. Синайский патерик (Λεϊψὼν πνευματικός) в древне-славянском переводе. Ч. 1. Греческий оригинал со стороны своего текста. Ч. 2. Обзор рукописей славянского перевода Патерика и сравнительный анализ их текста. Сергиев Посад, 1917.
- С о б о л е в с к и й, А. И. Отзыв о труде Свящ. И.М. Смирнова. – Изв. ОРЯС, 23, 1921, 289–95.
- С р е з н е в с к и й, И. Сведения и заметки о малоизвестных и неизвестных памятниках. СПб., 1867, XXXVI, (Сб. ОРЯС, I, № 6).
- С ы р к у, П. А. К истории исправления книг в Болгарии в XIV веке. Т. I. вып. I. Время и жизнь патриарха Ефтимия Терновского, СПб., 1898.
- Т р и ф о н о в, Ю. Съчинението на Константина Философа (св. Кирила) „Написание о правой вере”. – В: Списание на БАН, № 52. С., 1935, 1–85.
- Т у р и л о в, А. К истории Тырновского „царского” скриптория XIV в. Старобългарска литература, 33 – 34. С., 2005, 305–328.
- Ф е д е р, В. Р. Сведения о славянских переводных патериках. — В: Методические рекомендации по описанию славяно-русских рукописей для Сводного каталога рукописей, хранящихся в СССР. М., 1976, вып. 2, с. 219—221.

- Фролова, И. А. Предложение в древнеславянском тексте (на материале Синайского патерика): АКД. Арзамас, 1972.
- Христианство. Энциклопедический словарь в 3 томах. Т. 3. М., 1995.
- Христова, И. Томичев псалтир. – В: Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. С., 1992, 446–447.
- Цейтлин, Р. Лексика древнеболгарских рукописей X – XI вв. С., 1986.
- Янакиева, Ц. Цар Иван-Александровият сборник от 1348 г. – от Златния към Сребърния век. – В: Преславска книжовна школа, № 14.
- Aguiar R. M. El sistema de las negaciones en Juan Mosco. – In: Cuadernos de Filologia Clasica , № 18, 1983–1984.
- Bandinì, A. M. Catalogus codicum manuscriptorum Bibliothecae Mediceae Laurentianae. Accedunt supplementa tria ab E. Rostagno et N. Festa congesta, necnon additamentum ex inventariis Bibliothecae Laurentianae depromptum. Accuravit Fridolf Kundlien. T. I–III (2 vols.) Lipsiae, 1961.
- Bandinì, A. M. Catalogus codicum manuscriptorum Bibliothecae Mediceae Laurentianae, varia continens opera graecorum Patrum. T. I–III. Florentiae, 1764–1770.
- Bardenhewer, O. Geschichte der altkirchlichen literature. Bd. 5. Feiburg i. Br. 1932, 131 – 135.
- Cavallio, G. La cultura italo-greca nella produzione libraria. – In: I Bizantini in Italia. Milano, 1982.
- Chadwich, H. John Moschus and his friend Sophonius the sophist. Journal of Theological Studies, XXV, I, 1974, 41–74.
- Cotelerius, J.-B. Ecclesiae Graecae Monumenta. T. 2. Paris, 1681.
- Devréesse, R. Bibliothèque Nationale. Catalogue des Manuscrits Grecs. T. 2. Le Fonds Coislin, Paris, 1945.
- Fabricius. Bibliotheca graeca, edit. Harles, 10.
- Foucault, M. What is an Author? – In: Modern Criticism and Theory. A Reader. London–New York, 1997, 196–210.
- Fronton du Duc (Fronto Ducaeus). Bibliotheca Veterum Patrum. T. 2. Paris, 1624.
- Göpfert, H. Vom Autor zum Leser. München, 1978.
- Halkein, F. Les manuscrits grecs de la Bibliothèque Laurentienne à Florence. Inventaire hagiographique. – Analecta Bollandiana, 96, 1978, 5–50.
- Halkein, F. Novum auctarim Bibliothecae Hagiographicae Graecae. Appendix VI. Brussels, 1984
- Hesseling, D.-S. Morceaux choisis du Pré Spirituel de Jean Moschos. Paris, 1931.

- Horn, G. Ulyseea sive studiosus peregrinans omnia lustrans littora. Ex officina C. Driehuisen et A. Doude, 1671. (Google books).
- Horricks, G. C. A History of Language and Its Speakers. London–New York, 1997.
- Laiou, A. E. The Economic history of Byzantium. Vol. I. Harvard University press, 2002.
- Lough, Jh. Writer and Public in France: From the Middle Ages to the Present Day. Oxford, 1978.
- Maisano, R. Tradizione orale e sviluppi narrativi nel Prato di Giovanni Mosco. - Bolletino della Badia Greca di Grottaferrata, N.s. 38, 1984, 3–17.
- Migne, J. P. Patrologiae cursus completus. Series latina. T. 74. Paris, 1860. Coll. 2847–3116.
- Mihavec – Gabrovac, E. Études sur la syntaxe de Joannes Moschos. Ljubljana, 1960.
- Mioni, E. Il „Pratum Spirituale“ di Giovanni Mosco. – Orientalia Christiana Periodica, 17, 1951.
- Mioni, E. Le Vitae patrum nella traduzione di A. Traversari, Aevum, xxiv (1950), pp. 319–331.
- Nau, F., L. Clugnet. Vies et récits d’anachorètes (IV–VII siècles): 1. Analyse du ms. Grec de Paris 1596 par l’abbé F. Nau. 2. Textes grecs inédits extraits du même ms. et publiés par L. Clugnet. – Revue d’Orient Chrétien, 7, 1902, 604–617; 8, 1903, 91–100; 10, 1905, 39–56.
- Nissen, Th. Unbekannte Erzählungen aus dem „Pratum Spirituale“. – Byzantinische Zeitschrift, 38, 1938, 351–376.
- Ozerov, N. Sinajskij paterik: Its orthography, and date and place of origin. Columbia University, Ph.D., 1976.
- Palmér, J. S. El monacato oriental en el Pratum spirituale de Juan Mosco. Madrid, 1993.
- Palmér, J. S. Latinismos en el lexico del ‘Pratum spirituale’ de Juan Mosco. P. Badenas, J. M. Egea (eds.). – In: Oriente y Occidente en la Edad Media. Influjos bizantinos en la cultura occidental. Vitoria – Gasteiz, 1993, 9–21.
- Pattenden, Ph. Work in Progress: A critical edition of the Pratum of John Moschus, translation and commentary. http://www.byzantium.ac.uk/memberpubs_archive.htm
- Pattenden, Ph. Joannes Moschos. – In: Theologische Realenzyklopädie. Berlin–New York, 1988, 141–144.
- Pattenden, Ph. The Text of ‘Pratum spirituale’. – The Journal of Theological Studies, 26, 1975.
- Photius. Bibliotheca. Ed. R. Henry. Vol. 3. Paris, 1962, cod. 199.

- S a n s t e r r e, J.-M. Les moines grecs et orientaux à Rome aux époques byzantine et carolinienne (milieu du VIe. s. – fin du IXe s.). – Mémoires de la classe de Lettres de la ARB, 2ème série, 66, 1983, № 1.
- S t i n g e r, Ch. L. Humanism and the Church Fathers. Ambrogio Traversari (1386 – 1439) and Christian Antiquity in the Italian Renaissance. New York, 1977.
- T h e C a t h o l i c Encyclopedia Vol. 10. Copyright © 1911 by Robert Appleton Company (Online Edition Copyright © 1999 by Kevin Knight).
- T h e o l o g i s c h e Realenzyklopädie, Berlin, 1993.
- T r a p p, E. Joannes Moschos. – In: Biographisch-Bibliographischen Kirchenlexikon. Online Edition, www.bautz.de/bbkl.
- U s e n e r, H. Der heilige Tychon. Leipzig, 1907.
- V a i l h é, S. Jean Mosch. – In: “Échos d’ Orient” – 5, Paris–Constantinople, 1902, 106–116.
- V i a l a, A. Naissance de l’écrivain. Sociologie de la littérature à l’époque classique. Paris: Les éditions de Minuit, 1985.
- V o n S c h ö n b o r n, Ch. Sophrone de Jérusalem. Paris, 1972.
- W a l t e r s, C. C. Monastic Archeology in Egypt (Modern Egyptology Series). Warminster, 1974.
- W o o d m a n s e e, M. The Genius and the Copyright: Economic and Legal Conditions of the Emergence of the “Author”. – Eighteenth-Century Studies, 17, 1984, № 4, 425–448.
- W o r t l e y, J. A Repertoire of Byzantine beneficial tales (RBBT). <http://home.cc.umanitoba.ca/~wortley/>
- Z a s h e v, E. Lavrentiy’s miscellany / Tsar Ivan Alexandăr’s miscellany of 1348. Phototype edition. Sofia, 2015, 508 p.
- Z a s h e v, E. Monks are discussing women in the work of John Moschos Λειμὼν πνευματικός. – In: Scripta & e-scripta, 2004, № 2, 259-273.
- Z a s h e v, E. Scriptor Lavrentiy and his miscellany of 1348. – In: Papers of BAS. Humanities and Social Sciences. Vol. 2, № 1-2, 2015, 43-61.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

БАН	Българска академия на науките
ГИМ	Государственный исторический музей, Москва
Зогр.	Библиотека на Зографския манастир в Света гора
Лавр.	Лаврентиев сборник
Лавр. 1 – 13	Поредна глава от патеричния дял на Лаврентиевия сборник
НБКМ	Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, София
РНБ	Российская национальная библиотека, Санкт-Петербург
Син.	Ръкопис № 551 от Синодална сбирка на Държавния исторически музей в Москва
Син. 1 – 301	Поредна глава от превода на Λεζμόν в Син.
СП	Своден патерик
В	Berolinensis Graecus 221 (Philipp. 1624)
ВНГ	Bibliotheca Hagiographica Graeca
F	Florentinus Mediceus Laurentianus, Plut. X, 3
F 1 – 301	Поредна глава от преписа на Λεζμόν от F
М	Marcianus Graecus II, 21
Р	Parisinus Graecus 1596
PG	Patrologia Graeca
RBBT	Repertoire of Byzantine beneficial tales
V	Vindobonesis Hist. Gr. 42
VG	Vaticanus Graecus 738

П Р И Л О Ж Е Н И Я

Приложение 1

ТАБЛИЦА ЗА СЪОТВЕТСТВИЯ

Таблицата представя главите във **F**, като посочва съответствията им в популярни научни систематизации и в гръцките и славянските ръкописи, с които непосредствено е работено или чието съдържание е описано в цитираните по-долу изследвания.

- I. Първата колона отразява номерацията във **F** и **Син**.¹ Както беше споменато, тя съвпада напълно с едно единствено изключение – липсващата в **Син** десета глава.
- II. Във втората колона е представена номерацията в **PG**.² Отбелязани са липсите и пропуските спрямо **F**. В бележки под линия са направени препратки към допълващата **PG** публикация на **Смирнов**.³
- III. На трето място е представен ръкописът **Vaticanus Graecus 738 (VG)**.⁴
- IV. Четвъртата колона дава съответствия в ръкописа **Berolinensis Graecus 221 (B)**.⁵
- V. Петата колона съдържа индекса на главата в **Bibliotheca Hagiographica Graeca (BHG)**.⁶
- VI. На шесто място стои индексът на главата в **Repertoire of Byzantine beneficial tales (RBBT)**.⁷
- VII. В седмата колона са съответствията в **Сводния патерик (СП)**.⁸
- VIII. На осма позиция са разказите от патеричния дял на **Лаврентиевия сборник (Лавр)**.
- IX. В деветата колона са включени съответствията от **РНБ Q. I. 899**.⁹

¹ Номерацията е по изданието на **Син**. Вж. **С и н а й с к и й патерик**...41–400.

² Номерацията е по изданието на **Мин**. Вж. **M i g n e, J. P. Patrologiae cursus...**, Coll. 2847-3116. За посочените в тази колона липсващи глави от близкия до **F** и използван от **Котелие Parisinus Graecus 917** вж. **P a t t e n d e n, P. The text...**, с.43.

³ **С м и р н о в, И. М.** Синайский патерик...

⁴ За посочените в тази колона включени в изданието на **Ф. дьо Дюк** глави от близкия до **F** **Vaticanus Graecus 738** вж. **P a t t e n d e n, P. The text...**, с. 44.

⁵ За посочените в тази колона включени в изданието на **Ф. дьо Дюк** глави от **Berolinensis Graecus 221** вж. **P a t t e n d e n, P. The text...**, с.46.

⁶ Индексът е извлечен от **H a l k i n, F. Novum auctarim Bibliothecae Hagiographicae Graecae. Appendix VI. Brussels, 1984, с. 336.**

⁷ **W o r t l e y, J. A. Repertoire of Byzantine beneficial tales (RBBT).** <http://home.cc.umanitoba.ca/~wortley/>

⁸ Номерацията е по изданието на **Св. Николова**. Вж. **Н и к о л о в а, Св.** Патеричните разкази..., 147–397.

⁹ Поредността на главите от съчинението на **Йоан Мосх** в **РНБ Q. I. 899** е описана по фотокопие на ръкописа, предоставено ми любезно от **Св. Николова**. Разказите от **Pratum** са 25 и са обособени в началото на ръкописа. № 1: л. 1а–1б, № 2: л. 1б–1б, № 3: л. 1б–2б, № 4: л. 2б, № 5: л. 2б–3а, № 6: л. 3а–3б, № 7: 3б–5а, № 8, № 9: л. 7б–8б, № 10: л. 8б–10б, № 11: л. 10б–14а, № 12: л. 14а–15б, № 13: л. 15б–16б, № 14: л. 16б–18а, № 15: л. 18а–19б, № 16: л. 19б–21а, № 17: л. 21а–22б, № 18: л. 22б–26а, № 19: л. 35а–36а, № 20: л. 36а–39а, № 21: л. 39а–41а; № 22: л. 41а–41б, № 23: 41б–43а, № 24: 43а–44а, № 25: 44а–45а.

X. На последна позиция са съответствията в НБКМ 1039.¹⁰

I. F = Син 551	II. PG	III. VG 738	IV. B 221	V. VHG	VI. RBVT	VII. CII	VIII. Лавр.	IX. РНБ Q . I . 899	X. НБКМ 1039
1.	1.		1.		250.	47.			
2.	2.		2.	2080 – 80a	250/251.				
3.	3.	3.		2080 – 80a	251.				
4.	4.	4.			252.				
5.	5.				253.				
6.	5.	6.				93.			
7.	7.				255.				
8.	6.				254.				
9.	8.	8a.							
10. ¹¹	8.								
11.	9.				256.			2.	
12.	10.								
13.	10.								
14.	11.	IIa.			257.			1.	
15.	11.				257.				
16.	12.								
17.	13.	13.							
18.	14.	14.			258.				
19.	15.		15.		259.				
20.	16.				260.			3.	
21.	17.							4.	
22.	18.				261.	126.		5.	
23.	19.		19.	2120	262.				
24.	20.				263.				
25.	21.				264.				
26.	22.								
27.	23.								
28.	24.				265.				
29.	25.		25.		266.				
30.	26.			1450zv	267.	50.			
31.	27.		27a.		268.				
32.	27.				269.				
33.	28.				270.				
34.	29.			1450zu	271.				
35.	30.				272.			24.	
36.	31.				273.				
37.	32.						1.		
38.	33.								
39.	33.								
40.	34.								
41.	34.								
42.	35.								
43.	35.								
44.	36.			1448za	274.	108.		16.	
45.	37.			1448za	275.	151.	7.		
46.	38.				276.				
47.	39.				277.	19.		21.	
48.	40.					106.			
49.	40.								
50.	40.								
51.	40.								
52.	41.								
53.	42.								

¹⁰ Посочено е възприетото от Кл. Иванова означаване на страниците в ръкописа. Вж. И в а-н о в а, Кл. Уточнения към състава..., 263–279.

¹¹ Липсва в Син.

I. F = Синт 551	II. PG	III. VG 738	IV. B 221	V. BHG	VI. RBBT	VII. СП	VIII. Лавр.	IX. РНБ Q . I . 899	X. НБКМ 1039
54.	43.		43.		278.				
55.	44.				279.			22.	
56.	45.		45.	1444u, 1449t 1442rb	221/280.	17.			
57.	46.		46.			49.			
58.	47.		47.	1076c	281.				
59.	48.	48.			282.				
60.	49.	49.		1440kl	283.				
61.	50.	50a.			284.				
62.	50.								
63.	51.								
64.	51.								
65.	52.	52.							
66.	53.	53a.							
67.	53.	53b.							
68.	54.	54.							
69.	55.	55a.							
70.	55.	55b.				107.			
71.	56.		56a като 57.						
72.	56.				+/- - 33.				
73.	57.		57.		285.				
74.	58.		58.		286.				
75.	59.								
76.	60.	60.		1450zf	287.	161.	2.	9.	366d – 369b
77.	61.								
78.	61.								
79.	62.								
80.	63.		63.		288.				
81.	64.	64.							
82.	65.		65.		289.		3.		
83.	66.	66.			290.				
84.	67.								
85.	68.				222.				
86.	69.		69.	1442pa	223.				
87.	69.								
88.	69.								
89.	69.								
90.	69.								
91.	69.			492y	291.				
92.	70.	70.			294.				
93.	71.		71.						
94.	72.		72.		292.	55.			
95.	73.	73.					4.		
96.	74.								
97.	75.			1076r	293.			25.	
98.	76.			1450ib	295.		5.		
99.	77.		77.	1450j	296.	102.		10.	
100.	78.		78.	1450i	297=34.	35.	6.	11.	
101.	79.	79.						12.	
102.	80.		80.	1450jc	298.				
103.	81.		81.		299.				
104.	82.								
105.	83.				300.				
106.	84.				301.	137.			
107.	85.	85.	85.		222.	138.		13.	
108.	86.				223.				
109.	87.				302.				
110.	88.		88.		303.	140.			
111.	89.		89.		224.				
112.	90.				225.	132.			

I. F = Син 551	II. PG	III. VG 738	IV. B 221	V. BHG	VI. RBVT	VII. CII	VIII. Лавр.	IX. РНБ Q . I . 899	X. НБКМ 1039
113.	91.				226.				
114.	91.					133.			
115.	92.				304.	134.			
116.	92.				305.				
117.	92.								
118.	93.				227.	135.			
119.	94.				306.				
120.	95.		95.						
121.	96.								
122.	97.		97-8.	1322zc	228.	141.	8.		
123.	98.		97-8.						
124.	99.		99.		307.	136.			
125.	100.				229.				
126.	101.		101.	1450jk	22.				
127.	102.				308.				
128.	103.								
129.	104.							6.	
130.	104.								
131.	105.		105a.	1440w	309.	36.		7.	
132.	105.				310.				
133.	106.				311.				
134.	107.		107.	696e	312.	40.		20.	
135.	108.	108.			313.				
136.	109.								
137.	110.								
138.	110.								
139.	110.								
140.	110.								
141.	110.								
142.	110.								
143.	110.								
144.	110.								
145.	111.								
146.	112.		112.	1445wb	314.	142.			
147.	113.		113.						
148.	114.		114.		315.		9.		
149.	115.				230.				
150.	115.								
151.	115.								
152.	115.								
153.	115.								
154.	115.								
155.	116.	116.			316.	129.			
156.	117.								
157.	118.				317.				
158.	119.		119.		318.	143.			
159.	120. ¹²					130.			
160.	PG ¹³					131.			
161.	PG ¹⁴					127.			
162.	123.		123.		319.	144.			
163.	124.				320.				
164.	125.	125.		1445kb	321,	57.			
165.	126.								

¹² В PG крат липсва. Пропуснатите в PG глави от Pratum са публикувани от С м и р н о в, И. Синайский патерик..., 122–125. Същите глави Патенден публикува от F . В ж . P a t t e n d e n, P. The text..., 49–54.

¹³ В PG липсва гр. текст. С м и р н о в, И. М. Синайский патерик..., 122–123. Липсват листи в Parisinus Graecus 917.

¹⁴ В PG липсва гр. текст. С м и р н о в, И. М. Синайский патерик..., с. 123. Липсват листи в Parisinus Graecus 917.

I. F = Син 551	II. PG	III. VG 738	IV. B 221	V. ВНГ	VI. RBBT	VII. СП	VIII. Лавр.	IX. РНБ Q . I . 899	X. НБКМ 1039
166.	127.	127a.			322.	43.	10.		366a – 366d
167.	127.				323.				
168.	128.			876v-w					
169.	128.	128b. като 129		876v-w	324.				
170.	129.	129a.			325.				
171.	129.	129b.			325.				
172.	130.				326.				
173.	130.				326.				
174.	130.				326.				
175.	131. ¹⁵				327.				
176.	PG ¹⁶				327.				
177.	133. ¹⁷	133.			328.				
178.	134.	134.			329.				
179.	135.		135.		330.				
180.	136.	136.			331.				
181.	137.								
182.	138.								
183.	139.				332.				
184.	140.								
185.	141.		141.						
186.	142.		142.						
187.	143.		143.	1445jb	333.	45.	11.	8. ¹⁸	366c – 368b
188.	144.								
189.	144.								
190.	144.								
191.	144.								
192.	144.								
193.	144.								
194.	144.								
195.	144.								
196.	144.								
197.	145.		145.		334.				
198.	145.				334.				
199.	146.			1440km	335.				
200.	147.			982d	336.	52.			
201.	148.			982e	337.				
202.	149.		149.	982b	230.	53.			
203.	150.	150.		1440k	338.			17.	
204.	151.				239.				
205.	152.								
206.	152.								
207.	152.								
208.	152.								
209.	152.								
210.	152.								
211.	152.								
212.	152.								
213.	152.								
214.	152.								
215.	152.								

¹⁵ В PG краят липсва. С м и р н о в, И. М. Синайский патерик..., с. 125.

¹⁶ В PG липсва гр. текст. С м и р н о в, И. М. Синайский патерик..., с. 125. Липсват листи в Parisinus Graecus 917.

¹⁷ Липсват листи в Parisinus Graecus 917.

¹⁸ Отразява превода от СП., а не от Син.

I. F = Син 551	II. PG	III. VG 738	IV. B 221	V. BHG	VI. RBBT	VII. СП	VIII. Лавр.	IX. РНБ Q . I . 899	X. НБКМ 1039
216.	152.								
217.	152.								
218.	153.								
219.	154.				339.		12.		368d
220.	155.	155.			340.	124.			
221.	156.								
222.	157.				341.	125.			
223.	158.	158.			342.				
224.	159.		159a.						
225.	159.								
226.	159.		159c.						
227.	159.		159d.						
228.	160.		160.		343.				
229.	161.		161.			116.			
230.	162.		162.	1450zc	231.				
231.	163.		163a/ 163b.		344.	56.	13.		
232.	164.								
233.	165.	165.			345.				
234.	166.	166.			346.	58.			
235.	167.	167.			347.				
236.	168.								
237.	168.								
238.	168.								
239.	168.								
240.	168.								
241.	168.								
242.	168.								
243.	169.								
244.	170.			1442t	348.				
245.	171.								
246.	171.								
247.	172.								
248.	172.								
249.	172.								
250.	173.	173.			349.				
251.	174.	174.			350.				
252.	175.		175.	1322z	351.	146.			
253.	176.			1317k	352.	139.			
254.	177.		177.		353.				
255.	178.			1440ki	232.	63.			
256.	179.			1440kj	354.			14.	368b – 368d
257.	180.			1076rb	355.			15.	
258.	181.	181a.			356.				
259.	181. ¹⁹		181b.						
260.	182.		182.						
261.	183.		183.		357.	122.			
262.	184.				358.				
263.	184.	184b.			358.				
264.	184.	184c.							
265.	184.								
266.	185.	185.		1442s	4.	159.		18.	
267.	186.	186.		1442q	359.	145.			
268.	187.		187.					19.	
269.	188.	188.			360.				
270.	189.		189.	1442r	361.	20.			
271.	190.	190.							

¹⁹ Пропусната в преписа от Parisinus Graecus 917.

I. F = Син 551	II. PG	III. VG 738	IV. B 221	V. BHG	VI. RBBT	VII. CII	VIII. Лавр.	IX. РНБ Q . I . 899	X. НБКМ 1039
272.	191. ²⁰								
273.	192.	192.		721b	362.			23.	
274.	193.	193.		2037	363.	160.			
275.	194.		194.	1440kg	877.	120.			
276.	195.	195.		1322r	49.	68.			
277.	196.		196.	1318x	364.				
278.	197.		197.		374.	104.			
279.	198.	198.				128.			
280.	199.		199.	1448cd	365.	64.			
281.	200.	200.		1450uc	366.				
282.	201.	201.			367.				
283.	202.								
284.	203.				368.				
285.	204.				369.				
286.	205.			1445w	370.				
287.	206.					121.			
288.	207.		207.	1448nb	3.	103.			
289.	208.								
290.	209.								
291.	210.		210a.	1445f	28.				
292.	210.			1445f	28.				
293.	211.				371.				
294.	212.				372.				
295.	213.								
296.	214.				373.				
297.	215.				373.				
298.	216.								
299.	217.								
300.	218.								
301.	219.								

²⁰ Липсва в Parisinus Graecus 917.

Приложение 2

ПАРАЛЕЛНИ ТЕКСТОВЕ

Първи разказ

(Conversio et vita Babyloae mimi, nec non Cometae et Nicosae concubinarium eius)

Синайски патерик	Лаврентиев сборник	Florentinus Medicus Laurentianus, Plut. X, 3	Patrologia graeca
<p>№ 37</p> <p>Сєомраҳъε башеε εз гралдъε τυρѣсє киланкинѣтъмъ• именовъε бахваа• τъз имѣвшε нмашε дъдѣε жєгѣ• нма εδιнон κουμιτѣλ • дъ• Δρουζѣνн κομιτηу • дъ Δρουζѣνн никєса • живєз εδєργλιно • и дъβαалѣ ιακωβε δαστηγѣτ εδѣштєсѣкати εз εβєς εδιноок же εβєнιда εз цѣркєвъ • и прилаучи са по εβινο εωτєрєшио чєсти са εϋμє • εз то мγєго ιδѣжє пишєтъ ρεκын• поканитє са приελγιηιλαο са εστѣ цѣтєσ νєσηοє • и τὸ σαψιшаεиουϋ ραζεϋεε са ρѣтє εμουϋ на покαανιε и начѣ πακακѣти са • и начѣ κοριγѣти са самι дъεζъ ραδι ιηξє εετєοριηαε εβшє • и εбнє • εβιηε ιηξшєдъ • иξ цѣркє • и приεελγεε ωβєтє</p> <p>свои женѣε ρѣчє εб̄ нима • εβєтѣε како εομτλ χοδιηα ε βαма εєєργλιно • ωβєтє τѣεнио Δρѣζακъ при чєсти и нинѣε дъкъεε εмама имєвиннє εєкє βα εβєтѣε прєждѣε дъмъ • дъкъεε βαμтλ и εєε μοε имєвиннє дъа ραζα • εμѣгитє εбєтє εєε ραβєиου • εξ̄ εво ουξεε ω̄ Διєштєγєтѣο Διєε ιακωβ̄ ωμєιζακ са εєсєтє • и εβ̄κъεζ̄ чѣтєνιτѣε • ωβ̄тєε</p> <p>саψιшаεшн τѣο • ιαко εΔιηγεμнє οϋετѣи ωβ̄ετѣατѣε εμουϋ εз ελαζλμнι гλѣщє • Δλμнι при εβѣч̄εтн и при погыεмаε Διєштєγѣтѣи ωβ̄εтѣиηιηи εβѣх̄ομѣ • д̄ нинѣε ετλα χηѣϋшн εε</p>	<p>№ 1</p> <p>Сєомраҳъε башеε εз гралдъε τυρѣсє киланкинѣтъмъ• именовъε бахваа• τъз имѣвшε нмашε дъдѣε жєгѣ• нма εδιнон κουμιτѣλ • дъ• Δρουζѣνн κομιτηу • дъ Δρουζѣνн никєса • живєз εδєργλιно • и дъβαалѣ ιακωβε δαστηγѣτ εδѣштєсѣкати εз εβєς εδιноок же εβєнιда εз цѣркєвъ • и прилаучи са по εβινο εωтєрєшио чєсти са εϋμє • εз то мγєго ιδѣжє пишєтъ ρεκын• поканитє са приελγιηιλαο са εστѣ цѣтєσ νєσηοє • и τὸ σαψιшаεиουϋ ραζεϋεε са ρѣтє εμουϋ на покαανιε и начѣ πακακѣти са • и начѣ κοριγѣти са самι дъεζъ ραδι ιηξє εετєοριηαε εβшє • и εбнє • εβιηε ιηξшєдъ • иξ цѣркє • и приεελγεε ωβєтє</p> <p>свои женѣε ρѣчє εб̄ нима • εβєтѣε како εομτλ χοδιηα ε βαма εєєργλιно • ωβєтє τѣεнио Δρѣζακъ при чєсти и нинѣε дъкъεε εмама имєвиннє εєкє βα εβєтѣε прєждѣε дъмъ • дъкъεε βαμтλ и εєε μοε имєвиннє дъа ραζα • εμѣгитє εбєтє εєε ραβєиου • εξ̄ εво ουξεε ω̄ Διєштєγѣтѣο Διєε ιακωβ̄ ωμєιζακ са εєсєтє • и εβ̄κъεζ̄ чѣтєνιτѣε • ωβ̄тєε</p> <p>саψιшаεшн τѣο • ιαко εΔιηγεμнє οϋετѣи ωβ̄ετѣατѣε εμουϋ εз ελαζλμнι гλѣщє • Δλμнι при εβѣч̄εтн и при погыεмаε Διєштєγѣтѣи ωβ̄εтѣиηιηи εβѣх̄ομѣ • д̄ нинѣε ετλα χηѣϋшн εε</p>	<p>№ 37</p> <p>Μιόσιε τιεε ἦν ἐν Ταρωῶ τῆε Κιλικίαε • ὀνοματὶ Βαβύλαε • Οὗτοε εἶχεν δὺο φίλαε (ὄνομα τῆι μιᾶ ε Κομιτῶ καὶ ὄνομα τῆι ἄλλῃ Νικώεσα • ζῶν ἀσῶτωε • καὶ πρῶτῶν ὄσαπερ ἄξια τοῖε σινεργουδσιν δαίμοσιν. Ἐν μιᾷ οὖν εἰσιήθηεν εὖε τῆν ἐκκληεσῖαν • καὶ κατ' οἰκονομῖαν Θεου ἠνεγῖνωεκε το̄ εὐαγγέλιον. ἐν ᾧ ὑπεῖρχεν ἡ περιουχῆ ἢ Μετανοεῖτε ἤγγικε γάρ ἡ βαειλεῖα τῶν οὐρανῶν. Καὶ κατανογεις ἐπὶ τοῦτο. Καὶ ἐπὶ τοῖε πεπραγμενῶεε αὐτῶ. Καὶ παραορημα εἰελθῶν ἀπὸ τῆε ἐκκληεσῖαε • καὶ καλῆεασε τὰε δὺο φίλαε αὐτου • λέγει αὐτάε • Οἷδατε πῶε εἴησα μεθ' ὑμῶν ἐν ἀσῶτῖα καὶ ὅτι οὐδέποτε προετήεησα μιᾶν τῆε ἄλλῆε. Καὶ νῦν ἰδοὺ ἔχετε πάντα ὅσα ἐκτεσῶμιν ὑμῖν • λαβετε δὲ πάντα ὅσα ἐκτεσῶμιν ὑμῖν • λαβετε δὲ καὶ τὰ εἰᾶ πάντα. καὶ μερῖαεσθα • εἰνώ γάρ ἀπὸ τῆε σῆμερον ὑτᾶγῶ.</p>	<p>№ 32</p> <p>Μιόσιε τιεε ἦν ἐν Ταρωῶ τῆε Κιλικίαε • ὀνοματὶ Βαβύλαε • Οὗτοε εἶχεν δὺο φίλαε (ὄνομα τῆι μιᾷ) Κομιτῶ καὶ ὄνομα τῆι ἄλλῃ Νικώεσα • ζῶν ἀσῶτωε • καὶ πρῶτῶν ὄσαπερ ἄξια τοῖε σινεργουδσιν δαίμοσιν. Ἐν μιᾷ οὖν εἰσιήθηεν εὖε τῆν ἐκκληεσῖαν • καὶ κατ' οἰκονομῖαν Θεου ἠνεγῖνωεκε το̄ εὐαγγέλιον. ἐν ᾧ ὑπεῖρχεν ἡ περιουχῆ ἢ Μετανοεῖτε ἤγγικε γάρ ἡ βαειλεῖα τῶν οὐρανῶν. Καὶ κατανογεις εὖε τοῦτο, ἤξιατο μετὰ διακρυῶν ταλανῖεην εαυτον, ἐπὶ τοῖε πεπραγμενῶεε αὐτῶ. Καὶ παραορημα εἰελθῶν ἀπὸ τῆε Ἐκκληεσῖαε • καὶ καλῆεασε τὰε δὺο φίλαε αὐτου • λέγει αὐτάε • Οἷδατε πῶε εἴησα μεθ' ὑμῶν ἐν ἀσῶτῖα καὶ ὅτι οὐδέποτε προετήεησα μιᾶν τῆε ἄλλῆε. Καὶ νῦν ἰδοὺ ἔχετε πάντα ὅσα ἐκτεσῶμιν ὑμῖν • λαβετε δὲ καὶ τὰ εἰᾶ πάντα. καὶ μερῖαεσθα • εἰνώ γάρ ἀπὸ τῆε σῆμερον ὑτᾶγῶ.</p>

<p>εξ·σλβδμνι ρεκοκνι·δα λι πρι νεβηστι·ιι πρι ποβησβμι Διημνι·οβησνιχι τιι σα βεχουε σετβωριε·α ινδιε ιε·δα χηψεσι σετβωριτι βογουφδαβιοε Δ·ελο·το οσβελασιν ιγι·τιι ηδινιζ χηψεσι σετβωριτι·πο ιστινιε νε οσβασι ινα·ιιζ ιι πρι Δ·οβερ Δ·εχε οβησνιχι τιι βο·Δ·βε· το σλβσβεξ σεοβραχ··αβνε σαμζ βεζ ζατβωρζ βανιδε·ιι ζατβωρι σα βεζ ηδινιμωμ στβα ιτβ βε·Δ·ιμωμ·οιηε γε ραπρο·Δ·αβιζιι βεε ιμβνιε σεοε ρα·Δ·αβιτα ινιχιμωμ··ιι βεζ χρηνιζ ριζιζ ο·Δ·βετα σα·ιι χεζινιου· σετβωρισι βανιζ εια ζατβωριετα σα βεζ νεβη· τβωρ Δ·ε· τοτο γε σαμζ ποδινζ ρεχε βιν·ε·χ·ε··ιι βε·ε·δ·ο·α·ε·α·ε·ζ εζ ινιμ··ιι βε·λ·μ·ιι νε βε·ε·τ·ε· βο ιε·στ·ε· ζ·ε·λο σβη·ε·ρε·ν·ε· ιι κρ·ε·π·ο·κ·ε·ζ β·ε·τ·ε·ν·ε·κ·ε·ζι ···</p>	<p>σετβωριτι βγουφδαβιοε Δ·ελο τογ·Δ·Δ ωσβελασιν ια ιι ε·δινιζ χηψεσι σε σετβωριτι; πο ιστινιε νε νετβασι ινα··ιιζ ιι πρι Δ·οβερ·ε·ε·τ·ε·β·ι·μ·ι·ο·β·η·σ·ν·ι·χ·ι· τιι βε·Δ·α·β·ι·μ··το σλβσβεξ σεοβραχ··αβνε σαμζ βεζ ζατβωρζ βανιδε ιι ζατβωρι σα τβωρ·Δ·ο βεζ ε·δινιμωμ στβα ιτβ βε·Δ·ιμωμ··οιηε γε σε ραπρο·Δ·αβιε ιμβνιε σεοε ρα·Δ·αβιε τιι η·ιι χρεβωριζιχι βε·ε·τ·ε·· ιι χεζινιζ σετβωριε βανιζ στβα ιι ζατβωριετα σα ιι τ·ε··το γε σαμζ ιω·δινιζ βιδ·ε·τ· ρε·ε··ιι βε·ε·δ·ο·α·ε·ζ εζ ινιμ··ιι βε·λ·μ·ιι βε ιι ηι να πο·ε·ζ·κ··μ·ο·ε·κ·ε· βο ε·ε·τ·ε· ζ·ε·λο σβη·ε·ρε·ν·ε· ιι κρ·ε·π·ο·κ·ε·ζ β·ε·τ·ε·ν·ε·κ·ε·ζι</p>	<p>αποτοσσομαι και γινομαι μοναχος. Αι δε ως εξ ενος στοματος αποκριθεσαι λεγουσιν αυτω μετα δακρυων· Εις την μεν ασωπιαν και εις την της ψυχης ημων απολειαν αυτω μετα θελεεις ποησαι τουτο το θεαροστον εργον, αφιεις ημιας και μονος ποιεις; Ονωσ ουκ εαξ ημιας αλλα και εις το καλον κοινουμεν σοι. Και ο μεν μιμος ευθυς αυτου απεκλεισεν εις ενα των της πολεωσ· εκειναι δε πολησασαι παντα τα αυτου δεδωκασιν πτωχοις και λαβουσαι και αυται το ασκητικον σχημα, πλησιον του πυργου ποιησασαι αυταις κελλιον ευταξ απεκλεισαν. Τουτω καγω συνετυχον και ωφελθην. Εστι γαρ ο ανηρ πανυ ταπεινοσ και συμπαθεισ και ελειμων. Γεγραφα δε και τουτο εις ωφελειαν των εντυγχοντων.</p>	<p>λαβετε δε και τα εμα πάντα, και μερισασθε· εγω γαρ απο της σημερον υπαγω, αποτασσομαι, και γινομαι μοναχος. Αι δε ως εξ ενος στοματος αποκριθεσαν αυτω, λεγουσαι μετα δακρυων· Εις μεν την αμαρτιαν και εις την της ψυχης ημων απολειαν εκοινοηισαμεν σοι, και αρτι οτε θελεισ ποιησαι τουτο το θεαροστον εργον, αφιεις ημιας, και μονος ποιεις; Ονωσ ουκ εαξ, αλλα και εις το καλον κοινουμεν σοι. Και ο μεν μιμος, ευθυς αυτου απεκλεισεν εις ενα των τειχων του πυργου της πολεωσ· εκειναι δε πολησασαι τα αυτου δεδωκασιν πτωχοις, και λαβουσαι και αυται το ασκητικον σχημα, ποιησασαι κελλιον αυταξ πλησιον του πυργου, αυταξ απεκλεισαν. Τουτω καγω συνετυχον, και ωφελθην. Εστιν γαρ ο ανηρ πανυ συμπαθεισ, και ελειμων, και ταπεινοφρον. Γεγραφα δε και τουτο εις ωφελειαν των εντυγχοντων.</p>
---	---	---	---

Втори разказ

(Factum egrégium sanctimonialis feminae, per quod compunctus adolescens eius amator, monachus effectus est)

Синайски патерик	Лаврентиев сборник	РНБ Q.1.899	НБКМ 1039	Florentinus Medicus Laurentianus, Plut. X, 3	Patrologia graeca
№ 76	№ 2	7 ^о -8 ^о	366/d - 369/b	№ 76	№ 60
<p>Поведа намъ ивкъто хѡлѡвезъ • сощимаъ въ лавемдурнѣ таково • манастрина ивкъто рѣкъ • сѣдалше въ своемъ домоу вѣзмалъ въ створѣнцѣ • и сѣмотраци свои дѣши • въ пестъхъ и въ въдъвннхъ • прѣзъбавъ • и мноты мнлостанѣ твораци • изъ иже възномъ бореть са съ чакъ дѣаволъ • не търѣпа такъвънхъ • добрѣнрвани дѣвѣ • въздъвнже на нѡ внхъ • въздъжи нѣкомъ очноши желанне сотонни • живѣше же сѣвнѣ домоу</p>	<p>Поведа намъ ивкъши хрѣтоловецъ, бывше въ лавемдурнѣ таково • иннокънв рѣ ивкъторѣд сѣдъше въ своемъ домоу вѣзмалъ въ створѣнцѣ и свои дѣши прилежъ • пестъ и въдънѣ сѣврѣшлѣнцѣ, и многы малъна творѣнцѣ • нѣкъ прено рѣткъ ивкъ иже чакъ дѣаволъ • не моты зрѣти тѣцѣхъ добрѣ • вѣченъ дѣбы тожъ • вѣдѣши на на великъ вѣрѣ и прѣхъ • въздъжи въ на рѣцѣ иноши нѣкомъ • любовь великъ къ нѣн сѣтанннкъ • живѣше же ѡтрокъ тѣъ вънѣ домоу ѣжъ • и ѣгда хѡтѣвше нѣзгыти своего и поити въ цркъвѣ</p>	<p>Поведа намъ ивкъши хрѣтоловецъ, бывше въ лавемдурнѣ таково • иннокънв рѣ ивкъторѣд сѣдъше въ своемъ домоу вѣзмалъ въ створѣнцѣ и свои дѣши прилежъ • пестъ и въдънѣ сѣврѣшлѣнцѣ, и многы малъна творѣнцѣ • нѣкъ прено рѣткъ ивкъ иже чакъ дѣаволъ • не моты зрѣти тѣцѣхъ добрѣ • вѣченъ дѣбы тожъ • вѣдѣши на на великъ вѣрѣ и прѣхъ • въздъжи въ на рѣцѣ иноши нѣкомъ • любовь великъ къ нѣн сѣтанннкъ • живѣше же ѡтрокъ тѣъ вънѣ домоу ѣжъ • и ѣгда хѡтѣвше нѣзгыти своего и поити въ цркъвѣ</p>	<p>Поведаше мнѣ рѣ сѡфронн мѡкъ въгѡвѣ сѡщима намѣ въ лавемдурнѣ, рѣкън чрѣнорнзца сѣдѣваше въ свои домоу малъчѣнн. и пѣсѡуци се зѣло въ свои дѣши дѣчѣмъ и въдѣннѣмъ сѣврѣшлѡщнмъ се • и многы мѣлѡстн творѣнцѣ, нѣ иже прѣно рѣткъ творннѣ на чѣкъ дѣаволѣ, не моты видѣти дѡврѣ дѣвъ дѣкъ тоѣ вѣстѣн на но велнкѡ вѡврѡ и прѣхъ, и вълѡжъ очнѡ сѡтрѡкъ июно на рѣцѣ лѡвѡвъ велнкѡу къ нѣн сѣтаннѡу, жнвѣваше же ѡтрокъ тѣъ вънѣ домоу дѣбы тоѣ тн ѣта хѡтѣваше чрѣнорнзнца та нѣзъ домоу своего</p>	<p>Διηγήσατο ἡμῖν τὶς φιλόχριστος οὖσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοιοῦτον. Μοναστήριά τις, φησὶ, ἐκάθητο εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, ἠσυχάζουσα καὶ φροντίζουσα τῆς ἰδίας ψυχῆς. ἐν νηστείαις καὶ προσευχαῖς καὶ ἀγρυπνιαῖς διατελοῦσα, καὶ πολλὰς ἐλεημοσύνας ποιοῦσα. Ἀλλὰ αἰεὶ πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων διαβόλος, μὴ φέρων τὰς τοιαύτας ἀρετὰς τῆς παρθένου ἐπίπυρεν κατ' αὐτῆς κοινορτόν. Ἀνεβόλε γὰρ</p>	<p>Διηγήσατο ἡμῖν τὶς φιλόχριστος οὖσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοιοῦτον. Μοναστήριά τις, φησὶ, ἐκάθητο εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, ἠσυχάζουσα τῆς ἰδίας ψυχῆς ἐπιμελουμένη, ἐν νηστείαις καὶ ἀγρυπνιαῖς διατελοῦσα, καὶ πολλὰς ἐλεημοσύνας ποιοῦσα. Ἀλλὰ ὁ αἰεὶ πολεμῶν τοῖς ἀνθρώποις διαβόλος, μὴ φέρων τὰς τοιαύτας ἀρετὰς τῆς παρθένου ἐπαγείρει κατ' αὐτῆς κοινορτόν.</p>

<p>иѧ оѣноша • вѣдѧ же хѣтѧше манастирна</p> <p>изъгнѣ • изъ домоу своего • хѣтѧши еъзъ мѣтвѣннѣи домиъ</p> <p>визитнѣ • да бѣи помояла са • не оставааше оѣноша пакостнѣи нѣ дѣла и скръби нѣи твора • глаше же и нѣкѧма къзъ нѣн • ѡже еъзъ пристѧнѣ сочѣтъ</p> <p>жалѣдоубивнѣннѣиъ</p> <p>ѧко състоужитнѣи си манастирнѣи отъзъ пакостнѣи оѣноша • и не исхѣдѣтъ ѡ своего домоу • еъзъ идннѣжъ дѧнѣ послѧ</p> <p>къзъ нѣмоуъ чѣноризнѣца</p> <p>тѧ работннѣцоу свою главошнѣ • приди тѣрѣвоучѣтъ тѣбе</p> <p>госпожа моѧ • оѣноша же поидѣ къзъ нѣн</p> <p>радоуѣ са • акы прижити хѣтѧ свое желаннѣ</p> <p>чѣноризнѣца же сѣдѣше тѣкъщи постава • и ѧко приидѣ юноша рече къзъ нѣмоуъ • приди тѣрѣвоучѣтъ тѣбе</p> <p>госпожа моѧ • оѣноша же поидѣ къзъ нѣн</p> <p>радоуѣ са • акы</p>	<p>чѣноризнѣца изъ домоу своего • и гнѣи еъзъ цѣркъ мѧнѣти са боу • тогда не дааше еи юноша тѣ • притѣжажъ и печѧлѣ еи твора • глаше бѣи нѣи словеса къзъ нѣн ѡже еъзъ побѧ глѧти любѧциннѣиъ</p> <p>зѣло такѣжъ любовѣ • чѣноризнѣца же того радѣи не смѣлаше еъзъ цѣркъ хѣдоути • нѣи же зѣло еи притѣжааше • едннѣжъ оѣбѣн послѧ къзъ нѣмоуъ глѧши емоуъ приди тѣрѣвоучѣтъ тѣбе госпожа моѧ • юноша же иде къзъ нѣн радѣуѣ са • акы прижити хѣтѧ свое желаннѣ</p> <p>чѣноризнѣца же сѣдѣше тѣкъщи постава • и ѧко приидѣ юноша рече къзъ нѣмоуъ • приди тѣрѣвоучѣтъ тѣе братѣ чѣсо радѣи ми такы печѧли тѣрѣнѣшнѣ • и не дѧлѣши</p>	<p>еже помолитнѣ са, не оставааше жъ юноша глѧчѧма и скръбѧ жъ • глаша же и нѣкѧма къзъ нѣн бладоубѣла • ѧко же оѣбѣн доуѣжити са инѣкънѣи ѡ блаженѣ юнака оиѧ, еже къ томѧ не исхѣдѣти изъ домоу • еъзъ едннѣжъ оѣбѣн послѧ иннѣкънѣиъ слаженнѣиъ своѣкъ къ юнакъ глѧци • поидѣи тѣрѣвоучѣтъ тѧ гѣжа моѧ • юнакъ же поидѣ къзъ нѣн радѣуѣ са, мнѣебъ помѡчнѣи вола своѣкъ • иннѣкънѣиъ же сѣдѣше</p> <p>еъзъ етѧмѣ тѣкънѡу • приидѣшъ же юнакъ, рече сѧдѣи • сѣдѧшъ емѧ, рече • по истинѣ тѣи гнѣи братѣ; почто ма тѧко ѡскръбѧвѣши и не ѡстававѣши ма изъгнѣи изъ домоу моего • ѡбѣща же юноша глѧ, по истинѣ</p>	<p>изъгнѣи и гнѣи еъзъ цѣркъ мѧнѣи се къ боу, то не дѧдѣше еи юноша тѣ притѣжае еи, и печѧли нѣи твора. глаше во словеса къзъ нѣн, ѡже побѣмѣтъ глѧти любовнѣиъ зѣло чѣноризнѣца тѣ дѣла оѣже не смѣлаше хѣдоути еъзъ цѣркъ. зѣло же нѣи притѣжааше. едннѣжо чѣноризнѣца тѧ (пѣла к' нѣмоуъ) работннѣцоу свою, глѡщи. приди тѣрѣвоучѣтъ тѣ гѣжа моѧ. юноша иде къзъ нѣн радѣуѣ се, акы помѡчнѣи хѣте свою мыслѣ. чѣноризнѣца же сѣдѣше тѣкъщи постава. и ѧко приидѣ юноша, рече дѧла къ нѣмоуъ, сѣдѣи. и сѣдѣста, рече къ нѣмоуъ, пакы. по истинѣ тѣи братѣ чѣсо рѣ ми² печѧлъ тѧкоуъ тѣрѣнѣши. и не дѧлѧши ми изъ домоу моего изгнѣи.</p>	<p>Ἐνεβαλεν γάρ τι νεώτερόν ποθον εἰς αὐτὸν σατανικόν. Ἦμενον δὲ τοῦ οἴκου ἔξωθεν ὁ νεώτερος. Ὅτε οὖν ἐβούλετο ἡ μονάστρια ἐξελεῖν, καὶ τοῦ οἴκου αὐτῆς ἀπιῦσα εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον εἰς τὸ εὐξασθαι, οὐκ εἶα ὁ νεώτερος, ὄχλων, καὶ θλίβον αὐτήν, οἷα ἀρμόζει τοῖς φιλέροισι· ὄχλων καὶ θλίβον αὐτήν, ἔλεγεν δὲ καὶ τινα πρὸς αὐτήν ἅεικώς ἀρμόζει τοῖς φιλέροισιν· ὥστε λοιπὸν ἀναγκασθῆναι τὴν μονάστριαν ἐκ τῆς ὄχλησεως τοῦ νεώτερου μὴ εἶναι τοῦ αὐτῆς οἴκου. Ἐν μᾶ οὖν ἡμερᾶ πέμπετ ἡ μονάστρια τὴν ὑπηρετοῦσαν αὐτῇ πρὸς τὸν νεώτερον, λέγουσα· Ἐὰθε, θέλει σε ἡ κυρία μου. Ὁ δὲ</p>
--	--	---	---	--

² В текста, публикуван от К. Иванова, различитането ра̀ми е негочно. Съставката с Лавр. показва, че е необходимо предложът да се раздели от дательната форма на личното местоимение. Вж. И в а н о в а, К. Уточнения..., с. 272.

<p>прихвати хота свои помогаша. • чрыница же сѣдаше сама тѣхъцици постъвѣз свои· ѿко приде оушоша рече къ немощу пакъзи· по истинѣ тѣзи братѣ· чько радѣ ми печали тѣкзи твориши·</p>	<p>ми иѣзгити иѣ домоу могоч· и рече еи юноша по истинѣ зѣвало та любѣ гѣ· егда та оуѣдѣ ѿкъсы ѡтнече еи· мѣ· вѣсь· и рече что видѣла добро тако лювиши ма· чнн же рече оци твои добръ видѣла тѣ во ма прѣвѣцѣметѣ чрѣворизница же ѿко то савыша ѿко оци еѣ прѣвѣцѣметѣ юношк того· и дръжжци покорѣжк иѣтъкнж си· и· и· сѣ видѣ· вѣв юноша ѿко того радѣ иѣтъче си· оци, вжасе са· и пока са· вѣлми· и· дѣ· вѣ скитѣ и· вѣз· чрѣзы· рѣзѣ вѣвѣче са· и· вѣз· крѣповѣз чрѣвѣцѣз ѿкоже и· си·</p>	<p>гѣ моа, вѣлми любѣла та· и· вѣлнегда вѣжкѣ тѣвѣ, вѣв ѿко ѡтнѣ вѣвѣж· она же къ немощу рѣ, коѣ добру видѣши на мнѣ ежѣ тако любѣши ма, юноша же рѣ· С· и· тѣвѣк сѣмѣцѣжѣт· ма· и· нѣкыи же ѿко вѣвѣла оци еѣ лѣстѣтъ ѡнакѣ· дръжжци тѣкнѣю сѣвалѣкѣ, иѣзѣдѣ оѣвѣ оци сѣви· и· сѣ видѣ· вѣв юноша ѿко сего радѣ иѣзѣдѣ и· нѣкыи же С· и· сѣви· и· снѣпане са· поидѣ вѣз скитѣ, и· покор са· вѣз мнѣжѣ ѿскѣви·</p>	<p>ѡтнѣцѣ юноша тако рѣкѣ, по истинѣ гѣ моа, зѣвало тѣ любѣма· и· снѣкѣци тѣ вѣжѣ, ѿко ѡтнѣмѣ· вѣжѣ вѣвѣ· С· и· жѣ рече къ немощу· что ми видѣла добро, тако ма· любѣши· юноша рѣ· ечи твои видѣла добръ· и· тѣв оуѣв мене прѣвѣцѣметѣ· чрѣворизница же ѿко то савыша, ѿко С· и· жѣ прѣвѣцѣметѣ юношѣ, того· да дръжжци покорѣжю и· коже поставѣ т· чѣашѣ, тѣвѣже аѣни вѣвѣ С· и· жѣ сѣви иѣтъче· тѣ же юноша оужасѣ се· вѣлми, и· дѣ· вѣ скитѣ, и· вѣвѣвѣче се· вѣ чрѣзы· рѣзѣ· и· вѣз· крѣповѣкѣ чрѣвѣцѣз ѿкоже и· дръжжѣ·</p>	<p>ѡтнѣцѣ юноша тако рѣкѣ, по истинѣ гѣ моа, зѣвало тѣ любѣма· и· снѣкѣци тѣ вѣжѣ, ѿко ѡтнѣмѣ· вѣжѣ вѣвѣ· С· и· жѣ рече къ немощу· что ми видѣла добро, тако ма· любѣши· юноша рѣ· ечи твои видѣла добръ· и· тѣв оуѣв мене прѣвѣцѣметѣ· чрѣворизница же ѿко то савыша, ѿко С· и· жѣ прѣвѣцѣметѣ юношѣ, того· да дръжжци покорѣжю и· коже поставѣ т· чѣашѣ, тѣвѣже аѣни вѣвѣ С· и· жѣ сѣви иѣтъче· тѣ же юноша оужасѣ се· вѣлми, и· дѣ· вѣ скитѣ, и· вѣвѣвѣче се· вѣ чрѣзы· рѣзѣ· и· вѣз· крѣповѣкѣ чрѣвѣцѣз ѿкоже и· дръжжѣ·</p>	<p>ѡтнѣцѣ юноша тако рѣкѣ, по истинѣ гѣ моа, зѣвало тѣ любѣма· и· снѣкѣци тѣ вѣжѣ, ѿко ѡтнѣмѣ· вѣжѣ вѣвѣ· С· и· жѣ рече къ немощу· что ми видѣла добро, тако ма· любѣши· юноша рѣ· ечи твои видѣла добръ· и· тѣв оуѣв мене прѣвѣцѣметѣ· чрѣворизница же ѿко то савыша, ѿко С· и· жѣ прѣвѣцѣметѣ юношѣ, того· да дръжжци покорѣжю и· коже поставѣ т· чѣашѣ, тѣвѣже аѣни вѣвѣ С· и· жѣ сѣви иѣтъче· тѣ же юноша оужасѣ се· вѣлми, и· дѣ· вѣ скитѣ, и· вѣвѣвѣче се· вѣ чрѣзы· рѣзѣ· и· вѣз· крѣповѣкѣ чрѣвѣцѣз ѿкоже и· дръжжѣ·</p>	<p>ѡтнѣцѣ юноша тако рѣкѣ, по истинѣ гѣ моа, зѣвало тѣ любѣма· и· снѣкѣци тѣ вѣжѣ, ѿко ѡтнѣмѣ· вѣжѣ вѣвѣ· С· и· жѣ рече къ немощу· что ми видѣла добро, тако ма· любѣши· юноша рѣ· ечи твои видѣла добръ· и· тѣв оуѣв мене прѣвѣцѣметѣ· чрѣворизница же ѿко то савыша, ѿко С· и· жѣ прѣвѣцѣметѣ юношѣ, того· да дръжжци покорѣжю и· коже поставѣ т· чѣашѣ, тѣвѣже аѣни вѣвѣ С· и· жѣ сѣви иѣтъче· тѣ же юноша оужасѣ се· вѣлми, и· дѣ· вѣ скитѣ, и· вѣвѣвѣче се· вѣ чрѣзы· рѣзѣ· и· вѣз· крѣповѣкѣ чрѣвѣцѣз ѿкоже и· дръжжѣ·</p>	<p>ѡтнѣцѣ юноша тако рѣкѣ, по истинѣ гѣ моа, зѣвало тѣ любѣма· и· снѣкѣци тѣ вѣжѣ, ѿко ѡтнѣмѣ· вѣжѣ вѣвѣ· С· и· жѣ рече къ немощу· что ми видѣла добро, тако ма· любѣши· юноша рѣ· ечи твои видѣла добръ· и· тѣв оуѣв мене прѣвѣцѣметѣ· чрѣворизница же ѿко то савыша, ѿко С· и· жѣ прѣвѣцѣметѣ юношѣ, того· да дръжжци покорѣжю и· коже поставѣ т· чѣашѣ, тѣвѣже аѣни вѣвѣ С· и· жѣ сѣви иѣтъче· тѣ же юноша оужасѣ се· вѣлми, и· дѣ· вѣ скитѣ, и· вѣвѣвѣче се· вѣ чрѣзы· рѣзѣ· и· вѣз· крѣповѣкѣ чрѣвѣцѣз ѿкоже и· дръжжѣ·</p>	<p>ѡтнѣцѣ юноша тако рѣкѣ, по истинѣ гѣ моа, зѣвало тѣ любѣма· и· снѣкѣци тѣ вѣжѣ, ѿко ѡтнѣмѣ· вѣжѣ вѣвѣ· С· и· жѣ рече къ немощу· что ми видѣла добро, тако ма· любѣши· юноша рѣ· ечи твои видѣла добръ· и· тѣв оуѣв мене прѣвѣцѣметѣ· чрѣворизница же ѿко то савыша, ѿко С· и· жѣ прѣвѣцѣметѣ юношѣ, того· да дръжжци покорѣжю и· коже поставѣ т· чѣашѣ, тѣвѣже аѣни вѣвѣ С· и· жѣ сѣви иѣтъче· тѣ же юноша оужасѣ се· вѣлми, и· дѣ· вѣ скитѣ, и· вѣвѣвѣче се· вѣ чрѣзы· рѣзѣ· и· вѣз· крѣповѣкѣ чрѣвѣцѣз ѿкоже и· дръжжѣ·</p>
---	---	--	--	--	--	--	--	--

<p> τὸ το βαλιν ὀχι σι иετѣче• ѡржаде са•и покѡлѡвѣ са бѣльми и•де еѣ екѣтѣ•и еѣ чѣрѣзи рѣзѣи обѣче са•и еѣистѣ крѣпѣкѣ зѣло• чѣрѣриѣзѣи и•ко же и бѣси :— </p>			<p> οὗτος ἀγατᾶς με· Ὁ δὲ νεώτερος λέγει· Τοὺς ὀφθαλμούς σου· αὐτοὶ γὰρ καὶ ἠπάτησαν με· Ἡ δε μονάστρια ὡς ἤκουσεν, ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἠπάτησαν τὸν νεώτερον, κρατούσα τὸν κερκίδιον αὐτῆς ἔδακεν καὶ εὐθείως ἐξέβαλε τοὺς δύο ὀφθαλμούς αὐτῆς. Καὶ τοῦτο ἰδὼν ὁ νεώτερος ὅτι δι' αὐτὸν ἐξέβαλλεν ἡ μονάστρια τοὺς δύο ὀφθαλμούς αὐτῆς, κατανυγείς ἀπῆλθεν εἰς Σκίτιν καὶ ἀπετάξατο καὶ γέγονεν καὶ αὐτὸς δοκιμὸς μοναχός. </p>	<p> ἠπάτησαν τὸν νεώτερον, κρατούσα τὸν κερκίδιον αὐτῆς ἔδακεν, καὶ ἐξέβαλεν τοὺς δύο ὀφθαλμούς αὐτῆς. Καὶ τοῦτο ἰδὼν ὁ νεώτερος ὅτι δι' αὐτὸν ἐξέβαλλεν ἡ μονάστρια τοὺς β' ὀφθαλμούς, κατανυγείς ἀπῆλθεν εἰς Σκίτιν καὶ ἐγένετο καὶ αὐτὸς δοκιμὸς μοναχός. </p>
--	--	--	--	--

Трети разказ
(De eodem - i. e. de abbate Stephano monasterii Aeliotarum presbytero)

Синайски патерик	Лаврентиев сборник	Florentinus Medicus Laurentianus, Plut. X, 3	Patrologia graeca
<p>№ 82</p> <p>Λεβα νομιζτ νεμουζ же нма момеца са поведа нма-ο μιλιμιεζ семь старци-Γτο же н ο λεβ γε старце ако бол-вез ιατριε свонимι λιετς-вз иен же болезни-и почи стала ιεγο αψα-νεγ-αα же се поноуж-ααααхъ врачеве-ζακολена вζακοуцити-ι нмаше блажензи сь брата вεβαοριζαα-ζελο же блага и говεшина живοуца по боч-ελαετς же ιαδοуцоу проζεуτ-φοу ζακολенаμ-ι прити братау ιεγο вεβαοριζαα-и вид-вез ζαζεуε ιεμь-и печальмζ взиетъ ζελο- ιακο ρεκεше ѿ толнка поста и вεζα-ρβαηηηα-вз ιοнь чинс ιεго ζακολена вζακοуци-и αβηε βεи вεζ-ετρεζε-и вид-в ιεгого глѡца кз ιεμουζ чинь σεβαλзин са ο проζεуτ-φοε-ιαко вид-в и-εδοуца ζακολε-ηα-не вβεи ли ιαко вεβαζι α-ββα вζακοуци-и послοуσηηηηα ραδι-ι-εεго ραδι ζαζεуεти не под-οβлетъ ти-αцце ли χοιεши вεβαди-и-вз κοηηи σαεβε еετς братаε твон-εβрати са</p>	<p>№ 3</p> <p>Вѣць ιωάνιηζ • εμωζε нма проречено еετς αμεα ть же σεαζα ο σαβηημζ семь старци-ιμεηηα же ο ψιχι ετφραηε γλα ιαко бол-вез ιατριε свонимι λιετς-вз иен же αзи почи стго αψα-εεго ραδι ρε πριηε-αηηηεζ врачеве маса ιαсти τογ-αα-ιμγеше же блаженнь тζ старецз брата вεζ мирε ζεβαο говεβηηα-и по εβηηο повеленнио живεηηα-πριηοуци же са старцоу ιαδ-αцоу маса прити братау ιεго ιιηρ-εκομω-и вид-вез и пожади еи и вεζμηти са οψιμοιζ ζεβα-ιμже ѿ толнка говεηηα и вεζβεηηηα на κοηηεζ прише мазε вζακοуци-ιποτμ же εμωζ αβηε ιακς ζιμζ ιετβηηι-и вид-вше ιεεκοετο глѡца εμωζ-что са еиι сьμκηηηαζ и σεβαλзинηα на проζεуτ-φο-ιμже и вид-в ιαδ-αцца маса-не вβεи ιαко по ηεβηι еετς ιαλз маса-и не ιωλοуσηηηηα ραди-ι-πο ιετβηηε не вити са того ρади вαλζηηηηι-αцце ли εго χοιεши вид-εти вεζ κοηη-εετς σαεβε братаε твон το ιωβрати са вεβαπατэ-αα εββηηηи и ѿη же ιωβратиε са</p>	<p>№ 82</p> <p>Ο αββας Ιωάννης επίκλην Μολυβας διηγήσατο ημιν περι του αοιδιμου τουτου γεροντος, λεγω δη του αββα Στεφάνου, λεγων, οτι ασθενησας το ηπαρ αυτου χαλεπωσ εν τη ασθενεια ενη και ανεπαυε η αγια αυτου ψυχη, οτι τουτον ηνάγκασαν οι ιατροι θύματος μεταλαβειν. Ειχε δε ο μακάριος ουτος αδελφον κοσμικον μεν, πανу δε ευλαβη και κατα Θεον ζωντα. Εγενετο ουν εν τω εσθειν τον πρεσβυτερον του θύματος ελθειν τον αδελφον αυτου τον κοσμικον και ιδων αυτον εσκανδαλισθη και ελυπηθη πανу, οτι, φησιν, απο της τωσαυτης ασκησεως και εγκρατειας εις την τελευτην αυτου θυτου μετελαβεν. Και ευθεος γινεται εν εκστασει, και θεωρει τινα λεγοντα μετελαβεν. Και ευθεος γινεται εν εκστασει, και θεωρει τινα λεγοντα</p>	<p>№ 65</p> <p>Ο αββας Ιωάννης επίκλην Μολυβας, διηγήσατο ημιν περι του γεροντος, λεγω δη του αββα Στεφάνου, λεγων, οτι χαλεπωσ εν ασθενεια και νοση υπηρχεν- τουτον ιατροι ηνάγκασαν θυματος μεταλαβειν. Ειχε δε ο μακάριος ουτος αδελφος κοσμικον πανу ευλαβη, και κατα Θεον ζωντα. Εγενετο δε εν τω εσθειν τον πρεσβυτερον το θυμα, ελθειν τον αδελφον αυτου τον κοσμικον, και ιδων αυτον εσκανδαλισθη, και ελυπηθη πανу, οτι, φησιν, απο της τωσαυτης ασκησεως και εγκρατειας, εις την τελευτην αυτου θυτου μετελαβεν. Και ευθεος γινεται εν εκστασει, και θεωρει τινα λεγοντα μετελαβεν. Και ευθεος γινεται εν εκστασει, και θεωρει τινα λεγοντα</p>

<p>взплатъ и оузыръши•и оурагнѣзъ са рѣкзше•внѣзъ прѣзвугѣра прѣплатъ ако при гнѣ•и рече ми рѣкзше гвннззи са• вижъ брѣггъ твѣни взъ какои слабѣ иеть.:</p>	<p>βιάς προζυτήρα τοπο βεπλάτα ακο ή γα ή γλα μι ρέχε ιαβε ή τα . σε τι τβονι βρα βζ καкои слабѣ иеть.–</p>	<p>αὐτῷ· Τί ἐσκανδαλισθῆς εἰς τὸν πρεσβύτερον, ὅτι ἴδες αὐτὸν ἐσθίοντα θυτοῦ; Οὐκ οἶδας, ὅτι διὰ ἀνάγκην μετέλαβεν καὶ διὰ ὑπακοῆν; Ὅπως διὰ τοῦτο σκανδαλισθῆναι οὐκ ὀφείλεις. Εἰ δὲ θέλεις ἰδεῖν ἐν ποίᾳ δόξῃ ἐστὶν ὁ ἀδελφός σου, στραφῆτι εἰς τὰ ὀπίσω καὶ βλέπεις. Καὶ στραφείς, φησί, ἴδε τὸν πρεσβύτερον ἐσταυρωμένον ὡς ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ λέγει μοι, φησί, ὁ φανείς· Ἴδε ὁ ἀδελφός σου ἐν ποίᾳ δόξῃ ἐστίν.</p>	<p>θυτοῦ; Οὐκ οἶδας ὅτι δι' ἀνάγκην μετέλαβεν καὶ δι' ὑπακοῆν; Ὅπως οὐκ ὀφείλες σκανδαλισθῆναι. Εἰ δὲ θέλεις ἰδεῖν ἐν ποίᾳ δόξῃ ἐστὶν ὁ ἀδελφός σου, στραφῆθι εἰς τὰ ὀπίσω καὶ βλέπε. Καὶ στραφείς, φησὶν, εἶδεν τὸν πρεσβύτερον ἐσταυρωμένον ὡς ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγει, φησὶν, ὁ φανείς· Ἴδε ἐν ποίᾳ δόξῃ ἐστίν. Δύσασε οὖν τὸν δοξάζοντα τοὺς ἀγαπώντας αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ.</p>
---	---	--	---

Четвърти разказ (Vita Ioannis militis Alexandrini)

Синайски патерик	Лаврентиев сборник	Florentinus Medicus Laurentianus, Plut. X, 3	Patrologia graeca
<p>№ 95</p> <p>И се же на мѣ тѣ же дѣва паллади: повѣда гла чмо въ нрѣсто въ алѣмдурни возг-именемъ юамгъ • житие нмъ таково • въ днь ѿ оцтра до дѣвѣтлго часа • сѣдѣше въ манастири своимъ • бамгъ прѣвѣда стго петра • о динъ носта сакомахонъ • и платъи малакна и мѣзча • и никако же въсьма гла ни къ комъ же • сѣдѣше же въ мѣтвьницѣ • твора рѣкоу • бамнне свое • тѣмо се гла съ прѣсно • ги ѿ тангъжъ моуъ • о нсти ма • да не стъжо са мола • ето стѣха рѣкъ • мѣзчаше же тако до едннго часа велка • и пакъ по часѣ тѣ же възпримаше стѣхъ • глаше и сѣдѣнима на въсь днь • нног никако же гла • и въ дѣвѣтлгъ часъ сѣвѣчаше сакомахонъ • и о дѣвѣше са въ возекъи о дѣвѣше въ рѣзъи своа • и по томъ идѣше въ своа снъзна •</p>	<p>№ 4</p> <p>Повѣдаше ны се палладѣи чрѣмѣцъ гла • тако мѣжъ бѣше въ алѣмдурни возгъ • именемъ юамгъ • житие нмъ еше въ днь сѣдѣше въ манастири своимъ носта рѣзъи • елѣвше же въ каюучица малъча • сѣдѣше гла цркви твора рѣчнла дѣва • тьчнла гла пѣсьн снѣ ги ѿ скръвенныхъ моуъ иъзѣви ма да себе не срамлѣжъ мола са • съ радъ рѣкъ малъчаше пакъ ча великъ • и пакы по часѣ томъ тѣ же стѣи поимѣаше • на весь же днь сѣдѣши рѣчаше ннкоже нног не гла и въ дѣвѣтлгъ ча сѣвѣчаше са съ дѣтрѣлѣвныкъ томъ рѣзъи • и възмѣчаше са въ своа рѣзъи рѣше въ вои • съши ѿрѣзъ • и тако идѣвше къ вна комъ въ своа дѣржаникъ съ емь мѣжъмъ прѣвѣжъ и дѣжъ • и • а • б • и • вел ми въстѣ ми на оуѣтѣхъ малъчаше ето и въ стѣои •</p>	<p>№ 95</p> <p>Καὶ τοῦτο δὲ ἡμῖν ὁ αὐτὸς ἀββάς Παλάδιος διηγήσατο λέγων, ὅτι ἦν τις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ στρατιώτης, ὀνόματι Ἰωάννης, βίον ἔχων τοιοῦτον· Πάσαν τὴν ἡμέραν ἀπὸ ὄρθρου ἕως ἐννάτης ἐκαθέζετο εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ, πλησίον τῆς διαβάθρας τοῦ ἁγίου Πέτρου, μόνος σακκομαχίον καὶ πλεκῶν μαλάκια, σιωπῶν καὶ μηδὲν ὅλως τινα. Ἐκαθέζετο δὲ ἐν τῷ εὐκτηρίῳ ποιῶν τὸ χειρῆρον αὐτοῦ, μόνον τοῦτο λέγων μετὰ μέλους· Κύριε, ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρησον με, ἵνα μὴ αἰσχυνῶμαι προσευχόμενος. Τοῦτον τὸν στίχον εἰπὼν ἐσιώπα ὡς ἐπὶ μίαν ὥραν μεγάλην· καὶ πάλιν μετὰ τὴν ὥραν τὸν αὐτὸν ἐλάμβανε στίχον· Ἐλεγεν δὲ αὐτὸν ἔρρομον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας μηδὲν</p>	<p>№ 73</p> <p>Καὶ τοῦτο ἡμῖν διηγήσατο ὁ ἀββάς Παλάδιος, λέγων, ὅτι ἦν τις Ἀλεξανδρείας στρατιώτης, ὀνόματι Ἰωάννης, βίον ἔχων τοιοῦτον· Πάσαν τὴν ἡμέραν ἀπὸ ὄρθρου ἕως ἑνάτης ἐκαθέζετο εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ, πλησίον τῆς διαβάθρας τοῦ ἁγίου Πέτρου, μόνος φορῶν σακκομαχίην καὶ πλεκῶν μαλάκια, σιωπῶν καὶ μηδὲν ὅλως λαλῶν πρὸς τινα. Ἐκαθέζετο δὲ ἐν εὐκτηρίῳ ποιῶν τὸ ἐργόχειρον αὐτοῦ, μόνον τοῦτο λέγων μετὰ μέλους· «Κύριε, ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρησον με, ἵνα μὴ αἰσχυνῶμαι προσευχόμενος. Τοῦτον τὸν στίχον εἰπὼν ἐσιώπα ὡς ἐπὶ ὥραν μεγάλην· καὶ πάλιν μετὰ τὴν ὥραν τὸν αὐτὸν ἀνελάμβανεν στίχον· Ἐλεγεν δὲ αὐτὸν</p>

съ сѣмь и лѣтъ прѣвѣдѣхъ • лѣтъ • нѣ
и вѣдѣми пользѣю оубрѣтоу • вѣ
мѣдѣчанинѣ • и оубрѣтенинѣ него • :-~

ἄλλο τὸ σύνολον λέγων. Καὶ τῇ ἐννάτῃ ὥρᾳ ἀπεδύετο τὸ σακκομάχιον καὶ ἐφόρει τὸ στρατιωτικὸν σχῆμα, τουτέστιν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ οὕτως ὑπῆγεν εἰς τὰ ἴδια σίγνα. Μετὰ τούτου κἀγὼ ἔμεινα χρόνους ὀκτώ καὶ μεγάλως ὠφελίθην ἐν τῇ σιωπῇ κατὰστάσει αὐτοῦ.

ἔβδωμον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, μηδὲν ἄλλο τὸ σύνολον λέγων. Καὶ τῇ ἐννάτῃ ὥρᾳ ἀπεδύετο τὸ σακκομάχιον ὃ ἐφόρει τὸ στρατιωτικὸν σχῆμα, τουτέστιν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ οὕτως ὑπῆγεν εἰς τὰ ἴδια σίγνα. Μετὰ τούτου κἀγὼ ἔμεινα χρόνους ὀκτώ, καὶ μεγάλως ὠφελίθην ἐν τῇ σιωπῇ καὶ ἐν τῇ καταστάσει αὐτοῦ.

Πετι ραζκα (Submersio Mariae mulieris peccatricis)

Σιναικίης πατερικ	Λαυρεντιέου сборник	Florentinus Medicus Laurentianus, Plut. X, 3	Patrologia graeca
<p>№ 98</p> <p>И се сказа из тѣ же паллади гла· како съвшахъ повѣдающе ижемоу· кораблю створившигѣ таково· како единаго пловещю мыгъ· имехуъ есадынкы мѹужа и женга· и пришьдъше на поучишоу· и въсмыз доверьпловещиымыз· оубыз въ костагтিনিа градъ· оубызъ въ алевагъ· Арно· Арочгымъ же Арочгопало· въстроу же нечепокосъ соучю нимъ пловчти· и прьвзгхѹмыз дыннѣ пать· не посторпаце ѿ мѣста иде же въхѹмыз· въхѹмыз же въ многѣ створжени и недомышленини· чьто се очько вѣсть· азъ же како въ стьне навзгемьрзъ· имзгъ печаль о кораблѣи· и иже соучъ въ нѣмы бысн· нахлѹхъ са мѹмрти бѹхъ о томъ· и единаго приде ми глаъ невидимо глаъ· съверзѣи марирк долѹхъ· да и строишо ти са поплаветь· азъ же помышлѹхъ рвсаъ· чьто се си очько бѹхъдетъ· къ то вѣсть марина· ти како же се</p>	<p>№ 5</p> <p>Син же сказа ни же паллади гла· како же съвшахъ наекамра повѣдающе ми сѣце· како единож ны плаважце· всхъж же множицекъ вьсгедани взкоравь мѣжѣ и жены· и икоже допловчхѹмыз ширины мѹрскыж· и взг[с?]. Имъ строигѣ пловжциемъ· въсвмъ въ кѹнстагнандинз градъ· въсвмъ же въ алевандинж· Арочгымъ же инамо· въстроу строиноу стцоу имъ· мы едѣини тьчнк не многохмыз пловчти· и прьвзгхѹмыз, въ дѣни не постжпажце ѿ того мѣста· и въсхвмыъ въ велице печалѣ· не домышлѹхѹмъ во са чьто бѣдетъ· азъ же наекамрзъ сын имъ печалъ о кораблѣи· иже скътъ въ нѣмы в си, нахлѹхѹмъ бѹхъ мѹмрти са о томъ· и приде ми глаъ невидимо глаъ· съверзѣи марина долѹхъ дьстроу ти коравь и поидеть· азъ же помысѣи чьто се бѣдетъ или кѣ бѣтъ марѣ· ти како не вѣды о семъ, пакы приде ми глаъ и рече съверзѣи марирк въ море</p>	<p>№ 98</p> <p>Καὶ τοῦτο δὲ ἤμῃν ὁ αὐτὸς διηγήσατο Παλλάδιος λέγων, ὅτι ἀκήκοα διηγουμένου τινὸς ναυκλήρου τι τοιούτου, ὅτι ἐν μιᾷ ὡς ἔπλεον ἔχων ἐπιβάτας ἀνδρας καὶ γυναῖκας ἐλθόντες οὐδὲν εἰς τὸ πέλαιος καὶ πάντων εὐπλοούντων, τῶν μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῶν δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τῶν ἄλλων ἀλλαχοῦ, τοῦ ἀνέμου ἐπιτιθίου ὄντως αὐτοῖς, ἡμεῖς μόνοι οὐκ ἠδυνάμεθα πλεῦσαι καὶ εἰμίναιεν ὡς ἐπὶ ἡμέρας δεκαπέντε μὴ κινηθέντες τοῦ τόπου οὗ ἦμεν. Ἦμεθα οὐδὲν ἐν πολλῇ ἀθμιά καὶ ἀμεχανιά, τὸ τί ἄρα ἐστὶ τοῦτο. Ἐγὼ δὲ ὡς ναύκληρος καὶ ἔχων τὴν φροντίδα τὴν τῆς τοῦ πλοίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πάντων πρῶξιμην δέεσθαι τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦτου. Καὶ ἐν μιᾷ ἐρχεται μοι φωνὴ ἀοράτως</p>	<p>№ 76</p> <p>Καὶ τοῦτο δὲ ἡμῖν ὁ αὐτὸς ἀββάς Παλλάδιος διηγήσατο, λέγων, ὅτι Ἀκήκοα διηγουμένου τινὸς ναυκλήρου τι τοιούτου, ὅτι Ἐν μιᾷ ὡς ἔπλεον, ἔχων ἐπιβάτας ἀνδρας καὶ γυναῖκας, ἐλθόντες οὐδὲν εἰς τὸ πέλαιος, καὶ πάντων εὐπλοούντων, τῶν μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῶν δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τῶν ἄλλων ἀλλαχοῦ, τοῦ ἀνέμου ἐπιτιθείου ὄντος αὐτοῖς, ἡμεῖς μόνοι οὐκ ἠδυνάμεθα πλεῦσαι, καὶ εἰμίναιεν ὡς ἐπὶ ἡμέρας ιε', μὴ κινηθέντες τοῦ τόπου οὗ ἦμεν. Ἦμεθα οὐδὲν ἐν πολλῇ ἀθμιά καὶ ἀμεχανιά, τὸ τί ἄρα ἐστὶν τοῦτο. Ἐγὼ δὲ ὡς ναύκληρος καὶ ἔχων τὴν φροντίδα τοῦ τε λοιποῦ πλοίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πάντων, πρῶξιμην δέεσθαι</p>

<p>недомыслиахъ о семѣ • пакы приде ми глаъ рекъи гл҃ахъ ти съврзи марно доломъ • и гонѣште • тогдѣ азъ омыслиахъ сице • и възвѣахъ напразно вельми рекъи марныя • она же възвѣахъ на постели своен • да и озвѣа са рекъци • чѣто вельши гн҃ • тогдѣ рѣхъ вен створи любовь доиди съде • она же възстабши приде • и тако приде • помлзъ ихъ и ѿвѣдохъ единнѣ • и рѣхъ вен • виднши ли сестро марне • какъзи грѣхъи имамъ азъ • и мене радди вьши имате погынижти • она же вельми възвѣахъчювѣши рече • по истинѣ гн҃и наоукларе • азъ вемъ грьшница • пакы же азъ къ иен рѣхъ • жено кзда грѣхъи имашн • она же рече • люте мнѣгъ тако нветъ грѣхъ • него же нрѣсьмъ не створиал • и моужъ радди грѣхъъ вьши имате погынижти • та чѣ по томъ рече • стповѣда ми жено сице рекъци • по истинѣ гн҃и наоукларе азъ окаяна и злѣа злѣа грьшныя • моужа имѣхъ и азѣа дѣвчица • пѣръ вьши дѣвѣти лѣъ а дурчгъи пати ихъ • та чѣ по томъ оуфьре моужъ мои • живаще же вьскрамъ мене воинъ • да хр҃гѣхъъ да вьмаъ ма поллзъ жѣнѣ • и послыхъ къ</p>	<p>и гонѣште ѿ воуръ • тогдѣ възвѣахъ вельми рекъи марне • не вѣды кто есть марѣ • она же възвѣахъ на постели своен • и рече ми что вельши гонѣди • и рѣхъ приди само • она же своро приде • и ѿвѣдохъ а на единыи грѣхъ ен виднши сестро марне кын ти грѣхъ имамъ • и мене радди вьши имате погынижти • она же възвѣахъчювѣши рече • по истинѣ гн҃ азъ грьшница есмъ • и рѣхъ къкъ грѣхъи имашн • и рѣ ми ѿ люте мнѣгъ • тако нѣ грѣхъъ епоже не створи • и мене радди имате вьши погынижти и повѣда ми жено и рече азъ • ѿкаянаа и грьшнаа мѣжа имѣ и два дѣвчица • грьшны ф • лѣъ а дурчгъи пати • и оуфьре мѣжъ мои и прѣвьхъъ вдова • живеше же вьскрамъ мене воинъ • хр҃гѣхъ же да ма ви поклъзъ и послыхъ къ немѣ • вонн • же рѣ не поймѣжъ жѣны имамъ дѣвти ѿ иного мѣжъ • тогдѣ тако то слышъ • тако не поймѣтъ ма дѣвти радди азъ • же тако любаци егѣо зѣахъъ ѿба дѣвчица ѿкаянаа • и вѣсть емоу послѣхъ рекъци не имамъ оуже дѣвти • тако то слыша воинъ • тѣ ѿ дѣвчицѣ оуфьре моужъ мои • живаще же поймѣжъ тебѣ • да тѣвмъ ѿвѣбѣши са вьжъ • еда оуѣбѣдѣтъ те ѿ оуфарѣ</p>	<p>лѣгюса: Вѣле кѣто Маріанъ кѣи еуплохъ. Егѣо дѣ елоглѣомнъ, тѣ ѿн еиѣ тоутѣ, тѣз естн Маріа. Оз сѣн нпѣорунъ перѣ тоутѣ, пѣлнн ерхѣтѣи мои нпѣорунъ перѣ тоутѣ, пѣлнн ерхѣтѣи мои фѣонн. Епѣон сои. Вѣле кѣто Маріанъ кѣи сѣѣсѣсѣа. Тѣе егѣо ескеѣомнъ тѣ тоутѣн. Кѣи крѣзѣо дѣроѣс: Маріа. Оѣ гѣр нѣдѣн тѣз нн н Маріа. Н дѣ ѿнакемѣнн етз то стрѣма аутѣз: ѿпѣкоусен лѣгюса: Тѣ келѣуеи, кѣри: Тѣе лѣгю аутѣ. Поишон агѣпнн, елѣѣ еѣос ѿде. Н дѣ ѿнастѣа нѣѣвен, елѣѣ еѣс ѿде. Н дѣ ѿнастѣа лѣгюн аутѣ. Влѣпѣи, адеафн Маріа, поѣиас ѿмартіас егѣо, кѣи дѣ еме ѿмѣи олои егѣе мѣа, епѣн: Онтѣс, кѣриѣ наѣклѣре, ѣгѣо епѣи н ѿмартѣлн. Пѣлнн дѣ егѣо лѣгю аутѣ. Гунн, поѣиас ѿмартіас егѣи: Оѣ оѣмои, ѣтѣи сѣтн ѿмартіа нн сѣк нпѣрѣа кѣи дѣа тѣз епѣиас ѿмартіас олои мѣлѣте аполѣсѣа. Тѣе дннннѣсѣтѣи мои, фнстн, н гунн тѣ тоутѣн. Онтѣс, кѣриѣ наѣклѣре, егѣо н аѣлнн аѣнѣра ѣсѣонъ кѣи дѣо тѣкѣна еѣ аутѣо, тѣ еѣн ѿс</p>	<p>тоѣ Θεοѣ перѣ тоутѣ. Кѣи еѣн мѣѣ ерхѣтѣи мои фѣонн ѿрѣстѣс лѣгюса: Вѣле кѣто Маріанъ: кѣи еуплохъ. Егѣо дѣ елоглѣомнъ тѣ ѿн еиѣ тоутѣ, тѣз естн Маріа. Оз сѣн нпѣорунъ перѣ тоутѣ, пѣлнн ерхѣтѣи мои фѣонн. Епѣон сои. Вѣле кѣто Маріанъ, кѣи сѣѣсѣсѣа. Тѣе егѣо ескеѣомнъ тѣ тоутѣн. Кѣи крѣзѣо дѣроѣс: Маріа. Оѣ гѣр нѣдѣн тѣз нн н Маріа. Н дѣ ѿнакемѣнн етз то стрѣма аутѣз, ѿпѣкоусен лѣгюса: Тѣ келѣуеи, кѣриѣ: Тѣе лѣгю аутѣ. Поишон агѣпнн, елѣѣ еѣс ѿде. Н дѣ ѿнастѣа лѣгюн аутѣ. Влѣпѣи, адеафн Маріа, поѣиас ѿмартіас егѣо, кѣи дѣ еме ѿмѣи олои егѣе аполѣсѣа. Н дѣ стѣнѣзѣаса мѣлѣѣс, епѣн: Онтѣс, кѣриѣ мои наѣклѣре, егѣо епѣи н ѿмартѣлѣс. Егѣо дѣ лѣгю аутѣ. Гунн, поѣиас ѿмартіас егѣи: Кѣи аутѣ. Оѣмои, ѣтѣи сѣтн ѿмартіа нн сѣк нпѣрѣа кѣи дѣа тѣз епѣиас ѿмартіас олои мѣлѣте</p>
---	--	---	---

<p>нѣмѡу нѣвоу•воинѣз же рече не понмоу жени имѡуца дѣтци ѿ инѡу моужа•тогда азъ тако то сказахъ• тако не хощеть мѣ полати дѣтци дѣла•кз томоу же и любави и•заклахъ дѣтциа сева оѡа оканьнаѡ•и вѣстѣ немѡу псѡлахъ рѡкѡци не имамъ оуже дѣтциа•ни единаго•такѡ то сказаша воинѣз тѣ•о дѣтцию тоуѡ•неже кемь сѣтворила•рече живѣз гѣ живзши на нѣси•такѡ не понмоу нѡ•да тѣмь оубоавзши сѡ еда се оубѣдѡлѣ и оуморѡлѣ ма•да тѣмь бѡжахъ•се сказахъ азъ ѿ жени тоѡ•и тако не рачихъ нѡ евреци вз поучинюу морькоуѡ•из сѡце оумьсмихъ рече и рѣхъ нѣ•се азъ прѡзвѡмо вз корѡемъ• да бѡи оуѡо женѡ•аще не поидѣтъ корѡбѡ• то мѡи рѣвѣи дрѣжатъ корѡбѡ•тѣче взъзѡхъ корѡбѡнѡки• оутрѣвѣи корѡбѡ•такѡ же сѡнидѡхъ вз корѡбѡнѡцѡ•то не ези ничѡо же не пѡтѡрѡти•ни великзи корѡбѡ не пѡтѡрѡти• тогда вѡлѡвѣз вз великзи корѡбѡ гѡлахъ женѡ• сѡнидѡ тѡи вз корѡбѡнѡцѡ•она же сѡнидѡ•и нѣгда же тѣчно сѡнидѡ тѡ•авне корѡбѡнѡцѡ нѣ до</p>	<p>ма съшла же се ѿ жены тоѡѡ и не еврегоуѡѡ а вз морѡ•и рѣхъ ѣн се азъ прѡзвѡмаѡ въ корѡбѡи•да бѡи оубѡ женѡ аще поидѣтъ корѡбѡ, то мѡи рѣвѣи дѣнетѡвѡжѣтъ корѡбѡ•и сѡнидѡхъ вз малыи корѡбѡнѡцѡ•и не пѡтѡрѡти никѡможе ни великзи корѡбѡ ни малы•и гѡлахъ женѡ•ида и тѣи вз корѡбѡнѡцѡ и дене сѡнидѡ и вѡрѡти сѡ вз гѡжвѡнѡк•великзи же корѡбѡ поглоу стрѡно и прѣидѡхъмѡз тѡи дѡнѡи• иже вѡхѡмь прѡшли еи дѡнѡи•-</p>	<p>έννεά χρόνων και τὸ ἄλλο ὡς πέντε ἔτων, και ἐπὶ τούτοις ἐτελεύτησεν ὁ ἀνὴρ μου, ἔμεινα οὖν χήρα. Στρατιώτης δέ τις πλησίον μου ἔμεινα και ἠθέλησα ἵνα λάβῃ με εἰς γυναῖκα· και ἔπειμα πρὸς αὐτὸν τινος. Ὁ δὲ στρατιώτης λέγει· οὐ λαμβάνω γυναῖκα ἔχουσαν τέκνα ἀπὸ ἄλλου ἀνδρός. Τότε ἐγὼ ὡς ἤκουσα ὅτι οὐ θέλει με λαβεῖν διὰ τὰ παιδιά, ἅμα δὲ και φιλοῦσα αὐτὸν, ἔσφαξα τὰ δύο μου παιδιά, ἡ ἄθλια, και ἐδήλωσα αὐτῷ, ὅτι ἰδοὺ νῦν οὐδένα ἔχω. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ στρατιώτης περὶ τῶν παιδίων τὸ τί ἐποίησα, λέγει· Ζῆ Κύριος κατοικῶν ἐν οὐρανῷ οὐ μὴ λάβῃ αὐτὴν. Ὅθεν φοβηθεῖσα μὴ φανερὸν τοῦτο γένηται και ἀποθάνω, ἔφυγον. Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ παρὰ τῆς γυναικὸς οὐδὲ οὕτως ἠθέλησα βαλεῖν αὐτὴν εἰς τὸ πέλαγος, ἀλλ' ἐσοφασάμην, φησὶν, και λέγω αὐτῇ· Ἴδοὺ ἐμβαίνω εἰς τὸν κάραβον· και ἐὰν περιπατήσῃ τὸ πλοῖον, γίνωσκε, γυναι, ὅτι αἱ αἰμαὶ (sic) ἀμαρτίας ἐνεργοῦσιν ἐν τῷ πλοίῳ. Τότε, φησὶν, φωνῶ τὸν</p>	<p>ἀπολέσθαι. Τότε διηγήσατό μοι, φησὶν, ἡ γυνὴ τι τοιοῦτον. Ὅντως, κύριε ὁ ναύκληρε, ἐγὼ ἡ ἀθλία ἄνδρα ἔσχον, και δύο παιδιά ἐξ αὐτοῦ, τὸ ἐν ὡς ἔνενα χρόνων, και τὸ ἄλλο ὡς πέντε ἔτων, και ἐπὶ τούτοις ἐτελεύτησεν ὁ ἀνὴρ μου, και ἔμεινα χήρα. Στρατιώτης δὲ πλησίον μου ἔμεινα, και ἠθέλησα ἵνα λάβῃ με εἰς γυναῖκα· και ἔπειμα πρὸς αὐτὸν τινος. Ὁ δὲ στρατιώτης λέγει· οὐ λαμβάνω γυναῖκα, ἔχουσαν τέκνα ἀπὸ ἄλλου ἀνδρός. Τότε ἐγὼ ὡς ἤκουσα ὅτι οὐ θέλει με λαβεῖν διὰ τὰ παιδιά, ἅμα δὲ και φιλοῦσα αὐτόν, ἔσφαξα τὰ δύο μου παιδιά ἡ ἄθλια, και ἐδήλωσα αὐτῷ, ὅτι ἰδοὺ νῦν οὐδένα ἔχω. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ στρατιώτης περὶ τῶν παιδίων τὸ τί ἐποίησα, λέγει· Ζῆ Κύριος κατοικῶν ἐν οὐρανῷ, οὐ μὴ λάβῃ αὐτὴν. Ὅθεν φοβηθεῖσα μὴ φανερὸν τοῦτο γένηται, και ἀποθάνω, ἔφυγον. Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ παρὰ τῆς γυναικὸς, οὐδὲ οὕτως ἠθέλησα βαλεῖν αὐτὴν εἰς τὸ πέλαγος· ἀλλ'</p>
--	--	---	--

<p>пятидесяти острѣвахъ са•сѣръмо Дьноу чдѣ и погрѣзе•великсти же корабль поплочъ стрѣнно•и гръми Дьными по немь пръви•дочомъ плвочимъ• еже ездочомъ пръшли•и•ѣ• Дьнии :—</p>		<p>καραβιὰν λέγων· Ἔσω τὸν κάραβον· Ὡς οὖν κατήλθον εἰς τὸν κάραβον, οὐδὲν πλέον, οὔτε τὸ πλοῖον, οὔτε ὁ κάραβος ἐκινήθη. Τότε ἀνελθὼν εἰς τὸ πλοῖον, λέγω τῇ γυναίκί· Κατέλθε καὶ σὺ εἰς τὸν κάραβον· Ἡ δὲ κατήλθεν· καὶ ἅμα τοῦ κατελθεῖν εὐθύς ὁ κάραβος βαλὼν ὡς πέντε γύρους ὀρθόθυθος ἀπῆλθε. Τὸ δὲ πλοῖον οὕτως ἔπλευσεν, ὅτι διὰ τριῶν ἡμέρας ἡμερῶν ἠνύσαμεν τὸν πλοῦν, ὃν εἴχομεν ποιῆσαι διὰ δεκαπέντε ἡμερῶν.</p>	<p>ἔσοφισάμην, φησὶν, καὶ λέγω αὐτῇ· Ἰδοὺ ἐμβαίω εἰς τὸν κάραβον· καὶ ἐὰν περιπάτησῃ τὸ πλοῖον, γίνουσκε, γυναί, ὅτι αἱ ἐμαὶ ἀμαρτίαι ἐνεργουσίαν ἐν τῷ πλοίῳ. Τότε, φησὶν, φρονῶ τὸν καραβιαν, λέγων· Ἔσω τὸν κάραβον· Ὡς οὖν κατήλθον εἰς τὸν κάραβον, οὐδὲν πλέον, οὔτε τὸ πλοῖον, οὔτε ὁ κάραβος ἐκινήθη. Τότε ἀνελθὼν εἰς τὸ πλοῖον, λέγω τῇ γυναίκί· Κατέλθε καὶ σὺ εἰς τὸν κάραβον· Ἡ δὲ κατήλθεν· καὶ ἅμα τοῦ κατελθεῖν, εὐθύς ὁ κάραβος βαλὼν ὡς πέντε γύρους, ὀρθόθυθος ἀπῆλθεν. Τὸ δὲ πλοῖον οὕτως ἔπλευσεν, ὅτι διὰ τριῶν ἡμέρας ἡμερῶν ἠνύσαμεν πλοῦν, ὃν εἴχομεν ποιῆσαι διὰ δεκαπέντε ἡμερῶν.</p>
---	--	--	---

Шести разказ

(Stupendum miraculum puellae mortuae, quae exspoliatorem defuit, nec eum relaxare voluit, donec is promitteret se monachum futurum)

Синайски патерик	Лаврентиев сборник	РНБ Q.I.899	Florentinus Medicus Laurentianus, Plut. X, 3	Patrologia graeca
№ 100	№ 6	10 ^в -14 ^в	№ 100	№ 78
<p>И речевги рѣкше-повѣсти ми авне-оу пострададѣшадо блѣхомъ-дѣрѣте намъ искрѣне тако же-лѣва съ номъ-манастѣра гнганъ-лъ итомънъ, пришьдѣшемъ, въ ѣжин гра-дъ повѣда-гласше же яко мало прѣже летъ сиѣъ. приде въ мнѣ ирѣкто очнѣша гдѣ ми-яко бѣ дѣла прѣими ма хощю во са показати-гласше во съ многими сѣдѣми и вздѣххани-дъ же видѣхъ и зѣло сѣкоушена-и въ мноуѣ очнѣнии соуца-гдѣхъ немѣу рѣци ми чимъ приде въ толико сѣмърение-рѣци ми брате виноу имать бѣ помочи ти-съ же рече ми-соуцио ми гдѣ лѣва зѣло грѣшнъгъ немъ-дъ же пакъ рѣкоуѣ немѣ-вѣроу ми ими чадъ-яко мноуѣ соуць и рѣдичнии строуци-гласе же мноуѣ соуць и рѣдичнъгъ</p>	<p>И речени речени повести и мы сами послашахѣ въ пострашного извѣхомъ, дѣрѣте же величаше еамъ и семъ равномърѣно- лѣва и ѡманъ звитѣли гнганъ-лъ и рѣмень прѣше въ ененскыи гра-дъ повѣда- гласше же во яко прѣже мала вѣрмене, прѣиде къ мнѣ юноша ирѣкши гдѣ ми-яко бѣ радъи прѣими ма-хоще въ показати са-и гласше еѣ съ многыми сѣдѣми и вздѣхханиемъ-дъ же яко видѣхъ того еамъ сѣрѣшана и въ мноуѣ зныни выша, гдѣхъ емъ рѣци ми ѡнѣдѣхъ пришель еси, и что есть вина еже толко палчещи, рѣци ми брате виная, и имать ти въ помочи; ѡ же гдѣ ми-</p>	<p>И οὐκ ἔτι μὲν λευθῆντος διηγήματος ἤδη ἡμεῖς αὐτοῖκοι παρὰ τοῦ πεπονθότος γεγόναμεν, ἕτερον δὲ ἡμῖν παραπλήσιον. Καὶ τοῦτο οἰοῦστροπον ὁ ἀββῶς Ἰουάννης ὁ τῆς μονῆς τῶν Γηγάντων ἡγούμενος, παρασχομένοσ ἐν Θεοῦ πόλει, διηγήσατο ἔλεγε γάρ, ὅτι πρὸ ὀλίγου χρόνου ἦλθε πρὸς με νεώτερός τις λέγων μοι· Διὰ τὸν Θεὸν δέξαι με· θέλω γάρ μετανοῆσαι. Ἐλεγε δὲ τοῦτο μετὰ τῶν πολλῶν δακρύων. Ἐγὼ δὲ, ὡς εἶδον αὐτὸν πάνυ συντετριμένον, καὶ ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ ὑπάρχοντα, λέγω αὐτῷ· Εἰπέ μοι, πόθεν εἰς τσασύτην ἦλθες κατάνυξιν· Οὐ δὲ λέγει μοι· Ὅντως σοι, κύριε ἀββᾶ, πολύ ἀμαρτωλός εἰμι. Ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῷ πάλιν· Πίστευε μοι, τέκνον, ὅτι ὡσπερ πολλά ἐστί καὶ διάφορα τὰ ἀμαρτήματα,</p>		

<p>помощи • из. лице хощещи цѣльбоу жлоучити • повѣждь ми въ истиню дѣла твоа • да и азъ иже тѣбѣ приложена принесохъ къ тебѣ помощи • нѣа во отравленіи • и дурчюге ѣако рѣзаникомъ • и ѣако ѣсть лихонимомъ • помаганіе и дурчюга лѣчиба лъжи • и ѣако златоплатъникомъ • и ѣако нецѣляетъ тѣхъ • и дурчюге ѣако прѣблѣоу дѣнникъ врачюеть са • и да ти мѣсто страдаіи не наричю • ѣако и о палтьекъ волѣчихъ рѣзаничюмъ соучемъ • рѣзанича видимъ нецѣленина • тако и о дѣшънѣхъ недорѣхъ • ѣако и о палтьекъ соучемъ • иже тѣбѣ врачбѣ • онъ же велъми вздѣхичювъ • и възвни въ сеоя прѣси • помози са сѣззѣми и вздѣхичювъ ѿ мѣста</p>	<p>ѡче зѣло емъ • гурѣшенъ • и рѣхъ емю мнози стѣзъ вредѣи рѣзаничи • такоже мнози сѣ помощи рѣзаничи • иже лице хощещи прѣжитъ цѣлѣжъ, то повѣждъ ми поистинѣ дѣла сева • да и азъ иже ѣсть на побѣхъ тѣбѣ ти помогѣ • ѣако бѣ цѣлѣать блѣдника • ѣако же ѡбѣицѣ • ѣако вѣхѣ • и ѣако хощеника • ѣакоже врачбѣ лъжи • ѣакоже злѣбж дурчюжцѣмо ѣако цѣлѣать вѣхѣ и тѣхъ • ѣакоже лѣжи • да ти не вѣа врачбѣи нарѣчѣ • иже ѣакоже ѡ палтьекъ недорѣхъ рѣзаничюмъ сѣциемъ, рѣзаничи видимъ и помози въ ни хъ • такоже и ѡ дѣшънѣхъ врачбѣхъ ѣако и ѣакоже сѣциемъ и ни хъ ѣакоже лѣчи • ѡнъ же велии постѣнавъ и вздѣхъ • и възвни са по рѣзѣмъ сеоямъ помавѣ са съ сѣззѣми • и ѡ велика</p>	<p>по истинѣ ги дѣла велии гурѣшенъ емъ • азъ же пакы рѣхъ емъ • вѣрочи ми чѣло • ѣако же вѣлѣжѣть мингъча възъ, тако и мингъчи и рѣзаничи вѣлѣжѣть помощи • иже лице хощещи врачбѣи ползичи • рыци ми по истинѣ дѣлѣтъ сева, да и азъ прѣтѣкѣ смѣ поажъ выліа ѣако бѣ ѡбѣрѣчюетъ са блѣдникъ • дѣ ѣако вѣицѣ • и ѣако ѣсть лихонимъ помощи • и ѣакоже врачество лъжи • и ѣакоже златоплатъно • и ѣакоже вѣлѣжѣтъ тѣхъ ѣако прѣблѣоу бѣи повѣжетъ са • и да не мингъча стѣтти тѣбѣ вѣзломнижъ ѣако же бѣ • и ѡ тѣбѣ велии хъ недорѣхъ • рѣзаничюмъ сѣциемъ, рѣзаничи цѣлѣе приложѣтъ • тако и ѡ дѣлѣнѣхъ стѣтѣн, ѣакоже и ѣакоже, и ѣакоже сева врачество • ѡнъ же велии вздѣхичювъ и вѣхъ сѣжъ прѣси велиа сева сѣззѣми</p>	<p>Θεός βοήθησαι. Ο δὲ λέγει μοι· Ὅπως κύρι ἀββᾶ, πάντο ἀιαφταλός εἶμι. Ἐγὼ δὲ πάλιν εἶπον αὐτῷ· Πίσθενε μοι, τέκνον, ὅτι ὡσπερ πολλά ἐστὶ καὶ διάφορα τὰ τραύματα, οὗτο πολλά ἐστὶ καὶ διάφορα τὰ βοηθήματα. Ἀλλ' εἰ θέλεις θεραπευεῖσαι ὁ πόρνος, καὶ ἑτέριος ὁ φονεὺς, καὶ ἄλλος ὁ φαρμακός· καὶ ἕτερον τὸ τοῦ πλεονέκτου βοήθημα. Ὁ δὲ εἶπὼν μοι ἐν ἀληθείᾳ τὰς πράξεις σου, ὅπως καὶ γὰρ ταῦταις ἀρμόζοντα προσάγω σοι φάρμακα. Ἄλλως γὰρ θεραπευέταί ὁ πόρνος καὶ ἑτέριος ὁ φονεὺς, καὶ ἄλλο τὸ φαρμάκου· καὶ ἕτερόν ἐστὶ τὸ πλεονέκτου βοήθημα, καὶ ἄλλη ἡ ἰατρία τοῦ ψεύστου, καὶ ἕτερόν ἐστὶ τοῦ μνηστικᾶκου, καὶ ἑτέρω φαρμάκῳ ὁ κλέπτης, καὶ ἑτέρω ὁ μοιχὸς περιοδεύεται καὶ ἵνα μὴ πολλά σοι τὰ πάθη καταλέγω, ὡσπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν διαφόρων οὐσῶν διάφορα θεωροῦμεν καὶ τὰ</p>	<p>οὔτο πολλά ἐστὶ καὶ τὰ ἵαματα. Ἀλλ' εἰ θέλεις ἰατρῆσις τυχεῖν, εἰπέ μοι εἰς ἀλήθειαν τὰς πράξεις σου, ὅπως καὶ γὰρ ταῦταις ἀρμόζοντα προσάγω τά ἐπιτίμια. Ἄλλως γὰρ θεραπευέταί ὁ πόρνος, καὶ ἑτέριος ὁ φονεὺς, καὶ ἄλλος ὁ φαρμακός· καὶ ἕτερον τὸ τοῦ πλεονέκτου βοήθημα. Ὁ δὲ εἶπὼν μοι ἐν ἀληθείᾳ τὰς πράξεις σου, ὅπως καὶ γὰρ ταῦταις ἀρμόζοντα προσάγω σοι φάρμακα. Ἄλλως γὰρ θεραπευέταί ὁ πόρνος καὶ ἑκ τῆς πολλῆς ταραχῆς τῆς ἐαυτοῦ στήθος, συνεσχεθὶ τῆς δάκρυσι καὶ τοῖς στεναγμοῖς· ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐδε φωνὴν ἐλευθέραν ἀφίεναι ἰδύνατο. Ἐγὼ δὲ ὡς εἶδον αὐτὸν οὕτως εἰς ἀμνηστῆριαν καὶ ἀπόρρητον λύπην ἐκτεπτικῶτα καὶ μὴ ὅλως δυνάμενον τὴν ἴδιαν συμφορὰν ἐξαργεῖλαι, λέγω αὐτῷ· Τέκνον, ἀκουσόν μου καὶ βίασον μικρὸν τὸν ἐαυτοῦ λογισμὸν, καὶ εἰπέ τὸ πρᾶγμα. Καὶ ἔχει Χριστός</p>
---	--	--	--	--

<p>ЗЛА СЛАГОУЧА ИСПОВЕДАТИ МОУЩА • РЕКОУЗ • ЧАДО ПОСЛОУШИ МЕНЕ • И ПОНОУДИ МАЛО СВОИ СЪМЫСЛ • И ПЪДРЪЦИ СЪТВОРИЛОЕ • ИМАТЬ ХЪЗ БЪЗ НАШЪ • ПОДАТИ ТЪВЕ ТАКО ЖЕ Ъ ИГО ПОМОЩЬ • ИЖЕ БО ПРЪМЪ НОУГЛЪВЪ • ИГО ЧАКЛЪВЪ И НЕ ОУЧЪТОМЪИХЪШЪ ЧЕДРОУТЪ • ВСА НАШЕГО СПЕШИНА • ДЪБА ПОСТРАДАВЕ • И СЪ МЪЛТОУМЪЦИ ВЪДЪВОРИВЕЗ СЪ • БЛОУДУНИЦА ЖЕ НЕ ѠВЪРАТИВЕЗ СЪ • И РЪЗВОИНИКА ПРИНИМЪ • И ДРОУГЪЗ ОВРЕЧЕ СЪ ГРЕШНИКОМЪ • СЪ И ТЪВЕ ЧАДО ПРИНИМАТЬ КЛОУЩА СЪ • И ОБРАЩАЮЩА СЪ СВОИМА РОУСЪМА РАДОУА СЪ • НЕ ХОЩЕТЬ ВО СЪМЪРЪТИ ГРЕШЬМАЛО • ТАКО ОБРАТИТИ И • И ЖИВОУ НЕМОУ БЪЗТИ • ТОУДА ПОНОУДИВЕЗ СЕВЪ • ОУДЪРЪЖАВЕЗ СЪ Ъ СЪЗЪЗ МАЛО Ъ СЪЗЪЗ ГЛА МИ • АЗЪ ГИ ДЪВА КЪ СЪАКОГО ГРЕХЪ НЕПЪЛЪВЪНЪ • НЕДОСТОУНИЖИ НЕЪЖЪ И ЗЕМЛИ • ПРЪЖЕ СЕО ДЪВЕОЕ ДЪВНО • СЪВЪШАХЪ ТАКО НЕКОГО СТАРЪШИХЪЗ ГРАДА СЕГО • АЗЪЦИ ДЪВО СЪЦИ ОУМЪРЕТЬ • И ПОГРЕВЕИ БЪЗЕТЬ СЪ МНОГАМИ</p>	<p>вздѣлѣніа и ꙗже имѣше на оуби своемъ печаль, ни глаха можахъ словоудна оублавити • и ꙗко видѣхъ его тако окрудиша • и безъ мѣры въз печаль възлѣша и не еже естъ прикхъ и еже естъ сътворихъ зло • ни словокъ бѣды можахъ исповѣдати • рѣхъ ѣмоу чадо послонѣши мене и поужди своежъ мыслъ и повѣждъ ми свое дѣло • и имать хъ • въз нашъ дати тѣвѣ своежъ помощъ • иже въ не исповѣдиаго своего ради мѣрдѣ • и не исповѣдимыхъ чедроутъ его ради • въсего нашего ради спешѣ, прѣвѣ и пострадѣвъ • и съ мытарѣи ѣдъ • блжѣннѣцъ не ѡвративъ • и развоиника приемъ •</p>	<p>и въздѣлѣннѣвъ и ѡ мнѡга съмѣкшѣнѣа и знѣнѣа еже имаше на своемъ оуби рѣжъ: ни поужъ нѣта глаха исповѣтѣи можахъ • азъ же ꙗко видѣхъ его въз не доумѣннѣвъ и въз не тоумѣжъ окрувѣзъ възлѣша сѣ • и не могъ и еже пострадѣа или еже съдѣла люто • ни же словокъ напакъ исповѣдати можахъ, рѣкоуъ чадѡ послѣши мене и поужди мало свои съмыслъ и ѡповѣждъ вещь • и имать хъ въз нашъ подати тѣвѣ помощъ своежъ • и въ ради нечуждѣнаго своего чаклоубѣа и нечѣстнѣнѣа чедроутѣ, въсѣ ради нашего спешѣа пострадѣвъ • и развоинникомъ же съ възворивъ сѣ • и ѡ блжѣннѣцъ не ѡвратѣи сѣ и съ дарвоиннѣвъ гревшннѣкъ ...</p>	<p>βοηθήματα. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ἄλλων, καὶ ἄλλων ὄντων ἄλλως ἔχουσι τὰς ἰατρίας. Ὁ δὲ μέγα στενάξας καὶ τύψας τὸ ἑαυτοῦ στήθος συνεχρῆθη τοῖς δάκρυσι καὶ τοῖς στεναγμοῖς· καὶ ἐκ τῆς πολλῆς παραχλῆς καὶ ἧς εἶχεν ἀθμίας περὶ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἀδιανοῦν, οὐδε φωνὴν ἐλεῦθεραν ἀφαινε ἠδύνατο. Ἐγὼ δὲ ὡς εἶδον αὐτὸν πρὸς ἀμνηστῆσαν καὶ ἀφόρητον λύπην ἐκτεπνικότα καὶ μηδὲ ὃ πέποθεν ἢ πεπράχθη δεινόν, μήτε τὴν ἰδίαν συμφορὰν ἐξαγγέλλειαι δυναμένον λέγω· Τέκνον, ἄκουσόν μου καὶ βίασαι μικρὸν τὸν σεαυτοῦ λογισμὸν, καὶ εἶπον τὸ παραγια. Καὶ ἔγει Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν παρασχεῖν σοι τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν· Ὁ γὰρ δια τὴν ἄραστον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ τοὺς ἀμετρήτους οἰκτιρισμοὺς πάντα διὰ τῆν ἡμετέραν σωτηρίαν παθῶν καὶ τελόναις μὲν συναλισθεῖς,</p>	<p>ὁ Θεὸς ἡμῶν παρασχεῖν σοι τὴν ἑαυτοῦ βοήθειαν· Ὁ γὰρ διὰ τὴν ἀφάστον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ τοὺς ἀμέτρους αὐτοῦ οἰκτιρισμοὺς, πάντα διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν παθῶν, καὶ τελόναις μὲν συναλισθεῖς, ἀμετρήτους οἰκτιρισμοὺς πάντα διὰ τῶν ἡμερῶν ἀκούου, ὅτι τινὸς τῶν πρώτων τῆς πόλεως ταύτης.</p>
---	---	---	---	--

<p> ρηζαμι βζ εδνηομζ γρβζ• σοφνηκζ βζγβρδωζ γρδδ• ηεζε ζυζημβζ δζζ ω βεζιμα ει ηεποδβκηαζ σογο δ•βελιηα• ηδωκζ ηοηηο κζ γρβζ••η βζδβζζ ηαμακζ ζβελιηηη ηο• η ηακο ζβελβκωκζ ηο ζβ βζεγο βζ ηεζε βζ δ•βηα••ηη οφτρβδωγο φραηιχηα οςταβηεζ•ηζ η τογο ληηηεζ ηο βεηαηηκζ ηκ• ηακο ροηεηοφ• χεταηηο ηε μ ηβζ ηζ γρβζ ηζδβεηη•βζζβηηγζηη σα πρβδζ μνηοηκ•ηη προςτρβζηη λβεοηο ροφκοφ σοηκ•αηζ μα ζδ δ•εηοηο ροφκοφ•η γλδ μη• βολε χλθε τακο λη ηη βζ λβπο βεηαηηηη μα•ηε οφβοα ηη σα βδ•ηε οφβοα λη σα σοφδδ βοφδφηαδωγο βζζδδηηα•ποηε ματρβωφ ηη μη βεζ βεζηηη πομηλοβκηη•πο χτο βεζαδωγο ηε ποστζδβζ σα κερβετα•ηζ κρ ετζαδ σαη τακο μ ηβζ ηαηοη σοφδηηεζο ηεηι εταηηη•πρβδζ χζαμβ•ηηη ηεηηεκαδω ποστζδβζ σα κερβετα•ηεβ λη ηεβε τακο ηε κερβεταπο ροδηηο•ηε οηζε λη η σοβο ιητρβ οφκοηη σα μνηοηο• κζη ημαηηη ετρα ετηηηηε χλθε </p>			<p> θυγάτηρ παρθενεύουσα ἔτελευτησε, καὶ ἐτάφη μετὰ πολλῶν τῶν ἱματίων εἰς ἓν μνημεῖον ἔξω τῆς πόλεως. Ὅπερ ἀκούσας, ἐκ συνηθείας ὧν τῆς ἀθελίτου πράξεως ταύτης, ἀπέρχομαι νυκτὸς εἰς τὸ μνημεῖον, ἠρξάμην ἀποδύειν αὐτὴν καὶ ἐξέδυσα αὐτὴν πάντα ὅσα ἐφόρει· μηδὲ τοῦ ἐνδοτέρου αὐτῆς χιτωνίσκου φεισάμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ στερήσας αὐτὴν, καὶ γυμνὴν αὐτὴν ποιήσας ὡς ἐγεννήθη. Μέλλοντός μου λοιπὸν τοῦ τάφου ἐξέλθειν, ἀνακάθεται ἐκείνη ἔμπροσθέν μου καὶ ἐκτεινάσα τὴν ἀριστεράν αὐτῆς χεῖρα, ἐκράτισεν τῆς δεξιᾶς μου χεῖρός, καὶ λέγει μοι Ἁγλάως, ἀνθρωπιε, οὕτως εἶδει σέ με γυμνωσάι; Οὐκ ἐφοβήθης τὸν Θεόν; Ἄρα οὐ δέδοικας τὸ κρῖμα τῆς μελλουσιγῆς ἀνταποδόσεως; ἄρα οὐδὲ ὡς </p>
<p> πόρνην δὲ μὴ ἀποστραφεῖς, καὶ ληστὴν προδεξάμενον, καὶ φίλος χριστιανίας ἀμαρτωλῶν, αὐτός, τέκνον, καὶ σε προσδέξεται μετανοοῦντα καὶ ἐπιστρέφοντα ταῖς ἰδίαις αὐτοῦ χερσὶν ἀγαλλόμενος. Οὐ γὰρ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. Τότε βιασάμενος ἑαυτὸν καὶ ἐπισχὼν μικρὸν τῶν δακρύων, λέγει μοι ἔγω, κύριε ἀββᾶ, ὁ πάσης ἀμαρτίας πεπληρωμένος, ὁ ἀνάξιος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, πρὸ τῶν δύο τούτων ἡμερῶν ἀκούω, ὅτι τινὸς τῶν πρώτων τῆς πόλεως ταύτης ἡ θυγάτηρ παρθένος οὕσα ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη μετὰ πολλῶν ἱματίων εἰς ἓν τῶν ἔξω τῆς πόλεως μνημεῖον. Ὅπερ ἀκούσας, ἐκ συνηθείας ὧν τῆς ἀθελίτου ταύτης πράξεως, ἀπέρχομαι νυκτὸς εἰς τὸ μνημεῖον καὶ εἰσελθὼν ἠρξάμην ἀποδύειν αὐτὴν καὶ ὡς ἐξέδυσα αὐτὴν </p>			<p> θυγάτηρ παρθενεύουσα ἔτελευτησε, καὶ ἐτάφη μετὰ πολλῶν τῶν ἱματίων εἰς ἓν μνημεῖον ἔξω τῆς πόλεως. Ὅπερ ἀκούσας, ἐκ συνηθείας ὧν τῆς ἀθελίτου πράξεως ταύτης, ἀπέρχομαι νυκτὸς εἰς τὸ μνημεῖον, ἠρξάμην ἀποδύειν αὐτὴν καὶ ἐξέδυσα αὐτὴν πάντα ὅσα ἐφόρει· μηδὲ τοῦ ἐνδοτέρου αὐτῆς χιτωνίσκου φεισάμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ στερήσας αὐτὴν, καὶ γυμνὴν αὐτὴν ποιήσας ὡς ἐγεννήθη. Μέλλοντός μου λοιπὸν τοῦ τάφου ἐξέλθειν, ἀνακάθεται ἐκείνη ἔμπροσθέν μου καὶ ἐκτεινάσα τὴν ἀριστεράν αὐτῆς χεῖρα, ἐκράτισεν τῆς δεξιᾶς μου χεῖρός, καὶ λέγει μοι Ἁγλάως, ἀνθρωπιε, οὕτως εἶδει σέ με γυμνωσάι; Οὐκ ἐφοβήθης τὸν Θεόν; Ἄρα οὐ δέδοικας τὸ κρῖμα τῆς μελλουσιγῆς ἀνταποδόσεως; ἄρα οὐδὲ ὡς </p>

<p>ἄνεστις· ἄστι ἐν ἑξεί ἡ μά· пре-дз· страшылізміь соў-дзіліцьмі яго· іако жінкой соўціи мі ітэ· чужэ ч'агэ, не в'іда'е ліца· м'яго· ітэ, же по с'зым'р'тн і по погрэбеванні овнажи ма·и наг'о в'іда'е в'ьсе т'эло· м'ок·аг'тэ ч'аг'тэвоў· в'э коўе· пр'э'в'р'шэніне· в'эпа'д'а·е·иан ка'ц'тэма· роў'камма· пр'і'х'о'д'іа· пр'і'ем'лэші··с'т'то іи ж'іветэ·ора'шаг'о т'э'ла іи к'р'э'вэ г'д' на'шэго і'у· х'а·· Ἄγ'ε· же іако в'іда'е'х'ε· еи ии са'в'іа'ш'а'х'ε· о'ч'і'о'ва'ε·з· са ии в'ьс'ε в'э· е'т'ра'с'ε· в'э'з'і'ε·з··о'д'з'ε'а· т'р'ε'п'ε'ц'іа ии е'т'з'і'а'д'а· са· г'л'а'х'ε· і'ен·· по'ч'ε'т'н'і· ма ии по с'ε'м'ь· с'ε'го· не· с'ε'т'в'ε'р'і'о·· о'н'а· же р'ε'ч'ε· м'и·и· іако· х'ο'τ'а· і'ен в'э'д'а'ε'х'ε· с'ε'д'ε·и'з· іако· х'ο'ц'ε'ш'и ἠ'· со'φ'ι'α·ε· не· и'з'н'а'ε'ш'и·и'z· г'р'ο'ε'z· с'ε· ο'β'ι'α·ч'ь·и'а·ма· βο'μ'δ'ε'τ'ε··и· не м'ы'ш'и· іако· ο'κ'ο'ρ'ο· і'а'ш'и ο'κ'μ'ε'ρ'ε'τ'ι·и'z· на· м'н'ο'γ'ι· δ'ε'и'и· ии μ'ο'υ'χ'ι'μ'ι'z· з'ε'λο· з'ε'λο· δ'ί'π'η· σ'ε'ο'υ· пр'ε'δ'α'δ'ε'и· Ἄγ'ε· же· μ'ο'λ'λ'α'x'ε· са с'α'β'δ'α'μ'и· δ'α· μά· ε'β'ι· πο'χ'ε'τ'η'α· в'ε'λ'η'μ'и· κ'λ'η'η'z· са в'ε'ε'δ'ε'ρ'η'ι'τ'ε'λ'ε'μ'ь· в'ε'μ'ь··и'ако· по с'ε'м'ь· не· с'ε'т'в'ε'р'і'о· н'ε'πο·δ'ο'β'η'α'λ'α'γ'ο</p>		<p>πάντα ὅσα ἐφόρει. Μηδὲ ἐνδοσάτου αὐτῆς χιτοносικοῦ φεισάμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ στερήσας αὐτήν, καὶ γυμνὴν αὐτήν ὡς ἐγεννήθη ποιήσας. Μέλλοντά με λοιπὸν καὶ τοῦ τάφου ἐξέρχεσθαι, ἀνακαθίσασα ἔμπροσθεν μου καὶ ἐκτεινάσαν τὴν ἄριστεράν αὐτῆς χεῖραν ἐκράτησεν μου τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ λέγει μοι· Ἄπλωσ, ἄνθρωπε, οὕτως ἔδει σε γυμῶσε με; Ἐὰρ οὐκ ἐφοβήθης τὸν Θεόν; Ἐὰρ οὐ δέδοικας τὸ κῆμα τῆς μελλούσης ἀναπαύσεως; Ἐὰρ οὐδὲ ὡς νεκράν με ὀφείλες οἰκτεῖρε; Ἀλλὰ Χριστιανὸς ὢν οὕτως με γυμνὴν ἔκρινας παραστήναι τῷ Χριστῷ, μηδὲ τὴν γυναικεῖαν ἐντραπέις φύσιν; Ἐὰρ οὐκ αὐτὴ ἡ φύσις σε τέτοκεν; Ἐὰρ οὐ τὴν ἴδιαν σου μητέρα ὑβρίσας σὺν ἐμοί; Ποίαν ἔχεις, ἄθλιε τῶν ἀνθρώπων, ἀπολογία δούναι τῷ Χριστῷ ὑπὲρ ἐμοῦ ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ</p>	<p>νεκράν με ὀφείλες οἰκτεῖραι; Ἐὰρ οὐδὲ τὴν κοινὴν ἠδεσθῆς φύσιν; Ἀλλὰ Χριστιανὸς ὢν, οὕτως γυμνὴν με ἔκρινας παραστήναι τῷ Χριστῷ, μηδὲ τὴν φύσιν αἰδεσθῆς; Ἐὰρ οὐκ αὐτὴ ἡ φύσις σε ἔτεκεν; Ἐὰρ οὐ τὴν ἴδιαν ὑβρίσας μητέρα σὺν ἐμοί; Ποίαν ἔχεις, ἄθλιε, τῶν ἀνθρώπων ἀπολογία δοῦναι ὑπὲρ ἐμοῦ ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ; Ὅτι ζώσης μου ἕνεος ἄνθρωπος οὐκ εἶδεν τὸ πρόσωπόν μου, καὶ σὺ μετὰ θάνατον καὶ ταφήν ἐγύμνωσάς με, καὶ γυμνὸν ἔθεάσω τὸν ἐμὸν σῶμα. Ἀβάλε τὴ ἀνθρωπότητι, εἰς ποίαν ταλαιπωρίαν κατήγησεν! Ποία καρδιά ἢ ποίας χερσῖν προσερχόμενος μεταλαμβάνεις τοῦ παναγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ; Εἰγὼ ταῦτα ἀκούσας, καὶ ἰδὼν, δειλιάσας</p>
---	--	--	--

<p>и беззаконнаго дѣянна сего • тогда мнѣ много молившю • сѧ • и много слызѣ источишасю • ѿбещавши рече ми • аще хощеши живѣи • и изыдеши ѿ грѣдзи сѧ • даждѣ ми слово • да аще та ѿпрочию • то не тѣкъмо сиузѣ да бѣгнеши сѧ грѣшныи • и грѣшныи • да възтворѣши • и зъбѣши скоро да изидеши • и ѿбръжеши сѧ • и брѣдѣши мыи • и поклещи сѧ • о ииузѣ же сѣдѣба • и рабѣгашеи хрѣ • азѣ же клѣузѣ сѧ • еи глѣа • како тако ми бѣ хотѣцаго дѣшу • моѣкъ брѣдѣти не • тѣкъмо олноко рече творю • и зѣ и ѿ дѣньшнѣаго дѣне не взидѣшѣ • въздомѣз • мон • и зѣ • въз манѣтѣрь ѿкоу • вѣ • и азѣ • тогда рече ми дѣца • о дѣжи ма како же ма • еси обрѣвѣзѣ • и се обрѣвѣзшю • и зѣ • пакѣ брѣдѣгашеи оумьре • се слышавѣз азѣ • ѿ оумьра • и проучише • и еже о поксани • и въздѣржаниа словесѣ • острѣгоу • и • и обрѣвѣзѣ и възмѣньскѣзи обрѣзѣ • зѣтворѣхѣз • и възпещѣрь • въз горѣ • яже оу • грѣ • глѣа • вѣльми</p>		<p>βιμάτος αὐτοῦ; Ὅτι ζώσις μου ξένος ἄνθρωπος οὐκ εἶδεν τὸ πρόσωπόν μου, καὶ σὺ μετὰ θάνατον καὶ ταφήν ἐγγύωσάς με, καὶ γυμνὸν ἐθεάσω τὸν εἶόν σῶμα. Ἀβάλαί τῇ ἀνθρωπότητι, εἰς ποίαν ταλαιπωρίαν κατήντισεν. Ποῖα καρδιά, ἄνθρωπε, ἢ ποιαί χεῖρές! προσερχόμενος μεταλαμβάνεις τοῦ ἁγίου καὶ παναγίου σώματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ἐγὼ δὲ ὡς εἶδον τὰῦτα καὶ ἤκουσα, δειλιάσας καὶ ὅλος ἐμφοβος γενόμενος μολίς ὑποτρέμων καὶ δεδιώς, λέγω αὐτῇ· Ἀπόλυσόν με καὶ οὐκ ἔτι ποιῶ αὐτά. Ἡ δὲ λέγει μοι· Ὅντως ὡς ἠθέλησας εἰσῆλθεῖς ὧδε, ὡς δὲ θέλεις ἔνθεν οὐκ ἐξέρχῃ· ἀλλ' ὁ τάφος οὗτος κοινός ἀμφοτέροις ἡμῶν γίνεται. Καὶ μὴ νομίσης, ὅτι παραχρήμα ἔχεις ἀποθανεῖν, ἀλλ' ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας βασανιζόμενος κακῶν</p>	<p>καὶ ἔμφοβος γενόμενος μολίς τρέμων, λέγω αὐτῇ· Απόλυσόν με, καὶ οὐκ ἔτι ποιῶ αὐτά. Ἡ δὲ λέγει μοι, Ὅντως ὡς ἠθέλησας ἔλθε· ὡς θέλεις ἔνθεν οὐκ ἐξέρχῃ· ἀλλ' ὁ τάφος ἀμφοτέροις κοινός γενήσεται. Καὶ μὴ νομίσης, ὅτι παραχρήμα ἔχεις ἀποθανεῖν, ἀλλ' ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας βασανιζόμενος κακῶν κακῶς τὴν ψυχὴν σου ἀποδιώσεις. Ἐγὼ δὲ παρεκάλουν αὐτὴν μετὰ δακρύων ἀπολῦσαί με, πολλὰ ἐξομνύμενον κατὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, ὡς οὐκ ἔτι ποιήσω τὴν ἀθέμιτον καὶ παράνομον ταύτην πράξιν· τότε μετὰ τὰ πολλὰ παρακαλέσασα με αὐτὴν, καὶ πολλὰ δάκρυα καταγαγεῖν, ἀποκριθεῖσα λέγει μοι· Ἐὰν θέλῃς ζῆν καὶ ῥυσθῆναι τῆς ἀνάγκης ταύτης, δός μοι λόγον, ὅτι ἐὰν ἀπολύσω σε, οὐ μόνον ἐκ τούτων ἀφίστασαι τῶν μυστηρίων καὶ</p>
--	--	--	---

<p>ΒΙΟΥΧΕΛΛΕΥΤΕΡΩΝ ΕΛ-ΗΙ ΤΕΒΕ ΠΟΔΗΓΖΙΚΙΩΝ ΣΑ Ο ΕΒΟΝΕ ΑΪΗΗ :-</p>		<p>κακῶς τὴν ψυχὴν ἀποδόσας. Ἐγὼ δὲ παρεκάλουν αὐτὴν μετὰ δακρύων ἀπολύσαι με, πολλὰ ἐξομνυόμενος παρὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, ὡς οὐκ ἔτι ποιήσω τὴν ἀθέμιτον καὶ παράνομον πράξιν ταύτην· τότε μετὰ τὸ πολλὰ παρακαλέσαι αὐτὴν καὶ πολλὰ δάκρυα καταγαγεῖν, ἀποκριθεῖσα λέγει μοι· Ἐὰν θέλης ζωὴν καὶ ῥυσθῆναι τῆς ἀνάγκης ταύτης, δός μοι λόγον, ὅτι ἐὰν σε ἀπολύσω, σὺ μόνων ἐκ τούτων ἀφίστασαι τῶν μισαρῶν καὶ βεβήλων σου πράξεων, ἀλλ' εὐθέως καὶ παρασχῆμα ὑπάγεις ἀποτάσσει καὶ γίνει μοναχός, καὶ μετανοεῖς ὑπὲρ ὧν ἔπραξας, καὶ δουλεύεις τῷ Χριστῷ. Ἐγὼ δὲ ὡμοσα αὐτῇ λεγὼν, ὅτι μὰ τὸν Θεὸν τὸν μέλλοντα τὴν ψυχὴν μου λαχθεῖν, σὺ μόνον ὅσα μοι εἶπας ποιήσω, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας οὐκ εἰσέλθω</p>	<p>βεβήλων πράξεων, ἀλλ' εὐθέως καὶ παρασχῆμα ὑπάγεις, καὶ ἀποτάσσει, καὶ γίνῃ μοναχός, καὶ μετανοεῖς ὑπὲρ ὧν ἔπραξας, καὶ δουλεύεις τῷ Χριστῷ. Ἐγὼ δὲ ὡμοσα αὐτῇ λέγων, ὅτι Οὐ μόνον ὅσα μοι εἶπες, ποιήσω, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας οὐκ εἰσέλθω εἰς τὸν οἶκόν μου, ἀλλ' εἰς μοναστήριον ἐντεῦθεν ἀπέρχομαι. Τότε λέγει μοι ἡ κόρη· Ἐνδυσόν με ὡς εὐρές με· καὶ κηδεύσαντός μου αὐτὴν, πάλιν ἀναπεσοῦσα ἀπέθανεν. Εὐθέως οὖν ἐγὼ ὁ ἄθλιος καὶ ἀμαρτωλὸς ἐξελθὼν ἐκ τοῦ μνημείου, ἦλθον ἐνταῦθα. Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ παρὰ τοῦ νεωτέρου, καὶ ἐπαλείψας αὐτὸν τοῖς περὶ μετανοίας καὶ ἐγκρατείας λόγοις, μετὰ χρόνον ἐκούρευσα αὐτὸν· καὶ ἐνδύσας αὐτὸν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐπέκλεισα αὐτὸν ἐν σπηλαίῳ εἰς</p>
--	--	---	---

			<p>εἰς τὸν οἶκόν μου, ἀλλ' εἰς μοναστήριον ἔνθεν ἀπέρχομαι. Τότε λέγει μοι ἡ κόρη· Ἐνδυσόν μοι ὡς εὐρές με. καὶ διῆ ἐνδύσαντός μου αὐτὴν πάλιν ἀναπεσοῦσα ἀπέθανε. Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ παρὰ τοῦ νεωτέρου καὶ ἀπαλειψας αὐτὸν τοῖς περιμετανοίας καὶ ἐγκρατείας λόγοις ἐκούρευσα αὐτὸν· καὶ ἐνδύσας αὐτὸν τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἀπέκλεισα αὐτὸν ἐν σπηλαίῳ εἰς τὸ ὄρος μεγάλως εὐχαριστοῦντα τῷ Θεῷ καὶ ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς.</p>	<p>τὸ ὄρος ἔνδον τῆς πόλεως, μεγάλως εὐχαριστοῦντα τῷ Θεῷ, καὶ ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς.</p>
--	--	--	---	--

Седми разказ

(Vita Episcopi, qui cathedra relicta venit in sanctam habitu ministrabat architectis)

Синайски патерик	Лаврентиев сборник	Florentinus Medicus Laurentianus, Plut. X, 3	Patrologia graeca
№ 45	№ 7	№ 45	№ 37
<p>Поведаше на мѣ оди нѣ о комъ епископѣ ꙗко оубише епископѣ свое ꙗко въ анѣрхонскѣи градѣ ꙗи на мѣи о дѣлаше тоу зѣданию въ тѣ же градѣ баше възстѣныи комѣи именемъ ефреми ꙗкоужь мѣстѣ зѣло ꙗи мѣстѣ дѣла тѣ баше приставникъ на дѣ дѣла тѣи иже дѣлахоу градѣи храмъи баше во са палѣ трѣсѣмъ въ не дѣни же дѣнь въ стѣнѣ вѣдѣ ефреми сплѣща епископа тоу ꙗи во не го до нѣе стѣлѣ стѣлѣ оупѣи на дѣ ишь ꙗсе вѣдѣе не ꙗдиожъ ни дѣлѣшь дѣи нѣи ꙗи ногъ . . . шѣ дѣи оужае са ефреми баше же чѣдо гудѣо ꙗи оужасти пѣзѣно ꙗи помѣшлѣше самъ въ свѣтѣ чѣто се оубо есть ꙗе вѣдѣше б . . . ефреми ꙗко же дѣла тѣи тѣ е . . . кѣпѣ естѣ вѣдѣ главоу не го скѣрѣнъ пѣзѣноу . . . рѣзоу нечѣстоу ꙗкоу . . . ꙗ моужа и оубо рѣчѣна отъ ꙗи нога</p>	<p>Поведаше на едѣнѣ въ вицѣ о епискѣ ꙗкоже ѡставѣ епискѣство свое ꙗко въ анѣрхонскѣи гради на мѣ са тоу дѣлаше зѣданиѣ ꙗе тоже форма бѣше възстѣныи комѣи именемъ ефреми ꙗкоужь мѣстѣ и мѣ дѣ тѣ бѣше приставникъ за дѣла тѣи иже дѣлахоу градѣи храмъи бѣше во са палѣ трѣсѣмъ въ едѣни же дѣнь въ стѣнѣ вѣдѣше ефреми сплѣща епискѣ тоу ꙗи во не го до несе стѣлѣ ѡупѣи стѣлѣ на дѣни ꙗе вѣдѣше многа дѣи оужае са ефреми бѣше же чѣдо страшно ꙗи оужа пѣзѣно ꙗи помѣшлѣше въ свѣтѣ самъ чѣто се оубо ꙗе не во вѣдѣше ефреми ꙗко дѣла тѣи тѣ епискѣ есть ꙗкоже во моужа вѣдѣти ꙗко епискѣ есть вѣдѣ главоу не го скѣрѣны пѣзѣно ꙗи рѣзоу нечѣстѣи ꙗкоу ꙗкоужь мѣ оубо рѣчѣна во многѣо зѣдѣнѣи ꙗи оубо мѣна во великоу трѣдѣи рѣзѣ же дѣла тѣи тоу ефреми ꙗкоу рѣзоу рѣчѣна во кѣдоу есть мѣжѣ ꙗи</p>	<p>Дѣишѣто ѡмѣн тѣс тоу пѣтѣрѣи перѣ тинѣ епискѣпоу ꙗи едѣсѣс тѣи идиѣи епискѣопѣи ꙗпѣлѣвен ѣн Θεου πολѣи και ѣργα τѣας ἔκαμιν ὑπουργῶν . Ἐκείνον κατ' ἔκείνον οὖν τὸν καιρὸν κοίτης Ἀνατολῆς Ἐφρασίμιος ἀνὴρ ἑλεμίων οὖν καὶ φιλοσυμπλαθῆς . Δι' αὐτοῦ οὖν τὰ κτίσματα τὰ δημόσια ἠκοδομοῦντο ἦν γὰρ ἔκ τοῦ σεισμοῦ ἡ πόλις πεσοῦσα . Ἐν μὲ οὖν κατὰ τοὺς ὑπνοὺς θεωρεῖ ὁ Ἐφρασίμιος καθιῶδοντα τὸν ἐπισκοποῦν και ἅπ' αὐτοῦ ἑως τοῦ οὐρανοῦ στῦλον πυρὸς ἑφестηκότα ἐπάνω αὐτοῦ . Τοῦτο θεασάμενος οὐχ ἄσπας οὐδὲ δις ἀλλὰ πολλάκις εἰς ἔκταλῆν ἦλθεν ὁ Ἐφρασίμιος . Ἦν γὰρ τὸ θαῦμα φοβερὸν και ἐκπληξέως γέμων . Καὶ διελογίζετο ἔν αὐτοῦ τί ἄν εἴη τοῦτο . Οὐδὲ γὰρ ὁ Ἐφρασίμιος</p>	<p>Дѣишѣто тѣс тоу Пѣтѣрѣи перѣ тинѣ епискѣпоу ꙗи едѣсѣс тѣи идиѣи епискѣопѣи ꙗпѣлѣвен ѣн Θεου πολѣи και ѣργα τѣας ἔκαμιν ὑπουργῶν . Ἐκείνον τὸν καιρὸν Κοίτης τѣς Ἀνατολῆς ὑπѣρхен Ἐφρασίμιος ἀνὴρ ἑλεμίων και φιλοσυμπλαθῆς . Διὰ τοῦτο οὖν τὰ κτίσματα τὰ δημόσια ἀνοικοδομοῦντο ἦν γὰρ ἔκ τοῦ σεισμοῦ ἡ πόλις συμπεσοῦσα . Ἐν μὲ οὖν κατὰ τοὺς ὑπνοὺς θεωρεῖ ὁ Ἐφρασίμιος τὸν ἐπισκοποῦν καθειδοντα και ἅπ' αὐτοῦ οὐρανοῦ στῦλον πυρὸς ἑφестηκότα ἐπάνω αὐτοῦ . Τοῦτο θεασάμενος οὐχ ἄσπας ἀλλὰ και πολλάκις εἰς ἔκταλῆν ἦλθεν ὁ Ἐφρασίμιος . Ἦν γὰρ τὸ θαῦμα φοβερὸν και ἐκπληξέως γέμων . Και ἐλογίζετο ἔν αὐτοῦ τὸ τί ἄν εἴη τοῦτο . Οὐδὲ γὰρ ἐνίγνωσκεν ὁ Ἐφρασίμιος ὅτι ὁ ἐργάτης ἐπίσκοπος</p>

<p>вздрѣхъжанаи • оутомаена отъ вемискоу трѣдъ да призвамъ же оуво дѣвалтѣина того ефреми • хотъ раздохити отъкоудоу мощъ тѣ • и начать оудиноу въпрашати отъкоудоу • ие • како ли немъ има • кового ли града нсть • онъ же рече къ немѹ • азъ еднинъ немъ ѿ оубогаиуъ сиуъ гражиуъ • ти не имамъ како се живити • наамло са оу • чали дѣлати ми • и бѣ кързмигъ ма • вогмомъ же подвижимъ • ефреми рече къ немѹ • вѣрочи ми не имамъ са тебе оставити • доиде же въсе ми • по истинѣ скажеши • еже о тебѣ • не могъи же къ томѹ себе оутигити • рече къ немѹ пороучи ми са • да доньдѣ же емъ въ житиу сени • никомѹ же не повѣдаи мене • азъ о себе скажюу • развѣт имене тѣчно своего ти не повѣдѣ ни градыаго • тогда каалъ са ефрами</p>	<p>начѣ едѣиноу въпрашати ѿкоудоу ѣси • и има ти что есть • кового ли града • и ѡвѣща къ немѹ азъ еднинъ ѣсмъ ѿ збогаиуъ сиуъ гражамъ • и не имъ како себе питати наамла са чали • да тѣми трѣдъ бѣ ма питать • вгѹмъ же подвижимъ ефремиъ рече емѹ не вѣстанъ са тебе • дондеже ми поистинѣ скажеши о тебѣ • не могу же къ томѹ втигити себе • рѣ емѹ ѡвѣщати ми са дондеже емъ въ житиу сени никомѹже не повѣдати • и азъ ти ѡ себѣ скажюу • развѣт имени ти своего тѣчико не повѣмъ ни градыаго • тогда каалъ са ефремиъ ефреми • како никомѹже не повѣмъ ѡ тебѣ • дондеже велитъ ти въ въ житиу сени выти • ѡи рѣ къ немѹ азъ еднинъ ѣсмъ • и бѣ ради ѡвѣщень еписѣтву свое придохъ само въ нежидано мѣсто • стражажъ и дѣлажъ дѣло • и ѿ трѣдъ своиуъ вѣретажъ си хѹрѣдъи хѹвѣ • нкъ тѣ елико можеши приложи и еше миагетти тебрити • въ снжъ вѣ дни бѣ иматъ та възвѣсти на дѣлскыи престола града сего црѣвѣ да паешин лоди снжъ • иуъже естъ приимѣвъ кързникъ своекъ хѣ истинныи въ нашъ • да ѡкаже въ глахѣ о миагетти и о правозѣрѣи подвижимѣ са • тѣдѣми</p>	<p>ѣгнѹоскенъ • оти о ергѣтѣ еписѣпосъ ѡтпѣрхенъ • теорѹнъ коциу аѣиранъ каи ѣоѣита рерупоимѣниъ • каи еѡтели аѡдра каи тѣталоипоримѣноу ѣк тѣс поллѣс ѡсѣпѣосъ каи егѣрѣтѣс • каи тѣс синѣрибѣс тоу копу тоу поллоу • Мѣтѡстѣллѣтѡи оѡнъ тоѡ ергѣтѣи о Ефрѡимѹсѣ тѣѣлоу паръ аѡтѹоу мѡвѣи то тѣс ѡпѡрѣчи о аѡнѣръ каи ирѣзѡтоу каѣ идѣианъ епѣротѡнъ аѡтѹнъ • лѡбѣнъ тѣ ѣсти каи тѣ то ѡнома аѡтѹоу • каи поѣисъ ѡпѡрѣчи полѣосъ • О дѣ лѣгѣи аѡтѹоу • Егѹоу ѣисъ ѣиѡ тоѡнъ пѣоѡнъ тѡутѣс тѣс полѣосъ каи ми ѣхѹнъ лѡбѣнъ трѣпѣоу аѡтѹнъ ергѣтѣисъ поѡѡ • каи трѣфѣи мѣ о тебѣ ѣк тоѡнъ копуоу • тебѣнъ оѡнъ кинѣтѣис о Ефрѡимѹсѣ аѡпокрѣтѣитѡи прѡс аѡтѹнъ лѣгѹнъ • Пѣтѣсѹоѡи мои • оѡ ми се ѣасѡ ѣоус аѡнъ пѡнѡта тѡ каѣтѡ аѡлѣѣианъ ѣитѣс тѡ перѣ соѡѡ • Ми дѹнѡмѣнос оѡнъ ѣаѡтѹнъ аѡпокрѣтѡи лѣгѣи аѡтѹоу • Дѡс мои лѡгѹнъ • оти ѡсонъ ѣиѡ ѣнъ тѣ ѡитѣи тѡутѣи оѡденѣи аѡггѣлѣтѣс тѡ перѣ ѣмоу каѣгѡ ѹми аѡнаггѣлѣѡ тѡ каѣтѣ ѣмаѡтѹнъ хѡрѣс тоу ѡноѡтѡтѣс моу каи тѣс полѣосъ • Тѡтѣ</p>	<p>ѡтпѣрхенъ • пѡс гѡръ каи ѣхѣнъ гѡѡнаи • оти еписѣпосъ иѡнъ • теорѹнъ коциу аѡѣиранъ каи ѣоѣита рерупоимѣниъ • каи еѡтели аѡдра • каи тѣталоипоримѣноу ѣк тѣс поллѣс ѡпоиоѡтѣс • аѡсѣпѣосъ тѣ каи ергѣтѣс • каи тѣс синѣрибѣс тоу копуоу тоу поллоу • Енъ миѡ оѡнъ мѣтѡстѣллѣтѡи о Ефрѡимѹсѣ тоѡ ергѣтѣи • тоѡнъ поѣтѣ еписѣпоу • тѣѣлоу паръ аѡтѹоу мѡвѣи то тѣс ѣсти • каи ирѣзѡтоу каѣтѣ идѣианъ ерѡтѡнъ аѡтѹнъ • лѡбѣнъ тѣ ѣсти • каи то ѡнома аѡтѹоу • О дѣ лѣгѣи аѡтѹоу • Егѹоу ѣисъ ѣиѡ тѣоѡнъ тѣс полѣосъ тѡутѣс • каи ми ѣхѹнъ лѡбѣнъ трѣпѣи ѣмаѡтѹнъ ергѣтѣисъ поѡѡ • каи трѣфѣи мѣ о тебѣ ѣк тоѡнъ копуоу • тебѣнъ оѡнъ кинѣтѣис о Ефрѡимѹсѣ аѡпокрѣтѣитѡи аѡтѹоу • лѣгѹнъ • Пѣтѣсѹоѡи мои • оѡ ми се ѣасѡ • ѣоус аѡнъ пѡнѡта каѣтѡ аѡлѣѣианъ ѣитѣс тѡ перѣ соѡѡ • Ми дѹнѡмѣнос оѡнъ лѡитѹнъ ѣаѡтѹнъ аѡпокрѣтѡи • лѣгѣи аѡтѹоу • Дѡс мои лѡгѹнъ • оти ѡсонъ ѣиѡ ѣнъ тѣ ѡитѣи тѡутѣи оѡденѣи аѡнаггѣлѣтѣс тѡ перѣ ѣмоу • каѣгѡ тѡ каѣтѣ ѣмаѡтѹнъ хѡрѣс тоу</p>
---	---	---	--

<p>τροφῶν· δὲ· σοφῶν· ὁρῶντων· ἐν· σοφίᾳ· хлѣбъ· рече· же· емоу· то· тѣ· елико· же· можеш· прилежи· еше· милости· творити· въ· снѣ· во· дъни· бѣ· тѣ· имать· възнести· на· отътольскєи· престола· сего· грд· да· амтнхискогю· цѣрькве· да· паешн· мо· дн· снѣ· на· же· есть· приоврѣвъ· крѣвно· своею· хъ· истиннѣи· бѣ· нашъ· да· ако· же· и· възше· гла· хъ· о· милости· и· о· правовѣрнн· под· вѣжнѣтєса· тѣцѣ· вми· во· жьрѣтєвнн· годѣтн· сн· бѣ· тѣко· же· и· възше·тє· вѣскорѣ· то· елѣшавєз· ефреми· прослави· бѣ· глѣ· колнко· ескрѣвеннѣи· хъ· рабъ· имать· бѣ· ти· е· дннѣмоу· тѣ· чнѣ· знѣемн· со· рѣ· тѣ· :-</p>	<p>во· жьрѣтєвнн· оу· глѣ· ждѣтє· во· м· тѣко· бѣ· вѣскорѣ· в· сн· слышавєз· влѣжєннн· ефреми·тє· прослави· бѣ· глѣ· колнко· ескрѣвеннѣи· хъ· рабъ· имать· бѣ· ти· е· дннѣмоу· тѣ· чнѣ· жнѣемн· сѣ· :-</p>	<p>ὤμοσεν αὐτὸ ὁ θεῖος Ἐφραίμιοις, ὅτι οὐ μὴ εἶπω τινὶ τὰ περὶ σοῦ, ἕως ὅταν θελήσῃ ὁ Θεὸς εἶναι ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἐγὼ ἐπίσκοπος ὑπάρχω, καὶ διὰ τὸν Θεὸν ἑσῆς μου τὴν ἰδίαν ἐπισκοπὴν ἦλθον ἐνταῦθα ὡς εἰς ἄγνωστον τόπον καὶ κακοπαθῶν καὶ ἐργατίας ἐργαζόμενος ἐκ τοῦ κόπου μου πορίζομαι τὸ μικρὸν τοῦ ἄρτου μου· ἀλλ' ὅσον δύνασαι πρόσθε εἰς τὴν ἐλεημοσύνην. Ἐν ταῦταις γὰρ ταῖς ἡμέραις ὁ Θεὸς ἀναβιβάζει σε ἐπὶ τὸν ἀποστολικὸν θρόνον ταύτης τῆς Θεοπολιτῶν Ἐκκλησίας, ἵνα ποιμήνης τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ αἵματος Χριστοῦ ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν Θεός. Ὡς οὖν εἶπον ὑμῖν, ὑπὲρ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνίσασθαι. Τοιαῦται γὰρ θυσίας εὐαρεστεῖται ὁ Θεός, ὅπερ καὶ γέγονεν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις. Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ θεῖος Ἐφραίμιοις, ἐδόξασε τὸν Θεὸν λέγων· Πόσους κρυπτοὺς ἔχει ὁ Θεὸς δούλους καὶ μὴ αὐτῷ γινώσκοι εἶσι.</p>	<p>ὀνομάτος μου καὶ τῆς πόλεως ἀναγγελω. Τότε ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεῖος Ἐφραίμιοις· ὅτι Οὐ μὴ εἶπω τινὶ τὰ περὶ σοῦ, ἕως ἂν θελήσῃ σε Θεὸς εἶναι ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἐγὼ ἐπίσκοπος ὑπάρχω, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν μου ἑσῆς διὰ τὸν Θεὸν ἦλθον ἐνταῦθα ὡς εἰς ἄγνωστον τόπον, κακοπαθῶν καὶ ἐργαζόμενος ἐργατίας· καὶ ἐκ τοῦ κόπου μου πορίζομαι τὸ μικρὸν τοῦ ἄρτου. Ἀλλ' ὅσον δύνασαι πρόσθε εἰς τὴν ἐλεημοσύνην. Ἐν ταῦταις γὰρ ταῖς ἡμέραις ὁ Θεὸς ἀναβιβάζει σε ἐπὶ τὸν ἀποστολικὸν θρόνον ταύτης τῆς Θεοπολιτῶν Ἐκκλησίας, ἵνα ποιμήνης τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος Χριστοῦ ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν. Ὡς οὖν εἶπον ὑμῖν, ὑπὲρ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνίσασθε. Τοιαῦται γὰρ θυσίας εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. Ἐν ὀλίγαις δὲ ἡμέραις οὕτως γέγονεν. Ταῦτα οὖν ἀκούσας ὁ θεῖος Ἐφραίμιοις, ἐδόξασε τὸν Θεὸν λέγων· Πόσους κρυπτοὺς δούλους ἔχει ὁ Θεός, καὶ μὴ αὐτῷ γινώσκοι εἶσιν!</p>
--	--	---	--

Осми разказ

(Vita et mors duorum fratrum monachorum, qui nunquam ab invicem separari iuraverunt)

Синайски патерик	Лаврентиев сборник	Flotentinus Mediceus Laurentianus, Plut. X, 3	Patrologia graeca
№ 122	№ 8	№ 122	№ 97
ГЛАШЕ ДЕ БА НОВАТЪ ВЪШЬЦЬЪ•ВЕМОУ ЖЕ НАУРЕЧЕНИЕ ПУРЕЗЪ•ИМО СЛЪШЪХЪ ПОВЪДАЮЩЮ ДЕ БА СТЕФАНУ• МОАХЪТИНИНОУ•ИМО СФУЩЮ МИ ВЪ ОБЪЩИ ЖИТИИ•СТРО ДЕ БА ФЕОДОНИА• ВЕЛИКАГО КОШОВЕНА•УХА•БАСТА ТУО ДЪВА БРАТА СЪТВОРИША КАЛТЪВЪ•ДА НИ ВЪ ЖИВОТЪ НИ ВЪ СЪМЪРЪТИ РАЗЛОУЧИТА СЪ ДРУГЪ ВЪ ДРУГЪ•ДА ИМО ЖЕ БАСТА ВЪ МАНАСТЪРЪ ВСЪМЪ НА ОУСПЕХЪ•ПО ТОМЪ ЖЕ ОДИНЪ БРАТЪ ТОМИМЪ БЪИ НА БАЛУДЪ•ТИ НЕ МОГЪ СЪТЪРЪПТИ И ТОА СТОИЪЪ•РЕЧЕ БРАТЮ СВОЕМОУ•ПРЕСТИ МА БРАТЕ ИМЪ ЖЕ НА БАЛУДЪ ОУХЪДИТИ МИ ОУМЪ•И ХОЩЪ ИТИ ВЪ МИРЪ•БРАТЪ ЖЕ НАЧАТЪ ГЛАТИ И МОАХТИ РЕКЪ• НИ БРАТЕ МОИ НЕ МОЪИ ПОРЕЧИТИ ТРОУДЪ СВОИЪЪ•ОИЪ ЖЕ РЕЧЕ ВЕМОУ ИЛИ ПОИДЪ СЪ МИНОУ•ДА НЕЖЕ ОУМЪШИМО ТО СЪТВОРО•ИЛИ НЕ ДЪВИ МЕНЕ ДА ИДУМ•БРАТЪ ЖЕ НЕ ХОТЪ ЕГО ПОРЕСТИТИ КЪДИНОГО•ИДЕ СЪ ИМЪ	ГЛАШЕ ВЪЩЪ ИВАИЪ ВЪХЪДА ИМО СЕ СЪМЪШЪХЪ ПОВЪДАЮЩЮ ВЪЩА СТЕФАНА ИМАБАВНИНА• ИМО ЕГДА БЪХЪ ВЪ МОАХТИРИ ЕТАГО ФЕОДОНИА ВЕЛИКАГО• БЪСТА ТУО ДВА БРАТА КАЛАА СЪ ДРУГЪ ДРУГУ•ДА НИ ВЪ ЖИТИИ СЪИ НИ СЪМЪРЪТИЖ РАЗЪЖИТИ СЪ•ДА ИМОЖЕ БЪСТА ВЪ МОАХТИРИ ВЪСЪМЪ НА ОУСПЕХЪ•И ПОТОМЪ ЕДИНЪ БЪИ БРАТЪ РАЖДИЖЕМЪ НА БАЛУДЪ•И НЕ МОГЪ ТЪРЪПТИ БРАНИ СЪТАНИИИ, РЕЧЕ КЪ БРАТЮ СВОЕМОУ•ПРЕСТИ МА БРАТЕ ИМЪЖЕ НА БАЛУДЪ ОУХЪДИТЪ МИ ОУМЪ• ДА ХОЩЪ ИТИ ВЪ МИРЪ•БРАТЪ ЖЕ НАЧАТЪ МОАХТИ И ГЛА•НИ БРАТЕ НЕ МОЪИ ПОРЕЧИТИ ТРОУДЪ СВОИЪЪ•ВЪИ ЖЕ РЕЧЕ ЕМОУ•ИЛИ ПОИДЪ СЪ МИНОУ•ДА ЕЖЕ МЪСЛА ИСПАМНА•ИЛИ НЕ ДЪВИ МЕНЕ ДА ИДУМ•БРАТЪ ЖЕ ЕГО НЕ ХОТЪ ПОРЕСТИТИ ЕГО ЕДИНОГО•ИДА СЪ ИМЪ ВЪ ГРА•И БЪНИДЕ ВЪ ХРАМЪ БАЖДИНИЦЪ•БРАТЪ ЖЕ ТО ВЪИДЪВЪЗ ПЪРЕСТИЖ ПОСТАПА ГЛАБЪЖ• И МОАХШЕ БАЪ ДЪ НЪ ДА СЪ ВИ	Ἐλεγεν ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ὁ ἀναχωρητὴς ὁ ἐπικλῆν Πυρρός, ὅτι Ἀκρίκα διηγομένου τοῦ ἀββᾶ Στεφάνου τοῦ Μοαβίτου, ὅτι Ὡς ἦσαν ἐν τῷ κοινοβίῳ τοῦ ἀγίου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου κοινοβιάρχου, εἶσαν ἐκεῖ δύο ἀδελφοὶ ποιήσαντες ὄρκομοσίαν, ἵνα μῆτε ἐν τῇ ζωῇ, μῆτε ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν χωρισθῶσιν ἀπ' ἀλλήλων. Ὡς οὖν ἦσαν ἐν τῷ κοινοβίῳ πάντας οἰκοδομοῦντες, ὁ εἰς ἀδελφὸς ἐπολεμήθη εἰς πορνείαν καὶ μὴ δυνάμενος βαστάσαι τὸν πόλεμον, λέγει τῷ ἀδελγῷ αὐτοῦ Ἀπόλυσόν με, ἀδελφέ, ὅτι εἰς πορνείαν πολεμοῦμαι, καὶ θέλω ἀπελθεῖν εἰς τὸν κόσμον. Ὁ δὲ ἀδελφὸς ἤρξατο παρακαλεῖν αὐτὸν, καὶ λέγειν· Μη, ἀδελφέ, μὴ ἀπολέσῃς τὸν κόπον σου. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἦ ἐλθέ μετ' ἐμοῦ, ἵνα τὴν πράξιν ποιήσω, ἢ	

<p>вз града • санида же оцго отз вз храмъ бланъ дьца • брагъ же то вдъ взъ прьсть ездъмъ ездепа он на главоу • и самъ са томъ лше ба мола за нъ • да взл са сьгъвнъ того • таче тако ижда есертънъ са • ездъгъ рече иеомъ брагъ • кьн ти оцъгъхъ ездъ вь грѣха того • како ли брѣда не приа тъгъ • поиди пакъ вз манастръ • онъ же рече иеомъ • оцъ же къ томъ не могоу ити вз поцъгънѣ • иди тъгъ азъ во хоцно вз мире презьвати • како же оцго м'ного моиъз и • не може приоцъгити вз свѣдъ себе ити вз поцъгънѣ • презъсть и самъ вз мироу • ти дъласта ова наемълаща са • вз тъ же годъ евъ чрьноризць дьрамни • иже послъ же ези ар хичепъ вз ерѣвъ • довръ и кроткъ пастъръ • здълаше манастръ свои • иже зовъчь вьздръ тиньскин • шдъзла же ова работакъа зьндюцимъ • и напздънъ ездъмаста цьноу или наимъ • ездъпазъ иже вз бланъ дъ вздъмаше отъ овою натъ дънъ • и по вса дьни ездъхожаще ездъ гъдъзъ • и вздълаше есертънъ дъла дъла • и адръгънъ въсь дьнь алъ каше • псалъ тьро гъдъ • и тьрамъ</p>	<p>вѣтавлъз того • та же тако иждае вѣсертънъ са, рече иеомъ брагъ, вь кън тьвъ оцъгъхъ въ вь грѣха того • както ли брѣда не прикътъ • поиди пакъ ездъ манастръ вни же рече иеомъ оцъ же къ томъ не идажъ ездъ поцъгъна иди тьгъ азъ евъ вз мироу хичепъ пръзъвати и много моиъзъ и • не може его приоцъгити ездъ свѣдъ себе ити вз поцъгъна • пръвъ и самъ ездъ мироу ездъ ниъ • и дъласта вѣдъ наемълаща са иже кръзъмъста са • вз тьгъ же дъни чрънъцъ дьрамни • иже послъжае въ епкъпъ ездъ ерѣвъ • довръ и кроткъ пастъръ • здълаше манастръ свои • иже и зовъчь вьздръ тиньскин • и хъждъласта ова тьгъ брагъ и работакъа • и ездъхожащими цьнък вздъмаста • ездъпазънъ же вз бланъ дъ вздъмаше вѣсо цьнъкъ • и по вса дъни хъждълаше ездъ гъдъ • и ездълаше блждъници блждъ рдънъ • адръгънъ въсь дъни дълаше • и псалъ тьро гъдъ и тьро дълао и малъча вьсь • ово по вса дъни вѣдълаше манастръ ии идажъца ии гъца ниъкоже • иже приено оцънъла • повѣдажъ о нѣмъзъ и о жьгити его стъмоу игоу • именоу дьрамно • тогъда вемъски дьрамнѣ пригъдъ дъвоинька того ездъ свои хрѣмъ • и ездъпрашаще его</p>	<p>соду. О дѣ лѣгетъ аутѣ. Н елѣтѣ метъ ѣмоу, ъна тѣн прѣзѣн поитсо, и аполѣсонъ ме атеѣтѣн. О дѣ адеѣфѣс ми тѣловъ аполѣдса аутѣн атиѣа метъ аутѣ ездъ тѣн полин. Еиѣтѣн оуъ еиз тѣ катагѣгонъ тѣс порнѣас ѣзо полѣмѣтѣс. о дѣ адеѣфѣс ѣзо истѣмѣос хѣдън лѣвѣон ѣк тѣс гѣс, ѣблѣн еиз тѣн аутѣ кѣфалѣнъ • кѣ ѣаутѣн сунѣртѣвѣн. Оз оуъ ѣзѣтѣн о еизѣтѣон еиз тѣ порнѣон поитѣас тѣн прѣзѣн, лѣгетъ аутѣ о аллоз адеѣфѣс. Тѣ ѣфѣлѣтѣс, адеѣфѣ моу, ѣк тѣс амартѣас; тѣ дѣ оуъ ѣблѣтѣс. Агомеъ пѣлин еиз тѣн тѣпон иѣоуъ. О дѣ лѣгетъ аутѣ. Оуъ ѣтѣ дѣнѣмаи еизѣтѣн еиз тѣн ѣрѣмон. Сѣ оуъ ѣтаге. Егѣо гѣр еиз тѣн кѣрѣмон менѣ. Оз оуъ полла поитѣас оуъ ѣтѣсеън аутѣн аколѣуѣтѣса аутѣ еиз тѣн ѣрѣмон, ѣмеиен кѣ аутѣс сѣн аутѣ еиз тѣн кѣрѣмон, кѣ ѣкарѣон оѣ дуѣ ѣргѣстѣс, ѣна трафѣсѣн. Катъ ѣкеиѣон дѣ тѣн кѣрѣон о ѣббѣс. Абраѣмос о прѣоуъ мѣн тѣн ѣн Кѣнѣсѣнѣнѣолаеи лѣгомеѣон тѣн Абраѣмѣтѣн моуѣн сѣсѣтѣсѣмеѣос, о кѣтѣ гѣноуѣс ѣстерѣон архѣтѣсѣтѣосъ. Ефѣсоу, о калѣос кѣтѣ</p>	<p>аполѣсонъ ме атеѣтѣн. О дѣ адеѣфѣс ми тѣловъ аполѣдса аутѣн атиѣа метъ аутѣ ездъ тѣн полин. Еиѣтѣн оуъ еиз тѣ катагѣгонъ тѣс порнѣас ѣзо полѣмѣтѣс. о дѣ адеѣфѣс ѣзо истѣмѣос хѣдън лѣвѣон ѣк тѣс гѣс, ѣблѣн еиз тѣн аутѣ кѣфалѣнъ • кѣ ѣаутѣн сунѣртѣвѣн. Оз оуъ ѣзѣтѣн о еизѣтѣон еиз тѣ порнѣон поитѣас тѣн прѣзѣн, лѣгетъ аутѣ о аллоз адеѣфѣс. Тѣ ѣфѣлѣтѣс, адеѣфѣ моу, ѣк тѣс амартѣас; тѣ дѣ оуъ ѣблѣтѣс. Агомеъ пѣлин еиз тѣн тѣпон иѣоуъ. О дѣ лѣгетъ аутѣ. Оуъ ѣтѣ дѣнѣмаи еизѣтѣн еиз тѣн ѣрѣмон. Сѣ оуъ ѣтаге. Егѣо гѣр еиз тѣн кѣрѣмон менѣ. Оз оуъ полла поитѣас оуъ ѣтѣсеън аутѣн аколѣуѣтѣса аутѣ еиз тѣн ѣрѣмон, ѣмеиен кѣ аутѣс сѣн аутѣ еиз тѣн кѣрѣмон, кѣ ѣкарѣон оѣ дуѣ ѣргѣстѣс, ѣна трафѣсѣн. Катъ ѣкеиѣон дѣ тѣн кѣрѣон о ѣббѣс. Абраѣмос о прѣоуъ мѣн тѣн ѣн Кѣнѣсѣнѣнѣолаеи лѣгомеѣон тѣн Абраѣмѣтѣн моуѣн сѣсѣтѣсѣмеѣос, о кѣтѣ гѣноуѣс ѣстерѣон архѣтѣсѣтѣосъ. Ефѣсоу, о калѣос кѣтѣ</p>
--	---	--	--

<p>ЗЪЛО МЛАДЪА ВЪСЪМЪЗЪ•СЪГО ПО ВЪА ДЪНИ ВЪДАЩЕ ВЪ МАНАСТЪРИ•НІ ВЪДОЩА НИ ГЪЮЩА•ИЗЪ ЗЪЛО ДЪАХЛА•ПОВЕДАШЕ О НЕМЪ И О ЖИТИ НЕГО СЪГОМОУ ИГОМЪНОУ ДЪРАМОУ•ТОГДА ПО НЕГЪНЕ ВЪКЪЗНИ ОЦЪ ДЪРАМИНЪ•ПРИЗЪВЪ ДЪБАХЪТЪНИКА ТОГО ВЪ СВОИ ХЪРАМЪЗЪ•И ВЪПЪРАША И ГЛА•ВЪСОУДОУ ВЕСИ ВЪРАТЕ•ЧЪТО ЛИ ИМАШИ ДЪ•ВЛО•ОНЪЗЪ ЖЕ ВЪЗЕ НЕМОУ СЪЛОВЕДА•И ИАКО ВЪРАТЪ РАДИ ВЪЗЕ ТРЪПЛО•ДА НЕКЪДАН ВИДА ВЪ МОИЪ ПЕЧАЛЪ СЪПЕТЪ ВЪРАТА МОЕГО•СЕ СЪВЪШАВЪ СЪЗНИ ДЪРАМИНЪ•РЕЧЕ ВЪРАТОУ ТОМОУ•И ГЪ ДАЩЕ ТЪВЪ ДЪШЮ ВЪРАТЪ ТЪОЕГО•И ИАКО ВЪПОЩЕТИ И ДЪРАМИНЪ•И НЕ ХЪРАМА ИЗЪДЕ СЪЗЪ НЕГО•ТО ТОУ ЛЪНИЕ И ОНЪ ГЪРЪШЪЗНИ•ВЪРАТЪЗЪ СЪРЪТЕ И ГЛА•ВЪРАТЕ МОИ ВЕДИ МА ВЪ ПОУСТЪИНО ДА СЪ СПЕОУ•И ЛЪНИЕ ЖЕ ПОНИМЪ И ВЪРАТЪ ВЪДЕ И ВЪ ПЕЩОРЪИ СЪГО НЕРЪ ДАНА•И ЗЪТЪВОРИ СЪА СЪМЪЗЪ•И ВЪ МАЛЪЕ ГОДЪЕ ТОЛИКЪЗЪ ОУГОДЪНИКЪЗЪ ВЪЗЪВЪ БЪЖИ•КЪЗЪ ГОУ ВЪИДЪ•ПРЕВЪЗЪИТЬ ЖЕ ВЪРАТЪЗЪ НЕГО ВЪ ТЪИ ЖЕ ПЕЩОРЪ• ИАКО ЖЕ СЪА ВЪВЕТА КЪЛАЛА•ДА И СЪ НЕКОНЪЧЪАЕТЪ ЖЪИЗЪНЬ СЪОБЪ ТОУ•И СЪВЪРЪШИТЬ СЪА ИАКО ЖЕ И ВЪЗЪИТЬ• :-</p>	<p>ГЛА•ВЪ КЪДОУ ЕСИ ВЪРАТЕ•ЧЪТО ЛИ ИМАШИ ДЪ•ВЛО•ОНЪ ЖЕ ВЪЗЕ ВЪОУ ИСПОВЕДА• ИАКО ВЪРАТЪ РАДИ ВЪСЪ ТРЪПА ДА НЕГАН ВИДЪВЪ ВЪ СЪРЪЗЪВЪ МОЖ СЪПЕТЪ ВЪРАТЪ МОЕГО• СЕ СЪВЪШЕЗЪ СЪНИ ДЪРАМИНЕ РЕЧЕ ВЪРАТОУ ТОМОУ•ГЪ ДАЩЕ ТЪВЪ ДЪШЪ ВЪРАТЪ ТЪОЕГО И ИАКО ИПОЩЕТИ ЕГО ДЪРАМИНЕ ИЗЪ ХЪРАМА И ИЗЪДЕ О НЕГО• ТОУ ЛЪНИЕ ВЪИЗЪ ГЪРЪШЪНИ ВЪРАТЪЗЪ СЪРЪТЕ И ВЪПЪИЖЪ И ГЛА•ВЪРАТЕ МОИ ВЕДИ МА ВЪ ПОУСТЪИНА ДА СЪ СПЕОУ• ЛЪНИЕ ЖЕ ОУСЪВЪ ПОНИМЪ И ВЪРАТЪ ВЪДЕ ВЪ ПЕЩЪИНА ГОРЪДЪИНА И ЗЪТЪВОРИ СЪА СЪМЪЗЪ•И ВЪ МАЛЪЕ ВЪРЪМЕНИ ВЕДИ ОУГОДЪНИКЪЗЪ ВЪЗЪВЪ БЪЖИ КЪЗЪ ХЪУ ОУИДЕ•ПРЕВЪЗЪ ЖЕ И ВЪРАТЪЗЪ ЕГО ВЪ ТОИЖДЕ ПЕЩОРЪ ИАКОЖЕ СЪА ВЪВЕТА КЪЛАЛА•И ТЪАКО И СЪ СЪКЪИНА ТОУ СЪОА ЖЪИЗЪ ИАКОЖЕ И ВЪ :-</p>	<p>О КЪЛЛОСЪ КЪИ ПЪАОСЪ ПОИМЪНЪ ЕКЪТИЦЪ ТО ЕАУТОУ МОΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟ ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΟΝ ΤΟ ΤΩΝ ΒΟΥΖΑΝΤΙΩΝ . ΑΠΕΛΘΟΝΤΕΣ ΟΥΝ ΟΙ ΔΥΟ ΟΙ ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΟΙ ΕΚΑΜΙΝΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ , ΚΑΙ ΥΠΟΥΡΓΟΥΝΤΕΣ ΟΙΚΟΔΟΜΟΙΣ , ΚΑΙ ΕΛΑΪΒΑΝΟΝ ΤΟΝ ΜΙΣΘΟΝ . ΚΑΙ Ο ΜΕΝ ΠΕΣΩΝ ΕΙΣ ΠΟΡΝΙΑΝ ΕΛΑΪΒΑΝΕ ΤΩΝ ΔΥΟ ΤΩΝ ΜΙΣΘΟΝ , ΚΑΙ ΥΠΗΓΕΝ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΚΑΙ ΕΔΟΠΑΝΑ ΑΥΤΟΝ ΕΝ ΑΙΩΣΙΤΑ . Ο ΔΕ ΑΛΛΟΣ ΠΑΣΑΝ ΗΜΕΡΑΝ ΕΝΗΪΣΤΕΥΕ ΣΤΙΧΟΛΟΓΩΝ ΜΕΤΑ ΠΑΣΗΣ ΪΗΣΥΧΙΑΣ ΠΟΙΩΝ ΤΟ ΕΡΓΟΝ , ΜΗ ΛΑΛΩΝ ΠΡΟΣ ΤΙΝΑ . ΤΟΥΤΟΝ ΘΕΩΡΟΥΝΤΕΣ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ ΟΙ ΤΕΧΝΙΤΑΙ , ΜΗΤΕ ΕΣΘΙΟΝΤΑ , ΜΗΤΕ ΛΑΛΟΥΝΤΑ , ΑΛΛΑ ΑΕΙ ΣΥΝΟΥΝ , ΛΕΓΟΥΣΙ ΤΑ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΚΩΝΗΣ ΑΥΤΟΥ ΤΩ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΑΒΒΑ ΑΒΡΑΜΙΩ . ΤΟΤΕ ΑΛΗΘΩΣ Ο ΜΕΓΑΣ ΑΒΡΑΜΙΟΣ ΜΕΤΑΣΤΕΛΛΕΤΑΙ ΤΟΝ ΕΡΓΑΤΗΝ ΕΚ ΤΟΥ ΚΕΛΛΙΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΕΠΕΡΦΑ ΑΥΤΟΝ ΛΕΓΩΝ· ΠΟΘΕΝ ΕΙ , ΑΔΕΛΦΕ ; ΚΑΙ ΤΙ ΕΣΤΙΝ Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΟΥ ; Ο ΔΕ ΠΑΝΤΑ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΑΤΟ ΑΥΤΩ ΚΑΙ ΟΤΙ ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΥΠΟΜΕΝΕΙ ΠΑΝΤΑ , ΊΝΑ Ο ΘΕΟΣ ΘΕΩΡΩΝ , ΦΗΣΙΝ , ΤΗΝ ΕΜΗΝ ΘΛΙΪΝΗΝ ΣΩΣΕΙ</p>	<p>πρᾶος ποιμὴν ἔκτιζε τὸ ἑαυτοῦ μοναστήριον τὸ ἐπιλεγόμενον τῶν Βουζαντίων . Ἀπελθόντες οὖν οἱ δύο ἀδελφοὶ ἔκαμινον ἐκείσε ἐργασίας, καὶ ἐλαμβάνον τὸν μισθόν . Καὶ ὁ ἐμπεσὼν εἰς πορνείαν ἐλάμβανεν τῶν δύο τὸν μισθόν , καὶ ὑπῆγεν καθ' ἑκάστην εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐδοπάνα αὐτὸν εἰς αἰωσιτίας . Ὁ δὲ ἄλλος πᾶσαν ἡμέραν ἐνήστεισε , καὶ μετὰ πάσης ἡσυχίας ποιῶν ἦν τὸ ἔργον· μὴ λαλῶν πρὸς τινα . Τοῦτον θεωροῦντες καθ' ἑκάστην οἱ τεχνίται , μὴτε ἐσθίοντα , μὴτε λαλοῦντα , ἀλλὰ σὺννοῦν αἰεὶ , λέγουσι τὰ περὶ αὐτοῦ , καὶ τὰ τῆς διακωνῆς αὐτοῦ , τῷ ἐν ἀγίοις ἀββᾷ Ἀβραμίῳ . Τότε ὁ μέγας Ἀβράμιος μεταστέλλεται τὸν ἐργάτην ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ , καὶ ἐρωτᾷ αὐτὸν , λέγων· Πόθεν εἶ , ἀδελφέ ; καὶ τίς σου ἔστιν ἡ ἐργασία ; Ὁ δὲ πάντα ἐξομολογήσατο αὐτῷ , καὶ ὅτι· Διὰ τὸν ἀδελφὸν πάντα ὑπομένω , ἵνα ὁ Θεός, βλέπων τὴν ἐμὴν θλίψιν , σώσῃ τὸν ἀδελφόν μου . Ταῦτα ἀκούσας ὁ θεὸς Ἀβράμιος , λέγει τῷ ἀδελφῷ· Καὶ Κύριος</p>
---	--	--	---

		<p>τὸν ἀδελφὸν μου. Ταῦτα ὁ θεὸς ἤκουσας λέγει τῷ ἀδελφῷ·</p> <p>Καὶ Κύριος ἐχαρίσατό σε τὴν ψυχὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου, Ὡς οὖν ἀπέλυσεν ὁ ἄββας Ἐβραμίου τὸν ἀδελφὸν καὶ ἔξηλθε τοῦ κελίου, ἰδοὺ καὶ ὁ ἄλλος ἀδελφὸς κρᾶζων· Ἀδελφέ μου, λάβε με εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα σωθῶ. Εὐθύς οὖν λαβὼν αὐτὸν ἀπῆλθον εἰς τὰ σπήλαια τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἐνέκλεισεν αὐτόν, καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον μεγάλως κατὰ Θεὸν προκόψας πρὸς Κύριον ἀπεδίμεσεν. Ἐμεινε δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς ἐν αὐτῷ τῷ σπηλαίῳ κατὰ τὸν ὄρκον, ἵνα τελειωθῇ καὶ αὐτός.</p>	<p>ἐχαρίσατό σοι τὴν ψυχὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ὡς οὖν ἀπέλυσεν ὁ ἄββας Ἀβραμίου τὸν ἀδελφὸν καὶ ἐξηλθεν ἐκ τοῦ κελίου αὐτοῦ, ἰδοὺ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κρᾶζων· Ἀδελφέ μου, λάβε με εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα σωθῶ. Εὐθύς οὖν λαβὼν αὐτόν, ἀπῆλθεν εἰς τὸν σπήλαιον πλησίον τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου, καὶ ἐνέκλεισεν αὐτόν, καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον μεγάλως κατὰ τὸν Θεὸν προκόψας πρὸς πνεύμα, ἀπεδίμησεν. Ἐμεινεν δὲ ὁ ἀδελφὸς ἐν αὐτῷ τῷ σπηλαίῳ κατὰ τὸν ὄρκον, ἵνα ἐκεῖ τελειωθῇ καὶ αὐτός.</p>
--	--	---	--

Девети разказ
(Vita abbatis Danielis Aegyptii)

Синайски патерик	Лаврентиев сборник	Florentinus Medicus Laurentianus, Plut. X. 3	Patrologia graeca
<p>№ 148</p> <p>Поведа намыз ае ба дамиыз старецъ ꙗꙗ ерчпта гла ꙗко възиде старецъ ѿдиною въз тврфннꙗ рочкодабалина своего продаматъ очноша же нвексто молаше старецъ гла ба дъба калогере поиди въз домыз мон и створи надыз женож мовекъ млтвочъ зане неплады иеть старецъ же поноржвнъ отъ очноша иде въз домыз иго и створи млтвочъ жене иго и боу възхотъ възшо имаше жена въз чрвѣтнѣши же межн не боаше са ба начаша овозгхати старецъ и глхти ꙗко очноша вешадлыгъ иеть нгъ ꙗꙗ ае ба даминалъ врежа иеть жена прнда же сачуръ кз старецю и възвѣсти старецъ мвже жнги ꙗко игда родитъ жена твоа възвѣсти ми игда же роди жена възвѣсти немю очноша въз скуртъ рекзи ба дъба и млтвѣ твочкѣ оче дѣтчищъ нзи са роди тогда ае ба даминалъ глаше кз очноши створи бракъ</p>	<p>№ 9</p> <p>Поведаше же и се намыз старецъ ѿ шци даминалъ ерчптенигъ рѣкъ ꙗко вшиде старецъ въз дѣтчищъ дѣ тврфннꙗ дъба своа рѣчнаа хота продати ꙗноша же нвексто мовѣше старецъ гла ба роди довыри старче гради въз домыз мон и створи молитекъ да негли въз дѣтчищъ ми дадѣтъ имже жена ми неплады иеть старецъ же пригжжѣнъ ꙗношаек иде съ нимъ въз домыз ето и створи молитекъ дѣтчища роди и боу повелевшю възѣтъ ꙗкоже възхотѣ и роди жена начаше жемжж [...] глакти ба не възкше са и потадакше старца глше поистинѣ ꙗноша въз дѣтчищъ етъз етъз ствемъ иж ꙗꙗ ет рца дѣтчищъ тѣ етъ и възѣтъ тѣ доидѣ старца етърцѣ же възѣтъ възвѣсти мвжжю жени токъ рѣкъ егда са дѣтчищъ родитъ тѣ възвѣсте мл егда же роди са отроча възвѣсти ꙗноша въз скнѣтъ гла ба роди и твочкѣ молитекъ ꙗче</p>	<p>№ 148</p> <p>Дитишасто дѣ ꙗꙗн ѿ аꙗгосъ жѣровъ перѣ тоу аѣбба даминалъ тоу Аитуптѣю лѣгюмъ ѿти аꙗꙗлѣвен ѿ жѣровъ ѣн мѣа еиз Теренюфннъ то ѣрꙗгѣерон аꙗꙗтѣю колѣшсаи. Нѣотѣрос дѣ тѣс паракалѣѣ тѣн жѣронѣа дѣ тѣс паракалѣѣ тѣн жѣронѣа лѣгюмъ дѣтѣ тѣн Ѣвѣнъ калѣгѣрѣ дѣꙗро еиз тѣн ѡѣкѣн мѣю. Кѣтѣ поитѣшон ѣпанѣ тѣс жꙗнѣикѣс мѣю еꙗꙗнъ ѿтѣ стѣѣрѣа ѣстннъ. Ѣ дѣ жѣровън бѣасѣѣс ѡꙗѣ тоу вѣотѣроу аꙗꙗлѣвен мѣт аꙗꙗтѣю еиз тѣн ѡѣкѣн аꙗꙗтѣю кѣтѣ ѣпоитѣшон еꙗꙗнъ тѣ жꙗнѣикѣи кѣтѣ мѣт аꙗꙗтѣю еиз тѣн ѡѣкѣн аꙗꙗтѣю кѣтѣ ѣпоитѣшон еꙗꙗнъ тѣ жꙗнѣикѣи аꙗꙗтѣю. Кѣтѣ тоу Ѣвѣнъ Ѣлѣшѣантѣс ѣшѣен ѣ жꙗнѣи кѣтѣ жасѣрѣс. Тѣнѣс ѡꙗꙗн ѡꙗꙗдрѣс мѣ фѣбѣꙗꙗемѣнѣ тѣн Ѣвѣнъ ѣрѣзантѣо дѣабѣлѣлѣен тѣн жѣронѣа кѣтѣ лѣгѣенъ ѿтѣ Ѣлѣшѣѣс ѿ вѣотѣросъ аꙗꙗносъ ѣстннъ ѡꙗꙗтѣ Ѣлѣшѣѣс ѿтѣ аѣбба даминалъ ѣшѣен ѣ жꙗнѣи ѡꙗꙗдрѣс ѡꙗꙗн ѣ ꙗꙗкѣи аꙗꙗтѣи прѣсѣ тѣн жѣронѣа. Кѣтѣ дѣлѣѣѣ ѿ жѣровън тѣ ѡꙗꙗдрѣи тѣс</p>	<p>№ 114</p> <p>Ѣвѣнъ жѣровън дѣтѣшѣасто дѣ ꙗꙗнъ пѣлѣнъ перѣ тоу аѣбба даминалъ тоу Аитуптѣю лѣгюмъ ѿти аꙗꙗлѣвен ѿ жѣровън ѣн мѣа еиз Теренюфннъ тоу ѣрꙗгѣерон аꙗꙗтѣю колѣшсаи. Нѣотѣрос дѣ тѣс паракалѣѣ тѣн жѣронѣа лѣгюмъ дѣтѣ тѣн Ѣвѣнъ калѣгѣрѣ дѣꙗро еиз тѣн ѡѣкѣн мѣю. Кѣтѣ поитѣшон ѣпанѣ тѣс жꙗнѣикѣс мѣю еꙗꙗнъ ѿтѣ стѣѣрѣа ѣстннъ. Ѣ дѣ жѣровън бѣасѣѣс ѡꙗѣ тоу вѣотѣроу аꙗꙗлѣвен мѣт аꙗꙗтѣю еиз тѣн ѡѣкѣн аꙗꙗтѣю кѣтѣ ѣпоитѣшон еꙗꙗнъ тѣ жꙗнѣикѣи аꙗꙗтѣю. Кѣтѣ тоу Ѣвѣнъ Ѣлѣшѣантѣс ѣшѣен ѣ жꙗнѣи кѣтѣ жасѣрѣс. Тѣнѣс ѡꙗꙗн ѡꙗꙗдрѣс мѣ фѣбѣꙗꙗемѣнѣ тѣн Ѣвѣнъ ѣрѣзантѣо дѣабѣлѣлѣен тѣн жѣронѣа кѣтѣ лѣгѣенъ ѿтѣ Ѣлѣшѣѣс ѿ вѣотѣросъ аꙗꙗносъ ѣстннъ ѡꙗꙗтѣ Ѣлѣшѣѣс ѿтѣ аѣбба даминалъ ѣшѣен ѣ жꙗнѣи ѡꙗꙗдрѣс ѡꙗꙗн ѣ ꙗꙗкѣи аꙗꙗтѣи прѣсѣ тѣн жѣронѣа. Кѣтѣ дѣлѣѣ ѿ жѣровън тѣ ѡꙗꙗдрѣи тѣс</p>

<p>кръщение • и призови рѣдъз твои • и Афортъ твоа • и како же оубѣдоваху • възъмъз етаръць дѣтиць езъ рѣцѣхъ свои рѣдъзъ всьми • гла отъчатин • что несть оцѣ твои дѣтицю • гла дѣтиць тако • покаждъ престома рѣчьныиъ оумшою • бѣ же дѣтиць дни • би •</p>	<p>рѣдъ и сѧ отъчѧ • тогдѧ вѣста ѡцѣ даишиъз ѡдѣ къ ннѧ • и рѣче къ мѧжю • створи ѡубѣдъзъ и въздови ѡжики свѡа и ѧ Афортъ свѡа • и ѡубѣдовахъциши же всьмиъ • възъмъз етарѣцъ дѣтица рѣкъма свѡима рѣдъзъ еъсвмиъ рѣче къ маддѧеницюъ • что еъсѣ ѡцѣ твои дѣтицюъ • и рече дѣтиць еъ еъсѣ • покаждъ престомаъ рѣчьныиъ на ѡумшоъ • отъчѧ же еъсѣ тогдѧ • къ • дниъ :-</p>	<p>Δανιὴλ ἐνεφαστρέθη ἡ γυνή. Ἔθηκεν οὖν ἡ ἀκοή αὐτῆ πρὸς τὸν γέροντα. Καὶ δηλοῖ ὁ γέρον τῷ ἀνδρὶ τῆς γυναικὸς, ὅτι ὅταν γεννησῇ ἡ γυνή σου, δηλώσουν μοι. Ὅταν οὖν ἐγέννησεν ἡ γυνή, δηλοῖ αὐτῷ ὁ νεότερος ἐν τῇ σκίτει λέγων· Διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εὐχῶν σου, πάτερ, ἐγέννησεν. Τότε ὁ ἀββῶς Δανιὴλ ἐλθὼν λέγει τῷ νεωτέρῳ· Ποίησον ἄριστον καὶ κάλεσον τοὺς συγγενεῖς σου καὶ τοὺς φίλους σου. Ὡς οὖν ἠρίστων λαβὼν ὁ γέρον τὸ παιδίον εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἔμπροσθεν πάντων λέγει τῷ παιδίῳ· Τίς ἐστιν ὁ πατήρ σου, παιδίον; Λέγει ὁ παῖς· Οὗτος, δεῖξάς δια τῷ δακτύλου τῆς χειρὸς τὸν νεώτερον. Ἦν δὲ ὁ παῖς ἡμερῶν ἑικοσι πέντε.</p>	<p>γυναικὸς, ὅτι Ὅταν γεννήσῃ ἡ γυνή σου, δηλώσουν μοι. Ὅταν οὖν ἐγέννησεν ἡ γυνή, δηλοῖ αὐτῷ ὁ νεότερος, λέγων· Διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εὐχῶν σου, Πάτερ, ἐγέννησεν. Τότε ἀββῶς Δανιὴλ ἀπελθὼν λέγει τῷ νεωτέρῳ· Ποίησον ἄριστον, καὶ κάλει σου τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους σου. Ὡς οὖν ἠρίστων, λαβὼν ὁ γέρον τὸ παιδίον εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἔμπροσθεν πάντων λέγει τῷ παιδίῳ· Τίς ἐστιν ὁ πατήρ σου; Λέγει ὁ παῖς· Οὗτος· δεῖξάς τῷ δακτύλῳ τῆς χειρὸς τὸν νεώτερον. Ἦν δὲ ὁ παῖς ἡμερῶν ἑικοσι δύο, καὶ ἐδόξασαν πάντες τὸν Θεὸν τὸν φυλάσσοντα ἀλήθειαν τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ.</p>
--	--	--	--

Десети разказ
(Vita abbatis Georgii sancti montis Sina, et alius cuiusdam ex Galatia Phrygiae)

Синайски патерик	Лаврентиев сборник	НБКМ 1039	Florientinus Medicus Laurentianus, Plut. X, 3	Patrologia graeca
№ 166	№ 10	366/a-369/d	№ 166	№ 127
<p>Поведаше намъ, азъ ба админини мълчашина мти ѿдъ афногенинъ, баше игоуменъ на стѣн горѣ синаитѣ и меневъ, георгъи великъ, зъла-и велики са въздръжа семоу игоуменоу георгъику. въз великоуѣкъ съботоу съдадъ въз клѣтцѣи своенъ помъзлани са рекощюу, хотѣлъ възъ възъ стѣни дънь възкръснани въз стѣвъ градъ възтворити. и комъзкати ѿ стѣхъ таннъ, въз стѣнъ бѣ нашего цркви възкръснени възъ же днь пръвъзвѣлаше мълка стѣрѣцъ мълка тоу, тѣ же иако възстѣ възчеръ, прѣдѣ жченикъ въз глѣ, повелани оѣ канонъ, стѣрѣцъ же немоу ѿвѣща въз рече, иди въз годъ възгладъ начъноу</p>	<p>Поведаше намъ адми админини мълчашина мти мти ѿдъ афногенинъ, епѣпа глѣщи, възше игоуменъ на стѣн горѣ синаитѣи немевъ великъ, зъла, и велики велики са въздръжжъ, семоу игоуменоу георгъику въз великъ съботѣ съдащюу въз клѣтци своенъ помъзлани са рекъшъ, хотѣлъ възъ възъ стѣни възкръснани днь снъ въз стѣвъ градъ възтворити, и причастити са ѿ стѣхъ таннъ, въз стѣнъ бѣ нашего цркви възкръснени възъ же днь пръвъзвѣлаше мълка стѣрѣцъ тако, и иако възъ възчеръ, прѣдѣ оученикъ, ето гла емоу, повелани ѿче о канонъ, стѣрѣцъ же рече емоу, егда начнѣтъ причащати са повъждъ ми</p>	<p>Поведаше намъ адми админини мълчашина мти ѿдъ афногенинъ епѣпа, глѣще, възше игоуменъ на стѣн горѣ меневъ, георгъи великъ, зъла, и велики въздръже се, семоу игоуменоу георгъику въздръжжъ въз великоу съботоу въз ке/ли своенъ, помъзлани се емоу рекощюу, хотѣлъ възъ възъ възкръснани днь въз стѣвъ градъ възтворити, и причастити се стѣхъ таннъ въз стѣн възкръснени бѣ нашего цркви, възъ же днь пръвъзвѣлаше стѣрѣцъ мълка, тѣче иако възъ възъ, прѣдѣ оученикъ, ето гла емоу, повелани ѿче ѿ канонъ, стѣрѣцъ же ѿвѣща въз, рече емоу, иди, азъ спомъжеть ти въз годъ възгладъ възчнѣтъ</p>	<p>Διηγήσατο ἡμῖν ἡ ἀμὶνὰ Λαμμανὴ ἡ ἰσυχάστρια, ἡ μήτηρ τοῦ ἀββᾶ Ἀθηνόγενους τοῦ ἐπισκόπου Πετρῶν, λέγουσα, ὅτι ἦν τις ἠγουόμενος ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει τῷ Σινᾷ ὀνομαζο μένῳ Γεωργίῳ, μέγας πάντο καὶ ἀσκητής. Τοῦτῳ τῷ ἀββᾶ Γεωργίῳ ἐν μεγάλῳ Σαββάτῳ ἦλθεν ἐπιθυμία, καθιζόμενου αὐτοῦ ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, ὅτι ἤθελον, φησὶν, ποιῆσαι τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει, καὶ μεταλαβεῖν τῶν ἀγίων μυστηρίων ἐν τῇ ἀγίᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσει. Διὰ πάσης οὖν τῆς ἡμέρας ἔμεινεν ὁ γέρον ἀδολεσχῶν ἐν τοῖς λογισμοῖς τοῦτοις, καὶ εὐχόμενος· ὡς οὖν γέρονος ἑστέρᾳ ἦλθεν ὁ μαθητὴς</p>	

<p>комзакати приди·ти тог·да придоу·такo же прeзвeсть eтaрцeв eз клeтви cвoиeн·eг·дa же eз гoдaни eтoу кoмzакaниa eтaни мeтaкaни·peкaшe eтaни мeтaкaни·oбpуeтe ca вcкeнeн црквeн·oбpуeтe ca eтaрцeв oу пaтpиaрxу xа блaжeнaтo·и дaдeтe нeмa eз пpoзeгчeтepи cвoини eтoиe кoмzакaниe·вeдaвeз же и пaтpиaрxу·peчe coчнeкeлoу cвoиeм·кeт·дa иeтe</p>	<p>дa нaд·ж·тaчe пpeвeы eтaрцeв eз xижи cвoиeн·eг·дa же бe гoдaни eтaтo кoмzакaниa·eз eтeн вeкeрeнeнa црквeн, oбpуeтe ca eтaрцeв oу пaтpиaрxу блaжeнaтo·и дaдeтe eмoв eз пpoзeгчeтepи cвoини кoмzакaниe·вeдaвeз же пaтpиaрxу·и peчe кeз cннeкeлoу cвoиeм·кoг·дa eтe пpишeлeз ипoчмeнeз cннeкeлoу·и oбeщa cнн кeлeз тaкo мн мoмeнтeв тeбoиx·eлaкo·иeвeшe eтo вeдaвeз peкeтe нннe ть·чнж· и pe пaтpиaрxу кeз cннeкeлeз пoвeжeдeз eмoу дa нe oтpидe дa eз мнoжe вeкoчeнeтe бpaшнa·oчнeкeлeз же пoвeдa eтaрцoу·oнн же peчe бoлчe бeжн дa бжeдeтe·и iкaкo вкoнчa нннeчyгннж·пoклoни ca eтaрцeлeз eтaм гpoвoу·и oпoчтeнн ca eз клeтви cвoиeн· тoг·дa же oччeннeкeз eтo пpидe глa вчe пoндeи дa вeдaвeшн eтoe кoмzакaниe·eтaрцeлeз же шeдeз вeдa eз црквeн eз oччeннeкeи cвoини eтoиe кoмzакaниe·пaтpиaрxу же</p>	<p>пpичeдaтн, пpидeи, и тoг·дa идoу, тaчe eтaрцe пpeвeы вe кeлви cвoиeн, иeтa же бeы гoдaннe (? eтaтa кoмzакaниa вe eтeн и вeкeрeнoн црквeн, oбpуeтe ce eтaрцe oу пaтpиaрxу бжeнeнaтoгo. и дa eмoу ce пpoзeгчeтepи cвoини eтoe кoмzакaниe. вeдaвeз же и пaтpиaрxу, pe кeз eтeлoу cвoиeмoу, кoгдa иe вeшaлe ипoчмeнe cннeкeлoу, oбeщa eмoу cннeкeлe, peкe, тaкo мн мaтeвe вaшнн eлaкo, иeвeшe e вeдaвeл peкeтe нннa ть·чннo. тoгдa пaтpиaрxу pe кeз cнeкeлoу пoвeжeз eмoу дa нe oтpидeтe, xищoу вo дa eз мнoжe вeкoчeнeтe, cннeкe же пoвeдa eтaрцoу·oнн же peчe, бoлнa бeжн дa бжeдeтe, тaчe iкaкo cкoнчaшe aчyгннo. пoклoни ce eтaрцeлeз eтoмoу гpoвoу, и oпoчтeнн ce вe кeлви cвoиeн, тoгдa же oччeннeкe иeгo oу·дaвeлe и глe вчe, пpидeи дa вeдaвeшн кoмzакaниe, eтaрцeлeз же шe вe цркoвe cь oччeннeкoмь cвoиeм, вeдe пaккe eтoe (!)</p>	<p>тoиc лoгичeмoиc тoутoиc кaи eчyжoмeнoс· oуc oун гeчoнeн eтoтepa илбeн o мaтpиeтe aтoтoу лeгoн aтoтoу· Кeлeуcон, пaтep, eиc тoн кaнoнa. O дe гeрoн aтeкpитeи aтoтoу· Yтaгe· кaи eиc тoн кaиpoн тпe aгнeиc мeтaлaиpшeвoу дeуpo, кaи eрxиaи· мeнeиeн лoитoн o гeрoн eн тoу кeллaтo. Oтaн oун eфθaceн кaиpoс тпe aгнeиc кoинoнeиc eн тпe aгнeиc· Aнacтaceи eυpεθeи o гeрoн πλnσtиoн тoу eπicкoтoу Πeтpoу тoу мaкapиoу, кaи пapέxeи aтoтoу тпн aгнeиa кoинoнeиa мeтa тoн πpeσβyтepoн. Iδoн oун aтoтoн o пaтpиaрxиc лeγeи Mηνᾱ тoу cυγγeλλᾱ aтoтoу· Πoтe Πeтpoу тoу мaкapиoу, кaи пapέxeи aтoтoу мeтa тoн πpeσβyтepoн тпн aгнeиa кoинoнeиa· Iδoн oун aтoн o пaтpиaрxиc лeγeи Mηνᾱ тoу cυγγeλλᾱ aтoтoу· Πoтe пapapάγeγoнeн o aββaδoу тoу Cиvᾱ; Aтeкpитeи o cυγγeλλoу· Mεтa eυxᾱc πiᾱoн, δeσπoтa, oυx eωpaкa aтoтoн, δeσπoтa, eи μῆ vῶн кaи μoнoн. Tote o пaтpиaрxиc лeγeи тoу cυγγeλλᾱ· Eιπe aтoтoу· Mῆ aнaчwpιcтeиc. Θeλo γαρ· ἵνα мeт eиoυ мeтaлaβeтeиc тpoфeиc· O δe cυγγeλλoу aπeλθoн eιπeн тoу гeрoнтe, o δe eιπeн· Tὸ θeλoиa</p>	<p>aтoтoу, лeγoн aтoтoу· Кeлeуcон, Πaтep, eиc тoн кaнoнa. O δe γeрoн aтeкpитeи aтoтoу· Yтaгe· кaи eиc тoн кaиpoн тпe aгнeиc мeтaлaиpшeвoу дeуpo, кaи eрxиaи· eμeиeн лoитoн o гeрoн eн тoу кeллaтo. Oтaн oун eфθaceн кaиpoс тпe aгнeиc кoинoнeиc eн тпe aгнeиc· Aнacтaceи eυpεθeи o гeрoн πλnσtиoн тoу eπicкoтoу Πeтpoу тoу мaкapиoу, кaи пapέxeи aтoтoу тпн aгнeиa кoинoнeиa мeтa тoн πpeσβyтepoн. Iδoн oун aтoтoн o пaтpиaрxиc лeγeи Mηνᾱ тoу cυγγeλλᾱ aтoтoу· Πoтe Πeтpoу тoу мaкapиoу, кaи пapέxeи aтoтoу мeтa тoн πpeσβyтepoн тпн aгнeиa кoинoнeиa· Iδoн oун aтoн o пaтpиaрxиc лeγeи Mηνᾱ тoу cυγγeλλᾱ aтoтoу· Πoтe пapapάγeγoнeн o aββaδoу тoу Cиvᾱ; Aтeкpитeи o cυγγeλλoу· Mεтa eυxᾱc πiᾱoн, δeσπoтa, oυx eωpaкa aтoтoн, δeσπoтa, eи μῆ vῶн кaи μoнoн. Tote o пaтpиaрxиc лeγeи тoу cυγγeλλᾱ· Eιπe aтoтoу· Mῆ aнaчwpιcтeиc. Θeλo γαρ· ἵνα мeт eиoυ мeтaлaβeтeиc тpoфeиc· O δe cυγγeλλoу aπeλθoн eιπeн тoу гeрoнтe, o δe eιπeн· Tὸ θeλoиa</p>
--	---	--	---	---

<p>κλεῖτι σοῦνοι· τοῦτ᾽ ἀ θεοῦ ὡς ἐλέυσεν ὁ γέρον τας συναΐξεις καὶ προσεκύνησεν γέρον τὸ ἄγιον μνήμα, εὐρέθη γέρον εν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ κρούων, καὶ λέγει. Πάτερ, κέλευσον, ἵνα μεταλάβῃς. Ὁ δὲ γέρον ἀπελάθειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ μετέλαβεν τῶν ἁγίων μυστηρίων. Ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Πέτρος λυπηθεὶς, ὅτι ἐαυτοῦ παρήκουσεν, μετὰ τὴν ἑορτὴν πέμπει πρὸς τὸν γέροντα γραμίματα, καὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Φορᾶν τὸν ἀββᾶ Φώτιον, καὶ πρὸς τοὺς Πατέρας τοῦ Σίνα, ἵνα τὸν ἀββᾶν φέρωσιν πρὸς ἐαυτόν. Ὡς οὖν ἀπῆλθεν ὁ τὰ γραμίματα ἐπιφερόμενος, καὶ δέδοκε τὰς ἐπιστολάς, ἀπέστειλεν καὶ τρεῖς πρεσβυτέρους, τὸν ἀββᾶν Στέφανον τὸν Καταδόκτιν, τὸν μέγαν· καὶ τὸν ἀββᾶν Ζωσιμον (καὶ αὐτοῦ δὲ μνήμην</p>	<p>κормляние. Πατρίάρχῃ же петръ много съжалывъ сн, напика къ немому книгы, имже вѣснчалъ се ꙗе старць, ѡ епископоу фарѣомоу фамилъ и къ вѣщамъ еѣмъискамъ, да ипоумена приведехуть къ немому ѡкоже иде иже книги пошаша, и вѣда епитомно, и посла старць три презвитеры, ѡца етефана кападокейскаго, и великаго ѡца зосима и ѡца доучаицина роминна, къ патриарху, и ѡвѣтъ старць напика, рекъ, не вощди то мнѣ бѣко етън, ѡко прѣвнѣдъ вѣ немъ вѣшего гла, вѣписаша и се ѡкму рекъ, да вѣстч твоѣ блженне, ѡко въ, ꙗ мѣцъ вѣсв имъвѣв еспно бѣкъ хл ба на/шего ервсти, ти тв покони се вамъ. шѣше презвитеры, вѣдѣше книги патриарху, и глаху же ѡкму ѡкоже и многа лѣта има старць, понеже иѣ приходав въ палестыно, покѣзаше книги епта</p>	<p>λέγει τῷ συγκελλάῳ· Εἰπὼν αὐτῷ μὴ ἀναχωρήσης· θέλω γὰρ, ἵνα μετ' ἐμοῦ μεταλάβῃς τροφῆς. Ὁ δὲ σύγκελλος ἀπελάθειν εἶπε τῷ γέροντι. Ὁ δὲ εἶπε· Τὸ θελημα τοῦ Θεοῦ γενέσθαι. Ὡς οὖν ἀπέλυσεν ἡ συναΐξις καὶ προσεκύνησεν ὁ γέρον τὸ ἄγιον μνήμα, εὐρέθη ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ κρούων καὶ λέγων· Πάτερ, κέλευσον, ἵνα μεταλάβῃς. Ὁ δὲ γέρον ἀπελάθειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ μετέλαβε πάλιν τῶν ἁγίων μυστηρίων. Ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Πέτρος λυπηθείς, ὅτι παρήκουσεν αὐτοῦ, μετὰ τὴν ἑορτὴν πέμπει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Φορῶν τὸν ἀββᾶν Φώτιον, καὶ πρὸς τοὺς πατέρας τοῦ Σίνα, ἵνα τὸν ἀββᾶν φέρωσι πρὸς αὐτόν. Ὡς οὖν ἀπῆλθεν ὁ τὰ γραμίματα ἐπιφερόμενος καὶ</p>	<p>πῆτρῳ· съжалывъ сн писание· имже вѣснчалъ етъ, ето старецъ· къ епископу фотину ꙗе къ вѣщамъ синоискамъ· да ипоумена приведехуть къ немому ꙗкоже иде иже книги пошаша, и вѣдѣ епитомно, и посла старецъ три презвитера· ѡца етефана кападокейскаго· ѡца зосима· и вѣвѣтъ езлиса рекъ· не вѣдѣди то мнѣ бѣко етън, ѡко прѣвнѣдъ вѣ немъ вѣшего гла, вѣписаша и се ѡкму рекъ, да вѣстч твоѣ блженне, ѡко въ, ꙗ мѣцъ вѣсв имъвѣв еспно бѣкъ хл ба на/шего ервсти, ти тв покони се вамъ. шѣше презвитеры, вѣдѣше книги патриарху, и глаху же ѡкму ѡкоже и многа лѣта има старць, понеже иѣ приходав въ палестыно, покѣзаше книги епта</p>
<p>κλεῖτι σοῦνοι· τοῦτ᾽ ἀ θεοῦ ὡς ἐλέυσεν ὁ γέρον τας συναΐξεις καὶ προσεκύνησεν γέρον τὸ ἄγιον μνήμα, εὐρέθη γέρον εν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ κρούων καὶ λέγων· Πάτερ, κέλευσον, ἵνα μεταλάβῃς. Ὁ δὲ γέρον ἀπελάθειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ μετέλαβεν τῶν ἁγίων μυστηρίων. Ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Πέτρος λυπηθεὶς, ὅτι ἐαυτοῦ παρήκουσεν, μετὰ τὴν ἑορτὴν πέμπει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Φορᾶν τὸν ἀββᾶ Φώτιον, καὶ πρὸς τοὺς Πατέρας τοῦ Σίνα, ἵνα τὸν ἀββᾶν φέρωσιν πρὸς ἐαυτόν. Ὡς οὖν ἀπῆλθεν ὁ τὰ γραμίματα ἐπιφερόμενος, καὶ δέδοκε τὰς ἐπιστολάς, ἀπέστειλεν καὶ τρεῖς πρεσβυτέρους, τὸν ἀββᾶν Στέφανον τὸν Καταδόκτιν, τὸν μέγαν· καὶ τὸν ἀββᾶν Ζωσιμον (καὶ αὐτοῦ δὲ μνήμην</p>	<p>пѣтрῳ· много съжалывъ сн, напика къ немому книгы, имже вѣснчалъ се ꙗе старць, ѡ епископоу фарѣомоу фамилъ и къ вѣщамъ еѣмъискамъ, да ипоумена приведехуть къ немому ѡкоже иде иже книги пошаша, и вѣда епитомно, и посла старць три презвитеры, ѡца етефана кападокейскаго, и великаго ѡца зосима и ѡца доучаицина роминна, къ патриарху, и ѡвѣтъ старць напика, рекъ, не вощди то мнѣ бѣко етън, ѡко прѣвнѣдъ вѣ немъ вѣшего гла, вѣписаша и се ѡкму рекъ, да вѣстч твоѣ блженне, ѡко въ, ꙗ мѣцъ вѣсв имъвѣв еспно бѣкъ хл ба на/шего ервсти, ти тв покони се вамъ. шѣше презвитеры, вѣдѣше книги патриарху, и глаху же ѡкму ѡкоже и многа лѣта има старць, понеже иѣ приходав въ палестыно, покѣзаше книги епта</p>	<p>λέγει τῷ συγκελλάῳ· Εἰπὼν αὐτῷ μὴ ἀναχωρήσης· θέλω γὰρ, ἵνα μετ' ἐμοῦ μεταλάβῃς τροφῆς. Ὁ δὲ σύγκελλος ἀπελάθειν εἶπε τῷ γέροντι. Ὁ δὲ εἶπε· Τὸ θελημα τοῦ Θεοῦ γενέσθαι. Ὡς οὖν ἀπέλυσεν ἡ συναΐξις καὶ προσεκύνησεν ὁ γέρον τὸ ἄγιον μνήμα, εὐρέθη ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ κρούων καὶ λέγων· Πάτερ, κέλευσον, ἵνα μεταλάβῃς. Ὁ δὲ γέρον ἀπελάθειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ μετέλαβε πάλιν τῶν ἁγίων μυστηρίων. Ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Πέτρος λυπηθείς, ὅτι παρήκουσεν αὐτοῦ, μετὰ τὴν ἑορτὴν πέμπει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Φορῶν τὸν ἀββᾶν Φώτιον, καὶ πρὸς τοὺς πατέρας τοῦ Σίνα, ἵνα τὸν ἀββᾶν φέρωσι πρὸς αὐτόν. Ὡς οὖν ἀπῆλθεν ὁ τὰ γραμίματα ἐπιφερόμενος καὶ</p>	<p>πῆτρῳ· много съжалывъ сн, напика къ немому книгы, имже вѣснчалъ се ꙗе старць, ѡ епископоу фарѣомоу фамилъ и къ вѣщамъ еѣмъискамъ, да ипоумена приведехуть къ немому ѡкоже иде иже книги пошаша, и вѣда епитомно, и посла старць три презвитеры, ѡца етефана кападокейскаго, и великаго ѡца зосима и ѡца доучаицина роминна, къ патриарху, и ѡвѣтъ старць напика, рекъ, не вощди то мнѣ бѣко етън, ѡко прѣвнѣдъ вѣ немъ вѣшего гла, вѣписаша и се ѡкму рекъ, да вѣстч твоѣ блженне, ѡко въ, ꙗ мѣцъ вѣсв имъвѣв еспно бѣкъ хл ба на/шего ервсти, ти тв покони се вамъ. шѣше презвитеры, вѣдѣше книги патриарху, и глаху же ѡкму ѡкоже и многа лѣта има старць, понеже иѣ приходав въ палестыно, покѣзаше книги епта</p>

<p> нмѣ старѣць • поіе же нвѣтъ прихѣдилъ въ палестину • покъша же и кнѣзи • папѣ фарисѣскоу • свѣдѣтельствоваша • ѿкоже и ни презвитѣри • ѿкоже и ни старѣць • старѣць поіе же нвѣтъ ихѣдилъ • и стѣла синдискѣа гѣрзи • стѣзи же и кроткъзи петръ • приведе свѣдѣтелъ • иже есѣ тоу обрѣтоша • еппи и клирѣци глѣоще • в си цѣлованнемъ стѣла цѣлованнемъ и • по шестѣи же мѣщ • почи старѣць и еъ патриархѣомъ • ѿкоже же въ прѣсѣлѣ старѣць • :- </p>	<p> ѿни презвитѣри • ѿкоже и ѿ старѣцъ • поіеже нвѣтъ ихѣдилъ • и стѣла гѣрзи синдискѣа • стѣзи • же кроткъзи петръ • приведе бѣшижъ тогдѣ еппи • и клирѣци глѣоще • в си цѣлованнемъ и • и по шестѣ мѣщъ почи старѣцъ • и патриархѣомъ • ѿкоже же въ прѣсѣлѣ старѣцъ • :- </p>	<p> φαρανίσκῳ, ἐσβηδεταιλωσφωρῶσθε ἰακοβη и ѿни презвитѣри • ѿкоже и лѣ старѣць • поіеже нвѣтъ ихѣдилъ и стѣла синдискѣе гѣрзи • стѣзи же кроткъзи петръ • приведе свѣтеле иже есѣ тоу обрѣтоша • епископы и клирѣци • глѣоще в си цѣлованнемъ стѣзи цѣлованнемъ иго • по 6 же мѣщъ почи старѣць еъ патриархѣомъ ѿкоже в прѣсѣлѣ стѣзи старѣць • </p>	<p> δέδωκε τὰς ἐπιστολάς, ἀπέστειλε καὶ ὁ γέρον· τρεῖς πρεσβυτέρους, τὸν ἄββᾶν Στέφανον τὸν Καταπαδόκην τὸν μέγαν, οὗ καὶ ἄνω ἐμνήσθημεν· καὶ τὸν ἄββᾶν Ζώσιμον, καὶ αὐτοῦ δὲ μνήμην πεποιτήμεθα· καὶ τὸν ἄββᾶν Λουκίτιον τὸν Ῥωμαῖον, πρὸς τὸν πατριάρχην· καὶ ἀπελογήσατο γράψας ὁ γέρον· μὴ γένοιτό μοι, δέσποτά μου ἀγιώτατε, ὅτι κατεφρόνησα τοῦ ἀγίου ἀγγέλου ὑμῶν, Ἐγραψε δὲ καὶ τοῦτο αὐτῷ· Ἰνα γνώῃ ἡ ὑμετέρα μακαριότης, ὅτι μετὰ ἐξ μῆνας ὁμοῦ ἔχομεν τῷ Λεσπότῃ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἀπαντήσαι· κακεῖ προσκυνῶ ὑμῶς, Ἐξεληθόντες οὖν οἱ πρεσβύτεροι διδάσαι τὰ γραμματα τῷ πατριάρχῃ. Ἐλεγον δὲ αὐτῷ, ὅτι πολλὰ ἔτι ἔχει μὴ ἐξελεθῆν ἐν Παλαιστίνῃ. Ἐπεδείκνυον δὲ καὶ γραμματα τοῦ ἐπισκόπου Φαριῶν </p>	<p> πεποιτήμεθα), καὶ τὸν ἄββᾶν Λουκίτιον τὸν Ῥωμαῖον, πρὸς τὸν πατριάρχην· καὶ ἀπελογήσατο γράψας ὁ γέρον, καὶ λέγων· Μὴ γένοιτό μοι, δέσποτά μου ἀγιώτατε, ὅτι κατεφρόνησα τοῦ ἀγίου ἀγγέλου ὑμῶν, Ἐγραφεν καὶ τοῦτο, Ἰνα γνώῃ ἡ ὑμετέρα μακαριότης, ὅτι μετὰ ἐξ μῆνας ὁμοῦ ἔχομεν τῷ Λεσπότῃ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἀπαντήσαι, κακεῖ ὑμῶς προσκυνήσαι, Ἐξεληθόντες οἱ πρεσβύτεροι διδάσασιν τὰ γραμματα τῷ πατριάρχῃ, Ἐλεγον οὖν, ὅτι Πολλὰ ἔτι ἔχει μὴ ἐξελεθῆν εἰς Παλαιστίνην γέρον, Ἐπεδείκνυον δὲ καὶ τὰ γραμματα τοῦ Φαριῶν μαρτυροῦντα τούτοις, ὅτι περὶ τὰ ὅ ἔτι ἔχει ὁ γέρον μὴ ἐξελεθῆν τοῦ ἀγίου ὄρους Σινα· ὁ δὲ θεῖος καὶ πρῶτος Πέτρος μάρτυρας τοῦς εὐρεθέντας ἐπισκόπους καὶ τὸν κληρον, λέγοντας, ὅτι Ἡμεῖς εὐρακόμεν τὸν γέροντά, καὶ πάντες τῷ </p>
--	---	---	---	---

			<p>μαρτυροῦντα αὐτοῖς, ὅτι περὶ τὰ ἑβδομηκοντα ἔτη ἔχει ὁ γέρον μὴ ἐξελθῶν τοῦ ἁγίου ὄρουσ Σινᾶ· ὁ δὲ θεὸς καὶ πατρὺς Πέτρος ἔφερον μαρτυρίαν τοὺς εὐφθέντως ἐπισκόπους καὶ τὸν κληρὸν λέγοντας, ὅτι ἡμεῖς εὐοράκαμεν τὸν γέροντα καὶ πάντες τῷ φιλιμῆσι τῷ ἁγίῳ ἠσπασάμεθα αὐτῷ. Μετὰ οὖν τὸ πληρωθῆναι τοὺς ἑξήμισιας ἀνέπαυον ὁ γέρον καὶ ὁ πατριάρχης κατὰ τὴν πρόρησιν τοῦ γέροντος.</p>	<p>φιλιμῆσι τῷ ἁγίῳ ἠσπασάμεθα. Μετὰ οὖν τὸ πληρωθῆναι ἑξήμισιας, ἀνέπαυον ὁ γέρον καὶ ὁ πατριάρχης, κατὰ τὴν πρόρησιν τοῦ γέροντος.</p>
--	--	--	---	--

Единадесети разказ
(Vita David latronum princeps, postea monachi effecti)

Синайски патерик	Лаврентиев сборник	НБКМ 1039	Florentinus Medicus Laurentianus, Plut. X, 3	Patrologia graeca
№ 187	№ 11	366/c – 369/a – 368/b	№ 187	№ 143
<p>ВЪШЬ-ДЪШЕШЪ НАМЪ ЕЗЪ ФИБЕДЪ-БЪСЪДЪВЪХЪМЪ КЪ СОФИСТОУ-ГЪИВАМОНОУ ТИ ОУСПЕХЪ РАДЪНЪ СЪКЪЗЪ ИЗЪ ГЛА-ЯКО ЖЕ РЪЗЪОНИКЪ БАШЕ ЕЗЪ ПОУСТЪДЪИВЪНЪ СТРАНЪ-ИМЕНЪМЪ ДЪВЪДЪЗЪ- МЪ НОГЪЗЪ ОУСЪИВЪЕЗЪ-И МЪ НОГО ЗЪЛА СЪТВОРИЕЗЪ-ДА И ТАКО РЕКОУ-ЯКО ЖЕ НИКЪТО ЖЕ ТАКЪ-ОДНОИЕКЪ ЖЕ ЕЗЪ ГОРЪ ЕЗЪ ОЩЕ РЪЗЪОНЪ ТВОРА-ИМЪЗЪ ЕЗЪ СОВОЮ АРОУЖИМЪЗЪ ВЪЩЕ ТРИ ДЕСАТЬ-ПРИДЕ СЪМЪЗЪ ЕЗЪ СЪ-И ОУБОЯ СЪ ВЪСЪМЪНЪ- ОЖЕ ЕЗЪ СЪТВОРИЕЗЪ ЛЪГО ВЪСЪ-И СЪТЪВЕНЪЗЪ ИЖЕ ЕЗЪ ИНЪМЪ ВЪХЪУЪ И ИДЕ ЕЗЪ МАНАГЪТЪРЪ-И ОУДЪРИЕЗЪШО ИМОУ ЕЗЪ ВРАТЪ-ИЗЪДЕ ВРАТЪРЪ-И РЕЧЕ ИМОУ ЧЪТО ХОЩЕШИ-СТАРЪВИШИ ЖЕ РЪЗЪОНИКЪМЪЗЪ РЕЧЕ-</p>	<p>ВЪШЕДЪ ШЕМЪ ЕЗЪ ФЕМЪДЪОУ, БЕСЪДЪВЪХЪМЪ КЪ СИНЪСТОУ ГЪИВАМОНОУ-ТИ ОУСПЕХЪ РА СЪКЪЗЪ ИЪ ГЛА-ЯКО РЪЗЪОНИКЪ БЪШЕ ВЪ ПОУСТЪДЪИ ИМЕНЪМЪ ДЪВЪДЪ И// МНОГЪ ТЪМЪ ОУСЪИВЪЕШЕ И МНОГО ЗЪЛО СЪТВОРИЕЗЪ ДА И ТАКО РЕКОУ-ЕДНОЮ ЖЕ ВЪ ГОРЪ СЪНЪ, ОЩЕ И РЪЗЪОНЪ ТВОРЕ, ИМЪ СЪ СОВОЮ АРОУЖИМЪ, А И ВЪЩЕ-ПРИДЕ СЪМЪ ВЪ СЕ- И ПОКАЖЕ СЕ ВЪСЪМЪ, ЕЖЕ СЪТВОРИ ЛЪГОТЪ ВЪСЪ-И ВЪСТАВИ ВЪСЪХЪ ИЖЕ СЪ ИМЪМЪ БЪВЪХЪУ, И ИДЕ ВЪ МНАГЪТЪРЪ И ОУДЪРИЕШОУ ИМОУ ВЪ ВРАТЪ-ИЗЪДЕ КЪ ИМОУ ВРАТЪРЪ-И РЕЧЕ ИМОУ ЧЪТО ХОЩЕШИ ВЪГЪТИ-СТАРЪВИШИНА ЖЕ РЪЗЪОНИКЪМЪ РЕЧЕ-ЧЪРЪНЫЦЪ ЖЕ РЪЗЪОНИКЪМЪ И ШЪ ВРАТЪРЪ, ПОВЪДА ИГОУМЪНОУ ЕЖЕ ИМОУ</p>	<p>Ανελεθόντες ἡμεῖς εἰς Θιβηταῖδα συνετύχομεν εἰς τὴν Ἀντιόου πόλιν τῷ σοφιστῇ Φουβαμῶνι καὶ ὠφελείας χάριν διηγήσατο ἡμῖν λέγων, ὅτι ληστής ἦν περὶ τὰ μέρη τῆς Ἐρμιουπόλεως, ὀνόματι Δαβίδ, πολλοὺς γυμνῶσας, πολλοὺς καὶ φονεύσας, πάλπολλα κακὰ ποιήσας, ἵνα οὕτως εἶπω, ὡς οὐδεὶς ἄλλος. Ἐν μὲν οὖν ὡς ὅτι οὖν ληστευῖόν ἔχον μεθ' ἑαυτοῦ πλείους τῶν τριάκοντα ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν κατανυγείς ἐφ' οἷς διεπράξατο κακοῖς, καταλείπων ἀπαντὰς τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς μοναστήριον. Καὶ κρούσαντος αὐτοῦ τὸν πυλῶνα τοῦ μοναστηρίου ἐξῆλθεν ὁ θυρωρὸς καὶ λέγει αὐτῷ: Τί θέλεις; Ὁ δὲ</p>	<p>Παραβέβηκομεν εἰς Θιβηταῖδα καὶ συνετύχομεν εἰς τὴν Ἀντιόου πόλιν τῷ σοφιστῇ Φουβαμῶνι, ὠφελείας χάριν, καὶ διηγήσατο ἡμῖν, λέγων, ὅτι ληστής τις ἦν περὶ τὰ μέρη τῆς ἑρμιου πόλεως, ὀνόματι Δαβίδ, πολλοὺς γυμνῶσας, πολλοὺς δὲ καὶ φονεύσας, καὶ πάλπολλα κακὰ ποιήσας, ἵνα οὕτως εἶπω, ὡς οὐδεὶς ἄλλος. Ἐν μὲν οὖν ὡς ἔτι ἦν εἰς τὸ ὄρος ληστευῖόν, ἔχον μεθ' ἑαυτοῦ πλείους τῶν τριάκοντα, ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν κατανυγείς ἐφ' οἷς κακῶς διεπράξατο, καὶ καταλείπων ἀπαντὰς τοὺς μετ' αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς μοναστήριον. Καὶ κρούσαντος αὐτοῦ τὸν πυλῶνα</p>	

<p>чрънорѣцѣ хощю възгнѣти • и възшъ азъ братарѣ повѣда игоуменовъ • о нѣмъ же гла • ишъ азъ же игоуменовъ въздъзъ и тако стъруъ мовъзъ естѣ • рече нѣмъ не можешн съ азъ възгнѣти • нѣмъ же м ногъ трѣхъ азъ нѣмъзъ братна • и тако въздъзъ нѣмъзъ въздържанине естѣ • а тѣи оу же нѣмъ възстѣи еси • азъ възповѣди манастиръскѣи не можешн подзлати • онъ же мѡлаше рѣкъ • твориги имамы тѣ • нѣмъзъ твориги мѡ • игоуменовъ приложаше гла • не можешн съ азъ сътворити нѣмъзъ же • тогда рече нѣмъзъ стъруи съ рѣзвонникомъ • азъ еси игоумене • азъ есмъ азъ азъ • стъруи рѣзвонникомъ • азъ еси игоумене • азъ сего ради есмъ пришъ азъ • азъ пачо са грѣхъъ своихъ • аще ли азъ не хощете мене пригнѣти • то каатебъ • ти са ижебѣи азъ • тако ми нѣси • и азъ же живѣцѣи на нѣси • и азъ на прѣво ми азъ • и</p>	<p>игоуменовъ въздъзъ и тако стъруъ естѣ мѡжъ • рѣ емоу не можешн азъ възгнѣти • нѣмъ много трѣхъ азъ имать братѣи и велико въздържанине • а тѣи оу же нѣмъ възстѣи еси и възповѣди манастиръскѣи не можешн подзлати • онъ же мѡлваше са гла еи твориги имамы • тѣ • нѣмъзъ твориги мѡ • игоуменовъ приимете мѡ • игоуменовъ приложитѣ глаше емоу • не можешн азъ възгнѣти • нѣмъзъ възвѣща емоу рѣзвонникъ • азъ еси и тако азъ есмъ азъ азъ стъруи рѣзвонникомъ • и сего ради придоуъ • само пачахти са грѣъ своиъ • аще ли не приишши мене то каатебъ ти са ижебѣи азъ • тако ми живѣцѣи на нѣси • и азъ на прѣво еси азъ • и привѣдъ възса дурѡжнѣкъ • аже имъхъ съ совѡкъ • и всехъ ва ижебъ и рѣзвѡ манастиръ • и приишкъ и въз пестригъ • и азъ азъ емоу чѣстныи ижебѣи азъ • на нѣси • и азъ на прѣво ми азъ • и</p>	<p>гла • и шѣ же игоуменовъ въздъзъ нѣмъзъ емоу възгнѣти • рече нѣмъзъ азъ възгнѣти • нѣмъ много трѣхъ азъ възгнѣти • и велико въздържанине • а тѣи оу же нѣмъ възстѣи еси • азъ възповѣди манастиръскѣи не можешн поѣти • онъ же мѡлаше се • рѣкъ • еи творѣи имамы • тѣ • нѣмъзъ твориги же приложаше гла • игоуменовъ не можешн азъ възгнѣти • тогда рече нѣмъзъ рѣзвонникъ • азъ оу еси и тако азъ есмъ азъ азъ стъруи рѣзвонникъ сего рѣ азъ азъ есмъ емоу рѣзвонникъ • азъ пачо грѣхъъ мѡихъ • аще ли не хощети мене пригнѣти • то каатево ти се ижебѣи азъ • тако ми живѡцѣи азъ на нѣси • и азъ на прѣво еси азъ • азъ • и привѣдъъ еже имамы съ совѡкъ • и все ва ижебъ и рѣзвѡ манастиръ възшъ • се же слышавъ игоуменовъ • пригнѣтъ и азъ манастиръ • и пестригъ • азъ емоу възвѣи възвѣзъ • та че оу еси азъ въздъзъ • на нѣси • и азъ на прѣво ми азъ • и</p>	<p>архлѣистѣи лѣγει • Монахѡзъ възловъ генѣсѣи • азъ еисѣлѡн ѡ θρωρѡзъ απήγγειλε τῷ ἀββᾷ περὶ αὐτοῦ • Ἐξελθὼν δὲ ὁ ἀββᾶς καὶ θεωρήσας • ὅτι λοιπὸν γερῶν ὑπάρχει • λέγει αὐτῷ • Οὐ δύνασαι ὡδε μείναι • ὅτι πολὺν κόπον ἔχουσιν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ ἀσκησις δὲ μεγάλη ἐστίν • καὶ εἰ λοιπὸν ἀλλοίης ἔξῃς • καὶ τὸν κανὼνα τοῦ μοναστηρίου οὐ δύνασαι ὑπενεγκεῖν • Ὁ δὲ παρεκάλει λέγων • Ναὶ ποιῶσαι ἔγω • μόνον δέξαι με • Ὁ δὲ ἀββᾶς ἐπέμεινε λέγων • Οὐ ποιεῖς • τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἀρχιλήστις • Ἴνα γινώσκεις • ὅτι ἐγὼ λαβὶδ εἰμι ὁ ἀρχιλήστις καὶ διὰ τοῦτο ἦθον ὡδε • ἴνα κλαύσω τὰς ἀμαρτίας μου • εἰ δὲ οὐ βούλει με δεῖξασθαι • ὀρκους σε πληροφορῶ • μὰ τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ • ὑπάγω πάλιν εἰς τὴν προτέραν μου τέχνην καὶ φέρω οὐς εἶχον μεθ' ἐαυτοῦ • καὶ πάντας ὡμάς</p>	<p>тоу монастиρίου • ἐξηλθεν ѡ πωλωρѡзъ • каъ лѣγει αὐτῷ • τѣ θέλειзъ • Ὁ δὲ ἀρχιλήστιзъ лѣγει αὐτῷ • Μοναхѡзъ θέλω γενεσѣи • азъ еисѣлѡн ѡ θρωρѡзъ απήγγειλεν τῷ ἀββᾷ τὰ περὶ αὐτοῦ • Ἐξελθὼν οὖν ὁ ἀββᾶς • καὶ θεωρήσας αὐτὸν • ὅτι γερῶν ὑπῆρχεν • λέγει αὐτῷ • Οὐ δύνασαι ὡδε εἶναι • ὅτι πολὺν κόπον ἔχουσιν οἱ ἀδελφοὶ • καὶ ἡ ἀσκησις αὐτῶν μεγάλη ἐστίν • καὶ εἰ λοιπὸν ἀλλοίης ἔξῃς • καὶ τὸν κανὼνα τοῦ μοναστηρίου οὐ δύνασαι ὑπενεγκεῖν • Ὁ δὲ παρεκάλει λέγων • Ναὶ ποιῶσαι ἔγω • μόνον δέξαι με • Ὁ δὲ ἀββᾶзъ ἐπέμεινε λέγων • Οὐ ποιεῖзъ • τότε лѣγει αὐτῷ ὁ ἀρχιλήστιзъ • Ἴνα γινώσκεις • ὅτι ἐγὼ λαβὶд εἰμι ὁ ἀρχιλήστιзъ • καὶ διὰ τοῦτο ἦθον ὡδε • ἴνα κλαύσω τὰз ἀμαρτίας μου • εἰ δ' οὐ θέλεις δεῖξασθαι με • ὀρκους се πληροφορῶ • καὶ τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ •</p>
---	--	--	--	---

<p>приведохъ ѡже нмвѣхъ съз своиѣ • и вса нѣзникъ вѣди • и рѣзюро манастирѣ вальш • се схлѣзахъ игоменови • прилахъ и въз манастирѣ свои • и постригъ и дасть немѣжъ вѣдженнѣи оврагъ • на ча же оуче по дѣвѣдати са и зѣло троужахти са • вздѣржаиниѣмъ и послоушаниѣмъ и сѣмѣрениѣмъ • е са же бѣху въ манастири прѣсѣвѣаше еа же</p>	<p>са зѣло и трѣпетн вздрѣжаниѣмъ и послоушаниѣмъ и сѣмѣрениѣмъ • вѣса нѣже въ монастирѣ прѣвнѣицъ в же чрѣвнѣицъ въз манастири томъ, о • нѣже въса повѣщае и въсемъ на • оуспѣхъ вѣше • ѣдннокъ же сѣдѣащю ѣмоу въз клѣтн • ста прѣдѣ нимъ дѣла гла • дѣде дѣде прѣсти тѣ гъ грѣхъ твоиѣ • и вѣдѣши ѿ ннѣгъ зѣмѣнѣи твоѣ • ѡнъ же ѡвѣща дѣтѣ глагоу не мотѣхъ вѣры ѣти • ѡко грѣхъ твоѣхъ прѣстѣлѣ ма ѣсть въ нѣже тажѣвши сѣтъ гѣвѣка ѡроу сѣаго въз малѣмъ семъ вѣрѣмени дѣгѣлѣ же рѣ къ немомъ • аще зѣхѣрѣа не пошѣдѣ ѣ не вѣрѣвашиа сна ради • нѣже свѣзѣхъ жѣзѣкъ ѣмоу • на казѣжъ и да вѣрѣоучѣтъ главоу и сѣобѣитъ много • ади тебѣ нѣдѣмъ шѣдѣвѣти • и да ѣни ѡ ннѣгъ нѣмъ • дѣдъ же чрѣвнѣицъ поклони са рѣкъ •</p>	<p>вздрѣжаниѣмъ • послоушаниѣмъ и сѣмѣрениѣмъ • вѣсѣ же въ манастирѣ прѣсѣвѣаше • вѣша же чрѣвнѣицъ в манастирѣ • и мѡнѣжнѣи • (80) тѣ же вѣсѣхъ поучѣаше • и всемъ на оучѣгѣ вѣсѣше • ѣдннокъ же сѣдѣащю нѣмоу въ клѣтн • ста прѣдѣ нимъ дѣла гла нѣмоу дѣде дѣде прѣстѣлѣ ти ѣ гъ ѡ грѣхъ твоиѣхъ • и вѣдѣши ѿ сѣлѣхъ зѣмѣнѣннѣа творѣ • онъ же ѡвѣща дѣлау • не мотѣхъ вѣры ѣти ѡко грѣхъ твоѣхъ // многѣи прѣстѣлѣ ме ѣ гъ нѣже вѣще сѣтъ гѣвѣка морекѣго въ малѣмъ семъ гѣдѣ • дѣла же рѣ къ немомъ • наи зѣхѣрѣа не пошѣдѣхъ не вѣрѣвашиа сна ради • нѣ свѣзѣхъ нѣзѣкъ нѣмоу • на казѣ и • да вѣрѣоучѣтъ словесѣмъ ми • тебѣ ади нѣдѣмъ шѣдѣти зѣне да неи ѡ ннѣа нѣмъ • чрѣвнѣицъ же дѣдъ поклони се рекѣ • да наи нѣга грѣхъ въ мирѣ и нѣповѣна творѣ и крѣви прѣвнѣаше</p>	<p>упάγω πάλιν εἰς τὴν προτέραν μου τεχνην, καὶ φέρω οὗς εἶχον μεθ' ἑμαυτοῦ, καὶ πάντας ὑμᾶς φονεύω, καὶ στρέφω καὶ τὸ μοναστήριον ὑμῶν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἄββας ἐδέξατο αὐτὸν ἔνδον τοῦ μοναστηρίου καὶ κήρας αὐτῶν, δίδωσιν αὐτῷ τὸ μακάριον σχῆμα. Ἦρξαστο οὖν ἀγονίζεσθαι καὶ τῆ ἐγκρατεῖα, καὶ τῆ ὑπακοῆ, καὶ τῆ ταπεινοφροσύνη πάντας τούς ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὑπερέβαλλεν. Ἦσαν δὲ μοναχοὶ ἐν τῷ μοναστηρίῳ περὶ τὰ ἑβδομηκόντα ὀνόματα. Πάντας οἰκοδομῶν, πάντας ὠφελῶν, πάντων ὑπογραμμῶς γενόμενος. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν καθήμενος αὐτοῦ ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, ἐπέστη ἄγγελος Θεοῦ λέγων αὐτῷ· Δαβὶδ, Δαβὶδ, συνεχώρησέ σοι Κύριος ὁ Θεὸς τὰς ἀμαρτίας σου καὶ ἔσθι ἀπὸ τοῦ νῦν σιμεία ποιῶν. Ὁ δὲ ἀπεκρίθη τῷ ἄγγέλῳ· Οὐ δύναμαι πιστεῦσαι, ὅτι ἐκείνα ὅλα τὰ ἀμαρτήματά μου τὰ βαρύτερα ψώμιου θαλάσσης συνεχώρησέ</p>
---	--	---	--

<p>ΠΡΕΣΖΑ ΜΟΡЬСКАГО • ΕΣ ΜΑΛΨ СЕМЬ ГОДОВ • ΑΠΓΛΨ ΡΕЧЕ ΚΖ ΝΕΜΟΥ • ΕΠΙ ΖΗΧΧΡΗΝΑ ΝΕ ΠΟΛΛΑΔΕΥΧΕ ΝΕ ΒΕΡΕΔΟΒΕΖΙΣΙΑ СΙΑ ΡΑΔΑ • ΗΣ ΣΕΒΑΖΑΧΨ ΑΖΨΙΚΨ ΝΕΜЖ • ΗΚΑΧΑΖΔΑ Η ΔΑ ΒΕΡΟΥЧЕΤЬ ΓΛΨΜΕΖΙΜΨ СЛОВЕСИМЪ ΜΥΝΟЖ•Α ΤΕΒΕ ΛΗ ΗΜΑΜΨ ΠΟΙΔΑΔΕΤИ • ΖΗНЁ ДА ІСН Ъ НЗНІГЪ НРЬМЪ • ЧРЬНОРИЗІЦЪ ЖЕ Δ•ΒΨ•Ζ ΠΟΚΛΟΝИ СΑ ΡΕСІΖ • ΔΑ ІГΓДА ΛΗ ΒΕΨΧΨ ΕΣ ΜΠΡΟΥ • НЕΡΑΔΟΥБНАΔΑ ΔΨΒΑ ΤΨΟΡΛ • Η ΚΡΖВІ ΠΡΟМІВЛА • ΤΟΥДА ΜΕΝΕ ΟΣΤΑВІ • ΑΝΙ ІГΓДА ΧΟΥЩЕ РАБОУАТИ ΕΨΨ • Η ΧΕΛΑΖΙ ΝΕΜΟΥ ΕΒΖΙΟΥСІТТІ • ΤΟΥДА ΑΖΨΙΚΨ ΜΗ ΒΛЖШН ІАКО ЖЕ НЕ ΒΕСΨΔΟΒАТІ • ΤΟΥДА ВЪВЕЩА ІЕМОУ ΑΠΓΛΨ • ΕΜΩΔΗ ΓΛΑ ІГΓДА БΛ СΛΑВНШНІ • Η ΜΟΛШНІ СΑ ІЕМОУ ΕΣ ΚΑНОИГЪ • ΕΖНГЪ ЖЕ ΚΑНОИНА ΜΑΖ•ЧА СЪ ΠΡОСТА • ІАКО ЖЕ Η ΕΖІ • Η ΜНОГА ЧОД•ЕСА БЪ ΝΙМЪ СЪ ΤΨОРИ • ПОІАШЕ ЖЕ ПЬСЕНЬ НА ΜΑΤΨЕВ • ΙΝΟΥГО ЖЕ СЛОВЕСЕ НН ΜΑΛΑ ННІ ВЕЛНКА НЕ ΜΟЖАШЕ</p>	<p>ΕΓΓДА ΒΕΨΧΨ ΕΣ ΜΠΡΕ НЕПОВНАΔА ΔΨΒΑ ΤΨΟΡΛ Η ΚΡΖВІ ΠΡΟМІВЛАЖ • ЖЪЗІКА МН НЕ СЕВАЗ • Η ΕΓΓДА ΧΟΥЩЖ РАБОУАТИ ΕΨΨ Η ΧΕΛΑΜ ΕΜΟΥ ΕΒΖΙΟΥСІТТІ, ΤΟΥДА ВЪЗΨΙΚΨ ΜΗ ΒΛЖШН ІАКО ΝΕ ΒΕСΨΔΟΒАТІ; ΤΟΥДА ВЪВЕЩА ΕΜΟΥ ΑΠΓΛΨ ΤΟ ΒΕЖДН ГЛА ΕΓΓДА БΛ СΛΑВНШН І ΜΟΛШНІ СΑ ΕΜΟΥ ΕΣ ΚΑНОИГЪ • ΕΖНГЪ ЖЕ ΚΑНОИНА ДА ΜΑΛ•ΝШНІ Η БЪ ΤΑКО • Η ΜНОГА ЧΟД•ЕСА СΤΨОРИ ΕΣ ΝΙМЪ • ПОІАШЕ ЖЕ ПЬСЕНЬ НА ΜΟΛШТΨЕВ • ΙΝΟΥГО ЖЕ СЛОВЕСЕ НН ΜΑΛΑ ННІ ВЕЛНКА ΝΕ ΜΟЖАШЕ ГЛАТНІ :-</p>	<p>НЕ ΕΒΕΖΔ ΜΕΝΕ • Α ΗΛΗ ΙΓΓΑ ΧΟΥЩЖ РАБОУАТИ ΕΨΨ Η ΧΕΛΑΜ ІЕМОУ ΕΒΖΙΟΥСІТТІ, ΤΟΥ ΜΙ ІАΖΨΙΚΨ ВЕЖШН ІАКО ΝΕ ΒΕСΨΔΟΒАТІ, ΤΟΥДА ВЪВЕЩА ІЕМОУ • ΑΠΓΛΨ, ΤΟ ΒΟΥДЪ ГЛЁ, ΕΓΓА БΛ СΛΑВНШН І ΜΟΛШНІ СЕ ІЕМОУ ВЪ ΚΑНОИГЪ • Α ВЪНГЪ ЖЕ ΚΑНОИНА ΜΑΛ•ЧНІ СЪ ΠΡОСТА, ІАКОЖЕ Η БЪ • Η ΜНОГА ЧОД•А ВЪ ΝΙМЪ СΤΨОРИ, ПОІАШЕ ЖЕ ПЬСЕНЬ НА ΜΑΤΨЕВ • ΙΝΟΥГО ЖЕ СЛОВЕСЕ ННІ ΜΑΛΑ ННІ ВЕЛНКА ΝΕ ΜΟЖАШЕ ГЛАТНІ, Δ ΝІЖЕ ΜΠΕ СКАΖА, ТЪ ΡΕЧЕ, СΑΜЪ ΝΕМЪ ΒΕСΨΔΟΒАМЪ С ΝΙМЪ Η ВН // ΔΨΒЪ,</p>	<p>μου ὁ Θεὸς ἐν ὀλίγῳ τούτῳ τὸ χρόνῳ. Ὁ δὲ ἄγγελος λέγει αὐτῷ· Εἶ τοῦ ἱερέως Ζαχαρίας ἀπιστήσαντός μου διὰ τὸν υἱὸν οὗκ ἐφίσαμην, ἀλλ' ἐδέσμευσα τοῦτου τὴν γλώσσαν παιδεύων αὐτὸν μὴ ἀπιστῆν τοῖς λαλιθεῖσιν ὑπ' ἐμοῦ, σοῦ ἔχω φησασθαί· Διὸ ἔση ἀπὸ τοῦ νῦν μὴ λαλῶν. Ὁ δὲ ἄββῶς Δαβὶδ ἔβαλε μετάνοιαν λέγων· Ὅταν ἦμην εἰς τὸν κόσμον τὰ ἀθέμιτα καὶ τὰς αἵματοχυσίας ποιῶν ἐλάλουν, καὶ ὅτε θέλω δουλεῦσαι τῷ Θεῷ καὶ ὕμνους αὐτοῦ προσφέρειν, τότε τὴν γλῶσσαν μου δεσμεύεις τοῦ μὴ λαλεῖν· Τότε ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἄγγελος· Ἔση εἰς τὸν κανόνα λαλῶν, ἔξοθεν δὲ τοῦ κανόνος σιωπῶν τὸ παράπαν. Ὅπερ καὶ γέγονε. Καὶ πολλὰ μὲν σημεῖα ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ ἐποίησε. Καὶ ἔψαλλε τοὺς ψαλμοὺς· ἄλλο δὲ ῥῆμα ἢ μεγα ἢ μικροῖσιν. Ὁ δὲ διηγησάμενος ἡμῖν ταῦτα ἔλεγεν.</p>	<p>ὅλα τὰ ἁμαρτήματά μου τὰ βαρύτερα ψάμμου θαλάσσης συνεχώρησέν μοι ὁ Θεὸς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. Ὁ δὲ ἄγγελος λέγει αὐτῷ· Εἶ τοῦ ἱερέως Ζαχαρία ἀπιστήσαντός μοι διὰ τὸν υἱὸν οὗκ ἐφείσαμην, ἀλλ' ἐδέσμευσα αὐτοῦ τὴν γλῶσσαν, παιδεύων αὐτὸν μὴ ἀπιστεῖν τοῖς λαλιθεῖσιν ὑπ' ἐμοῦ, σοῦ ἔχω φείσασθαι· Διὸ ἔση μὴ λαλῶν ἀπὸ τοῦ νῦν τὸ παράπαν. Ὁ δὲ ἄββῶς Δαυὶδ ἔβαλεν μετάνοιαν, λέγων· Ὅταν ἦμην εἰς τὸν κόσμον τὰ ἀθέμιτα καὶ τὰς αἵματοχυσίας ποιῶν, ἐλάλουν, καὶ ὅτε θέλω δουλεῦσαι τῷ Θεῷ, καὶ ὕμνους αὐτῷ προσφέρειν, τὴν γλῶσσαν μου δεσμεύεις τοῦ μὴ λαλεῖν· Τότε ὁ ἄγγελος ἀπεκρίθη λέγων· Ἔση εἰς τὸν κανόνα μόνον λαλῶν, ἔξοθεν δὲ τοῦ κανόνος σιωπῶν τὸ παράπαν. Ὅπερ καὶ γέγονεν. Πολλὰ γὰρ σημεῖα δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐποίησεν.</p>
---	---	---	---	---

<p> ΗΖΓΛΑΓΟΛΑΤΗ·Δ ΗΚΕ Μ ΗΓΒ εζκαζα το τζ ρεη·αζζ ηεομβ βεετ·δφβαλζ εζ ηηημβ η βη,δ,εαζ η· :- </p>			<p> ὅτι καὶ ἑθεασάμην αὐτόν. </p>	<p> Ἐψάλλεν δὲ τοὺς ψαλμοὺς· ἄλλο δὲ ῥῆμα ἢ μεγα ἢ μικρον οὐκ ἠδύνατο λαλήσαι. Ὁ δὲ διηγησάμενος ἡμῖν τὰῦτα ἔλεγεν, ὅτι Πολλακίς ἑθεασάμην αὐτόν, καὶ ἐδόξασα τὸν Θεόν. </p>
--	--	--	---	---

Дванадесети разказ
(Vita Theodori saecularis, hominis Dei)

Синайски патерик	Лаврентиев сборник	НБКМ 1039	Florentinus Medicus Laurentianus, Plut. X. 3	Patrologia graeca
№ 219	№ 12	368/d	№ 219	№ 154
Глaше аѡ ба нѣр-дaмъз пaстѣрѣ ѡко трпѣ ошъльци нaдoхoмъз къз дѡ бa ннколауу • вѣз пoтoкъз мѣтaннoмъсѣ • мѣжo бo стѣтo елпнднa мaнaстѣрa • нaрцнднeмaтo стpaннъзъз • вѣз пeщѣрѣ сѣдaшe • н oвpeтoхoмъз бѣвaцa нрѣкoтo • н глѡщeмъз нaмъз o спѣсeннн дѣшн • глa аѡ бa ннкoлa бѣвaщo • ръци нaмъз нрѣчтo н тъз • ѡбѣщa бѣвaщъ глa • чтo нмaмъз вaмъз пoмъзoу съзтвopнтн • бѣвa чъсѣз • дa бъзъз мoгъз сeбѣз пoмъзo съзтвopнтн • глa нeмoу стaрѣцъ • в сaкo нмaшн рѣщн • тoгдa рѣчe бѣвaщъ • нмaмъз • кѣз лѣтѣ • нaкo крoмѣз сѣзoтъз н нeдъбa • нe вндъз мѣнe сaннцѣ нaдъщa • бaхъз жe нa сeлѣз	Глaшe вѣщ ѡр-дaмъ кoрeннeмъз пнтaж сa • ѡкo трпѣ нъхъдaщe нaдoхъз къз вѣцoу ннколауу вѣз oтoкъз внѣ-сaмa скы • мѣждoу стъзмъз ѣрцнднeмъз н мoнaстѣрeмъз • н ѡвpeтoхъз • з нeгo мѣжa нъз мъръз прнщѣшa • нъз бѣсѣдoужцeмъ нaмъз o пoлъзн дѣшeв нрѣнн, рѣчe вѣщ ннколaмъ къз мѣждoу пoвѣжъ нрѣчтo н тъз • ѡбѣщa мъръскы глa чтo хъщъз вaмъз пoвѣдaтн дъ, нa oуспѣхъз чъсѣз вѣз мнрѣ жнвъ • рѣчe стaрѣцъ рaдъз тн ѣтъ пoвѣдaтн нaмъз ѡжe твopштнн • тoгдa мъръскын мѣжъ рѣ • нмaмъз, кѣз лѣтѣ рaдъзѣ сѣзoтъз н нѣлa, нъз мѣнe сaннцѣ вндѣлo нaдъщa • нъз ѣмъз oу нпнрaбѣднeвa нъз нeсъчтa нмѣрнe вѣръщa • нъз нмaмъз oу нeгo,	Глa жe вѣщ ѡр-дaмъ, кoрeннe крaмeннe сe. ѡкo трпѣ нъхъдaщe, нaдoхoмъз къз вѣцoу ннколауу вѣз пoтoкъз вѣтaннeскы. мѣждoу стъзмъ елпнднeмъз н мoнaстѣрeмъ, ѡжe сe глeтъ, стoужннeмъ. вѣ пeщѣрѣ сѣдaшe. н oвpeтoхoмъз oу нeгo мoужa нъз мнрa прнщѣшa. н бѣсѣдoуштннeмъ нaмъз o спѣсeнн дѣшнeрeмъ, н рѣ вѣщ ннколaмъ къз мнрeкoмoу. пoвѣжъ нн тъз нрѣчтo ѡбѣщa мнрeскы глe. чтo вь нмaмъ дъз бѣсѣдaвaтн, нa oуспѣхъ чъсѣкъ вѣз мнрoу жнвъ. ѡкo oушo дa бъзъз сaмъ oн нa пoлъзoу вьмъз. рѣчe нeмoу стaрѣцъ. чрѣдa тн нѣ пoвѣдaтн нaмъз ѡжe твopштнн. тoгдa рѣчe мнрeскын мoужъ. нмaмъз кѣз лѣтѣ рaдъзѣ сoущъз н нѣлe, нъз мѣнe	Ἐλέγει ὁ ἀββάς Ἰορδάνης ὁ βοσκός, ὅτι Τρεῖς ἀναχωρητὰ ἀπὴλθομεν πρὸς τὸν ἀββάν Νικόλαον εἰς τὸν χεῖμαρρον Βετασίμου· ἀναμέσον γὰρ τοῦ ἀγίου Ἐλπίδιου καὶ τοῦ μοναστηρίου τοῦ λεγομένου τῶν Ξένων, εἰς σπήλαιον ἐκαθέζετο. καὶ ἤρρομεν ἐγγύς αὐτοῦ κοσμικόν τινα· καὶ λαλούντων ἡμῶν περὶ σωτηρίας ψυχῆς, λέγει ὁ ἀββάς Νικόλαος τῷ κοσμικῷ· Εἶπον ἡμῖν τιποτὸν καὶ σὺ. Ἀπεκρίθη ὁ κοσμικός, λέγων· Τί ἔχει ὠφελῆσαι ὑμῶς κοσμικός; Κἀν εἶθε ἐδυνάμην ἑμαυτὸν ὠφελῆσαι! Λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· Πάντως ἔχεις εἰπεῖν. Τότε λέγει ὁ κοσμικός· Ἔχω	

<p> НАПЬМЬНЬКЪ БОГАТА МОУЖА • ОВНДЪМНОВУ ЖЕ И ЛУХОНЬМЬЦЮ • И НАМЪМЪ ОУ НЕГО ЛЪГЪТЪ • ЕИ • НОШЬ И ДЬНЬ ДЪБАЛА • И НАИМА НЕ РАЧИТЬ МИ ДАТН • ИЪ ВЪСЪ ЛЪСТО ОСКРЪБЛАЕШЬ МА НЕ МАЛЪИ • АЪТЪ ЖЕ РЪХЪТЪ ВЪ СЪВЪ • ФЕДОРЕ АЦЕ СЪТЪРЪПИШИ СЕГО МОУЖА • ВЪ НАИМА МЪСТО • ЕЖЕ ТЪИ БЪИ ДЛАЪЗ • ЦЪРТЕВО НЕСНОЕ • ТИ ИМАТЬ ПРИОВРЪСТН • СЪХЪРАНИХЪ ЖЕ И ТЪБЛО МОЕ ЧЪТО • Ѡ ЖЕНЪИ ДЪ ДЬНЬШЬБАМО ДЪНЕ • СИ ЖЕ СЪИШАВЕШЕ МЪИ ПОЛЪЗОУ ПРИЛОЖИМЪ • ВЪЛЪМИ • :- </p>	<p> ЕΙ • ΛΥΣ ΔΗΝ Η ΝΟΨΗ ΔΕΒΑΔΑΚ • Η ΜΥΖΥΙ ΜΙ ΝΕ ΔΑΕΤΖ ΝΚ ΠΟ ΒΕΤΣ ΛΕΓΤΑ ΨΟΚΡΕΖΕΒΕΤ ΜΑ • ΑΖ ΖΕ ΣΑΜΖ ΒΣ ΣΕΒΨ ΡΨΧΨ • ΑΨΙΕ ΣΖΤΡΕΠΑ ΜΚΖΟΨ ΣΕΜΟΨ, ΤΟ ΒΖ ΜΥΖΔΥΙ ΜΕΣΤΟ ΔΖΕ ΜΙ ΒΗ ΔΑΛΑΖ, ΔΑΕΤΨ ΜΙ ΒΖ ЦЪРТЕ ΠΕΣНОЕ • ΣΑΝΔΕΔΨΧ ΖΕ Η ΤΨΒΛΟ ΣΕΟΨ ΝΕΚΚΡΕΖΑΝНО ΔΟ ΔΝΗΣΗΝΨΓΟ ΔΗΕ • ΕΨ ΣΑΨΙΛΑΨΕΜЪ ΗΜΑΖ ΒΕΛΜΗ ΝΥ ΒΥ ΝΑ ΨΠΤΕΧЪ :- </p>	<p> СЛЫШЦЕ ВИДѢВО ІАДОНЦА, ІЕСМЪ ВО// </p>	<p> χρόνους, ὅτι χωρὶς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς ἦλιος εἶδε με ἐσθίοντα. Ἦμιν δὲ μίσθος εἰς κτήμα πλουσίου ἀνδρὸς ἀδίκου, οὗτος ἔχων ἔτι δεκαπέντε νόκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενος, καὶ μισθὸν οὐκ ἀνέχεται μοι θλίβει με οὐ μετρίως. Ἐγὼ δὲ εἶπον ἐμαυτῷ, ἂν ὑπομείνῃς τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἀντὶ τοῦ μισθοῦ οὐπερ εἶχεν σοὶ οὐρανὸν ἔχει σοὶ προξενίσαί. Ἐφύλαξα δὲ καὶ τὸ σῶμά μου καθάρων μέχρι τῆς σημερινῆς γυναικός. Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες ἡμεῖς, ὠφελήθημεν μεγάλως. </p>	<p> ἔκοσι δύο χρόνους, ὅτι χωρὶς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, ἦλιος οὐκ ἴδεν με ἐσθίοντα. Ἐμὶ δὲ μίσθος εἰς κτήμα πλουσίου ἀνδρὸς ἀδίκου, οὗτος ἔχων ἔτι πεντεκαίδεκα, νόκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενος, καὶ μισθὸν οὐκ ἀνέχεται μοι παρασχεῖν, ἀλλὰ κατ' ἐνιαυτὸν θλίβει με οὐ μετρίως. Ἐγὼ δὲ εἶπον ἐμαυτῷ, ὅτι Θεόδορε, εἰ ὑπομείνῃς τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἀντὶ τοῦ μισθοῦ οὐπερ εἶχεν σοὶ παρασχεῖν, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔχει σοὶ προξενῆσαι. Ἐφύλαξα δὲ καὶ τὸ σῶμά μου καθάρων μέχρι τῆς σημερινῆς γυναικός. Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες ἡμεῖς, ὠφελήθημεν μεγάλως. </p>
--	---	---	--	--

Тринадесети разказ
(Vita abbatis Pauli Helladic)

Синайски патерик	Лаврентиев сборник	Florentinus Medicus Laurentianus, Plut. X, 3	Patrologia graeca
<p>№ 231</p> <p>Глаше да ба лаврам дъз камюнозкзи нжк вз стъпъ нер' дмгч• ѱко еднннжк съдлащю ми оу да ба павлаа лаадьскаго• вж пещере нго• се нвктю оу' ддари вз вратъ• н ишъдъ стъръць ѱвръзе лемоу• н ишъдъ хъвезъ н сланнотокъ• намоченъ постави прѣдъз ѱбми и в'даше• дъз же мьнахъз ѱко странныкъз несть• н и'зникъ нз дъврѣни оу' зръхъз ѱко лъвезъ вестъ• рѣхъ же къ стъръцьо• чько дъвълма дъмѣши лемоу' вѣтти• онъ же рече ми• нль же зловѣдъхъз лемоу'• никомоу' же бѣдъз не сътворити• нъз прихъдити по вѣла дъни• да лемоу' дължъ вѣстнъ и се иматьъ • зъ• мцъъ• погѣ же прихъдитъ дъвѣлшъдъз дъньмъчъ• н длю лемоу' вѣтти• онъ же рече ми хъхъз къ нѣмоу' дърчотонци• хъта оу' нго кънфити хъвѣцьъ• то во дъвълше стъръцьъ• н рѣхъз къ нѣмоу' съдъравъзъ ли не лъвезъ ѱвѣщда ми рекъзи не съдъравъзъ• рѣхъз лемоу' по чьто• онъз же</p>	<p>№ 13</p> <p>Глаше вѣщъ лаврамъ дърскыиъ ѱко оу' вѣдъ пѣлаа вж пещере вѣтъ• нъ ддари нвктнъ вж вратъ• н шъдъ стъръцьъз ѱвръзе лемоу'• н и'знесъ хъвезъ н сланноткъз намоченъз постави прѣдъ нимъ н в'дъ вѣше• дъз же мъ нрѣхъз ѱко странныкъз естъ• н и'внлѣ ѱко лѣвезъ вѣше• н рѣхъз къ стъръцьъ чько радн дъврѣни стъръче дъвѣши емъ вѣстнъ• ѱнъ же рече ми нльже зловѣдъхъз лемоу' никомоу'же вѣдъз не творити• нжъ да прихъдитъ по вѣла дъни нъ дължъ лемоу' вѣстнъ• н се иматьъ зъ• мцъъ• погѣже прихъдитъ дъвѣши дъньмъчъ нъ дължъ лемоу' вѣстнъ• н потомъ пакы нъхъхъ къ нѣмоу' хъта оу' нго кънфити хъвѣцьъъ. то во дъвълше стъръцьъ• н рѣхъз лемоу' зъдъравъ ли ти естъ лъвезъ, н рече ми нъдъравъ• н рѣхъ почто• н рече ми вѣсера приде да лемоу' дъмъз вѣстнъ• н оу' зръхъ лемоу' паврѣлокъз къдъвезъ• н рѣхъ почто еси ѱслашъшале мене н мала ѱлазъ• блъвезъ вж оу'же не имъ ти дъхти члъкъсыла оу' вѣдъ нъ ѱнѣнъ онъ же</p>	<p>№ 231</p> <p>Ἐλεγεν ὁ ἄββας Ἀλεξάνδρος ὁ τοῦ Καλαμώνος τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ Ἰορδάνῃ· ὅτι ἐν μιᾷ ὡς ἤμπη πρὸς τὸν ἄββαν Παῦλον τὸν Ἑλλαδικὸν εἰς τὸ σπήλαιον αὐτοῦ, ἰδοὺ τις ἔλθων ἐκρούσεν καὶ ἐξέβηθαι ὁ γέριον ἦνοιξεν αὐτῷ. Καὶ ἐξένεγκας ἄρτον καὶ ἐρεβίνθια βρεκτὰ ἔβαλεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ἔτρογεν. Ἐγὼ δὲ ὑπέλαβον, ὅτι ξένος ἐστὶν καὶ παρακούσας ἐκ τῆς θυρίδος, θεωρῶ, ὅτι λέων ἐστίν. Λέγω οὖν τῷ γέροντι· Διατί, καλόγηρε, παρέχεις αὐτῷ φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει μοι, ὅτι παρήγγειλα αὐτῷ μὴ ἀδικήσῃς αὐτὸν ἵνα μὴ κτηνὸς σοὶ καὶ ἔρχου ἡμέριον καὶ παρέχω σοὶ τὴν τροφὴν σου. Καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ἐπτά μῆνας, ὅτι ἔρχεται δεῦτερον τῆς ἡμέρας καὶ παρέχω αὐτῷ καὶ τροφὴν.</p>	<p>№ 163</p> <p>Ἐλεγεν ὁ ἄββας Ἀλεξάνδρος ὁ τοῦ Καλαμώνος τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ Ἰορδάνῃ· ὅτι Ἐν μιᾷ ὡς ἤμπη πρὸς τὸν ἄββαν Παῦλον τὸν Ἑλλαδικὸν εἰς τὸ σπήλαιον αὐτοῦ, ἰδοὺ τις ἔλθων, ἐκρούσεν τὴν θύραν, καὶ ἐξέβηθαι ὁ γέριον ἦνοιξεν αὐτῷ. Καὶ ἐξένεγκὼν ἄρτον καὶ βρεκτὰ ἔβαλεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ἔτρογεν. Ἐγὼ δὲ ὑπέλαβον, ὅτι ξένος ἐστὶ, καὶ παρακούσας διὰ τῆς θυρίδος, θεωρῶ, ὅτι λέων ἐστίν. Καὶ λέγω τῷ γέροντι· Διατί, καλόγηρε, δέδοκας αὐτῷ φαγεῖν; φράσαν μοι τὴν αἰτίαν. Ὁ δὲ λέγει μοι· Παρήγγειλα αὐτῷ μὴ ἀδικήσῃς αὐτὸν ἵνα μὴ κτηνὸς σοὶ καὶ ἔρχου ἡμερήσιον, καὶ παρέχω σοὶ τὴν τροφὴν σου. Καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ἐπτά μῆνας, ὅτι ἔρχεται δεῦτερον τῆς ἡμέρας, καὶ παρέχω αὐτῷ τὴν</p>

<p>рече ми езера приде стиво· да именю дамь естн·и оузырѣхъ именю перлазкъ въсь ерзавєр·и рѣхъ єєи именю· что се єсть олуишахъ са мен мене и маа ·єлз·єлнз єз оуєє тн не имамь· дахати елди··илєєтл· маа твєє· єдоуцию·оуз· же не хоташє ѡити·тѡг·да єзєємъ єрєєь и на трѡє перєзюєєз оу·єлрнхъ·и тρηшь·Δηι·τι τακο мене ѡи·де·:·:-</p>	<p>не хѡтѡше ѡити·єзєємъ же єрзєє и оу·єлрнхъ єтн трнцн·и тако мене ѡтн·де·:·:-</p>	<p>Πάλιν μετ' ὀλίγας ἡμέρας παρέβαλον αὐτῷ θέλον ἀγοράσαι παρ' αὐτοῦ φλασκίον, αὐτὰ γὰρ ἔκαμεν ὁ γέρον· καὶ λέγων αὐτῷ· Τί ἐστίν, καλόγηρε; Πῶς ἔχει ὁ λέων; Ἄπεκριθὲ μοι· Κακῶς. Λέγω αὐτῷ· Διὰ τί; Ὁ δὲ λέγει μοι· Τῇ παρελθούσῃ ἡμέρᾳ ἦλθεν ὠδε, ἵνα παράσχω αὐτῷ φαγεῖν, καὶ θεωρῶ τὸ γένιον αὐτοῦ ὅλον αἰματόμενον, καὶ λέγω αὐτῷ· Τί ἐστίν; Παρήκουσάς μου καὶ κρέας ἔφαγες. Εὐλογητὸς Κύριος, οὐκ ἔτι παρέχω σοι, ἵνα φάγεις τὴν βρωστὴν τῶν πατέρων κρεοφαγοῦντι. Ὑπαγε. Ὁ δὲ οὐκ ἠθέλεν ἀπελθεῖν. Τότε λαβὼν σχοινίον καὶ τριπλώσας αὐτὸ παρέχω αὐτῷ τρεῖς πλιγὰς, καὶ οὕτως ἀπῆλθεν.</p>	<p>τροφὴν. Πάλιν μετ' ὀλίγας ἡμέρας παρέβαλον αὐτῷ θέλον ἀγοράσαι παρ' αὐτοῦ φλασκία. Καὶ λέγων αὐτῷ· Τί ἐστίν, καλόγηρε; Πῶς ἔχει ὁ λέων; Ἄπεκριθὲ μοι· Κακῶς. Λέγω αὐτῷ, Διατί; Ὁ δὲ λέγει μοι, Τῇ παρελθούσῃ ἡμέρᾳ ἦλθεν ὠδε, ἵνα παράσχω αὐτῷ φαγεῖν, καὶ θεωρῶ ὅλην τὴν γενειάδα αὐτοῦ ἡμαγμένην, καὶ λέγω αὐτῷ· Τί ἐστίν; Παρήκουσάς μου, καὶ σαρκὸς ἔφαγες, Εὐλογητὸς Κύριος, οὐκ ἔτι παρέχω σοι τὴν βρωστὴν τῶν Πατέρων, σαρκοφάγε. Ὑπαγε ἔνθεν. Ὁ δὲ, οὐκ ἠθέλεν ἀπελθεῖν. Τότε λαβὼν σχοινίον, καὶ τριπλώσας αὐτὸ, παρέσχον αὐτῷ τρεῖς πλιγὰς, καὶ ἀπῆλθεν.</p>
--	---	---	--

Приложение 3

**ФОТОКОПИЕ НА ПАТЕРИЧНИЯ ДЯЛ
В ЛАВРЕНТИЕВИЯ СБОРНИК**

ѢКОУ НЕВЪЗЫДЕ, ЯЖЕ УГОТОВА БЪЛАЮ
БАШНДЬ ЕГО. И ХЖЕ БДНВЪ СЪ МЪ НА
МЪ ПОЛОУТИТИ. БЛГТИ ЖНУАКО ЛЮБИ
ЕМЪ ГНАШЕГО ЮУХА. ЕМОУ ЖЕ СЛАВА СЪ
БЕЗНАТАЛНЫМЪ ЕГО ОЦЕМЪ. НЕСЪ ПРЪ
СТЫМЪ И БЛГЫМЪ И ЖНВОТВОРАШИ
МЪ ЕГО ДХОМЪ. И ИИ ЕИ ПРНСНО И ВЪ
ВЪ КЫ КЪ КЪ СМЪ, @ W W W

✿ ПОВѢСТИ СТЫХЪ СМЪ. ✿

СКОУ РАХЪ БЪ ВЪ ГРАДѢ ТАРУЧЕНА И КИ
СТЪ БМЪ. И МЕНЕ МЪ ВА ВЛА. ТЪ И МЪ
ШЕДЪ ВЪ ЖЕНЪ. И МА ЕДИННО И КОУ МН
ТА. АДРОУЗЪ И НИ КОСА. ЖНВЫ СЪ КВРЪ
АНО. И ДЪ БЛАЖА КЪ ЖЕ ДОСТОИТЪ ДЪ
И СТВОВАТИ СЪ БЪ СЫ. ЕДИННО ЖЕ ВЪ
И И ДЕ ВЪ ЦРКОВЬ. И ПРНЛОУТИ СЯ ПО
БЖНО СЛОТРЕННЮ ТЪ СТИ СЕ УЛНЕ.
ВЪ ГОЛЪ СТО И ДЕ ЖЕ ПИ ШЕТИ РЪ КЫ И.
ПОКАНТЕ СЯ ПРНБЛНЖАЛО СЕ СТЬ
ЦРТВО И БСНОЕ. И ТО СЛЫШАВШОУ, РА
ЗВРЪЗЕСЯ СРЦЕ ЕМОУ НА ПОКАНИЕ И И Д
ТА ПЛАКАТИ СЯ. И И ТА КОРНТИ СЯ СМ

дѣла ради нѣхъ съборишѣте шѣ, и да въ
въ нѣхъ шѣдѣтъ цркви. и глгоизбавѣ
ѡбѣтѣи жемѣ рече къ нимъ. въстѣ
како есмѣхъ одна съвѣла есѣвѣтѣно.
ѡбѣтѣи подръжа прнхѣстѣи. и нн
нѣдажъ вама нѣмѣнне еже вабѣхъ,
прѣжде да дѣла. да жже вама нѣвсѣмо
е нѣмѣнне да раздѣлѣнѣтѣ есѣвѣтѣ
вно. азъ ѡбѣтѣи шѣдѣтѣи годѣнѣ
дѣлѣмѣшѣ есѣвѣтѣно; нѣдажъ тѣрѣ
цѣ. ѡмѣже слышавшѣтѣ, како едн
нѣмѣнне ѡбѣтѣи есѣмоу съсѣлѣ
замнѣгѣше. да мѣри безѣтѣи и прн
погы къ блѣнѣ шѣнѣнѣ ѡбѣтѣи
хѣмѣ, а ннмѣ есѣгѣлѣхѣшѣ есѣтѣво
рнѣтѣи годѣнне есѣмо. тогда ѡбѣтѣ
влѣшнѣмъ. нѣдннѣхѣшѣ есѣтѣво
рнѣтѣи; понѣтѣи нѣсѣтѣи шнѣмъ.
нѣнѣ прн добрѣдѣтѣи ѡбѣтѣи
тѣнѣдѣмѣ. тѣ слышавѣсѣмѣ
ѣбнѣ самѣ възѣтѣи въ нѣдѣ. нѣзѣ
творнѣтѣи въ еднѣмѣстѣ
пѣградѣмѣ. ѡмѣже вѣсѣраспро

Давше и мѣнне сво раздѣстѣ нишии .
и трѣ норизницкыи стѣ . и хуизниже
творше бланзѣ тальпа затвористѣ са
и стѣ . то же самъ іоанъ видѣ рече .
и бѣсѣ до васъ ни мѣ . и велѣ мнѣ бы мн
на полѣх . мжъ бо естѣ зѣло смѣ
рѣи рече и мнѣ стн вѣ и корѣ по стѣ
вѣ стѣ кы : — Повѣдаше мнѣ рече . и со
фроніи мжъ бѣ бо мнѣ . ежше
мнѣ мнѣ александріи рече . трѣ мнѣ
ризницаре стѣ . и вѣ вѣ до мнѣ свое мнѣ
мнѣ тѣши и пекъшии мнѣ зѣло свое
дѣше . и лѣ тѣ балнѣ бѣ ни мѣ стѣ вѣ
ша жшии . и мнѣ стн мнѣ стн тво
раши . и жѣ и рече не ратѣ дѣ рѣ жн
на тѣ кы дѣ воль . не мнѣ стн зѣ рѣ тн
тацѣ хѣ до вродѣ тѣ блѣ нѣ вѣ то ж . вѣ
ставнѣ на вѣлнѣ жѣ бо урѣ и прахѣ . вѣ
зложнѣ бо на рѣцею по шнѣ мѣ ко емоу .
любовѣ вѣлнѣ кѣ мнѣ сѣ та и ннѣ . жн
вѣ ше же о трокѣ тѣ вѣ мнѣ до мнѣ еж .
и егда хѣ о тѣ шнѣ зѣ тнѣ рѣ норизницѣ
и зѣ до мнѣ своего . и нѣ тнѣ вѣ цѣ рѣ вѣ мо

ЛНТНСАГОУ, ТОГДА НЕДАШЕ ЕНЮНО
ШАТЬ. ПРИТЪЖАЖИ ПЕТАЛЪ ЕНТВОРА.
ГЛАШЕ БѢШ СЛОВЕСА КЪ НЕ ИЖЕ ЕСТЬ
ПОБАГЛАТНА ЛЮБАШІИ МЪЗЪ ФЛОТАКО
ВЪ ЛЮБОВЬ. ТРЪНОРНЪЦА ЖЕ ТОГО РА
ДНЕСМѢШАШЕ ВЪ ЦРКВѢ ХОДНТИ. ИМ
ЖЕ ФЛО ЕН ПРИТЪЖАШЕ. ЕДИНОЖ
ЖЕ ОУБѢ ПОСЛА КЪ НЕМОУ ТРЪНИЦА
ТА РАБЪ СВОЖ. ГЛШН ЕМОУ ПРИДИ ТРЪ
ВОУ ЕСТЬ РЕБЕТО СКОЖДА МОА. ЮНОША
ЖЕ ИДЕ КЪ НЕ РАДОУЖА. ИАКЫ ПРИЖ
ТН ХОТА СВОЕ ЖЕЛАНИЕ. ТРЪНОРНЪЦА
ЖЕ ЕСТЬ КЪ ШЕТИ КЪ ШИ ПОСТАВЪ. ИА
КО ТРЪНДЕ ЮНОША РЕТЕ КЪ НЕМОУ САДИ
НРЕ ПОИСТИНЪ ТЫ БРАТЕ ТЕСО РАДНАИ
ТАКЫ ПЕТАЛЪ ТВОРИШИ. И НЕДАШЕ ШИ
МНИЗЫТИ НЪ ДОМОУ МОЕГО. И РЕТЕ
ЕНЮНОША ПОИСТИНЪЗЪ ФЛОТА ЛЮБА
ГЖЕ. ЕРДАТА ОУЗРА ИАКЫ ШГНЕ МЪС
МЪКЕСЬ. И РЕТЕ ТОВАДА ДОБРОТА
КО ЛЮБИШИ МА. ШНЖЕ РЕТЕ ОТИ БО
НДОБРЪ ВНАДА. ТѢ БО МА ПРѢЛЪЦА
ЕТИ. ТРЪНОРНЪЦА ЖЕ ИАКО ТО СЛЫ

ша яко оутне ж прѣльщаетъ ꙗкошаго
го. и дрѣжши по короула не ть кн
сноути. не се видѣвъ ꙗкошаго
гора и не ть тесноути, ужасе сан по
каса велми. и дѣвъ кнѣтъ и въ трѣ
ны ризы ѡблѣтеса. и бы крѣпокъ
трѣне цѣ ѡкоже не:
ѡ цѣ ѡванъ. емоу же и ма прорече но
есть и ва. тѣ же сказа ѡ слави тѣмъ
семь старци. мѣна же ѡ цѣ не тѣ фа
нѣ гла ѡкоже бо. ше а тѣ и зъ бл
бѣ дѣбѣ. въ не н же ж зноути отъ гоу
ша. се гора и рѣ прииждиша врате
вела са естн тогда. и дѣше же бл
женын тѣ старецъ брата вѣ блн рѣ
ѣ бл оговѣ жша. и побжню повелѣ
ѣ жн вѣ жша. прилоути же са стѣ
ѣ гоу и дѣшоу ма са прии ти брата гоу
ѣ гомирскомоу. и видѣ въ и по жа
и не н въ змѣ т не а оумомъ зъ бл.
и ма же ѡ шолн ка говѣ нѣ а н въ зрѣ жд
нѣ а на конецъ прише ма сѣ въ коу
ен. потом же емоу а б не ѡ кы ѡ мѣ

нѣтъ ни: и видѣше и ꙗко его глаголаше
моу. что еси не ѣмъ тѣмъ не ѣла
ни на прозвѣтера. и мже и видѣ
ѣдѣша мѣса. не вѣснѣи ко по нѣжн
ѣсть ѣла мѣса. и не ѡсловаша ꙗра
дн. по не тнѣ не вѣтне хтѡ бо радн
блз нтн. аще не го хощеши вѣ
дѣтн вѣко не естъ славѣ братѣ бо
то ѡбратне славѣ спатѣ да дрншн
ѡн же ѡбратне славѣ прозвѣте
ра то бо ра спатѣ ꙗко нѣа. гла мн рече
ѣвѣ нтѣ. зетн тѡ нѣ ра вѣ ка кон
славѣ естъ. — Повѣдаше ны се пѣла
дѣн трѣ не цѣ гла. ꙗко мжъ бѣше
вѣале за дрн воннѣ и мнелѣ
іванѣ. житне и мнѣ снѣ вѣсднѣ
сѣдѣше вѣ монастырнѣ своелѣ
сарнѣ ж влѣсѣ нѣ плетѣ клѡ боу теца
мѣта. сѣдѣше же вѣ цркви творѣ
ржтн адѣла. тѣтн а гла пѣснѣ сна
гнѣ ѡскрѣвеныхъ мнѣхъ нѣзбавн
ма да се бе не срамѣ ж мѡла са. сѣра
дѣ рекѣ мѣта шѣ ꙗкы та велнкѣ.

И ПАЧЕ ПО ТАСѢ ТОМЪ ТЪ ЖЕСТИ ПОИДѢ
АШЕ. НА ВЕСЬ ЖЕ ДНЬ СЕДЛАНЦИ РЕТАШЕ.
И ИУСОЖЕ ИМОГО НЕ ГЛА. И ВЪ ДЕВЯТЫН
ТА СЪВЛАТАШЕСА СЪ ОСТРОВА СѢМЬ
ТОБРИЗЫ. И СЪВЛАТАШЕСА ВЪ СВОИ
РИЗЫ РЕКШЕ ВЪ ВОИНСКЫИ ОБРАЗЪ.
И ТАКО ИДѢШЕ КЪ БИКОМЪ ВЪ СВѢЖ
ДРОУЖИИХ. СЪЕНА МЪ ЖЕ МЯ ПРѢ
ВЫХЪ НАЗЪ, И ЛѢ. И ВЪ МЛНЕСЬ
МННОУСПѢХЪ МЪ ТА И НЕ СГОИ ВЪ СТРОИ.
СНИЖЕ СКАЗАНИ ЖЕ ВЕЛАДИ ГЛА. И АКО
ЖЕ СЛЫШАХЪ НА ВЪ КЛИРАТОВѢ ДАЖША
МНЕСЦЕ. ТАКОЖЕ ЕДИННОЖНЫ ПЛАВАЖ
ШЕ. БѢЖЖЕ МНОЖИЦЕЖ ВЪ СЪДАЛНВЪ
КОРАБЪ МЪЖИ ЕНЖЕНЫ. И ТАКОЖЕ ДО
ПЛОУХОМЪ ШИРИНЫ МОРЕСКИХ. И ВЪ
МЪ СТРОИИ ПЛОВЖШЕМЪ. СЪВЪМ
ВЪ КСОНСТАДИНИ ГРАДЪ. СЪВЪЖЕ
ВЪ АЛЕЗАДИИ. ДРОУГИИ ДЖЕННАМО.
ВЪ ТРОУСТРОИНОУ СЖШОУНАМЪ. МЫ
ЕДИНИТЬ ИХ НЕМОГОУ ХМЪ ПЛОУИ.
И ПРѢВЫХОМЪ, ЕИ. ДИИ НЕ ПОСТЖИД
ЖШЕ СЪ ТОГО МЪСТА. И ВЪ ХОМЪ ВЪ

ВЕЛИЦѢ ПЕТААН · НЕ ДА МЫША БѢХОМЪ БО
СА ТРОБЖДЕТЬ · АЗ ЖЕ НАВИКАН РЪСЫН
И ДЫ ПЕТАЛЬ ОКОРАБН · И ИЖЕ СЖЪ ВЪ
НЕ МЪ ВСН, НА ТАХОМЪ БОУМОА НГНСА,
ОТО МЪ · И ПРИДЪ БЛН ГЛА НЕ ВНДНМО
ГЛА · СВЪРЪЗНАМА НАДОЛОУДО СТРОИ
ТИ КОРАБЪ И ПОИДЕТЬ · АЗ ЖЕ ПОМЫСА
ЧТО СЕБЪ ДЕТЬ · И НИКТО ЕСТЬ МАРИА ·
ТИ ИАКО НЕ ВЪ ДЫО СЕ МЪ, ПАКЫ ПРИ
ДЕЛН ГЛА И РЕТЕСЪ ВЪРЪЗНАМА РИЖ ВЪ МО
РЕ И ГО ПЕЗНЕТЕ СЪ БОУРА · ТОГДА ВЪ
ЗВАХЪ ВЕЛМ И РЕКЪ МАРИЕ · НЕ ВЪ
ДЫ КТО ЕСТЬ МАРИА · ОНА ЖЕ ВЪЗЛЕ
ЖА ШЕ НА ПОСТЕЛН СВОЕИ · И РЕТЕЛИ
ЧТО ВЕЛИШИ ГОСПОДН · И РЪХЪ ПАИДН
САМО · ОНА ЖЕ СКОРО ПАИДЕ · И СЪ ВЕ
ДОУХА ПАЕДИНЪ, И РЪХЪ ЕН ВНДНШИ
СЕСТРОМАРИЕ КЫ И ТИ ГРЪХЪ И МАМЪ ·
И ДА НЕ РАДН ВЪ СНИМАТЕ ПОГЫБНЖ
ТИ · ОНА ЖЕ ВЪЗДЪХН Ж ВШИ РЕТЕ ·
ПОИСТИНЪ ГИ АЗЪ ГРЪШНИЦА ЕСМЪ ·
И РЪХЪ КЫ Ж ГРЪХЪ И МАШИ · И РЕЛИ ·
ОАЮТЪ БЛНЪ · ИАКО НЪ ГРЪХА ЕГО ЖЕ

нествори · и не ради и не маете въ снго
гыбнати · и не вѣдали же на рече ·
азъ ѿ каапма и грѣшнаа мжжанмѣ
и двадѣтица · пръвыи ꙗ · а ꙗ · а · роу
гынпаты · но умрѣ мжжъ мон и по
быхъ ваова · живѣше же въ сѣран
мне воннъ · хотѣхъ же да мѣ и по
жаъ и послухъ къ немоу · воннъ же ре
непонимъ жены и мѣ шадѣти ѿнно
го мжжа · тогда яко тослыша яко
непонимѣ мѣ дѣти и радн · азъ же
яко любашне го за смхъ ѿ бѣдѣти
ца ѿ каапма · и вѣсть емоу послахъ
рекши не имамъ оу же дѣти · яко
то слыша воннѣть о дѣтишоу е же
створнхъ · рече живѣ гы яко не по
имъ тебе · да тѣ мѣ оубо авши са бѣ
жж · емоу вѣдаты се ноу моратма
слышав же се ѿ жены тож и не вѣ вѣ
гохъ авъ море · и рѣхъ е не азъ но е
быва въ корабн · да вѣсноу бѣ · но
аще поидеть коравъ · то мон г · на б
и твоу жты коравъ · не смноухъ вѣ

малыи кораблицъ · и не постыжении
ложеси великыи корабь и клалы ·
· и глахъ же нѣ · и и нѣ бы кораблицъ ·
на бы съ мнде и обратиса въ гажь и
на · великыи же корабь по поустро
ица · и прѣидохомъ три мидьныи
и жь бѣ хомь прѣнша и еи днѣи ·
ша и гнѣтѣ каго мѣстнѣ и роум
нѣ · въ антиохіи сь грахъ оуднѣ
повѣдала шетако · яко же прѣсидѣ
годо мѣмлы · прѣдѣкъ мнѣ юнѣ
и жь гла мнѣ · яко же барадн прѣи
мнѣла хощѣ бо у рѣнецѣ быти и ка
тиса грѣхъ своихъ · и глаше сѣмъ
мнѣ много мнѣ въ здѣхъ и немѣ · а
же яко видѣхъ и жь блосъ кроушенѣ
и въ великѣхъ петалнѣхъ · рѣхъ емѣ
повѣждь мнѣ и кадоу прѣдѣ · како
иже покаа и не повѣждь мнѣ братѣ
и нѣмъ · и нѣмъ тнѣ въ помощи · ѿ
гнѣтѣ понѣтнѣ гнѣтѣ ѿ блосъ смѣ
грѣшенѣ · и рѣхъ емѣ оумноженѣ
въ андрѣантинѣ · тако же мнѣ

ѣ ПОМОЩН РАЗЛУТЫ · ИЖАЩЕХОЩЕ
ШНПРНЖТНЦЪБАВЖ · ТОПОВЪЖЪМНПО
· ИСТННКАДЪЛАСВОА · ДАНАЗЪИЖЕЕСТЬ
НАПОВЪТЪМЖЕТНПОМОГЖ · ИТАКО
ВЩОЦЪЛАТЬБАДЛНКА · ИИАКОЖЕОУ
БННЦЖ · ИИАКОВАЛХВА · ИИАКОХУ
ЩННКА · ИИАКОВАВРАТБАЛЪЖИ · ИИА
КОВАЗЛОБДРЪЖЖШЕО · ИИАКОЦЪ
ЛАТЬВАЛХВАНТАТН · ИИАКОЛЮБОДЪ
ИДАТННЕВСАВРЪДЫНАРНУА · ИЖА
КОЖЕОПАЛТНУХЪНЕДЪВЪХЪРАЗЛ
УНОМЪЖЩЕМЪ · РАЗЛУТЫИИДАНМЪ
ИПОМОЩНВЪННХЪ · ТАКОЖЕИЩОДЪ
ШЕВНУХЪВРЪДЪХЪ · ИИПЪМЪИИИПЪ
МЪЖЩЕМЪ ИИИИМАТЬЛЪТУЫ ·
ЩОИЖЕВЕАМНПОСТЕНАВЪИВЪЗДЪХ
ИЖВЪ · ИВЪЗЕНВЕАПОПРЪСЕМЪСВО
ИМЪПОЛНАВСАСЪЕЛЪЗАМН · ИЩОВЕ
ЛНКАВЪЗМАЩЕИИА ИЖЖЕНМЪШЕ
ИАСРЦНСВОЕМЪПЕТАЛЬ · ИИИГДАСАМО
ЖАШЕСВОБОДАОСТАВНТН · ИИАКО
ВНДЪХЪЕГОТАКОИКРЪБНА · ИБЕЗМЪ
РЫВЪПЕТАЛЬВЪПАША · ИИИЕЖЕЕСТЬ

прижлъ нѣже естъ створна блго.
и своѣхъ бѣдымогъша исповѣданн.
рѣхъ емоу гддо послушанн мене и
попѣдн свохъ мыслъ и повѣждь мн
сво е блго. и имать хъ сѣ пашъ данн
тебѣ свохъ помощь. и жебѣ оне не по
вѣднмаго своего раднма радн. и не
не повѣднма хъ щедротъ его радн.
въ сего нашего радн не се мн, прн емъ
и пострадавъ. и съмытарнмадъ. блж
дннцъ же ѿвратн въ. и разбонн
ка прн емъ. Провѣдаше ны едннхъ
ѿ ѿщъ. о епкпѣ како же ѿставн въ
епкпѣ ствое. и девѣаццохъ и
скынѣра. и на ем саго удѣлаше за
нн. вѣто же вѣрѣла бѣше въ стотнн
комнсъ. и мене мѣ ефремъ. мжъ
мно стн въ нма радъ. тѣ бѣше при
ставннкъ за дѣлателн, и же е блго
хъ градъ и храмы. бѣше во саплѣ
тржсомъ. въ едннхъ едннхъ въ стнѣ
внѣдаше ефремъ спаща епкпѣ пато
го. и ѿ него до нбс стлпъ ѿгненъ

СТОЖИШЬ НА ДННМЬ . СВНДѢВЪ МНОГА
ЖА НОУЖАСА СЕ ѲРЕМЬ . БѢШЕ ЖЕ ТЮ
ДОСТРАШНО НОУЖАСА ПЛѢМО . Н ПОМЫ
ШЛѢ АШЕ ВЪ СЕБѢ САМЪ , ЧТО СЕ ОУБѢ .
НЕ БѢ ВѢДѢШЕ ѲРЕМЬ ІАКО ДѢЛАТЕ
ЛННѢ ТѢ ЕПІКПѢ ЕСТЬ . КАКО БѢ МО
ЖАШЕ ВѢДѢТИ ІАКО ЕПІКПѢ ЕСТЬ . ВН
ДА ГЛА ВѢГО С КВРѢНЫ ПАЪНЖ . НРН
ЗЖНЕУНСТЖ . НХУДА МЖЖА . НОУ
ДРЖУЕНА ѠМНОГА ГОВЪЗРѢЖАНІА .
НОУТО МЛЕНА ѠВЕЛНКАГО ТРОУДА .
ПРНЗВАЖЕ ДѢЛАТЕЛННА ТОГО ѲРЕМЬ .
ХОТѢ РАЗОУМѢТИ Ѡ КЖДОУ ЕСТЬ МЖ
ЖѢ . ННА ГЛА ЕДННО ГОВЪ ПРАШАТИ Ѡ
КЖДОУ ЕСИ . ННАМАТИ ТѢ ЕСТЬ . КОЕ
ГОЛНГРАДА . НѠВѢЩАКѢ НЕМОУ АЗЪ Е
ДННѢ СМѢ ѠДБОГЫХЪ ЕНХЪ ГРАЖДАН .
ННЕ НАМЫ КАКО СЕБЕ ПНТАТИ НА ЕМЛА
САУАДН . ДА ГЛА ДНТРОУДЫ БѢМА ПН
ТАЕТЪ . БГОМЖЕ ПОДВНЗЕМЬ ѲРЕ
МЬ , РЕЧЕ ЕМОУ НЕ ѠСТАПЖА ТЕБЕ .
ДО ПДЕЖЕ ДН ПОНЕТИ НѢ СКАЖЕШНО
ТѢ БѢ . НЕМОГЫ ЖЕ КТОМОУ ѠТАТИ

секе . реємоу ѡбѣщаннса дожде же
ѣсмѣ въ жнзнь нсеи . ннкомоу же непо
вѣдати . на зѣти ѡ себѣ скажж . развѣ
ннленн . те не воеготѣ унж . не повѣмь
ннграднаго . тогда каатса єфрємь
въ жткныи . іако ннкомоу же не по
вѣмь іаже о тебѣ . дожде же велитѣ
тнѣ въ жнзнь нсеи быти . ѡн же ре
къ немоу азъ єпкпѣ смь . нбаран
ѡ ставнвєтп кпѣство свое . пермо
хъ савовѣ . не знаемомѣсто . стра
ждѣнѣлаждѣло . нѡт роудѣ своиу
ѡбрѣтажєнхууднхѣвъ . нжтѣ
єлнкоможеши приложннєщє мн
лостн творити . въ снѣвѣдннѣтн
латта въ звестнн на аплѣскыи прѣ
столь градє сего црѣквє да пажєшн лю
днєна . нхже єсть прн ѡбрѣзѣ корѣ
кнже свое хснєстннныи нѣтн нашѣ .
да іакоже вы глахѣ о мностн нѡ прѣ
во вѣрнн подвнжнтєса . тацѣ мн
бо жртвє адноу гаждаете боу . іа
кобы въ скорѣ . снєлышавѣ блаже

НЫНЕФРЕМЪ, ПРОСЛАВНБАГЛА · КО
ЛНКОСКРЪВЕМЫХЪ РАБЪНМАТЪБЪ · Н
ТОМОУЕДИННОМУТЬ ТИАЗНАЕМНЄХЪ :
ГЛАШЕ ѿЦЬ ІѦАНЪ ѿХОДА ІАКОСЕ СЛЫ
ШАХЪ ПОВѢДАША ѿЦАСТЕФАНАМО
АВАБННА · ИКВЄГДАБѢХЪВЪМО
СТНРЕТАГО · ФЕОДОСНАВЕЛНКАГО ·
БѢСТАГОУДВАБРАТАКЛАЛАСА ДРОУГЪ
ДРОУГОУ · ДАННЪЖНЗННЄНЛНЄЪ
ДРЪТНЖРАЗЖУНТНЄА · ДАІАКОЖЕ
БѢСТАВЪМОНАСТНРНВЪБЛЪМОУ
СПѢХЪ · НПОТОМЪЕДИНЪБЪБРАТ
РАЖНЗАЕМЛНАБЖДЪ · ННЕМОГЫ
ТРЪПѢТНБРАННЄТАНННН, РЕТЕ
КЪБРАТГОУСВОЕМОУ · ПОУСТНМЛБРА
ТЕ НМЖЕНАБЖДЪ ОУХОДН · СТЛН
ОУМЪ · ДАХОШЖНТНВЪДНРЪ · БРА
ТЖЕНАТАТЬМОЛНТННГЛА · ННБРА
ТЕНЕМОШНОГОУБНТНГРОУДЪСВО
НХЪ · ѿНЖЕРЕТЕМОУ · НЛНПОДН
СЪМНОЖДАЄЖЕМЫСЛА НСПАЛНА ·
НЛННЕДНМЕНЕДАНДЖ · БРАТЖЕЄ
ГО НЕХОТА ПОУСТНТНЄГОЕДИННОГО ·

ИДЕСЬ И ДА ВЪ ГРА . И ВЪ ИДЕ ВЪ ХРАМЪ
БЛАДНИЦА . БРАТ ЖЕ ТОВНА КЪ ВЪ ПРЪ
СТИЖ ПО СЫПА ГЛАВЪ . И МОЛЪШЕ ВЪ
ЗАИДА СЪ БИ ОСТАВНА ТОВА . ТА
ЖЕ И КО И ЗИДЕ О КВРЪ И ВЪ СЪ РЕЧЕ
ЕМОУ БРАТЪ . О КЫ И ТЕ БЪ ОУ СПЪХ
БЫ О ГРЪХА ТОВА . КАКО ГО ЛН ВРЪ ДА
НЕ ПРНХТЪ . ПО И ДН ПА КЫ ВЪ МО НАШ
РЪ . О ПЖ РЕЧЕ ЕМОУ ОУ ЖЕ КТО МОУ НЕ
И ДЖ ВЪ ПОУ СТЫНА . И ДН ТЫ А ЗЪ Б О
ВЪ МН РЪ ХОЩА ПРЪ БЫ ВА ТИ . И МО
ГО МО ЛН ВЪ И НЕ МО ЖЕ Е ГО ПРН ОУ ДИ
ТН ВЪ СЪ ДЪ СЕ БЕН ТН ВЪ ПОУ СТЫНА .
ПРЪ БЫ И СА МЪ ВЪ МН РЪ СЪ И НА МЪ . И ДЪ
ЛА С ТА О БА НА Е МА ЦА СЕ И М ЖЕ КРЪ МЪ
С ТА С А . ВЪ ТЫ ЖЕ ДН ТРЪ МЕ ЦЪ А В РА
МЪ И Н . И ЖЕ ПО СЪ БЪ ЖЕ БЫ Е П К ПЪ ВЪ Е
ФЕСЪ . ДО БРЪ И КРО ТЫ КЪ ПЪ СТЫ РЪ .
ЗДА А ШЕ МО НА С ТИ РЪ С ВО И . И ЖЕ И З О ВЪ
В И З А Н Т И Н С КЫ И . И ХО Ж Д А С ТА О БА
ТЪ БРА ТА И РА БО ТА А С ТА . И Е З И Ж Д
Ц И М ЦЪ Б Н Ж ВЪ З И МА С ТА . ВЪ ПА ДЫ И
ЖЕ ВЪ БЛА ДЪ ВЪ З И МА ШЕ О БО Ю ЦЪ

НЖ · Н ПОВСАДННХОЖДАШЕ ВЪ ГРА · Н
ВЪДАШЕ БЛАЖДНИЦН БЛАДАРАДН · А
ДРОУГЫН ВЪСАДНН АКАШЕ · Н ПСА
ТН РЫГА Н ТВОРАДЪЛО Н ДМЪ ТА В СЪМ ·
СЕГО ПОВСАДНН ВНАШЕ ДА Н СТОРН
ННА ДЖША ННГЛАША ННТЬ СОЖЕ · НЖ
ПРН СНО ОУНЫЛА · ПОВЪДАШЖ О НЕМЪ
НОЖИТНН ЕГО СТМОУ НГОУМЕНОУ
АВРАМНЮ · ТОГДА ВЕАНКЫ НАВРАМІЕ
ПРНЗВАДЪЛО ВНИКА ТОГОВЪ СВО Н ХРД
МЪ · Н ВЪПРАШАШЕ ЕГО ГЛА · ѠКЖ
ДОУЕСН БРАТЕ · ТТОЛНН ДАШНАДЪЛО ·
ѠНЖЕ ВЪ СЕМОУ Н СЛОВЪДА · ІАКО
БРАТА РАДН ВЪ СЪВЪТРЪПА · ДА НЕ ГЛН
ВНАДЪВЪ ВЪ СЪКРЪБЪ МОЖ СПЕТЕ БРАТ
МОЕГО · СЕ СЛЫШАВЪ СТЫ НАВРАМІЕ
РЕЧЕ БРАТОУ ТОМОУ · ГЪДА СТЫ ТЕ ВЪ
ДАШЖ БРАТА ТВОЕГО · Н ІАКО Н СПОУСН
ЕГО АВРАМІЕ НЪ ХРАМА ННЪ ЦЕ ѠНЕ
ГО · ТОУ А ВНЕ ѠНЪ ГРЪШНЫ Н БРАТЪ
СРЪТЕН ВЪ ПНЖ Н ГЛА · БРАТЕ МОИ
ДНА ДА ВЪ ПОУЕ СТЫ НАДА С ПЕЖ · А ВН
ЕЖЕ ОУБ Ѡ ПОЕЛЪ Н БРАТЪ ВЕДЕ ВЪ ПУ

СТЫНА ІОРДАНА · Н ЗАТВОРИСА САМЪ ·
И ВЪ МАЛѢ ВРѢМЕНИ ВЕЛІНОУГОДНИКЪ
БЫ ВЪ ЖІИ КЪ ХОУОТНЦЕ · ПРѢКЫ
ЖЕ БРАТЪ ЕГО ВЪ ТОИ ЖЕ ПЕШЕРѢ ІА
КОЖЕСА БѢТА КЛАЛА · И ТАКО Н СѢ
СКО ПТА ГОУ СВОА ЖИЗНЫ ІА КОЖЕ Н БЫ ·
ПОВѢДАШЕ ЖЕ Н СЕ МАМЪ СТАРЕЦЪ · О ѿ
ЦНА ІИНА БѢ ГИПТѢ И НИ ПРѢКЪ · ІА
КОВЫ ИДЕ СТАРЕЦЪ ВЪ ЕДИНЪ ДНЬ ГОУ
РОУНТЪ ДѢЛАСА ВОЛЖУМАА ХОТѢ ПРОДА
ТИ · ІОНОША ЖЕ Н КТО МОЛѢ ШЕСТА
РЦА ГЛА · БА РАДНО ДОБРЫИ СТАРЕЦЕ РА
ДНО ВЪ ДОМѢ МОИ Н СѢ ТВОРИМО АНТВѢХ ·
ДА НЕ ГЛНБѢ ДѢТИЩА И ДА СѢТЪ · И
МАЖЕ ЖЕНАМИ НЕ ПЛОДЫ ЕСТЬ · СТА
РЕЦЪ ЖЕ ПРИИЖ ЖЕНЪ ІОНОШЕ Ж ИДЕ СѢ
И НИ МЪ ВЪ ДОМѢ ЕГО · Н СѢ ТВОРИМО
АНТВѢХ ДѢТИЩА РАДНО · И БОУ ПОВЕЛѢ
ВШОУ БЫ СѢТЪ ІА КОЖЕ ВЪ СХОТѢ · ПРО
ДАН ЖЕ НА · НАУАШѢ ЖЕ МАЖЕ ГЛАТИ
БА НЕ БОЖШЕСА · И ПОТѢ ЗАЖ ШЕСТА
РЦА ГЛАШЕ · ПО Н СѢТИ И БѢ ІОНОША БЕЗ
ДѢТИ И ЕСТЬ ЕСТЬ ЕСТЬ ВОМЪ · И ЖѢ СѢ

рца дѣтишѣсть . и вѣстьтадон
дестарца . старецъже вѣсть възвѣ
стни мжжюжены тож . рекъегда
сидѣтишѣ родитѣ товъзовѣтелм .
егда жероднеа отроуа възвѣсти
юноша вѣскитѣ гла . барданитво
нхъ молнтвѣ ѿтероднеа отроуа .
тогда вѣста ѿцѣданнлѣцѣкъни .
нрече къ мжжю . створи ѿбѣдѣи
възовна жнысвоа на роугысвоа .
н ѿбѣдоу жше мже вѣстемъ . възе
мъ старецъ дѣтишаржкма кон
ла прѣдѣвѣдн . рече къ млада ни
шоу . кто есть ѿцѣтвондѣтишоу .
нрече дѣтишѣ съестъ . показавъ
прѣстомъ ржунымъ на юношѣ . о
троуа же бѣше тогда , кс . днн : —
Повѣдаше на мѣдмнцѣмннлѣ
тащна . млтн ѿца нѣмноге на
епикѣмнн . бѣшенгоуменъ
на стѣнгорѣнннстѣннлѣдѣ
гесѣргіе великъ зѣло . и великна
въ зарѣжж . сеадоу нгоуменеу ге

С҃ГНЮ ВЪВЕЛИКЖСЖБОТЖС҃ДАШОУ
ВЪКЛѢТНЕВОЕН. ПОМЫСЛЕНАРЕКЖЩ.
ХОТѢЛБЫХЪ ВЪСТЫНВЪСКР҃СЕННА
ДНЬСІН. ВЪСТѢМЫГРАДЖЕБТВОРНТН.
НДРНУАСТНТНЕСОСТУХЪТАНН. ВЪ
СТѢННАМАШЕГОЦР҃КВИ ВЪСКР҃СЕНН.
ВЕСЬЖЕДНЬ ПРѢБЫВАШЕНЫСЛАСТАРЕ
ЦЪТАКО. НІАКОБЫВЕУЕРЪПРНДЕОУ
ТЕННИКЪЕГОГЛАЕМОУ. ПОВЕЛНОУЕ
ОКАНОНѢ. СТАРЕЦЪЖЕРЕУЕМОУ.
ЕГДАНАТНЖТЪПРНУАШАТНОАПОВѢ
ЖДЪАМДАНДЖ. ТАУЕПРѢБЫСТАРЕЦЪ
ВЪХЫЖНЕВОЕН. ЕГДАЖЕБЫГОДНА
СТАГОКОМКАННА. ВЪСТѢНВЪСКР҃С
СЕНІАЦР҃КВИ, СѢРѢТЕСАСТАРЕЦЪОУ
ПАТРІАРХАВМЖЕНАГО. НАСТѢМОУ
СЪПРЕЗВНТЕРЫСВОИМКОМКАННЕС.
ВНДѢВЖЕНПАТРІАРХЪНРЕТЕКЪЕНН
КЕЛОУСВОЕМОУ. КОГДАЕСТЪПРНШЕ
ЛЪНГОУДЕНЪСИНАНСКЫ. НѢВѢЩА
СННІКЕЛЪТАКОМНОМОЛТЪВЪТВОИХЪ
ВЛІКО. НѢСМЪЕГОВНДѢЛЪРАЗВѢНН
НѢТЪТНЖ. НРЕПАТРІАРХЪКЪЕННІСЕ
ЛД.

пѣждѣ ѿ дѣла не ѿ тѣдѣ да съ кѣно
жѣкоу сѣтъ брашна . сѣнгелъ же
повѣда старцоу . ѿн же рече во лѣ
бѣ жѣа да бѣдетъ . нѣко ѿ конуа ли
тоу рѣж . поклонне старецъ стѣмѣ
гробоу . нѣ ѿшоу тѣ не авѣ клѣтѣ не во
нѣ . тогда же ѿу тѣнникъ его прѣде
гѣа ѿ тѣло на да възмѣшнѣтѣ
ко мѣ канне . старецъ же сѣдѣ въз
възрѣкѣн съ ѿу тѣнникы свои да не стѣ
ко мѣ канне . патриархъ же петръ
съжаа нѣ сѣтѣ послапнѣанне . нѣ же
ѿслоушалъ естѣ его старецъ . къ е
пѣкпоу фотнѣю нѣкъ ѿ цѣмѣ снѣман
сѣымѣ . да нѣ гоу мѣна прѣведѣтъ
къ мѣлоу . нѣко до не ѿ шѣ пнѣса
нне . послане старецъ трѣн прѣзвѣте
рѣ . нѣ ѿца стѣ фана ка па до кѣнѣска
го . нѣ велѣ каго ѿца зѣ снѣмѣ . нѣ
ѿца доу а нѣ кѣтѣ роу а нѣна . къ па трѣ
архоу . нѣ ѿ вѣтѣ въ пнѣ сарѣсѣ . не
бѣдѣ нѣ то мнѣ вѣ коу а ко прѣ ѿ вѣ нѣ фѣлѣ
е сѣлѣ а гѣ гла ва шѣго . къ пнѣ сѣнѣ

рекъ емоу . да вѣстѣваше мѣрѣне .
іако шестыи мѣцѣмъ ѡбѣи мѣ въ вѣкъ
пѣ вѣкѣ хубѣ сѣтѣи да та мѣ покла
нѣ же сѣ вѣмъ . дошедше же прозвн
теревѣ да шж писанне патрїарху .
и повѣда шже емоу іако мѣ мѣ
тан мѣ старецѣ . поне же нѣ сѣ
приходилъ въ палестину . показ
шже писанне епїсѣпа парана
скаго . свѣтѣльствоу же іако же
и ѡни презвнтери . іако мѣ . о
лѣ старецѣ поне же нѣ сѣ
нѣ зѣ ты ж горы сннанскыя . сѣти .
же кроткыи петръ приведе свѣте
лан же бѣ шже тогда епїсѣп . и кан
рици глаше въ сѣ вѣлова хумъ . и
пошесть мѣцѣ по тѣ старецѣ и патрї
архѣ . іако же бѣ прорекъ старецѣ .
въшедше мѣ въ ѡнѣ вѣнѣ бѣ сѣ вѣ
хумъ къ сѣ ѡнѣ сѣ ѡнѣ вѣнѣ вѣ
ѡу сѣ пѣ харадне казан мѣ . іако ра
збонникъ бѣ шже въ поустыни и мѣ
земь дѣдѣ . многы ѡубнѣ вѣ нѣ

многозлоствѣи въ . Единъ же въ го
рѣжшоу ємоу разбонтворашоу . и
мудроужинъ , а и помысли въ себѣ
и покла са о всемъ еже сътвори на бѣ
ше въ сего . и остави въ вѣса еже бѣ
хъ съ нимъ . и девѣ монастырѣ ноу
даршоу въ врата ємоу . и зыде къ не
моу вратарь . и рече ємоу что хошешъ .
разбонникъ же рече тѣмъ нецъ хошъ
быти . и въ шестѣ нецъ повѣдангоу
ємоу . и изшеде же ємоу мѣнь видѣ
въ иако старъ єсть мжжъ . рече ємоу
не можешъ здѣ быти . и мже много
трудоу и млатѣ братіа и великовѣ
зрѣжанне . а ты оуженожвръсты
єси и заповѣди монастырскыа
не можешъ подѣати . ѿнже моу
ше са гла єн творити и млатѣ . тѣ
тихъ приидѣтєма . и гоу менже при
лежи въ глаше ємоу . не можешъ здѣ
быти . и ѿвѣщаємоу разбонникъ
давѣниако азъ єсмъ двѣ старѣ и ра
збонникъ млатѣ . и сеи градъ и придохъ

самоплакати са грѣб своихъ · аще ли
непрїимешн мене то сла твои са
ѡбѣщаваж · тако мнѣ живша бона
нбсн · и дна прѣвое сна · и прнве
дѣвса д роужннѣ аженнѣхъ съсо
бож · нвсѣхъ вѣнзбнѣн разора мона
стнрь · и прнжшн вѣгострнѣ ·
и да стѣ емоу стннѣ ѡбразъ · на
та гѣ пѣвнзатн са зѣло н трѣ пѣтн ·
вѣзрѣжанн е мѣ нѣ слоушанн емѣ
н сла вренн е мѣ · вѣ са н же вѣ мола
стн рн прѣ мннѣ · бѣше же трѣ не
цѣ вѣ мола стн рн томѣ · ѡ · нхъ же вѣ
са поуша ше н вѣ сѣ мѣ на оу стѣхъ бѣ
ше · еднн о ж же сѣ да шоу емоу вѣ
кѣ тн · ста прѣвнн мѣ аггѣ гѣ гѣ ·
дѣ е дѣ е прѣстн та гѣ грѣхъ твоихъ ·
нбѣ дѣ шн ѡ мннѣ зна менїа твоѣ ·
ѡ н же ѡ вѣ ша а сѣ слоу немо сѣ вѣ ры
а тн · на ко грѣхъ тѣхъ прѣстн та ма
е стѣ бѣ · н же та ж тѣ шн сѣ тѣ пѣ
ска морскаго вѣ малѣ мѣ сѣ дѣ в рѣ
мѣ нн · аггѣ жерѣ кѣ немоу · аще

Захарна не пошжаѣ не вѣровавша сн
радн · нже ваза хъ жъ зыкъ емоу · на ка
за жнда вѣроуетъ глаголю н слово емъ
множ · а н те бе н мала мъ шжаѣ ти; н
да е сн ѿ мннѣ н емъ · дваъ же уръ не
цъ поклони сарѣкъ · егда н бѣ хъ въ
мирѣ не повна дѣла творан къ въ н
про н ва жъ жъ зыка мн не ваза · не гда
хо шъ работати боу н хвалы емоу
въ зносн ти · тогда жъ зыкъ мн ва же
шн так о не вѣсѣ довати; тогда ѿ вѣ
ща емоу аггль то бж дн гла егда ба
славн шн н мло н шн с емоу въ ка но
нѣ · въ нѣ же кан ѿ па да мль ти шн
н бы тако · н мло гати деса створи
бѣ н мь · поаше же пѣ снь на мло н
твѣ · н н о г о же сло ве се мн мла мн
велика не мо жа ше гла ти: —
Глаше ѿ цъ иордань коренемъ пн
тажса · так о трне ѿ хо да ше н до хъ
къ ѿ цюу нн ко лау въ ото кы внѣ
сандскы · междоустымаъ ефидне
мъ н мло на стн релъ · н ѿ брѣ то хъ

У негома жанъ муры прншеша . н
бесѣдоуше мнѣ о полъзѣ шев
нѣн , рече шѣннко мекъ мжюу
повѣжнѣ утѣнѣ . шѣ шѣ мѣ
рскы гла утѣхо шѣ ватѣ повѣданъ
на оупѣхъ утѣхъ вѣднѣ рѣ жнвы . ре
те старецъ радѣтнѣ естѣ повѣдатн
на мѣ еже творншн . тогда му
скы мжжѣ ре . н мѣ мѣ , кв . лѣтѣ
развѣсѣ бо ты нѣ мѣ , нѣ менѣ слѣ
щѣ вѣдѣ ло мѣ жѣ ша . нѣ смѣ оупѣ
правднѣ ваннѣ сытнѣ мѣ нѣ небѣ рѣ
ша . нѣ мѣ мѣ оупѣ него , еі . лѣ днѣ н
ношѣ дѣ блѣж . н мѣ зѣ мнѣ не дѣ етѣ
нѣ повѣ лѣ та шѣ скрѣ блѣ етѣ мѣ . а
зѣ жѣ самѣ вѣ себѣ рѣхѣ . а шѣ сѣ трѣ па
мжюу сѣ мѣ оупѣ , то вѣ мѣ зѣ дымѣ жѣ то
а жѣ мнѣ нѣ дѣ мѣ , да стѣ мнѣ ѣ цѣ рѣ тво
нѣ сѣное . сѣ на бѣ дѣ хѣ жѣ нѣ тѣ ло свое
не сквѣ рѣ ннѣ до дѣ не шнѣ ѣ годѣ не . се
слышавшѣ е мѣ на мѣ вѣ мннѣ ныѣ бы
на дѣ пѣ хѣ : - гла шѣ шѣ цѣ мѣ лѣ зан
дрѣскы н . ꙗко оупѣ шѣ ца пѣ авла вѣ пе

шерѣѣ · и ударилъ кѣ въ врата · и
шеде старецъ ѿвръзѣмоу · и нъ несъ
хлѣбы и слямоу тѣкъ намоу емъ · по
стави прѣд нимъ и гадѣше · азъ же мѣ
нѣхъ ꙗко странникъ естъ · и вѣдѣ
ѣако ле въ бѣше · и рѣхъ къ старцу
те сорадни добры и старте даше мѣ
ѣасти · ѿн же рече тѣмъ и мже запо
вѣдахъ емоу ни ко мѣ же бѣды не
творити · и жда прихѣднѣ повса
днѣ и да же емоу ѣасти · и се и мѣ
злѣцъ · понеже прихѣднѣ двѣаши
днѣ мѣ да же емоу ѣасти · и потоу
пакы и доухъ къ немоу хѣтамоу него
коупити хлѣбецъ · то бо дѣлаше
старецъ · и рѣхъ емоу зрѣвѣнѣ
есть львъ · и рече тѣмъ и не здравъ · и рѣ
похто · и рече тѣмъ и вѣра приде да е
моу дамъ ѣасти · и оу зрѣхъ емоу
па брѣдо и кѣ крѣвавъ · и рѣхъ похто
еи ѿслоушалъ мене и мѣ са гѣаъ ·
блѣвенъ бѣ оу же не и мѣ тѣ да тѣ
тѣтъ кѣ мѣ снѣдн · ѿ тѣдн ѿ мене

ОН ЖЕ НЕ ХОТѢШЕ ОУТИТИ . ВЪЗЕМАЖЕ
ВРЪВЬ НОУДАРНУХЪ ЕГО ТРАШИН . И ТАКО
МЕНЕ ОУТИДЕ .

НИЛА ФІЛОСОФА . Ѡ . Н . ПЫШЕНИИ .

НАТАТОКЪ ПЛОДОНОСИ ЦВѢТЬ . И НА
ТАТОКЪ ДОБРОДѢТЕЛЕАМЪ , ВЪЗРЪЖА
НИИ . ДРЪЖЖИ ТРЪВО , ОУМАЛЪ ЕСТЬ СТРА
СТИ . НАТАТОКЪ ЖЪ ЗЫКШАМЪ АМААНИ
КЪ . И НАТАЛО СТРАТЕАМЪ ТРЪВНОЕ ѠБ
ІАДЕННЕ . ВЕЩЕСТВО ѠТНЮ ДРЪКА . И ВЕ
ЩЕСТВО ТРЪВОУ ѠБІАДЕННИ БРАШНА .
ДРЪВА АМААНО РАВЕЛЕН ПЛАМЕНЪ ТВОРАТЬ .
МАНОГАЖЕ БРАШНА ПИТАЖТЬ ПОХОУТИ .
ОУДРЪЖАВ И ТРЪВНО ТЕАЛОСТИ ЖИЗЕН
ИНО ПЛЕАЕМНИКИ . И ЖЪ ШАЖСОУ СВО
ЕЮ ПРЪТРЪЖЕ ОУДОБЪ . И ИЗ ТЕАЛОСТИ
НЕ ТВОУТИ И СЪ НЕ ТВОУТИ . И ТРЪВО НЕ ОУ
ДРЪЖАНО РОДНИТЬ ЗАА . И СЛОВО ОУДОБ
ЖА И ОУМАРЪТ В НЕ ТРАСТИ . ЖЕАА И НЕ
БРАШЕННОЕ РАЖДАЕТЪ Ѡ СЛОУШАНИЕ .
ВЪ КОУШЕ И НЕ СЛАДЖОНЪ ВЕДЕНЪ РАІА .
МАНОГОРАЗАНУ НЕ БРАШЕНЪ ОУ СЛАЖАД

Приложение 4

НОВОБЪЛГАРСКИ ПРЕВОД

1. Шутът Вавила и двете му любовници

В град Тарс в провинция Киликия живееше един шут на име Вавила, който имаше две любовници. Едната се казваше Комито, а другата – Никоса. С тях той развратничеше и вършеше бесовски дела.

Веднъж Вавила влезе в църква в момента, когато по Божии промисъл се случи да се чете това място от Евангелието, където се казва: „Покайте се, защото се приближи царството небесно!“¹ Като чу това, той беше разтърсен и започна със сълзи да се окайва за делата си. Щом излезе от храма, шутът извика двете си любовници и им каза:

– Знаете, че живях с вас двете и никога на предпочетох за съпруга едната пред другата. Сега вземете всичко, което съм ви дал, вземете и всичко мое и го поделете поравно помежду си. Аз от този ден се отделям и ставам монах.

Жените, като чуха тези думи, отвърнаха през сълзи в един глас:

– В греха и в погибелта на душите си живяхме с теб, а сега, когато искаш да направиш това богоугодно дело, напускаш ни и искаш да се спасиш сам?! Наистина, няма да ни изоставиш, защото и в добродетелта ще бъдем с теб!

След като чу това, шутът отиде и се затвори в една от градските кули. А жените първо разпродадоха цялото си имущество, после раздадоха парите на бедните и накрая станаха монахини. Направиха си килия близо до кулата и там се затвориха.

С този монах, бивш шут, аз сам можах да се срещна и извлякох голяма духовна изгода. Това е мъж много смирен, милостив и търпелив. Записах разказа за полза на читателите.

2. За монахинята, която избола очите си заради влюбения юноша

Докато бях с приятеля си Софроний в Александрия, един христоролюбив мъж ми разказа следната история:

„Имаше една монахиня, която живееше в дома си в безмълвие. Тя се грижеше за своята душа, като се подлагаше на пост и бдение и извършваше много благодеяния. Но дяволът винаги воюва с човешкия род. Тъй като не можеше да понесе толкова големите добродетели на девицата, той надигна срещу нея вихрушка – подбуди у един младеж сатанинска страст към нея. Юношата започна да стои пред дома на монахинята и когато тя искаше да излезе и да отиде да се моли в църква, той се изпречваше пред нея, като ѝ досаждаше, притесняваше я и говореше сластолю-

¹ Мат. 4:17.

биво. Накрая тази обидна настойчивост принуди девицата да не излиза от дома си. Един ден младата жена изпрати при младежа своята слугиня.

– Ела, вика те моята господарка! – каза му момичето.

Зарадван, че е постигнал целта си, мъжът тръгна след нея. Монахинята седеше на своя стан и тъчеше. Когато младежът влезе, тя му каза:

– Седни! – и след като и той седна, добави: – Защо, брате, така ме наскърбяваш и не ми даваш възможност да изляза от дома си?

– Господарке, истината е, че страстно те любя. Всеки път, когато те видя, сякаш изгарям от огън! – отвърна младежът.

Монахинята на свой ред му рече:

– Какво красиво в мен те кара да изпитваш такава любовна страст?

– Твоите красиви очи ме прелъстиха – отговори младият мъж.

Като чу, че очите ѝ са събудили такава страст у младежа, девицата взе совалката, с която тъчеше, и ги избодете и двете. При гледката на монахинята, която си избодете очите заради неговата любов, младежът се ужаси и дълбоко се покая. След това отиде в един скит и стана монах.“

3. За авва Стефан, презвитер на Елиотския манастир, който вкусил месо

Отец Йоан, по прякор Молива, ни разказа тази история за славния авва Стефан. Когато тежко се разболял от стомах и толкова отслабнал, че светата му душа била на път да напусне тялото му, лекарите го принудили да вкуси месо. Този блажен човек имал брат мирянин, много благочестив и живеещ според Божите повеления. И така се случило, че именно докато авва Стефан хапвал месо, дошъл неговият брат мирянин и като видял това, се натъжил твърде много.

– Защо след толкова дълъг аскетичен живот и толкова голямо въздържание накрая реши да вкусиш месо!? – запитал го той гневно.

Още докато изричал тези думи, изпаднал в изстъпление и пред очите му застанал непознат, който му рекъл:

– Защо се ядоса на презвитера, като го видя, че яде месо! Не знаеш ти, човече, че по принуда го вкуси той и от послушание! Нямах право да го съдиш! Ако искаш да видиш в каква слава е облечен твоят брат, обърни се назад и погледни!

И като се обърнал назад, мирянинът видял брат си разпънат като Христос, а явилият се пред очите му казал:

– Разбра ли сега в колко е достоен брат ти!

4. За война Йоан от Александрия

Това ни разказа монахът Пеладий:

„В Александрия имаше един воин на име Йоан, чийто навик беше такъв: по цял ден – от утрото чак до деветия час – той мълчаливо седеше в своята килия близо до стълбищата на храма на св. Петър, облечен само с груба туника, плетеше кошнички от палмови листа и дума не отронваше никому. Седеше си в параклиса и се занимаваше с ръкоделието си, като припяваше единствено: „Господи, от моите тайни грехове ме очисти², та да не се срамувам, докато се моля!“ След като произнасяше този стих, мълчеше около час и отново подхващаше същото. Повтаряше стиха всеки ден през цялата седмица и изобщо нищо друго не казваше. А на деветия час събличаше грубата туника и обличаше военните си одежди, намяташе се с плаща си и така се завръщаше в своята военна част. С този човек прекарах осем години и много се поучих от неговото мълчание и от неговия начин на живот.“

5. За жената, която убила децата си заради мъж

Монахът Пеладий ни разказа и това: „Един капитан на кораб сподели с мен следната история:

Веднъж с кораба си превозвах пътници – мъже и жени. След като навлязохме в открито море, се оказа, че всички съдове имат попътен вятър, едни към Константинопол, други към Александрия, трети към местата, към които се бяха запътили. Ние обаче единствени не можехме да плаваме и останахме на едно място в продължение на пет дни. Поради това изпаднахме в голямо притеснение и недоумение, питайки се какво става. Аз като капитан, загрижен за кораба и за пътниците, започнах да се моля на Бога за помощ. И изведнъж глас на някой невидим за мен започна да говори:

– Хвърли долу Мария и ще плаваш!

Аз започнах да си мисля: „Какво ли ще е това, коя е Мария?“ И докато стоях така в безизходица, отново се зачу глас, който изрече:

– Хвърли Мария долу и ще се спасите!

Тогава аз разсъдих и извиках силно „Мария!“^с, без да знам коя всъщност е тя. Една жена, лежаща в постелята си, ми отговори, като каза:

– Какво ще заповядаш, господарю?

Тогава наредих:

– Бъди любезна и ела тук!

² Пс. 18.

Тя стана, дойде при мен, а аз я отведох настрана и рекох:

– Виждаш ли, сестро Мария, толкова големи грехове имам, че заради мене всички ще погинете!

Жената обаче въздъхна дълбоко и каза:

– Истината е, господарю мой и капитане, че аз съм грешница!

– Жено, какви грехове имаш? – запитах я аз.

– Нещастната аз! Няма грях, който да не съм извършила! И заради моите грехове всички ще загинете!

Тогава жената ми разказа следното:

– Аз злогрешната, господарю капитане, имах мъж и две деца – едно то на девет, а другото на пет години. След това почина съпругът ми и аз останах вдовица. В близост до дома ми живееше един войник и аз пожелах той да ме вземе за жена. Изпратих при него близки, за да му кажат за моето желание. Войникът обаче заяви, че не иска жена, която има деца от друг мъж. Тогава аз окаяната, чувайки, че не иска да ме вземе заради децата, и потиквана от страстната си любов към него, заклах двете си деца и му изпратих вест: „Сега нямам деца.“ Войникът, като чу какво съм направила с децата, възкликна: „Жив е Господ, Който живее на небесата! Няма да я взема!“ Тогава се изплаших да не стане явно моето престъпление и да не бъда осъдена на смърт и избягах.

Въпреки че чух това от жената, все още не можех да се реша да я хвърля в морето и намислих друго. Казах:

– Виж, жено, аз ще се кача на лодката. Ако корабът започне да се движи, да знаеш, че моите грехове са го държали на едно място досега.

След това извиках един моряк му рекох:

– Спусни лодката!

След като слязох в нея, не се случи нищо – нито корабът, нито лодката започнаха да се движат. Тогава се качих на кораба и казах на жената:

– Слез сега ти.

Жената слезе и точно в момента, когато стъпи в лодката, тя се обърна, завъртя се пет пъти и потъна на дъното. Тогава корабът ми започна да плава с такава скорост, че за три дни изминахме път, който обикновено отнема петнадесет дни.“

6. За младежа, който съблякъл мъртвата девойка в гроба

След като пристигнахме в Божия град Антиохия, авва Йоан, игумен на манастира „Гигантите“, ни разказа следното:

„Преди известно време в обителта дойде един младеж и се обърна към мене с думите:

– В името на Бога, приеми ме! Искам да се покая!

Изрече това през плач, а гласът му звучеше като стенание. Аз, като видях колко е изплашен и в какво голямо отчаяние е изпаднал, рекох му:

– Кажи ми какво те съкруши толкова!

– Истина ти казвам, отче, аз съм голям грешник! – отвърна ми той.

– Повярвай ми, чедо – на свой ред му казах аз, – че както много и различни са греховете, така и много и разнообразни са изцеленията от тях. А ако искаш да получиш изцеление, кажи ми истината за делата си, така че и аз да мога да ти посоча съответстващото изкупление. Защото по един начин се лекува блудник, по друг начин – убиец, по трети – отровител, а съвсем друга е помощта за алчния, различни са лекарствата за измамника, за злопаметния, за крадеца или за прелюбодееца. И за да не ти изброявам повече душевни страдания, разбери, че както различните телесни болести, така и те изискват различни лекарства.

Младежът, облян в сълзи, само стенеше и хлипайки ми се молеше. От голямото смущение, което цареше в душата му, не можеше да произнесе смислена дума. Аз виждах, че е изпаднал в пълна безпомощност и в неопишуема печал. Той въобще не беше в състояние да разкаже от какво е пострадал или какво е извършил, та е така нещастен. Затова отново му заговорих:

– Чедо, чуй ме, събери ума си и ми кажи какво си сторил и ще ти помогне Христос, нашият Бог. Спомни си, че Той заради неизразимото с думи свое човеколюбие и заради безмерното си състрадание се подложи на всякакви страдания в името на нашето спасение: и със събирачи на данъци седна да яде, и блудница не отблъсна, и разбойника прие, и се нарече приятел на грешниците. И теб, чедо, щом се обърнеш към него и се покаеш, ще приеме с голяма радост със собствените си ръце. Не иска Той смъртта на грешника, а желае грешникът да се обърне към него и да живее.

Тогава младежът с усилие се овладя, спря за малко сълзите си и ми рече: „Аз, достойни отче, изпълнен с всякакви грехове и недостоеен както за небето, така и за земята, преди два дни чух, че е умряла дъщерята на един от първенците на този град, още девица, и е погребана с много скъпи одежди в една гробница вън от града. Щом чух това, воден от нечестивия си обичай, отидох през нощта при гробницата, влязох вътре и започнах да свалям дрехите от мъртвата, докато не съблякох от нея всичко, в което беше облечена. Не оставих дори най-тънката долна риза, а я лиших даже и от нея и така я оставих гола – както майка я е родила. Когато накрая понечих да изляза от гроба, внезапно тя се изправи пред мен, протегна лявата си ръка, хвана ме за десницата и ми каза:

– Значи така, човече, трябваше да ме съблечеш?! Не се ли побоя от Бога?! Не се ли страхуваш от възмездието на бъдещия Съд?! Не съжали ли мене мъртвата?! Не се ли засрами от общата ни природа?! Християнин се наричаш, а смяташ, че трябва гола да се представя пред Христа!

Дори моят женски пол не те засрами! Не те ли е родило същото това естество?! Даваш ли си сметка, че чрез мен оскверни собствената си майка?! Какво оправдание ще поднесеш пред Христа, нещастнико, за да оправдаеш страшния си грях към мен?! Докато бях жива, чужд човек не видя лицето ми, а ти видя голото ми тяло след смъртта ми и след погребението! О, бедно човечество, до каква низост изпадна! С какво сърце и с какви ръце ще се причестиш със свящото и пресвето тяло на нашия Господ Исус Христос?!

Поразен от всичко, което видях и чух, аз треперех от ужас и едва успях да кажа на девойката:

– Пусни ме и вече няма да върша такива дела!

– По своя воля влезе тук, но по своя воля няма да излезеш. Този гроб ще стане общ за двама ни! И не мисли, че бързо ще умреш, напротив – дълги дни ще страдаш, докато в мъки не предадеш грешната си душа! – отговори ми тя.

Аз започнах със сълзи да я умолявам да ме пусне, като се кълнях във всемогъщия Бог, че вече няма да върша това скверно и престъпно дело. След дълги увещания да ме освободи, съпроводени с клетви и с обилни сълзи, тя ми каза:

– В случай, че искаш да живееш и да избегнеш настоящата си съдба, дай ми дума, че ако те освободя, не само ще се откажеш от тези отвратителни и нечисти дела, но и веднага и без отлагане ще се оттеглиш от света, ще станеш монах, ще се каеш за това, което си сторил, и ще служиш на Христа.

– Не само ще сторя така, както ми каза, но още от днешния ден ще забравя за дома си и ще отида в манастир! – заклех се аз.

– Облечи ме така, както ме намери! – рече ми момичето тогава и като легна, отново умря.

А аз, нещастният и грешният, веднага излязох от гробницата и дойдох тук“.

След като чух това от младежа, успокоих го с наставления за покаяние и въздържание. По-късно го подстригах, облякох го в монашески дрехи и го затворих в пещера на хълм в града, а той въздаде огромна благодарност на Бога и започна да се подвизава за спасение на душата си.“

7. За епископа, който станал зидар

Един от отците ни разказа за епископ, който, след като оставил своята епископия, отишъл в Антиохия и започнал да работи като зидар:

„По това време комит на Анатолия беше Ефрем – мъж милостив и състрадателен. Градът беше пострадал от земетресение и поради това управителят започна да възстановява обществените сгради. Веднъж Ефрем видя насън спящ епископ, от когото до небето се издига огнен стълб. След като видението му се присъни многократно, той се ужаси – беше чудо страшно и изумително. Управителят започна да си мисли какво ли ще е това. Ефрем не знаеше, че един от работниците е епископ. А и как можеше да познае, че е епископ, виждайки човек със сплъстена коса, облечен в мръсна дреха, прост на вид, изтощен от въздържание и тежък труд.

Веднъж Ефрем изпрати да повикат работника и започна насаме да го разпитва откъде е и как се казва. Мъжът отговори:

– Аз съм един от бедняците на този град. Тъй като нямам средства за препитание, наех се на работа и Бог ме храни от моя труд.

– Повярвай ми, няма да те пусна, докато не кажеш истината за себе си! – каза му Ефрем, подтикнат от Бога.

Не можейки повече да се прикрива, епископът отговори:

– Дай ми дума, че няма да кажеш никому какъв съм в този живот и аз ще ти разкажа за себе си, без да назова името си и града, от който идвам.

– Няма да кажа никому нищо за теб, докато Бог продължи твоя живот! – закле му се тогава божественият Ефрем.

Щом чу тези думи, мъжът започна своя разказ:

– Аз съм епископ и заради Бога оставих своята епископия и дойдох тук, на непознато място, да страдам и да се трудя и с работата си да припечелвам малко хляб. Ти обаче давай милостиня колкото можеш повече. Скоро Бог ще те възведе на апостолския престол на църквата на този град, за да пасеш Неговия народ, който Христос, истинският наш Бог, придоби със собствената си кръв. Както вече казах, бъди усърден в милостинята и се бори за православието, тъй като с такива жертви се угажда на Бога.

След няколко дни се случи точно така. А свети Ефрем, след като си спомни тези думи, прослави Бога, казвайки:

– Никому неизвестни са рабите Господни и само Той едничък ги знае!“

8. За двамата братя, които се заклели да не се разделят

Авва Йоан, по прякор Огъня, каза, че чул от авва Стефан Моавитянина следната история:

„Веднъж, като бях в киновията на великия монашески предводител свети Теодосий, срещнах двама братя, които бяха сторили клетва да не се разделят един от друг нито в живота, нито в смъртта. Както си живеяха в манастира за пример на всички, внезапно единият беше обладан от плътска жажда и не можейки да се пребори с изкушението, каза на другия:

– Прости ми, братко, похотта ме обзе! Искам да се върна в света.

– Недей, брате, не унищожавай труда си! – започна да го разубеждава брат му.

– Или ела с мен, за да сторя каквото съм намислил, или ме пусни да тръгна сам! – отговори му обхванатият от плътска страст.

Брат му не искаше да го пусне сам и тръгна с него към града. Когато стигнаха там, съблазненият от похотта влезе в дома на блудниците, а другият остана отвън, като посипваше главата си с пръст и изгаряше от мъка. Първият брат, след като задоволи страстта си, излезе от свърталището на разврата, а стоящият отвън му каза:

– Какво спечели, брате мой, от греха?! Не си ли навреди единствено?! Хайде да вървим обратно в манастира!

– Вече не мога да се върна в пустинята. Ти тръгвай оттук! Аз ще остана в света – отвърна съгрешилият брат.

След като дълго го убеждава и не може да го накара да тръгне с него обратно към обителта, другият брат реши да остане и той в града. Двамата се хванаха на работа, за да се изхранват. По това време авва Аврамий, който по-късно стана архиепископ на Ефес – добър и кротък пастир – строеше своя манастир, на който казват „Византийския“. Като отидоха при него, двамата се главиха за зидари срещу добра заплата. А пропадналият в разврат вземаше надниците и на двамата, всеки ден отиваше в града и с тях заплащаше на блудниците за похотливите си желания. Другият пък по цял ден гладуваше и като изричаше стиховете на Псалтира, усърдно се трудеше, без да разговаря с никого. Майсторите виждаха всеки ден, че нито се храни, нито проронва дума, разказаха за него и за неговото битие на светия отец Аврамий. Тогава великият Аврамий изпрати да повикат работника от неговата килия и го запита:

– Откъде си, брате, и какво е твоето занятие?

Благочестивият монах сподели с него всичко. Разказа му, че заради брат си търпи това и завърши с думите: „Така че Бог, като види моите жертви, да се смили и да спаси моя брат“. Като чу това, божественият Аврамий му каза:

– Бог ще ти подари душата на твоя брат!

Щом авва Авраамий отпрати добродетелния мъж и той излезе от килията, изведнаж се яви изпадналият в блудство брат и извика:

– Брате мой, заведи ме в пустинята, за да се спася!

Като чу това, монахът го взе, заведе го в една пещера край река Йордан и го затвори там. Скоро след това съгрешилият монах, като извърши много подвизи в името на Господа, почина. Брат му пък, според клетвата, остана в същата пещера да дочака кончината си.“

9. За авва Даниил Египтянина, който бил набеден в прелюбодеяние

Тази история за авва Даниил Египтянина ни разказа един свят старец: „Веднъж авва Даниил отишъл в Теренут, за да продаде ръкоделието си. Срещнал го един младеж и го помолил:

– За Бога, калугере, ела с мен в дома ми и изречи над жена ми молитва, защото е неплодна!

Принуден от младежа, авва Даниил отишъл заедно с него в дома му и се помолил за съпругата му. По Божия воля жената заченала. Някакви мъже от Теренут, които не се бояли от Бога, започнали да клеветят стареца, казвайки, че в действителност младежът бил неплоден, а жената заченала от авва Даниил. Лека-полека слухът стигнал до стареца. Затова той изпратил да кажат на мъжа на заченалата да го извика, когато жената роди. Щом детето се появило, младежът отишъл при монаха в скита и му казал:

– С Божията милост и с твоите молитви, отче, жена ми роди.

Тогава авва Даниил се приближил към мъжа и му наредил:

– Пригответи празничен обяд и на него покани роднините и приятелите си!

Когато веселието започнало, старецът взел пред всички новороденото на ръце и го попитал:

– Кой е бащата ти, дете?

– Този! – отвърнало бебето, показвайки с пръст младия мъж. А то тогава било едва на двадесет и пет дни.“

10. За авва Георги Синайски и неговото чудодейно пренасяне в църквата „Св. Възкресение“

Отшелницата Дамиани, майка на Атиноген – епископа на град Петра – ни разказа следната история:

„На светата планина Синай имаше един игумен на име Георги, който беше велик подвижник и аскет. На Велика събота, докато си седеше в своята килия, изведнаж си рече: „Ще ми се да посрещна празника на светото Възкресение в Светия град и да се причестя със Светите тайни в храма на светото Възкресение на Христос, нашия Бог“. През целия ден старецът се молеше с тази мисъл в ума. Когато се свечери, дойде неговият ученик с думите:

– Отче, заповядай на молитва!

– Върви! Когато дойде часът на Светото причастие, върни се и ме извикай! – отвърна му Георги.

След това аввата остана сам в килията. Когато настана часът за Светото причастие, старецът изведнъж се оказа в църквата „Св. Възкресение“ в Йерусалим, застанал до блажения архиепископ Петър, и заедно с презвитерите му подаде Светите тайни. Патриархът го видя и рече на синкела си Мина:

– Кога е дошъл старецът от Синай?

– Кълна се във вашите молитви, владико, не съм го видял да идва, а ето че сега е тук! – отвърна синкелът.

– Каж ми да не си тръгва! – заръча патриархът. – Искам да споделя с него трапезата си.

Синкелът се приближи до авва Георги и му предаде казаното, а той му отвърна:

– Ще стане според Божията воля!

След като службата свърши и старецът се поклони на Светия гроб, внезапно се озова в своята килия. Точно в този момент на вратата се почука и се чу гласът на неговия ученик:

– Отче, заповядай да се причестиш!

Старецът отиде с послушника си в църквата на манастира и отново вкуси от Светите тайни.

Архиепископ Петър, засегнат от непослушанието на монаха, на зоранта изпрати на авва Фотий, епископ на манастира Фарон, и на синайските отци послание с искане да доведат при него провинилия се. Когато пратеникът пристигна и предаде писмата, авва Георги на свой ред изпроводи трима презвитери (великия старец Стефан Кападокийски, авва Зосима и авва Дуклиций Римлянина) при патриарха. По тях той изпрати писмо, в което пишеше: „И мисъл не ми е минавала, светейши Владико, да презра вашия вестител! Но да знаете, Ваше Блаженство, че след шест

месеца ще се срещнем пред лицето на Господа Исуса Христа и там ще ви се поклоня!“

Когато пристигнаха в Йерусалим, презвитерите дадоха писмото на патриарха. Казаха му също, че вече много години авва Георги не е стъпвал в Палестина. Показаха и писмо на епископа на манастира Фарон, свидетелстващо, че старецът вече седемдесет години не се отлъчвал от светата планина Синай. Светият и благочестив пастир Петър на свой ред представи свидетелствата на епископи и клирици, които заявиха, че са видели авва Георги в храма с очите си и са го приветствали със свято целуване.

След като се изпълниха шест месеца, предадоха Богу дух старецът и патриархът, както беше предрекъл авва Георги.“

11. За разбойника Давид, който станал монах

След като пристигнахме в Тиваида, в град Антиное се срещнахме за душевна полза със софиста Фивамон. Той ни разказа следното:

„В земите около Хермополис имаше един разбойник на име Давид. Той много грабеше, много убиваше и извършваше толкова престъпления, колкото – мога да кажа със сигурност – никой друг досега. Веднъж, докато все още се занимаваше с разбойничество в планината заедно с тридесет свои събратя, той се обърна към себе си и много се ужаси от злините, които беше сторил. Тогава напусна другите разбойници, дойде в манастира и почука на портите. Излезе вратарят и го попита:

– Какво искаш?

– Искам да стана монах – отговори предводителят на разбойниците.

Вратарят отиде при игумена и му съобщи за случилото се. Игуменът излезе, видя, че пред портите стои старец, и му каза:

– Не можеш да останеш тук, тъй като братята живеят в тежък труд и велико въздържание. Ти не си прекарал живота си така и не ще можеш да издържиш на манастирското правило.

Разбойникът започна да се моли с думите:

– Ще се справя с всичко, само ме приежете!

– Не можеш! – настояваше игуменът.

Тогава главатарят му рече:

– Да знаеш, игумене, аз съм Давид, предводителят на разбойниците и дойдох тук, за да оплача своите грехове. Ако ти не искаш да ме приемеш, клетва давам пред Живеещия в небесата, че отново ще се върна към предишния си занаят. Ще доведе тук моите другари, всички ви ще избия и ще срина вашия манастир.

Като чу това, игуменът го прие в обителта, подстрига го и го облече с монашески одежди. Тогава Давид започна да усърдства в монашеството и надмина всички в манастира по въздържание, послушание и смирение. В обителта по това време имаше седемдесет мъже и той със своя живот беше от полза и за пример на всички.

Веднъж, докато си седеше в килията, застава пред него ангел Господен и му каза:

– Давиде, Давиде, Господ прости греховете ти и отсега нататък ще извършваш чудеса.

– Не мога да повярвам, че множеството злодеяния, които съм извършил, а те са повече от морските песъчинки, са ми опростени от Бога за толкова кратко време!

А ангелът му рече:

– Ако не пощадих Захария, който не ми повярва, когато му възвестих за сина му, но вързах езика му, наказвайки го за неверието му³ в думите ми, та теб ли ще пощадя? Отсега да бъдеш ням!

Монахът Давид се поклони и каза:

– Когато бях в света и извършвах безчинства и кръвопролития, говорех, а когато възжелах да служа на Бог и да му възнасям хвала, ти ми връзваш езика, за да не говоря?!

Тогава ангелът отвърна:

– Ще говориш само по време на Божествената литургия, а извън нея ще мълчиш завинаги!

Така и стана. Много чудеса яви Бог чрез монаха. Давид пееше псалми, но не можеше да произнесе нито една дума – нито дълга, нито кратка.

– Често съм го виждал – добави софистът Фивамон и прослави Бога.“

12. За мирянина Теодор, Божи човек

Това ни разказа авва Йордан, който се хранеше само с корени:

„Заедно с двама отшелници отидох при авва Николай, който се беше усамотил в пещера край потока Бетасим – между обителта на свети Елпидий и манастира, известен като „Странниците“. Когато влязохме, намерихме отец Николай да седи с някакъв мирянин. Докато водехме разговор за спасението на душата, той изведнъж се обърна към мирянина с думите:

– Кажи ни нещо и ти!

³ Лука 1:11–22.

– С какво може да ви бъде полезен човек, който живее в света! Та аз сам на себе си не мога да принеса полза! – отговори скромно мирянинът.

– Кажи ни каквото и да е! – настоя старецът.

Тогава мирянинът изрече следното:

– Вече двадесет и две години, откакто слънцето никога не ме е виждало да се храня, с изключение на съботата и неделята. Главих се да работя в имението на богат човек, несправедлив и алчен. И при него се трудя ден и нощ вече петнадесет години, но заплатата не иска да ми дава. Напротив – непрестанно ме нагрубява и обижда. Аз обаче си казах: „Теодоре, ако останеш при този човек, наместо заплатата, която ти дължи, ще ти се предостави Царството небесно.“ Освен това до сега опазих тялото си чисто от общение с жена.

Като чухме тези думи, извлякохме от тях голяма полза за душите си.“

13. За отец Павел, който хранел лъв

Това сподели с нас авва Александър от Каламонския манастир, който е близо до река Йордан:

„Веднъж, като бях в пещерата на отец Павел Елина, не щеш ли, някой потропа на вратата. Старецът отвори и излезе. След това изнесе хляб и накиснат нахут и ги даде на непознатия, който започна да яде. Аз си помислих, че това е странник, но като надникнах навън, видях, че е лъв. Тогава казах на стареца:

– Защо го храниш, калугере? Кажи ми причината!

Той ми отговори:

– Заповядах му да не напада нито човек, нито животно. Казах му: „Идвай всеки ден и ще ти давам храна!“ – и ето, вече седем месеца идва при мен два пъти дневно и аз го храня.

След известно време отново отидох при авва Павел, за да купя съд за вино, и му казах:

– Как си калугере? Как е твоят лъв?

– Зле – отвърна старецът.

– А защо?

Той ми отговори:

– Вчера лъвът дойде тук, за да му дам да яде, и тогава видях, че цялата му муцуна е в кръв. Веднага му казах: „Какво си направил, не си ме послушал и си ял месо! Благословен Бог! Вече няма да ти давам да ядеш, човекоядецо! Марш навън!“ Сетне взех въже, сгънах го на три и три пъти го ударих. Тогава той си отиде.“

